

Šolska kronika

1–2

Šolska kronika – 26
Revija za zgodovino šolstva in vzgoje – L
Ljubljana

School Chronicle – Journal of the
History of Schooling and Education

26/2017

SCHOOL CHRONICLE – JOURNAL OF THE HISTORY OF SCHOOLING AND EDUCATION
– BULLETIN OF THE SLOVENIAN SCHOOL MUSEUM. LJUBLJANA, SLOVENIA.

Urednik / Editor: Anton Arko

Uredniški odbor / Editorial Board: Anton Arko, mag. Marjetka Balkovec Debevec, dr. Theodor Domej (Avstrija / *Austria*), dr. Darko Friš, dr. Boris Golec, Ksenija Guzej, Tatjana Hojan, Polona Koželj, mag. Marija Lesjak Reichenberg, Marko Ljubič, Miha Mali, dr. Zdenko Medveš, mag. Stane Okoliš (odgovorna oseba izdajatelja / *Responsible person for the publisher*), dr. Mojca Peček Čuk, dr. Leopoldina Plut Pregelj (ZDA / *USA*), dr. Edvard Protner, Mateja Ribarič, dr. Branko Šuštar

Zaslužna člana uredniškega odbora / Emeritus members of the Editorial Board: Slavica Pavlič, mag. Mladen Tancer

Članke je recenziral uredniški odbor. Za znanstveno vsebino člankov odgovarjajo avtorji. Ponatis člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in navedbo vira. / *The articles have been reviewed by the Editorial Board. The authors are solely responsible for the content of their articles. No parts of this publication may be reproduced without the publisher's prior consent and full mention of the source.*

© Slovenski šolski muzej / *Slovenian School Museum, Ljubljana*

Redakcija te številke je bila zaključena 5. 6. 2017.

The editing of this issue was completed on June 5th, 2017.

Prevodi / *Translation:*

Maja Visenjak Limon (angleščina / *English*)

Maja Hakl Saje (nemščina / *German*)

in avtorji člankov (*and the authors of individual articles*)

Lektoriranje / *Proofreading:*

Marjeta Žebovec (*Slovene*)

Uredništvo in uprava /

Editorial and administrative office:

Slovenski šolski muzej, Plečnikov trg 1,
SI-1000 Ljubljana, Slovenija

Telefon, fax / *Phone, Fax:*

+3861 2513 024

E-pošta / *E-Mail:*

solski.muzej@guest.arnes.si

Spletna stran / *Website:*

www.ssolski-muzej.si

Transakcijski račun / *Bank Account No.:*

01100-6030720893

Sofinancira / *Co-financed by:*

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport /

Ministry of Education, Science and Sport

Agencija za raziskovalno dejavnost R Slovenije - ARRS /

Slovenian Research Agency

Izdajatelj / *Publishers:*

Slovenski šolski muzej / *Slovenian School Museum*

Zveza zgodovinskih društev Slovenije /

Historical Association of Slovenia

Oblikovanje in računalniški prelom /

Design and Computer Typesetting:

Matjaž Kavar, RAORA d.o.o.

Tisk / *Printed by:*

Abo grafika d.o.o.

Naklada / *Number of copies:*

650 izvodov

Revija je vpisana v razvid medijev pri Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije pod zaporedno številko 43, z dne 14. 2. 2002.

Šolska kronika – revija za zgodovino šolstva in vzgoje je vključena v / *School Chronicle – Journal of the History of Schooling and Education is included in:*

ProQuest/Periodicals Acquisitions, Michigan, USA

EBSCO Publishing, Ipswich, USA

ERIH PLUS, c/o NSD

COBISS - Co-operative Online Bibliographic System Services, Slovenia

Š O L S K A K R O N I K A
REVIIJA ZA ZGODOVINO ŠOLSTVA IN VZGOJE
Glasilo Slovenskega šolskega muzeja, Ljubljana

Leto 2017, številka 1–2

Letnik 26 – L

School Chronicle / Schulchronik

Journal of the History of Schooling and Education.

Bulletin of the Slovenian School Museum. Ljubljana. Slovenia.

Zeitschrift für Schul- und Erziehungsgeschichte. Organ des

Slowenischen Schulmuseums. Ljubljana. Slowenien.

VSEBINA / CONTENTS / INHALTSVERZEICHNIS

ČLANKI IN PRISPEVKI / ARTICLES AND OTHER CONTRIBUTIONS /
ARTIKEL UND BEITRÄGE

Tatjana Hojan: **Ob petdesetem letniku** ...7–60
On the fiftieth anniversary
Zum fünfzigsten Jahrgang

Milan Hladnik: **Prvi zapisi o številih in računstvu**
v slovenskem jeziku ...61–89
First writings on numbers and basic arithmetics in Slovene language
Die ersten Aufzeichnungen über Zahlen und Rechnen in slowenischer Sprache

Boris Golec: **Šolniki in slovensko uradno pismenstvo**
do srede 19. stoletja ...90–106
Teachers and the Slovene official writing until the mid-19th century
Lehrer und das amtliche Schrifttum bis zur Mitte des 19. Jahrhunderts

Petra Vidmar: **Mirnska šola v 19. stoletju** ...107–118
The Mirna school in the 19th century
Schule in Mirna im 19. Jahrhundert

Aleksandra Renčelj Škedelj, Darja Pergovnik, Tatjana Adamič:
Uršulinska šola v Ljubljani in stavbna zgodovina šolskih poslopij ...119–136
The Ursuline school in Ljubljana and the history of the school buildings
Die Ursulinenschule in Ljubljana und die Baugeschichte von Schulgebäuden

- Aleksandra Pirkmajer Slokan: **Pregled pouka latinščine v slovenski javni osnovni šoli (1958–2016), 2. del** ...137–204
An overview of Latin lessons in the Slovene state primary school (1958–2016), part 2
Übersicht des Lateinunterrichts in der slowenischen öffentlichen Grundschule (1958–2016), Teil 2

JUBILEJI / ANNIVERSARIES / JUBILÄEN

- Anton Arko: **Janez Krajnc – 200** ...205
 Anton Arko: **Matija Senkovič (Lichtenwallner) – 150** ...205–206
 Tatjana Hojan: **France Ostanek – 115** ...206–208
 Anton Arko: **Karel Jug – 100** ...208
 Teodor Domej: **Slovenska gimnazija v Celovcu – 60** ...208–210

SPOMINI NA ŠOLO/ REMINISCENCES OF SCHOOLING / ERINNERUNG AN DIE SCHULE

- Mirjana Junc: **Drobci spominov učiteljice Mirjane Junc na poučevanje na Osnovni šoli Ig od leta 1986 do 1999** ...211–214

IZ MUZEJSKEGA DELA / MUSEUM ACTIVITIES / AUS DER MUSEUMSTÄTIGKEIT

- Stane Okoliš: **Poročilo o delu Slovenskega šolskega muzeja 2016** ...215–276
Slovenian School Museum in 2016 – Report on activities
Slowenisches Schulmuseum – Der Jahresbericht 2016

DROBTINICE IZ ŠOLSKE PRETEKLOSTI / BITS AND PIECES FROM PAST SCHOOL TIMES / SPLITTER DER SCHULVERGANGENHEIT

- Tatjana Hojan: **Pred sto leti** ...277–278
A Hundred Years Ago

**POROČILA IN OCENE / REPORTS AND REVIEWS /
BERICHTE UND REZENSIONEN**

»Viva la musica!« Predstavitve zbornikov glasbenih šol
(Polona Koželj) ...279–280

AVTORJI PRISPEVKOV Šolske kronike št. 1-2, 26/L, 2017 /
LIST OF CONTRIBUTORS / AUTOREN ...281

SODELAVCI Šolske kronike št. 1-2, 26/L, 2017 /
LIST OF CONTRIBUTORS / MITARBEITER ...282

NAVODILA AVTORJEM IN AVTORICAM / INSTRUCTIONS
TO CONTRIBUTORS / ANLEITUNGEN FÜR AUTOREN ...283–284

Šolska kronika – revija za zgodovino šolstva in vzgoje. Glasilo Slovenskega šolskega muzeja, Ljubljana (Slovenija) je slovenska znanstvena in strokovna revija za zgodovino šolstva, pedagogike in vzgoje, ki jo od leta 1992 samostojno izdaja Slovenski šolski muzej v Ljubljani. Revija ima začetke v skupnem zborniku šolsko-pedagoških muzejev v Ljubljani, Zagrebu in Beogradu, ki je začel izhajati leta 1964 kot Zbornik za zgodovino šolstva in prosvete.

School Chronicle – Journal of the History of Schooling and Education. Bulletin of the Slovenian School Museum. Ljubljana (Slovenia) is a Slovenian scientific and professional publication concerned with schooling, pedagogy and education. Since 1992 it has been independently issued by the Slovenian School Museum in Ljubljana. The Miscellany has developed from a joint publication of the school-pedagogical museums in Ljubljana, Zagreb in Belgrade, which began to be published in 1964 under the title of A Miscellany of the History of Schooling and Education.

<http://www.ssolski-muzej.si/slo/schoolchronicles.php>

Članki in prispevki

UDK 37:050(497.4)(091)
1.02 Pregledni znanstveni članek
Prejeto: 29. 3. 2017

Tatjana Hojan*

Ob petdesetem letniku *On the fiftieth anniversary*

Izvleček

Članek opisuje razvoj zbornika in nato revije v petdesetih letih, od leta 1964, ko so ga začeli izdajati šolski muzeji v Ljubljani, Zagrebu in Beogradu pa do revije Šolska kronika, ki jo izdaja Slovenski šolski muzej od leta 1992 dalje. Opisuje posamezne rubrike v zborniku: zgodovino šolstva posameznih narodov, biografije zaslužnih šolnikov, poročila o delu šolskih muzejev, bibliografije zgodovine šolstva v posameznih republikah ter posebej obravnava tematske številke.

Abstract

The article talks about the development of what started off as a collection of papers and then in the 1950s became a journal, and then from 1964, when it began to be published by school museums in Ljubljana, Zagreb and Belgrade, and finally the journal Šolska kronika (School Chronicle), published since 1992 by the Slovenian School Museum. The article contains a description of individual sections of the publication: the history of schooling in individual nations, biographies of important teachers, reports about the work of school museums, and bibliographies of the history of schooling in individual republics; it also pays special attention to themed issues.

Ključne besede: Šolska kronika, zgodovina šolstva, šolski muzeji, biografije pedagogov

Key words: Šolska kronika, history of schooling, school museums, biographies of teachers

Uvod

Pričujoča številka revije Šolska kronika obeležuje jubilejni petdeseti letnik od začetka njenega izhajanja. Od leta 1964 do današnjih dni je nosila šest različnih naslovov, zvrstilo pa se je deset urednikov rednih in šest urednikov tematskih

---

* Tatjana Hojan, prof. slo. jezika, bibliotekarska svetovalka SŠM v p., Ljubljana, e-pošta: tatjana.hojan@gmail.com

številke. Poleg rednih številke, ki se ukvarjajo z vprašanji šolske zgodovine, od leta 2002 izhajajo tudi tematske številke, posvečene določeni temi s področja šolstva. Revija Šolska kronika je oblikovala in še vedno oblikuje enega od mostov med Slovenskim šolskim muzejem in (zainteresirano) javnostjo. Vsa raziskovanja, odkritja in preučevanja zgodovine šolstva in vzgoje se iz muzeja po Šolski kroniki prenašajo v svet. To pa je za muzej izrednega pomena, saj tudi na ta način, sicer kot hranitelj preteklosti, aktivno nastopa v procesu izobraževanja. Poseben pomen ima revija tudi za sam muzej, saj objavlja letna poročila o delu in dogodkih v zavodu. Prispevek je pregled vseh letnikov, ki so do sedaj izšli, in jih predstavlja po vsebinskih sklopih.

Sekcija šolsko-pedagoških muzejev Zveze muzejskih društev Jugoslavije je bila ustanovljena 4. decembra 1961 v Zagrebu in bila potrjena na petem kongresu te zveze 17. in 18. aprila 1962 v Banja Luki. Organizirala je izdajanje strokovne revije, ki so jo ustanovili predstavniki muzejev 19. junija 1963 na Sljemenu pri Zagrebu. V začetku leta 1964 je bil sprejet tudi Pravilnik o izdajanju Zbornika za historiju školstva i prosvjete.

Zbornik je imel petnajst številke naslov Zbornik za historiju školstva i prosvjete, od leta 1983 dalje pa Zbornik za povijest školstva i prosvjete – za zgodovino šolstva in prosvete – za istoriju školstva i prosvete. Številka 24 leta 1991 ima naslov Zbornik za zgodovino šolstva in prosvete – za povijest školstva i prosvjete. Številka 25 leta 1992 ima naslov Zbornik za zgodovina šolstva – Šolska kronika, od tega leta do 2007 Šolska kronika: zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje, glasilo Slovenskega šolskega muzeja, od 2008 dalje pa Šolska kronika: revija za zgodovino šolstva in vzgoje.

Od začetka do leta 1980 je Zbornik izhajal v Zagrebu, od tega leta dalje v Ljubljani, razen številke 24 leta 1991, ki ima kraj izida Ljubljana in Zagreb. Takrat sta v zborniku sodelovala samo šolska muzeja v Ljubljani in Zagrebu.

Izšel ni v letih 1966, 1972 in 1976. Peta številka je združevala leti 1969 in 1970, sedma pa leti 1972 in 1973.

Zbornik je izhajal v vseh jugoslovanskih jezikih. Vsebina zbornika je bila sprva v angleščini in ruščini, nato tudi v nemščini in francoščini. Od leta 1975 dalje pa je bil pri vsakem večjem članku povzetek v angleščini, francoščini ali nemščini. Izvlečki člankov so bili objavljeni od leta 1988.

Šolska kronika je od leta 1999 dalje imela dve številki, od leta 2013 pa tri. Vsi prispevki so bili v slovenščini. Naslov revije in kazalo sta bila tudi v angleščini in nemščini, povzetki člankov pa v nemščini, angleščini ali italijanščini. Od leta 2000 dalje so bili izvlečki člankov v slovenščini in angleščini.

Prvi dve leti so Zbornik financirali vsi trije jugoslovanski šolski muzeji. Naslednja leta so izhajali s pomočjo Republičke samoupravne zajednice za naučni rad SR Srbije, Raziskovalne skupnosti Slovenije, USIZa za kulturo grada Zagreba in Saveza SIZ-ova odgoja i osnovnog obrazovanja SR Hrvatske i USIZ-a odgoja i osnovnog obrazovanja grada Zagreba. Pri deveti številki je sodeloval tudi Savjet za naučni rad SR Crne Gore. Zbornik leta 1991 so sofinancirali Ministrstvo za raziskovanje in tehnologijo R Slovenije in Ministarstvo prosvjete i kulture R Hrvatske.

Šolsko kroniko sta od 1992 do 1995 sofinancirali Ministrstvo za znanost in tehnologijo R Slovenije in Ministrstvo za šolstvo in šport R Slovenije, 1996 se jima je pridružilo še Ministrstvo za kulturo R Slovenije. Leta 1997 je revijo sofinanciralo Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije, 1998 skupaj z Ministrstvom za znanost in tehnologijo. Leta 1999 in 2000 se jima je pridružila tudi Mestna občina Ljubljana, oddelek za kulturo in raziskovalno dejavnost.

Izdajatelju Slovenskemu šolskemu muzeju se je leta 2001 pridružila tudi Zveza zgodovinskih društev Slovenije. Tega leta sta bila sofinancerja Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport R Slovenije in Ministrstvo za kulturo R Slovenije. Leta 2002 sta revijo sofinancirali Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport R Slovenije in Mestna občina Ljubljana, oddelek za kulturno in raziskovalno dejavnost. Leta 2003 in 2004 jo je sofinanciralo le Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport R Slovenije, leta 2005 se mu je pridružila Agencija za raziskovalno dejavnost R Slovenije. Leta 2008 jo je sofinanciralo Ministrstvo za šolstvo in šport, leta 2009 skupaj z Javno agencijo za raziskovalno dejavnost RS. Ta dva sofinancerja sta ostala do sedaj, le ministrstvo je spreminjalo naslov. Ministrstvo se je leta 2012 preimenovalo v Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport, 2013 pa spet v Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

Vsebina revije je bila v osnovi ves čas podobna. Razporejena je bila v članke in razprave, manjše prispevke iz dela šolskih muzejev, ocen in kritik ter bibliografijo. Sčasoma se je vsebina dopolnila še z nekrologi, kroniko, jubileji in spomini.

Uredništvo

Od 1964 do 1987 je bil glavni urednik zbornika dr. Dragutin Franković, od leta 1964 do 1980 pa odgovorni in tehnični urednik Branko Pleše. Leta 1981 je postala odgovorna urednica Slavica Pavlič, ki je bila od 1982 do 1991 glavna urednica. V letih 1988 in 1989 je bil odgovorni urednik Svetozar Gačič, 1990 in 1991 pa mag. Viktorija Durbešić.

Leta 1992 je pričela izhajati Šolska kronika. Urejali so jo sodelavci Slovenskega šolskega muzeja. Glavni uredniki so bili: Slavica Pavlič, Branko Šuštar, Mateja Ribarič, Marjetka Balkovec Debevec in Anton Arko. Odgovorna urednica je bila Marjetka Balkovec Debevec. Tehnični uredniki so bili: Jože Ciperle, Mateja Ribarič s pomočnico Marjeto Demšar, Stane Okoliš in Ksenija Guzej; odgovorni urednik, odgovorna oseba izdajatelja so bili dr. Andrej Vovko, mag. Branko Šuštar in mag. Stane Okoliš. Tematski številki pa sta uredila Marko Ljubič in Valentina Tominec.

Uredniški uvodi

Dr. Dragutin Franković je napisal največ uvodnikov. V prvi številki leta 1964 odgovarja na naslednja vprašanja. Zakaj Zbornik? Kakšen pomen ima? Kdo ga izdaja? Napisal je, da je zgodovina pedagogike pri nas ena najmanj razvitih vej

pedagogike. Navedel je vsebino Zbornika, pozval pedagoge k sodelovanju in upal, da bo zbornik izhajal večkrat na leto.

Leta 1977 je ob desetletnici zbornika napisal, da smo lahko zadovoljni, da je v 13 letih izšel desetkrat. Sodelavcev je zdaj 82, tematika zbornika pa sega od 16. stoletja dalje. Zdaj zgodovina pedagogike ni več slabo razvita, ker je zelo napredovala. Največ zaslug za to pa imajo jugoslovanski šolski muzeji.

Ob Titovi smrti leta 1980 je zapisal, da ima Tito velike zasluge na področju šolstva in citiral odlomke iz njegovih govorov.

Leta 1981 je ob 40. obletnici vstaje zapisal, da je treba zgodovino pedagogike od leta 1941 stalno širiti z novimi raziskavami in z njimi seznanjati nove generacije.

Leta 1985 je napisal obsežen uvod ob 40. obletnici zmage nad fašizmom. Po vojni je šolanje doseglo velike rezultate, ki jih je treba še nadgrajevati s samoupravljanjem.

Ob dvajsetem zvezku zbornika je opisal njegove začetke, vsebino in upanje, da bodo dosedANJI sodelavci še naprej sodelovali in pridobili tudi nove.

Slavica Pavlič je leta 1992 objavila kratek zapis Ob srebrnem jubileju. Predstavila je začetek zbornika, ki je s 25. številko postal samo slovenski z naslovom Šolska kronika. K sodelovanju je povabila med drugimi tudi mlade raziskovalce v zgodovinskih krožkih.

Leta 1993 je glavni urednik Branko Šuštar objavil, da je prišlo v revijo že kar nekaj raziskovalnih nalog, in vabil k sodelovanju tudi učitelje in upokojene pedagoge. Šolska kronika bo objavljala njihove spomine in gradivo, ki bo koristilo pri delu v šolah.

Mateja Ribarič je leta 1996 v uvodniku ugotovila, da se je krog sodelavcev revije zelo razširil, in predstavila nadaljnje smernice revije.

Ista urednica je v uvodu leta 1998 pisala predvsem o stoletnici Slovenskega šolskega muzeja in njegovih prireditvah ter vsebini te tematske številke.

V prvi številki leta 2003 je odgovorna urednica Marjetka Balkovec Debevec opisala uredništvo revije v zadnjih dvanajstih letih, izdajateljsko pot in njeno financiranje. Omenila je tudi vsebino revije z nekaterimi novimi rubrikami.

Tematske številke

Tematske številke revije se razlikujejo po tem, da so nekatere v celoti posvečene določeni temi, druge pa le delno in so v isti reviji tudi druge rubrike.

Zbornik, ki je izšel leta 1975, ima na prvi strani opombo, da je izšel ob 30. obletnici osvoboditve. Vendar je v skladu s to opombo le prvi članek dr. Mihajla Ogrizovića o šolstvu in prosveti na osvobojenem ozemlju Jugoslavije.¹

V uvodu k Zborniku leta 1984 je urednica Slavica Pavlič zapisala, da je uredniški odbor na seji sklenil, da bodo razprave in članki v posameznih številkah

---

¹ Mihajlo Ogrizović: Školstvo i prosvjeta u toku NOB-e na oslobođenom teritoriju Jugoslavije. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1975, IX, str. 5–18.

tematski, kar pomeni, da bodo prikazovali razvoj šolstva in pedagogike v Jugoslaviji. Tokratna številka je bila tako posvečena razvoju predšolskih ustanov. Članki so obravnavali predšolsko vzgojo na Hrvaškem, Sloveniji, Črni gori, na Kosovem, posebej pa še v Karlovcu in Novem Pazariju.² Nadaljevalo se je tudi v naslednjem letu, ko so obravnavali predšolske ustanove v Srbiji, Makedoniji in v Sarajevu.

Šolska kronika 1995 je imela na straneh 7 do 42 članke s tematiko Šola in zbirateljstvo, ki so obravnavali šolske zbirke na šolah in razstave na njih.³

Leta 1996 je bila glavna tema Muzeji in šole, ki jo je obravnavalo deset avtoric.⁴

Za tematsko številko lahko štejemo tudi Šolsko kroniko, ki je izšla ob stoletnici Slovenskega šolskega muzeja leta 1998, čeprav ni bila kot taka posebej označena. Gradivo ob tem jubileju obsega kar tri četrtine revije. Vsebuje rubrike: Sto let Slovenskega šolskega muzeja, Šolski muzeji v Evropi, Šolstvo na prelomu stoletja v Sloveniji in Šolstvo na prelomu stoletja v Evropi.⁵

Tudi v prvi številki leta 1999 je Šolska kronika objavila v rubriki Spomini na šolo s srečanja ob stoletnici muzeja 13 prispevkov, kjer so avtorji objavili svoje spomine na poučevanje.⁶

Podobni sta bili tudi obe številki Šolske kronike leta 2000. Na prvi strani prve številke je napisano: 450 let prve slovenske knjige. Prvi članek v reviji je napisal dr. Tadej Vidmar, in sicer o protestantskih deželnih šolah.⁷

V drugi številki je napisano na prvi strani: 200 let Prešernovega rojstva. S Prešernom so povezani trije članki, prvi je o njegovem šolanju, drugi o šolstvu na Ribniškem v Prešernovem času in Prešeren v slovenskih berilih od 1941 leta dalje.⁸

Prva prava tematska številka je št. 2 leta 2002 z naslovom Ostankov zbornik. Gradivo o njem obsega dve tretjini številke. Številka je bila pripravljena ob stoti obletnici njegovega rojstva in razstavi o njem. V prispevkih je opisano njegovo delovanje na šolah v Sodražici, Vodica, Zgodnji Šiški, na Ministrstvu za prosveto LRS in v Slovenskem šolskem muzeju. Slede zapisi o njegovem delovanju pri Sokolu, Družbi sv. Cirila in Metoda in Sindikatu prosvetnih delavcev. Opisano je tudi njegovo delo pri zbiranju podatkov o zgodovini šolstva in stikih s šolskimi muzeji v Jugoslaviji. Posebno poglavje je posvečeno spominom posameznikov nanj.⁹

Naslednje leto je izšla tematska številka, ki je v celoti posvečena temi o kaznih in nagradah v šoli. O tej temi je bila pripravljena v Slovenskem šolskem muzeju

2 Iz zgodovine predšolske vzgoje v Jugoslaviji. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1984, XVII, str. 3–87.

3 Šola in zbirateljstvo. Šolska kronika. Ljubljana, 1995, 4 (XXVIII), str. 7–42.

4 Muzeji in šole. Šolska kronika. Ljubljana, 1996, 5 (XXIX), str. 9–54.

5 Sto let Slovenskega šolskega muzeja. Šolska kronika. Ljubljana, 1998, 7 (XXXI), str. 11–230.

6 Spomini na šolo s srečanja ob stoletnici muzeja. Šolska kronika. Ljubljana, 1999, št. 1, 8 (XXXII), str. 89–145.

7 Tadej Vidmar: »Obena deshela, ne mjesto ne gmajna, ne mogo pres shul...« Usoda protestantskih deželnih šol v Ljubljani, Celovcu in Gradcu. Šolska kronika. Ljubljana, 2000, št. 1, 9 (XXXI-II), str. 9–27.

8 Prešeren in šolstvo. Šolska kronika. Ljubljana, 2000, št. 2, 9 (XXXIII), str. 201–239.

9 Srečanje in razstava ob stoletnici rojstva Franceta Ostanka. Šolska kronika: zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje: Ostankov zbornik. Ljubljana, 2002, št. 2, 11 (XXXV), str. 207–342.

razstava in njenemu odprtju je posvečen uvod v to številko revije. Slede zgodovinski pregled šolske zakonodaje, ki je opisovala kazni v osnovni šoli, zakonsko predpisane kazni v gimnazijah in članke v pedagoških revijah. Zatem sledijo članki o pomenu pedagoške kazni, kazni v sodobni šoli in vzgojnih ukrepih.¹⁰

Velik del druge številke revije leta 2004 je bil posvečen begunskemu šolstvu v slovenski zgodovini. 23. oktobra 2003 je Slovenski šolski muzej organiziral pogovor o tem vprašanju. Avtorji prispevkov so govorili o begunstvu med prvo svetovno vojno, šolah v Avstriji, šolskih knjigah v begunskih taboriščih po drugi svetovni vojni in obnovi tržaških slovenskih šol po drugi svetovni vojni.¹¹

Tematska številka ob desetletnici mature v samostojni Sloveniji je v celoti posvečena tej temi. V njej je opisan zgodovinski razvoj mature na Slovenskem od 1849 dalje, objavljeni so članki strokovnjakov in sodelavcev pri maturi, opis šeg in navad maturantov z maturantsko parado in plesom. Sledijo spomini maturantov iz obdobja 1995–2005 in kronologija razvoja splošne mature.¹²

Vsa številka je bila posvečena tudi jubileju upokojene ravnateljice Slovenskega šolskega muzeja Slavice Pavlič ob njeni 75-letnici. 22. septembra 2004 so v muzeju pripravili Jesenske pogovore o zgodovini šolstva in o muzealstvu. Na njih je sodelovalo 26 avtoric in avtorjev (muzealcev, arhivarjev, pedagogov in raziskovalcev šolske zgodovine), katerih prispevki so objavljeni v posebni številki. Na srečanju so si sledile teme, povezane z zgodovino šolstva v Idriji, otroški vrtci, šole, stavbe in šolstvo ter učitelji, knjige, knjižnice in razstave. Pogovore so sklenili prispevki, ki so obravnavali šolstvo od medvojnega do sodobnega. Posamezni prispevki so bili objavljeni še v naslednjih številkah Šolske kronike.¹³

Posebna številka Šolske kronike je izšla ob razstavi Učitelj v novi družbeni stvarnosti med 1945 in 1963. Imela je dva dela. V prvem delu so bili članki, ki so prikazali položaj učiteljstva, ki se je po vojni znašel v novem idejno-političnem sistemu. Poleg učnih načrtov za pouk zgodovine in vloge glasila Prosvetni delavec jih je nekaj obravnavalo tudi položaj vernih učiteljev. Drugi del številke pa je obsegal življenjske zgodbe učiteljstva po letu 1945.¹⁴

Tematska številka je izšla tudi ob razstavi Protestantsko šolstvo na Slovenskem. Predstavljeni so bili vsi panoji na razstavi, nato pa članki o protestantskem šolstvu, Trubarjevi Cerkovni ordningi, šolskih redih v 16. stoletju, Trubarju v učbenikih za pouk slovenščine in pedagoških glasilih in pedagoški dejavnosti Štefana Küzmiča.¹⁵

10 Zbornik ob razstavi Stara šola novo tepe. Šolska kronika. Ljubljana, 2003, št. 2, 12 (XXXVI), str. 181–396.

11 Pogovor o begunskem šolstvu v slovenski zgodovini. Šolska kronika, 2004, št. 2, 13 (XXXVII), str. 293–360.

12 Zbornik ob razstavi matura X let: ob deseti obletnici splošne mature 1994/95–2004/05. Šolska kronika. Ljubljana, 2005, št. 2, 14 (XXXVIII), str. 211–455.

13 Zbornik prispevkov ob 75 letnici prof. Slavice Pavlič. Šolska kronika. Ljubljana, 2006, št. 1, 15 (XXXIX), str. 11–232.

14 Učitelj v novi družbeni stvarnosti med 1945 in 1963. Šolska kronika. Ljubljana, 2008, št. 2, 17 (XLI), str. 205–566.

15 Protestantsko šolstvo na Slovenskem. Šolska kronika. Ljubljana, 2009, št. 2, str. 267–436.

Podobno je zasnovana tudi tematska številka ob razstavi Šolski radio skozi čas. Predstavljenih je 15 panojev z razstave, nato sledijo članki o zgodovini šolskega radia, tehničnem razvoju radia in sodobni radijski tehniki. Nato sledijo spominski zapisi o radijski šoli in posameznih šolskih radijih.¹⁶

Leta 2011 je bila tematska številka Šolske kronike posvečena oblačilom učencev in učiteljev skozi čas. V uvodu je avtorica razstave mag. Marjetka Balkovec Debevec opisala razstavi, ki ju je doslej muzej pripravil o tej temi. Posebej je predstavljen tudi govor tega leta umrlega pesnika Toneta Pavčka, ki je to razstavo 18. maja 2009 tudi odprl. Sledijo zgodovinski pregledi o oblačenju učiteljstva, šolskih uniformah ter izobraževanju za poklic šivilje. Na koncu sledi pregled, kako muzeji v Evropi ter v Srbiji in na Hrvaškem predstavljajo obleko v šoli.¹⁷

Leta 2013 je tematska številka posvečena šolskim zvezkom. Avtor razstave dr. Branko Šuštar je v uvodu zapisal, da je pobudo za razstavo v Slovenskem šolskem muzeju dala italijanska univerza Macerata, ki je pripravila simpozij o šolskih zvezkih in izdala o tem tudi publikacijo.

Zatem so predstavljeni panoji na razstavi, ki je bila odprta 24. novembra 2011. Sledijo zgodovinski pregledi podobe otrok in otroštva v šolskih zvezkih med letoma 1850 in 2000, nato pa šolski zvezki v posameznih ustanovah, muzejih in arhivih. Predstavljeni so bili tudi šolski zvezki v pedagoških revijah, posebej šolski zvezki Primorske in Prekmurja, nato pa še šolski zvezki v nekaterih drugih slovanskih državah.¹⁸

Enaindvajsetega novembra 2012 je bila v Slovenskem šolskem muzeju odprta razstava o pisalih in temu je sledila tudi tematska številka. Avtor razstave, kustos Marko Ljubič je v uvodu podal zgodovinski razvoj pisal in predstavil posamezne panoje na razstavi. Objavljena sta tudi oba nagovora ob tej razstavi: Vide Koporc Sedej, sekretarke na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in kulturo, ter legende slovenskega stripa, animatorja in ilustratorja Mikija Mustra. Sledijo prispevki, ki so bili predstavljeni na simpoziju o zgodovini pisal in pisanja, ki ga je muzej organiziral v novembru 2013. To so prispevki o razvoju pisal in lepopisa na Slovenskem, pisala v pedagoških glasilih in prvih berilih in čitankah ter sprejemanju levičnosti v šoli.¹⁹

Naslednja tematska številka je izšla ob razstavi o šolskem vrtu, ki jo je muzej pripravil 20. novembra 2014. Avtorica razstave Mateja Ribarič, muzejska svetovalka, je v uvodnem članku predstavila zgodovino šolskih vrtov v posameznih obdobjih ter panoje na razstavi. Številka ima dve poglavji: Šolski vrt včeraj in Šolski vrt danes. V prvem so predstavljeni nekateri pomembni učitelji, ki so pisali o šolskem vrtu, posamezne šole, pa tudi šolski vrtovi na Hrvaškem, v ameriški javni

16 Šolski radio skozi čas. Šolska kronika. Ljubljana, 2009, št. 2, 19 (XLIII), str. 217–411.

17 Kaj naj oblečem za v šolo? Razstava o oblačilnem videzu učencev in učiteljev skozi čas. Šolska kronika. Ljubljana, 2011, št. 2, 20 (XLVI), str. 265–551.

18 Šolski zvezki kot zgodovinski vir. Šolska kronika. Ljubljana, 2013, št. 1–2, 22 (XLVI), str. 11–397.

19 »Pišem, torej sem!« Šolska pisala in opismenjevanje skozi čas. Šolska kronika. Ljubljana, 2014, št. 3, 23 (XLVII), str. 261–330.

šoli in Boliviji. Prvi del se zaključuje z intervjujem s profesorico Marijo Bavdaž, ki je o šolskih vrtovih že veliko pisala in ga v Idriji tudi uredila.

Drugi del številke zavzemajo članki o šolskem vrtu danes, o njegovem načrtovanju in oblikovanju, vključitvi vrta v pouk naravoslovja in tehnike, ekovrtovih v vrtcih in sadjarski kulturi v šolskih vrtovih.²⁰

Zadnja tematska številka je nastala ob razstavi o latinščini, ki je bila v šolskem muzeju odprta 28. maja 2015. Avtor razstave, kustos Anton Arko je napisal uvod k številki in jo predstavil. Razstava je obravnavala zgodovino pouka latinščine v javni osnovni šoli od leta 1958 dalje. V člankih so avtorji pisali o pouku latinščine do leta 1959, o znanih profesorjih latinščine, o smiselnosti latinščine in latinščini v digitalnem svetu. Predstavljen je tudi prevod dr. Jožeta Lovrenčiča Ovidijeve Metamorfoze 14. Drugi del tematske številke pa so spomini na pouk latinščine na posameznih šolah.²¹

Zgodovina šolstva

Splošno o raziskovanju šolske zgodovine je pisala mag. Majda Cencič. Predstavila je značilnosti in opredelitve zgodovinskih raziskav, ki se od drugih močno razlikujejo.²²

Dr. Mihajlo Ogrizović je opisal razvoj šolstva v Jugoslaviji v dveh razpravah. V prvi je obravnaval šolstvo v obdobju od 1918 do 1941, ki ga je razdelil na dve poglavji. V prvem je opisal šolstvo do leta 1929 in v drugem od 1929, ko je izšel Zakon o narodnih šolah do začetka druge svetovne vojne.²³

V drugi razpravi je obravnaval obdobje od leta 1945 do 1965, ki je prav tako razdeljeno v dva dela, prvi med letoma 1945 in 1950, drugi med 1950 in 1965. V prvem so ustvarili podlago socialističnega razvoja in nove ideje v političnem in kulturnem razvoju države, v drugem pa se je ta proces nadaljeval in v zvezi z njim tudi družbeni razvoj. Obravnaval je vse stopnje šolanja od predšolske vzgoje do izobraževanja odraslih in delo učiteljskih društev.²⁴

Jože Ciperle je obravnaval zgodovinski razvoj in problematiko šolskih spričeval v Jugoslaviji. Razvoj je potekal pri raznih narodih različno, šele z zakonom iz leta 1929 je bilo uvedeno enotno ocenjevanje in oblika spričeval.²⁵

20 Učilnica v naravi: šolski vrt včeraj, danes, jutri. Šolska kronika. Ljubljana, 2015, št. 3, 24 (XLVIII), str. 261–572.

21 Lingua latina. Razstava o latinščini v javni osnovni šoli 1958–2015. Šolska kronika. Ljubljana, 2016, št. 1–2, 25 (XLIX), str. 3–292.

22 Majda Cencič: Raziskovanje šolske zgodovine. Šolska kronika. Ljubljana, 1993, 2 (XXVI), str. 13–18.

23 Mihajlo Ogrizović: Razvitak školstva i pedagogije u Jugoslaviji od god. 1918. do god. 1941. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1977, X, str. 9–24.

24 Mihajlo Ogrizović: Školstvo i prosvjeta u socijalističkoj Jugoslaviji. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1978, XI, str. 15–40.

25 Jože Ciperle: Šolsko spričevalo v Jugoslaviji – zgodovinski razvoj in sedanja problematika. Zbornik za zgodovino školstva in prosvete. Ljubljana-Zagreb, 1991, XXIV, str. 31–40.

Milan Mirković je pisal o šolski reformi leta 1958, ki je pomenila številne spremembe v jugoslovanskem šolstvu. V članku opozarja na številna dopolnila k tej reformi in na probleme, ki jih bo treba še rešiti.²⁶

Ivan Dumbovič, Slavica Pavlič, Svetomir Gačić in Hajrudin Količi so objavili popis doktorskih disertacij s področja zgodovine šolstva v posameznih republikah.²⁷

Slovenija

Prispevek, ki zajema najstarejše gradivo o zgodovini slovenskega šolstva, je napisal dr. Teodor Domej. Gre za načrt za organizacijo šolstva v vojvodini Kranjski iz leta 1754, ki ga je izdelal Johann Joseph pl. Hoffmann.²⁸

Dva članka obravnavata šolske sisteme na Slovenskem. Prvi obsega obdobje med letoma 1774 in 1963,²⁹ drugi pa šolske sisteme v 20. stoletju. Slednji je s tabelami označil šolske sisteme po letih 1870, 1930 in 1960.³⁰

Miro Lužnik je opisal šolsko mrežo na Slovenskem, gostoto in razporejenost šol od osnovnih, srednjih, glasbenih do univerze in jih primerjal v posameznih obdobjih.³¹

Dr. Vlado Schmidt je v razpravi obravnaval šolstvo na Slovenskem med letoma 1848 in 1851. Opisal je Osnutek temeljnih načel javnega pouka v Avstriji, ki ga je izdelala komisija za šolsko reformo po revoluciji leta 1848. Za tem obravnava odnos med državo in Cerkvijo, vlogo učiteljstva, slovenščino v šoli, gimnazije in realke ter prizadevanja za ustanovitev univerze v Ljubljani.³²

Gvido Stres je opisal nižje šolstvo na Slovenskem od najstarejših začetkov do leta 1868, pri tem pa se je omejil predvsem na južno Štajersko.³³

Slavica Pavlič je pisala o osnovni šoli od zakona leta 1869 do prve svetovne vojne. Članek je opremila s statističnimi podatki in učnimi načrti.³⁴

26 Milan Mirković: Školska reforma od 1958. godine. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1975, IX, str. 19–27.

27 Popis obranjenih disertacija s područja historije školstva i pedagogije u SR Hrvatskoj, SR Srbiji, SR Makedoniji, SR Sloveniji, SR Bosni i Hercegovini, SAP Kosovo i SAP Vojvodini. – Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Ljubljana, 1980, XIII, str. 127–138.

28 Teodor Domej: Načrt za organizacijo šolstva v vojvodini Kranjski iz leta 1754. Šolska kronika. Ljubljana, 2015, št. 1–2, 24 (XLVIII), str. 7–24.

29 France Ostanek: Šolski sistemi na Slovenskem v obdobju 1774 do 1963. Šolska kronika. Ljubljana, 1999, št. 1, b (XXXII), str. 51–72.

30 Aleš Gabrič: Šolski sistemi na Slovenskem v 20. stoletju. Šolska kronika. Ljubljana, 2001, št. 2, 10 (XXXIV), 236–250.

31 Miro Lužnik: Šolska mreža na Slovenskem. Šolska kronika. Ljubljana, 2000, št. 2, 9 (XXXIII), str. 241–253.

32 Vlado Schmidt: Šolstvo na Slovenskem v buržoaznodemokratski revoluciji (1848–1851). Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1964, I, str. 41–76.

33 Gvido Stres: Nižje šolstvo na Slovenskem s posebnim ozirom na severovzhodno Slovenijo do leta 1868. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1977, X, str. 25–35.

34 Slavica Pavlič: Osnovna šola od državnega osnovnošolskega zakona leta 1869 do prve svetovne vojne. Šolska kronika. Ljubljana, 1998, 7 (XXXI), str. 125–133.

Prispevek o obdobju med letoma 1918 in 1921 opisuje šolsko politiko, slovenizacijo šolstva, zakonodajo in priprave na reformo.³⁵

Poleg tematske številke iz leta 2008 je izšlo še nekaj razprav o šolstvu po letu 1945. Prva je opisala poddržavljanje samostanskih šol in domov v Ljubljani, predvsem Lichtenthurn in Marijanišče, ki je potekalo med letoma 1945 in 1947.³⁶

Dr. Aleš Gabrič je o tem obdobju objavil dve razpravi. V prvi je opisal šolstvo med letoma 1945 in 1951, ko so se spreminjali učbeniki in učni načrti v skladu z vladajočo ideologijo. Osnovne šole so bile med letoma 1947 in 1950 sedemletne, pomanjkanje učiteljstva so skušali rešiti pedagoški tečajji, ki so jih pričeli ustanavljati že med vojno. V petdesetih letih je v šolstvu viden napredek, posebej v strokovnem šolstvu.³⁷

V drugi razpravi, ki je nadaljevanje prejšnje, je opisal značilnosti šolske reforme med letoma 1953 in 1962. Reforma osnovne šole je bila končana v šolskem letu 1957/58, za druge šole pa šele 1962.³⁸

O mali maturi kot obliki zaključnega izpita na osnovni šoli je pisala Bojana Potisk. Začelo se je leta 1929 in se je imenoval nižji tečajni izpit, po vojni je bil sprejemni izpit, v šolskem letu 1991/92 pa skupinsko zunanje preverjanje znanja.³⁹

Arhivistka Vlasta Tul je obravnavala problem šolskih kronik. Spremljala je navodila zanje od začetkov do današnjih dni, ko je na koncu dodala predlog za njeno pisanje.⁴⁰

Tatjana Hojan je objavila tri prispevke o šolskem koledarju. V prvem je opisala odmeve na šolski koledar med letoma 1870 in 1918 v pedagoškem tisku. Nekateri učitelji so predlagali, naj bodo počitnice enako dolge za mestne in kmečke otroke. Za slednje so bile namreč veliko drugačne, prilagojene kmetijskim opravilom.⁴¹

V drugem je opisano obdobje med letoma 1919 in 1929, načrti novega šolskega zakona, ukazi oblasti o šolskem koledarju in predlogi učiteljev. Uvedeni so bili tudi novi prazniki.⁴²

35 Natalija Glažar: Politika šolstva in problemi slovenske prosvete v obdobju 1918–1921. Šolska kronika. Ljubljana, 1997, 6 (XXX), str. 44–60.

36 Tatjana Šenk: »Naše učilnice je napolnila živa resničnost«. Šolska kronika. Ljubljana, 1994, 3 (XXVII), str. 67–78.

37 Aleš Gabrič: Šolstvo na Slovenskem v letih 1945–1951. Zbornik za zgodovino šolstva in prosvete. Ljubljana, Zagreb, 1991, XXIV, str. 67–92.

38 Aleš Gabrič: Temeljne značilnosti šolske reforme 1953–1962. Šolska kronika. Ljubljana, 1994, 3 (XXVII), str. 79–89.

39 Bojana Potisk: Mala matura kot oblika zaključnega izpita na stopnji osnovnega izobraževanja v Sloveniji. Šolska kronika. Ljubljana, 1996, 5 (XXIX), str. 234–237.

40 Vlasta Tul: Šolske kronike – da ali ne? Šolska kronika. Ljubljana, 1993, XXVI, str. 19–29.

41 Tatjana Hojan: Šolski koledar in slovenski pedagoški listi (1870–1918). Šolska kronika. Ljubljana, 2000, št. 1, 9 (XXXIII), str. 28–42.

42 Tatjana Hojan: Šolski koledar med 1919 in 1929. Šolska kronika. Ljubljana, 2000, št. 2, 9 (XXXII), str. 254–273.

Tretji prispevek opisuje obdobje med letom 1929, ko je izšel Zakon o narodnih šolah, in letom 1945. Šolanje naj bi bilo osemletno, vendar so še vedno veljale razne olajšave za šolarje na podeželju.⁴³

O izobraževanju Romov v Sloveniji je pisala znanstvena sodelavka Inštituta za narodnostna vprašanja dr. Vera Klopčič. Kratkemu zgodovinskemu razvoju izobraževanja Romov je dodala izsledke nekaterih uspešnih projektov za premostitev deficita na področju njihovega izobraževanja.⁴⁴

O vzgojnih zavodih na Slovenskem je pisal Jože Ciperle. Opisal je njihov razvoj od prejšnjih stoletij, ko so do konca druge svetovne vojne zanje skrbeli posamezniki in karitativna društva, potem pa je skrb zanje prevzela država. Leta 1947 je bil pri Višji pedagoški šoli v Ljubljani odprt oddelek za specialne pedagoge.⁴⁵

O slovenskem begunskem šolstvu sta izšli dve obsežni razpravi. O goriškem in istrskem begunskem šolstvu v prvi svetovni vojni je pisal Andrej Šavli. Opisal je delo številnih slovenskih učiteljev, ki so poučevali begunce v otroških vrtcih, begunskih šolah in zaposlovalnih tečajih v Sloveniji in Avstriji.⁴⁶

Mag. Rozina Švent je opisala slovensko begunsko šolstvo po letu 1945 v begunskih taboriščih Vetrinje, Peggez pri Lienzu, in Spittal na Dravi.⁴⁷

Pregled razvoja šolskih kuhinj v slovenskih osnovnih šolah je podala Tatjana Hojan. Do leta 1918 so za šolsko prehrano skrbeli v glavnem zasebniki, po tem letu so jih vzdrževale občine, tovarne in humanitarne organizacije. Po drugi svetovni vojni je bil njihov razvoj precej odvisen od mednarodne pomoči, njihovo število pa je pričelo naraščati šele s šolsko reformo leta 1958 in uvedbo celodnevne šole.⁴⁸

Ista avtorica je pisala o šolskem hranilništvu, ki je imelo na Slovenskem dolgo tradicijo, saj so nekateri pedagogi o njem pisali že v prvi polovici 19. stoletja, posebej znan je bil Peter Musi iz Šoštanja.⁴⁹

Še pred izidom tematske številke o šolskem vrtu je bila objavljena razprava Marije Bavdaž, ki je podrobno opisala začetke šolskih vrtov na Slovenskem po sprejemu avstrijskega ljudskošolskega zakona leta 1869.⁵⁰

Podobni temi o ljubljanskem šolstvu sta obravnavala Judita Šega in Branko Šuštar. Prva je pisala o šolskem zdravstvu pred prvo svetovno vojno. Na šolah so

43 Tatjana Hojan: Šolski koledar med 1929 in 1945. Šolska kronika. Ljubljana, 2001, št. 1, 10 (XXXIV), str. 7–22.

44 Vera Klopčič: Izobraževanje Romov v Sloveniji. Šolska kronika. Ljubljana, 2006, št. 2, 15 (XXXIX), str. 335–351.

45 Jože Ciperle: Oris razvoja vzgojnih zavodov na Slovenskem. Zbornik za historijo šolstva i prosvjete. Ljubljana, 1980, XIII, str. 29–46.

46 Andrej Šavli: Naše goriško in istrsko begunsko šolstvo med prvo svetovno vojno. Zbornik za historijo šolstva i prosvjete. Zagreb, 1973, VII, str. 87–135.

47 Rozina Švent: Slovensko begunsko šolstvo po letu 1945. Šolska kronika. Ljubljana, 1997, 6 (XXX), str. 78–92.

48 Tatjana Hojan: Šolske kuhinje na slovenskih osnovnih šolah. Zbornik za zgodovino šolstva in prosvete. Ljubljana-Zagreb, 1991, XXIV, str. 53–66.

49 Tatjana Hojan: Šolsko hranilništvo na Slovenskem. Zbornik za historijo šolstva i prosvjete. Zagreb, 1978, XI, str. 253–257.

50 Marija Bavdaž: Šolski vrt. Šolska kronika. Ljubljana, 1992, XXV, str. 29–37.

se pojavljale nalezljive bolezni, ki so jih poskušali z navodili nadzorovati v šolah, magistratu in šolski zdravniki.⁵¹

Drugi avtor je pisal o odlokih ljubljanskega šolskega sveta med letoma 1896 in 1910, ki so obravnavali skrb za kopanje šolarjev, učiteljice, katehete in nemško-slovenska jezikovna vprašanja.⁵²

Slovensko šolstvo na tujem

O dvojezičnih šolah na Koroškem je pisal Franček Lasbaher. Pričel je s prvo polovico 19. stoletja, ko je bil Celovec kulturno središče Slovencev, saj so tam nastajali številni slovenski časopisi, založba Družba sv. Mohorja in program Zedinjena Slovenija. Nato je opisal razvoj dvojezičnega šolstva in zakonodajo, ki ga je urejala.⁵³

Učitelj Franc Kukovica je opisal svoje 35-letno učiteljevanje na dvojezični osnovni šoli v Žitari vasi na avstrijskem Koroškem. Dosegal je lepe uspehe v šoli in zunaj nje, čeprav so oblasti podpirale protislovensko razpoloženje.⁵⁴

Dr. Renata Mejak je obširno opisala delo slovenske manjšine v Porabju ter poleg šolstva prikazala tudi politične, demografske in kulturne razmere.⁵⁵

Mateja Ribarič je o tej problematiki napisala dva članka. V prvem je pisala o slovenskem šolstvu v Argentini. Tu delujeta dve skupini izseljencev, predvojna in povojna, ki imata tudi šolstvo ločeno. Za prve je bila prva slovenska šola ustanovljena leta 1933. Povojna skupina izseljencev je svoje šole ustanavljala po letu 1949, odpirala slovenske domove, srednješolske tečaje in pouk na univerzi v Buenos Airesu.⁵⁶

V drugem članku je opisala slovensko šolstvo v Avstraliji. To je v treh stoletjih, osnovnošolski, srednješolski in univerzitetni. Začetki slovenski šol pa segajo v leto 1960. Posebej piše o slovenskem šolstvu v Melbournu in Sydneyju.⁵⁷

Mag. Darko Frisch je napisal razpravo o slovenskih župnijskih šolah v Ameriki med letoma 1895 in 1941. Slovenci so se v Avstraliji začeli združevati, ustanavljali slovenske župnije in v njih šole. Razprava je dopolnjena z zemljevidom teh šol, predmetniki in učbeniki. Posebej so obdelane šole v posameznih krajih.⁵⁸

51 Judita Šega: O šolskem zdravstvu v Ljubljani pred I. svetovno vojno. Šolska kronika. Ljubljana, 1994, 3 (XXVII), str. 120–128.

52 Branko Šuštar: Iz mestnega šolskega sveta ljubljanskega 1896–1910: o kopeli, učiteljicah, katehetih in nemško-slovenskih jezikovnih vprašanjih. Šolska kronika. Ljubljana, 1994, 3 (XXVII), str. 130–137.

53 Franček Lasbaher: Srce dvojezičnega šolstva na Koroškem. Šolska kronika. Ljubljana, 1997, 6 (XXX), str. 140–150.

54 Franc Kukovica: Spomini na 35 let učiteljevanja in dogajanja v dvojezičnem šolstvu na avstrijskem Koroškem. Šolska kronika. Ljubljana, 2004, št. 2, 13 (XXXVII), str. 345–358.

55 Renata Mejak: Prispevki k spoznavanju slovenske manjšine v Porabju. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1990, XXIII, str. 55–103.

56 Mateja Ribarič: Slovensko šolstvo v Argentini. Šolska kronika. Ljubljana, 1992, XXV, str. 81–102.

57 Mateja Ribarič: Slovensko šolstvo v Avstraliji. Šolska kronika. Ljubljana, 1993, XXVI, str. 100–114.

58 Darko Frisch: Slovenske župnijske osnovne šole v Ameriki 1895–1941. Šolska kronika. Ljubljana, 1994, 3 (XXVII), str. 42–57.

Hrvaška

Največ je bilo prispevkov o zgodovini šolstva na Hrvaškem. Večinoma so obravnavali šolstvo v posameznih predelih. Dr. Dragutin Franković je opisal družbenopolitični in pedagoški pomen naprednega gibanja prosvetnih delavcev med obema vojnama, predvsem zadrugo »Ivan Filipović«.⁵⁹

Isti avtor je obravnaval vlogo Davorina Trstenjaka v »tistem štrajku« leta 1911. Učitelji so takrat ustavili delo v raznih društvih niti niso orglali niti peli v cerkvah. Potem so jim zvišali plače, meščanstvo pa stavke ni podprlo.⁶⁰

Dr. Jaroslav Šidak je opisal stoletje v razvoju šolstva, in sicer od ukinitve jezuitskega reda leta 1773 do reforme osnovne šole in odprtja univerze v Zagrebu 1874.⁶¹

Ta zakon iz leta 1874 je podrobno opisala Štefka Batinić.⁶²

Ivan Dumbović je v Zborniku 1981 pisal ob 110. obletnici najpomembnejšega učiteljskega društva Hrvatskega pedagoškega-književnega zbora, ki je bil ustanovljen leta 1871. Dr. Ante Vukasović pa je leta 1965 opisal delovanje Društva za unapređenje uzgoja, ki je delovalo med letoma 1904 in 1920.

Filip Potrebica je opisal delovanje gimnazije v Požegi od osnutka zanj leta 1699 do njenega formiranja leta 1760 in njen vpliv na kulturno dogajanje v mestu.⁶³

Ljubomir Andrej Lisac je pisal o slovenskih dijakih v Zagrebu med letoma 1776/77 in 1827/28. Največ jih je bilo iz spodnje Štajerske in Dolenjske. Članek je opremljen s tabelami, ki kažejo število Slovencev v posameznih šolskih letih in njihovo starost. Opisal je tudi zanimivo socialno strukturo dijakov.⁶⁴

Isti avtor je pisal tudi o bolgarskih in makedonskih dijakih na zagrebških srednjih šolah do leta 1918. Dodal je tudi imenski seznam.⁶⁵

Branko Pleše je obravnaval srednješolsko stavko v Vukovarju leta 1912.⁶⁶

Dr. Milivoje Čop je opisal razvoj in boj za obstoj hrvaške gimnazije na Reki. Ustanovili so jo jezuiti leta 1627, nato je prešla v državno upravo, hrvaščina je bila dolgo le učni predmet. Šele v 50. letih 19. stoletja je postala hrvaška, a naletela na

59 Dragutin Filipović: Društveno-politički i pedagoški značaj naprednog pokreta prosvjetnih radnika u Hrvatskoj između dva rata. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1978, XI, str. 5–13.

60 Dragutin Franković: »Tihi štrajk« učiteljstva u Hrvatskoj 1911. godine i uloga Davorina Trstenjaka u njemu. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1965, II, str. 111–124.

61 Jaroslav Šidak: Jedno stoljeće u razvoju školstva u hrvatskim zemljama (1773–1874). Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1975, IX, str. 37–48.

62 Štefka Batinić: Hrvatski šolski sistem konec 19. stoljetja. Šolska kronika. Ljubljana, 1998, 7 (XXXI), str. 192–196.

63 Filip Potrebica: Požeška gimnazija od osnutka do formiranja Academiae poseganae (1699–1760). Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1971, VI, str. 29–39.

64 Ljubomir Andrej Lisac: Slovenci zagrebški dijaci u letih 1776/77–1827/28. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1965, II, str. 249–254.

65 Andrija Ljubomir Lisac: Bugarski i makedonski đaci na zagrebačkim srednjim školama do 1918. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1967, III, str. 175–181.

66 Branko Pleše: Srednjoškolski štrajk u Vukovaru 1912. god. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1971, VI, str. 49–53.

številna nasprotovanja, tako da se je morala leta 1896 preseliti v Sušak in se šele leta 1945 vrnila na Reko.⁶⁷

Isti avtor je obravnaval izobraževanje učiteljstva med letoma 1945 in 1950. Organizirani so bili številni tečaji za gimnazijce, da bi pridobili več učiteljev, za redne učitelje in inšpektorje pa so bili organizirani pedagoški tečaji.⁶⁸

Dr. Vladimir Bazala je opisal začetke in razvoj univerze v Zagrebu do leta 1918.⁶⁹

Zgodovino šolstva v Dalmaciji so obravnavali številni članki. Ivo Perić je leta 1965 opisal razvoj učiteljišč, kmetijske, trgovske in obrtne šole v začetku 20. stoletja, leta 1975 in 1973 razmere v šolstvu v Dalmaciji v drugi polovici 19. stoletja. Leta 1991 je pisal o odnosih med starši in otroki po statutu Dubrovnika leta 1272. Dr. Mate Zaninović je leta 1986 pisal o prvem učiteljišču v Dalmaciji ob stodvajsetletnici.

Dr. Mate Demarin je napisal dva prispevka o hrvaškem šolstvu v Istri med obema vojnoma. V obeh je opisal položaj hrvaškega učiteljstva in šol v obdobju italijanskega potujčevanja. V prvem prispevku obravnava čas do aneksije leta 1920,⁷⁰ v drugem pa obdobje do Gentilejeve šolske reforme leta 1923.⁷¹

O šolstvu v Međimurju od 17. do druge polovice 19. stoletja je pisala dr. Francka Bauk. Javne šole so tam dobili šele po reformah Marije Terezije in Jožefa II.⁷²

Srbija, Kosovo

Največ člankov o zgodovini šolstva v Srbiji je obravnavalo obdobje med letoma 1836 in 1842. Borivoje Aksentijević je pisal o prvi šolski inšpekciji leta 1836, ki jo je izvedel Petar Radovanović, prvi »direktor sviju škola u Srbiji«.⁷³

Kosta Spasenović, profesor na osnovni šoli v Beogradu, je napisal dva članka. V prvem je obravnaval podatke o osnovnih šolah v Srbiji leta 1839⁷⁴ in poročilo

67 Milivoj Čop: Osnivanje, razvoj i borba za opstanak hrvatske riječke gimnazije. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1985, XVIII, str. 80–99.

68 Milivoj Čop: Sustav obrazovanja učitelje i nastavnika u NR Hrvatskoj u razdoblju revolucionarnog etatizma (1945–1950). Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1990, XXIII, str. 37–45.

69 Vladimir Bazala: Preteče, osnutak i razvoj Svečilišta u Zagrebu do 1918. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1965, II, str. 51–82.

70 Mate Demarin: O denacionalizaciji hrvatskog školstva u Istri u doba vojne okupacije od 1918. do aneksije 1920. godine. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1968, IV, str. 5–30.

71 Mate Demarin: Položaj hrvatskog učiteljstva Istre između dva svjetska rata. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1971, VI, str. 5–28.

72 Franka Bauk: Stalniji oblici poučavanja u Međimurju od sedamnaestog do druge polovice devetnaestog stoljeća. Zbornik za zgodovino šolstva in prosvete. Ljubljana-Zagreb, 1991, XXIV, str. 21–29.

73 Borivoje Aksentijević: Prva školska inspekcija u Srbiji objavljena je 1836. godine. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1968, IV, str. 283–284.

74 Kosta Spasenović: Podaci o osnovnim školama u Srbiji 1839. godine. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1971, VI, str. 125–145.

Timotija Milašinovića o številu šol, učencih, učiteljih in pouku na osnovnih šolah leta 1842.⁷⁵

Milan Vlahović je pisal o prvih cerkveno-šolskih občinah, šolskih odborih in šolskih fondih v 18. in 19. stoletju pod turško oblastjo.⁷⁶

Natalija in Platon Dimić sta opisala pouk v beograjskem liceju med letom 1853 in njegovo preureditvijo v Veliko šolo leta 1863. Dodane so tabele s predmetniki.⁷⁷

Dr. Stevan Ignjić je opisal delovanje užiške gimnazije od ustanovitve leta 1839 do prve svetovne vojne.⁷⁸

Nikodije Trujić je opisal napredno gibanje srednješolcev v Beogradu med obema vojnama, predvsem vpliv SKOJ-a.⁷⁹

Đurđe Smiljanić je opisal razvoj gimnazije v Srbiji med letoma 1946 do 1976, ko je bilo uvedeno usmerjeno izobraževanje.⁸⁰

Dr. France Adamić je opisal šolanje slovenskih študentov v Beogradu, kjer jih je bilo med obema vojnama okrog 130. Omenil je tudi delovanje klubov Jugoslovansko akademsko društvo, Klub Triglav, Akademsko društvo Danica in Klub starih bajt.⁸¹

Dr. Jagoš Djilas iz Zavoda za šolstvo v Prištini je opisal delo srbskih šol in kulturnih ustanov v Prištini in okolici v 19. in začetku 20. stoletja.⁸²

Dr. Jašar Redžepagić, profesor na Filozofski fakulteti v Prištini, je pisal o prvi šolski reformi na Kosovu leta 1958 in napredku po njej.⁸³

O šolskih vrtovih je pisal dr. Nenad Simić. Ti so bili že v 19. stoletju, najprej na Liceju in Artiljerijski šoli v Beogradu.⁸⁴

75 Kosta Spasenović: Izveštaj o osnovnim školama u Srbiji 1842. godine. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1974, VIII, str. 181–200.

76 Milan Vlahović: Prve crkveno-školske opštine, školski odbori i fondovi u južnim oblastima, za vreme Turaka, u XVIII in XIX veku. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1972–73, VII, str. 5–14.

77 Natalija in Platon Dimić: Nastava u beogradskom liceju od njegovog preuređenja 1853. do njegovog pretvaranja u Veliku školu 1863. godine. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1968, IV, str. 253–266.

78 Stevan Ignjić: Užička gimnazija do prvog svetskog rata. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1967, III, str. 91–101.

79 Nikodije Trujić: Napredni srednješkolski pokret u Beogradu između dva svetska rata. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1985, XVIII, str. 49–63.

80 Đurđe Smiljanić: Gimnazijsko obrazovanje i vaspitanja u Socijalističkoj Republici Srbiji od 1946. do 1976. godine. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1978, XI, str. 157–197.

81 France Adamić: Iz kronike slovenskih študentov v Beogradu med obema vojnama. Šolska kronika. Ljubljana, 1996, 5 (XXIX), str. 248–253.

82 Jagoš Djilas: Rad srpskih škola i kulturnih ustanova u Prištini i njenoj okolini u XIX i na početku XX vijeka. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1969–70, V, str. 211–236.

83 Jašar Redžepagić: Prva reforma školstva na Kosovu. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1975, IX, str. 29–36.

84 Nenad Simić: Prilog proučavanju uređivanja školskih dvorišta u Srbiji u XIX. stoljeću. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1977, X, str. 169–173.

Bosna in Hercegovina

O zgodovini šolstva v Bosni in Hercegovini sta pisala Mitar Papić, profesor iz Sarajeva, in Izet Rizvanbegović iz Zavoda za napredek šolstva. Prvi je opisal začetek šolske inšpekcije v Bosni. Do avstro-ogrske okupacije leta 1878 so obstajale le zasebne, verske šole. Šele po tem letu so začeli odpirati državne osnovne šole in leta 1879 postavili tudi prvega referenta za šolstvo. V članku opisuje njegovo delo.⁸⁵

Rizvanbegović je opisal slovesnosti ob stoletnici prvega učiteljišča v Bosni in Hercegovini leta 1886. Trajale so vse leto 1987.⁸⁶

Mag. Zorica Marendić je opisala začetke in razvoj organizirane predšolske vzgoje v Bosni in Hercegovini med letoma 1878 do 1982.⁸⁷

Črna gora

Direktor arhiva v Cetinju Nikica Vujović je opisal nadzorovanje osnovnih šol v Črni gori med letoma 1863 in 1901 na podlagi najstarejših virov. Opisal je tudi dela, ki so do takrat obravnavala šolstvo v Črni gori.⁸⁸

Tomaš Marković je pisal o prvi šoli na Cetinju, ki jo je ustanovil Njegoš. Datum, ki so ga opisovali do sedaj, ni bil točen, avtor dokazuje, da je prava letnica začetka šole 1832.⁸⁹

Isti avtor je pisal o zakonski predpisih o obveznem šolanju v Črni gori v zakonu iz leta 1884.⁹⁰

Več člankov o šolstvu v Črni gori je napisal pedagoški svetnik iz Nikšića. Leta 1974 je opisal ustanavljanje srednjih šol po balkanski vojni leta 1912, naslednje leto je predstavil razvoj šolstva v občini Nikšić med letoma 1944 in 1974, v letu 1978 pa je napisal prispevek o upravljanju v šolah od 1830 do 1918. Marko Marković je podal vlogo literarnih družin v revolucionarnem gibanju dijakov sre-

85 Mitar Papić: Počeci školske inšpekcije u Bosni i Hercegovini. Zbornik za historiju školstva i prosvjete.

86 Izet Rizvanbegović: Stogodišnjica učiteljstva u Bosni i Hercegovini. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1987, XX, str. 94–104.

87 Zorica Marendić: Počeci i razvoj društvenog organizovanog predškolskog vaspitavanja u Bosni i Hercegovini (1878–1982). Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1987, XX, str. 105–118.

88 Nikica Vujović: Nadzor in revizija osnovnih škola u knjaževini Crnoj gori od 1863. do 1901. godine. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1965, II, str. 201–218.

89 Tomaš Marković: Kad je Njegoš osnovao prvu školu na Cetinju. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1965, II, str. 219–224.

90 Tomaš Marković: Prvi zakonski propisi o obaveznom školovanju u Crnoj Gori. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1977, X, str. 175–178.

dnjih šol v Cetinju med letoma 1931 in 1933. Posebej je opisal delovanje zadrug Snaga in Zora.⁹¹

Prvi organ uprave za prosveto je bil ustanovljen leta 1860, do tedaj pa sta za šolstvo skrbela Petar Petrović Njegoš in knez Danilo.⁹²

O pokrajinskih šolskih centrih do sredine 19. stoletja v Makedoniji je pisal dr. Risto Katardžijev, ki je o tem napisal tudi knjigo.⁹³

Šolstvo med drugo svetovno vojno

V Zborniku je bilo precej člankov o tem obdobju. Radmila Aćimović je pisala o srednješolski mladini v Beogradu in o zavodu v Smederovski Palanki, kjer so prevzgajali mladino. O šolstvu v okupiranem Beogradu in o šolstvu v okupatorjevem tisku je pisal dr. Miodrag Simić. O šolstvu na Hrvaškem in pionirski organizaciji na osvobojenem ozemlju sta pisala dr. Mihajlo Ogrizović in dr. Mate Zaninović, ki je obdelal tudi šolstvo na zadrskih otokih. Tomo Žalac je pisal o letu 1943, ki je bilo pomembno za razvoj šolstva na osvobojenem ozemlju Hrvaške. Načrt, program in metodični napotki za pouk v Hercegovini je opisal Milenko Todorović. O šolstvu v Sloveniji v tem obdobju je izšel le en članek. O okupatorjevem pedagoškem tisku je pisala Irena Koželj-Levičnik.⁹⁴

V Šolski kroniki sta o tej tematiki dva članka. Prvega je napisal Ivan Križnar, ki je v njem podrobno opisal nemško šolstvo na Gorenjskem, nemško raznarodovalno politiko in odpor proti njej. Poročal je o nemških jezikovnih tečajih za mladino in odrasle, napadih na šole in objavil poročila učiteljic. Dodal je preglednico zasedenih in nezasedenih šol v šolskem letih 1941/42 in 1942/43.⁹⁵

O drugi svetovni vojni v slovenskih učbenikih za zgodovino je pisal profesor Zoran Radonjić. Pregledal je 15 učbenikov za osnovne in srednje šole med letoma 1948 in 1999. Zlasti v prvih letih so pisani tendenciozno in pristransko. Članku je dodal preglednico, ki omogoča vpogled v nekatere glavne karakteristike obdelanih učbenikov in njihovo primerjavo.⁹⁶

91 Marko Marković: Uloga učeničnih literarnih družin u revolucionarnom pokretu učenika cetinjskih srednjih škola (1931–1933). Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Ljubljana, 1980, XIII, str. 79–86.

92 Rade Delibašić: Upravljanje u školama u Crnoj Gori od 1830–1918. godine. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1978, XI, str. 41–51.

93 Risto Katardžijev: Zaemnite učilišta vo Makedonija. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1969–70, V, str. 103–124.

94 Školstvo i prosveta u vreme NOB-a. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1988, XXI, str. 183.

95 Ivan Križnar: Nemško šolstvo na Gorenjskem v letih od 1941 do 1945. Šolska kronika. Ljubljana, 1995, 4 (XXVIII), str. 122–147; 1996, 5 (XXIX), str. 123–152.

96 Zoran Radonjić: Druga svetovna vojna v slovenskih učbenikih za zgodovino. Šolska kronika. Ljubljana, 2002, št. 1, 11 (XXXV), str. 15–34.

Žensko šolstvo

Veliko je bilo prispevkov o ženskem šolstvu v Sloveniji, zlasti v zadnjih letih. Splošen pregled ženskega šolstva v Sloveniji od začetkov do leta 1900, predstavitev prvih učiteljic in njihovega delovanja je podana v četrtem in petem letniku.⁹⁷

Delovanje slovenskih učiteljic v zadnjih letih 19. stoletja je obravnavano kasneje. Obsega podatke o izobraževanju učiteljic, podatke o njihovem številu, njihovo delo v društvih in sodelovanje o pedagoških glasilih.⁹⁸

Dr. Edvard Protner je opisal razvoj osnovnošolske zakonodaje, izobraževanje učiteljstva in odnos med državo in Cerkvijo na tem področju. Posebno se je posvetil zasebnim ženskim učiteljiščem, najbolj uršulinkam.⁹⁹

O uršulinkah je pisala tudi mag. Jasna Kogoj ob tristoti obletnici njihovega prihoda v Ljubljano. Uršulinke so imele zunanjo in notranjo osnovno šolo, meščansko šolo, gimnazijo in učiteljišče, delovale so do leta 1945.¹⁰⁰

Mag. Saša Serše je opisala šolanje slovenskih deklet na gimnazijah in univerzah. Za te šole so dobila dovoljenje šele ob koncu 19. in začetku 20. stoletja.¹⁰¹

Kaj so pisali naši listi konec 19. stoletja o vzgoji deklet in učiteljicah, je opisala Tanja Dominko. Predvsem je primerjala prispevke o tem vprašanju v Učiteljskem tovarišu in Slovenskem učitelju.¹⁰²

V Šolski kroniki sta bila objavljena dva prispevka o dekliškem liceju in Mladiki v Ljubljani. Tanja Tomažič je pisala o prvem na podlagi dokumentov in spomini nekaterih gojenk,¹⁰³ dr. Anja Dular pa o življenju v Mladiki med letoma 1912 in 1935. Internat Mladika je bil postavljen leta 1911, v njem je bila precej strog šolski red. Članek vsebuje tudi številne dokumente, pisma gojenk iz tega obdobja.¹⁰⁴

Vanja Huzjan je z metodo tekstualne diskurzivne analize ugotavljala socializacijo deklic na primeru priročnika učiteljice Milice Stupan iz leta 1932.¹⁰⁵

Lokalno obarvani sta dve razpravi o izobraževanju deklet. Prva predstavi izobraževanje na Goričkem v stoletju 1850 in 1950. To je potekalo veliko bolj po-

97 Tatjana Hojan: Žensko šolstvo in učiteljstvo na Slovenskem v preteklih stoletjih. Zbornik za historijo šolstva i prosvjete. Zagreb, 1968, IV, str. 47–81; 1969, V, str. 125–172.

98 Tatjana Hojan: Slovenske učiteljice ob koncu 19. stoletja. Šolska kronika. Ljubljana, 1998, 7 (XXXI), str. 134–142.

99 Edvard Protner: razvoj zakonodaje s področja zasebnih šol na Slovenskem s posebnim poudarkom na zasebnih ženskih učiteljiščih. Šolska kronika. Ljubljana, 2014, št. 1–2, 23 (XLVII), str. 56–82.

100 Marija Jasna Kogoj: Uršulinke v Ljubljani, 1702–2002. Šolska kronika. Ljubljana, 2002, št. 1, 11 (XXXV), str. 79–89.

101 Saša Serše: Gimnazija, fakulteta in ženske. Šolska kronika. Ljubljana, 1999, št. 1, 8 (XXXII), str. 7–15.

102 Tanja Dominko: Vzgoja deklet in podoba učiteljice v tisku konec 19. stoletja. Šolska kronika. Ljubljana, 2007, št. 2, 16 (XL), str. 203–218.

103 Tanja Tomažič: O ljubljanskem dekliškem liceju – med dokumenti in spomini. Šolska kronika. Ljubljana, 1996, 5 (XXIX), str. 201–211.

104 Anja Dular: Življenje gojenk v Ljubljanski Mladiki (1912–1935). Šolska kronika. Ljubljana, 2015, št. 1–2, 24 (XLVIII), str. 57–62.

105 Vanja Huzjan: »Kako vzgojim svojo deco?«. Primarna socializacija deklic na primeru vzgojnega priročnika Milice Stupan (1932), Šolska kronika. Ljubljana, 2010, št. 1, 19, XLIII, str. 29–60.

časi kot v drugih slovenskih pokrajinah, viden je bil vpliv Cerkve in izseljevanja prebivalstva.¹⁰⁶

Kustosinja Nataša Kolar je predstavila izobraževanje deklet na Ptuj in v okolici v 19. stoletju. Do 1873 so skupaj poučevali dečke in deklice, dekliško šolo so odprli šele 1873, okoliško šolo pa so leta 1890 razdelili v deško in dekliško. Leta 1902 so odprli tudi žensko meščansko šolo.¹⁰⁷

O šolanju Mileve Marić Einstein na zagrebški klasični gimnaziji je pisal ing. Dorđe Krstić.¹⁰⁸

Prve šole za dekleta v Srbiji so bile odprte po letu 1842, najprej v Beogradu.¹⁰⁹

Slovenske srednje šole

Statistične podatke o gimnazijah na Slovenskem je obdelala Elizabeta Hriberšek Balkovec. Zajemajo avstrijsko statistiko med letoma 1881/82 in 1912/13 in gimnazije na slovenskem etničnem ozemlju.¹¹⁰

Dolgo tradicijo ima koprška gimnazija z italijanskim učnim jezikom, saj deluje že od leta 1627 z manjšimi prekinitvami. Članku je dodan predmetnik iz šolskega leta 1857/58, ko so odprli osmi razred.¹¹¹

Obsežno razpravo o slovenskih gimnazijah po letu 1918 je napisal dr. Aleš Gabrič. Navaja spremembe, ki so nastale po koncu prve svetovne vojne, slovenizacijo gimnazij in njihovo preureditev v realne gimnazije. Po letu 1945 so gimnazije doletele številne reforme, ki jim razprava sledi do leta 1963, ko so bile gimnazije verifirane.¹¹²

Minka Kuclar je opisala kulturno ustvarjalnost ljubljanskih srednješolcev. Pričelo se je s prireditvijo Podobe trenutkov leta 1976 sprva na gimnaziji Ivana Cankarja, nato v Cankarjevem domu, leta 2000 preimenovane v Transgeneracije. Posebej navaja delo posameznih gimnazij na tem področju.¹¹³

---

¹⁰⁶ Ivanka Huber: Vzgoja in izobraževanje deklet na Goriškem v letih od 1850 do 1950. Šolska kronika. Ljubljana, 2011, št. 1–2, 20 (XLIV), str. 69–84.

¹⁰⁷ Nataša Kolar: Prispevek k raziskovanju dekliške vzgoje v ptujskem šolstvu 19. stoletja. Šolska kronika, 2000, št. 1, 9 (XXXIII), str. 101–106.

¹⁰⁸ Dorđe Krstić: O zanimljivosti školovanja prve teoretske fizičarke Mileve Krstić Einstein na zagrebškoj Klasičnoj gimnaziji krajem prošlog veka. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1975, IX, str. 111–116.

¹⁰⁹ Nikodije Trujić: Školovanje ženske dece i otvaranje prvih ženskih škola u oslobođenoj Srbiji. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1965, II, str. 185–200.

¹¹⁰ Elizabeta Hriberšek Balkovec: Avstrijska statistika in gimnazije na Slovenskem 1881–1913. Šolska kronika. Ljubljana, 1994, 3 (XXVII), str. 15–22; 1995, 4 (XXVIII), str. 78–83.

¹¹¹ Ivan Markovič: Gimnazija z italijanskim učnim jezikom v Kopru. Šolska kronika. Ljubljana, 1994, 3 (XXVII), str. 112–119.

¹¹² Aleš Gabrič: Slovenske gimnazije po letu 1918. Šolska kronika. Ljubljana, 1999, št. 2, 8 (XXXII), str. 258–278.

¹¹³ Minka Kuclar: Podobe trenutkov – Transgeneracije. O kulturni ustvarjalnosti ljubljanskih srednješolcev. Šolska kronika. Ljubljana, 2013, št. 3, 22 (XLVI), str. 520–537.

Poleg tematske številke o maturi je izšel tudi prispevek višjih svetovalcev na Državnem izpitnem centru. Članek predstavi prvi desetletji splošne mature ter zakone in pravilnike, ki so jo spremljali.¹¹⁴

Zgodovinski razvoj maturitetnih spričeval in maturitetnih izpitov je proučil Jože Ciperle in objavil članek o tem. Slovenske gimnazije so prve mature dobile po letu 1848 in zrelostna spričevala, šolski zakon iz leta 1958 pa je maturo spremenil v zaključni izpit. Zadnja generacija, ki je prejela maturitetna spričevala, je bila iz leta 1984/85.¹¹⁵

Maturantka gimnazije Poljane v Ljubljani je napisala zanimiv članek o disciplinskih kaznih na tej šoli do leta 1962. Opisala je zgodovino šole, disciplinarne rede, ki so jih uvedli v Avstriji, in pravilnike o vedenju v tridesetih letih ter prime-re nekaterih kazni v posameznih obdobjih.¹¹⁶

O strokovnih, posebej o gospodinjskih šolah je pisala dr. Monika Govekar Okoliš. Obravnavala je obdobje med 1848 in 1914, ki ga je razdelila na čas do leta 1867 in po njem, ko smo dobili tudi učiteljišča. Opisala je razvoj naših strokovnih šol, nato pa šest gospodinjskih šol, ki so v tem času delovale.¹¹⁷

Železničarsko šolstvo

Pregled železničarskega šolstva v Sloveniji je opisal Karol Rustja. Pod avstro-ogrsko monarhijo so za naše železničarje prirejali desettedenske tečaje v Gradcu in na Dunaju, šele po prvi svetovni vojni je bila v Mariboru ustanovljena Železniška industrijska šola. Med drugo svetovno vojno so Nemci organizirali nekaj tečajev za vajence, po vojni pa so morali hoditi na dveletno Prometno-komercialno šolo v Beograd in Železniški tehnikum v Subotico. Po letu 1947 je bilo tudi v Sloveniji ustanovljenih nekaj šol in tečajev, leta 1960 je bila v Ljubljani ustanovljena tudi Višja železniška tehniška šola. Našeteje tudi poklice na železnici in oblike železniškega šolstva.¹¹⁸

Univerza v Ljubljani

Študij farmacije v Ljubljani je v članku omenjal dr. Hrvoje Tartalja. Opisal je začetke lekarn v Istri, kamor so hodili farmacevti iz Benetk, in izpit iz okoli leta

---

114 Aleš Drolc – Tjaša Lajovic: Splošna matura in njenih drugih deset let. Šolska kronika. Ljubljana, 2015, št. 1–2, 24 (XLVIII), str. 70–91.

115 Jože Ciperle: Maturitetni (zrelostni) izpiti in spričevala v zgodovinskem razvoju. Šolska kronika. Ljubljana, 1994, 3 (XXVII), str. 106–111.

116 Andreja Kos: Pravila so, da se kršijo. Disciplina, prekrški in kazni na Gimnaziji Poljane. Šolska kronika. Ljubljana, 1993, XXVI, str. 133–147.

117 Monika Govekar Okoliš: Strokovne in gospodinjske šole na Slovenskem med letoma 1848–1914. Šolska kronika, 2014, št. 1–2, 23 (XLVII), str. 83–101.

118 Karol Rustja: Železniško šolstvo v Sloveniji. Šolska kronika. Ljubljana, 1996, 5 (XXIX), str. 222–233.

1700. V Ljubljani omenja centralno šolo, ki je imela tudi triletni študij farmacije, in njene predavatelje. V Zagrebu je bila katedra za farmacijo ustanovljena leta 1882.¹¹⁹

V Šolski kroniki 1999 sta sodelavki arhiva in muzeja Univerze v Ljubljani napisali dva prispevka o ljubljanski univerzi. Tea Anžur je pisala o prvih študentih Filozofske fakultete. Med letoma 1919 in 1925 je bilo vpisanih 969 študentov, med njimi jih je bilo 179 rojenih v tujini. Največ jih je bilo iz Rusije, Hrvaške in Avstrije.¹²⁰

Tatjana Dekleva je opisala prizadevanja za ustanovitev tehniške fakultete in začasni tehniško-visokošolski tečaj, ustanovljen 19. maja 1919. Šele poleti istega leta pa je bila ustanovljena Univerza s petimi fakultetami, med njimi tudi tehniška.¹²¹

Dr. David Movrin je opisal dogodke na oddelku za klasično filologijo po letu 1945, upokojitev Frana Bradača ter težave profesorjev Milana Grošlja in Antona Sovreta, ki jima jih je povzročila partijska oblast.¹²²

Izobraževanje odraslih

Največ prispevkov o zgodovini izobraževanja odraslih je v Šolski kroniki med letoma 1993 in 1996. Mag. Saša Serše je napisala dve razpravi o obrtnonadaljevalnih šolah. V prvi je obravnavala čas med letoma 1872 in 1918. Na Kranjskem smo že z ustanovitvijo realk dobili tudi prve obrtnonadaljevalne šole, to so bile nedeljske in večerne šole za obrtnike. Leta 1872 pa je izšel osnutek zakona o obrtnem šolstvu, po katerem so se nedeljske šole preoblikovale v obrtnonadaljevalne. Te šole so delovale večinoma do prve svetovne vojne.¹²³

V drugi razpravi je obravnavala obdobje po letu 1918. Po obrtnem zakonu leta 1932 so bile tri vrste teh šol: strokovnonadaljevalne šole, občasni tečaji in specialne strokovnonadaljevalne šole. V prispevku so sezname teh šol in tabela s statistiko učiteljstva na šolah v posameznih krajih.¹²⁴

Tatjana Hojan je objavila tri prispevke. V prvem je pisala o izobraževanju odraslih po letu 1848, ko je kmetijska družba dala pobudo za desetmesečni tečaj kmetijstva, ki je bil naslednje leto. Posebej je v članku omenjeno kmetijsko izobraževanje učiteljev, ki so od leta 1869 odhajali na tečaje gospodarske šole na Dunaju.¹²⁵

119 Hrvoje Tartalja: Izobrazba farmaceuta u Hrvatskoj i Sloveniji od 13. do 19. stoljeća. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Ljubljana, 1982, XV, str. 49–63.

120 Tea Anžur: Prvi študenti Filozofske fakultete na ljubljanski univerzi. Šolska kronika. Ljubljana, 1999, št. 2, 8 (XXXII), str. 286–293.

121 Tatjana Dekleva: Visošolski tehnični tečaj – začetek študija tehnike v Ljubljani. Šolska kronika. Ljubljana, 1999, št. 2, 8 (XXXII), str. 248–257.

122 David Movrin: Fran Bradač, Milan Grošelj, Anton Sovre: klasična filologija na Univerzi v Ljubljani po letu 1945. Šolska kronika. Ljubljana, 2013, št. 3, 22 (XLVI), str. 493–519.

123 Saša Serše: Obrtnonadaljevalne šole na Kranjskem v obdobju od 1872 do 1918. Šolska kronika. Ljubljana, 1995, 4 (XXVIII), str. 57–69.

124 Saša Serše: Obrtnonadaljevalno šolstvo po letu 1918. Šolska kronika. Ljubljana, 1996, 5 (XXIX), str. 102–110.

125 Tatjana Hojan: Izobraževanje odraslih 1848v1870. Šolska kronika. Ljubljana, 1994, 3 (XXVII), str. 7–14.

V drugem članku je opisala učiteljske tečaje na kmetijskih šolah na Slapu in Grmu pred prvo svetovno vojno. Na Slapu so bili tečaji med letoma 1881 in 1885, nato so se preselili na Grm.¹²⁶

V tretjem članku je pisala o nadaljnjem izobraževanju učiteljstva med letoma 1918 in 1928. Posebna pozornost je bila po letu 1918 posvečena učenju srbohrvaščine, za katero so organizirali več tečajev. Prirejali so tečaje za pouk petja, ročnih del in telovadbe ter kmetijske in gospodinske tečaje. Ti so bili na kmetijskih šolah Grm in Šentjur ter v Marijanišču v Ljubljani. Posebni tečaji so bili organizirani za učitelje meščanskih šol.¹²⁷

Viktorija Kolarič in dr. Jurij Jug sta opisala neformalno izobraževanje odraslih na Ptuj in v okolici od druge polovice 19. stoletja do 1918. Največji vpliv so imeli Narodna čitalnica, ki so jo odprli leta 1864, ter gospodarska društva za izobraževanje obrtnikov in delavcev, veliko pa je bilo tudi nemških društev, ki so se ukvarjala s prirejanjem predavanj in razstav.¹²⁸

Olga Pivk je pisala o izobraževanju odraslih v ljubljanskih društvih do leta 1918. Društveno življenje je zaživel zlasti v 60. letih, v Ljubljani jih je leta 1911 delovalo že tristo. Avtorica se je posvetila največjim.¹²⁹

Objavljena sta bila dva prispevka o šoli za ravnatelje. V prvem je mag. Marija Velikonja opisala, kako je nastajala šola za ravnatelje od začetnih seminarjev za ravnatelje, ki jih je prirejal Zavod za šolstvo, do programa Menedžment v izobraževanju, ki so ga pričeli izvajati leta 1991, in ustanovitve šole leta 1995.¹³⁰

Dr. Andrej Koren je o tej šoli pisal ob njeni desetletnici. Predstavil je oblike izobraževanja, uvedbo ravnateljskega izpita in razvoj šole.¹³¹

O šoli za starše v letih 2001/02 in 2005/06, ko so na posameznih šolah potekali programi izobraževanja,¹³² je pisala Angelca Kunstelj.

Pouk in učbeniki

Dr. Monika Govekar Okoliš je pisala o pomenu slovenskih šolskih učbenikov v drugi polovici 19. stoletja pri oblikovanju slovenske nacionalne identitete.

---

126 Tatjana Hojan: Učiteljski tečaji med prvo svetovno vojno na Slapu in Grmu. Šolska kronika. Ljubljana, 1997, 6 (XXX), str. 33–43.

127 Tatjana Hojan: Nadaljnje izobraževanje učiteljstva od 1918 do 1928. Šolska kronika. Ljubljana, 1995, 4 (XXVIII) str. 113–121.

128 Jurij Jug: Oris neformalnega izobraževanja odraslih v Ptuj in okolici od druge polovice 19. stol. do 1918. Šolska kronika. Ljubljana, 1993. XXVI, str. 74–88.

129 Olga Pivk: Izobraževanje odraslih v ljubljanskih društvih do leta 1918. Šolska kronika. Ljubljana, 1995, 4 (XXVIII), str. 198–204.

130 Marija Velikonja: Kako je nastajala Šola za ravnatelje. Šolska kronika. Ljubljana, 1999, št. 1, 8 (XXXII), str. 73–83.

131 Andrej Koren: K tradiciji slovenskega ravnateljstva – ob desetletnici Šole za ravnatelje 1995–2005. Šolska kronika. Ljubljana, 2005, št. 1, 14 (XXXVIII), str. 87–102.

132 Angelca Kunstelj: Šola za starše v šolskih letih od 2001/02 do 2005/06. Šolska kronika. Ljubljana, 2012, št. 1–2, 21 (XLV), str. 128–136.

Slovenske učne knjige so bile takrat še redke. Obravnavala je osnovnošolske knjige in učbenike, berila za gimnazije in prvo slovensko zgodovino za srednje šole iz leta 1871.¹³³

Dr. Branko Šuštar je opisal zgodovinski razvoj poučevanja s slikami v slovenskih deželah od srede 19. do srede 20. stoletja. Slike so bile sprva v prvih berilih, kasneje tudi v drugih učbenikih, o njih so pisali tudi naši pedagoški listi.¹³⁴

Anton Arko je opisal prve slovenske učbenike, ki so izšli po drugi svetovni vojni, in pedagoške smernice v njih. V primerjavi z avstro-ogorskimi in učbeniki iz stare Jugoslavije so bili ti veliko bolj ideološko usmerjeni.¹³⁵

O izobraževanju učiteljev za pouk zgodovine na ljubljanski Filozofski fakultete je pisala dr. Danijela Trškan. Obdelala je predmet Metodika pouka zgodovine in spremembe od leta 1945 do sedanjosti.¹³⁶

O metodi »oral history«, ki se uporablja predvsem pri pouku zgodovine, je pisala mag. Lidija Czwecko Voler s Filozofske fakultete v Zagrebu.¹³⁷

Dr. Imre Szilagy, sodelavec Inštituta za mednarodne zadeve v Budimpešti, je opisal, kako so v slovenskih učbenikih za zgodovino med letoma 1928 in 2005 obravnavali Madžare.¹³⁸

Dr. Matej Hriberšek je napisal dve razpravi o pouku klasičnih jezikov v Sloveniji. V prvi je obravnaval dolgotrajna prizadevanja slovenskih izobražencev za slovenski učbenik latinščine, ki je izšel leta 1874.¹³⁹

V drugi razpravi je opisal položaj klasičnih jezikov po prvi svetovni vojni, ki je naletel tudi na nasprotnike tega predmeta.¹⁴⁰

Dušan Modic je v Šolski kroniki 2000 ob življenjepisu Karla Kunca pisal tudi o njegovih učbenikih za matematiko in fiziko med obema vojnama, Aleksander Cokan pa leta 1995 o matematičnih učbenikih, ki so izšli v 50. letih pri Državni založbi Slovenije.

V Šolski kroniki je med letoma 1992 in 2012 izšlo več prispevkov o pouku kemije in učbenikih zanjo. Prvega je napisala mag. Sonja Jozelj, ki je opisala pouk

133 Monika Govekar Okoliš: Pomen slovenskih šolskih knjig in učbenikov pri oblikovanju nacionalne identitete Slovencev v drugi polovici 19. stoletja. Šolska kronika. Ljubljana, 2004, št. 2, 13 (XXXVII), str. 226–241.

134 Branko Šuštar: Zgodovinski razvoj poučevanja s slikami: slovenske izkušnje. Šolska kronika. Ljubljana, 2013, št. 3, 22, (XLVI), str. 425–446.

135 Anton Arko: Pedagoške smernice v vzgojno-izobraževalnem procesu skozi učbenike in prosvetne revije v letih 1945–1950. Šolska kronika. Ljubljana, 2014, št. 1–2, 23 (XLVII), str. 102–114.

136 Danijela Trškan: Metodika pouka zgodovine in izobraževanje študentov – bodočih učiteljev zgodovine na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani od leta 1945 naprej. Šolska kronika. Ljubljana, 2011, št. 1–2, 20 (XLIV), str. 85–102.

137 Lidija Czwecko Voler: Uporaba metode »oral history« pri poučevanju in prvi koraki k znanstveno-raziskovalnemu delu. Šolska kronika. Ljubljana, 2014, št. 1–2, 23 (XLVII), str. 131–144.

138 Imre Szilagy: Od Vogrskega do padca komunizma. Madžari v slovenskih učbenikih za zgodovino, izdanimi od 1929 do 2005. Šolska kronika. Ljubljana, 2011, št. 1–2, 20 (XLVI), str. 50–68.

139 Matej Hriberšek: Prvi slovenski priročniki in učbeniki za klasične jezike (1864–1886). Šolska kronika. Ljubljana, 2004, št. 2, 13 (XXXVII), str. 242–269.

140 Matej Hriberšek: Položaj klasičnih jezikov po I. svetovni vojni in prizadevanja za ohranitev humanistične izobrazbe. Šolska kronika. Ljubljana, 2005, št. 1, 14 (XXXVIII), str. 22–35.

kemije do prve svetovne vojne. Prispevek je razdelila v dva dela, in sicer razvoj pouka kemije do ustanovitve realke leta 1852 in pouk na realki.¹⁴¹

Dr. Saša Aleksij Glažar je skupaj s sodelavci s Fakultete za kemijo in kemijsko tehnologijo obravnaval prve učbenike s kemijskimi vsebinami na Slovenskem od leta 1847, ko je izšla Matije Vertovca Kmetijska kemija, do prve svetovne vojne. Razprava ima številne tabele.¹⁴²

Isti avtor je skupaj z mag. Iztokom Devetakom v učbenikih s kemijsko vsebino med letoma 1847 in 1939 analiziral vsebinski sklop o vodi in njenem pomenu in dodal številne tabele.¹⁴³

Dr. Darinka Sikošek z Univerze v Mariboru je napisala prispevek o pouku kemije in didaktičnih načelih zanj v slovenskih učbenikih.¹⁴⁴

O pouku fizike v Sloveniji je v Šolski kroniki pisal dr. Stanislav Južnič. Njegovi članki obravnavajo pouk fizike v 18. stoletju. Tako je opisal pouk hidrostatike in hidrodinamike v življenju Jurija Vege med letoma 1754 in 1802 in Vegova učitelja Gregorja Schoettla in Gabriela Gruberja.¹⁴⁵ O teh temah je pisal še v dveh člankih. V prvem je opisal pouk o tekočinah na višjih študijah v Ljubljani v 18. stoletju, kjer omenja poleg Gruberja še fizika Antona Ambschella.¹⁴⁶ V drugem članku je opisal, katere šolske knjige in pripomočke je Gruber nabavil med letoma 1768 in 1785, ko je učil v Ljubljani.¹⁴⁷

Posebej pa je obravnaval tudi učila za pouk fizike na srednjih šolah v drugi polovici 19. stoletja in predstavil profesorje na slovenskih gimnazijah in realkah v tem obdobju.¹⁴⁸

Dr. Drago Stepišnik je napisal dve razpravi o pouku telesne vzgoje na Slovenskem. V prvi je obravnaval obdobje od leta 1848, ko je bila prvič uvedena v avstrijske šole, do prve svetovne vojne. V uvodu je opisal telesno vzgojo v Evropi in posamezne sisteme telesne vzgoje, ki so vplivali na razvoj tega pouka pri nas. Druga razprava je nadaljevanje prve in obsega čas do leta 1918, opisuje telovadbo na srednjih šolah, učitelje teh predmetov, prve učbenike in društvo Južni Sokol.¹⁴⁹

141 Sonja Jozelj: Pouk kemije na Slovenskem do prve svetovne vojne. Šolska kronika. Ljubljana, 1992, XXV, str. 39–55.

142 Saša Aleksij Glažar s sodelavci: Prvi učbeniki s kemijskimi vsebinami na Slovenskem 1847–1914. Šolska kronika. Ljubljana, 1998, 7 (XXXI), str. 150–162.

143 Saša Aleksij Glažar: Analiza vsebinskega sklopa o vodi v učbenikih s kemijsko vsebino od leta 1847 do 1939. Šolska kronika. Ljubljana, 2000, št. 1, 9 (XXXIII), str. 43–62. Soavtor Iztok Devetak.

144 Darinka Sikošek: Didaktična načela pri obravnavi nekaterih konceptov v kemijskih učbenikih na Slovenskem skozi čas. Šolska kronika. Ljubljana, 2012, št. 1–2, 21 (XLV), str. 41–52.

145 Stanislav Južnič: Pouk hidrostatike in hidrodinamike v času Jurija Vege. Šolska kronika. Ljubljana, 1996, 5 (XXIX), str. 184–188.

146 Stanislav Južnič: Opis pouka o tekočinah na višjih študijah v Ljubljani v 18. stoletju. Šolska kronika. Ljubljana, 2004, št. 1, 13 (XXXVII), str. 30–43.

147 Stanislav Južnič: Gruberjeve šolske knjige in demonstracijski pripomočki. Šolska kronika. Ljubljana, 2006, št. 2, 15 (XXXIX), str. 241–255.

148 Stanislav Južnič: Učila za pouk fizike v deželah poseljenih s Slovenci v drugi polovici 19. stoletja in njihove predstavitve zunaj šol. Šolska kronika. Ljubljana, 2000, št. 2, 9 (XXXVIII), str. 274–295.

149 Drago Stepišnik: Šolska telesna vzgoja ... Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Zagreb, 1975, 1976, 1977.

Mag. Božo Jakovljević je pisal o začetnici v Istri, ki je izšla leta 1944 in ostala v rokopisu.¹⁵⁰

Branislava Jordanović je obravnavala čitanke za prve štiri razrede osnovne šole v Srbiji med letoma 1830, ko je Srbija dobila avtonomijo, in 1918. Prva čitanka je izšla leta 1839.¹⁵¹

Dr. Ivan Kovačević je opisal prva dva učbenika geografije v Srbiji, ki sta izšla leta 1832 in 1845, in v njih etnologijo in geografijo.¹⁵²

O pouku geografije in astronomije v srbskih šolah v 19. stoletju je pisal Nenad Janković. Opisal je učne načrte, zakone in članke, ki so obravnavali ta dva predmeta.¹⁵³

Jelica Popović je opisala pouk risanja na srbskih srednjih šolah med letoma 1844, ko je izšel prvi zakon o šolstvu, in 1902, ko je izšlo dopolnilo zakona in učnega načrta.¹⁵⁴

Jovan Vlahović iz Prištine je opisal prvi makedonsko-srbski abecednik, ki je bil natisnjen v Carigradu leta 1889. Opisal je razvoj šolstva v Makedoniji do tega leta.¹⁵⁵

Zgodovina posameznih šol

Prispevki o zgodovini teh šol so med najštevilnejšimi v reviji. Največkrat so bili članki napisani ob okroglih jubilejih šol. Posebna rubrika ob jubilejih slovenskih šol je bila v Šolski kroniki med letoma 1992 in 2014, pisali sta jo Slavica Pavlič in Tatjana Hojan.

Posebej bodo tu omenjene šole, ki so bile večkrat obravnavane, in članki, ki so opisovali šole na širšem območju.

France Ostanek je opisal pregled šolstva na območju občin Šentjurij pri Celju ter Šmarje pri Jelšah do leta 1941. Uvodu, v katerem je podal pregled šolskih zakonov od leta 1774 dalje, je sledila zgodovina posameznih šol na tem območju.¹⁵⁶

Slavica Pavlič je opisala razvoj šolstva v Beli krajini do leta 1869, ko je delovalo že precej šol, ki jih posebej omenja.¹⁵⁷

150 Božo Jakovljević: Rukopis neobjavljene istarske početnice. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1978, XI, str. 287–290.

151 Branislava Jordanović: Čitanke za prva četiri razreda osnovne škole u kneževini i kraljevini Srbiji (1830–1918). Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Ljubljana, 1981. XIV, str. 87–95.

152 Ivan Kovačević: Etnologija i geografija u prvim udžbenicima geografije u Srbiji. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1985. XVIII, str. 128–138.

153 Nenad Janković: Nastava geografije i astronomije u srpskim osnovnim i srednjim školama devetnaestoga veka. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1990, XXIII, str. 13–36.

154 Jelica Popović: Nastava crtanja u srednjim školama u Srbiji od 1844. do 1902. godine. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1977, X, str. 151–168.

155 Jovan Vlahović: Prvi makedonsko-srpski bukvar štampan je u Carigradu 1889. godine. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1967, III, str. 227–231.

156 France Ostanek: Pregled razvoja školstva na območju občin Šentjurij pri Celju ter Šmarje pri Jelšah do leta 1941. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1977, XI, str. 81–109.

157 Slavica Pavlič: Razvoj školstva v Beli krajini do leta 1869. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1971, VI, str. 81–118.

Mag. Darko Friš je opisal slovenske župnijske osnovne šole v Ameriki med letoma 1895 in 1941. Opisu je dodal tudi predmetnik teh šol in zemljevid.¹⁵⁸

Cene Omerzel je pisal o moščanski šoli na Zaloški cesti v Ljubljani od njene postavitve leta 1914 do leta 2000. Šola je bila sprva osnovna, po vojni pa gimnazija. Članek je urejen po posameznih šolskih letih.¹⁵⁹

Kustos Koroškega pokrajinskega muzeja Vinko Skirek je opisal življenje posameznih nemških šol na okupiranem ozemlju Mežiške doline med letoma 1941 in 1945.¹⁶⁰

O nemških šolah na Gorenjskem med drugo svetovno vojno je pisal profesor Ivan Križnar.¹⁶¹

Dr. Mitja Ferenc je napisal članek o šolah na nekdanjem nemškem jezikovnem območju po odhodu kočevskih Nemcev.¹⁶²

Alenka Borjančič je dvakrat pisala o ljudski šoli v Postojni: v letih 1994 in 1995.¹⁶³

Dr. Bogdan Kolar je pisal o zasebni šoli v Salezijanskem zavodu na Rakovniku v Ljubljani.¹⁶⁴

Dr. Andrej Vovko je opisal srednje šole na Dolenjskem. Po kratkem uvodu – predstavitvi razvoja srednjega šolstva – je opisal posamezne dolenjske šole: meščanske, kmetijske, učiteljska, gimnazije in druge.¹⁶⁵

Od hrvaških šol je bilo največ člankov posvečenih šolam v Zagrebu. Dr. Vladimir Bazala je podrobno opisal razvoj univerze ob tristoti obletnici prvega predavanja na njej. Naštel je tudi prve profesorje in njihovo delo, zanimiv patent cesarja Leopolda, ki je razglasil zagrebško vseučilišče.¹⁶⁶

Josip Busija, upokojeni direktor Višje pedagoške šole v Zagrebu, je napisal o tej šoli štiri razprave. V prvi je opisal začetek te šole leta 1919 in napornih prvih trideset let v boju za obstanek.¹⁶⁷

158 Darko Friš: Slovenske župnijske osnovne šole v Ameriki 1895–1941. Šolska kronika. Ljubljana, 1994, 3 (XXVII), str. 42–57.

159 Cene Omerzel: Življenje in delo v šolskem poslopu na Zaloški cesti v Mostah od 1913 do danes. Šolska kronika. Ljubljana, 2001, 10 (XXXIV), str. 101–113, 276–290.

160 Vinko Skirek: Nemške ljudske šole med letoma 1941 in 1945 v Mežiški dolini. Šolska kronika. Ljubljana, 2012, 21 (XLV), str. 101–127.

161 Ivan Križnar: Nemško šolstvo na Gorenjskem v letih 1941–1945. Šolska kronika, Ljubljana, 1995, 4 (XXVIII), str. 122–147.

162 Mitja Ferenc: Usoda šol na nekdanjem nemškem jezikovnem območju po odhodu kočevskih Nemcev. Šolska kronika. Ljubljana, 1995, 4 (XXVIII), str. 146–160.

163 Alenka Borjančič: Kronika V. razredne ljudske šole v Postojni 1900–1910. Šolska kronika. Ljubljana, 1995, 4 (XXVIII), str. 187–197.

164 Bogdan Kolar: Zasebna deška ljudska šola v Salezijanskem zavodu na Rakovniku v Ljubljani. Šolska kronika. Ljubljana, 1995, 4 (XXVIII), str. 94–112.

165 Andrej Vovko: Pregled srednjega šolstva na Dolenjskem. Šolska kronika. Ljubljana, 2015, št. 1–2, 24 (XLVIII), str. 157–180.

166 Vladimir Bazala: Preteče, osnutak i razvoj Sveučilišta u Zagrebu do 1918. godine. Zbornik za historiju školstva i prosvjete, Zagreb, 1965, II, str. 51–82.

167 Josip Busija: Viša pedagoška škola u Zagrebu od početka se borila za opstanak. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1974, VIII, str. 145–168.

Enako podrobno je opisal tudi drugo obdobje te šole med letoma 1931 in 1940, ko se je borila za visokošolsko izobraževanje učiteljev.¹⁶⁸

Po arhivskih virih je obdelal tudi obdobje med drugo svetovno vojno, ko je postalo pomembno vprašanje nove stavbe za akademijo.¹⁶⁹

Zadnja razprava je obsegala obdobje med letoma 1945 in 1951. Na šoli so uvedli tudi izredni študij in se leta 1947 preselili v novo stavbo.¹⁷⁰

Profesor Lovro Jovan je napisal obsežno razpravo ob stoletnici obrtne šole v Zagrebu.¹⁷¹

Dr. Mate Zaninović, redni profesor na Filozofski fakulteti v Zadru, je opisal šole v Šibeniku in njegovi okolici med letoma 1921 in 1941. Razprava je bila objavljena v petih letnikih Zbornika.¹⁷²

Dr. Jašar Redžerpagić, profesor na Višji pedagoški šoli v Prištini, je opisal muslimansko versko šolo – medreso v Skopju.¹⁷³

Slovensko učiteljstvo

O vlogi učiteljstva na Slovenskem je izšlo več razprav v Šolski kroniki. Diplomirana pedagoginja Maja Šebjanič je opisala neliterarno podobo učitelja med letoma 1855 in 1914. Gradivo za razpravo je izbrala iz pedagoških revij, ki so izhajale v tem obdobju. Na podlagi teh je ugotovila, da so bili učitelji takrat izobraženi, dobredelní, a zelo slabo plačani. Še slabši pa je bil položaj učiteljic.¹⁷⁴

Franc Šebjanič je pisal o slovenskih protestantskih učiteljih v Nemes-Csóju sredi 18. stoletja. Predvsem je poudaril vlogo Štefana Küzmiča in Mihaela Bakoša.¹⁷⁵

Dr. Mojca Peček je napisala več razprav o položaju slovenskega učiteljstva v drugi polovici 19. stoletja po izidu tretjega avstrijskega šolskega zakona. Kako so

168 Josip Busija: Viša pedagoška škola u Zagrebu u borbi za visokoškolsko obrazovanje učitelja (od 1931. do 1940. godine). Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1977, X, str. 123–142.

169 Josip Busija: Visoka (viša) pedagoška škola u Zagrebu između 1941. i 1945. god. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1971, VI, str. 55–73.

170 Josip Busija: Širom otvorena vrata Više pedagoške škole u Zagrebu (1945–1951). Ljubljana, 1980, XIII, str. 87–105.

171 Lovro Jovan: Sto godina obrtne škole u Zagrebu. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1983, XVI, str. 7–42.

172 Mate Zaninović: Škole u Šibeniku i okolici do 1921. godine. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1977, XI, str. 111–130; Ljubljana, 1979, XII, str. 57–84; Škole u Šibeniku i okolici od 1921. do 1941. godine, I. dio. – od 1921. do 1929. 1980, XIII, str. 65–78; Drugi dio od 1929. do 1941. 1981, XIV, str. 41–56; 1982, XV, str. 5–26.

173 Jašar Redžerpagić: Velika medresa u Skoplju 1925–1941. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1968, IV, str. 177–199; 1969/70, V, str. 237–252.

174 Maja Šebjanič: (Neliterarna) podoba učitelja 1855–1914 v pedagoškem tisku. Šolska kronika. Ljubljana, 2013, št. 3, 22 (XLVI) str. 447–464.

175 Franc Šebjanič: Slovenski protestantski šolniki in šolarji sredi 18. stoletja v Nemes-Csóju na Ogrskem. (Pripispek k zgodovini školstva med panonskimi Slovenci). Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1971, VI, str. 41–48.

si po uvedbi obveznega šolanja predstavljali vlogo in osebnost učitelja, je predstavila v članku s pomenljivim naslovom Čednosti dobrega učitelja. Citirala je več izjav v takratnem časopisju, ki so obravnavali to tematiko. Učitelj bi moral biti moralni zgled in dober vzgojitelj, čeprav je bil takrat za svoje delo slabo plačan in poučeval večinoma v slabih razmerah.¹⁷⁶

Kako je prišlo do feminizacije učiteljskega poklica, je obravnavala v drugi razpravi. Tudi tokrat zajema obdobje po tretjem osnovnošolskem zakonu iz leta 1869, ki je dovoljeval nameščanje učiteljic na osnovnih šolah. Po tem letu je število učiteljic vedno bolj raslo, učiteljev pa je bilo vedno manj, ker so si iskali druge, bolj plačane zaposlitve. Učiteljice so imele vse do konca prve svetovne vojne nižje plače, zanje pa je veljal tudi celibat, saj so po poroki morale večinoma zapustiti službo.¹⁷⁷

Dve razpravi je posvetila učiteljevi strokovni avtonomiji in avtoriteti v drugi polovici 19. stoletja. V prvi je prikazala vlogo učiteljev pri sprejemanju učnih načrtov in delu v razredu in pri tem uporabljala članke v takratnem strokovnem tisku. Ugotovila je, da je bil učitelj takrat pač samo uradnik, ki je moral izvrševati zakonodajo s tega področja.¹⁷⁸

V drugi je analizirala sodelovanje učiteljev v šolskih svetih in na učiteljskih konferencah po tretjem osnovnošolskem zakonu. Ugotovila je, da v šolskih svetih učitelji niso imeli možnosti vplivati na šolsko politiko, vendar pa so v učiteljskih društvih, na učiteljskih konferencah in strokovnem tisku že opozarjali na svoje pravice in samostojnost.¹⁷⁹

Dr. Andrej Vovko je opisal delovanje profesorjev in učiteljev v znanstveni založbi Slovenski matici do prve svetovne vojne v Ljubljani, Mariboru, Gorici, Novem mestu in Kamniku.¹⁸⁰

Učiteljska društva

Dr. Branko Šuštar je obravnaval učiteljske organizacije na Slovenskem od srede 19. stoletja, ko so začela nastajati posamezna učiteljska društva, ločitve po strankarski pripadnosti do njihove združitve.¹⁸¹

176 Mojca Peček: Čednosti dobrega učitelja. Šolska kronika. Ljubljana 1992, XXV, str. 71–79.

177 Mojca Peček: Feminizacija učiteljevanja 1869–1941. Šolska kronika. Ljubljana, 1993. XXVI, str. 61–73.

178 Mojca Peček: Učitelji o možnostih in mejah svoje strokovne avtonomije v drugi polovici 19. stoletja. Šolska kronika. Ljubljana, 1998. 7 (XXXI), str. 111–124.

179 Mojca Peček: Strokovna avtoriteta osnovnošolskega učitelja. Šolska kronika. Ljubljana, 1996. 5 (XXIX), str. 69–78.

180 Andrej Vovko: Profesorji in učitelji člani Slovenske matice v nekaterih mestih na Slovenskem do prve svetovne vojne. Šolska kronika. Ljubljana, 2006, št. 2, 15 (XXXIX), str. 285–301.

181 Branko Šuštar: Učiteljske organizacije na Slovenskem in njihova idejna usmeritev od srede 19. do sredine 20. stoletja. Šolska kronika. Ljubljana, 2001, št. 2, 10 (XXXIV), str. 329–338.

Dr. Monika Govekar Okoliš je opisala prosvetno – izobraževalno delo društev, ki so delovala na Goriškem in Trstu med letoma 1848 do 1914.¹⁸²

Dr. Andrej Vovko je napisal več prispevkov o šolski Družbi sv. Cirila in Metoda, ki je bila narodnoobrambna organizacija, ki je ustanavljala na narodnostno ogroženih območjih slovenske vrtce in šole. V Zborniku leta 1985 je napisal članek ob njeni stoletnici, leta 1994 v Šolski kroniki pa njeno dejavnost na šolskem področju. Posebej je opisal tudi odnos med Družbo sv. Cirila in Metoda in Zavezo avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev in vprašanje zastopnika te organizacije v njej.¹⁸³

Tatjana Hojan je opisala raznoliko delovanje slovenske učiteljske organizacije od ustanovitve leta 1889 do leta 1941.¹⁸⁴ Posebej sta opisani zadruga Učiteljski dom in učiteljski dom v Rogaški Slatini. Učiteljski dom je bilo sprva društvo, ki je imelo namen v Ljubljani in Mariboru ustanoviti internat za šolajoče se otroke učiteljev. Društvi sta se leta 1928 preosnovali v zadrugo. Zadrugi sta svoj namen dosegli, saj je bil v Mariboru dom odprt leta 1932, v Ljubljani pa 1935.¹⁸⁵

Učiteljska organizacija je ustanovila tudi zadrugo Učiteljski zdraviliški dom v Rogaški Slatini. Dom so odprli leta 1920 in je deloval do leta 1954, ko so stavbo prodali občini, ki je v njej uredila stanovanja.¹⁸⁶

V sklop učiteljske organizacije sodita tudi odbora za kmečko in gospodinj-sko nadaljevalno šolstvo. Avtorica je opisala delo teh dveh odborov med letoma 1930 in 1940.¹⁸⁷

V učiteljski organizaciji je med letoma 1930 in 1932 deloval tudi »odsek za zgodovino šolstva«. V tem obdobju so člani tega odseka Ciril Petrovec, Alojzij Potočnik in Vekoslav Mlekuž pripravili številna dela iz zgodovine šolstva.¹⁸⁸

Ista avtorica je pisala tudi o društvu Narodna šola, ki je delovalo med letoma 1871 in 1924 z namenom preskrbeti šolam učne pripomočke in knjige.¹⁸⁹

Obravnavala je tudi Slovensko šolsko matico, ki je bila ustanovljena leta 1900. Njeno delovanje je spremljala pedagoška revija Popotnik, ki je objavljala njena poročila, ocene knjig in polemike ob njih.¹⁹⁰

---

182 Monika Govekar Okoliš: razvoj in pomen prosvetno-izobraževalnega dela društev na Goriškem in v Trstu v letih 1848–1914. Šolska kronika. Ljubljana, 2006, št. 2, 15 (XXXIX), str. 273–284.

183 Andrej Vovko: Vprašanje zastopnika učiteljstva v vodstvu »Družbe sv. Cirila in Metoda« v obdobju Avstro-Ogrske. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1983, XVI, 53–64.

184 Tatjana Hojan: Ob stoletnici ustanovitve slovenske učiteljske organizacije. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1989, XXII, str. 55–61.

185 Tatjana Hojan: Zadruga učiteljski dom (1918–1941). Šolska kronika. Ljubljana, 1999, št. 1, 8 (XXXII), str. 32–49.

186 Tatjana Hojan: Učiteljski dom v Rogaški Slatini. Šolska kronika. Ljubljana, 2004, št. 2, 13 (XXXVII), str. 272–292.

187 Tatjana Hojan: Delo odbora vodij kmečko- in gospodinj-skonadaljevalnih šol med letoma 1930 in 1940. Šolska kronika. Ljubljana, 1996, 5 (XXIX), str. 111–122.

188 Tatjana Hojan: Slovenski učitelji za zgodovino šolstva: Odsek za zgodovino šolstva in delo njenih ustanoviteljev. Šolska kronika. Ljubljana, 2014, št. 1–2, 23 (XLVII), str. 145–151.

189 Tatjana Hojan: Narodna šola (1871–1924), društvo v podporo slovenskemu učiteljstvu. Šolska kronika. Ljubljana, 2012, št. 1–2, 21 (XLV), str. 53–68.

190 Tatjana Hojan: Slovenska šolska matica in Popotnik 1900–1941. Šolska kronika. Ljubljana, 2001, št. 2, 10 (XXXIV), str. 213–235.

Dr. Ljubica Šuligoj je opisala razvoj ptujskega učiteljskega društva, ki je bilo ustanovljeno leta 1869, po prvi svetovni vojni pa doživelo prenovu. Opisala je vplive posameznih učiteljev in takratnih društev na njegovo delovanje.¹⁹¹

Ljiljana Šuštar je obravnavala sindikat učiteljev v letih 1945 do 1950, ki se je osnoval od Strokovne zveze učiteljev in profesorjev do Zveze prosvetnih delavcev. Po letu 1974 pa se je oblikoval sindikat vzgoje, izobraževanja in znanosti.¹⁹²

Draga Humek je opisala delo mariborskih prosvetnih delavcev med letoma 1945 in 1962. Po vojni je bil ustanovljen Pedagoški aktiv Maribor, nato Klub prosvetnih delavcev in Pedagoško društvo. Avtorica prikaže delo teh društev pri reformi šolstva in prizadevanja za ustanovitev Pedagoške akademije.¹⁹³

Članki o posameznih pedagogih

Od slovenskih pedagogov je veliko člankov o direktorjih Slovenskega šolskega muzeja. O Francetu Ostaneku je prvič pisala Slavica Pavlič. Opisala je njegovo življenje in delo, posebej pa poudarila njegov pomen v organizaciji Slovenskega šolskega muzeja.¹⁹⁴

Ista avtorica je objavila tudi krajši zapis ob njegovi smrti.¹⁹⁵

O naslednji direktorici Slovenskega šolskega muzeja Slavici Pavlič so pisali v Šolski kroniki večkrat. Leta 1993, ob njeni upokojitvi, je pripravil z njo pogovor kustos muzeja Branko Šuštar. V njem je opisala svoje delovanje v muzeju in o uredniškem delu pri Zborniku.¹⁹⁶ Ob njeni 70- in 80-letnici sta pisala direktor Slovenskega šolskega muzeja mag. Branko Šuštar¹⁹⁷ in muzejska svetovalka Mateja Ribarič.¹⁹⁸

Ob njeni 75-letnici je izšla posebna številka Šolske kronike s podnaslovom Zbornik prispevkov ob 75-letnici prof. Slavice Pavlič. 22. septembra 2004 so v Slovenskem šolskem muzeju potekali Jesenski pogovori o zgodovini šolstva in o muzealstvu. Na teh pogovorih so bile obravnavane teme, s katerimi je bila povezana jubilejanka, tako zgodovina šolstva v Idriji, otroci in otroški vrtci, šolske

191 Ljubica Šuligoj: Pot Učiteljskega društva za ptujski okraj od njegovih začetkov do nemške okupacije leta 1941. Šolska kronika. Ljubljana, 2001, št. 2, 10 (XXXIV), str. 251–266.

192 Ljiljana Šuštar: Sindikat učiteljev v letih 1945–1950. Šolska kronika. Ljubljana, 1993, XXVI, str. 89–99.

193 Draga Humek: Pedagoške dejavnosti mariborskih prosvetnih delavcev v letih 1945–1962 (gradivo). Zbornik za zgodovino šolstva in prosvete. Ljubljana-Zagreb, 1991, XXIV, str. 118–129.

194 Slavica Pavlič: France Ostanek – organizator Slovenskega šolskega muzeja. Zbornik za historiju školstva i prosvjete, Zagreb, 1976, X, str. 191–194.

195 Slavica Pavlič: France Ostanek 1902–1989. Zbornik za historiju školstva i prosvjete, Ljubljana, 1989, XXII, str. 67–68.

196 Branko Šuštar: Pogovor s prof. Slavico Pavlič, dosedanje glavno urednico naše revije. Šolska kronika. Ljubljana, 1993, XXVI, str. 9–12.

197 Branko Šuštar: Jubilej prof. Slavice Pavlič. Šolska kronika, Ljubljana, 1999, št. 2, 8 (XXXII), str. 211–212.

198 Mateja Ribarič: Prof. Slavica Pavlič – 80 letnica. Šolska kronika, Ljubljana, 2010, št. 1, 19 (XLIII), str. 143–144.

stavbe, zgodovina šolstva, posamezni učitelji in muzejske razstave. Skupno je sodelovalo 26 avtorjev.¹⁹⁹

Tretji direktor Slovenskega šolskega muzeja je bil dr. Andrej Vovko. O njem je dva članka napisal mag. Stane Okoliš. Prvega ob njegovi 65-letnici,²⁰⁰ drugega ob smrti.²⁰¹

Članke so pisali tudi o drugih delavcih muzeja. O bibliotekarki Tatjani Hojan sta izšla dva, in sicer ob 60- in 70-letnici. Ob smrti računovodkinje Nade Lindič in tehnične delavke Pepce Živič sta izšla nekrologa.

Člankov o slovenskih pedagogih je izšlo zelo veliko, še več pa ob življenjskih jubilejih in ob smrti. Mag. Mladen Tancer je pripravil številne članke o pedagogih: dr. Francetu Strmčniku, Dragi Humek, Ernestu Vrancu, Gustavu Šilihu, Franju Žgeču, Albertu Žerjavu, Rudiju Lešniku, Antonu Ostercu, Milanu Divjaku, Henriku Schreinerju, Frančku Lasbaherju, dr. Martinu Kramarju, Tonetu Turičniku in Cilki Dimec Žerdinovi.

Posebej bom omenila nekatere pomembnejše prispevke. Članek o astronomu Avguštinu Hallersteinu je izšel ob tristoti obletnici njegovega rojstva. V njem avtor dokazuje, da je med šolanjem na filozofiji v Ljubljani pridobil trdno podlago, ki je omogočila njegove poznejše znanstvene prispevke. Vstopil je v jezuitski misijon in odšel na Kitajsko, kjer je napredoval do predsednika astronomskega kolegija.²⁰²

Pomen pisca naše prve knjige Primoža Trubarja je osvetlil dr. Jože Rajhman v članku z dvema deloma. Prvi je bil Trubar s knjigo, drugi pa Trubarjeva pedagogija.²⁰³

Najbolj znana šolnika v 19. stoletju sta bila Andrej Praprotnik in Ivan Lapajne, zato sta bila obravnavana tudi v Šolski kroniki. Prvega je podrobno predstavila Dunja Sinobad, ki je opisala njegovo življenje in delo,²⁰⁴ posebej pa njegove pedagoške nazore.²⁰⁵

O Ivanu Lapajnetu je ob petdeseti obletnici njegove smrti pisala Slavica Pavlič. Njegov življenjepis je razdelila na štiri obdobja, ko je bil dijak in učiteljski pripravnik, učitelj v Idriji, nadučitelj v Ljutomeru, vodja in ravnatelj meščanske šole v Krškem. Zatem ga je opisala kot pisca učbenikov in pedagoških knjig, so-

199 Branko Šuštar: Jubilej prof. Slavice Pavlič – 75 let. Jesenski pogovori o zgodovini šolstva in o muzealstvu. Šolska kronika, 2006, št. 1, 14 (XXXIX,) str. 11–15.

200 Stane Okoliš: Andrej Vovko – 65-letnik. Šolska kronika, Ljubljana, 2012, št. 1–2, 21 (XLV), str. 193–195.

201 Stane Okoliš: Dr. Andrej Vovko (1947–2015). Šolska kronika, Ljubljana, 2015, št. 1–2, 24 (XLVIII), str. 155–156.

202 Stanislav Južnič: Hallersteinova šolska leta na Kranjskem. Šolska kronika, Ljubljana, 2005, št. 1, 14 (XXXVIII), str. 9–21.

203 Jože Rajhman: Trubarjev pedagoški eros (ob štiristoletnici smrti). Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1987, XX, str. 7–15.

204 Dunja Sinobad: Šolnik Andrej Praprotnik 1827–1895. Šolska kronika, Ljubljana, 2007, št. 2, 16 (XL), str. 264–291.

205 Dunja Sinobad: Pedagoški nazori šolnika Andreja Praprotnika. Šolska kronika, 2007, št. 1, 16 (XL), str. 16–34.

delavca pri strokovnih glasilih in slovenskega posojilničarja. Dodala je seznam njegovih knjig.²⁰⁶

Zanimiv je prispevek o učitelji Slavku Flisu iz leta 1869, ki ga je pripravila arhivistka Judita Šega.²⁰⁷

Mag. Marjetka Balkovec Debevec je predstavila življenje in delo stoletne učiteljice Vide Uršič, s katero se je pogovarjala. Opisala je svoje šolanje v Škocjanu na Dolenjskem, pri šolskih sestrah v Šmihelu pri Novem mestu in svoje službovanje po raznih podeželskih šolah. Nekaj časa je delala tudi kot vzgojiteljica v Ljubljani in nazadnje poučevala na Osnovni šoli Majde Vrhovnik.²⁰⁸

Obsežno razpravo o učitelju Stanetu Žagarju je napisal Venceslav Čopič. Po- leg življenjepisa je opisal tudi gospodarske in kulturne razmere, kakršne so bile ob njegovem šolanju in učiteljevanju na Spodnjem Štajerskem in Gorenjskem. Posebno poglavje je namenil Žagarjevemu delu na Dobravi, tako na šoli kot pri izobraževanju odraslih in gospodarskem napredku vasi.²⁰⁹

Med najbolj znanimi učitelji v obdobju med obema vojnama je bil Pavel Flere. O njem je ob stoletnici njegovega rojstva pisala Tatjana Hojan. Članek ima naslednje mednaslove: Življenjepis, Delo v učiteljskih društvih, Delo pri šolski zakonodaji, Pedagog, Urednik Popotnika, Pisec učbenikov, Delo za mladinsko književnost in literarno zgodovino ter Članki o njem.²¹⁰

O učiteljici Elizi Kukovec je pisala profesorica Andrejka Nemec iz osnovne šole v Stopercah. Kukovčeva je nad petdeset let poučevala v Stopercah, pisala pedagoške članke, zelo aktivna je bila tudi zunaj šole, saj je poučevala vaške žene v gospodinjstvu in kmetijstvu, vodila pevski zbor in sodelovala pri delih v občini, pod njenim vodstvom so dobili v kraju novo šolsko poslopje.²¹¹

Vincenc Žnidar je opisal vlogo učitelja meščanskih šol Josipa Brinarja. Najprej je pisal o meščanskih šolah na Slovenskem, nato pa o Brinarjevem literarnem delu, njegovih učbenikih in opravil analizo njegovih beril. Zatem je opisal še njegovo delo na področju slovenskih slovnice in vadnic, zgodovinskih učbenikov, mladinskih spisov in pedagoških razprav. Članku je dodal tudi bibliografijo njegovih del.²¹²

O prvi slovenski vzgojiteljici slepih Franici Vrhunc je pisal Albin Podjavoršek in opisal šolanje slepih do ustanovitve zavoda v Sloveniji.²¹³

206 Slavica Pavlič: Ivan Lapajne – učitelj in pedagoški pisatelj. Zbornik za historijo šolstva i prosvjete. Ljubljana, 1981, XIV, str. 3–16.

207 Judita Šega: »Kako imenitno je otroke odgojevati.« Tri razmišljanja učitelja Slavka Flisa iz leta 1869. Šolska kronika. Ljubljana, 1995, 4 (XXVIII), str. 198–204.

208 Marjetka Balkovec Debevec: Ob stoletnici učiteljice Vide Uršič. Šolska kronika. Ljubljana, 2003, št. 1, 12 (XXXVI), str. 81–88.

209 Venceslav Čopič: Stane Žagar – ljudski učitelj. Zbornik za historijo šolstva i prosvjete, 1965, II, str. 5–36.

210 Tatjana Hojan: Zbornik za historijo šolstva i prosvjete. Ljubljana, 1982, XV, str. 35–47.

211 Andrejka Nemec: Prispevek Elize Kukovec v slovensko pedagoško zakladnico. Zbornik za zgodovino šolstva – Šolska kronika. Ljubljana, 1992, XXV, str. 147–155.

212 Vincenc Žnidar: Josip Brinar in slovenska meščanska šola. Zbornik za historijo šolstva i prosvjete. Zagreb, 1968, IV, str. 129–154.

213 Albin Podjavoršek: Vzgoja slepih in delež Franice Vrhunc – prve slovenske vzgojiteljice slepih. Zbornik za historijo šolstva i prosvjete. Ljubljana, 1979, XII, str. 117–129.

Jurij Auer je opisal delo Josipa Kobala, upravitelja Zavoda za slepe, ki je napisal številne članke in sodeloval pri učbenikih za slepe.²¹⁴

O avtorju številnih učbenikov za strokovne šole, profesorju Henriku Podkrajšku je pisala Tatjana Hojan.²¹⁵

Dr. Stane Južnič je predstavil profesorja dr. Karla Robido, ki je napisal številna dela iz fizike, matematike in druge poljudnoznanstvene spise. V prvem delu članka je opisal njegovo življenje in šolanje, v drugem pa ga predstavlja kot učitelja Jožefa Štefana in njegova prizadevanja za izboljšanje pouka matematike.²¹⁶

Isti avtor je predstavil tudi rektorja Nikodema Frischlina, ki je v Ljubljani deloval med letoma 1582 in 1584 na stanovski šoli in na njej izboljšal pouk. Predstavil je tudi naše šole pred Frischlinom in pregled katoliških nadaljevalnih šol v deželah, kjer so prebivali Slovenci, opisal pa tudi njegovo povezavo z najljubšim učencem Megiserjem.²¹⁷

Prav tako je dr. Južnič predstavil tudi življenjsko pot in delo jezikoslovca in avtorja učbenikov Rudolfa Južniča. Razpravi je dodal tudi kronološko bibliografijo njegovih del in objavljene zapise o njem.²¹⁸

Dr. Boris Golec je predstavil učitelja Fortunata Skubica in njegovo oporoko, ki je prva učiteljeva oporoka v slovenščini, nastala leta 1801.²¹⁹

Življenje in delo univerzitetnega profesorja dr. Mihajla Rostoharja je predstavila dr. Ana Benedetič. Članek je razdelila na poglavja: Čas študija, Prizadevanja za ustanovitev ljubljanske univerze, Rostohar v Brnu in Njegova vloga pri ustanavljanju katedre za psihologijo na Filozofski fakulteti.²²⁰

Dr. Eva Premk Bogataj je predstavila šolanje slavistke dr. Marje Boršnik.²²¹

O znanem slovenskem matematiku dr. Francu Močniku so v Šolski kroniki prispevki ob dvestoti obletnici njegovega rojstva. O pomenu njegovega dela je pisal dr. Milan Hladnik,²²² o razstavi, ki jo je pripravil Slovenski šolski muzej v so-

214 Jurij Auer: Josip Kobal in njegov pomen za izobraževanje slepih otrok. Šolska kronika. Ljubljana, 2014, št. 1–2, 23 (XLVII), str. 124–130.

215 Tatjana Hojan: Pisec slovenskih učbenikov za strokovne šole Henrik Podkrajšek (1858–1928). Šolska kronika. Ljubljana, 2007, št. 1, 16 (XL), str. 35–43.

216 Stanislav Južnič: Dr. Karel Robida (1804–1877), gimnazijski profesor in razrednik Jožefa Štefana. (Ob 130-letnici smrti). Šolska kronika, Ljubljana, 2007, št. 1, 16 (XL), str. 7–15.

217 Stanislav Južnič: Rektor Nikodem Frischlin v Ljubljani od 1582 do 1584. Šolska kronika, Ljubljana, 2008, št. 1, 17 (XLI), str. 28–50.

218 Stanislav Južnič: Življenje in delo jezikoslovca Rudolfa Južniča (1883–1955). Šolska kronika, Ljubljana, 2002, št. 1, 11 (XXXV), str. 61–78.

219 Boris Golec: Najstarejša oporoka učitelja v slovenščini. Kulturnozgodovinski oris dokumenta in njegovega avtorja. Šolska kronika. Ljubljana, 2016, št. 3, 25 (XLIX), str. 349–373.

220 Ana Benedetič: Življenje in delo dr. Mihajla Rostoharja (1878–1966). Šolska kronika, Ljubljana, 1997, 6 (XXX), str. 151–156.

221 Eva Premk Bogataj: Začetki šolanja prve dame slovenske slavistike prof. dr. Marje Boršnik (1906–1982). Šolska kronika. Ljubljana, 2016, št. 3, 25 (XLIX), str. 396–405.

222 Milan Hladnik: Matematično in pedagoško poslanstvo dr. Franca Močnika. Šolska kronika. Ljubljana, 2015, št. 1–2, 24 (XLVIII), str. 25–54.

delovanju z Mestnim muzejem Idrija, pa Anton Arko.²²³ Tatjana Hojan je opisala, kako so o Močniku pisala slovenska pedagoška glasila.²²⁴

O dr. Mihajlu Rostoharju sta ob stoti obletnici njegovega rojstva pisala Albin Podjavoršek in Václav Speváček. Prvi je pisal o njegovem delu med Slovenci, zlasti o ustanovitvi katedre za psihologijo in psihološkega instituta na ljubljanski univerzi,²²⁵ drugi pa o njegovem delovanju v Pragi.²²⁶

Šolska kronika je leta 1996 uvedla novo rubriko Spomini na šolo. V njej so posamezni pedagogi opisovali svoje šolanje in službovanje. Največkrat so objavljali spomine Zlata in Jože Volarič, Janez Švajncar, Mira Hiršel, Štefanija Rostohar in Mirjana Junc.

Od pedagogov, ki so delovali na Hrvaškem, je bilo v Zborniku kar pet razprav posvečenih Davorinu Trstenjaku, rojenemu v Sloveniji. Spisal je okrog petdeset publikacij in več kot 750 člankov, poleg tega se je udeleževal tudi v družbenem in političnem življenju. O njem je pisal dr. Dragutin Frankovič. Že v prvi številki Zbornika je pisal o Trstenjakovem delu v Karlovcu in njegovi premestitvi v Kostajnico.²²⁷

Zatem je opisal tudi Trstenjakovo delo v naslednjih službenih krajih: v Kostajnici in Gospiću ter njegovo vlogo pri »tihi stavki« hrvaškega učiteljstva leta 1911. Opisal je tudi zadnja leta njegovega življenja, ko se je leta 1908 upokojil in preselil v Zagreb.²²⁸

Dr. Mihajlo Ogrizović, profesor na Filozofski fakulteti v Zagrebu, je napisal dve razpravi o znani hrvaški pedagoginji Mariji Fabković. V prvi je predstavil njeno pedagogiko,²²⁹ v drugi pa društveno delo.²³⁰

Václav Speváček, profesor na Pedagoški fakulteti v Plznu, pa je predstavil njeno povezavo s Prago in njeno delo v njej. Po rodu je bila namreč Čehinja, avtor pa je podatke o njenem bivanju v Pragi našel v praških arhivih.²³¹

223 Anton Arko: Razstava Z vrlino in delom: Občasna razstava ob 200-letnici rojstva dr. Franca Močnika (1814–1892). Šolska kronika. Ljubljana, 2015, št. 1–2, 24 (XLVIII), str. 55–56.

224 Tatjana Hojan: Dr. Franc Močnik v slovenskih pedagoških glasilih. Šolska kronika. Ljubljana, 2014, št. 1–2, 23 (XLVII), str. 36–55.

225 Albin Podjavoršek: Profesor dr. Mihajlo Rostohar pri Slovencih. Zbornik za historijo šolstva i prosvjete. Ljubljana, 1979, XII, str. 131–135.

226 Václav Speváček: Mihailo Rostohar u Pragi (ob stoletnici rojstva). Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Ljubljana, 1979, XII, str. 131–135.

227 Dragutin Franković: Trstenjakov rad u Karlovcu i premještaj u Kostajnicu. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1964, I, str. 95–110.

228 Dragutin Franković: Posljednje godine života i rada Davorina Trstenjaka (1911–1921). Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1974, VIII, str. 67–103.

229 Mihajlo Ogrizović: Pedagoška misao Marije Fabković. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1964, I, str. 111–134.

230 Mihajlo Ogrizović: Društveni rad Marije Fabković. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1967, III, str. 121–141.

231 Václav Speváček: Marija Fabković i Prag. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1969/70, V, str. 345–358.

Pomemben učitelj v 19. stoletju na Hrvaškem je bil tudi Ivan Filipović, organizator učiteljstva, pisatelj in urednik. O njem je pisala pedagoginja Vesna Bačić Kranjec ob sedemdeseti obletnici njegove smrti. Na koncu članka je dodala tudi bibliografijo njegovih del, obsežno literaturo o njem in arhivske dokumente.²³²

Ivan Vavra je objavil razpravo, v kateri dokazuje, da so se nekateri pisci o njem motili glede njegovih prvih del.²³³

Direktor Hrvaškega šolskega muzeja Branko Pleše je opisal delo prvega učitelja slepih na Hrvaškem in pisca strokovnih člankov Vinka Beka.²³⁴

Ob 70-letnici pomembnih hrvaških pedagogov sta izšli dve daljši razpravi. Prva je namenjena dr. Mihajlu Ogrizoviću, profesorju na Filozofski fakulteti v Zagrebu, ki je deloval predvsem na področju zgodovine pedagogike. Razpravi je dodan tudi kronološki pregled njegovih monografij in člankov.²³⁵

Druga razprava je obravnavala delovanje dr. Mateta Zaninovića, profesorja na Pedagoških akademijah v Zadru in Splitu in aktivnega udeleženca pedagoških društev. Napisal je nekaj knjig s področja zgodovine pedagogike, učbenike s tega področja in številne članke.²³⁶

Direktor Pedagoškega muzeja v Beogradu Svetomir Gačić je pisal o direktorju hrvaškega šolskega muzeja v Zagrebu ob njegovi 60-letnici in odhodu v pokoj. Branko Pleše je vso svojo delovno dobo preživel v muzejih, sprva v Varaždinu, nato v Zagrebu, kjer je bil od 1959 kustos, od 1966 pa direktor in dolgoletni urednik Zbornika za historiju školstva i prosvjete. Avtor članka je na koncu navedel njegova dela, razvrščena po času izida, in sicer od 1950 do 1981.²³⁷ Ob njegovi smrti je o njem pisal ravnatelj Hrvaškega šolskega muzeja Ivan Vavra.²³⁸

Mag. Božo Jakovljević iz Buzeta je podal življenjepis treh istrskih emigrantov: Josipa Bačića, Josipa Ribarića in Josipa Brnobića. Bili so prosvetni delavci, ki so po Gentilejevi reformi odšli v Slovenijo.²³⁹

Pedagoški muzej v Beogradu je skupaj s sorodnimi ustanovami organiziral 30. maja 1971 v Kragujevcu memorial z razstavo, posvečeno učitelju Dragutinu Prokiću. Tam je govoril tudi dr. Radovan Teodosić in ta govor objavil tudi v Zbor-

232 Vesna Bačić Kranjec: Društveno politički lik Ivana Filipovića. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1967, III, str. 95–110.

233 Ivan Vavra: Zablude o našem velikanu. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1988, XXI, str. 59–66.

234 Branko Pleše: Prinos Vinka Beka razvoju školovanja slijepih u Hrvatskoj. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1987, XX, str. 153–164.

235 Milan Lipovac: Plodan pedagoški istraživač i znanstvenik, istaknut društveni i javni radnik. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1986, XIX, str. 111–121.

236 Milivoj Čop: Sedamdeset godina života prof. dr. Mate Zaninovića. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1989, XXII, str. 63–66.

237 Svetomir Gačić: Branko Pleše – povodom 35 godina rada i 60 godina života. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Ljubljana, 1982, XV, str. 135–141.

238 Ivan Vavra: In memoriam – Branko Pleše (1922–1996). Šolska kronika. Ljubljana, 1996, 5 (XXIX), str. 291–293.

239 Božo Jakovljević: Josip Bačić, Josip Ribarić in Josip Brnotić, hrvaški prosvetni delavci, istrski emigranti v slovenskih šolah. Šolska kronika. Ljubljana, 1994, 3 (XXVII), str. 150–155.

niku. Prokić je večino svojega službovanja preživel v vasi Šatornji, bil pa je aktiven v jugoslovanski učiteljski organizaciji in sindikatu prosvetnih delavcev Srbije ter avtor številnih člankov.²⁴⁰

O zgodovini učiteljske organizacije med obema vojnama je pisal Rade Vuković v članku o Branimirju Brani D. Aksentijeviću. Ta je poučeval v Rogači v Kosmaju, bil član učiteljske zadruga »Ivan Filipović«, prvi sekretar učiteljske kulturno-izdajateljske zadruga »Vuk Karadžić« in član glavnega odbora Jugoslovenskega učiteljskega združenja.²⁴¹

Direktor hrvaškega šolskega muzeja Branko Pleše je objavil članek ob 65-letnici direktorja Pedagoškega muzeja in 45-letnici njegovega dela. Bora Aksentijević je bil sprva učitelj, nato profesor in od 1962 do upokojitve 1976 direktor muzeja. Na koncu članka je dodana njegova bogata bibliografija.²⁴²

O naslednjem direktorju Pedagoškega muzeja v Beogradu Svetomiru Gačiću je ob njegovi smrti pisal mag. Dimitrije Mašanović, ki je z njim služboval na Deseti gimnaziji v Beogradu in se ga spominjal kot izvrstnega organizatorja in humanista.²⁴³

Zbornik in Šolska kronika sta prinašala tudi prispevke o svetovno znanih pedagogih. Največkrat je bilo to ob razstavah, ki so jih pripravljali o njih v šolskih muzejih.

O Janu Amosu Komenskem so v Zborniku oziroma Šolski kroniki izšli trije članki. O univerzalnosti v njegovih delih, predvsem o učenju tujih jezikov, je pisal dr. Aleksander Banović,²⁴⁴ o njegovem delu med bivanjem na Holandskem dr. Josef Brambora²⁴⁵ in ob štiristoti obletnici rojstva Jože Ciperle.²⁴⁶ Ta je pisal predvsem o njegovem vplivu med Slovenci.

O Jeanu Jacquesu Rousseauju so prvič pisali ob dvestoti obletnici smrti. O njem so pisali: Radmila Aćimović Nikolić, France Ostanek in Edita Šooš. Prva je bila avtorica razstave o njem v Pedagoškem muzeju in je obsežno popisala njegovo življenje in delo. France Ostanek je pisal o Rousseauju pri Slovencih, Edita Šooš pa o družbeno-pedagoški misli v njegovem delu.²⁴⁷

240 Radovan Teodosić: Dragutin Prokić – borac za slobodu naroda, škole i učitelja. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1971, VI, str. 179–185.

241 Rade Vuković: Branimir Brana D. Aksentijević (1913–1941). Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1972–1973, VII, str. 137–164.

242 Branko Pleše: Borivoje M. Aksentijević – u povodu četrdeset pet godina rada i šezdeset pet godina života. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1976, X, str. 181–189.

243 Dimitrije Mašanović: Svetomir Gačić (1927–1990). Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1990, XXIII, str. 119–120.

244 Aleksandar Banović: Univerzalizam Jana Amosa Komenskoga. Zbornik za historiju Školstva i prosvjete. Zagreb, 1964, I, str. 77–85.

245 Josef Brambora: Literarni rad Komenskog u Holandiji. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1969–1970, V, str. 5–12.

246 Jože Ciperle: 400 let Jana Amosa Komenskoga. Zbornik za zgodovino šolstva – Šolska kronika. Ljubljana, 1992, XXV, str. 121–123.

247 Uz 200-godišnjici smrti Jean Jacquesa Rousseaua. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Ljubljana, 1979, XII, str. 33–56.

Ob tristoti obletnici njegovega rojstva so v Slovenskem šolskem muzeju pripravili razstavo. V Šolsko kroniko sta pisala avtor razstave mag. Branko Šuštar in Tatjana Hojan, predvsem o pisanju o njem pri Slovencih in njegovem romanu *Emil ali o vzgoji*.²⁴⁸

Profesorica Smiljana Brus je objavila zapis o Johannu Heinrichu Pestalozziju v slovenskih pedagoških revijah.²⁴⁹

O Robertu Ownu sta bili objavljeni dve razpravi iz doktorske disertacije dr. Nikole Potkonjaka v Zborniku 1969–1970 in 1974.

Mag. Edvard Protner je objavil v Šolski kroniki dva članka o Johannu Friedrichu Herbartu, prvega o njegovem pedagoškem seminarju, drugega pa o herbartizmu na Slovenskem.

Zgodovina pedagoških knjižnic in serijskih publikacij

Tatjana Hojan je predstavila prvo učiteljsko knjižnico na Slovenskem, ki je bila ustanovljena leta 1822 na celjski glavni šoli.²⁵⁰

Leta 1875 je pričela delovati okrajna učiteljska knjižnica v Kastvu. O njej je pisal Josip Čiković.²⁵¹

O prvi šolski knjižnici na Kosovu in Metohiji, ki je bila ustanovljena na šoli v Prištini leta 1865, je pisal Jovan Vlahović.²⁵²

V Požarevcu deluje od 1847. leta mestna čitalnica. O njenem razvoju in delovanju je pisal Milan Čordašević.²⁵³

Tatjana Hojan je pisala o slovenskih mladinskih in pedagoških revijah. Slovenski mladinski časopisi so izhajali od leta 1848, ko je izšel Vedež. Sledile so mu nekatere revije z dolgoletnim izhajanjem Vrtec, Zvonček in Naš rod, druge pa so izhajale krajši čas. Prispevek je dopolnila še bibliografija.²⁵⁴

Posebej je objavila sestavek ob jubileju revij *Naša bodočnost* in *Razori*.²⁵⁵

Pisala je tudi o reviji *Meščanska šola*, ki je izhajala poleg slovenščine tudi v hrvaškem in srbskem jeziku, ker je bila glasilo Zveze učiteljev meščanskih šol.²⁵⁶

248 300 Jean Jacques Rousseau 1712–1778. Šolska kronika. Ljubljana, 2012, št. 1–2, 21 (XLV), str. 7–30.

249 Smiljana Brus: Zapisi o Pestalozziju v slovenskih pedagoških revijah. Šolska kronika. Ljubljana, 2010, št. 1, 19 (XLIII), str. 7–28.

250 Tatjana Hojan: Prva pedagoška knjižnica na Slovenskem. Zbornik za historijo školstva i prosvjete. Zagreb, 1965, II, str. 261–264.

251 Josip Čirović: Kotarska učiteljska knjižnica u Kastvu. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1985, XVIII, str. 119–122.

252 Jovan Vlahović: Prva školska knjižnica na Kosovu i Metohiji osnovana je pre sto godina u Prištini. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1965, II, str. 255–259.

253 Milan Čordašević: Trnovit put požarevačkog »Čitališta«. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1985, XVIII, str. 123–125.

254 Tatjana Hojan: Slovenski mladinski časopisi do leta 1941. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1967, III, str. 67–90.

255 Tatjana Hojan: Jubilej dveh slovenskih mladinskih revij. (Naša bodočnost 1908–1912, Razori 1933–1941) Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Ljubljana, 1982, XV, str. 104–109.

256 Tatjana Hojan: Revija »Meščanska šola« v letih 1924 in 1934. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1985, XVIII, str. 126–127.

Več člankov je posvetila osrednji slovenski pedagoški reviji Učiteljski tovariš. V letniku 2002 je primerjala revije Šolski prijatelj, Učiteljski tovariš in Slovenski učitelj in avtorje v njih. V istem letniku je opisala, kaj je Učiteljski tovariš leta 1876 priporočal šolskim knjižnicam. Objavljali so imenik knjig, ki so zanje primerne.²⁵⁷

Odnos prvega urednika lista Andreja Praprotnika do sodelavcev je bil viden v rubrikah Dopisi in Listnica.²⁵⁸

Ob 150-letnici lista je opisala uvodnike urednikov med letoma 1861 in 1900.²⁵⁹

V Učiteljskem listu, ki je izhajal v Trstu med letoma 1920 in 1926, so bili slovenski in hrvaški članki. Objavila je pregled slednjih.²⁶⁰

O Učiteljskem tovarišu je pisal tudi Branko Šuštar leta 1992, ko se je pričela vojna v Bosni. Opisal je, kaj so objavljali v tem časopisu o Bosni in Hercegovini v prvih letih po okupaciji leta 1878.²⁶¹

Objavljen je izbor člankov v naših pedagoških glasilih o prvi svetovni vojni.²⁶²

Marijeta Tesla je pisala, kaj so v pedagoški reviji Popotnik, ki je izhajala med letoma 1880 in 1950, pisali o disciplini in kaznih.²⁶³

O zgodovinskem razvoju in pomenu letnih poročil slovenskih šol je pisala Slavica Pavlič.²⁶⁴

Tihomir Prodanović je opisal humoristični dijaški list Ogledalo, ki so ga izdajali učenci učiteljskega v Pakracu.²⁶⁵

Miodrag Radojević je opisal mladinski list Spomenak, ki je izhajal v Pančevu med letoma 1893 in 1914.²⁶⁶

Mag. Emil Paravina je objavil odlomek iz svoje magistrske naloge o vsebini revije Pedagoški rad, in sicer o delih iz zgodovine pedagogike, ki so izšli v tridesetih letih izhajanja. Dodana je tudi bibliografija.²⁶⁷

257 Šolska kronika. Ljubljana, 2002, št. 1, 11 (XXXV), str. 90–106.

258 Tatjana Hojan: Andrej Praprotnik. Odnos do sodelavcev Učiteljskega tovariša. Šolska kronika. Ljubljana, 1993, XXVI, 123–128.

259 Tatjana Hojan: 150-letnica učiteljskega glasila »Učiteljski tovariš«. Uredniški uvodniki med letoma 1861 in 1900. Šolska kronika. Ljubljana, 2011, št. 1–2, 20 (XLIV), str. 7–15.

260 Tatjana Hojan: Pregled hrvatskih prispevkov v Učiteljskem listu (Trst: 1920–1926). Zbornik za zgodovino šolstva in prosvete. Ljubljana-Zagreb, 1991, XXIV, str. 114–117.

261 Branko Šuštar: »Učiteljski tovariš« o šolstvu v Bosni in Hercegovini v prvih letih po okupaciji 1878. Šolska kronika. Ljubljana, 1992, XXV, str. 133–136.

262 Tatjana Hojan: Izbor člankov o prvi svetovni vojni v pedagoškem časopisju od leta 1914 do leta 1918. Šolska kronika. Ljubljana, 2016, št. 3, 25 (XLIX), str. 303–349.

263 Marijeta Tesla: Razumevanje discipline in kazni v reviji Popotnik v obdobju od 1880 do 1950. Šolska kronika. Ljubljana, 2012, št. 1–2, 21 (XLV), str. 41–52.

264 Slavica Pavlič: Pomen letnih šolskih poročil – izvestij. Zbornik za historiju šolstva i prosvjete. Zagreb, 1967, III, str. 215–226.

265 Tihomir Prodanović: Humoristički učenički list »Ogledalo«. Zbornik za historiju šolstva i prosvjete. Ljubljana, 1982, XV, str. 125–126.

266 Miodrag Radojević: Spomenak. List za zabavu i provod srpskoj deci. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1986, XIX, str. 63–72.

267 Emil Paravina: Radovi iz povijesti pedagogije u trideset godišta časopisa »Pedagoški rad« od 1946. do 1976. godine. Zbornik za historiju šolstva i prosvjete. Zagreb, 1978, XI, str. 199–223.

Rade Vuković je podal vsebino srbskega pedagoškega časopisa *Učitelj*, ki je izhajal v letu 1873/74 v Zemunu, Vršču in Pančevu.²⁶⁸

Tatjana Hojan je pisala o knjižni zbirki Pedagoška knjižnica, v kateri je med letoma 1893 in 1896 izšlo pet knjig.²⁶⁹

Šolski muzeji

Splošno

V prvi številki Zbornika je France Ostanek, direktor Slovenskega šolskega muzeja, napisal članek o šolski muzejih – dokumentacijskih centrih za zgodovino šolstva. Opisal je nalogo muzejev in obrazložil, katere podatke o šolah morajo zbirati. Vsaka republika bi morala imeti svoj šolski muzej.²⁷⁰

Borivoje Aksentijević, direktor Pedagoškega muzeja, je v drugi številki Zbornika opisal delo Sekcije šolskih muzejev, ki je delovala v Zvezi muzejskih društev Jugoslavije. Sekciji so se lahko pridružili tudi iz republik, ki še niso imele šolskih muzejev. Navedel je naloge Sekcije in posebej izdajanje Zbornika.²⁷¹

V Zborniku in v Šolski kroniki je bila rubrika Iz dela šolskih muzejev, kjer so bila vedno tudi poročila o razstavah in muzejskih katalogih.

Slovenski šolski muzej

Slavica Pavlič, takrat kustosinja Slovenskega šolskega muzeja, je opisala delo muzeja, njegov razvoj od ustanovitve, nato prekinitev in ponovne ustanovitve. Pisala je o posameznih oddelkih muzeja in na koncu naredila seznam razstav, ki jih je muzej priredil med letoma 1954 in 1965.²⁷²

Direktorica muzeja Slavica Pavlič je ob selitvi Slovenskega šolskega muzeja v nove prostore napisala članek o dolgotrajni prostorski stiski muzeja od njegove ustanovitve.²⁷³

Zbornik leta 1988 je objavil nekaj prispevkov ob 90-letnici muzeja. Slavica Pavlič je pisala o odprtju stalne razstave in dvodnevem posvetovanju, ki ga je muzej pripravil 17. in 18. aprila. Prvi dan posvetovanja je bil namenjen pedagoškemu zgodovinopisju nekoč in danes. Na njem so sodelovali dr. Helmuth

268 Rade Vuković: Pregled sadržaja »Učitelja« (1873–1874) – prvog socijalističkog pedagoškog časopisa kod nas. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1967, III, str. 143–173.

269 Tatjana Hojan: Pedagoška knjižnica (1893–1896). Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1983, XVI, str. 109–110.

270 France Ostanek: Šolski muzeji dokumentacijski centri za zgodovino šolstva in vzgoje. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1964, I, str. 172–174.

271 Borivoje Aksentijević: Rad Sekcije školskih (pedagoških) muzeja Saveza muzejskih društava Jugoslavije. Zbornik za historiju školstva i prosvjete, Zagreb, 1965, II, str. 283–284.

272 Slavica Pavlič: Razvoj in delo Slovenskega šolskega muzeja v Ljubljani. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1965, II, str. 275–278.

273 Slavica Pavlič: Prostorska problematika Slovenskega šolskega muzeja. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1985, XVIII, str. 205–206.

Engelbrecht z Dunaja, dr. Vasilij Melik z ljubljanske univerze, dr. Vladeta Tesić z univerze v Beogradu in kustos Ivan Vavra iz Hrvaškega šolskega muzeja. Zadnja tri predavanja so objavljena v tem Zborniku. Predstavili so pedagoško historiografijo v Sloveniji, Srbiji in Hrvaški.²⁷⁴ Članek dr. Engelbrechta je bil objavljen v Zborniku leta 1990.²⁷⁵

Drugi del posvetovanja je bil namenjen postavitvi stalnih razstav. Na njem so predavali dr. Max Liedtke, profesor zgodovine pedagogike na univerzi Erlangen-Nürnberg, dr. Sergej Vrišer, profesor muzeologije na ljubljanski univerzi, kustosinja Narodnega muzeja v Ljubljani prof. Jasna Horvat in kustos Jože Ciperle, ki je predstavil pot do postavitve stalne razstave v Slovenskem šolskem muzeju. Slednja tri predavanja so objavljena v Zborniku.²⁷⁶ Članek dr. Liedtkeja je bil objavljen v Zborniku leta 1991.²⁷⁷

V Zborniku 1990 je obvestilo o Žagarjevem priznanju, ki ga je tega leta prejel muzej za izredne uspehe pri napredku vzgoje in izobraževanja.²⁷⁸

Od leta 1993 dalje je v Šolski kroniki izhajalo vsako leto podrobno poročilo o delu muzeja. Posebej pa je bilo v reviji objavljeno vsako nadaljevanje stalne razstave, tako leta 1999 del razstave med letoma 1848 in 1918, leta 2000 med letoma 1918 in 1945 in zadnje leta 2001 med letoma 1945 in 1991.²⁷⁹

Posebna pozornost je bila posvečena tudi stoletnici muzeja leta 1998. V Šolski kroniki je direktorica Slavica Pavlič pisala o vlogi muzeja v zgodovini slovenskega muzealstva. Dr. Andrej Vovko je pisal o šolnikih, ki so bili pomembni ob ustanavljanju muzeja in so obdelani v Slovenskem biografskem leksikonu. Nato so sodelavci muzeja predstavili svoje zbirke, muzejske razstave med letoma 1978 in 1998 in seznam publikacij.²⁸⁰

Naslednje leto je bila stoletnemu jubileju posvečena vsa rubrika Iz muzejskega dela. Poročilu muzeja v letu 1998 je sledil popis prireditev ob tem jubileju, govor direktorja mag. Branka Šuštarja in ministra za šolstvo in šport dr. Slavka Gabra na slavnostni akademiji 16. oktobra 1998. Dodan je tudi prispevek Taje Gubenšek, ki je vodila v muzeju učne ure.²⁸¹

274 Ob devetdesetletnici Slovenskega šolskega muzeja. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1988, XXI, str. 3–38.

275 Helmut Engelbrecht: K pedagoškemu zgodovinopisju v Avstriji. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1990, XXIII, str. 3–12.

276 Ob devetdesetletnici Slovenskega šolskega muzeja. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1988, XXI, str. 27–42.

277 Max Liedtke: Zgodovina šolstva v sklopu kulturnega razvoja. Zbornik za zgodovino šolstva in prosvete. Ljubljana-Zagreb, 1991, XXIV, str. 7–14.

278 Žagarjevo priznanje. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1990, XXIII, str. 129.

279 Branko Šuštar: Stalna razstava »Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja IV. (1945–1991)«. Šolska kronika. Ljubljana, 2001, št. 2, X (XXXIV), str. 307–311.

280 100 let Slovenskega šolskega muzeja. Šolska kronika. Ljubljana, 1998, VII, XXXI, str. 11–52.

281 Iz muzejskega dela. Šolska kronika. Ljubljana, 1999, št. 1, 8 (XXXII), str. 147–176.

Leta 2004 je Judita Vodopivec opisala svoje spomine na čas, ko je bil Slovenski šolski muzej na osnovni šoli Ledina.²⁸²

V Šolski kroniki leta 2005 je dr. Jože Ciperle opisal zlate in črne knjige, ki jih hrani muzej. Članek je pripravil za mednarodni simpozij šolskih muzejev in šolskozgodovinskih zbirk leta 1990 v Rotterdamu.²⁸³

Leta 2013 je muzej dobil obvestilo, da namerava Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport muzej združiti z Muzejem športa. Ob tej priložnosti je muzej ob svoji 115-letnici 23. septembra pripravil prireditev, na kateri so bile predstavljene zgodovina muzeja, posamezne zbirke in druge dejavnosti. Prispevek je v Šolski kroniki objavil direktor mag. Stane Okoliš.²⁸⁴

Hrvatski šolski muzej

V prvi številki Zbornika je takrat višji kustos tega muzeja Branko Pleše opisal delo muzeja po več kot šestdesetih letih obstoja. V njegovem razvoju sta bili dve obdobji, prvo od 1901 do 1953 in drugo od 1953 dalje. V prvem obdobju je deloval v sklopu Hrvatskega pedagoško-književnega zbora, od 1953 pa je ustanova Narodnega odbora mesta Zagreba. Muzej je izdajal publikacijo rokopisnih člankov z naslovom Arhiv Hrvatskega šolskega muzeja, ki so navedeni v prilogi 1. V prilogi številka 2 pa so navedene razstave, ki jih muzej pripravil do leta 1964.²⁸⁵

Isti avtor je podrobno opisal delo muzeja v letu 1967.²⁸⁶

Po izidu Šolske kronike je bilo kar nekaj poročil o delu hrvaškega šolskega muzeja. O tem so bila manjša poročila v letih 1995, 1996, 1997, v prvi številki 2005, drugi številki 2006 in prvi številki 2008. Posebna pozornost pa je bila muzeju posvečena ob njegovi stoletnici leta 2001. Sodelavci Slovenskega šolskega muzeja so predstavili stalno razstavo in posvetovanje, ki je bilo ob tej priložnosti od 25. do 27. oktobra 2001, razstavo hrvaških slikanic do leta 1945 in publikacijo, ki je izšla ob stoletnici.²⁸⁷

Pedagoški muzej

Borivoje Aksentijević je v Zborniku leta 1974 opisal, kako je muzej dobil prostore v prenovljeni Realki. To je bil prvi šolski muzej v Jugoslaviji, ki je imel svojo stavbo in stalno razstavo.²⁸⁸

---

282 Judita Vodopivec: Spomin na šolski muzej na Ledini. Šolska kronika. Ljubljana, 2004, št. 2, 13 (XXXVII), str. 359–360.

283 Jože Ciperle: Zlate in črne knjige v Slovenskem šolskem muzeju. Šolska kronika. Ljubljana, 2005, št. 1, 14 (XXXVIII), str. 36–44.

284 Stane Okoliš: Ob 115-letnici Slovenskega šolskega muzeja (1898–2013). Šolska kronika. Ljubljana, 2003, št. 3, 22 (XLVI), str. 664–667.

285 Branko Pleše: Hrvatski šolski muzej u Zagrebu nakon više od 60. godina postojanja. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1964, I, str. 175–182.

286 Branko Pleše: Rad Hrvatskog školskog muzeja u 1967. godini. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1968, IV, str. 293–296.

287 Sto let Hrvatskega šolskega muzeja 1901–2001. Šolska kronika. Ljubljana, 2001, št. 2, 10 (XXXIV), str. 344–352.

288 Borivoje Aksentijević: Renesansa Pedagoškog muzeja u Beogradu. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1974, VIII, str. 234–237.

Isti avtor je ob osemdesetletnici muzeja objavil svoje predavanje, ki ga je imel na slovesnosti ob tem jubileju in odprtju razstave Nastavna sredstva nekad i sad. Opisal je razvoj muzeja do njegove »renesance«, delež notranjih in zunanjih sodelavcev muzeja in muzej v prihodnosti.²⁸⁹

O delu Pedagoškega muzeja je izšlo še nekaj prispevkov. V muzeju so skupaj z Oddelkom za pedagogiko na Filozofski fakulteti prirejali pedagoške večere, posvečene posameznim pedagogom. Borivoje Aksentijević je posebej poudaril, da niso namenjeni le srbskim, ampak vsem pedagogom v Jugoslaviji, in pozval k sodelovanju.²⁹⁰

Mesto Pedagoškega muzeja v reformi vzgoje in izobraževanja je opisala kustosinja muzeja Miroslava Gavrilović. Podrobno je opisala delo muzeja med letoma 1974 in 1980 in v prilogi navedla njegovo razstavno, izdajateljsko in predavateljsko dejavnost.²⁹¹

Leta 1988 je bil Pedagoški muzej odlikovan z redom zaslug za narod s srebrnimi žarki, kar je zabeležil tudi Zbornik.²⁹²

V Šolski kroniki je bila o delu Pedagoškega muzeja novica šele v letu 2007, ko je pedagoginja Tijana Lazić opisala razstavo Pouk lepopisa.²⁹³

Drugi muzeji

Od slovenskih muzejev je v Šolski kroniki predstavljena šolska zbirka, ki bo razstavljena v Muzejski zbirki Hrastnik. Članek opisuje šolstvo v Zasavju ter zbiranje gradiva za zbirko.²⁹⁴

Višja kustosinja Bronislava Gologranc Zakonjšek je predstavila Otroški muzej Hermanov brlog v Muzeju novejšje zgodovine Celje. V njem poteka raznoliko pedagoško delo za vse generacije z delavnicami, predavanju, kvizi in seminarji. O njem je pisala dvakrat, prvič leta 1992 in drugič 2002.²⁹⁵

289 Borivoje Aksentijević: Osamdeset godina rada Pedagoškog muzeja u Beogradu. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1976, X, str. 203–211.

290 Borivoje Aksentijević: Za svestranije upoznavanje stvaralaštva pedagoških i školskih radnika u SFRJ. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Ljubljana, 1981, XIV, str. 114–115.

291 Miroslava Gavrilović: Uloga, mesto i značaj Pedagoškog muzeja u reformo obrazovanja i vaspitanja u SR Srbiji. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Ljubljana, 1981, XIV, str. 124–133.

292 Gordana Pavlović Lazarević: Predsedništvo SFRJ odlikovalo Pedagoški muzej u Beogradu Ordenom zasluga za narod sa srebrnim zracima. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1988, XXI, str. 149.

293 Tijana Lazić: Pouk lepopisa v Pedagoškem muzeju v Beogradu. Šolska kronika, Ljubljana, 2007, št. 1, str. 178–180.

294 Irena Ivančič Lebar: Mi smo pa od tam doma, kjer se sonce ne smehlja. – Šolska zbirka v Zasavskem muzeju Trbovlje. Šolska kronika. Ljubljana, 1998, št. 1, 9 (XXXIII), str. 111–115.

295 Bronislava Gologranc Zakonjšek: Muzej, v katerem ni tišine. (Otroški muzej Hermanov brlog/Celje). Šolska kronika. Ljubljana, 2002, št. 2, 11 (XXXV), str. 363–369.

Ob devetdeseti obletnici ustanovitve ljubljanske univerze je Zgodovinski arhiv in muzej Univerze med letoma 2001 in 2008 pripravil več razstav. Te so bile: Univerza v Ljubljani in njeni rektorji, Dr. Matija Slavič, rektor ljubljanske univerze, Prvi koraki pravnega študija na Univerzi v Ljubljani, France Prešeren v ljubljanskih latinskih in višjih šolah 1813–1821, Dogodki iz študentskega gibanja 1968–72 v Ljubljani in Biotehniška fakulteta skozi čas in prostor, Šest desetletij ljubljanskega študija biotehnike.²⁹⁶

Vzgojno izobraževalno delo v muzeju Vuka in Dositeja, ki je deloval v sklopu Narodnega muzeja v Beogradu, je predstavila kustosinja tega muzeja Ljiljana Čubrić.²⁹⁷

Izet Rizvanbegović, svetnik Zavoda za napredek šolstva v Sarajevu, je v Zborniku opisal prizadevanja za ustanovitev pedagoškega muzeja v Bosni in Hercegovini.²⁹⁸

Ob stoletnici Slovenskega šolskega muzeja je ta povabil k sodelovanju tudi tuje strokovnjake s področja zgodovine pedagogike. V Šolski kroniki je ob tem jubileju posebna rubrika posvečena evropskim šolskim muzejem. Predstavljeni so: Pedagoški muzej v Beogradu, Hrvaški šolski muzej v Zagrebu, češki šolski muzej, dunajski šolski muzej, šolski muzej v Leipzigu in zgodovina šolskega muzealstva na Slovaškem.²⁹⁹

V Šolski kroniki so bili prispevki o še naslednjih muzejih: Bergisch Gladbach, Evangeličanski muzej v Brežah, Pedagoški muzeji na Iberskem polotoku, Gabriela Mistral v Santiago de Chile, šolski muzeji v Italiji, Bergen in Oslo, šolski muzej London, muzeji v Izraelu in Muzej izobraževanja v Carigradu.

Simpoziji in konference

Mednarodni simpoziji šolskih muzejev in šolsko-zgodovinskih zbirk so se pričeli leta 1984 in so bialalni. Od leta 1988 na njih sodelujejo delavci Slovenskega šolskega muzeja, ki so o njih poročali v Zborniku in Šolski kroniki.

Podrobneje bom omenila dva mednarodna simpozija, ki sta bila v Sloveniji. O prvem, ki je bil 19. in 20. oktobra 2001 v Ljutomeru, je poročal mag. Mladen Tancer. Posvečen je bil pedagogu Henriku Schreinerju, organizirala ga je Pedagoška fakulteta v Mariboru. Na simpoziju je s predavanji sodelovalo 23 pre-

---

²⁹⁶ Tatjana Dekleva – Tea Anžur: Razstave o preteklosti Univerze v Ljubljani, njeni organizaciji in študijski ureditvi. Zgodovinski arhiv in muzej Univerze v Ljubljani, Ljubljana 2001–2008. Šolska kronika. Ljubljana, 2009, št. 1, 18 (XLII), str. 194–199.

²⁹⁷ Ljiljana Čubrić: vaspitno-obrazovni rad u muzeju Vuka i Dositeja. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1988, XXI, str. 153–157.

²⁹⁸ Izet Risvanbegović: Pedagoški muzej Bosne i Hercegovine u osnivanju. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1988, XXI, str. 145–148.

²⁹⁹ Šolski muzeji v Evropi. Šolska kronika. Ljubljana, 1988. 7 (XXXI), str. 55–84.

davatelj, poleg Slovenije tudi iz Avstrije, Hrvaške in Madžarske. Ob simpoziju so izdali tudi katalog s povzetki predavanj.³⁰⁰

V Ljubljani je med 26. in 29. junijem 2013 potekal 15. mednarodni simpozij šolskih muzejev in šolsko-zgodovinskih zbirk z naslovom Povezovanje v šolstvu: učiteljstvo in njihova društva kot spodbujevalci pedagoškega razvoja (zgodovinski in muzejski pogledi). Pripravil ga je Slovenski šolski muzej v sodelovanju z Zvezo zgodovinskih društev Slovenije ter ICOM-om Slovenije. Udeležilo se ga je 115 posameznikov iz 25 držav, delovni jezik je bila angleščina. Tematika je bila razdeljena v dva dela, v prvem je bil predstavljen pomen učiteljstva in učiteljskih društev, v drugem pa dejavnost šolskih muzejev. Iz Slovenije je sodelovalo poleg treh sodelavcev Slovenskega šolskega muzeja še osem predavateljev. Ob simpoziju je bila tudi priložnostna razstava, kjer so bili predstavljeni različni šolski muzeji. Udeleženci so si ogledali Ljubljano, obiskali šolski muzej, zadnji dan pa obiskali razstavo Slovenskega šolskega muzeja Kaj naj oblečem za v šolo? v Medobčinskem muzeju v Kamniku, si ogledali tamkajšnjo stalno razstavo, nato pa odšli na Bled, kjer so si ogledali grad. Ob simpoziju je izšla knjiga povzetkov predavanj.³⁰¹

Jože Ciperle je pisal o simpoziju, ki je bil med 21. in 24. julijem 1988 v Nürnbergu in Salzburg-Rosenbergu³⁰² in o simpoziju na Dunaju, ki je bil 27. in 28. oktobra 1988.³⁰³

Isti avtor je pisal tudi o simpoziju o šolskih spričevalih, ki je bil med 28. septembrom in 1. oktobrom 1989 v Ichenhausnu.³⁰⁴

Isti avtor je leta 1995 poročal o dveh simpozijih, prvi je bil leta 1994 v Ichenhausnu,³⁰⁵ drugi pa leta 1995 v Rostocku.³⁰⁶

Mateja Ribarič je poročala o 7. mednarodnem simpoziju v Leedsu na severu Anglije, ki je bil med 31. julijem in 2. avgustom 1997.³⁰⁷

300 Mladen Tancer: Mednarodni znanstveni simpozij o Henriku Schreinerju. Šolska kronika. Ljubljana, 2001, št. 2, 10 (XXXIV), str. 323–324.

301 Branko Šuštar: 15. mednarodni simpozij šolskih muzejev in šolsko-zgodovinskih zbirk, Ljubljana 2013 Povezovanje v šolstvu: učiteljstvo in njihova društva kot spodbujevalci pedagoškega razvoja (zgodovinski in muzejski pogledi). Šolska kronika. Ljubljana, 2013, št. 3, 22 (XLVI), str. 668–681.

302 Jože Ciperle: Mednarodni simpozij Šolski muzej. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1989, XXII, str. 76–77.

303 Jože Ciperle: Mednarodni simpozij »Zgodovina avstrijskega izobraževalnega sistema – problemi in perspektive raziskovanja«. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Ljubljana, 1990, XXIII, str. 155–158.

304 Jože Ciperle: Mednarodni simpozij o šolskih spričevalih. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Ljubljana, 1990, XXIII, str. 158–160.

305 Jože Ciperle: Znanstveni simpozij »Poklicno izobraževanje: preteklost, sedanjost, prihodnost«. Ichenhausen 1994. Šolska kronika. Ljubljana, 1995, 4 (XXVIII), str. 255–262.

306 Jože Ciperle: 6. mednarodni simpozij šolskih muzejev in šolskozgodovinskih zbirk, Rostock, 1995. Šolska kronika. Ljubljana, 1995, 4 (XXVIII), str. 262–265.

307 Mateja Ribarič: 7. mednarodni simpozij šolskih muzejev v Leedsu. Šolska kronika. Ljubljana, 1997, 6 (XXX), str. 223–225.

Mag. Marjetka Balkovec Debevec je pisala o 11. simpoziju šolskih muzejev, ki je bil med 21. in 24. julijem 2005 v Ittingenu v Švici,³⁰⁸ o 12. simpoziju, ki je bil med 27. in 30. junijem 2007 v Bergnu na Norveškem³⁰⁹ in skupaj z dr. Brankom Šuštarjem o 14. simpoziju med 28. junijem in 3. julijem 2011 v Brixnu v Italiji.³¹⁰

Mag. Stane Okoliš je poročal o dveh simpozijih. Prvi je bil med 29. julijem in 1. avgustom 1999 v Friedrichshafnu ob Bodenskem jezeru,³¹¹ drugi pa med 19. in 22. julijem 2001 v Bad Leonfeldnu v Avstriji. Poročilu sta dodana tudi dva prispevka sodelavcev Slovenskega šolskega muzeja s tega simpozija.³¹²

Dr. Branko Šuštar je poročal o 10. mednarodnem simpoziju šolskih muzejev v Bremnu. Bil je med 24. in 27. julijem 2003, namenjen predstavitvi zgodovine šolstva v muzejih.³¹³

Isti avtor je pisal o mednarodnem simpoziju o zgodovini predšolske vzgoje, ki je bil v Bratislavi 31. maja in 1. junija 1999,³¹⁴ o konferenci ISCHE v Carigradu med 23. in 27. junijem 2015³¹⁵ in mednarodnem simpoziju Spomini na šolo, ki je bil v Sevilli 22. in 23. septembra 2015.³¹⁶

Mag. Maja Nikolova iz Pedagoškega muzeja v Beogradu je poročala o mednarodni konferenci v Pragi, ki je bila posvečena spominu na Jana Amosa Komenskega. Bila je med 15. in 17. novembrom 2007.³¹⁷

308 Marjetka Balkovec Debevec: 11. mednarodni simpozij šolskih muzejev in šolskih zbirk v Ittingenu, Švica 2005. Šolska kronika. Ljubljana, 2006, št. 2, 15 (XXXIX), str. 418–422.

309 Marjetka Balkovec Debevec: Zgodovina šolstva/šolski muzeji in identiteta. 12. mednarodni simpozij šolskih muzejev in šolsko-zgodovinskih zbirk, Bergen, Norveška 2007. Šolska kronika. Ljubljana, 2008, št. 1, 17 (XLI), str. 168–174.

310 Marjetka Balkovec Debevec, Branko Šuštar: Odprava v otroštvo: pričevanja kot kulturni spomin. 14. mednarodni simpozij šolskih muzejev in šolsko-zgodovinskih zbirk, Brixen/Bressanone (Italija). Šolska kronika. Ljubljana, 2011, št. 1–2, 21 (XLV), str. 241–248.

311 Stane Okoliš: 8. mednarodni simpozij šolskih muzejev in šolsko-zgodovinskih zbirk. Friedrichshafen ob Bodenskem jezeru Šolska kronika. Ljubljana, 1999, št. 2, 8 (XXXII), str. 367–369.

312 9. mednarodni simpozij šolskih muzejev in šolsko-zgodovinskih zbirk, Bad Leonfelden (Avstrija), 19.–22. 7. 2001. Šolska kronika. Ljubljana, 2001, št. 2, 10 (XXXIV), str. 325–343.

313 Branko Šuštar: »Pokažite, kar imate! Predstavitev zgodovine šolstva v muzeju«. 10. mednarodni simpozij šolskih muzejev v Bremnu, 2003. Šolska kronika. Ljubljana, 2004, št. 1, 13 (XXXVII), str. 158–164.

314 Branko Šuštar: Mednarodni simpozij »Zgodovina predšolske vzgoje«, Bratislava, 31. 5.–1. 6. 1999. Šolska kronika. Ljubljana, 1999, št. 2, 8 (XXXII), str. 363–366.

315 Branko Šuštar: Pogledi na ISCHE konferenco »Kultura in izobraževanje« in na Muzej izobraževanja v Carigradu. Šolska kronika. Ljubljana, 2016, št. 3, 25 (XLIX), str. 516–531.

316 Branko Šuštar: Mednarodni simpozij »Spomini na šolo«. Nove usmeritve v zgodovinskih raziskavah izobraževanja« (Sevilla, 22.–23. septembra 2015). Šolska kronika. Ljubljana, 2016, št. 3, 25 (XLIX), str. 532–541.

317 Maja Nikolova: Dediščina Jana Amosa Komenskega v kulturi izobraževanja. Mednarodna konferenca v Pragi. Šolska kronika. Ljubljana, 2007, št. 2, 16 (XL), str. 389–390.

Bibliografije

O Zborniku za zgodovino šolstva so izšle tri bibliografije in sicer ob deset-, petnajst- in dvajsetletnici izhajanja. Prvi dve sta imeli daljši uvod o izhajanju zbornika. Vse tri so imele enako obliko, v prvem delu po deset poglavij, znotraj njih pa še podskupine. Urejene so bile po abecednem redu avtorjev in vsebovale poleg priimka in imena leto, letnik in strani. Drugi del bibliografij pa je vseboval register avtorjev po abecedi.³¹⁸

Bibliografija ob 15-letnici izhajanja je obravnavala dela od letnika 11 do 15.³¹⁹ Prvo in drugo bibliografijo je pripravil Borivoje Aksentijević, direktor Pedagoškega muzeja v Beogradu.

Tretja bibliografija je izšla ob 20-letnici Zbornika in je vsebovala prispevke za vseh dvajset let. Pripravila sta jo s kratkim uvodom kustosa Pedagoškega muzeja v Beogradu Gordana Pavlović Lazarević in Rastko Jovanović.³²⁰

Zanimiva bibliografija je izšla leta 1997, takrat že v slovenski Šolski kroniki. Zanje so se dogovorili na enem od srečanj muzejskih pedagogov. Oblikovala se je delovna skupina, ki jo je vodil kustos Pokrajinskega muzeja v Murski Soboti Franc Kuzmič. Upoštevani so domači in tuji avtorji. Bibliografija pa je urejena po abecedi avtorjev, pri delih več avtorjev pa po prvi črki prispevka.³²¹

Največ prispevkov s področja bibliografije je v Zborniku iz Slovenije. Bibliografij člankov iz zgodovine šolstva je sedem, slede pa še posamezne. Splošno o bibliografiji in zgodovini šolstva je pisala bibliotekarka iz Slovenskega šolskega muzeja Tatjana Hojan. Opisala je delo Slovenskega šolskega muzeja na tem področju, bibliografije, ki jih je izdal, in navodilo, kako take bibliografije uporabljati. Omenja rubrike v Slovenski bibliografiji, v katerih so članki o zgodovini šolstva.³²²

Že v prvem letniku Zbornika je izšla bibliografija za slovensko zgodovino šolstva od leta 1945 do 1960. Sestavil jo je France Ostanek, direktor Slovenskega šolskega muzeja. V uvodu je zapisal, da je to prva taka bibliografija pri nas. Doslej je izšla le Pedagoška Jugoslavija leta 1939, ki je zajemala jugoslovanski pedagoški

318 Borivoje Aksentijević: Deset godina »Zbornika za historiju školstva i prosvjete«. Osnovni bibliografski podaci povodom jubilarne desete sveske Zbornika. Zbornik za historiju školstva i prosvjete, Zagreb, 1976, X, str. 234–248.

319 Borivoje Aksentijević: Sadržaj »Zbornika za historiju školstva i prosvjete od 1978. do 1982. godine (sveska 11., 12., 13., 14. i 15.). Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1983, XVI, str. 167–175.

320 Gordana Pavlović Lazarević, Rastko Jovanović: Sadržaj »Zbornika za historiju školstva i prosvjete« od 1964. do 1987 godine. (Sveska 1.–20.) Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1988, XXI, str. 175–197.

321 Franc Kuzmič: Bibliografija o muzejski pedagogiki. Šolska kronika. Zbornik za zgodovino šolstva. Ljubljana, 1997, VI (XXX), str. 308–321.

322 Tatjana Hojan: Bibliografija in zgodovina šolstva. Šolska kronika: zbornik za zgodovino šolstva. Ljubljana, 1993, XXVI, str. 165–168.

tisk. V Slovenski bibliografiji, ki je takrat izhajala, pa so članki o zgodovini šolstva v različnih rubrikah. Bibliografija je urejena kronološko in po abecednem redu avtorjev. Zanimivo je povečanje števila knjig in člankov o zgodovini šolstva, saj jih je bilo v letih med 1945 in 1948 zelo malo, nato pa vedno več.³²³

Naslednji dve bibliografiji je sestavila Tatjana Hojan. V prvi je gradivo od leta 1961 do 1970. V uvodu k bibliografiji je navedla vire zanjo, in sicer: Slovensko bibliografijo, Bibliografijo o narodnoosvobodilnem boju Slovencev in Pregled člankov o šolstvu v slovenskih časopisih.³²⁴

Druga bibliografija je zajemala gradivo v letih 1971 do 1976. Publikacij in člankov iz zgodovine šolstva je bilo že toliko, da je bilo treba napraviti izbor.³²⁵

Bibliografijo med letoma 1977 in 1984 je poleg Tatjane Hojan pripravila tudi višja knjižničarka iz Slovenskega šolskega muzeja Marjeta Demšar.³²⁶

Slednja je pripravila tudi nadaljevanje bibliografije med letoma 1985 in 1989.³²⁷

Bibliografija za slovensko zgodovino šolstva 1990–1995 se razlikuje od vseh dosedanjih. Urejena je namreč po strokah, v njih pa po abecedi avtorjev in naslovov. Obsega poglavja: predšolska vzgoja, osnovne šole, srednje šole, glasbeno šolstvo, zdravstveno šolstvo, strokovno-obrtno šolstvo, dvojezično manjšinsko šolstvo, dijaški domovi – zavodi, univerza; višje šolstvo, verska vzgoja, andragogika, biografije, bibliografije, pedagoške revije, poročila o razstavah, ocene in poročila ter zgodovina šolstva.³²⁸

Mag. Andrej Vovko, višji raziskovalni sodelavec Instituta za slovensko izseljenstvo ZRC-SAZU v Ljubljani, je pripravil Bibliografijo prispevkov s šolsko tematiko v Vestnikih in koledarjih Družbe sv. Cirila in Metoda med letoma 1887 in 1941. V uvodu, kjer je opisal delovanje Družbe in njene publikacije, je podal tudi načrt bibliografije. Obsegala je tri večje skupine in znotraj njih manjše. Glavne so tri: Družba sv. Cirila in Metoda, Splošno o šolstvu, Splošna narodnoobrambna vprašanja, ki so urejena po abecedi avtorjev in naslovov.³²⁹

---

323 France Ostanek: Bibliografija za slovensko zgodovino šolstva. (Pregled tiska od 1945–1960). Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1964, I, str. 199–209.

324 Tatjana Hojan: Bibliografija za slovensko zgodovino šolstva (1961–1970). Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1972–1973, VII, str. 247–280.

325 Tatjana Hojan: Bibliografija za slovensko zgodovino šolstva (1971–1976). Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1977, str. 321–346.

326 Tatjana Hojan, Marjeta Demšar: Bibliografija za slovensko zgodovino šolstva (1977–1984). Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1986, str. 151–190.

327 Marjeta Demšar: Bibliografija za slovensko zgodovino šolstva 1985–1989. Zbornik za zgodovino šolstva – Šolska kronika. Ljubljana, 1992, XXV, str. 217–232.

328 Marjeta Demšar: Bibliografija za slovensko zgodovino šolstva 1990–1995. Šolska kronika: zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje. Ljubljana, 1997, XXX, str. 289–307.

329 Andrej Vovko: Bibliografija prispevkov s šolsko, narodnoobrambno, izseljenko in manjšinsko tematiko v Vestnikih in Koledarjih (Vestnikih Družbe sv. Cirila in Metoda 1887–1941). Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1990, XXIII, str. 167–184.

Franc Kuzmič, kustos pedagog Pokrajinskega muzeja iz Murske Sobote, je pripravil bibliografijo šolstva v Prekmurju, za katero je našel največ gradiva iz obdobja med prvo in drugo svetovno vojno. Sestavljena je po abecedi avtorjev oziroma naslovov.³³⁰

Mag. Mladen Tancer s Pedagoške fakultete v Mariboru je opisal delo Zbornika ob 25-letnici izhajanja. Članku jo dodal bibliografski pregled slovenskih avtorjev, ki ga je razdelil na dve poglavji: Razprave in članki in Manjši prispevki in gradivo. Urejen je po abecedi avtorjev.³³¹

Tatjana Hojan je objavila dopolnila k Bibliografskemu kazalu revije Učiteljski list, v katerem sta manjkali dve številki.³³²

Tudi pri nekrologih in jubilejih so pogosto tudi bibliografski podatki. Ob 80-letnici dr. Vlada Schmidta je bila objavljena tudi njegova bibliografija knjig in člankov, urejena kronološko.³³³

V članku o Francetu Ostanku je na koncu navedena tudi bibliografija njegovih del, urejena kronološko.³³⁴

Nekrologu ob smrti pedagoga Ivana Bertonclja je dodana tudi kronološko urejena bibliografija njegovih knjig in člankov.³³⁵ Tudi članku ob smrti Jožeta Jurančiča je dodan seznam njegovih del, knjige, člankov, priredb in prevodov ter uredništva.³³⁶

Bibliografiji, ki sta izšli v posebnih številkah Šolske kronike, sta omenjeni posebej.

Ob stoti obletnici rojstva ravnatelja Slovenskega šolskega muzeja France-
ta Ostanka je izšel poseben Ostankov zbornik, kjer je bila med prispevki tudi kronološko urejena bibliografija z naslednjimi poglavji: Publikacije, Članki in razprave, Ocene in poročila, Gesla v enciklopedijah in leksikonih in Članki o Francetu Ostanku.³³⁷

Mladen Tancer je dodal bibliografije ob člankih o dr. Franju Žgeču, dr. Francetu Strmčniku, dr. Danilu Viherju, Ernestu Vrancu, Henriku Schreinerju in Gustavu Šilihu.

---

330 Franc Kuzmič: Bibliografija šolstva v Prekmurju. Šolska kronika. Ljubljana, 2003, I (XXXVI), str. 147–173.

331 Mladen Tancer: Bibliografske enote slovenskih avtorjev v prvih dveh razdelkih ZbZŠP. Šolska kronika. Ljubljana, 1993, XXVI, str. 174–175.

332 Tatjana Hojan: Dopolnila k Bibliografskemu kazalu Učiteljskega lista (Trst: 1920–1926). Zbornik za zgodovino šolstva in prosvete. Ljubljana, Zagreb, 1991, XXIV, str. 173–176.

333 Tatjana Hojan: Bibliografija dr. Vlada Schmidta. Zbornik za zgodovino šolstva in prosvete. Ljubljana, Zagreb, 1991, XXIV, str. 133–138.

334 Bibliografija. Zbornik za historijo šolstva i prosvjete, Zagreb, 1976, X, str. 194–198.

335 Tatjana Hojan: Bibliografija del Ivana Bertonclja. Zbornik za historiju šolstva i prosvjete. Zagreb, 1975, IX, str. 168–173.

336 Tatjana Hojan: Jože Jurančič (1902–1999). Šolska kronika, Ljubljana, 1999, št. 2, 8 (XXXII), str. 344–347.

337 Tatjana Hojan: Bibliografija Franceta Ostanka. Šolska kronika: Ostankov zbornik. Ljubljana, 2002, št. 2, 11 (XXXV), str. 343–351.

Žgečeva bibliografija je urejena kronološka z dvema poglavjema. V prvem so njegova dela, v drugem pa zapisi o njem.³³⁸ Podobno je zasnoval tudi bibliografijo o dr. Francetu Strmčniku ob njegovi sedemdesetletnici,³³⁹ o dr. Danilu Viherju ob stoletnici njegovega rojstva³⁴⁰ in 25. obletnici smrti Gustava Šiliha.³⁴¹ O dr. Danilu Viherju je pisal tudi upokojeni pedagoški svetovalec Ivo Mlikota, ki je opisal njegovo življenje in šolanje, posebej pa njegovo delovanje med zaposlitvijo na Pedagoški akademiji v Splitu. Članku je dodal tudi pregled njegovega obsežnega dela in sicer: strokovna in znanstvena dela, skripta, literarna dela, članke, predavanja in članke ob njegovi smrti.³⁴²

Ob članku ob stoti obletnici rojstva Ernesta Vranca je bibliografijo razdelil kronološko na Knjige, Soavtor treh čitank za osnovne šole, Naše knjige in Pomembnejše članke.³⁴³

Ob sedemdesetletnici Tatjane Hojan je mag. Marjetka Balkovec Debevec sestavila njeno bibliografijo v desetletju 1998–2008, urejeno kronološko.³⁴⁴

Tita Porenta je članku o Andreju Tišlerju, ki je bil čevljarški mojster in strokovni učitelj v Trziču, dodala tudi kronološki pregled njegovih člankov.³⁴⁵

Ob 75-letnici ravnateljice Slovenskega šolskega muzeja Slavice Pavlič je izšla posebna številka Šolske kronike, ki je vsebovala tudi bibliografijo njenih del. Njeno delo je bilo kronološko razdeljeno na poglavja: Samostojne publikacije, Pedagoško delo v muzejih, Slovenski šolski muzej in njegova razstave, Šolska statistika, Zgodovina šolstva, Partizansko šolstvo, Jubileji šol, Jubileji posameznih šol, Idrijsko šolstvo, Osebe, France Ostanek, Gesla v Enciklopediji Slovenije, Gesla v Pedagoški enciklopediji, Poročila o knjigah, Svoboda. Delavski oder ter Uredništvo in uvodi h katalogom razstav.³⁴⁶

Po letu 2007 je bilo v Šolski kroniki vedno objavljeno letno poročilo o delu Slovenskega šolskega muzeja. Tam so navedena tudi dela, ki so jih posamezni delavci muzeja objavili v posameznem letu.

338 Mladen Tancer: Pomembnejša bibliografija dr. Franja Žgeča. Kronologija pomembnejših zapisov o dr. Franju Žgeču. Zbornik za zgodovino šolstva in prosvete. Ljubljana, Zagreb, 1991, XXIV, str. 143–144.

339 Mladen Tancer: Kronološki prikaz celotne objavljene bibliografije prof. dr. F. Strmčnika. Šolska kronika: revija za zgodovino šolstva in vzgoje. Ljubljana, 2008, št. 1, 17 (XLI), str. 114–122.

340 Mladen Tancer: Bibliografija. Šolska kronika, Ljubljana, 2013, št. 3, 22 (XLVI), str. 552–556.

341 Mladen Tancer: Kronološki pregled Šilihovih pomembnejših pedagoških del. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1989, str. 9–14.

342 Ivo Mlikota: Pedagoško, kulturno-prosvjetno i društveno djelovanje profesora dra Danila Vihera. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Ljubljana, 1982, XV, str. 77–86.

343 Mladen Tancer: Pomembnejša bibliografija Ernesta Vranca. Šolska kronika, Ljubljana, 1999, št. 2, 8 (XXXII), str. 341–343.

344 Marjetka Balkovec Debevec: Izbrana bibliografija Tatjane Hojan v desetletju 1998–2008. Šolska kronika: revija za zgodovino šolstva in vzgoje. Ljubljana, 2008, št. 1, 17 (XLI), str. 126–129.

345 Strokovni in poljudni članki s področja pedagoškega dela izpod peresa Andreja Tišlerja. Šolska kronika, Ljubljana, 2000, št. 1, 9 (XXXIII), str. 70–72.

346 Tatjana Hojan: Bibliografija Slavice Pavlič. Šolska kronika: zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje. Ljubljana, 2006, št. 1, 15 (XXXIX), str. 17–31.

Bibliografija hrvaškega gradiva za zgodovino šolstva je v Zborniku izšla štirikrat. Prvič jo je pripravil Branko Pleše, višji kustos Hrvaškega šolskega muzeja iz Zagreba. V uvodu je zapisal, da je pregledal pedagoške revije, pomagale pa so mu tudi Bibliografija Jugoslavije, Bibliografija rasprava, članaka i književnih radova u časopisima NR Hrvatske od 1945–1960 ter bibliografiji revij Pedagoški rad in Školske novine. Bibliografija je pripravljena za leta od 1945 do 1960 in urejena kronološko.³⁴⁷

Bibliografijo sta nadaljevala bibliotekarka Deziderija Bosnar Braun in dokumentalist Zvonko Šešo iz Hrvaškega šolskega muzeja. Obsegala je obdobje med letoma 1961 in 1973.³⁴⁸

Tretjo bibliografijo sta sestavila kustosa Hrvaškega šolskega muzeja Jasna Kolarić in Ivan Vavra. Obsega obdobje med letoma 1974 in 1979.³⁴⁹

Ivan Vavra je objavil bibliografijo knjig in člankov o šolstvu v narodnoosvobodilnem boju med letoma 1945 in 1982. Urejena je bila po abecednem redu avtorjev.³⁵⁰

Mag. Marija Obad je objavila pregled bibliografije o šolstvu v Zadru.³⁵¹

Pedagoginja Vesna Bačić Kranjec je ob članku o hrvaškem pedagogu Ivanu Filipoviću objavila kronološki pregled njegovih del in literaturo o njem.³⁵²

Mag. Emer Munjiza, profesor pedagogike iz Velike Kopanice, je objavil kronološko urejeno bibliografijo del o Ivanu Filipoviću. Razdelil jo je na dva dela, do leta 1945 in od 1945 do 1983. Bibliografskemu popisu je dodal tabeli revij, ki so objavile članke o Filipoviću z letnico in številom člankov v tistem letu, in sicer pod a) do leta 1945 in pod b) od 1945 do 1983. Naslednja tabela pa je objavila število člankov, ki so obravnavali posamezne teme (obletnice rojstva, smrti, življenje itd.). Zatem navaja vire, iz katerih je črpal podatke za bibliografijo.³⁵³

347 Branko Pleše: Prilog bibliografiji radova iz povijesti školstva i prosvjete od 1945. do 1960. godine. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1965, II, str. 291–309.

348 Deziderija Bosnar Braun, Zvonko Šešo: Prilog bibliografiji radova iz povijesti školstva i prosvjete od 1961. do 1973. godina. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1974, VIII, str. 241–260.

349 Jasna Kolarić, Ivan Vavra: Prilog bibliografiji radova iz povijesti školstva i prosvjete na području SR Hrvatske (1974–1979). Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Ljubljana, 1980, XIII, str. 163–172.

350 Ivan Vavra: Prilog bibliografiji knjiga, rasprava i članaka o školstvu i prosvjeti u Hrvatskoj u toku narodnooslobodilačke borbe (1941–1945). Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1984, XVII, str. 135–143.

351 Marija Obad: Pregled bibliografije o zadarskom školstvu. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1986, XIX, str. 101–109.

352 Vesna Bačić Kranjec: Bibliografija radova I. Filipovića. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1965, II, str. 107–110.

353 Emer Munjiza: Prilog bibliografiji radova o Ivanu Filipoviću. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1985, XVIII, str. 216–225.

Njegovo bibliografijo je dopolnil Krešimir Pavić, profesor iz Džakova, za obdobje od 1983 do 1985.³⁵⁴

Ćiril Peteršić, publicist iz Zagreba, je ob članku o Kamilu Brösslerju pripravil tudi njegovo kronološko urejeno bibliografijo člankov v raznih časopisih, knjig, rokopisov in vzgojno-zdravstvenih filmov, ki jih je režiral.³⁵⁵

Smiljka Popanka je članku o pedagogu in prevajalcu Ivanu Širolu dodala kronološko urejeno bibliografijo njegovih prevodov knjig, člankov v Napretku, Školi, Sljepčevem prijatelju, Prijatelju slijepih i gluhonijemih in Hrvatski vili.³⁵⁶

Kustos Pedagoškega muzeja iz Beograda Srećko Ćunković je sestavil prvo bibliografijo zgodovine šolstva v Srbiji od leta 1945 do 1965. Urejena je kronološko in po abecedi avtorjev. Na koncu je v opombi zapisal vire: bibliografije Urada za informacije pri Vladi FNRJ, pri Vladi NRS in pri Bibliografskem institutu FNRJ, bilten Pedagoškega instituta Ministrstva prosvete NRS Bibliografija pedagoške štampe, reviji Prosvetna dokumentacija in Revija školstva, drugi pedagoški časopisi in katalog knjig v knjižnici Pedagoškega muzeja.³⁵⁷

Bibliotekarka Branislava Jordanović in knjižničarka Milena Marković iz Pedagoškega muzeja v Beogradu sta pripravili dve bibliografiji literature iz zgodovine šolstva, ki je izšla v Srbiji. Urejene sta kronološko in po abecednem redu avtorjev in naslovov. Prva bibliografija je obsegala dela med letoma 1966 in 1974,³⁵⁸ druga pa od leta 1975 do 1982.³⁵⁹

Za Bosno in Hercegovino so izšle v Zborniku tri bibliografije o zgodovini šolstva. Vse tri je pripravil upokojeni direktor gimnazije v Mostarju Esad Peco. V uvodu je zapisal, da je večino člankov našel v pedagoškem in drugem časopisu in v pregledu objavljenih del med letoma 1950 in 1964, ki ga je za časopis Naša škola pripravil dr. Nikola Filipović. Prva obsega leta od 1945 do 1960.³⁶⁰

354 Krešimir Pavić: Dopuna bibliografije radova o Ivanu Filipoviću. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1990, XXIII, str. 115–117.

355 Ćiril Peteršić: Bibliografija radova K. Brösslera. Zbornik za zgodovino školstva in prosvete. Ljubljana, Zagreb, 1991, XXIV, str. 157–164.

356 Smiljka Popanka: Bibliografija. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1965, II, str. 136–137.

357 Srećko Ćunković: Literatura iz istorije obrazovanja izdata na teritoriji SR Srbije od 1945. do 1965. godine. Zagreb, 1967, III, str. 253–258.

358 Milena Marković, Branislava Jordanović: Bibliografija literature iz istorije obrazovanja izdata na teritoriju SR Srbije od 1966 do 1974. godine. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1975, IX., str. 177–184.

359 Milena Marković, Branislava Jordanović: Bibliografija literature iz istorije obrazovanja izdata na teritoriju SR Srbije od 1975. do 1982. godine. Zbornik za povijest školstva i prosvjete. Ljubljana, 1984, XVII, str. 128–134.

360 Esad Peco: Prilog bibliografiji radova iz istorije školstva in prosvjete od 1945. do 1960. godine u SR BiH. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1968, IV, str. 327–332.

Druga bibliografija obravnava prispevke med letoma 1965 in 1975.³⁶¹ Tretja bibliografija je obsegala dela med letoma 1975 in 1981. Avtor je v uvodu opozoril še na dve knjigi, ki sta izšli v letu 1971 in ju v drugi bibliografiji ni navedel. Vse tri bibliografije pa so bile urejene kronološko po letih in po abecednem redu.³⁶²

Prvo bibliografijo za Črno goro je 1971. leta pripravil Tomaž Marković z Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva v Beogradu. Vsebovala je članke iz revije Prosvjetni rad od leta 1945 do 1970. Urejena je bila po abecednem redu avtorjev.³⁶³

Drugo bibliografijo je pripravil Rade Delibašić, pedagoški svetnik iz Nikšića. Vsebovala je pod a) članke iz Prosvjetnega rada in pod b) iz Vaspitanja i obrazovanja od leta 1970 do 1980.

Obe enoti sta bili urejeni po abecednem redu avtorjev.³⁶⁴

Tudi za Makedonijo sta izšli dve bibliografiji. Prvo je pripravil dr. Risto Katardžiev, profesor na Filozofski fakulteti v Skopju. V uvodu je napisal, da je to prva bibliografija s področja zgodovine šolstva v Makedoniji. Vira zanjo sta bila Makedonskata bibliografija, ki jo je izdala Narodna in univerzitetna knjižnica v Skopju, in publikacija 20 godini na Institutot za nacionalna istorija (1948 – 1968). Bibliografija je urejena po letih in abecednem redu avtorjev.³⁶⁵

Drugo bibliografijo je sestavil Kiro Kamberski, asistent na Filozofski fakulteti v Skopju. Zajema leta od 1970 do 1978 in je prav tako kot prva urejena kronološko in po abecednem redu.³⁶⁶

Dr. Karel Rýdl, profesor na Karlovi Univerzi v Pragi, je članku o čeških učiteljih dodal tudi bibliografijo kronološko urejenih del Jana Ladislava Maška in Bohuslava Kádnerja o jugoslovanskem šolstvu in pedagogiki.³⁶⁷

V Zborniku in Šolski kroniki je bila vedno tudi rubrika, ki je spremljala literaturo s področja zgodovine šolstva.

³⁶¹ Esad Peco: Prilog bibliografiji radova iz školstva i prosvjete u SR Bosni i Hercegovini od 1965-1975. godine. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1970, X, str. 231–234.

³⁶² Esad Peco: Prilog bibliografiji radova iz školstva i prosvjete u SR BiH od 1975. do 1981. godine. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Ljubljana, 1982, XV, str. 149–151.

³⁶³ Tomaž Marković: Bibliografija radova iz istorije školstva i prosvjete u Crnoj Gori objavljenih u »Prosvjetnom radu« od 1945. do 1970. god. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Zagreb, 1971, VI, str. 211–214.

³⁶⁴ Rade Delibašić: Bibliografija radova iz istorije školstva i prosvjete u Crnoj Gori objavljenih u »Prosvjetnom radu« i »Vaspitanju i obrazovanju« od 1970. do 1980. godine. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Ljubljana, 1981, XIV, str. 135–139.

³⁶⁵ Risto Katardžiev: Prilog kon bibliografijata na istorijata na školstvoto i prosvetata na Makedonija od 1946 do 1960 godina. Zbornik za historiju školstva i prosvjete, Zagreb, 1969–1970, V, str. 413–422.

³⁶⁶ Kiro Kamberski: Priloh kon bibliografijata na istorijata na školstvo i prosveta na Makedonija od 1970 do 1978 godina. Zbornik za historiju školstva i prosvjete. Ljubljana, 1979, XII, str. 179–183.

³⁶⁷ Karel Rýdl: Bibliografija del J. L. Maška o jugoslovanskem šolstvu in pedagogiki. Bibliografija del, B. Kádnerja o jugoslovanskem šolstvu in pedagogiki (1918–1940). Šolska kronika: zbornik za zgodovino šolstva. Ljubljana, 1993, XVI, str. 58–60.

V tej publikaciji je uredništvo ustvarilo široko mrežo sodelavcev, ki so obravnavali vsa področja zgodovine šolstva. Zbornik nas je seznanjal s šolsko preteklostjo drugih narodov in narodnosti v Jugoslaviji, Šolska kronika pa se je posvetila predvsem slovenskemu šolstvu. Zaradi razpada skupne države se ni uresničila vizija, ki so jo imeli ustanovitelji publikacije, da bi prispevki v njej pripeljali do zgodovine šolstva in pedagogike v Jugoslaviji.

Povzetek

Leta 1961 je bila pri Zvezi muzejskih društev Jugoslavije ustanovljena sekcija šolsko-pedagoških muzejev. V Jugoslaviji so bili takrat trije šolski muzeji: Slovenski šolski muzej v Ljubljani, Hrvatski šolski muzej v Zagrebu in Pedagoški muzej v Beogradu. Odločili so se izdajati in urejati skupni zbornik, v katerem bi bili prispevki iz zgodovine šolstva. Izhajati je začel leta 1964; več let je izhajal v Zagrebu, nato pa v Ljubljani. Prispevki so bili v vseh jugoslovanskih jezikih, obravnavali so zgodovino šolstva v posameznih republikah, zgodovino posameznih šol, učiteljskih društev, življenjepise pomembnih pedagogov, bibliografije zgodovine šolstev v posameznih republikah ter literaturo iz zgodovine šolstva. Posebna pozornost pa je bila namenjena delovanju jugoslovanskih šolskih muzejev. Od leta 1984 dalje so začele izhajati posebne tematske številke. Po razpadu Jugoslavije leta 1991 je Slovenski šolski muzej začel izdajati revijo Šolska kronika, ki je obravnavala predvsem slovensko šolstvo. Uvedene so bile tudi nekatere nove rubrike, na primer Spomini ter Simpoziji in konference šolskih muzejev, ki so se jih udeleževali sodelavci Slovenskega šolskega muzeja.

Viri in literatura

Viri

Zbornik za historiju školstva i prosvjete 1964–1982.

Zbornik za povijest školstva i prosvjete – za zgodovino šolstva – za istoriju školstva i prosvete 1983–1990.

Zbornik za zgodovino šolstva in prosvete – za povijest školstva i prosvjete 1991.

Zbornik za zgodovino šolstva – Šolska kronika 1992–2007.

Šolska kronika: revija za zgodovino šolstva in vzgoje 2008–2016.

Zusammenfassung
Zum fünfzigsten Jahrgang
Tatjana Hojan

Im Jahr 1961 wurde beim Bund der Museumsverbände Jugoslawiens die Sektion für pädagogische Museen gegründet. In Jugoslawien gab es damals drei Schulmuseen: das Slowenische Schulmuseum in Ljubljana, das Kroatische Schulmuseum in Zagreb und das Pädagogische Museum in Beograd. Diese drei Museen beschlossen ein gemeinsames Sammelband mit Beiträgen zur Geschichte des Schulwesens herauszugeben. Der Sammelband wurde erstmals 1964 veröffentlicht; die ersten Jahre in Zagreb, später in Ljubljana. Die Beiträge waren in allen jugoslawischen Sprachen und behandelten die Geschichte des Schulwesens in einzelnen Republiken, die Geschichte der einzelnen Schulen, Lehrerverbände, Lebensläufe von wichtigen Pädagogen, die Bibliographie der Geschichte des Schulwesens in einzelnen Republiken und die Literatur der Geschichte des Schulwesens. Besondere Aufmerksamkeit wurde der Tätigkeit der jugoslawischen Schulmuseen gewidmet. Seit 1984 erscheinen thematische Ausgaben. Nach dem Zusammenbruch Jugoslawiens im Jahr 1991 begann das Slowenische Schulmuseum die Zeitschrift Schulchronik herauszugeben, die vor allem das slowenische Schulwesen behandelte. Neue Rubriken wurden eingeführt, wie z. B. Erinnerungen, Symposien und Konferenzen der Schulmuseen.

UDK 37.091.64(497.4)(091):511.12
 1.01 Izvirni znanstveni članek
 Prejeto: 31. 1. 2017

Milan Hladnik*

Prvi zapisi o številih in računstvu v slovenskem jeziku

First writings on numbers and basic arithmetics in Slovene language

Izvleček

Članek prinaša kratek pregled najstarejših slovenskih rokopisov in tiskov, ki obravnavajo umetnost štetja in osnovnega računanja, brez višje aritmetike ali geometrije. Ob tem opišemo njihovo matematično vsebino ter jezikovne in druge posebnosti, včasih tudi njihov nastanek.

Abstract

In the article a short survey of the oldest Slovene manuscripts and prints that consider the art of counting and doing basic arithmetics, without higher arithmetics and geometry, is giving. We describe their mathematical ingredients as well as their linguistical and other features, sometimes also their origin.

Ključne besede: imena števnikov, števila in štetje, računanje, prvi slovenski zapisi, zgodovinski pregled

Key words: names of numerals, numbers and counting, calculation, first Slovene writings, historical overview

Od nekdanj je k osnovni izobrazbi višjih slojev družbe (duhovništva, plemstva ali meščanstva) spadalo tudi določeno matematično znanje. Poleg branja in pisanja so pri nas plemiške in meščanske otroke npr. že od srednjega veka dalje v mestnih šolah učili osnov računanja, da bi se bolje usposobili za trgovske, upravne in druge službe. Učni jezik je bil latinščina, materni jezik (nemščina ali slovenščina) je bil dopuščen le v začetni fazi pri pouku t. i. elementarne matematike oziroma računstva; višja aritmetika, osnovna algebra in geometrija, ki pridejo v šolskem kurikulumu na vrsto na višji stopnji, po obvladanju osnovnega računanja, so se poučevale v latinščini.

V tem sestavku nas bodo zanimali najstarejši slovenski rokopisi in tiski, ki obravnavajo štetje in računanje, se pravi poimenovanje in zapisovanje števil ter šti-

* Izr. prof. dr. Milan Hladnik, univerzitetni učitelj v pokoju, e-pošta: milan.hladnik@fmf.uni-lj.si

** Hvaležen sem osebjem knjižnice SŠM, ki mi je omogočilo temeljito pregledovanje in fotokopiranje starih abecednikov in drugih učbenikov. Zahvaljujem pa se tudi prof. dr. Marku Razpetu za skrben pregled besedila ter uredništvu in recenzentoma *Šolske kronike* za konstruktivne predloge.

ri osnovne računske operacije z njimi. Skušali bomo opisati njihovo matematično vsebino, jezikovne in druge posebnosti, obenem pa morda še opozoriti na okoliščine njihovega nastanka. Zaradi omejenega obsega članka bomo seveda lahko podali zgolj kratek pregled tovrstnih zapisov in samostojnih publikacij. Časovno bomo zajeli obdobje prvih nekaj stoletij naše pismenosti, nekako od sredine 15. stoletja prek protestantizma, protireformacije in razsvetljenstva do konca Ilirskih provinc oziroma do nastopa Slomška in njegovih prizadevanj za slovensko šolo.

Razumljivo je, da ni moglo biti slovenskih matematičnih pisanih besedil, preden je bila napisana prva slovenska beseda, niti ne tiskanih slovenskih matematičnih sestavkov pred prvo slovensko tiskano knjigo, vendar tudi zapisi števil in njihovih poimenovanj prav veliko ne zaostajajo za nabožnimi in drugimi besedili. Domača imena za števnike najdemo že v dveh rokopisnih dokumentih pred prvo slovensko tiskano knjigo, kasneje pa v prvih slovnica in nekaterih zgodnjih slovarjih. Glavni vir za prve slovenske zapise števil in za preproste račune so od Trubarja dalje predvsem slovenski abecedniki in berila za začetni bralni pouk. V 18. stoletju pa je nekaj praktičnih navodil za računanje objavljenih tudi v različnih pratikah in priročnikih. Prve tri prave (obsežnejše) slovenske računice, tj. učbenike računstva s podrobnejšo razlago štirih računskih operacij, ki smo jih Slovenci s Pohlinom, Vodnikom in Metelkom sicer dobili konec 18. in v začetku 19. stoletja, bomo obravnavali posebej v kakšnem od naslednjih prispevkov.

Števniki v prvih slovenskih rokopisih, slovnica in slovarjih

Štivenje ... vučí več cifer vkup izréči.

Valentin Vodnik, Velika pratika za leto 1796

Pouk računstva se tradicionalno pričinja s spoznavanjem naravnih števil, s štetjem ter zapisovanjem števk in večmestnih števil. V skladu s cilji tega sestavka nas bo torej v starih dokumentih najprej zanimalo poimenovanje števil v slovenščini ter izgovorjava sestavljenih številskih izrazov.

Števniki v najstarejših rokopisih

Zanimivo je, da se prvi slovenski zapisi v zvezi s števili pojavijo že v rokopisni dobi naše pismenosti, torej še preden so bile natisnjene prve slovenske besede leta 1515 in pred prvo tiskano slovensko knjigo leta 1550. Doslej poznamo dva rokopisa, ki vsebujeta slovenska imena števnikov.

Prvi dokument je t. i. *Videmski rokopis*, zvežčič iz 15. stoletja, odkrit med dokumenti nekdanje civilne bolnišnice v Vidmu (Udine) v Italiji in zvečine napisan v furlanskem jeziku.¹

¹ M. Smolik, *Videmski rokopis*, Enciklopedija Slovenije, 2000.

	Sclauanescho abacho		ihsj 1458 /adij 29 otuber				Nicholo pētor.	
	1	2	3	4	5	6	7	8
	- edem -	dua -	try -	stiry -	pet -	fej -	fedem -	oſam -
v	9	10	11	12				
	deuet - defet - edemn ^a iſt - duanaiſt - naiſta - trynaiſt - stirinaſt - petnaiſt - fejniſt fedemnaiſt - ofemnaiſt - deuetnaiſt - duadeſet - duadeſetioedem duadeſet- iaſua duadeſetiotry - duadeſetio- stiry - duadeſetioſet - duadeſetioſedem - duadeſetioſam - duadeſetioſedem - trideſet- ioedem - trideſetioſua - trideſet- iotry + trydeſetioſstiry - trydeſet- iobpet - trydeſetioſfej - trideſetioſedē - trydeſetioſam - trydeſetioſedebet, stirydeſet - stirydeſetioedem - stiry- deſetioſua.							
xx	-100	-200	- 300	400	500			
	ſtu - dua ſtu - try ſtu - stiryſtu - petſtu							
	-1000 - -1000- -2000- edem mijar - edētauſem - dua tauſem							

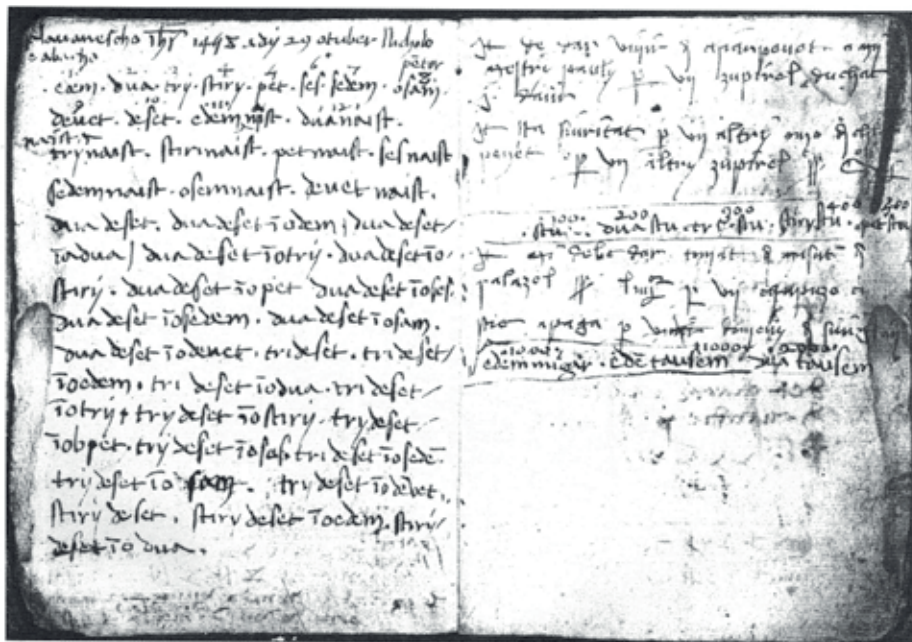
Slovenski števnik iz Videmskega rokopisa, predstavljeni v tiskani obliki v knjigi N. Mikhailova.²

V njem so na strani 15 zapisana slovenska imena števnikov od 1 do 42 (od *edem* do *štirideset inodva*) ter potem še na strani 16 števnik po stoticaх od sto do petsto (od *stu* do *petstu*) ter števnik tisoč (*edem mijar*, *edem tauzem*) in dva tisoč (*dva tauzem*).³ Celoten zapis števnikov lahko vidimo na prejšnji sliki, ki si-cer predstavlja transkripcijo originalnega besedila v sodobno slovensko pisavo. Opazimo, da je pri števnikih nad dvajset uporabljen italijanski način štetja, npr. *dvadesetinoedem*, *dvadesetinadva*, *dvadesetinotri*, ..., *štiridesetinodva*. Za rokopis so značilne nekatere jezikovne posebnosti, npr. *edem*, *edemnaist*, pisec ne loči med črkama s in š, uporablja tudi y za i, namesto *štiri* npr. zapiše *stiry* (v resnici *ftiry*), namesto v piše u (npr. *dua*), posebnost so nekateri hrvatizmi (*osam*, *dua-deset*), italijanizem *mijar* in germanizem *tauzem*.

² N. Mikhailov, Jezikovni spomeniki zgodnje slovenščine, 2001, str. 101.

³ Na vrhu prve strani s slovenskimi besedami je zapisan datum po starem julijanskem koledarju: 29. oktober (*otuber*) 1458, in ime zapisovalca: Nicholo pentor (slikar), verjetno Italijana ali Furlana iz Krmina ali okolice. Glede na zapisani datum je to najstarejši slovenski pisni dokument, ki je natančno datiran.

Original je shranjen v občinski knjižnici v Vidmu, fotokopija (glej spodaj) pa v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani.

Fotokopija originalnega zapisa Videmskega rokopisa
(vir: N. Mikhailov, *Jezikovni spomeniki zgodnje slovenščine*, str. 241).

Števniki so del besedila tudi v t. i. Černejsem (tudi Beneškoslovenskem ali Čedajskem) rokopisu. Le-ta sicer vsebuje na 16 listih 102 kratki zaznambi, kaj so farani cerkve sv. Marije v Černejci v Terski dolini zapustili ali darovali bratovščini sv. Marije.⁴ Zapisano je, da je npr. nekdo daroval za mašo enajst zlatov, drugi dvaintrideset soldov, tretji en kvart (približno en liter) pšenice, četrti tretjino (tretji del) posestva za dve maši vsako leto itd.

Primer takega zapisa vidimo na naslednji sliki v tiskani obliki z dodano transkripcijo v latinico in s prevodom v sodobno slovenščino. Posebej pa je v nadaljevanju prikazan originalni rokopis nekega drugega zapisa (z dne 21. januarja 1502), ki bi se danes glasil: *Menia, mati rajnika Grigura Blažuta iz Viskorše, je zapustila Bratovščini svete Marije iz Zgorenje Černejce en star⁵ pšenice za dušo njenih mrtvih s (tem) pogojem, da bi se storili dve maši za njeno dušo.*⁶

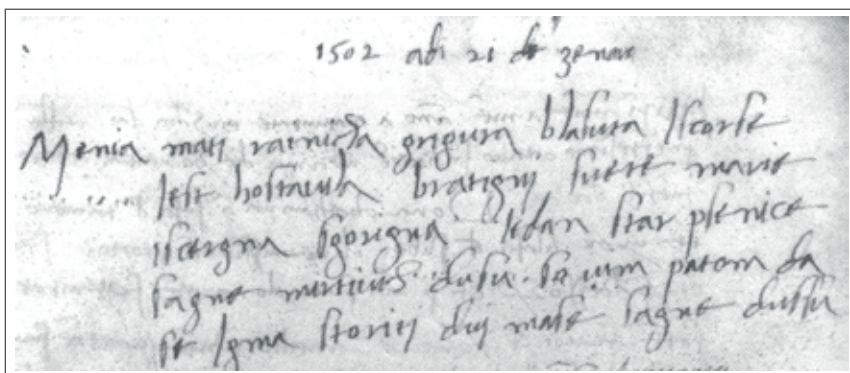
4 M. Smolik, *Černejški rokopis*, Enciklopedija Slovenije, 1988.

5 *Star (stár)* je nekdanja prostorninska mera za žito (in druge sipke snovi), približno 100 litrov (SSKJ, 1994, str. 1302), ki pa je imela v različnih časovnih obdobjih in v različnih slovenskih deželah različno vrednost.

6 N. Mikhailov, 2001, str. 120.

3. (44) Suuan pochoiniga lenarda fžergneo jeft oftauil Ba
tine sfete marie fžergneu fšfoiu dufu fita
solad tridefat ino dua da se ima ftuorjti fšacho
leto jednu mafu
- FP. Žvan pokojniga Lenarda s Černjev jest ostavil Bratine
sfete Marie s Černjev za sfoju dušu fita
solad tridesat ino dva da se ima stvoriti fsako
leto jednu mašu
- SL. Žvan pokojnega Lenarda iz Černjeje je zapustil Bratovščini
svete Marije iz Černjeje za svojo dušo kot ustanovo
dvaintrideset soldov, da bi se storila vsako
leto ena maša.

Ena od 52 slovenskih zaznamb v Černjejskem rokopisu v tiskani izvedbi, transkripciji v latinico in prevodu v slovenščino iz knjige N. Mikhailova.⁷

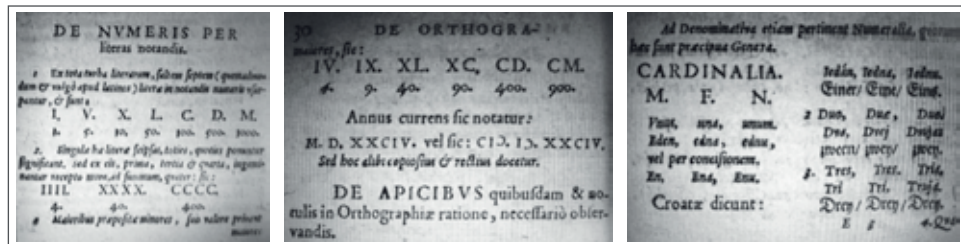

Fotokopija originalnega odlomka iz Černjejskih rokopisov
(vir: N. Mikhailov, *Jezikovni spomeniki zgodnje slovenščine*, str. 247).

Polovica zapisov je sicer v latinskem jeziku in v severnoitalijanskem narečju, kar 52 pa jih je v slovenščini (*lingua slabonica*). Pisec prvih slovenskih besedil naj bi bil Janez iz Vegle (z otoka Krka), najstarejše je iz leta 1497, kasneje so zapisovali tudi drugi. Černjejski rokopis je kljub svoji standardizirani obliki jezikovno pomemben za proučevanje zgodovine slovenščine zlasti v Benečiji in so ga slovenski jezikoslovci po letu 1891 mnogo študirali in analizirali. Dokument je sicer shranjen v Arheološkem muzeju v Čedadu.

7 N. Mikhailov, 2001, str. 110.

Rimska in arabska znamenja za števila iz Bohoričeve slovnice, str. 29 in 30, ter začetek poimenovanja števil pri Bohoriču, str. 69 (vir: Digitalna knjižnica Slovenije).

Prve slovnice in slovarji

Med protestantskimi deli, ki obravnavajo števniko, je treba omeniti Bohoričevo latinsko pisano slovnico *Zimske urice* (*Arcticae horulae*) iz leta 1584, ker vsebuje na straneh 29–30 znamenja za rimske in arabske številke in na straneh 69–76 slovenska imena za glavne in vrstilne števniko z različnimi izpeljankami kot npr. *tri gube* (trojni), *dva krat* ipd. Bohorič navaja samo števila od 1 do 10, nato po deseticah do 100 in po stoticah do 1000. Zanimivo pa ne poroča niti, kako pisati vmesna (sestavljena) števila z arbskimi števki (razen omenjenih okroglih števil) niti kako jih poimenovati in izgovarjati. Edini izjemi sestavljenih števil sta, kot se zdi, letnica 1584, a zapisana le z rimskimi znamenji, in število 11, za katerega avtor pravi samo, da je *eden nad deset*.

Nekaj malega starejših slovenskih izrazov v zvezi s števniko najdemo tudi v Megiserjevem štirijezičnem slovarju iz leta 1592, npr. že na drugi strani: *ossem*, *ossemkrad*, *ossemdesét*, *ossemstu*, in podobno pri drugih številih.

Nekoliko več števnikov odkrijemo v dvojezičnem, italijansko-slovenskem slovarju Alasia da Sommaripe (1578-1626) *Vocabulario italiano-schiavo* iz leta 1607, ki je več kot samo slovar, saj vključuje poleg predgovora o slovenskih deželah in raznih molitev tudi slovnico.⁸

Kljub naslovu slovarja in dejstvu, da je nastal na zahodnem robu slovenskega narodnostnega ozemlja in bi zato pričakovali italijanski vpliv, presenetljivo opazimo, da poteka štetje nad 20 zdaj po nemškem vzoru (npr. *adam inu dvajffete*, *dua inu duaiffete* itd.).

Števniko seveda najdemo še v nekaterih rokopisnih slovarjih, Kastelčevem iz leta 1680 in Hipolitovem iz leta 1711, kasneje pa npr. še v Pohlinovi *Kraynski Grammatiki* iz 1768, Gutsmannovi slovenski slovnici *Windische Sprachlehre*⁹ iz leta 1777 ali Vodnikov *Pismenosti ali Gramatiki sa Perve Shole* iz 1811 itd.

8 K. Ahačič, M. Šekli, Komentar in kritični prevod slovničnega uvoda v italijansko-slovenskem slovarju Alasia da Sommaripe (1607), 2008, str. 79–94.

9 G. Neweklowsky, Jezik Gutsmannovega Katekizma 1762, 1997, str. 55–65.

[C 4a] [Števniki]

Sedaj nam ostane način štetja. Tu bi rad [C 4b] po vrstnem redu navedel vse števnike, četudi je v *Slovarju* vsako na svojem mestu.

<i>italijansko</i>	<i>slovensko</i>

Vno	adam
Due	dua
Tre	tri
Quattro	štiri
Cinque	pet
Sei	šest
Sette	sedem
Otto	osem
Noue	devet
Dieci	deset
Vndici	enašt
Dodici	duanašt
Tredici	trinašt

In tako se dodaja [C 5a] *-našt* za [posamezen] glavni – ali bolje povedano osnovni – števniki, vse do dvajset, za katerega se reče *duaiffete*.

Ventiuno	adam inu duaiffete
Ventudua	dua inu duaiffete
Ventitre	tri inu duaiffete

In tako naprej se dodaja *duaiffete* za ena, dve itd. do trideset. In bodi pozoren na to, da nasprotno od nas postavljajo manjši števniki pred večjega.

Trenta	trideset
Trentauno	adam inu trideset
Trentadua	dua inu trideset
Trentatre	tri inu trideset
Trenta quattro	štiri inu trideset [C 5b]

In tako se naprej do štirideset dodaja *-deffet* [zadaj] za [izhodišnim] števnikom od ena do vključno deset.

Quaranta	štirideset
Quarantauno	adam inu štirideset
Kakor si pri trideset dodajal <i>-deffet</i> , naredi po vrsti tudi pri naslednjih števnikih:	
Cinquanta	pet deset
Cinquantuno	adam inu pet deset etc.
Seffanta	šest deset
Seffantuno	adam inu šest deset etc.
Settanta	sedem deset etc.
Ottanta	osem deset etc. [C 6a]
Nouanta	devet deset
Cento	stou
Ducento	due stou
Trecento	tri stou
[Števniki] <i>stou</i> se dodaja za vrstnimi števnikami.	
Mille	tauzent

Odlomek iz Ahačičeve in Šeklijeve razprave o italijansko-slovenskem slovarju *Alasia da Sommaripe* iz leta 1607, v kateri ponatiskujeta slovnični del s slovenskimi imeni števnikov.¹⁰ Avtorja sta ljubeznivo dovolila objavo.

¹⁰ Ahačič, Šekli, 2008, str. 86–87.

Števila in osnovni matematični pojmi v abecednikih in prvih enciklopedijah

*Arithmetica te vuči štejeti, rajtati;
inu ti n' hočeš prerajtati inu preštejeti, kaj si Bogu dolžen? ...
Geometrija te vuči visokust, globokust, inu širokust premeriti;
zakaj ti sam sebe ne premeriš? ¹¹*

Matija Kastelec, *Nebeški cilj*, Ljubljana 1684

Tako kot drugje po Evropi so v 16. stol. tudi naši protestanti veliko pozornost posvečali šolstvu¹² in si poleg delujoče latinske stanovske šole prizadevali tudi za vzpostavitev osnovne šole v narodnem jeziku.¹³ Trubarjeva zamisel slovenske osnovne šole je poleg pouka branja, pisanja, petja ter verske vzgoje vključevala tudi poučevanje računstva, res pa šele na zadnjem mestu, celo za glasbo.¹⁴ Na prvem je bil bralni pouk, seveda z namenom, da bi lahko verniki sami brali katekizem, molitve in druga verska besedila; pouk pisanja je bil manj pomeben (vse do leta 1790 menda noben slovenski abecednik ni vseboval pisanih črk oziroma pisanih besedil),¹⁵ računanje še manj. Podobno je veljalo tudi v dobi protireformacije, s tem da je bila vloga posvetne izobrazbe namenjena predvsem izbrancem za pripravo na duhovniški poklic, drugim pa za poglobljanje verskega življenja.¹⁶ Torej ni čudno, da vse do terezijanskih in jožefinskih reform v 18. stoletju, ko se je povečal gospodarski in politični interes za boljšo splošno izobrazbo prebivalstva in je šola počasi in vsaj v načelu postajala državna zadeva, Slovenci nismo premogli slovenskega učbenika za pouk računanja, saj do takrat tudi slovenskih abecednikov in drugih knjig za učenje branja ni bilo prav veliko. Kljub temu lahko tudi v 250 letih po prvi slovenski knjigi naštejemo nekaj tiskanih virov, v katerih najdemo, sicer v skromnem obsegu in dokaj sramežljivo, v slovenščini predstavljene nekatere korake v umetnost štetja in računanja.

Največkrat so abecedniku, ki je vseboval tabele črk v različnih pisavah, tabele zlogov in primere iz njih tvorjenih večzložnih besed ter različna krajša ali daljša nabožna besedila (molitve, božje zapovedi, verske nauke) za vajo v branju, preprosto dodali stran ali dve z zapisom števil, včasih imena števk in sestavljenih števil, včasih še pravil za štetje, kasneje pa tudi preprosto poštevanke.

¹¹ V. Schmidt, *Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem I. (do 1805)*, 1988, str. 99.

¹² Pred leti je ob razstavi Protestantsko šolstvo na Slovenskem v Slovenskem šolskem muzeju tudi *Šolska kronika* posvetila posebno številko tej tematiki, glej *Šolska kronika* 18 (2009), št. 2, str. 267–433.

¹³ V. Schmidt, 1988, str. 42.

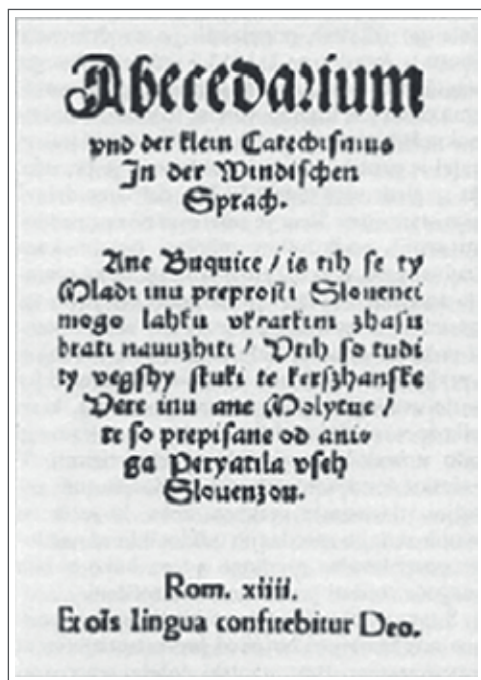
¹⁴ Prav tam, str. 86.

¹⁵ I. Andoljšek, *Naš začetni bralni pouk*, 1960, str. 52.

¹⁶ Prav tam, str. 20.

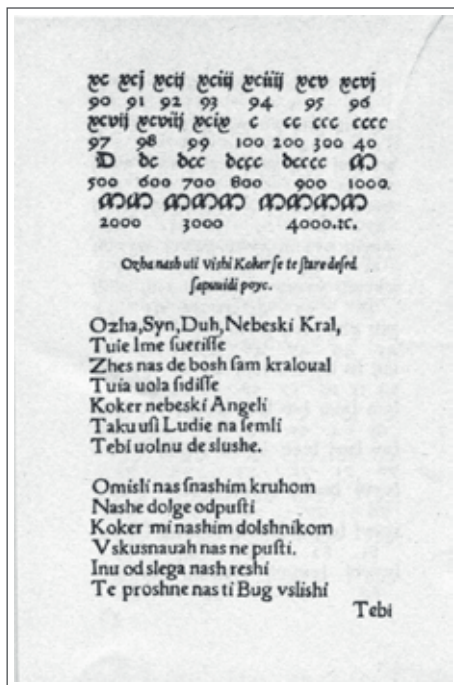
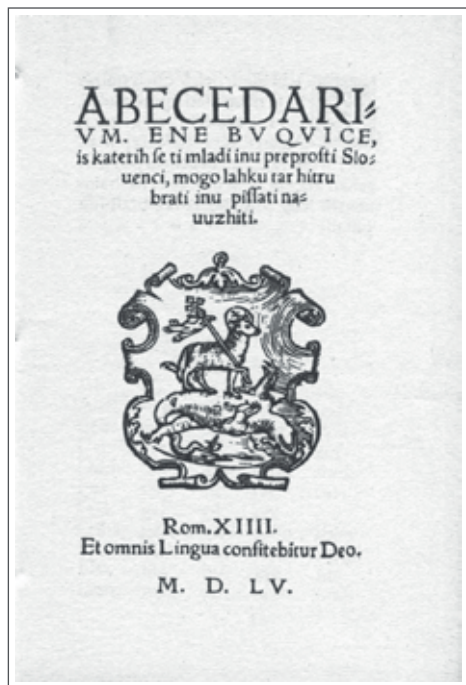
Prvi abecedniki

Prvi primer takega dodatka odkrijemo že v drugi slovenski knjižici, v Trubarjevem *Abecedariumu* iz leta 1550, pisanem še v gotici. V abecedniku je avtor na 27 potiskanih straneh poleg predgovora, abecede, zlogov, besed za vajo v branju ter kratkega katekizma na zadnji strani navedel tudi rimske in arabske številke (po enicah do 100, po stotich do 800, po tisočicah do 4000, zadnje število je 1550, leto izida prvega abecednika, glej sliko).

Trubarjev *Abecedarium* iz leta 1550: levo naslovnica, desno zadnja stran z zapisanimi števili (vir: Wikipedija).

Druga izdaja Trubarjevega *Abecedariuma* (v latinici) iz leta 1555 ima podobno strukturo zapisa števil (le stotice tečejo do 1000, število 1550 pa je seveda izpuščeno). V tretjem Trubarjevem abecedniku iz leta 1566 števil ni niti jih ni v sočasnem Kreljevem abecedniku (*Otročji bibliji*, 1566).

Druga izdaja Trubarjevega Abecedarija iz leta 1555 s stranjo s števili (vir: Wikipedija).

Nemški zgled

Treba je priznati, da so nemški abecedniki, po katerih so se na sploh zgledovali avtorji slovenskih bralnih začetnic, jih prevajali in prirejali za naše potrebe, bili v tem obdobju nasploh bolj napredni, tj. vsebinsko obsežnejši in metodo- loško boljši.¹⁷ Uporabljali so jih za začetni bralni pouk tudi na naših šolah. Tudi računski del je bil običajno bogatejši.

Približno okrog leta 1700 je npr. izšel nemški ilustrirani abecednik, katerega en izvod brez naslovne strani in brez letnice izdaje hrani Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani pod signaturo sign. 22734, V, 3, d, 2. Torej tudi avtorja ne poznamo. Bil pa je napisan in najbrž tudi izdan na Kranjskem, ker v enem od beril omenja cerkev sv. Florjana v Ljubljani,¹⁸ vendar ga niso prevedli v slovenščino.

Knjižica obsega 44 strani in vsebuje abecedo, imena črk, vokale, zloge in besede, slike in imena predmetov na slikah, deležnike, na strani 24 pa tudi arabske številke in navodilo za štetje po dekadičnem sistemu, za tem so (morda prvič pri nas) natisnjeni še ulomki $1/2$, $2/3$, $3/4$, $4/5$, njihova nemška imena, nekatere številke »za preproste ljudi« in imena za takratni denar. Preostale strani predsta-

¹⁷ Andoljšek, 1960, str. 29.

¹⁸ Prav tam, str. 29–30.

Stran s števkami iz nemškega
ilustriranega abecednika, izdanega
na Kranjskem okrog leta 1700
(vir: fotokopija iz originala v
Narodni in univerzitetni knjižnici).

vljajo berilo za vežbanje.¹⁹ Ko avtor abecednika razlaga mestno pisavo desetiških števil, posamezna mesta še ne imenuje enice, desetice, stotice itd., ampak piše od desne proti levi: »prva toliko«, »druga toliko deset«, »tretja toliko sto« itd., vse seveda v nemščini (glej sliko).

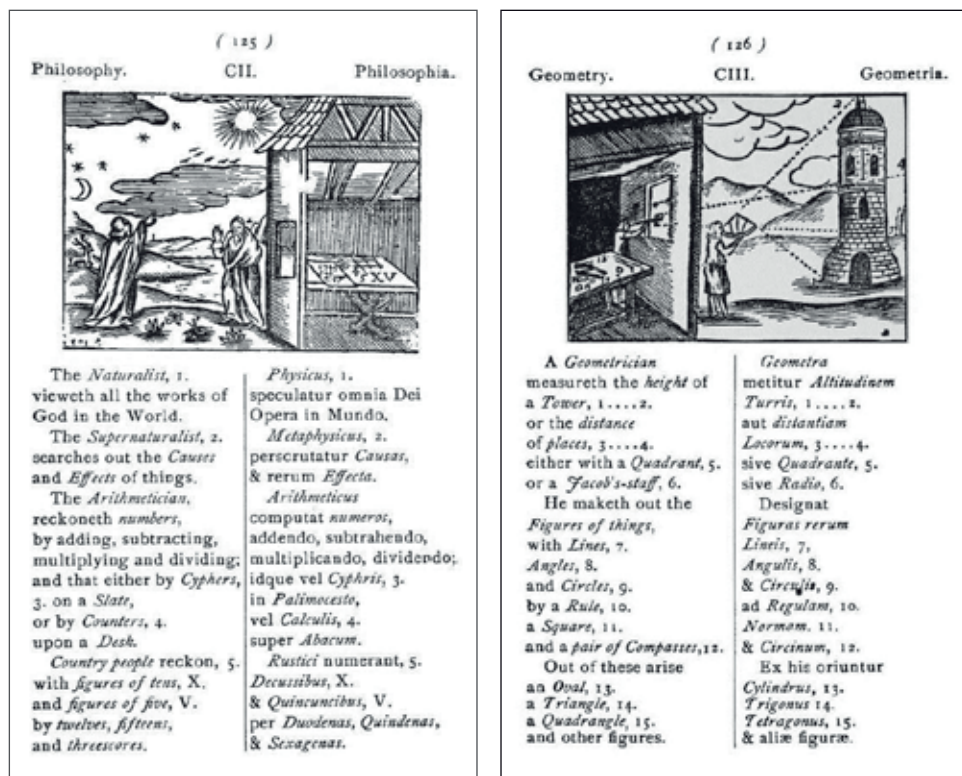
Orbis pictus

Kapucin p. Hipolit Novomeški (Janez Adam Geiger, 1650–1722), filolog in nabožni pisec, je leta 1711 ali kakšno leto kasneje prevedel prvo otroško ilustrirano enciklopedijo *Orbis sensualium pictus* Jana Amosa Komenskega (1592–1670) iz leta 1658. Pravzaprav je dvojezični latinsko-nemški izdaji dodal še slovensko besedilo. Ena stran te enciklopedije, ki so jo sicer na veliko prevajali v različne jezike, je namenjena fiziki in aritmetiki, ena stran geometriji in tri strani astronomiji. Pri aritmetiki je s sliko in imeni površno obrazloženih (naštetih) le nekaj splošnih besed, npr. *števila*, *seštevanje*, *odštevanje*, *množenje*, *deljenje*, *števke*,

¹⁹ Prav tam, str. 52.

računalo, pri geometriji pa pojmi, kot razdalja, kotomer, premice, koti, krogi, ravnilo, kvadrat, oval, trikotnik, štirikotnik (glej sliko).

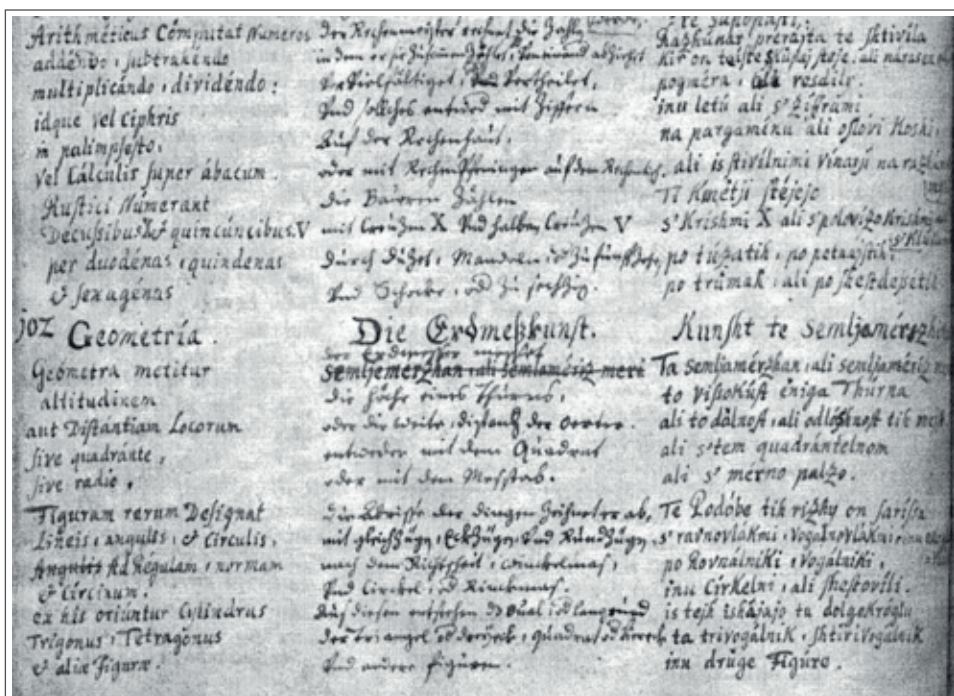

Dve strani iz 130 let kasnejše angleške izdaje knjige *Orbis Pictus* iz leta 1788 v zvezi z aritmetiko in geometrijo (vir: Wikipedija).

Hipolitov prevod, ne vsebuje slik in je pravzaprav je ta samo eden od petih dodatkov k trijezičnemu (latinsko-nemško-slovenskemu) slovarju, ki ga je Hipolit leta 1711 priredil po Frisijevem latinsko-nemškem slovarju. Drugi del slovarja (nemško-slovensko-latinski) je končal naslednje leto, kasneje pa je prevedel še pet dodatkov, ki jih ima že nemški original.²⁰ Hipolitov slovar je ostal v rokopisu, ki ga hrani Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani (Ms 182); natisnjena je bila le naslovnica.

Za primerjavo z zgoraj navedeno in na sliki prikazano latinsko-angleško izdajo dela *Orbis pictus* (Svet v slikah) si v naslednji tabeli lahko ogledamo Hipo-

²⁰ Dictionarium trilingue ex tribus nobilissimis europae linguis compositum / In anteriori parte Latino-germanico-sclavonicum / In posteriori parte Germanico-sclavonico-latinum [Digitalna knjižnica Slovenije].

Stran iz dodatka k Hipolitovemu trojezičnemu slovarju z aritmetičnimi in geometrijskimi pojmi iz njegovega prevoda enciklopedije *Orbis pictus* Jana Amosa Komenskega. Slovensko besedilo je v zadnjem stolpcu (vir: Digitalna knjižnica Slovenije).

litov slovenski prevod tistih pojmov iz aritmetike in geometrije, ki jih je v svoje delo vključil Komenski. Hipolit ima seveda v srednjem stolpcu še nemške izraze, ker je prevajal iz dodatka k Frisijevemu latinsko-nemškemu slovarju.²¹ Zaradi slabe čitljivosti rokopisa v gotici smo jih tu izpustili. Na dveh mestih smo tudi v oklepaju vstavili pri ročnem zapisu očitno izpuščeno besedo (Turris) oziroma črko (o).

Aritmēticus Cómputat Numeros	Razhúnar prerájta te shtivila
addéndo, subtrahéndo	kir on taiste skupaj šteje, ali narafen odlózi
multiplicándo, dividéndo;	pogméra, ali resdíly.
idque vel ciphris	inu letú ali s' ziffرامي
in palimpsesto,	na pargaménu ali oflóvi koshi,
vel Cálculis super ábacum	ali is stivilnimi vinarji na razhúnfski mysí
Rustici Númerant	Ti kmétji stéjejo

²¹ F. Kidrič, Hipolit, oče, Slovenska biografija (digit. str. 3).

Decussibus X et quincuncibus, V	<i>s' krishmi X ali s' polovizo krishmi ali s' klúkami</i>
per duodénas, quindenás	<i>po túzatih, po petnajstih,</i>
et sexagéñas	<i>po trumah, ali po fheftdefšétih</i>

Geometría.	<i>Kunfht te semljamérzhine.</i>
Geometra metitur	<i>Ta semljamérzhan, ali semljamériz meri</i>
altitudinem (Turris)	<i>to vífsokúst eniga Thúrna</i>
aut Distantiam Locorum	<i>ali to dalnoft, ali odlóshnoft tih mejft</i>
sive quadránte,	<i>ali s' tem quadrántelnom</i>
sive radie.	<i>ali s' méрно palzo.</i>
Figuram rerum Designat	<i>Te Podóbe tih rizhy on farífsa</i>
Lineis, angulis, et circulis,	<i>s' ravnóvlákmi, vogálnóvlákmi, inu okr(o) glovláki,</i>
Ad Régulam, normam	<i>po Rovnálniki, vogálniki,</i>
et Círcinum.	<i>inu Církelní, ali fheftovíli.</i>
Ex his oriúntur Cylindras	<i>is tejh ishájajo tu dolgokróglu</i>
Trigonus, Tetragonus	<i>ta trivogálnik, fhtírivogálnik</i>
et aliae Figurae.	<i>inu druge Figúre.</i>

Prepis dela Hipolitovega prevoda besedila o aritmetiki in geometriji iz ilustrirane enciklopedije Komenskega (nemško besedilo je izpuščeno).

Računstvo za preproste ljudi

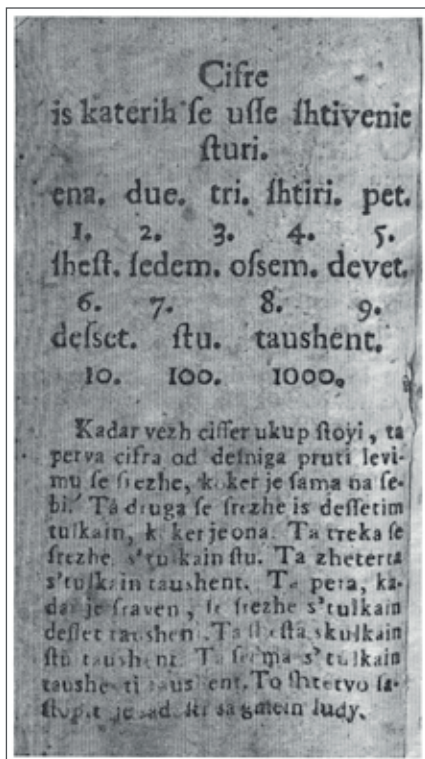
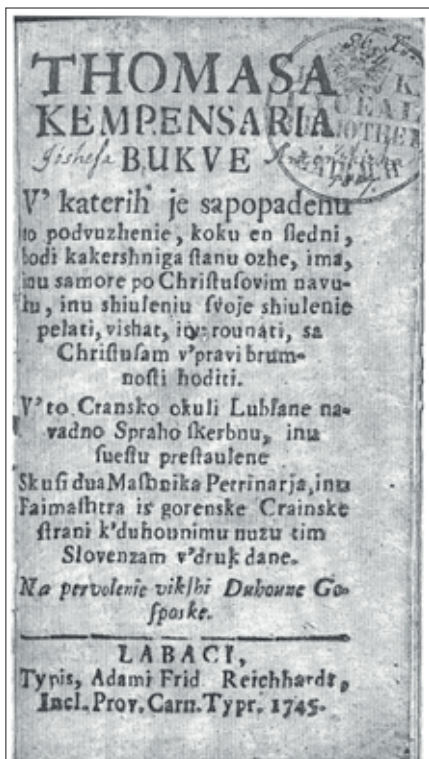
V zvezi z zgodnjim učenjem števil in štetja v slovenščini naj omenimo tudi knjigo *Thomasa Kempensaria Bukve*, ki jo je s sodelovanjem nekega mašnika iz latinščine prevedel Franc Mihael Paglovec (1679–1759). Izšla je leta 1745 v Ljubljani v malem formatu (14 cm) in velikem obsegu 496 strani osnovnega besedila z verskimi nauki in dodatno z 12 stranmi predgovora, s 14 stranmi indeksa (kazala), s tremi stranmi tabel s črkami in zlogi (*Tabla teh pushtabov, is katerih se samore kdu lehka navuzhiti brati*), z dvema stranema bralnih vaj iz kesanja (*Mo li tou pra ve po pol no ma gre vin ge*) ter čisto na koncu z eno stranjo s števili.²²

Stran s števili nosi naslov: *Cifre is katerih se uffē fhtivenie fsturi*. Pod njim so v dveh vrsticah arabske številke 1, 2, 3, 4, 5 in 6, 7, 8, 9, vsaka s piko. Nad vsako številko so njihova imena: *ena, due, tri, fhtiri, pet ter fheft, sedem, offēm, devet, spet* vsako s piko na koncu. V tretji vrstici so števila 10, 100 in 1000, nad njimi imena *defset, ftu, taushent* (s pikami). Sledi nekaj razlage, kako štejemo:

Kadar vezh cipher ukup stoyi, ta perva cifra od defniga pruti levimu fe frezhe, koker je fama na febi. Ta druga fe frezhe is deffetim tulkain, koker je ona. Ta treka fe frezhe s' tulkain ftu. Ta zheterta s'tukain taushent. Ta peta, kadar je fraven, fe frezhe s' tulkain deffet taushent. Ta fhefta s' tulkain ftu taushent. Ta sedma s' tulkain taushenti taushent.

²² Hrani Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani.

Thomasa Kempensaria Bukve iz leta 1745: levo naslovnica in desno stran s števili (vir: Digitalna knjižnica Slovenije).

Na koncu avtor pribije: *To shtetvo fastupit je zadoft sa gmein ludy* (glej sliko).

Ta zadnja stran je torej tudi svojevrsten pokazatelj, kako malo vredna je bila še sredi 18. stoletja osnovna računska pismenost preprostega prebivalstva, seveda v primerjavi z njegovo versko poučenostjo in moralno krščansko držo.

Računstvo v abecednikih in pratikah v prosvetlenski dobi

Rajtanje je ena saftopnost na shtivilu. Shtivilu se dela ali v glavi, ali pak fkusi pifsanje teh zifer. Is glave rajtat je tefhku, posablivu, inu smótiji podvershenu; fkusi zifre pak lahku, fšanovitnu, inu bres premóte.

Valentin Vodnik, *Velika pratika* za leto 1796

V drugi polovici 18. stoletja je v avstrijskih deželah šolstvo začela v svoje roke prevzemati država; trudila se je izboljšati splošno izobrazbo prebivalstva, predvsem osnovni bralni kot tudi računski pouk.

Kumerdejeva prizadevanja

Nemški opat iz Šlezije Johann Ignaz Felbiger (1724–1788), ki ga je Marija Terezija povabila na Dunaj, da bi tudi v Avstriji izvedel reformo šolstva, je znan kot glavni avtor prvega avstrijskega osnovnošolskega zakona *Splošne šolske naredbe* iz leta 1774 in tudi *Metodne knjige* iz leta 1775.²³ Kot pedagoški pisec pa je napisal več katekizmov in beril za učence nemških šol.

Eno tako berilo, ki ga je Felbiger leta 1777 priredil po izvirniku nemškega pedagoga Friedricha Eberharda Rochowa (1734–1805), je prevedel Blaž Kumerdej (1738–1805) in izdal leta 1778 dvojezično s slovenskim naslovom *Vodenja sa brati v' ufse forte pifšanji sa fholarje tih dushelskih fhol v zefarfkih krajlevih dushelah*. S tem delom bi se tudi Kumerdej skoraj vpisal med avtorje besedil, ki vsebujejo tudi nekaj računstva. To pa se ni zgodilo, a ne po njegovi krivdi: na žalost je že Felbiger v svoji priredbi izpustil dvanajst strani z računskimi primeri, ki so bili v originalni predlogi.²⁴ Tako so Kumerdejeva *Vodenja* (oziroma *Vadenja* v četrti izdaji med 1800 in 1806)²⁵ ostala brez računskih napotkov. Danes jih sicer šteujemo za prvo tiskano slovensko dvojezično berilo, primerno tudi za učenje prevajanja iz slovenščine v nemščino in obratno.²⁶

Slovenski abecedniki z bolj ali manj skromnimi dodatki o štetju in računanju so se pojavljali še naprej, najbrž prav do Močnikove dobe in prvih prevodov v slovenščino njegovih modernejših učbenikov za računski pouk v naših osnovnih šolah. Omenimo vsaj nekatere bolj zanimive; vseh gotovo nismo mogli odkriti oziroma pregledati.

Prekmurski abecedniki

Leta 1780 je Mikloš Küzmič (1737–1804) za potrebe prekmurske katoliške osnovne šole napisal in v Šopronju izdal drobno knjižico (13 listov oziroma 25 strani) z naslovom *Szlovenszki silabikár z steroga sze decza steti more navcsiti*.

Kasneje je bila knjižica vsaj desetkrat ponatisnjena in tudi razširjena z nabožnimi berili (malim katekizmom), že prva izdaja pa je verjetno vsebovala na koncu tudi rimske številke po enicah od I do XX, po deseticah do C in po stoticah do M, nato pa še arabske številke v istem obsegu. V mlajši izdaji iz leta 1851 je čisto na koncu dodana tudi poštevanika.²⁷

Mikloš Küzmič je skoraj gotovo priredil tudi *ABC kni'siczo na národni soul haszek* (Univerzitetna tiskarna v Budimpešti, 1790), ki velja za uradni učbenik branja in hkrati naš prvi učbenik pisanja (ker vsebuje tudi pisane črke in besede!). Na strani 96 pa pod naslovom *Racsún racsúnati* vsebuje še številke od 1 do 1000.²⁸

²³ Schmidt, 1. del, 1988, str. 178 in 182.

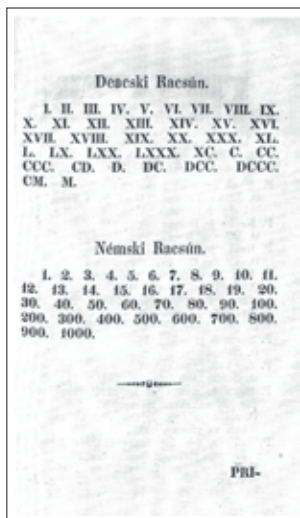
²⁴ Andoljšek, 1960, str. 57–63 in 227.

²⁵ *Vadenje sa brati*, Digitalna knjižnica Slovenije.

²⁶ Andoljšek, 1960, str. 59.

²⁷ Prav tam, str. 51.

²⁸ Prav tam, str. 54.

Tabula Cebetis.			
Edes krat edas jo 1			
3 krat	2 jo	4	5 krat 5 jo 25
2 krat	3 jo	6	5 krat 6 jo 30
2 krat	4 jo	8	5 krat 7 jo 35
2 krat	5 jo	10	5 krat 8 jo 40
2 krat	6 jo	12	5 krat 9 jo 45
2 krat	7 jo	14	5 krat 10 jo 50
2 krat	8 jo	16	6 krat 6 jo 36
2 krat	9 jo	18	6 krat 7 jo 42
2 krat	10 jo	20	6 krat 8 jo 48
2 krat	11 jo	22	6 krat 9 jo 54
2 krat	12 jo	24	6 krat 10 jo 60
3 krat	3 jo	9	7 krat 7 jo 49
3 krat	4 jo	12	7 krat 8 jo 56
3 krat	5 jo	15	7 krat 9 jo 63
3 krat	6 jo	18	7 krat 10 jo 70
3 krat	7 jo	21	8 krat 8 jo 64
3 krat	8 jo	24	8 krat 9 jo 72
3 krat	9 jo	27	8 krat 10 jo 80
3 krat	10 jo	30	9 krat 9 jo 81
4 krat	4 jo	16	9 krat 10 jo 90
4 krat	5 jo	20	10 krat 10 jo 100
4 krat	6 jo	24	10 krat 100 jo 1000
4 krat	7 jo	28	
4 krat	8 jo	32	
4 krat	9 jo	36	
4 krat	10 jo	40	

Küzmičev Szlovenszki Silabikár: naslovnica je originalna iz leta 1780, številski strani pa iz mnogo kasnejše izdaje leta 1851 (vir: Digitalna knjižnica Slovenije).

Pohlinovi in Vodnikov abecedniki

Pohlinova *Abezedika fa taifte, katiri fe otshejo Krajnsko brati nauzhiti* iz leta 1765 še ne vsebuje števil ali računov, pač pa jih najdemo v poznejših izdajah. V tisti iz leta 1789, ki obsega 32 strani, vsebuje zadnja stran najprej številke od 1 do 9, nato števila (brez imen) po deset od 10 do 100 in še število 1000, spodaj pa v obliki tabele poštevanke od 1 krat 1 je 1 do 10 krat 10 je 100 in še 10 krat 100 je 1000 (s tem, da prvi faktor ni večji od drugega, kar pomeni prostorski prihranek). Enako je narejeno v izdajah iz let 1789, 1798 in 1813.²⁹

V nasprotju s temi izdajami ima Pohlinov *Nov popravleni plateltot ali Bukve teh zherk, inu besedi sa vfse, katęri fe ozho Kransko brati iz Fundamenta vuzhiti* iz leta 1794 pod velikimi in malimi gotskimi in latinskimi ter kurzivnimi črkami in naglašeni samoglasniki samo eno vrstico števk od 1 do 9 in o (na prvi strani) ter števila 10, 20, 40, 60, 100 (na drugi strani). Tega leta je tudi Janez Debevec (1758–1821) pri Egerju v Ljubljani izdal *Novi popravleni plateltaf ali bukve teh čerk inu besedi* (zasebna izdaja, z uporabo v nekaterih šolah). Za gotskimi, latinskimi, pokončnimi in kurzivnimi črkami abecede sledijo samoglasniki z naglasnimi znamenji, nato pa arabske številke po enicah do 10 in po deseticah do 100.³⁰

Števila po enicah do 10, po deseticah do 100 in število 1000 imata npr. tudi knjižici *Abeceda za šole na kmetih* (uradni abecednik, Recer, Ljubljana 1807, 95

29 Naj na tem mestu omenimo, da je Pohlin že prej, leta 1781, izdal tudi samostojno knjižico z naslovom *Bukvaze sa rajtengo*. O njej bomo več povedali v posebnem sestavku, ki bo namenjen prvim slovenskim učbenikom računanja.

30 Andoljšek, 1960, str. 47.

Pohlinova Abecedika, izdaja iz leta 1798: levo naslovnica, desno stran s poštevanko (vir: Digitalna knjižnica Slovenije).

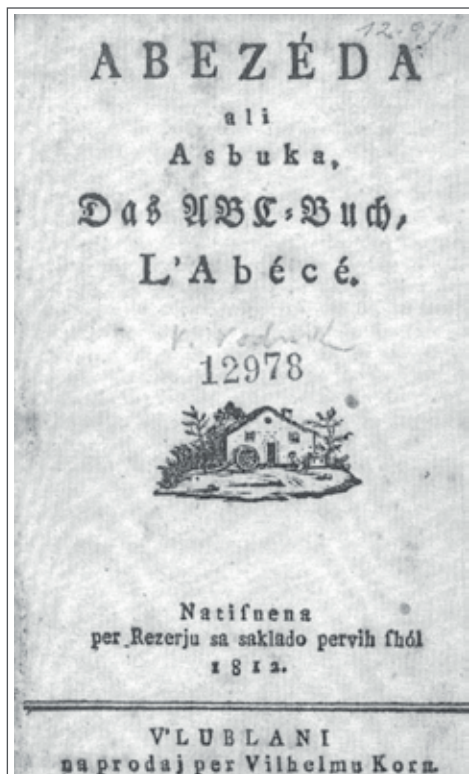
str.)³¹ in *ABC Bukvize sa Slovenze / taku dobru sa te odrashene, koker te maihine otroke, kateri se brati navuzhiti shelijo* (Maribor 1810, 38 str.). Slednja ima tudi (skrajšano) poštevanko (ein mahl eines) do 10 krat 10 je 100 in še 10 krat 100 je 1000.³²

Podobno je v Vodnikovem 16 strani obsežnem trijezičnem abecedniku *Abezéda ali Asbuka, Das ABC-Buch, L'Abécé*, prav tako natisnjenem pri Recerju v Ljubljani leta 1812. V nasprotju s prejšnjimi pa ima na strani 14 ob števkih še njihova imena v slovenščini (*nifhta, eden, dva, tri, fhtir, pét, fhest, fedem, ofem, devet*), nemščini in francoščini, na strani 15 spodaj nakazano štetje od 1 do 11 in tako dalje do fto, in fpet nasaj, pa samo po sodih številih do 20 i.t.d. in nasaj, samo po lihih številih do 19 in tako naprej, in nasaj, potem pa še po večkratnikih števil 3 (do 21), 4 (do 20), 5 (do 30), 6 (do 36), 7 (do 42), 8 (do 48) in 9 (do 54), na zadnji strani pa je skrajšana poštevanka, vendar samo do 9 x 9.

³¹ Prav tam, str. 70.

³² Prav tam, str. 84.

1 kat 1 je 1	5 kat 5 je 25
2 kat 2 je 4	5 -- 6 -- 30
3 -- 3 -- 6	5 -- 7 -- 35
4 -- 4 -- 8	5 -- 8 -- 40
5 -- 5 -- 10	5 -- 9 -- 45
6 -- 6 -- 12	6 kat 6 je 36
7 -- 7 -- 14	6 -- 7 -- 42
8 -- 8 -- 16	6 -- 8 -- 48
9 -- 9 -- 18	6 -- 9 -- 54
3 kat 3 je 9	7 kat 7 je 49
3 -- 4 -- 12	7 -- 8 -- 56
3 -- 5 -- 15	7 -- 9 -- 63
3 -- 6 -- 18	8 kat 8 je 64
3 -- 7 -- 21	8 -- 9 -- 72
3 -- 8 -- 24	
3 -- 9 -- 27	9 kat 9 je 81
4 kat 4 je 16	
4 -- 5 -- 20	
4 -- 6 -- 24	
4 -- 7 -- 28	
4 -- 8 -- 32	
4 -- 9 -- 36	

Vodnikov trijezični abecednik iz leta 1812: levo naslovnica, desno skrajšana poštevanika (vir: Digitalna knjižnica Slovenije).

14
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9
nishla eden dva tri štir pet šest sedem osem devet
Null eins zwei drei vier fünf sechs sieben acht neun
zéro un deux trois quatre cinq six sept huit neuf

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. in tako dalje
do sto, in spet nasaj.
2. 4. 6. 8. 10. 12. 14. 16. 18. 20. i. t. d. in nasaj.
1. 3. 5. 7. 9. 11. 13. 15. 17. 19. in tako naprej,
in nasaj.
3. 6. 9. 12. 15. 18. 21. i. t. d.
4. 8. 12. 16. 20. i. t. d.
5. 10. 15. 20. 25. 30. itd.
6. 12. 18. 24. 30. 36. itd.
7. 14. 21. 28. 35. 42. itd.
8. 16. 24. 32. 40. 48. itd.
9. 18. 27. 36. 45. 54. itd.

Dva izvlečka iz
Vodnikovega abecednika
iz leta 1812: zgoraj imena
števov v treh jezikih, spodaj
štetje naprej in nazaj ter po
večkratnikih (vir: Digitalna
knjižnica Slovenije).

1 I	edna	25 XXV	pet ino
2 II	dve		dvajsti
3 III	tri	26 XXVI	šest ino
4 IV	štiri		dvajsti
5 V	pet	27 XXVII	sedem ino
6 VI	šest		dvajsti
7 VII	sedem	28 XXVIII	osem ino
8 VIII	osem		dvajsti
9 IX	devet	29 XXIX	devet ino
10 X	deset		dvajsti
11 XI	ednajst	30 XXX	trideset
12 XII	dvanajst	40 XL	štirideset
13 XIII	trinajst	50 L	petdeset
14 XIV	štirinajst	60 LX	šestdeset
15 XV	petnajst	70 LXX	sedemdeset
16 XVI	šestnajst	80 LXXX	osemdeset
17 XVII	sedemnajst	90 XC	devetdeset
18 XVIII	osemdeset	100 C	stó
19 XIX	devetnajst	200 CC	dvestó
20 XX	dvajsti	300 CCC	tristó
21 XXI	eden ino	400 CD	štiristó
	dvajsti	500 D	petstó
22 XXII	dva ino	600 DC	šeststó
	dvajsti	700 DCC	sedemstó
23 XXIII	tri ino	800 DCCC	osemstó
	dvajsti	900 CM	devetstó
24 XXIV	štir ino	1000 M	jezero.
	dvajsti		

Naslovnica in zadnja stran z arabskimi in rimskimi številkami ter njihovimi imeni tretje izdaje Dajnkove Abecedne knjižice iz leta 1833, napisane še vedno v dajščici (vir: Digitalna knjižnica Slovenije).

Drugi abecedniki v začetku 19. stoletja

Skrajšano poštevanje do 10 krat 10 imajo na zadnji strani tudi *ABC bukvice* sa te, kateri shelijo slovenske zherke posnati inu brati se navuzhiti (24 str.) iz leta 1820, pred njo, na strani 23, pa so zapisane arabske in rimske številke v številskem obsegu od 1 do 20 po enicah, potem do 100 po desetih, do 1000 po stotih, do 10 000 po tisočih, nato pa še 20 000, 30 000 in 100 000.³³

Leta 1824 je Peter Dajnko (1787–1873) v Gradcu v svoji dajščici izdal *Abece-dno knjižico na hitro podvucenje slovenskega branja* (tretja izdaja v Radgoni 1833, 29 str.). Poleg predgovora, zlogovne tabele ter tiskanega in pisanega berila pri-naša na str. 29 arabske in rimske številke do 30, nato po desetih do 100 in po stotih do 1000 skupaj s slovenskimi imeni zanje.³⁴

V nasprotju z nazadnje navedenimi knjižicami ali s prejšnjo Vodnikovo *Abezédo* iz leta 1812 pa je Franc Metelko (1789–1860) leta 1829 v svoji metelčici v Ljubljani izdal *Abecednik za slovénke šóle* (poslovenil je izvirnik Josefa March-

³³ Andoljšek, 1960, str. 94.

³⁴ Prav tam, str. 96.

Naslovnica in dve strani s števili v Kušovčevi knjižici ABC bukve iz leta 1813 (vir: Knjižnica Slovenskega šolskega muzeja).

nerja), ki vsebuje samo štiri vrstice z arabskimi in rimskimi številkami od 1 do 12, poleg njih pa navaja samo še števila 50, 100, 500 in 1000.³⁵

Kljub temeljitemu pregledu dosegljive literature je verjetno ostala še kakšna knjižica za pouk branja, v kateri je nekaj strani namenjenih tudi štetju in računanju. Vseeno najbrž v tej dobi kaj dosti več kot to, kar smo omenili, v abecednikih in bralnih začetnicah za šolske potrebe v zvezi s števili in računi v slovenščini ni bilo objavljenega.

Kušovčeve ABC Bukve

Edino zgodnejšo izjemo smo našli v nekem dvojezičnem (slovensko-nemškem) abecedniku, ki ga hrani Slovenski šolski muzej. Napisan je bil in izdan v Celju zelo verjetno leta 1813, njegov avtor pa je Mihael Kušovic (čeprav na naslovnici ni ne letnice ne imena avtorja, samo inicialke M. K.).³⁶ Slovenski naslov je *ABC Bukve h' Nuzu teh, katiri se is grunta na eno lahko visho flovenfku, inu nemfshku brati, inu tudi ta sazhetek od rajteng, navuzhiti shelijo.*

Poleg abecede v različnih pisavah, zlogov, dvo-, tri- in večzložnih besed, svetnega besedila (pregovori) za vajo do strani 44 ima do strani 56 verska besedila (molitve), na strani 57 pisane črke in navodila za pisanje (*Visha, kako se per pifsanju ena zherka is te druge naredi*), na naslednjih straneh kot zgled dve pismi, eno tiskano in eno pisano, datirano 1813.

³⁵ Primerek hrani knjižnica Slovenskega šolskega muzeja v Ljubljani.

³⁶ F. Kidrič, *Zgodovina slovenskega slovstva*, 1929, str. 512. Glej tudi Andoljšek, 1960, str. 82–84.

OPRAVILA, Podvuzhenje od rajtanja, Popifsuvanje te semle, Kratkozhafne per-godbe, Gofpodinfke opravila, SEMNI Krajnfke deshele v Veliki pratiki za leto 1797).

Zois in Linhart sta mu že pripravljene prve prispevke za pratiko pregledala in ga v pismu, ki ga je Zois poslal Vodniku konec junija 1794, vljudno kritizirala, tako z vsebinskega in organizacijskega kot slogovnega in jezikovnega stališča. Spotaknila sta se ob nekatere germanizme, ni jima bil všeč izbor odlomkov iz biblijskih in bajeslovnih zgodb, opis dežele Kranjske naj bi bil prekratek, pripombe sta imela na zdravniške nasvete itd.³⁷

Glede računskega sestavka pa sta kritizirala predvsem njegovo predstavitev ničle (znano je, da je ni imel za pravo število). Potem ko mu je Zois prispevek pohvalil, je namreč dodal v svojem in v Linhartovem imenu:

*Samo dvomiva, ali drži, da ničla, kot sicer pravijo vse stare računske bukve, »sama na sebi nič ne šteje – temuč le kadar je za eno drugo cifro postavljena.« Ničla samo kaže, da ne obstajajo enote, deset enot, sto enot itn., ki bi morale stati na mestu, kjer stoji ničla, ko bi obstajale; zaradi tega označuje nekaj negativnega! V kranjskem jeziku pa se za zdaj morda ne bi dal izraziti pojem negativnega, ker mu primanjkuje besed za abstraktne predmete, namesto tega bi lahko rekli, da ničla kaže na mestu, kjer stoji, da manjka tisti člen v štetju, ki bi po danem predpisu moral stati na tem mestu, ko bi obstajal.*³⁸

Zois je hkrati s pismom poslal Vodniku tudi staro računico v domačem jeziku (verjetno Pohlinovo) z namenom, da bo vedel, »kaj so drugi že naredili v tej stroki.«³⁹

Morda tudi zaradi te kritike v prvi pratiki za leto 1795 še ni bilo ničesar o štetju ali računanju. Ker ne poznamo prvotnega Vodnikovega besedila, ne moremo vedeti, ali in v kolikšni meri je kasneje avtor Zoisove pripombe glede ničle upošteval in tekst pred objavo ustrezno spremenil.⁴⁰ Naslednji dve leti pa je drugim spisom vsekakor dodal pod naslovom *Podvuzhenje od Rajtanja* tudi dva računska sestavka.

Velika pratika za leto 1796 prinaša tako na poldrugi strani poleg splošnega uvodnega razmišljanja o tem, kaj je *rajtanje* (glej citat na začetku tega razdelka), predvsem pouk o zapisovanju števk in večmestnih števil, njih poimenovanju in izgovorjavi. To prvo leto je razprava torej namenjena štetju (*fhtivenju*), ki ga ima avtor za prvi način (*visho*) računanja ali kot sam napove že v prvem stavku: »Rajtanje fe na pet vish dela. Lejtas bo govorjenje le famu od te perve vishe. Ta perva je *fhtivenje*, kateru vuzhí, vezh zifer vkup isrézhi.«

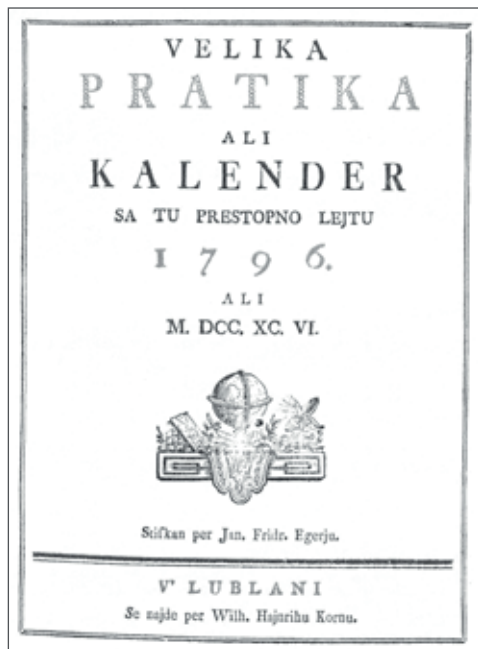
Precej se tudi ukvarja s številom nič oziroma z ničlo. Glede njenega poimenovanja nima med latinsko besedo »nulla« in slovensko »nobena« (»obena«). Takole pravi: »Kaku fe zifre pífhėjo, inu imenujejo, naidefh v' plateltofi. Med temi je ena kakor enu kolu (o) s' latinfkim imenam: *nulla*, katera fe sna krajnfku imenuvati: *nobena*, ker ona obeniga fhtivila ne pomeni, temuzh eno neprizhnoft, ali nebitje eniga fhtivila na taiftim kraju, kęr ona ftojí; kakor bodem zhes enu

37 J. Kos, Marko Pohlin, Žiga Zois, A. T. Linhart, Valentin Vodnik: *Izbrano delo*, 1973. Glej Zoisovo pismo Vodniku z dne 25. junija 1794, str. 24–29.

38 J. Kos, 1973, str. 26.

39 Prav tam, str. 26.

40 Primerjaj tudi S. Južnič, *Jezuitska dediščina barona Žige Zoisa*, str. 486.

Vodnikova Velika pratika za leto 1796, naslovnica in stran s prispevkom o računanju (vir: Digitalna knjižnica Slovenije).

malu bol raslozhnu pevedał.«⁴¹ In nadalje: »Kadar na enimu mešti eniga fhivila ni, takrat se more tamkaj savolo ftopine tēh drugih zifer ena (o) *nulla*, tu je *obena* poštavit, de te druge zifre fvoje velanje obdéršhe.« Nato navaja primere, kako zapišemo števila 10, 103, 3000 in 10 020, ter zaključí: »Iz tih izgledov vidífh, de ta zifra *obena*, ali latinšku *nulla* more satu tamkaj štati, ker se nizh ne fhiteje, de drugim zifram to pravo ftopino naredí.« Kot smo že videli v zvezi s Pohlinovimi in Vodnikovimi abecedniki, je kasneje v svoji *Abezédi* leta 1812 za ničlo uporabljal celo besedo *nifhta*. Iz celotne formulacije lahko tudi sklepamo, da je Vodnik prvotno besedilo vsaj deloma prilagodil Zoisovim pripombam.

Na koncu svojega prvega prispevka o računanju pa postreže še z vedno uporabnim nasvetom: »Aku tefhku saftopífh, si pusti od eniga saftopniga pokasati, taku ti bode prizheozhe podvuzhene k' malu saftopnu poštalu, inu bo tebe na vfake forte pífsanu sfhtivenje prav isrézhí napelalu.«⁴²

V *Veliki pratiki* za leto 1797 je objavljen sestavek z istim naslovom *Podvuzhenje od Rajtanja*, v katerem pride na vrsto seštevanje, ali kot sam pravi v uvodu, »'ta druga visha tiga rajtanja, ta se imenuje: *vkup* – *fhitevenje*.« To računsko operacijo pojasni takole: »Vkupfhitevenje vuzhî vezh fhum v' eno fhumo vkvp poštavit.«

⁴¹ *Velika pratika ali Kalender sa tu prestopno leytu 1796 ali M. DCC. XC. VI.*, digitalna verzija, str. 25.

⁴² Prav tam, str. 26.

5 inu 4	97 15 447 10202
Je 9 fhtir, inu ppt, je devet.	To fhterem tako vkup; 7 i- na 5 je 12, dvojko, katera je ta sajna zifra od 12, podpisnem, inu predao i fhterem k' defetizem, inu rezhem sadalej: i inu 5 je 6, 6 inu 4 je to, mulo podpi- šem, i pak fhterem k' fhterem rekozh: i inu 4 je 5, inu 7 je 12; dvojko podpisnem, i pak fhterem k' tavahentem rekozh: i inu 9 je to; re defet poplino- ma podpisnem, ker ni njuh vezh zifer dalej za vkupfhterem.
Se izrehe: 2 inu 1 je 3, 3 inu 3 je 6, 6 inu 2 je 8.	Tukej dam nekatero izgled:
Kader fo fhterem s' vezh zifra- mi, fe morejo famize, pod famize defetize pod defetize fhterem pod fhterem, tavahent pod tavahent pifast. Poftavim vzheraj fim fku- pil 124, donek pak 75 rajnfhov; hozhem vedit, kúliko vkupmefse.	6 7 9 14 67 3 8 7 31 84 9 15 8 45 151 30
Poftavim: 124 75 199	4569 3549 1456 7089 709 6377 11649 88 4863 4442 14566
Kader pride v' vkupfhterem- je ene verfte vezh vkup, kakor devet, takrat podpisni to sadno zifro sdolaj; te druge fhter k'v prihodni verfte; inu kader vshp obene verfte ni za vkup fhter, poftavi sdolaj vfo vkup-potegneno fhter; poftavim:	C 2 Sim

Sim vendal:	Letas fim prodal:
v' Pr'fenzu 23 rajnfh	plata sa 116 K.
v' Svichanu 16	phtenize - 274
v' Sufhteru 18	sje - 94
v' m. Travnu 20	lozhivo - 35
v' vel. Travnu 19	fim prejel vkup 719 K.
v' rosh. zvencu 25	
vkup - 121 K. v' pol lejta.	
Kateri hozhe rajntengo pelati, kúliko vfako lejto vendâ, inu notrivzame, fi snâ v' letej pratiki na tim belim papirju vfakdan pruti sapifšuvati, inu dvj verfte tako naredit.	
V' Pr'ofenzu.	
dan Sim vendal Projel	
dan K. Per. Sold	d. K. P. S.
3 in en koshu 5 1 24	12 sa 12. mernikov 28 2 12
14 in fhterem - 12 2 15	phtenize - -
14 sa fukno - 11 - 25	15 sa 9 lahri plata 15 1 14
25 sa eniga vfo 54 1 18	20 sa 18. mernikov
27 shididarij lon 1 2 -	phtenize - - 43 - 18
29 fhtidarij - 1 2 25	sa 1 mernike sje 3 - 27
Vendanje vkup - 186 2 18	Noterjemanje vkup - 490 2 12
Per vfakimu mejsfsezu se tako sapifšuje; sa koncz lejta pak fe od vfh mejsfzov fhterem vkup- potegneno de fe svj, kúliko snef- se vendanje inu noterjemanje zefiga lejta.	
Kader pride vkupfhterem, inu najdefh, de snefs zhes eno ali vezh petiz, fhtej petize k' petizam. Ravno tako, zhe petize kaj rajnfhov snefsô, deni rajnfhe k' rajnfham, kakor ta sdaj pokâsani izgled vuzhî.	
Od trenena. Shterem inu zvezhna zaria pomesta, de je obito dnu inu rosh v' letu, v' ktere fe fonth- ni shajji vprejo. Na jutrogo na- ali vezh petiz, fhtej petize k' po- tizam, Ravno tako, zhe petize kaj rajnfhov snefsô, deni rajnfhe k' rajnfham, kakor ta sdaj pokâsani izgled vuzhî.	

Zgledi za seštevane in za domače računovodstvo iz Vodnikov
Velike pratike za leto 1797 (vir: Digitalna knjižnica Slovenije).

in takoj da primer: »Vzheraj fim vendal pet soldov, dones pak fhtir; kúliko to vkupsněse?«⁴³

Priporoča postaviti »eno shumo pod to drugo, to je 4 pod 5«, nato »pod to fpodno« narediti »en potesaj« in zraven govoriti »fhtir inu pet snefse devet«. Nato je treba pod »potesajem« podpisati »to zifro devet.« Račun na naslednji strani prikaže tudi grafično. Nato ponudi zglede, kako seštevamo več eno-, dvo- in več-mestnih števil. Na koncu pa Vodnik bralcu ob zgledu praktično svetuje, kako naj si organizira domače računovodstvo: »Kateri hozhe rajntengo pelati, kúliko vfako lejto vendâ, inu notrivzame, fi snâ v' letej pratiki na tim belim papirju vfakdan pruti sapifšuvati, inu dvj verfte tako naredit. ... Per vfakimu mejsfsezu se tako sapifšuje; na koncz lejta pak fe od vfh mejsfzov fhterem vkup-potegneno de fe svj, kúliko snefse vendanje inu noterjemanje zefiga lejta. Kader folde vkupfhterem, inu najdefh, de snefsô zhes eno ali vezh petiz, fhtej petize k' petizam. Ravno tako, zhe petize kaj rajnfhov snefsô, deni rajnfhe k' rajnfham, kakor ta sdaj pokâsani izgled vuzhî.«

Bralec naj pri gospodinjskem računu na zadnji sliki desno upošteva, kar so v Vodnikovem času seveda vedeli, da je en rajniš (*rajnfh*) vreden 3 petice (*petize*), ena petica pa 30 soldov (*foldov*).⁴⁴

43 Velika pratika ali Kalender sa to lejto 1797 ali M. DCC. XC. VII., digitalna verzija, str. 18.

44 Prav tam, str. 20.

V naslednjih letih je Vodnik sestavljal le *Male pratike*, nekakšne skrajšane oblike prejšnjih. Ohranjeni sta dve, za leto 1798 in za leto 1803. V prvi od njih smo (ob koledarju za Mali Traven oziroma April) med ugankami našli samo eno z matematično vsebino: »Ovzharja je prafhal eden, kulikaj ovez imafh? On da odgovor: ako bi jeh bilo fhe enkrat tulikaj; she pol tulikaj, en zheterti del tulikaj, inu ena; bi jeh fto bilo; sdej pa fam prevdari! Kuliko ovez je v' moji zhēdi.« (Odgovor: 36.)⁴⁵

V *Mali pratiki* za leto 1803 pa matematičnih ugank ni, prav tako ni ničesar o računanju.

Zaključek

Obravnavali smo zgodovinsko prve zapise o številih in računanju v slovenskem jeziku. Ti sestavki so po pravilu krajši in vsebinsko skromni ter hkrati sestavni del drugih besedil, kot so npr. slovarji, abecedniki in pratike. Toda trije izmed obravnavanih piscev teh kratkih matematičnih prispevkov, Marko Pohlin, Valentin Vodnik in Franc Metelko, vsi privrženi idejam narodnega preporoda, so bili hkrati tudi avtorji daljših slovenskih besedil, namenjenih izključno matematiki. Pohlinove *Bukuvze sa rajtengo* iz leta 1781, Vodnikovo *Števstvo za slovenske šole* iz leta 1817, ki je ostalo v rokopisu, in Metelkovo *Številstvo za slovenske šole* iz leta 1830 so naši prvi trije (ne čisto samostojni) učbeniki za pouk računstva. Vsi so obsežnejši in si zaslužijo posebno obravnavo.

Povzetek

Prve slovenske zapise števnikov lahko najdemo že v dveh rokopisnih dokumentih iz 15. stoletja.

Osnovni glavni in vrstilni števnik z nekaj izpeljankami so natisnjeni v Bohoričevi slovnici leta 1584, Trubarjeva abecednika iz let 1550 in 1555 pa vsebujeta vsak le po eno stran z arabskim in rimskim zapisom števil brez njihovega poimenovanja. V začetku 17. stoletja se slovensko poimenovanje števil nahaja v slovnичnem delu italijansko-slovenskega slovarja Alasia da Sommaripa iz leta 1607, v prvi polovici 18. stoletja pa npr. v (rokopisnem) slovarju očeta Hipolita (1711) in pri Francu Mihaelu Paglovcu (1745). Hipolit je v dodatku prevedel tudi nekatere izraze za računske operacije in nekatere geometrijske pojme. Paglovec pa bralcu ponudi prvo skromno razlago mestnega zapisa števil.

V dobi razsvetljenstva in preporoda so različni pisci, ki so izdajali knjižice, namenjene učenju branja, v svoje abecednike dodajali vsaj eno stran o številih s preprosto pošteevanko. Peter Dajnko leta 1824 navaja slovenska imena tudi za

---

45 Mala pratika sa lęto 1798, digitalna verzija, str. 19, 64.

sestavljena števila, Mihael Kušovic pa leta 1813 poleg razlage mestnega zapisa obravnava tudi štiri osnovne računske operacije. Nekaj več besed je računstvu namenil Valentin Vodnik v dveh svojih *Velikih pratikah* za leti 1796 in 1797, v prvi zlasti zapisu števil in štetju, v drugi pa seštevanju z uporabo pri gospodinjiskem računu. Na žalost pa z obravnavo še drugih računskih operacij v naslednjih letih v tej obliki ni nadaljeval.

Viri in literatura

Viri:

- Primož Trubar, *Abecedarium vnd der klein Catechismus in der Windischen Sprach=Ane Buquice, is tih fe ty Mladi inu preprofti Slouenci mogo lahko kratkim zhafu brati nauzhiti, Vtih fo tudi ty vegfhy ftuki te ker fzhanske Vere inu ane Molytue, te fo prepifane od aniga Peryatila vfeh Slouenzov.* Rom. xiiii. Et ois lingua confitebitur Deo. (1550).
- Primož Trubar, *Abecedarium. Ene buqvce, is katerih fe ti mladi inu preprofti Slouenci, mogo lahko tar hitru brati inu piffati nauuzhiti.* Rom. XIII. Etomnis Lingua confitebitur Deo. M. D. LV. (1555).
- Adam Bohorizh, *Arcticae horulae succisivae de Latino Carniolana literatura, ad latinae linguae analogiam accomodata, Vnde Moshoviticae, Rutenicae, Polonicae, Boemicae et Lusaticae lingvae, cum Dalmatica et Croatica cognatio, facileprehenditur.* VVitebergae, Anno M. D. LXXXIII. (1584).
- Hipolit (Janez Adam Geiger), *Dictionarium trilingue ex tribus nobilissimis europae linguis compositum. In anteriori parte Latino-Germanico-Sclavonicum, in posteriori parte Germanico-Sclavonico-Latinum,* Labaci, MDCCXI. (1711).
- Mihael Paglovec, *Thomasa Kempensaria Bukve / V' katerih je sapopadenu tu podvuzhenie koku en fledni, bodi kakershyniga stanu ozhe, ima, inu samore po Chriftufvim navuku, inu shiuleniu fvoje shiulenie pelati, vishat, inu rounati, sa Chriftufam v' pravi brumnofti hoditi. V' to Cransko okuli Lublane navadno spraho fkerbnu, inu fvestu preftavlene skufi dua Mafhnika Petrinjarja, inu Faimafhtra iz gorenske Crainske ftrani k' duhounimu nuzu tim Slovenzam v' druk dane. Na pervolenie vikfhi Duhoune Gofposke,* Labaci. Typus Adami Frid. Reichhardt, Incl. Pror. Carn. Typr. 1745. [Digitalna knjižnica Slovenije]
- Blaž Kumerdej, *Vadenja sa brati v' ufse forte pifsanji sa fholarje tih dushelskih fhov zefarfkih krajlevih dushelah. Na zefarsku Krajlevu Pervolenje. V' Lublani, Stiskane inu fe najdejo per Andreju Gaflerju, Skladavza od Normalfhulbukov.* (1800). [Digitalna knjižnica Slovenije]
- Miloš Küzmič, *Szlovenszki silabikár z-steroga sze decza steti more navcsiti, z-nikimi rejsiczami, i sz-prilo'senim krsztsánszkim návukom navkupe.* Pod prespan stampanya znouvics dani. Sze najde v Radgoni pri Weitzinger J.A., Gratzj 1851. [Digitalna knjižnica Slovenije]
- Marko Pohlin, *Abecedika ali Plateltos sa tifte, katiri fe otte Krajnsku brati navzhiti,* V Lublani 1789 (1798, 1813). [Digitalna knjižnica Slovenije]

- Marko Pohlin, *Nov popravleni plateltaf ali Bukve teh zherk, inu besedi sa vfse kateri fe ozho Kransku bráti is Fundamenta vuzhiti*, V Lublani 1794. [Digitalna knjižnica Slovenije]
- Marko Pohlin, *Bukuvze sa rajtengo, ali kratku poduzhenje v' rajtengi sa fantizhe, inu dekleta gmajn kraynskeh ludy, katiri se othe rajtati nauzhiti*. Skupspisane od N. A. O. L V' Lublani, stiskane, inu se najdejo per Joan. Frideriku Egerju, 1781. [Digitalna knjižnica Slovenije]
- Valentin Vodnik, *ABEZÉDA ali Asbuka, Das ABC-Buch, L'Abécé*, Natifnena per Rezerju sa saklado pervih fhól, V Lublani 1813. [Digitalna knjižnica Slovenije]
- Peter Dajnko, *Abecedna knižica na hitro ino lahko podvučenje slovenskega branja*, V Radgoni, pri Alojzji Wajcingeri, Knigári, 1833. [Digitalna knjižnica Slovenije]
- Mihael Kušovic, *ABC Bukve h' Nuzu teh, katiri fe is grunta na eno lahko visho flovenfku, inu nemfhku brati, inu tudi ta sazhetek od rajteng, navuzhiti shelijo*, 1813.
- Valentin Vodnik, *Podvuzhenje od rajtanja, Velika pratika ali Kalender sa tu prestopnu lejtju 1796*, Stifkan per Jan. Frid. Egerju, v' Lublani, Se najde per Wilh. Hajnrihu Kornu. [Digitalna knjižnica Slovenije]
- Valentin Vodnik, *Podvuzhenje od rajtanja, Velika pratika ali Kalender sa to lejtjo 1797*, Stifkan per Jan. Frid. Egerju, v' Lublani, Se najde per Wilh. Hajnrihu Kornu. [Digitalna knjižnica Slovenije]
- Valentin Vodnik, *Mala pratika sa lěto 1798*. V' Lublani per Joan. Fr. Eger, natifkavzu. [Digitalna knjižnica Slovenije]

Literatura:

- K. Ahačič, M. Šekli, Komentar in kritični prevod slovničnega uvoda v italijansko-slovenskem slovarju Alasia da Sommaripe (1607), *Slavistična revija*, letnik 56/2008, št. 1, januar-marec, str. 79–94.
- I. Andoljšek, *Naš začetni bralni pouk*, DZS, Ljubljana 1960.
- S. Južnič, Jezuitska dediščina barona Žige Zoisa (ob 200-letnici Ilirskih provinc in 190-letnici Zoisove smrti), *Kronika* 57 (2009) št. 3, 471–490.
- F. Kidrič, *Zgodovina slovenskega slovstva. Slovstvo od začetkov do marčne revolucije. Razvoj, obseg in cena pisemstva, književnosti in literature*, Slovenska matica, Ljubljana 1929.
- J. Kos, Marko Pohlin, Žiga Zois, A.T. Linhart, Valentin Vodnik: *Izbrano delo*, Naša beseda, Mladinska knjiga, Ljubljana 1973.
- J. Kos, J. Toporišič, Vodnik, Valentin (1758–1819), *Slovenska biografija*, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013, spletna str.: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi797061/#slovenski-biografski-leksikon> (21. maj 2016). Izvirna objava v: *Slovenski biografski leksikon*: 14. zv. *Vode–Zdešar*, 1986.
- A. Legan Ravnikar, Strokovno izrazje v Vodnikovem rokopisnem slovarju, *Slavistična revija*, letnik 59/2011, št. 3, julij-september, str. 293–305.

- L. Legiša, F. Tomšič, Pismenstvo, str. 139–184 v knjigi *Zgodovina slovenskega slovstva I. Do začetka romantike* (ur. L. Legiša, A. Gspan), Slovenska matica, Ljubljana 1956.
- N. Mikhailov, *Jezikovni spomeniki zgodnje slovenščine. Rokopisna doba slovenskega jezika (od XIV. stol. do leta 1550)*, Mladika, Trst 2001.
- G. Neweklowsky, *Jezik Gutsmannovega Katekizma 1762, Jezikovne in literarnovedne raziskave, Zbornik referatov 6. srečanja slavistov, Celovec-Ljubljana, 1989*, ur. Breda Pogorelec, Filozofska fakulteta, Ljubljana 1997, str. 55–65.
- V. Schmidt, *Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem I. (do 1805)*, Delavska enotnost, Ljubljana 1988.
- M. Smolik, Černejški rokopis, *Enciklopedija Slovenije*, 2, Ce–Ed, 1988, str. 113–114.
- M. Smolik, Videmski rokopis, *Enciklopedija Slovenije* 14, U–We, 2000, str. 227.
- SSKJ, *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC-SAZU, DZS, Ljubljana 1994.
- Šolska kronika* 18 (2009), št. 2 (tematska številka ob razstavi Protestantsko šolstvo na slovenskem v Slovenskem šolskem muzeju).

Zusammenfassung

Die ersten Aufzeichnungen über Zahlen und Rechnen in slowenischer Sprache **Milan Hladnik**

Erste slowenische Aufzeichnungen der Zahlwörter sind schon in zwei handschriftlichen Dokumenten aus dem 15. Jahrhundert zu finden.

Die Grammatik von Bohorič aus dem Jahr 1584 beinhaltet Grund- und Ordnungszahlen mit einigen Ableitungen, während das Abecedarium von Trubar aus den Jahren 1550 und 1555 nur eine Seite mit arabischen und römischen Zahlen ohne ihrer Benennung enthält. Anfang des 17. Jahrhunderts findet man die slowenischen Bezeichnungen der Zahlen im grammatischen Teil des italienisch-slowenischen Wörterbuchs Alasia da Sommaripa aus dem Jahr 1607, während man sie in der ersten Hälfte des 18. Jahrhunderts im Wörterbuch von Pater Hippolyt (1711) und bei Franc Mihael Paglovec (1745) findet. Hippolyt übersetzte im Zusatz auch bestimmte Rechnungsarten und geometrische Begriffe. Paglovec aber gibt dem Leser eine bescheidene Erklärung des Zehnersystems.

Im Zeitalter der Aufklärung und der Wiedergeburt enthalten Erstlesebücher von verschiedenen Autoren mindestens eine Seite über Zahlen und mit dem einfachen Einmaleins. Im Jahr 1824 gibt Peter Danjko die slowenischen Namen für die zusammengesetzten Zahlen an. Mihael Kušovic beschäftigt sich in Jahr 1813 neben dem Zehnersystem auch mit den vier Grundrechenarten.

Auch Valentin Vodnik widmete sich in seinen zwei Kalendern („Velika pratika“) aus den Jahren 1796 und 1797 dem Rechnen. Im ersten Kalender schrieb er über die Aufzeichnung von Zahlen und übers Zählen, während er sich im zweiten Kalender der Addition widmete. Leider behandelte er in den kommenden Jahren die anderen Rechenoperationen nicht mehr.

Boris Golec*

Šolniki in slovensko uradno pismenstvo do srede 19. stoletja

Teachers and the Slovene official writing until the mid-19th century

Izvleček

Prispevek obravnava šolnike v širšem pomenu besede kot ustvarjalce uradovnih zapisov v slovenskem jeziku, preden je slovenščina leta 1849 postala eden od uradnih jezikov habsburške monarhije. Do srede 19. stoletja so slovenski dokumenti nastajali le izjemoma, še največ prisege, od srede 18. stoletja pa v večjem številu tudi prevodi oblastnih razglasov in od konca stoletja oporoke. V prispevku so zajeti vsi ugotovljeni primeri, v katerih je dokument potrjeno sestavil šolnik, in osvetljene okoliščine njegovega nastanka. Prvi tak dokument je šele iz srede 18. stoletja in je normativne narave. Dva prisežna obrazca za novosprejete tržane sta delo učiteljev, ki sta hkrati opravljala službo trškega pisarja. Učitelji in organisti so bili nadalje udeleženi pri zapisovanju ustnih oporok. V zadnjih desetletjih obravnavane dobe je čutiti njihov vpliv na povečano stopnjo pismenosti med kmečkim življenjem, ki se je prav tako odrazila v slovenskem (pol)uradovnem pismenstvu.

Abstract

The article discusses teachers in the wider meaning of the word as the creators of official writings in Slovene before this language became one of the official languages of the Habsburg monarchy in 1849. Until the mid-19th century, Slovene documents were an exception, mostly oaths; from the mid-18th century also large number of translations of official announcements and from the late 18th century also wills. The article includes all the established examples where a document was confirmed to have been created by a teacher, and throws light on the document's appearance. The first such document is from the mid-18th century and is of a normative nature. Two oath forms for the newly admitted market-town inhabitants are the work of two teachers, who also worked as market-town scribes. Furthermore, teachers and organ players were also involved in writing oral testimonies. During the last decades of the period in question, the influence of teachers can be felt in the increase in literacy among the rural population, which was also reflected in Slovene official and semi-official writings.

Ključne besede: šolniki, slovensko pismenstvo, uradovni dokumenti, prisege, oporoke

Key words: teachers, Slovene writings, official documents, oaths, wills

* Izr. prof. dr. Boris Golec, znanstveni svetnik, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa, Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana, e-pošta: bgolec@zrc-sazu.si.

V stoletjih pred priznanjem slovenščine kot enega od uradnih jezikov habsburške monarhije leta 1849 je v slovenskem jeziku nastalo zelo malo uradnih dokumentov. »Slovenski akti so v mestnem arhivu ljubljanskem beli vranovi,« je leta 1899 zapisal Anton Aškerc,¹ ko je kot prvi poklicni mestni arhivar po letu dni službovanja dodobra spoznal največjega in najpomembnejšega med mestnimi arhivi na Slovenskem. Njegova nekoliko pesniška prispodoba o belih vranah, ki ji je mogoče v celoti pritrditi, še zdaleč ne velja samo za Ljubljano in druga mestna okolja, temveč nasploh za uradno pismenstvo v slovenskem jeziku tja do srede 19. stoletja in deloma še čez. Od zatona srednjega veka do srede predprejšnjega stoletja poznamo manj kot petsto uradnih zapisov – med njimi je samo peščica povsem samostojnih dokumentov –, če ne upoštevamo tiskanih večjezičnih razglasov, ki se začenjajo šele leta 1754.² Pri večini sicer poznamo okoliščine nastanka ter pogosto tudi ime in funkcijo sestavljavca. Veliko večino predstavljajo prisege, zlasti sodne, ki jih je skupaj okoli tristo,³ za mnoge zvrsti besedil pa so znani zgolj maloštevilni primerki. Kljub maloštevilnosti slovenskih uradnih zapisov še vedno nimamo celovitega pregleda nad evidentiranimi ali vsaj nad vsemi objavljenimi besedili.⁴

V pričujočem prispevku se bomo ustavili ob vprašanju, v kolikšni meri so bili pri nastajanju slovenskih uradnih dokumentov ali bolje rečeno uradnih zapisov udeleženi šolniki. Izraz šolnik uporabljamo v širokem pomenu besede, ki se razteza od poklicnega učitelja prek priložnostnega poučevalca do organista in cerkovnika, imenovanega »šolmošter«, »šomašter« in podobno (v virih nemško »Schullemeister«, latinsko »ludi magister«), ki je bil odgovoren predvsem za sakralno glasbo.

O tem, kateri od ohranjenih slovenskih uradnih zapisov brez znanega sestavljavca so nastali pod peresom takšnega šolnika, lahko zgolj ugibamo oziroma sklepamo na podlagi indicev. In enako o siceršnji praksi nastajanja tovrstnih besedil, pri katerih so bili aktivno udeleženi učitelji, organisti, cerkovniki in podobni profili.

¹ Aškerc, Slovenski prisegi, str. 73.

² Prim. Reisp, O najstarejših tiskanih, str. 91–94. – Prim. Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Ljubljana, Sekcija za zgodovino slovenskega jezika, Vaso Suyer, Kartoteka patentov.

³ Največji zbirki sodnih priseg, obe objavljeni, sta nastali pri patrimonialnem sodišču gospostva Bled (Ribnikar, Slovenske podložniške prisege) in ljubljanskega škofijskega gospostva (Golec, Ljubljansko škofijsko gospostvo).

⁴ Prvi seznam, ki zajema sicer tudi tiske in druge rokopise, a samo za obdobje med letoma 1600 in 1764, je bil objavljen v zgodnjih dvajsetih letih prejšnjega stoletja (Kidrič, Opombe k protiref. (katol.) dobi, str. 73–80), drugi in doslej zadnji pregled, omejen na uradne zapise ter časovno do osemdesetih let 18. stoletja, pa pol stoletja pozneje, v zgodnjih sedemdesetih letih (Koruza, O zapisanih primerih, str. 193–200, 244–254.). Dodati jima je treba še dva izbora razstavljenih arhivskih dokumentov iz let 1971 in 1982 (Umek (ur.), Slovenščina v dokumentih; Umek (ur.) idr., Iz roda v rod) in sumarni razvid objavljenih slovenskih priseg (1992), nastalih do začetka 19. stoletja (Košir, Prisega v slovenščini).

Zgodnja simbioza službe učitelja in pisarja

Tako kot pozneje, konec 18. in v prvi polovici 19. stoletja, ko najdemo učitelje v dvojni vlogi učitelja in trškega pisarja – o tem v nadaljevanju – smo v trških in manjših mestnih okoljih priča simbiozi obeh služb že veliko prej. V Črnomlju je, denimo, v protestantski dobi izpričan mestni pisar, ki je prevzel šolo za pregnantim luteranskim učiteljem. Ko je novi lastnik črnomaljskega gospostva grof Nikola Frankopan leta 1575 za pregnantega učitelja posredoval pri kranjskih deželnihih stanovih, je med drugim zapisal, da mestni pisar, zdaj obenem novi učitelj, ne obvlada »latinskega, cirilskega, glagolskega in podobnih tu potrebnih pisanj« (in *lateinischer, zirullischer, glagolischer vnnd dergleichen hie nottwendiger Schriften*);⁵ mož je bil v pisni obliki očitno več samo nemščine in je po lastnih besedah prevzel črnomaljsko nemško šolo.⁶ Grofovo poudarjanje potrebnosti znanja naštetih »pisanj«, ki so povezani z latinskim, srbskim in hrvaškim jezikom, je lahko sicer nekoliko pretirano, a vendarle utemeljeno glede na rabo latinice – humanistike za latinski in hrvaški jezik, glede na soseščino pravoslavnih Uskokov in prisotnost glagolske pisne prakse tudi v sami Beli krajini. Hrvaška pisarna je na belokranjskih gradovih izpričana prav od tega časa dalje (prvič z listino iz leta 1573), njen kontinuiran obstoj do prve polovice 18. stoletja pa je ugodno vplival na pismenstvo v domačem belokranjskem idiomu. Nikakor ne preseneča, da Bela krajina skupaj s prav tako obmejno Prlekijo izstopa po številnosti in še bolj po raznovrstnosti ohranjenih zgodnjenovoveških dokumentov v slovenščini. Slovensko pismenstvo je v Beli krajini dokumentirano le nekaj desetletij za hrvaškim, od konca 16. stoletja dalje, začevši z vpisi v sicer nemško vodeni cehovski knjigi metliških čevljarjev.⁷ Za udeležbo belokranjskih šolnikov v zgodnjem slovenskem uradovalnem pismenstvu sicer ni neposrednih dokazov, a je dovolj zgovorno že dejstvo, da je črnomaljski mestni pisar poučeval v tamkajšnji mestni šoli. Žal je arhiv mesta Črnomelj uničen, tako da od tam v nasprotju z Metliko ne poznamo nobenega slovenskega uradovalnega zapisa.

Na podobno združljivost službe je mogoče sklepati v grajskem okolju, kjer je bil gosposčinski uradnik zlahka hkrati tudi domači učitelj grajskih otrok. Za nobenega gosposčinskega uradnika, avtorja slovenskih priseg in drugih zapisov

5 Frankopan še piše, da je prejšnji učitelj Jernej Movrin poučeval v Črnomlju štiri leta, zdaj pa je grof zaradi novih okoliščin poslal domov nekaj fantov, ki jih je vzdrževal na črnomaljskem gradu in pošiljal v tamkajšnjo šolo (ARS, AS 2, Deželni stanovi za Kranjsko, I. reg., šk. 93, fasc. 54/9, snopič 4, 15. II. 1575, pag. 1). – Netočna je Grudnova razlaga istega vira, da je Movrin – tega imenuje Mavrinc – »poučeval v črnomeljski šoli latinska, cirilska in glagolska pismena«, in še zlasti, da je Frankopan prosil stanove za njegovo ponovno nastavitev, »češ da je tak pouk na Kranjskem potreben, v Črnomlju pa že od nekdaj v navadi« (sic!) (Gruden, *Zgodovina slovenskega naroda*, str. 739–740). Prim. Weiss, Reformacija na Metliškem, str. 702–703.

6 Weiss, Reformacija na Metliškem, str. 702.

7 O tem natančneje: Golec, *Nedokončana kroatizacija*, str. 44–46.

v slovenščini, sicer ne vemo zagotovo, ali je obenem poučeval. V nič manjši meri niso bili za sestavljanje dokumentov, med drugim skromnih slovenskih, uporabni pismeni organisti in cerkovniki, torej šolniki v širšem pomenu besede, ki so ponekod vodili tudi šolo.

Organist Filip Jakob Repež v Starem trgu pri Ložu

Z enim takšnih župnijskih uslužbencev, verjetno najbolj znanim, se naša obravnava šele prav začne. Cerknčan Filip Jakob Repež (1706–1773), ki je znan del življenja deloval kot organist v bližnjem Starem trgu pri Ložu in tam tudi umrl, je v slovensko biografiko prišel kot »množitelj cerkvenopesemskega repertorija«. Znan je kot avtor več nabožnih, predvsem romarskih pesmaric in napotkov za pobožno življenje, natisnjenih in ponatisnjenih med letoma 1757 in 1775.⁸ O tem, da bi Repež vodil redno šolo, ni poročil. Takšne šole po oblastnih poročilih ni bilo v Starem trgu ne leta 1761, ko je tam še služboval kot organist, ne 1774, leto dni po njegovi smrti.⁹ Da pa je del tamkajšnje mladine opismenil prav on, ni najmanjšega dvoma. Koliko je bil udeležen tudi v uradovanju, ni drugih pričevanj kakor danes izgubljeni rokopis – slovenska navodila za starotrške organiste, naslovljena kot *Kransku samerkvanie ...*. Repeževo *Kransku zamerkvanje* je znano le iz objave v *Slovenskem narodu* leta 1878, potem ko ga je takratni starotrški župnik posodil neznanemu objavitelju.¹⁰ Objava navaja letnico 1726, ki jo povzema tudi vsa strokovna literatura,¹¹ vendar gre za očitno pomoto. Repeževa navodila organistom so v resnici nekaj desetletij mlajša, saj njihovega sestavljavca leta 1726, ko je imel komaj 20 let, sploh še ni bilo v Starem trgu, v samem besedilu pa najdemo letnico nastanka »ante quem non«: 1752. V objavo v *Slovenskem narodu* se je prikradla zamenjava številke: namesto 1726 je pravilna datacija bodisi leto 1756 bodisi 1762.

Navodila organistom so bila zapisana v matrikulo ali kartapan župnije Lož s sedežem v Starem trgu (*Matricula sive Cartapanus Parochiae Loosensis* itd.),

8 O Repežu gl. zlasti: Lukman, Repež (Repesh, Repish), str. 83.

9 Po poročilu ljubljanske reprezentance in komore so leta 1761 v Notranjskem okrožju delovale samo štiri šole, vse v današnji hrvaški Istri (ARS, AS 7, Deželno glavarstvo na Kranjskem, politični oddelek, šk. 75, lit. T, No. 4, Vol 1, 17. 8. 1761, 17. 9. 1761). Notranjski okrožni urad v Postojni je naslednje leto poročal, da bi bilo mogoče v okrožju ustanoviti več nemških šol, prvo v Starem trgu pri Ložu, pri čemer bi bil tamkajšnji župnijski organist [Repež] za mesečno plačilo 17 krajcarjev od vsakega učenca pripravljen poučevati fante nemško brati in pisati ter računati (prav tam, 2. 3. 1762). Leta 1774 je od lastnika gospostva Snežnik prišlo v zvezi s šolami poročilo, da v župnijah Bloke in Lož ni šolmoštra, temveč zgolj organist, ki ne zna ne nemškega jezika ne brati niti pisati (prav tam, šk. 23, PP, lit. F, No. 12, Vol. 1, 4. 3. 1774).

10 Č., Pisanje iz starejših časov, s. p. [1–2]. – Prim. Kebe, *Loška dolina*, str. 387–388.

11 Prim. Legiša – Gspan (ur.), *Zgodovina slovenskega slovstva*, str. 310–311; Lukman, Repež (Repesh, Repish), str. 83.

izpisan z Repeževo kaligrafsko pisavo in sestavljen iz dveh delov. Prvega so sestavljala latinska navodila, kdaj so v župniji slovesne maše, žeganja in ustanovne maše ter koliko ob teh priložnostih prejmejo kaplani in organist. V drugem delu je Repež natančneje podučil svoje naslednike organiste o njihovih dolžnostih in pravicah: »*Kransku zamerkvanje za vse taiste, katiri za mano pridejo, bodo tukej naprej od več rijči nešli še bul zamirkanu koker v tem latinskem kartapanu odzgorej ...*«¹² *Zamerkvanje* obsega devet členov ali »zapopadkov«, od katerih je objavitelj leta 1878 priobčil le tiste, ki so se mu zdeli pomembnejši in zanimivejši. Ne vemo, ali sta bila v katerem omenjena tudi šola in organist kot šolmošter. Samo sklepati je mogoče, da bi objavitelj takšne omembe uvrstil med zanimivejše, če bi jih besedilo vsebovalo.

Oglejmo si šesti člen, v katerem Repež poseže globoko v zgodovino, vse do konca 15. stoletja, ko je bil v Ložu, maloprej povzdignjenem v mesto, izpričan prvi organist: »*Ta šesti zapopadik. Tu se je tudi v starih pismah nešlu, de kadar so tega prviga organista tukej gori vzeli nu postavili, se je pisalu 1494. Ta čas so s tega mejsta Loža vsi purgarji vpricho cejle fare na s. Jurja dan se obligirali, de očejo organistu z[a] enu spoznanje od vsaciga hofštata vsaku leytu o veliki noči 2 sovda, koker za ene pirihe (ali koker po vsi fari od gospodarja gre) za kruh mu dajati. Kir pak le-tij sedanji purgarji na vejo, koku inu zakaj so njih stari dejdci ali očaki ta mejhini davek tem organistu oblubili, zatu kir le-tij mejstni ludje nič bire nu obene druge stvari ne dajejo, vender eni še nerodnu nu persilenu te petake odrajtajo, inu kirkoli ta cajt doužni ostanejo, potlej nikuli ne plačajo inu tudi o žeganji mu nič ne dajo.*«¹³

Neznani objavitelj *Zamerkvanja*, ki je verjetno tudi (so)kriv za njegovo izgubo, je opozoril na lepopisno pisavo, na opazne poteze loškega govora in na Repeža kot avtorja tiskanih del.¹⁴ Kot tak je starotrški organist seveda skrbel tudi za dosledno rabo pravopisa vključno s črkopisom. V literarno zgodovino je prišel zgodaj, že z *Bibliotheco Carnioliae* Marka Pohlina (1803), torej samo tri desetletja po smrti.¹⁵ Tako niti najmanj ne preseneča, da ga lahko štejemo za prvega znanejšega sestavljavca slovenskih uradovnih dokumentov iz vrst šolnikov, čeprav še zdaleč ni mogel biti najzgodnejši.

12 V izvirniku: »Kransku Samerkuanie. Sa vfe taiste katjri sa mano pridejo, bodo tukei naprei od vezh rijzhi nefhli fhe bul samirkanu, koker v tem Latinskem Cartapanu odsgorei ...«.

13 V izvirniku: »Ta sfesti sapopadik. Tu fe ie tudi v ' Starih pišmah nešlu, de kadar fo tega perviga organista tukei gori vseli nu postavili, fe je pisalu 1494. Ta zhas fo s'tega Meista Loosha vfi purgarji v ' prizho cejle fare na S. Jurja dan fe obligirali, de ozhejo organistu s' enu spoznanie od vřaziga Hofštata vřaku Leytu o veliki Nozhi 2 Souda, koker sa ene pirihe (ali koker po vfi fari od gospodarja gre) sa kruh mu dajati. Kir pak letij sfledanij purgarij navejo koku inu sakai so njih Stari Deidzi ali ozhaki ta meihini davek tem organistu oblubili, satu kir letij Meistni Ludie nizh Bjre, nu obene druge stvari nedaiejo vender eni fhe nerodnu nu persilenu te petake odraitajo, inu kirkoli ta Zait doushni ostanejo potlei nikuli ne plazhajo: inu tudi o Shegnanij mu nizh ne dajo.« Č., Pisanje iz starejših časov, s. p. [2].

14 Prav tam, s. p. [1 in 2].

15 Pohlín, *Kraynska grammatika*, str. 397, 538–539.

Splošna šolska naredba (1774) in s šolskim področjem povezano slovensko uradno pismenstvo

Normativno slovensko besedilo Filipa Jakoba Repeža se kar samo po sebi navezuje na veliko pomembnejši tekst normativne narave, nastal nekaj let po koncu Repeževega zemeljskega življenja. Odpira se namreč vprašanje, ali je kdo iz šolske sfere sodeloval pri slovenskem prevodu terezijanske Splošne šolske naredbe iz leta 1774 in kdo bi to utegnil biti. Splošna šolska naredba je po prevodih gorskih bukev (od 1582 dalje)¹⁶ drugi zakonski akt, preveden v slovenščino, in sploh prvi, ki so ga prevedli po naročilu države.

Okoliščin nastanka prevoda v podrobnostih ne poznamo, predvidevati pa je mogoče, da je prevajalec Janez Nepomuk grof Edling¹⁷ vsaj pri terminoloških zadregah potreboval pomoč kakšnega praktičnega učitelja, če že ni šlo za tesnejše sodelovanje s šolniki iz prakse, na kar kažejo znana dejstva. Edling, ki je na vseh treh stopnjah šolskega nadzorstva od krajevene do deželne opravljal nadzorniško službo,¹⁸ je prav v tem času uvedel posebno »vrhunsko« obliko pedagoškega izobraževanja. Na njegovo pobudo so se pri njem ali kakšnem drugem članu kranjske šolske deželne komisije enkrat na mesec sestajali ravnatelj in učitelji ljubljanske normalke ter razpravljali o pedagoških vprašanjih. Verjetno je v tem krožku nastala tudi zamisel o prevodu Felbigerjevega dela *Kern des Methodenbuches* in njegovega izvlečka o trivialkah. Slovenski prevod iz leta 1777, sicer jezikovno zelo slab, ni le prva pedagoška knjiga v slovenskem jeziku, ampak tudi prvi poskus uporabiti slovenščino kot jezik znanosti. Felbigerjevo delo je prevedel Edling ali pa ga je vsaj dal prevesti.¹⁹

Splošna šolska naredba, ki predstavlja temeljni mejnik v osnovnem šolstvu, je v nekaj desetletjih od svojega nastanka žela znatne sadove, čeprav ni v celoti dosegla svojih ciljev, tj. splošne šolske obveznosti in opismenjenosti. Povečana stopnja pismenosti med prebivalstvom se je konec 18. in še posebej v prvi polovici 19. stoletja med drugim pokazala tudi v produkciji slovenskih besedil in zapisov. Na drugi strani pa je to čas, ko je bila slovenščina od Jožefa II. dalje še bolj kot prej izrinjena iz uradnovalne sfere in kot jezik zapisov dopuščena le v vlogi pomožnega jezika, rabljenega v skrajni sili. Po njem so posegali zlasti pri prisegah, razglasih in drugih besedilih, namenjenih glasnemu branju, oziroma kadar so morali udeleženci določenega pravnega dejanja zapisano besedilo razumeti.

Tak primer je ustanovno pismo trivialne šole v Trnovem pri Ilirski Bistrici iz leta 1814, ki ga je v hiši tamkajšnjega rihtarja deloma lastnoročno in deloma s

16 Dolenc, *Gorske buke*.

17 Po naročilu dvorne pisarne naj bi Splošno šolsko naredbo prevedel Blaž Kumerdej, ker pa prevoda še po treh letih ni opravil, je deželno glavarstvo sporočilo dvorni pisarni, da je to delo prevzel Edling. Schmidt, *Zgodovina šolstva*, str. 241. – O Janezu Nepomuku grofu Edlingu (1751–1793) gl. zlasti Kidrič, Edling Janez Nepomuk Jakob, str. 146–149.

18 Prav tam, str. 247.

19 Prav tam, str. 215.

križci podpisalo 16 mož svetnega in duhovnega stanu, potem ko so »čistu slišali in prov od besede do besede zastopili to krajnsko zapisano našo zavezo«. Navzoč ni bil noben učitelj od drugod, Trnovo pa učitelja tedaj niti še ni imelo, ampak je službo tri mesece zatem nastopil mož, ki je bil hkrati organist. S tem je bila le deloma izpolnjena druga točka pisne zaveze, naj bo učitelj samo učitelj in nič drugega: »De se bo nešel za le-to šulo držati en dober mojster, katirga edino opravilo bo sama šula, zavolo obilnosti otrok, in da se ne bo pečal z drugim rečem, katera ne sliši k podvučenju otrok, de se otroci vselej ob gvišnih urah brez prenehanja vučejo.«²⁰

Učitelja in trška pisarja Jožef Sekol v Lenartu v Slovenskih goricah in Franc Ksaverij Hofbauer v Mozirju

Učiteljska služba se je, kot je splošno znano, šele s tretjim osnovnošolskim zakonom iz leta 1869 dokončno osamosvojila od drugih služb, predvsem od organistovske. Dotlej pa so učitelji opravljali kot svojo glavno ali stransko delo med drugim tudi administrativne, pisarske naloge. Po ustanovitvi modernih občin leta 1849 – že po koncu obravnavanega obdobja – so bili med drugim občinski tajniki. V starejših obdobjih bi temu, kot smo videli, ustrezala služba mestnega in trškega pisarja. Iz časa državnega nadzora nad osnovno šolo po terezijanski splošni naredbi (1774) tako poznamo dva trška pisarja, ki sta bila obenem učitelja, zapustila pa sta nam vsak po en slovenski uradovalni dokument. Dokumenta sta iste vrste, in sicer prisežna obrazca za novosprejete tržane, oba s Štajerskega. Starejšega je med letoma 1788 in 1800 zapisal trški pisar in učitelj Jožef Sekol v (Sv.) Lenartu v Slovenskih goricah, drugega pa med letoma 1818 in 1822 Jožef Hofbauer, trški pisar in učitelj v Mozirju. Ker sta z obema povezani zanimivi zgodbi in ker gre za neposredna zapisa iz uradovalne prakse, si ju bomo ogledali nekoliko natančneje.²¹

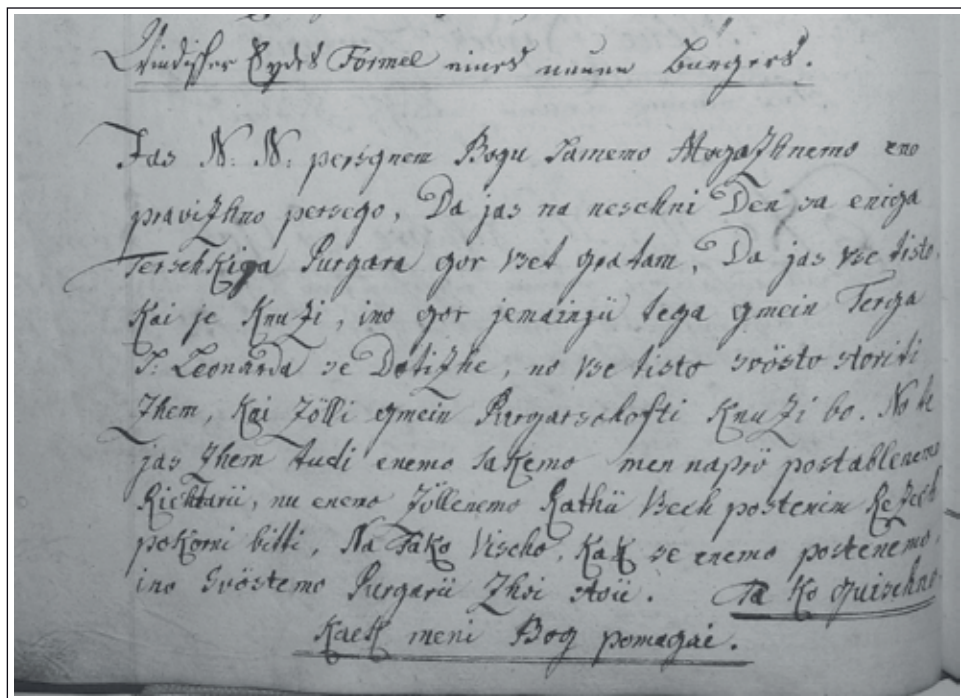
Lenarški prisežni obrazec ni datiran, zapisan pa je v trškem protokolu za obdobje 1786–1843, in sicer kot prevod nemškega obrazca.²² V literaturi je v zvezi z njim najti več zmot, začevši s tem, da je nastal leta 1787 in da gre za obrazec, po katerem so prisegali trški sodniki.²³ Dejansko ga je pod nemški obrazec »vrinila« roka, ki se v protokolu pojavi 18. oktobra 1788 in je do 11. julija 1800 ustvarila veliko večino zapisov, nikjer pa ni povedano, kdo je bila ta oseba, vsekakor lenarški trški pisar. Obstoj pisarske službe je za ta čas dokumentiran, vendar ni pisar nikoli naveden z imenom ne v trškem protokolu ne v župnijskih matičnih knji-

20 Pavlič, Ustanovno pismo, str. 25–26. – V naši objavi je besedilo transliterirano v sodoben slovenski črkopis.

21 Oba dokumenta sta podrobno obdelana v: Golec, *Slovenska prisežna besedila*, MOZ-1 in LEN-1. Mozirska prisega tudi v: Golec, *Mozirska tržanska prisega*.

22 PAM, PAM/0003, Trg Lenart v Slovenskih goricah, šk. 2, trški protokol 1786–1843, pag. 68.

23 Golec, *Slovenska prisežna besedila*, LEN-1/4.

Prisežni obrazec za novosprejete tržane trga Sv. Lenart
v Slovenskih goricah (PAM, PAM/0003, Trg Lenart
v Slovenskih goricah, šk. 2, trški protokol 1786–1843, pag. 68).

gah. Samo posredno, s seznama tržanov, ki so leta 1793 prostovoljno prispevali za vojno zoper Francijo in so navedeni s poklici, je bilo mogoče sklepati, da se je trški pisar skrival v osebi učitelja (Schulmeister) Jožefa Sekola (Joseph Seckol). Primerjava Sekolovih lastnoročnih podpisov (v vlogi krstnega botra) v lenarški krstni matici z rokopisom pisarja v trškem protokolu med letoma 1788 in 1800 je nedvoumno potrdila, da gre za isto osebo. Še več, Jožef Sekol je edini pisec katere od slovenskih trških priseg v slovenskem prostoru, čigar življenjsko pot poznamo od rojstva do smrti; neznanka ostaja le to, kje se je šolal, potrjeno ne v znani župnijski šoli v Rušah pri Mariboru. Pri Sv. Lenartu, kjer se je tudi rodil, je poučeval šest desetletij, vse do pozne starosti oziroma smrti. Na svet je prišel kot tržanski sin Blaža Sekola in Marije, rojene Nußbacher, krščen 6. marca 1735. Ko se je pri 25 letih 19. februarja 1760 oženil, je v poročni matici že označen kot učitelj (Ludimagister). Župnijske matice ga vseskozi označujejo kot »gospoda« in učitelja, 8. aprila 1772 prvič tudi kot trškega svetnika in tržana (Senator, Civis). Vse kaže, da učiteljjevanja ni odložil vse do smrti 18. januarja 1818, ko ga mrliška matica označuje kot 82-letnega učitelja in tržana (Schullehrer und Bürger alda). Dva trdna indica kažeta, da je za katedrom vztrajal do zadnjega. Prvič, po sekundarnem viru, lenarški šolski kroniki, je službo učitelja opravljal še leta 1812, pri čemer je

bil hkrati cerkovnik, organist in oznanjevalec. In drugič, dokler je bil Sekol živ, ne srečamo pri Sv. Lenartu nobenega drugega učitelja.²⁴

Besedilo službenega obrazca za novosprejete lenarške tržane ima nemški naslov Windischer Eydes Formel eines neuen Bürgers in kratko vsebino, ki jo navajamo v celoti, prečrkovano v sodoben slovenski črkopis: »Jaz, N. N., persegnem²⁵ Bogu samemo Mogačnemo eno pravično persego, da jaz na nešni den za eniga trškiga purgara gor vzet gratam, da jaz vse tisto, kaj je k nuci, ino gorjemajnji(j)²⁶ tega gmajn²⁷ trga S. (vetega) Leonarda se dotiče, no vse tisto zvōsto storiti čem, kaj cōli gmajn²⁸ purgaršofti k nuci bo. No te jaz čem tudi enemo sakemo men naprō postavljenemo²⁹ rihtari nu enemo cōlenemo rati (v) vseh poštenim rečeh pokorni biti. Na tako vižo, kak se enemo poštenemo ino zvōstemo purgari coj³⁰ stoji. Tako gvišno kak meni Bog pomagaj.«³¹

Čeprav je besedilo dobesedni prevod novega nemškega obrazca s prejšnje strani knjige, je med njima nekaj manjših vsebinskih razlik. V pomanjkanju ustreznih slovenskih besed je Jožef Sekol malce poenostavil nekatere nemške formulacije in pri tem še zamenjal vrstni red besed in glagolov, da bi bila slovenska prisega bliže duhu jezika prisežnikov. Ugotovljeno avtorstvo prisege – njen prevajalec je bil lenarški domačin – potrjuje, zakaj kaže jezik opazne poteze slovenskogoriškega narečja. Za Jožefa Sekola je bil merilo lenarški idiom in se, drugače kot pozneje njegov učiteljski tovariš Hofbauer v Mozirju, ni trudil slediti knjižnim zgledom.

Sekolov pravopis je bil precej dosleden, razen uporabe diakritičnih znakov ö in ü, ki pritegneta posebno pozornost. Končni ü srečamo v dajalniku samostalnikov (*jemajnjü, rihtarü, ratü, purgarü*) in v tretji osebi sedanjika ednine glagola stati (*stojü*), vendar nima glasovne vrednosti goričanskega in prleškega naglašeneja [ü], temveč [i] oziroma [ji], enkrat morda tudi [ij]: *gorjemajnijj*. Grafem ö je zapisan pri naglašanih samoglasnikih: *zvōsto, cōli, naprō, cōlenemo, zvōstemo*, in to na mestih, kjer je v narečju [ej], kar je pisec z znakom ö očitno tudi hotel

24 Prav tam, LEN-1/6.

25 Dejansko: *persgnem*. Samoglasnik *e* je izostal po pomoti.

26 Mogoča je množina: *gorjemajnja*, v tem primeru rodilnik *gorjemajnijj*, ker se samostalniček navezuje na glagol dotikati se.

27 Lahko tudi: *gmejn*.

28 Lahko tudi: *gmejn*.

29 Dejansko: *postablenemo*, kar je verjetno napaka.

30 Glede na sestavljeni grafem *zh* bi lahko brali tudi *čoj*, najverjetneje pa gre za pomotoma obrnjeno zaporedje grafemov *h* in *z* – *hzoi*: *hcoj stoji*.

31 V izvirniku: »Jas N: N: persgnem Bogu Samemo Mogazhnemo eno pravizhno persego, Da jas na neschni Den sa eniga Terschkiga Purgara gor vset gratam, Da jas vse tisto, kai je knuzi, ino gor jemainjü tega gmein Terga S: Leonarda se Dotizhe, no vse tisto svōsto storiti zhem, kai zōlli gmein Purgarschofti knuzi bo. No te jas zhem tudi enemo Sakemo men naprō postablenemo Richtarü, nu enemo zōllenemo Rathü vseh postenim Rezech pokorni bitti. Na Tako Vischo, kak se enemo postenemo, ino Svōstemo Purgarü zhoi stoü. Ta ko Guischno kaek meni Bog pomagai.« Prav tam, LEN-1/2.

ponazoriti. Analogiji za pisanje [ji] kot *ü* in zlasti [ej] kot *ö* najdemo v slovenskih razglasih dveh sodb z bližnjega gradu Hrastovec iz leta 1749, kar morda kaže na tradicijo takšnega svojevrstnega zapisovanja v lokalnem okolju. Glede na čas rojstva pisca prisege Jožefa Sekola (1735), je domneva toliko bolj verjetna. Mladi Sekol bi prav lahko imel učitelja, bodisi v lenarški šoli ali »mentorja« na Hrastovcu, od katerega bi prevzel nekatere posebnosti pisanja. Zdi se, da je želel tudi z zapisom veznika *kak* kot *kaek* podati glasovno vrednost, ki ni čisti [a], čeprav v besedilu pred tem najdemo obliko *kak*.³²

Ni zanemarljivo, da so Sekolov obrazec uporabljali v trgu, ki je imel, sodeč po številnih nemških priimkih, opazno dvojezično slovensko-nemško jezikovno podobo. V t. i. avstrijski ustavni dobi do zloma habsburške monarhije je bil trg v nemških rokah, nemščina kot občevalni jezik pa statistično pred slovenščino. Lenarški prisežni obrazec tako izvira iz trga, ki leži od štajerskih trgov z ohranjenimi slovenskimi prisežnimi besedili najbolj severno in je bil že v 18. stoletju najbolj nemški. V tem kontekstu je razumljivo, da so se v Lenartu pokazale potrebe po prisežnem obrazcu v slovenščini le pri sprejemanju novih tržanov, medtem ko prisežni obrazec za trške svétnike ni dobil slovenskega prevoda, ker zanj ni bilo potrebe. Vse tri nove obrazce s konca 18. stoletja – nemškega za svétnike in tržane (iz leta 1787) ter slovenskega za tržane (iz obdobja 1788–1800) – so skoraj gotovo uporabljali do upravnih reform sredi 19. stoletja. Ni izključeno, da se je za priseganje tržanov po obeh obrazcih, nemškem in slovenskem, kljub arhaičnosti jezika obdržalo še po ukinitvi trške avtonomije in uvedbi občine (1850) ali pa so ju uporabili kot predlogo za nova obrazca.³³

Prav takšno vlogo je imel prisežni obrazec za nove tržane, zapisan v trški protokol Mozirja med letoma 1818 in 1822,³⁴ ko je preminil njegov avtor, trški pisar in učitelj Franc Ksaverij Hofbauer. Na mozirsko tržansko prisego se veže pomota o njenem znatno zgodnejšem nastanku, ki je posledično begala in zavajala slovenistično stroko. Objavitelj prisežnega besedila France Kotnik (1926) je namreč nastanek obrazca postavil v leto 1740, čeprav bi moral opaziti, da so vpisi v knjigi trških protokolov od prvega leta 1740 do leta 1818 vsi sočasnega nastanka in delo iste prepisovalske roke. Za približno 80 let prezgodnja datacija se je vztrajno ponavljala, saj se je knjiga medtem izgubila, postala javnosti dostopna šele leta 1993 in bila objavljena v faksimilu leta 2004. Zmotno Kotnikovo datacijo prisege bi bilo mogoče popraviti ob izdaji faksimila, a se to ni zgodilo vse do leta 2011.³⁵

Mozirski obrazec za nove tržane, prevod nemškega, ki je v knjigo vpisan kot prvi, se v sodobnem slovenskem črkopisu glasi takole: »*Jest, N. N., persežem h Bogu, de jest bodem temo trgo vso zvestobo skazov, tedej ne le samu temo na-*

³² Prav tam, LEN-1/7 in LEN 1/8.

³³ Prav tam, LEN-1/9.

³⁴ ZAC, ZAC/0510, Zbirka Videčnik Aleksander 1696–1981, št. 4, Bürger Buch von Prasberg 1740 [Trška knjiga Mozirja 1740–1919], s. p.

³⁵ Golec, *Slovenska prisežna besedila*, MOZ-1/3 in MOZ-1/4.

prej postaulen(m)o gospodu rihterjo al namestniko, ampak tudi temo magistrato vselej to spodobno pokoršno skazel, ino tudi vse, kar je k pravimu potrdejnu ino h držejnu teh trških pravic ino frejesti³⁶ potrebnu al h pridu, bom sturil al dopernesel, nekol pa taiste zaničovu al cel taistim kaj zuper delel. Tudi jest oblubim se vselej toku, koker se enimo zalmo zraven tudi perseže(n)mo purgerjo spodobi zadržati, ino tudi vselej, kader je le mogoče, se pustit nucat, tedej te mene dane povele zvestu dopolniti, koker gvišnu meni Bog pomaga. Amen.»³⁷

Besedilo je torej okoli leta 1820 napisal trški sindik Franc Ksaverij Hofbauer, čigar pisavo razkrivajo dokumenti trškega arhiva, ki jih je sam podpisoval od začetka leta 1797 do konca leta 1821. Spodnja meja nastanka knjige protokolov in slovenske prisege na njenem začetku je 11. avgust 1818, zgornja pa malo pred Hofbauerjevo smrtjo 9. februarja 1822. Knjiga je bila sprva namenjena samo vpisovanju imen novih trških, pozneje magistratnih svetnikov in novosprejetih tržanov. Po Hofbauerjevi smrti je knjiga za četrto stoletja obmirovala, saj je naslednji trški sindiki niso vodili v skladu z njenim namenom. Vsebina knjige se je spremenila z naslednjim zapisom iz leta 1847, ki govori o izvolitvi (zadnjega) trškega sodnika, nato pa sledijo različne vsebine vse do leta 1919.

Nemški in slovenski prisežni obrazec za nove tržane bi bila prav tako lahko starejšega nastanka, vendar njuni predlogi nista mogli nastati prej kot konec 18. stoletja, ko so tudi v Mozirju začeli uporabljati pojem magistrat (prvič 1792), ki ga omenjata obe prisežni besedili. Nekaj manjših vsebinskih razlik med nemškim izvirnikom in slovenskim prevodom prisege, večinoma poenostavitve v slovenskem besedilu, ne pripomore k ugotavljanju točnejše datacije nastanka. Da je slovensko besedilo prepis, četudi morda šele hkrati s knjigo nastalega prevoda, pričata dva prepisovalska spodrsaljaja.

Tudi če sta predlogi prisežnega obrazca v nemščini in slovenščini nastali že konec 18. stoletja, obstaja le majhna možnost, da njun avtor ne bi bil Franc Ksaverij Hofbauer, ki je obrazca pozneje zapisal v trško knjigo. Kotnik je sklepal, da je prevod nemške prisege delo domačina, »ki je deloma poznal takratno knjižno slovenščino, a tudi domače narečje«. Izkazalo se je, da je imel v znatni meri prav. Hofbauer se je kot učitelj srečeval s pisano slovenščino, za domačina pa je veljal s pridržkom. V Mozirju se sicer ni rodil, a je v trgu živel od najstniških let, ob zapisu oziroma prepisu prisege že blizu štiri desetletja. Od kod se je njegova družina priselila v Mozirje, ni bilo mogoče ugotoviti. Frančevega očeta Frančiška Pavelskega Hofbauerja (*Hoffpauer*) srečamo prvič leta 1782, ko je postal mozirski

³⁶ Lahko tudi: *frajesti*.

³⁷ V izvirniku: »Purgerska Perféga. Jeft N. N. perfeshem h' Bogu ! de jeft bodem temo Tergo v'fo Sveftobo Skasov, tedej ne le Samu temo naprej poftauleno Gofpodu Richterjo, al Naméftniko, ampak tudi temo Magiftrato vfellej to fpodobno Pokorsh(=)no Skasél; ino tudi vfe, kar je k pravimu poterdejnu, ino h' dershejnu téh tershkih Praviz ino Frejfti potrebnu al h'pridu, bom fturil, al dopernéfel, nekol pa taifte sanizhovu al zel taiftim kaj Super delel. Tudi jeft oblubim, Se vfellej toku, koker Se enimo salmo sraun tudi perféshemo Purgerjo Spodobi, sadershati, ino tudi v'fellej, kader je le mogozhe, Se puftit nuzat, tedej te mene dane Povele Svéftu dopolniti, koker gvifhnu Meni Bog pomaga Amen.« Golec, Slovenska prisežna besedila, MOZ-2.

tržan in je ob tem dejanju v trškem protokolu označen kot gozdarski mojster. Franc Ksaverij se je glede na navedbo starosti dvajset let ob poroki 28. januarja 1787 rodil neznano kje leta 1766 ali 1767. Po mozirski šolski kroniki naj bi leta 1787, torej v letu svoje poroke, začel poučevati v svoji hiši kot prvi mozirski učitelj in to ostal do smrti leta 1822. Hkrati je opravljal še službo organista in mežnarja; v mozirskih župnijskih maticah je tako izmenično naveden kot učitelj (*Lehrer*) – prvič leta 1789 in zadnjič 1820 – in organist. Sicer pa je ostal v spominu kot zelo dober učitelj, saj sta bila njegova šola in on sam imenovana za zgledna.³⁸ Ohranjen je tudi zvezek lepopisnih vaj njegovih učencev iz leta 1795, med katerimi je ena dvojezična vaja v nemškem in slovenskem jeziku.³⁹ V trških dokumentih je do konca 18. stoletja največkrat imenovan trški uradnik (*Marktbeamter*) in nato od leta 1801 praviloma podpisan kot sindik (*Synd.*, *Syndiker*), kot tak zadnjič 30. novembra 1821. Neka magistratna zakupna pogodba razkriva Hofbauerjevo pisavo še 18. januarja 1822, tri tedne pred njegovo smrtjo. Preminil je 9. februarja istega leta, po mrliški matici star 53 let.⁴⁰

Jezikovne in pravopisne podobe Hofbauerjevega obrazca se je natančneje lotil Jakob Rigler (1968), ki je po Kotniku povzel, da nekateri lokalizmi kažejo na pisca domačina, a se vidi, da je skušal pisati v knjižni slovenščini. Prihodnjik s končnico *-l* res kaže na prevajalčevo posnemanje knjižne norme, ki jo je zelo verjetno zaznati še v nekaterih oblikah: *samu*, *koker*, *potrebnju*, *zuper*, *zvestu*. Ugotovitev ima danes precej drugačen pomen kot za Riglerja, ki se je zanašal na Kotnikovo veliko prezgodnjo datacijo 1740 in ni mogel vedeti, da je bil pisec izkušen učitelj, prisega pa šele iz 19. stoletja. Glede na piščev učiteljski poklic in pozni nastanek besedila ne preseneča pravilnost slovenskega pravopisa. Po Riglerju je prisega napisana »v dosledni bohoričici, le beseda *Richter* je pisana po nemškem načinu«. ⁴¹ Z odkritjem, da mozirska tržanska prisega ni nastala že leta 1740 – Rigler je dopuščal celo možnost, da je še starejša –, temveč šele okoli leta 1820 in da tudi njena morebitna predloga ne seže globlje kakor v konec 18. stoletja, je besedilo izgubilo velik del pomena, ki so mu ga pripisovali.

Obe različici obrazca, nemška in slovenska, sta ostali v rabi vsaj do leta 1850, ko so razpustili trški magistrat in je nastala občina z izvoljenim županom in občinskim odborom. Ni izključeno, da so slovensko različico (in morda tudi nemško) po tem času uporabili kot predlogo za novi slovenski prisežni obrazec ali da so nekaj časa prisegali še po starem, tako da so izpustili izraze rihtar, namestnik in magistrat, ki so z upravno-politično reformo izginili, izraz purger pa sčasoma nadomestili s tržanom. Institucija tržana je namreč obstala še globoko v drugo polovico 19. stoletja, nemara vse do prve Jugoslavije.⁴²

³⁸ Prav tam, MOZ-6.

³⁹ SŠM, Arhiv, sign. 506, lepopisni zvezek Probeschritten Praßberg/Mozirje. – Prim. Schmidt, *Zgodovina šolstva*, str. 238, 241 (faksimile dvojezične vaje).

⁴⁰ Golec, *Slovenska prisežna besedila*, MOZ-1/6.

⁴¹ Prav tam, MOZ-1/8.

⁴² Prav tam, MOZ-1/9.

Šolniki kot zapisovalci oporok

Konec 18. stoletja začnemo šolnike srečevati tudi kot zapisovalce oporok. Po zadnjih ugotovitvah poznamo do leta 1850 skupno 42 slovenskih oporok, prve tri nastale v obdobju 1671–1713, vse druge pa od okoli 1790 dalje. Pri zapisovalcih je lepo opazen trend, ki ga lahko označimo kot splošnega. Prva dva iz zadnje tretjine 17. stoletja, ki sta svojo zadnjo voljo oba napisala lastnoročno, sta baronica in prelat, torej pripadnika socialno in pravno privilegiranega prebivalstva. Tretji oporočitelj, stanovsko že nižje, je trški svetnik in je testament v začetku 18. stoletja morda prav tako sestavil sam. Na prelomu iz 18. v 19. stoletje sta med maloštevilnimi zapisovalci dva »šolmoštra«, od katerih je eden napisal lastno oporoko, nato pa sledijo izključno zapisi oporok po tretji osebi. Opazno je, da je v prvi generaciji zapisovalcev, nekako do konca prve četrtine 19. stoletja, najti več uradnikov in pomožnih uradnikov kot pozneje, ko vse bolj prihajajo v ospredje navadni kmečki ljudje. Nastajanje slovenskih oporok je omogočila predvsem razširjena pismenost, ki je v prvi polovici 19. stoletja ponekod zajela že opazen delež podložniškega življa. Vzporedno s slovenskimi zapisi ustnih oporok so v istih okoljih še vedno nastajali tudi zapisi v nemščini. Razlogi za zapis oporoke v oporočiteljevi materinščini namesto v uradnem jeziku so bili od primera do primera različni in so se lahko prepletali oziroma dopolnjevali. Sklepati gre predvsem na dva: na neznanje nemščine pri zapisovalcih in na željo oporočiteljev in oporočiteljic, da bi okolica njihovo zadnjo voljo povsem natanko razumela.⁴³

Ne preseneča, da je drugo najstarejšo podložniško oporoko, nastalo 19. marca 1795, zapisal »šolmošter«, in sicer Jožef Skubic iz Škocjana pri Novem mestu,⁴⁴ kjer po uradnih podatkih v tem času ni bilo trivialke, tako da je bil le nominalno učitelj.⁴⁵ Skubic je v navzočnosti prič kot »naprošen fertigavc« zapisal zadnjo voljo klevevškega podložnika Andreja Češnovarja. Žal velja izvirnik oporoke danes za izgubljenega in je znan samo iz objave. Jezik kaže značilne dolenske poteze, črkopis pa je precej dosledna knjižna bohoričica tega časa.⁴⁶ Zanimivo je, da je taisti škocjanski »šolmošter« neposredno povezan tudi s kronološko naslednjo oporoko, ki je nastala istega leta 1795 in je po starosti tretja najzgodnejša znana podložniška oporoka. Oporočiteljica Jera Globevnica je v oporoki, narekovani (klevevškemu gosposčinskemu) uradniku, imenovala za svojega glavnega dediča »tega v Šenkocjanu stoječiga šulmajstra Jožefa Skubca« in se spomnila tudi (še neustanovljene) trivialke: »Jest zašafam za normal šulo dva goldinarja.«⁴⁷

43 Golec, *Slovenske oporoke*, razdelka 1 in 4.

44 Prav tam, razdelek 3, 05 – Klevevž 2.

45 Golec, Najstarejša oporoka učitelja, str. 369–370.

46 Prva objava: Umek (ur.), *Slovenščina v dokumentih*, str. 36–38. – Druga objava je bila narejena po prvi, v njej pa pomotoma manjkata dve vrstici (Košir, Primeri starejših oporok, str. 112). Tretja objava: Golec, *Slovenske oporoke*, razdelek 3, 05 – Klevevž 2.

47 ARS, AS 743, Gospostvo Klevevž, fasc. 4, Oporoke, 7. 12. 1795. Objavi: Košir, Primeri starejših oporok, str. 113–114; Golec, *Slovenske oporoke*, razdelek 3, 06 – Klevevž 3.

Omemba »normal šule« preseneča glede na uradne podatke, po katerih Škocjan ni imel »prave« šole, vendar ni mogoče, da bi bila mišljena šola v katerem drugem kraju, saj bi bilo to nedvomno povedano. Iz oporoke tako spoznamo živo slovensko terminologijo, povezano s šolo. Ni gotovo, ali je Jožef Skubic preživel svojo dobrotnico in prišel do oporočnega volila, saj je umrl že 28. aprila 1800. Skoraj brez dvoma se je rodil 10. januarja 1764 v Višnji Gori kot sin tamkajšnjega »šolmoštra« Fortunata Skubica (1736–1801).⁴⁸ Tega poznamo kot poznejšega »šolmoštra« na Svibnem pri Radečah, kjer je 30. marca 1801, malo pred smrtjo, lastnoročno napisal svojo oporoko v slovenščini.⁴⁹ Ker je obvladal nemško, izbira slovenščine na prvi pogled preseneča. Najbrž se je zanj odločil, ker sta se pod oporoko kot priči podkrižala dva nepismena človeka, ki torej besedila ne bi mogla razumeti, če ne bi bilo napisano v njuni materinščini. Skubic starejši je bil drugače od Skubica mlajšega znatno slabše podkovan v knjižni slovenščini. Dosledna raba bohoričice mu je bila tuja, čeravno se je šumevce in sičnike trudil zapisovati enotno. Slovensko je očitno pisal tako, kot se je navadil v mladosti, potem pa je morda deloma sledil tiskanim zgledom. Pravopisne poteze njegove oporoke pričajo, da se je k slovenščini zatekal le v sili. Že združevanje in delitev besed kažeta na pisca, neveščega knjižne slovenščine. Gotovo je sicer prebiral prevod Svetega pisma in maloštevilne slovenske tiske, ni pa se trudil posnemati ne njihovega jezika ne pravopisa.⁵⁰

Med slovenskimi oporokami iz prve polovice 19. stoletja je le še ena, ki jo lahko pripišemo šolniku v širšem pomenu besede. 27. februarja 1829 je Anton Kadunc, mežnar in organist v Marija Širju nad Zidanim Mostom, v okornem jeziku, a precej dosledni bohoričici zapisal ustno oporoko podložnice Elizabete Pavelšek.⁵¹

Slovenske oporoke, ki se začnejo vrstiti od konca 18. stoletja, postajajo sčasoma, kot rečeno, vse bolj delo navadnih ljudi z različno stopnjo opismenjenosti. Dejstvo, da so oporoke zdaj čedalje pogostejše pisali v slovenščini in da so kot zapisovalci prihajali v ospredje kmečki ljudje, pa sta tesno povezani z njihovo elementarno šolanostjo. Trivialna šola jih je funkcionalno opismenila in jih usposobila za sestavljanje preprostejših poslovnih pogodb, dogovorov, oporok in podobnega, v prvi vrsti v nemščini, a vsaj ponekod tudi v slovenščini. Na mesto šolnikov kot sestavljavcev slovenskih (pol)uradnih besedil in zapisov nasploh so tako v predmarčni dobi odločno stopili njihovi učenci.

48 Golec, Najstarejša oporoka učitelja, str. 370.

49 ARS, AS 166, Mesto Višnja Gora, šk. 6, snopič Zapuščinski akt Fortunata Skubca 1801, priloga A, 30. 3. 1801. – Objavi: Golec, Najstarejša oporoka učitelja, str. 361–363; Golec, *Slovenske oporoke*, razdelek 3, 07 – Svibno pri Radečah.

50 Golec, Najstarejša oporoka učitelja, str. 366–367.

51 ZAC, ZAC/0530, Krajevno sodišče gosposčine Ojstrica in Podgrad, šk. 9, N9/4, zapuščinski spis Elizabete Pavelšek ali Godlar. – Objava: Golec, *Slovenske oporoke*, razdelek 3, 22 – Marija Širje pri Zidanem mostu.

Povzetek

Prispevek obravnava šolnike v širšem pomenu besede kot ustvarjalce uradovnih zapisov v slovenskem jeziku, preden je slovenščina leta 1849 postala eden od uradnih jezikov habsburške monarhije. Do srede 19. stoletja so slovenski dokumenti nastajali le izjemoma, še največ prisege, od srede 18. stoletja pa v večjem številu tudi prevodi oblastnih razglasov in od konca stoletja oporoke.

V prispevku so zajeti vsi ugotovljeni primeri, v katerih je dokument potrjeno sestavil šolnik, in osvetljene okoliščine njegovega nastanka. Prvi tak dokument je šele iz srede 18. stoletja in je normativne narave: Filip Jakob Repež, organist v Starem trgu pri Ložu, sicer avtor tiskanih pesmaric in nabožnih besedil, je sestavil rokopisna navodila za svoje naslednike organiste. Dva prisežna obrazca za novosprejete tržane sta delo učiteljev, ki sta hkrati opravljala službo trškega pisarja. Prvega je med letoma 1788 in 1800 sestavil Jožef Sekol v Lenartu v Slovenskih goricah, drugega pa okoli leta 1820 Franc Ksaverij Hofbauer v Mozirju. Učitelji in organisti so bili nadalje udeleženi pri zapisovanju ustnih oporok. Tako je Jožef Skubic iz Škocjana pri Novem mestu leta 1795 zapisal drugo najstarejšo znano podložniško oporoko v slovenščini, njegov oče, prav tako le nominalni učitelj (šolmošter), pa je leta 1801 na Svibnem pri Radečah sestavil v materinščini lastno oporoko. V zadnjih desetletjih obravnavane dobe je čutiti vpliv šolnikov na povečano stopnjo pismenosti med kmečkim življem, ki se je prav tako odrazila v slovenskem (pol)uradovnem pismenstvu, zlasti v zapisovanju ustnih oporok.

Viri in literatura

Viri

Arhiv Republike Slovenije (= ARS):

- AS 2, Deželni stanovi za Kranjsko: I. reg., šk. 93.
- AS 7, Deželno glavarstvo na Kranjskem, politični oddelek: šk. 23 in 75.
- AS 166, Mesto Višnja Gora: šk. 6.
- AS 743, Gospodstvo Klevevž: fasc. 4.

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Ljubljana, Sekcija za zgodovino slovenskega jezika:

- Vaso Suyer, Kartoteka patentov.

Pokrajinski arhiv Maribor (= PAM):

- PAM/0003, Trg Lenart v Slovenskih goricah: šk. 2.

Slovenski šolski muzej (= SŠM):

- Arhiv: sign. 506.

Zgodovinski arhiv Celje (= ZAC):

- ZAC/0510, Zbirka Videčnik Aleksander 1696–1981: št. 4.
- ZAC/0530, Krajevno sodišče gosposčine Ojstrica in Podgrad: šk. 9.

Literatura

- Aškerc, A.[nton]: Slovenski prisegi iz ljubljanskega mestnega arhiva. *Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko IX* (1899), str. 73–74.
- Č.: Pisanje iz starejših časov. *Slovenski narod XII* (1879), št. 192, 22. 8. 1879, s. p.
- Dolenc, Metod: „Gorske bukve“ v izvirniku, prevodih in priredbah. Ljubljana: Akademija znanosti in umetnosti, 1940.
- Golec, Boris: Ljubljansko škofijsko gospostvo (Pfalz) – zakladnica slovenskih sodnih priseg (1752–1811). *Arhivi* 28 (2005), str. 239–312.
- Golec, Boris: Mozirska tržanska prisega iz leta 1740 – »usodna« zmeta izpred 90. let v ČZN 1926. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 87, NV 52 (2016), št. 1–2, str. 5–19.
- Golec, Boris: Najstarejša oporoka učitelja v slovenščini. Kulturnozgodovinski oris dokumenta in njegovega avtorja. *Šolska kronika* 25 (2016), št. 3, str. 350–373.
- Golec, Boris: Nedokončana kroatizacija delov vzhodne Slovenije med 16. in 19. stoletjem. Po sledih hrvaškega lingvonima in etnonima v Beli krajini, Kostelu, Prekmurju in Prlekiji. (Thesaurus memoriae. Opuscula 3). Ljubljana: Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, 2012.
- Golec, Boris: Slovenska prisežna besedila trških skupnosti in neagrarnih poklicnih skupin do konca predmarčne dobe. Ljubljana: Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU: Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, 2011. <http://nl.ijs.si/e-zrc/prisege2/index-sl.html>.
- Golec, Boris: Slovenske oporoke in prisežna besedila o oporokah (1671–1850). Elektronske znanstvene monografije (eZmono). Ljubljana: Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU, 2017.
- Gruden, Josip: *Zgodovina slovenskega naroda. I. del.* (Reprint prve izdaje, ki je izšla v 6 zvezkih v letih od 1910 do 1916). Celje: Mohorjeva družba, 1992.
- Kidrič, France: Edling Janez Nepomuk Jakob, geslo v: *Slovenski biografski leksikon. Prva knjiga Abraham – Lužar*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1925–1932, str. 146–149.
- Kidrič, Fr.[ance]: Opombe k protiref. (katol.) dobi v zgodovini slovenskega pismenstva. *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino III* (1921–22), str. 73–80.
- Kebe, Janez: *Loška dolina z Babnim Poljem. Zgodovina župnij Stari trg pri Ložu in Babno Polje*. Ljubljana: Družina, 1996.
- Koruza, Jože: O zapisanih primerih uradne slovenščine iz 16., 17. in 18. stoletja. *Jezik in slovstvo XVIII*, (1972/73), str. 193–200, 244–254.
- Košir, Matevž: Prisege v slovenščini. *Arhivi* 15 (1992), št. 1–2, str. 6–11.
- Legiša, Lino (ur.) – Gspan, Alfonz (ur.): *Zgodovina slovenskega slovstva. I do začetkov romantike*. Ljubljana: Slovenska matica, 1956.

- Lukman, Franc Ksav.[erij]: Repež (Repesh, Repish) Filip Jakob, geslo v: *Slovenski biografski leksikon. Tretja knjiga Raab–Schmidl*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1960–1971, str. 83.
- Pavlič, Slavica: Ustanovno pismo trnove šole. *Kronika XIV* (1966), št. 1, str. 25–28.
- Pohlin, Marko: *Kraynska grammatika. Bibliotheca Carnioliae*. Znanstvenokritična izdaja. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2003.
- Reisp, Branko: O najstarejših tiskanih uradnih razglasih v slovenščini. *Kronika 15* (1967), št. 2, str. 91–94.
- Ribnikar, Peter: *Slovenske podložniške prisege patrimonialnega sodišča Bled*. Ljubljana: Partizanska knjiga, 1976.
- Umek, Ema (ur.) idr.: *Iz roda v rod. Pričevanja o slovenskem jeziku* (Publikacije Arhiva SR Slovenije, Katalogi, Zvezek 5). Ljubljana: Arhiv SR Slovenije, 1982.
- Umek, Ema (ur.): *Slovenščina v dokumentih skozi stoletja. Razstava ob 25-letnici samostojnega delovanja Arhiva Slovenije*. Ljubljana, 8. do 17. februarja 1971. Ljubljana: Arhiv SR Slovenije, 1971.
- Weiss, Janez: Reformacija na Metliškem. Prispevek k celovitejšemu razumevanju pojava protestantizma na Slovenskem. *Kronika 58* (2010), št. 3, str. 685–712.

Zusammenfassung

Lehrer und das amtliche Schrifttum bis zur Mitte des 19. Jahrhunderts **Boris Golec**

Der Beitrag befasst sich mit Pädagogen im weiten Sinne des Wortes als Schöpfern der amtlichen Aufzeichnungen in slowenischer Sprache, bevor diese im Jahr 1849 eine der Amtssprachen der Habsburger Monarchie wurde. Bis zur Mitte des 19. Jahrhunderts waren slowenische Dokumente selten, meistens Eide, von der Mitte des 18. Jahrhunderts Übersetzungen von Herrschaftlichen Bekanntmachungen und seit Ende des Jahrhunderts auch Testamente.

Der Beitrag umfasst alle Fälle, in denen das Dokument vom Lehrer verfasst wurde und beleuchtet die Umstände seiner Entstehung. Das erste Dokument stammt aus der Mitte des 18. Jahrhunderts und hat einen normativen Charakter: Filip Jakob Repež, Organist im Altenmarkt bei Laas („Stari trg pri Ložu“), Autor der gedruckten Gesangbücher und geistlichen Texte, verfasste handschriftliche Anweisungen für seine Nachfolger.

Zwei Vereidigungsformulare für neue Marktbürger wurden von Lehrern verfasst, die gleichzeitig als Marktschreiber arbeiteten. Das erste Vereidigungsformular wurde zwischen 1788 und 1800 vom Jožef Sekol in Sankt Leonhard in Windischen Büheln („Lenart v Slovenskih goricah“) verfasst und das zweite vom Franc Ksaverij Hofbauer in Praßberg („Mozirje“) (um 1820). Lehrer und Organisten waren auch bei den Aufzeichnungen der mündlichen Testamente beteiligt. Jožef Skubic aus Škocjan bei Rudolfswerth („Škocjan pri Novem mestu“) schrieb im Jahr 1795 das zweitälteste bekannte Untertanentestament in slowenischer Sprache. Sein Vater, auch Lehrer, verfasste im Jahr 1801 in Scharfenberg bei Ratschach („Svibno pri Radečah“) sein eigenes Testament in der Muttersprache. In den letzten Jahrzehnten des Bezugszeitraums spürt man die Einwirkung der Lehrer auf die Alphabetisierung der bäuerlichen Bevölkerung. Diese manifestiert sich auch im slowenischen amtlichen Schrifttum, vor allem bei der Aufzeichnung von mündlichen Testamenten.

UDK 373.3(497.4Mirna)"18"
1.01 Izvirni znanstveni članek
Prejeto: 21. 2. 2017

Petra Vidmar*

Mirnska šola v 19. stoletju *The Mirna school in the 19th century*

Izvleček

Članek je nastal ob dvestoletnici Osnovne šole Mirna, ki jo je šola zaznamovala novembra 2016. Utemeljuje njen nastanek in opisuje začetke šolstva na Mirni ter razvoj šolstva na Mirni skozi 19. stoletje. Šola je šla v dvestotih letih skozi mnoge razvojne faze, se pa ravno šola iz 19. stoletja, ki nam je najbolj oddaljena, najbolj razlikuje od današnje. Za boljšo predstavo o delovanju šole v kraju je opisan tudi kraj Mirna v 19. stoletju. Precejšnja pozornost je namenjena opisu praznovanj v šoli v tistem času, saj jih razpoložljive šolske kronike natančno opisujejo, kar za nekatera druga področja šole ne velja. Poleg tega pa nam praznovanja zelo veliko povejo o duhu takratnega časa.

Abstract

This article appeared on the 200th anniversary of the Mirna Primary School, celebrated in November 2016. It describes its emergence and the beginnings of schooling in Mirna, as well as the development of education in Mirna through the 19th century. In these 200 years, the school has been through many developmental phases, and the 19th century school that is most remote in time also differs mostly from today's school. For a better idea about the functioning of the school, the article describes Mirna itself in the 19th century. There is considerable emphasis on the festivities in the school at that time, as the available school chronicles give a detailed description of them, which cannot be said about some other school activities. In addition, festivities tell us a great deal about the spirit of the time.

Ključne besede: Mirna, šolska kronika, enorazrednica, praznovanja v šoli

Key words: Mirna, school chronicle, one-year primary school, school festivities

Mirna v 19. stoletju

Reka Mirna, po kateri se kraj imenuje, se v zgodovinskih virih prvič omenja leta 1016. Mirnski grad se prvič omenja leta 1250, naselje Mirna 1180, župnija pa je bila ustanovljena 1862. leta.¹

* Petra Vidmar, prof. zgodovine in uni. dipl. pedagog, OŠ Mirna, Cesta na Fužine 1, 8233 Mirna, e-pošta: petrakideric@gmail.com

¹ <http://www.mirna.si/sl/predstavitev/o-mirni/zgodovina/> (pridobljeno 9. 2. 2016).

Ob popisu leta 1869 je Mirna štela 292 prebivalcev, leta 1890 266 prebivalcev, leta 1910 pa 368. Celotna občina Mirna, kamor so sodile tudi številne vasi okrog nje, je imela takrat 1831 prebivalcev.²

Do sredine 19. stoletja se je prebivalstvo na Mirni ukvarjalo le s kmetijstvom, takrat pa sta se pojavili predilnica za platno in usnjarna. Na reki Mirni in Bistrici je skupaj obratovalo 56 mlinov, stop in žag. Gozdno bogastvo na tem področju je bilo veliko, saj so gozdovi pokrivali 59 odstotkov ozemlja. Na področju kmetijstva sta posebej omembe vredna živinoreja (prašičereja, govedoreja) in sadjarstvo, vendar so morali kmetje svoje pridelke zaradi slabih prometnih povezav pogosto prodajati pod ceno. Od leta 1857 dalje so v Gorenji vasi pri Mirni kopali premog.³ Že proti koncu 19. stoletja je bilo v kraju kar nekaj obrtnikov oziroma manjših obrtnih delavnic: sodarstvo, kovaštvo, sedlarstvo, usnjarstvo, mizarstvo, pekarstvo kruha, nekaj gostiln in trgovin (predvsem z deželnimi pridelki).⁴

Mirna je začela gospodarsko napredovati v začetku 20. stoletja, potem ko je bila leta 1908 zgrajena železniška proga Trebnje–Krmelj.⁵ Poleg številnih obrtnikov, trgovin in gostiln so tu obratovali še parna žaga, pilarna, tovarna krede in sadrenih izdelkov, strojno mizarstvo, mlekarna z dnevno svežim sirom in surovim maslom.⁶ Industrija se je močno razvila po drugi svetovni vojni. Nekatere tovarne so na višku svojega uspeha zaposlovale po več sto delavcev. Za razvoj kraja so bile najbolj pomembne Dana, Tovarna šivalnih strojev z njenimi »naslednicami«⁷ ter še nekatere druge (gospodarska enota Pohorje, Kolinska, Kremen, Greda ...).⁷

Začetek šole na Mirni

Večina razpoložljivih virov kot leto ustanovitve šole navaja leto 1816.⁸ Ti viri niso iz leta 1816, ampak so novejši, govorijo pa o šoli leta 1816. Le en vir, originalen vir iz leta 1815, Tabelarični šolski izkazi, dokazuje, da je šola na Mirni delovala že leta 1815.⁹ Ker omenjeni izkazi za prejšnja leta šole na Mirni ne beležijo, ampak

2 *Krajevni leksikon Slovenije*, Ljubljana: DZS, 1971, str. 586.

3 Karol Rustja, Gradnja proge Trebnje–Sevnica, *Dolenjski list*, letnik 49, 28. 5. 1998, št. 21, str. 15.

4 Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota za Dolenjsko in Belo krajino Novo mesto (odslej SI ZAL NME), SI ZAL NME 3, Okrajno glavarstvo: Obrtni registri od leta 1873 do 1920.

5 Karol Rustja, Gradnja proge Trebnje–Sevnica, *Dolenjski list*, letnik 49, 4. 6. 1998, št. 22, str. 15.

6 *Krajevni leksikon Dravske banovine*, Ljubljana: Uprava Krajevnega leksikona dravske banovine, 1937, str. 476.

7 Petra Kiderič, *Gospodarski razvoj Mirne od leta 1918 do 2003, diplomsko delo*, Ljubljana: Filozofska fakulteta, 2004, str. 2.

8 Slovenski šolski muzej (odslej: SŠM), dokumentacijska zbirka, mapa OŠ Mirna: Šolska popisnica, 1923, Državna ljudska šola v Mirni, Kronika državne osnovne šole na Mirni, 1929, SI ZAL NME 3, t. e. D26: Šolski list, 1928).

9 Nadškofijski arhiv Ljubljana (odslej: NŠAL), NŠAL 31, Šolstvo, fasc. 4a,1/1/4: Tabellarische Schulen Ausweise, Notizen – Tabelarični šolski izkazi, 1815.

je šola prvič navedena v spomladanskem semestru 1815, sklepam, da je verjetno takrat tudi nastala; torej zagotovo obstaja vsaj od leta 1815.

Šola je bila ustanovljena v mežnariji zraven župnišča.¹⁰ Bila je enorazredna. V spomladanskem semestru 1815 jo je obiskovalo le 13 učencev (dečkov), poučeval je le en učitelj.¹¹ Kot prvi učitelj se omenja Frančišek Avsenik, ki je bil hkrati tudi organist v cerkvi. To dokazuje tudi dejstvo, da je bila šola takrat na zelo nizki ravni, saj je bila služba organista združena z učiteljsko, pri tem pa je bila vloga organista pomembnejša od vloge učitelja. Da bi se učiteljem lažje izplačevale plače, je leta 1818 izšel odlok, naj bodo orglarske in cerkvene službe združene z učiteljsko.¹²

Število učencev je že v prvih letih naraslo s 13 na štirideset (v letu 1815/16), sicer pa jih je hodilo v šolo nekoliko več kot dvajset. Za začetna leta (razen za leto 1815/16) je bilo značilno, da je več otrok obiskovalo pouk v zimskem semestru kot v poletnem, kar je verjetno povezano z delom doma na kmetijah, ki so ga morali otroci opravljati od pomladi do jeseni.¹³

Organizacija šole, značilnosti pouka in naraščanje števila učencev

Splošno šolsko obveznost je na Kranjskem uvedla Marija Terezija s Splošno šolsko naredbo leta 1774. Ta je uvedla splošno in obvezno šolanje, ne pa tudi enakega šolanja za vse, saj je bil pouk na podeželju manj zahteven kot v mestih. Naredba je uvedla splošno šolsko obveznost za otroke med 6. in 12. letom starosti, vendar ni predvidevala nobenih kazni za izostajanje od pouka.¹⁴ Šolo v 19. stoletju je krojil še zakon (Politična šolska ustava) iz leta 1805, ki je poudaril razvijanje rednih in nedeljskih šol.¹⁵ Novosti v osnovno šolstvo je prinesel zakon iz leta 1869, ki je veljal v avstrijskem delu cesarstva. Med drugim je ukinil trivialke, glavne šole in normalke, ki so obstajale do takrat, uvedel pa obvezno osemletno šolanje. To obveznost so smele posamezne dežele določati po svoje, npr. na Kranjskem je bilo osnovno šolanje sestavljeno iz redne šestletne in devetletne ponavljalne. Zakon je uvedel nove učne predmete ter zahteval ustanavljanje novih šol, kjer jih do takrat še ni bilo.¹⁶

10 SŠM, dokumentacijska zbirka, mapa OŠ Mirna: Kronika državne osnovne šole na Mirni, 1929 (odslej: Kronika državne osnovne šole na Mirni, 1929).

11 NŠAL 31, Šolstvo, fasc. 4a,1/1/4: Tabellarische Schulen Ausweise, Notizen – Tabelarični šolski izkazi, 1815.

12 Kronika državne osnovne šole na Mirni, 1929.

13 NŠAL 31, Šolstvo, fasc. 4a,1/1/4: Tabellarische Schulen Ausweise, Notizen – Tabelarični šolski izkazi, od leta 1815 do 1822.

14 Jože Ciperle, Andrej Vovko, *Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja*, Ljubljana: Slovenski šolski muzej, 1987 (odslej Ciperle, Vovko 1987), str. 38.

15 Nataša Majerič Kekec, *Kako so nekoč hodili v šolo*, Ptuj, Zgodovinski arhiv na Ptuj, 2011 (odslej Majerič Kekec 2011), str. 9.

16 Ciperle, Vovko 1987, str. 61–62.

Šola na Mirni je bila ob svojem nastanku enorazrednica. Imela je en razred učencev, poučeval pa jih je en učitelj. S časom se je število učencev povečevalo. Tako se je leta 1885 razširila v dvorazrednico. Kljub temu je bilo za ustrezno izvajanje pouka število učencev preveliko, zato so v obeh razredih leta 1892 uvedli poldnevni pouk.¹⁷

Število učencev se je skozi 19. stoletje naglo povečevalo. Z začetnih 13 učencev spomladi 1815 oziroma štiridesetih učencev v šolskem letu 1815/16 se je povečalo na 213 učencev, ki so šolo obiskovali leta 1887/88, kar predstavlja rekordno število v obravnavanem stoletju.¹⁸

Tabela 1: Prikaz števila učencev na šoli med letoma 1875/76 in 1888/89, ko se je število kar podvojilo.¹⁹

Šolsko leto	Dečki	Deklice	Skupaj
1875/76	56	51	107
1876/77	64	62	126
1877/78	72	57	129
1878/79	71	52	123
1879/80	75	44	119
1880/81	71	45	116
1881/82	67	51	118
1882/83	72	65	137
1883/84	77	64	141
1884/85	87	78	165
1885/86	101	81	182
1886/87	103	90	193
1887/88	115	98	213
1888/89	114	95	209

V 19. stoletju je pouk potekal v treh različnih zgradbah. Najprej v mežnariji poleg župnišča z naslovom Mirna 38. Kasneje je cerkev odstopila v šolske namene hišo nasproti cerkve s hišno številko 34 (danes stoji na istem mestu nova hiša z naslovom Pot na Laze 3). Leta 1882 je bila zgrajena nova šolska zgradba, v kateri se je pouk odvijal do leta 1907. Takrat je imela naslov Mirna 16, danes pa je to hiša ob mirnskem mostu z naslovom Glavna cesta 24.²⁰ Ta šolska zgradba je s časom

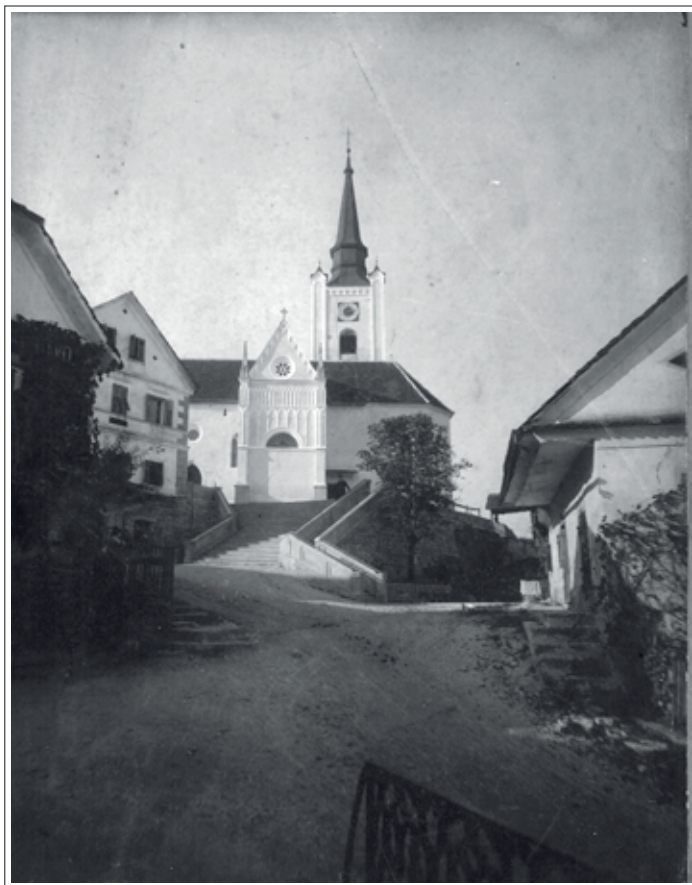
¹⁷ Kronika državne osnovne šole na Mirni, 1929.

¹⁸ NŠAL 31, Šolstvo, fasc. 4a,1/1/4: Tabellarische Schulen Ausweise, Notizen – Tabelarični šolski izkazi od leta 1815 do 1822, in Osnovna šola Mirna, Šolska kronika od leta 1875/76 do 1888/89 (odslej vse Šolske kronike: Šolska kronika, leto).

¹⁹ Šolska kronika od leta 1875/76 do 1888/89.

²⁰ Kronika državne osnovne šole na Mirni, 1929, Župnija Mirna: Kronika Župnije Mirna in Status animarum, ter Območna geodetska uprava Novo mesto, Register prostorskih enot: Grafični prikaz iz zbirke listin.

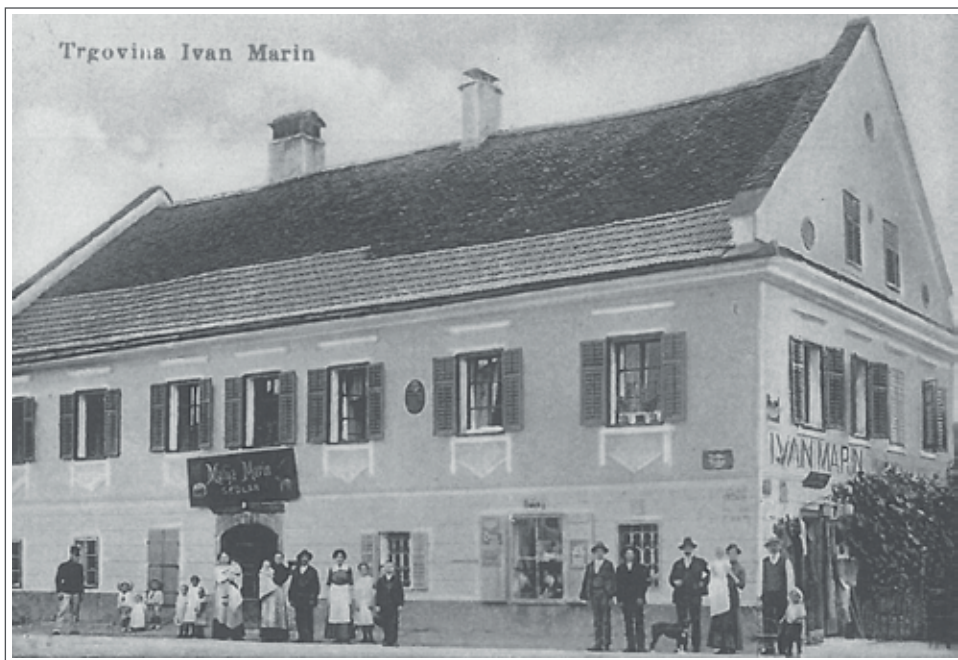

Pot k cerkvi, ob kateri sta bili prvi šoli: prva desno ob poti v mežnariji, druga levo – viden je le del šolske zgradbe, poraščene z zelenjem, leto fotografije ni znano (hrani Župnija Mirna).

postajala vse manj primerna za izvajanje pouka. Eden glavnih razlogov je bilo povečevanje števila učencev, v zgradbi pa sta bili le dve ne najbolj primerni učilnici. V zgradbi ni bila samo šola, ampak so v njej stanovale še štiri stranke, ki so imele s šolo skupen vhod. Učilnici sta bili vlažni, premajhni in premalo svetli. Zgradba je bila ob cesti, ki je postajala vse bolj prometna.²¹ Zato je Mirna v začetku 20. stoletja dobila novo šolo.

Šolsko leto se je v 19. stoletju načeloma začelo 1. novembra, končalo pa 15. septembra. Pouka prosti dnevi so bile nedelje, četrtki in nekateri prazniki. Velike počitnice so bile med 16. septembrom in 1. novembrom, božične med 24.

²¹ SI ZAL NME 3, t. e. D56: Pismo vodstva ljudske šole Mirna, naslovljeno na c. kr. okrajni šolski svet v Rudolfovem, 9. 3. 1903.

*Zgradba, v kateri je potekal pouk med letoma 1882 in 1907.
Fotografija je detajl z razglednice, odposlane leta 1910 (hrani Drago Nahtigal).*

decembrom in 1. januarjem, velikonočne od velike srede do velikonočnega torka, binkoštna pa od sobote pred binkoštimi do binkoštnega torka.²² Praktično pa se pouk ni začel niti končal točno na navedena datuma. Na mirnski šoli se je leta 1875/76 šolsko leto res začelo 3. novembra, končalo pa 15. septembra. Drugače kot tega leta pa se je leta 1879/80 začelo 15. oktobra, končalo pa 31. avgusta. Leta 1896/97 se je šolsko leto začelo že 2. oktobra, zaključilo pa 30. julija. Leta 1897/98 pa se je začelo celo 18. septembra, končalo pa 14. julija.²³

Sprva so se učenci v šolah, kot je bila mirnska, ob konkretnih vsebinah učili le verouk, branje, pisanje in računanje. Zakon iz leta 1869 je temu predmetniku dodal še prirodoslovje, zemljepis, zgodovino s poudarkom na spoznavanju domovine in državne ureditve, geometrijo, petje, telovadbo za dečke ter ročna dela in gospodinjstvo za deklice.²⁴

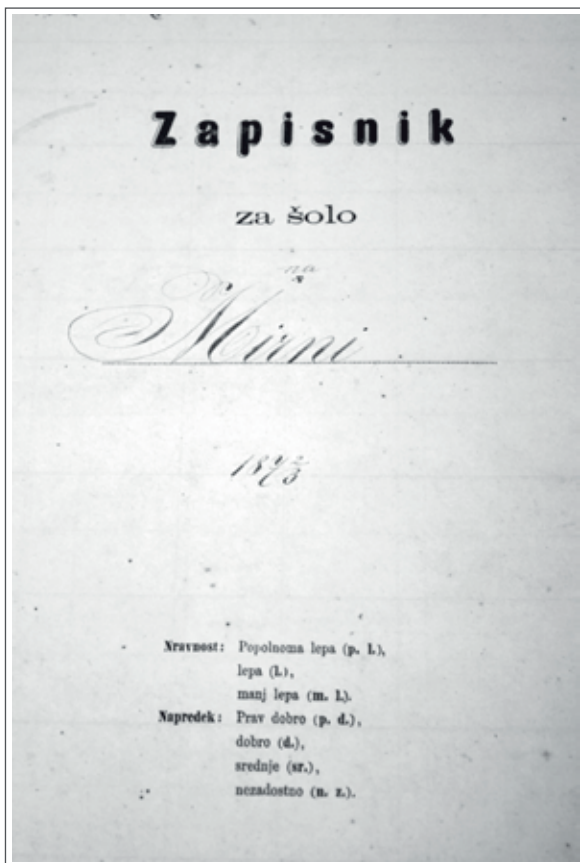
Učitelji so ocenjevali vedenje, pridnost, napredek učencev in zunanjo obliko njihovih pisnih izdelkov. Pomen številčnih ocen je bil drugačen kot danes. Enka

²² Majerič Kekec 2011, str. 13.

²³ Šolska kronika za leta 1875/76, 1879/80, 1896/97 in 1897/98.

²⁴ Alenka Šverc ... [et al.], *Slovensko šolstvo včeraj, danes, jutri*, Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, 2007, (odslej Šverc ... [et al.] 2007), str. 45.

Naslovna stran Zapisnika za šolo na Mirni, 1872/73 (hrani SI ZAL NME 3, TRE 78, t. e. 1).

je bila najboljša ocena, petka pa najslabša. Zanimivo je, kako je bila številčna ocena za določen predmet interpretirana.

Tabela 2: Pomen ocen za posamezna področja.²⁵

Stopnja	Vedenje	Pridnost	Napredek	Zunanja oblika pismenih izdelkov
1	hvalevredno (hv.)	vztrajna (vztr.)	prav dober (pd)	prav lična (pl.)
2	povoljno (pov.)	dovoljna (d)	dober (d)	lična (l.)
3	primerno (p.)	zadostna (z.)	zadosten (z.)	malo lična (ml.)
4	maloprimerno (mp.)	nestanovitna (nst.)	komaj zadosten (kz.)	nelična (nl.)
5	neprimerno	premala (pm.)	nezadosten	nemarna (nm.)

²⁵ SI ZAL NME 3, TRE 78, t. e. 2: Katalog 4-razredne mešane ljudske šole na Mirni, 1911/12.

Obisk pouka je bil precej slab. To je bil čas, ko so učenci pogosto izostajali od pouka zaradi dela doma: pomagali so pri delu na polju, v vinogradu ali varovali mlajše bratce in sestrice. Poleg tega so na slab obisk pouka vplivale številne bolezni, slabe vremenske razmere (spomladanske in jesenske poplave), izrazito pa tudi mrzle zime, ko otroci zaradi velike količine snega, snežnih zametov in pomanjkanja ustrezne obleke in obutve niso prišli v šolo.²⁶ Navajam nekaj primerov, o katerih govori šolska kronika. V okoliških vaseh Brezovica in Trbinc, ki sta sodili v šolski okoliš Mirna, je v letu 1893/94 razsajala škrlatinka, v Škrjančah pa vročinska bolezen, zato otroci iz teh vasi niso smeli v šolo od 18. novembra 1893 do 7. junija 1894.²⁷ V Praprotnici je leta 1895 razsajala vratinka, zato otroci iz družin, ki so zbolele za to boleznijo, niso smeli v šolo od 31. julija do 31. avgusta 1895.²⁸

To ni bilo le obdobje, ko otroci zaradi dela doma in slabih vremenskih razmer preprosto niso prišli v šolo, ampak tudi obdobje, ko je večina družin iz mirnske občine živela le od kmetijstva, prisotno je bilo kar veliko pomanjkanje. Skromne so bile tudi opremljenost šole in šolske potrebščine učencev.

Učenci so pisali na tablice, kot pisalo so uporabljali kamenček. Šolskih torb še niso imeli, šolske potrebščine so nosili v cekarjih.²⁹ Kdaj točno so začeli uporabljati zvezke, iz razpoložljivih virov ni jasno, v začetku 20. stoletja zagotovo. Takrat so bili ustrezno preskrbljeni z zvezki in pisali, še vedno pa je primanjkovalo knjig in učbenikov.³⁰

Praznovanja v šoli

Praznovanja v šoli povejo veliko o takratnem času – o duhu tistega časa: seznanijo nas z vladarji, odnosom družbe do vladarske dinastije, s pravili in obnašanjem učencem v šoli, z odnosi med učitelji in učenci, z določenimi odnosi med šolo in krajem ter delovanjem lokalne skupnosti ... Iz tega razloga praznovanja v šoli predstavljam nekoliko podrobneje.

V šoli so se praznovali osebni prazniki cesarja in cesarice, obletnica združitve Kranjske z Avstrijo, god sv. Alojzija, začetek in zaključek šolskega leta ter posebni dogodki (npr. 40-letnica vladanja cesarja Franca Jožefa leta 1888 ter 50-letnica leta 1898).³¹ Navajam nekaj praznovanj, ki jih opisuje šolska kronika.

Leta 1882/83 so prvi šolski dan praznovali zelo slovesno, saj so takrat hkrati

²⁶ Šolska kronika od leta 1875 do 1919.

²⁷ Šolska kronika za leto 1893/94.

²⁸ Šolska kronika za leto 1895/96.

²⁹ Marjeta Mikola, Iz zgodovine šole v mojem kraju, *Drobci iz preteklosti našega kraja – zbornik zgodovinskih raziskovalnih nalog*, Šempeter: Osnovna šola Šempeter, 1998, str. 64.

³⁰ Osnovna šola Mirna, Inšpekcijski zapisnik 6-razredne narodne šole z eno vzporednico na Mirni, 10. 7. 1933.

³¹ Šolska kronika od leta 1875 do 1900.

tudi odprli novo šolo. Slovesnost je bila 23. oktobra: »Kakor pri vsaki priložnosti, ko gre za vero, dom in cesarja, tako so se tudi danes Mirnčani vrlo obnesli. Uže ob sedmi uri zjutraj, ko zazvoni velki zvon, so se slišali gromoviti poki topičev, in so vabili ljudi k slovesni službi božji. Mnogospoštovani gospod župnik Fran Jarc darovali so po poklicu Sv. Duha, peto sveto mašo z blagoslovom. Kaj lepo je bilo videti šolsko mladino, katera je stopala iz cerkve paroma za cesarsko in cerkveno zastavo. Za njim pa so se vrstili gospod župnik, župan in predsednik krajnega šolskega sveta in mnogo drugih ljudi. Iz županove hiše vihrala je velika slovenska zastava. Pred šolo pa so stali mlaji z venci oviti in z vihrajočimi zastavami. Veselo in ganljivo bilo je viditi, kako so deca vesela v krasno okinčanej sobi svoja prostorčka posedla in radovedno čakala, kaj pride. Za tem zbrane ogovori naš g. župan in izroča šolsko mladino častitemu g. župniku in g. učitelju. Dalje opozaruje otroke, naj bodo v novejši šoli tem bolj poslušljivi in pridni, kajti le s tem, da se pridno uče, bodo pokazali, da so hvaležni staršem, učiteljem in drugim prijateljem. Govor, ki je naredil globok utis v srcih poslušalcev, sklene s trikratnim 'živjo' na presvetlega cesarja. Govorila sta potem g. učitelj in g. župnik. Ko se je med streljanjem odpela cesarska himna, zapustilo je ljudstvo šolsko sobano vse zavzeto v stalni spomin. Vsa čast pa bodi g. županu, g. predsedniku krajnemu šolskemu svetu in g. župniku za njihov trud. Bog jih ohrani, še mnoga leta v blagor domovine in naroda!« Vsa leta se je prvi šolski dan začel z mašo, ki so se je udeležili vsi, temu pa je sledil popis učencev v šolskih prostorih.³²

Praznovala se je obletnica priključitve Kranjske k Avstriji. V šolskem letu 1882/83 so jo praznovali 15. julija: »V dan 15. julija je obhajala šolska mladina veseli spomin združenja Kranjske z Avstrijo. Šola je bila lepo ozalšana z venci i zastavami. Ob 6. uri zjutraj je bila slovesna peta sv. maša z blagoslovi, pri katerej je bila šolska mladež pričujoča. Po dokončanem sv. opraviu so šli otroci paroma zopet nazaj v šolsko sobano spremljevani od gospoda učitelja in drugih šolskih mož. Častiti gospod župnik Fran Jarc ogovori otroke, ter jim razločijo pomen tistega dne. Pele so se razne patriotične pesmi, ter se vmes deklamavalo. Po sklepu šolske veselice se je razdelilo 50 knjižic 'Habsburški rod' in podobice.«

21. junija goduje sv. Alojzij, zavetnik študentov in krščanske mladine. Ta praznik so takrat v šoli praznovali vsako leto. Leta 1883/84 so ga tako, da so se vsi učenci in učitelji zjutraj ob 7. uri udeležili maše. V koloni, na čelu katere so nosili cesarsko in narodno zastavo, so šli skupaj v parih po dva učenca v šolo. Tam so prepevali domovinske pesmi, kar se je zaključilo s cesarsko himno.³³

God cesarice Elizabete so vsako leto obhajali novembra, tako da so se udeležili maše, prav tako so praznovali osebne praznike cesarja Franca Jožefa v mesecu avgustu in oktobru. Na te dni ni bilo pouka. Zadnji šolski dan so praznovali tako,

³² Šolska kronika od leta 1875 do 1900.

³³ Šolska kronika za leto 1883/84.

da so se učenci in učitelji udeležili maše. Po maši je bil v šoli program, kjer so peli in poslušali govore. Zaključil se je s trikratnim vzklikom cesarju »Živjo!« in cesarsko pesmijo. Temu je sledila razdelitev spričeval, včasih so dobili učenci tudi kakšno knjigo.³⁴

Iz teh opisov lahko jasno opredelimo Mirno in s tem šolo na Mirni v deželo Kranjsko, s tem pa tudi pod oblast Avstrije oziroma po letu 1867 Avstro-Ogrske. Razviden je odnos družbe do vladarske rodbine in čaščenje vladarjev. Očitno je tudi dobro sodelovanje vseh za tisti čas pomembnih organov in ljudi lokalne skupnosti: šole, krajevnega šolskega odbora, Cerkve oziroma župnika, občine oziroma župana in drugih občanov. Razvidno je tudi dobro sodelovanje med šolo in Cerkvijo ter velik vpliv Cerkve na življenje takratnih ljudi.

Učiteljski kader in šolski nadzor

Prvi učitelj na mirnski šoli je bil Frančišek Avsenik. Njemu so sledili Franc Pibernik, Martin Pugelj, Jožef Bitenc, Fajfer, Peregrin Videmšek, Kristijan Engelman, Urban Poličar, Davorin Grčar, Josip Perko, Ulrik Konjar, Marija Sajovic, Amalija Sedlak in Friderik Pehani. Navedeni učitelji niso bili domačini, ampak so prihajali poučevati na Mirno iz različnih krajev po Sloveniji. Verouk so v šoli učili kateheti – župniki ali kaplani.³⁵

V 19. stoletju je šolski nadzor na področju svoje župnije izvajal šolski nadzornik (župnik), na območju dekanije okrajni šolski nadzornik (dekan), na območju škofije pa škofijski šolski nadzornik (kanonik škofijskega konzistorija), ki je o šolskih zadevah poročal najvišjemu državnemu uradu v deželi. Ta je poročila pošiljal dvorni komisiji na Dunaj, ki je vodila celoten šolski sistem v Avstriji.³⁶ Leta 1868 je bil po enoletnih pogajanjih med državo in Cerkvijo sprejet Zakon o razmerju med državo in Cerkvijo o novem razmerju med njima. Cerkev je v državni šoli ohranila poučevanje verouka in nadzor pri verouku ter predstavništvo v šolskih svetih. S šolskimi sveti je bila določena nova struktura šolskega nadzora. Ustanovljeni so bili krajevni, okrajni in deželni šolski sveti, ki so bili sestavljeni iz predstavnikov učiteljev, občin, Cerkve in državne oblasti.³⁷ Ta zakon je torej spremenil šolsko nadzorstvo (namesto cerkvenih je postavil posvetne nadzornike), podrobnejšo sestavo omenjenih svetov pa je prepuščal deželni zakonodaji.³⁸

³⁴ Šolska kronika od leta 1875 do 1900.

³⁵ Kronika državne osnovne šole na Mirni, 1929, Župnija Mirna: Kronika Župnije Mirna, SI_ZAL_NME_3, TRE 78, t. e. 1: Zapisniki in Katalogi od leta 1884/85 do 1899/00, in Šolska kronika od leta 1875/76 do 1899/00. Pri učitelju Fajferju ime v razpoložljivih virih ni navedeno.

³⁶ Šverc ... [et al.] 2007, str. 36.

³⁷ Prav tam, str. 44.

³⁸ Vlado Schmidt, Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem 3, Ljubljana: Delavska enotnost, 1988, str. 250–251.

Povzetek

Prispevek prikazuje začetek šolstva na Mirni in njegov razvoj skozi 19. stoletje, ko je bila Mirna še majhen kraj, katerega prebivalstvo je živelo predvsem od kmetijstva. Enorazredna šola na Mirni je obstajala že spomladi leta 1815, ko je v njej poučeval le en učitelj: Frančišek Avsenik. V šolskem letu 1815/16 je šolo obiskovalo štirideset učencev. S časom se je število povečevalo, tako je iz enorazredne leta 1885 nastala dvorazredna, leta 1892 pa so vpeljali dvoizmenski pouk. Najprej so se učili le brati, pisati, računati in verouk, z zakonom leta 1869 se je predmetnik razširil. Sprva je pouk potekal v mežnariji, kasneje je Cerkev šoli odstopila hišo nasproti cerkve, leta 1882 pa so zgradili novo šolsko zgradbo ob mirnskem mostu. 19. stoletje je bilo v primerjavi s sedanjim čas drugačne miselnosti in čas pomanjkanja, kar se je odražalo v skromni opremljenosti učilnic, šolskih potrebščinah pa tudi slabem šolskem obisku, saj učenci niso izostajali od pouka samo zaradi bolezni, ampak tudi zaradi dela doma, mrzle in snežene zime, neprimerne obleke in obutve. O duhu takratnega časa veliko povejo opisi praznovanj v šoli, ki so zapisani v šolskih kronikah. Iz njih se da razbrati, kakšna je bila avtoriteta učiteljev v šoli, odnos šole in krajanov do oblasti ter medsebojni odnosi med organi šole in drugimi člani lokalne skupnosti.

Viri in literatura

Arhivski viri:

Območna geodetska uprava Novo mesto:
Register prostorskih enot, Grafični prikaz iz zbirke listin.

Osnovna šola Mirna:

Šolska kronika od leta 1875/76 do 1919/20.

Inšpekcijski zapisnik 6-razredne narodne šole z eno vzporednico na Mirni,
10. 7. 1933.

Nadškofijski arhiv Ljubljana:

NŠAL 31, Šolstvo, fasc. 4a,1/1/4: Tabellarische Schulen Ausweise, Notizen – Tabellarični šolski izkazi, od leta 1815 do 1822.

Slovenski šolski muzej:

Dokumentacijska zbirka, mapa OŠ Mirna: Državna ljudska šola v Mirni.

Dokumentacijska zbirka, mapa OŠ Mirna: Kronika državne osnovne šole na Mirni, 1929.

Dokumentacijska zbirka, mapa OŠ Mirna: Šolska popisnica, Mirna 1923.

Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota za Dolenjsko in Belo krajino Novo mesto: SI ZAL NME 3, t. e. D26: Školski list, 1928.

SI ZAL NME 3, t. e. D26: SI ZAL NME 3, t. e. D56: Pismo vodstva ljudske šole Mirna, naslovljeno na c. kr. okrajni šolski svet v Rudolfovem, 9. 3. 1903.

SI ZAL NME 3, TRE 78, t. e. 2: Katalog 4-razredne mešane ljudske šole na Mirni, 1911/12.

SI ZAL NME 3, Okrajno glavarstvo: Obrtni registri od leta 1873 do 1920.

Župnija Mirna:

Kronika Župnije Mirna.

Status animarum.

Časopisna vira:

Karol Rustja, Gradnja proge Trebnje–Sevnica, *Dolenjski list*, letnik 49, 28. 5. 1998, št. 21.

Karol Rustja, Gradnja proge Trebnje–Sevnica, *Dolenjski list*, letnik 49, 4. 6. 1998, št. 22.

Elektronski vir:

<http://www.mirna.si/sl/predstavitev/o-mirni/zgodovina/> (pridobljeno 9. 2. 2016).

Literatura

Ciperle, Jože, Vovko, Andrej: *Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja*, Ljubljana: Slovenski šolski muzej, 1987.

Kiderič, Petra: *Gospodarski razvoj Mirne od leta 1918 do 2003, diplomsko delo*, Ljubljana: Filozofska fakulteta, 2004.

Krajevni leksikon Dravske banovine, Ljubljana: Uprava Krajevnega leksikona dravske banovine, 1937.

Krajevni leksikon Slovenije, Ljubljana: DZS, 1971.

Majerič Kekec, Nataša: *Kako so nekoč hodili v šolo*, Ptuj: Zgodovinski arhiv na Ptuju, 2011.

Mikola, Marjeta: Iz zgodovine šole v mojem kraju, *Drobci iz preteklosti našega kraja – zbornik zgodovinskih raziskovalnih nalog*, Šempeter: Osnovna šola Šempeter, 1998.

Schmidt, Vlado: Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem 3, Ljubljana: Delavska enotnost, 1988.

Šverc, Alenka ... [et al.]: *Slovensko šolstvo včeraj, danes, jutri*, Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, 2007.

Aleksandra Renčelj Škedelj*

Darja Pergovnik**

Tatjana Adamič***

Uršulinska šola v Ljubljani in stavbna zgodovina šolskih poslopij

The Ursuline school in Ljubljana and the history of the school buildings

Izvleček

Uršulinska šola v Ljubljani je bila prva vzgojna in izobraževalna ustanova za dekleta v slovenskem prostoru. Redovnice so na začetku 18. stoletja vodile najprej javno dekliško šolo, ki so jo v drugi polovici 19. stoletja nadgradile z ženskim učiteljskim, višjo gospodinjsko šolo in dekliško meščansko šolo ter v prvi polovici 20. stoletja postopoma ustanovile gimnazijo. Vseskozi so s pomočjo mecenov širile svojo dejavnost tudi z gradnjo šolskih poslopij, ki še danes služijo temu namenu. Prispevek predstavlja družbeni in časovni okvir stavbnega razvoja namensko zgrajenih šolskih poslopij v sklopu samostana, t. i. uršulinske šole iz leta 1889 in uršulinske gimnazije arhitekta Jožeta Plečnika iz obdobja med letoma 1940 in 1947.

Abstract

The Ursuline school in Ljubljana was the first educational institution for girls in Slovenia. In the early 18th century, the nuns first had a public girls' school, to which was added in the second half of the 19th century a teachers' college for women, a higher home-management school and a girls' town school, while in the first half of the 20th century, a gymnasium (grammar school) was founded. Throughout this time, with the help of sponsors, the nuns kept widening their activities by building school buildings, which still serve the same purpose. The article presents the social and temporal framework of the development of the buildings that were intentionally built as schools within the monastery, i.e. the Ursuline school in 1889 and the Ursuline gymnasium built on the basis of plans by the architect Jože Plečnik in 1947.

Ključne besede: uršulinska šola, uršulinska gimnazija, stavbna zgodovina, Jože Plečnik

* Aleksandra Renčelj Škedelj, univ. dipl. etnol. in kult. antropologinja, višja konservatorica, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Ljubljana, e-pošta: aleksandra.rencelj@zvkd.si

** mag. Darja Pergovnik, ing. kraj. arh., konservatorska svetnica, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Ljubljana, e-pošta: darja.pergovnik@zvkd.si

*** Tatjana Adamič, univ. dipl. um. zgod., konservatorska svetovalka, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Ljubljana, e-pošta: tatjana.adamic@zvkd.si

Key words: Ursuline school, Ursuline grammar gimnazija, history of buildings, Jože Plečnik

Uvod

Uršulinke so redovna skupnost, ki je že več kot tristo let dejavna na Slovenskem. Red sv. Uršule (lat. *Ordo Sanctae Ursulae*) je rimokatoliški cerkveni red, ki ga je 25. novembra 1535 v Brescii (današnja Italija) ustanovila Angela Merici (1474–1540).¹ Dobo, v kateri je Angela živel, je zaznamoval razmah humanističnih idej, ki so se pojavile sočasno z upadom moči Cerkve oziroma kot odgovor na do takrat prevladujočo togo fevdalno-cerkveno ideologijo. Humanizem je v ospredje postavil individualizem, senzualizem, esteticizem ter antropocentrižem oziroma spoštovanje človekovega dostojanstva. Znanje je postajalo vse bolj cenjeno in razvoj znanosti je hitro napredoval.

Po letu 1530 je Angela zbrala skupino dvanajstih sodelavk ter ustanovila skupnost, ki jo je poimenovala po mučenki sv. Uršuli, ki so jo v tem času zelo častili. Skupnost je sledila ideji, ki je bila v redovništvu nova, in sicer da se dekleta z zaobljubo devištva posvetijo Bogu, vendar svoje Bogu posvečeno življenje živijo po družinah, zunaj samostanskih zidov.

Leta 1544 je papež Pavel III. potrdil končna pravila družbe in uršulinke tudi uradno priznal. Razdelil jih je na tri skupine: prve so živele v družbi, druge v kolegijih in tretje v samostanih. Vse tri skupine je družilo temeljno poslanstvo: evangelijsko življenje v družbi in skrb za vzgojo ženske mladine. Leta 1572 je papež Gregor XIII. na predlog Karla Boromejskega razglasil uršulinke za cerkveni red. Uršulinske skupnosti so se začele hitro širiti po Italiji in v Francijo. Zaradi njihove vloge pri izobraževanju se je njihovo hitro širjenje v 17. stoletju nadaljevalo tudi drugod po Evropi, najprej v Franciji (1612), po letu 1622 pa tudi v drugih evropskih deželah. Iz Francije so se uršulinke najprej razširile na območje današnje Belgije, od tam v Nemčijo, na Nizozemsko in v Srednjo Evropo. Na slovenskih tleh so svojo prvo hišo dobile v Gorici leta 1672.² Trideset let pozneje, leta 1702, so iz Gorice prišle tudi v Ljubljano. To se je zgodilo na pobudo grofice Marije Eleonore plemenite Strobelhof, ki je želela hčerko Evo Frančiško vzgajati pri uršulinkah in jo hkrati imeti v bližini.³ Za prihod uršulink v Ljubljano se je zavzel tudi ljubljanski veletrgovec, finančnik in meceni Jakob Schell pl. Schellenburg. V pismu prednici uršulink v Gorici je zapisal, da je za ustanovitev samostana v Ljubljani pripravljen založiti dvajset tisoč goldinarjev, če je pripravljena poslati iz

1 Angela Merici je umrla 27. januarja 1540. Uradno je bila razglašena za blaženo 30. aprila 1768, za svetnico pa 24. maja 1807. Do leta 1956 se je njen god obhajal 31. maja, po letu 1956 1. junija, po novem koledarju pa 27. januarja. Marija Jasna Kogoj, *Uršulinke in njihovo vzgojno poslanstvo*. Ljubljana: Družina, 2006, str. 35–36.

2 V Gorico so prišle z Dunaja. Marija Jasna Kogoj, *Uršulinke in njihovo vzgojno poslanstvo*. Ljubljana: Družina, 2006, str. 41.

3 Stroblhofi so živeli v dvorcu v bližini Ljubljane, danes znanem kot grad Bokalce.

Gorice redovnice. Prednica je ponudbo sprejela in aprila 1702 poslala v Ljubljano štiri redovnice.

Uršulinke so prišle v Ljubljano v času, ko je mesto doživljalo izreden duhovni, kulturni in znanstveni razcvet. Intenzivno so se posvetile področju vzgoje in izobraževanja, ki je bilo v Ljubljani takrat še v povojih.

Temeljno poslanstvo redovnic Reda sv. Uršule je bilo torej že od časov ustanovitve v 16. stoletju izobraževanje ter vzgoja mladih deklet kot priprava na njihovo vlogo žena in mater. Skozi zgodovino so ustanovljale sirotišnice, vzgojne domove in šole za dekleta, najbolj pa so se posvetile skrbi za ogrožena dekleta. Poučevale so jih o njihovih družinskih in socialnih dolžnostih.

Šolski sistem je do 20. stoletja večjo vlogo namenjal vzgoji kot izobraževanju. Še posebej je to veljalo za šolske zavode, ki so delovali v okviru samostanov. V tem duhu so delovale tudi ljubljanske uršulinke, ki so konec 19. stoletja vzgajale dekleta od rane mladosti pa vse do vstopa v samostojno družinsko življenje. V sklopu samostana so namreč delovali otroški vrtec, zunanja ljudska in meščanska šola ter učiteljske.

Šolski program ljubljanskih uršulink je skrbel za celostno vzgojo mladih deklet. Kljub jasnemu cilju vzgojiti dobro mater in ženo, je iz predmetov⁴, ki so jim bili na voljo, razbrati tudi težnjo po vzgoji družbeno odgovornih posameznic. Poleg ročnih spretnosti in spoznavanja likovne in glasbene umetnosti so gojenke obiskovale tudi predavanja »državlanske vzgoje«⁵ ter se udeleževale raznih kulturnih in političnih prireditev. Vzdrževale so mednarodne stike z drugimi uršulinkami po svetu ter sodelovale v t. i. ameriških akcijah, ki so seznanjale gojenke z izdelki, ki se jih pri nas ni dalo dobiti ali pa le zelo težko. V eni od teh akcij so dobile zobne ščetke in milo, v akciji, poimenovani »amerikanski zajtrk«⁶ (1918/19), pa so dobile 35 zabojčkov kondenziranega mleka, 200 kg sladkorja, 100 kg kakava, 100 kg riža, kar je zadostovalo za pripravo zajtrka za 24 dni.⁶ Težnjo po vključevanju gojenk v sodobno družbo nakazuje tudi leta 1941 organizirana razprava z naslovom: *Dekle in sodobni ženski poklici*.⁷

Poleg duhovne, katoliško usmerjene vzgoje je bil velik poudarek tudi na njihovi telesni pripravljenosti.⁸ Skladno z družbeno-politično situacijo določenega obdobja so imele na voljo učenje različnih tujih jezikov.⁹

4 Uršulinke so pri pouku od začetka poučevale v slovenskem jeziku po splošnih učnih načrtih. Predmetnik je poleg verouka in raznih ročnih del obsegal tudi branje, pisanje in računstvo ter tuje jezike (italijanščino in francoščino), glasbo, slikarstvo zemljepis, prirodoznanje in zgodovino. Marija Jasna Kogoj, *Uršulinke in njihovo vzgojno poslanstvo*. Ljubljana: Družina, 2006, str. 149.

5 V šolskem letu 1934/35 se v šolskem programu prvič omenja predmet Državlanska vzgoja. SI_ZAL, LJU 195: Zasebna uršulinska realna gimnazija v Ljubljani, t.e. VII, a.e. 39–41, 1939–41.

6 SI_ZAL, LJU 345: Mikrofilmi in fotokopije, D34: Šolska kronika, 1918–1932.

7 SI_ZAL, LJU 195: Zasebna uršulinska realna gimnazija v Ljubljani, te I, ae 1–10, 1944/45.

8 Na zavodu so se gojile vse vrste lahke atletike v lastni prostorni telovadnici in na obširnem igrišču šolskega vrta. Učenkam je bil na razpolago inventar telovadne zbirke, ki ga je sestavljalo približno sto kosov orodja.

9 Nemščina, italijanščina, arabščina, francoščina, latinščina, češčina ...SI_ZAL, LJU 209: Notranja zasebna dekliška meščanska šola pri uršulinkah v Ljubljani, t.e. VII, a.e. 39–41, 1928

Kljub relativni odprtosti za aktualne družbene teme pa je iz kronike, ki so jo ljubljanske uršulinke vestno pisale vse od začetkov, razbrati tudi določeno mero strahu pred kvarnimi vplivi sveta zunaj samostanskih zidov.¹⁰ Redovnice so, da bi obranile svoje gojenke pred raznovrstno nemoralno, zato poskrbele, da so se z nje-nimi negativnimi posledicami lahko seznale na raznih izrednih predavanjih¹¹ ter obenem izvajale tudi cenzuro na področju literature, glasbe in kasneje filma.

Zelo pomemben del vzgoje v uršulinskih šolah je bila dobrotelost oziroma pomoč ubogim. Še posebej so se temu posvetile v času največjih krščanskih praznikov.¹² Ker so številne gojenke izhajale iz siromašnih družin, so bile občasno tudi same deležne človekoljubne pomoči.¹³ Tako je na primer ob praznikih gojenke obdaroval Odbor plemenitih dam ljubljanskih, najrevnejše pa so letno prejemale finančno podporo posameznih dobrotnikov.

Stavbna zgodovina uršulinskih šolskih poslopij

Ko so ljubljanske uršulinke leta 1702 prejele dovoljenje za odprtje javne šole, so naslednje leto za njeno delovanje najele prostor v hiši župana Gabrijela Eder pl. Edenburga, ki je stala na mestu današnje glavne pošte.¹⁴ Že leta 1707 je hiša postala premajhna, zato jim je plemeniti Schellenburg kupil posest na zahodni strani današnje Slovenske ceste, ki je obsegala Auerspergov vrt in vrt kneza Eggenberga, leta 1709 pa še sosednje deželno plesišče,¹⁵ v katerem so si uredile začasni samostan in cerkev. Leta 1710 je bil posesti priključen še Fabjančičev vrt, leto pozneje je bila posest v celoti ograjena z visokim zidom. Leta 1713 so uršulinke začele graditi samostan, leta 1719 pa cerkev po načrtih arhitekta Carla Martinuzzi-ja. Do leta 1718 je bil pozidan severni samostanski trakt, v letih 1718–1726 pa še samostanska cerkev.¹⁶ Samostanski kompleks je obsegal tudi obsežen vrt, ki je na

10 V kroniki za šolsko leto 1928/29 sta kot največja sovražnika takratne mladine navedena alkohol in nespametna moda, redovnice pa so napovedale boj tudi »slabemu« čtivu. SI_ZAL, LJU 195: Zasebna uršulinska realna gimnazija v Ljubljani, t.e. VII, zvezek št. 39, 39–41.

11 Poseben poudarek v začetku 20. stoletja je bil na odvrčanju gojenk od alkohola. V ta namen so redovnice organizirale kar nekaj t. i. proslav treznosti ter številna abstinentska predavanja o škodljivem vplivu alkohola na žensko telo. SI_ZAL, LJU 345: Mikrofilmi in fotokopije, D34: Šolska kronika, 1918/19–1931/32, 1918/19.

12 Med drugim so skrbale za grobove nekaterih slavnih Slovencev ter med drugo svetovno vojno oskrbovale vojake z volnenimi oblačili, ki so jih spletle v okviru pouka ročnih spretnosti. SI_ZAL, LJU 345: Mikrofilmi in fotokopije, D34: Šolska kronika, 1928/29–1943/44.

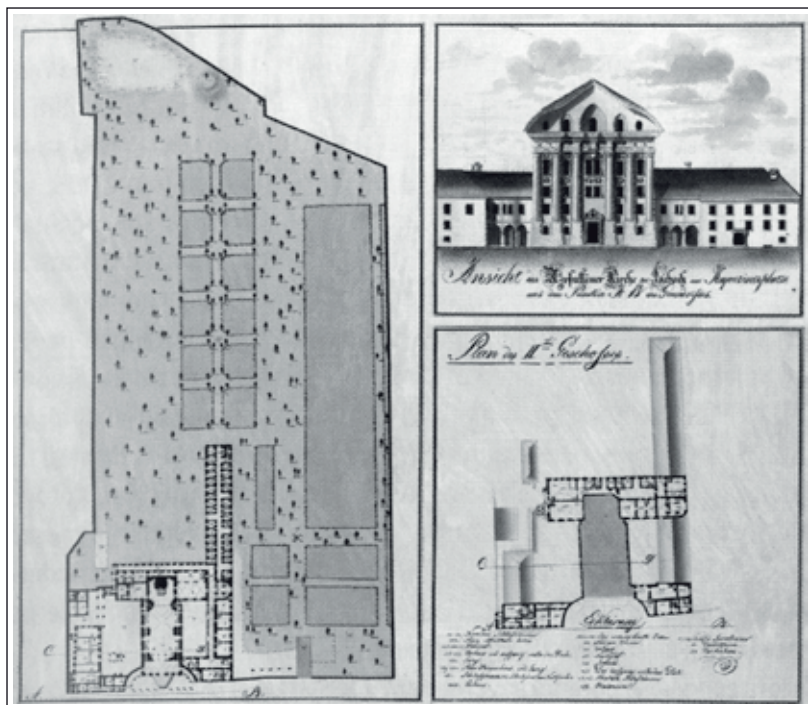
13 SI_ZAL, LJU 345: Mikrofilmi in fotokopije, D34: Šolska kronika, 1918/19–1931/32, 1880/1881.

14 Kar 170 let je bila to edina javna dekliška šola pri nas.

15 Soseščina stanovskega plesišča se ni skladala s samostanskim življenjem uršulink, zato so si prizadevale čim prej ga pridobiti zase in vključiti v vrsto svojih poslopij. Uršulinke so deželnim stanovom v zameno za odkup starega obljubile postavitev novega Ballhausa (balovža). <http://barok.zrc-sazu.si/Spomeniki/Ursulinke.aspx> (pridobljeno: 5. 4. 2017)

16 Cerkev je 18. oktobra 1726 blagoslovil generalni vikar Janez Jakob Schilling, šele 17. julija 1947 pa jo je posvetil škof Ernest Amadej Attems. Resman, Blaž: *Uršulinke v Ljubljani*, Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine: Kulturni in naravni spomeniki Slovenije: zbirka vodnikov, 2011, str. 14.

Sl. 1: Načrt samostana iz leta 1816 s še vedno ohranjeno baročno vrtnoarhitekturno zasnovo (hrani grafična zbirka Albertina, Dunaj).

severni strani segal do današnje Šubičeve ulice,¹⁷ se na jugu naslanjal na severno emonsko obzidje ob Nunki ulici ter se na zahodu širil vse do severozahodnega vogala emonskega obzidja oziroma do izteka pozneje zasajenega Lattermanovega drevoreda v Tivoliju. Vrtovi so ohranili večosno vrtnoarhitekturno zasnovo v središču katere je stal vodnjak, prenesen iz Auerspergovih oz. Turjaških vrtov. Vodnjak je bil razstavljen v več skodel, ki so bile postavljene v sredino novejših formalnih parkovnih zasnov kot osni poudarki. Del formalne osne vrtnoarhitekturne zasnove je bil izveden tudi ob Schellenburgovi cesti.¹⁸ Zahodni del vrta, ki ni imel formalne zasnove, je vključeval tudi vodno površino, ki je bila del vodnega sistema z Rožnika oz. iz emonskega jarka. Preostala površina je ohranila neformalno zeleno površino, ki je imela po vsej verjetnosti utilitaren značaj za pridelovanje vrtnin in sadja za potrebe uršulink. Na nepozidanem parkovnem zemljišču proti zahodu so se še dolgo ohranili parkovni motivi, kot sta parter z vodnjaki in kraljevi grič s kapelo s svetimi stopnicami (slika 1).

¹⁷ Leta 1893 so novo ulico ob današnjem Narodnem muzeju Slovenije poimenovali po bratih slikarjih Janezu in Juriju Šubic.

¹⁸ Danes Slovenska cesta.

Sl. 2: Vzhodna fasada uršulinskega samostana s cerkvijo in pritlično uršulinsko šolo na severu iz leta 1889 (hrani Arhiv ZVKDS, OE Ljubljana).

Uršulinke so v 19. stoletju razširile svoja poslopja in dejavnosti ter pri tem za svoje potrebe preoblikovale tudi vrtnoarhitekturno zasnovo vrta, ki je tako dokončno začela izgubljati podedovano formalno večosno ureditev.

Na začetku 19. stol. je samostan uporabljala francoska vojska.¹⁹ Leta 1816 je samostan obiskal cesar Franc I., ki je uršulinkam obljubil finančno pomoč zaradi utrpele vojne škode in določil samostanu letno dotacijo, iz katere je predstojnica samostana m. Johana Alojzija Umnik leta 1818 poskrbela za popravilo in povečanje zunanje šole.²⁰ Število učenek je hitro naraščalo tudi v nadaljevanju 19. stoletja,

¹⁹ Leta 1801 je bila v samostan preseljena vojaška bolnišnica, od leta 1805 do 1809 pa sta bila cerkev in samostan še dvakrat uporabljena v vojaške namene. Marija Jasna Kogoj, *Uršulinke in njihovo vzgojno poslanstvo*. Ljubljana: Družina, 2006, str. 58.

²⁰ *Ibid.*, str. 59.

*Sl. 3: Načrt za nadzidavo uršulinske šole iz leta 1902
(hrani Zgodovinski arhiv Ljubljana).*

zato so poslopje, kjer je delovala šola, leta 1862 dvignili za eno nadstropje. Gradnjo je vodil in nadzoroval nekdanji spiritual Janez Šlaker.²¹

Uršulinska šola

Ob 185-letnici začetka uršulinskih šol v Ljubljani 2. julija 1888 so uršulinke v času predstojnice m. Antonije Murgel zaradi naraščajočega števila učenk začele zidavo novega šolskega poslopja severno ob samostanu. Temeljni kamen je bil slovesno položen 19. julija 1888. Vsa dela so bila dokončana že pred začetkom novega šolskega leta 1889/90 in novo šolsko poslopje je 17. septembra 1889 blagoslovil stolni prošt in častni kanonik dr. Leonard Klofutar²² (**slika 2**). Učilnice so bile umeščene ob ulični strani, medtem ko je bil arkadni hodnik umeščen ob dvorišču, kar je predstavljalo značilno tlorisno zasnovo šole druge polovice 19. stoletja. Že takrat naj bi bil šolski arkadni hodnik v prvem nadstropju v skladu z zahtevo Mestnega magistrata ljubljanskega zaprt s steklom,²³ kar pa ni bilo uresničeno vse do petdesetih let 20. stol. Po dobrem desetletju delovanja uršulinske dekleške šole v novem poslopju so se sestre zaradi ponovnega pomanjkanja prostora odločile še za dvig šolske stavbe za eno nadstropje. Izvedbo načrta je sicer preprečil potres leta 1895, zato se je gradnja novega nadstropja pomaknila v leto 1902, ko so uršulinke slavile dvestoletnico prihoda v Ljubljano. Načrt za nadzidavo drugega nadstropja uršulinske šole sta 30. julija 1902 odobrila predstojnica samostana Terezija Heidrich in ljubljanski župan Ivan Hribar (**slika 3**). Navzven je šola ohranila prvotno osno in dekorativno zasnovo ulične fasade iz leta 1889. Leta 1903 je bilo v severnem samostanskem traktu zgrajeno novo stopnišče, ki je povezovalo samostan s šolo. Uršulinke so za potrebe risalnice uporabljale vilo, ki je stala na dvorišču sa-

²¹ Šlaker je daroval tudi 2000 fl. za gradbene stroške. Ibid., str. 64.

²² Ibid., str. 167–168.

²³ Dopis Mestnega magistrata ljubljanskega, z dne 9. aprila 1889. SI_ZAL, LJU 489: Splošna mestna registratura, fasc. 994, XVI/2, št. 2305, 1888.

Sl. 4: Ravnateljica m. Pija Garantini v naravoslovnem kabinetu v drugem nadstropju uršulinske šole (hrani Arhiv uršulinskega samostana Ljubljana).

mostana in bila z mostovžem povezana s hodnikom šole.

Leta 1928 so uršulinke zaradi zahteve Ministrstva za prosveto Kraljevine Jugoslavije po učiteljih z akademsko izobrazbo začele razmišljati o ustanovitvi realne gimnazije. Prednica samostana m. Hildegarda Lebar je 20. maja 1928 zaprosila ministrstvo v Beogradu,²⁴ da ob 225-letnici uršulinskih šol v znak priznanja za plodno delovanje na šolskem področju dovoli odprtje ženske realne gimnazije. Ministrstvo je 6. septembra 1928 odobrilo odprtje zasebne ženske gimnazije in že slab mesec po pridobitvi dovoljenja so uršulinke ustanovile zasebno uršulinsko realno gimnazijo v Ljubljani.²⁵ Med letoma 1936 in 1940 se je uršulinska gimnazija preoblikovala v II. državno dekliško gimnazijo in dobila status popolne gimnazije.²⁶ Prvi ravnatelj uršulinske gimnazije je postal dr. Josip Debevec, ki ga je po njegovem odhodu nadomestila m. Pija Garantini²⁷ (slika 4). Uršulinke so se dolga leta

24 SI_ZAL, LJU 345: Mikrofilmi in fotokopije, D34: Šolska kronika, 1928/29–1943/44, 1. knjiga, poglavje I. Ustanovitev gimnazije, 1928.

25 Predstojništvo samostana je 22. maja 1928 sporočilo prosvetnemu inšpektorju predlog ravnateljice dr. Josipa Debeveca in učnih oseb za realno gimnazijo ter navedlo število učenek in začetek pouka, povzeto iz odločbe S.N. br. 32963, prosvetni glasnik, leto XLIV 1928, št. 9, str. 855. SI_ZAL LJU 195, Zasebna Uršulinska realna gimnazija v Ljubljani, t.e. 1, a.e. 2, 1928.

26 Izobrazbo kot temeljno pravico mladega človeka oziroma mladenk so uršulinke zagovarjale tudi v času, ko družbeni sistem temu ni bil najbolj naklonjen. V šolskem letu 1938/39 je bilo namreč splošno mnenje ministrstva za prosveto, da je treba gimnazije podirati, ne pa na novo ustanavljati, češ da je že preveč »intelligenčnega proletariata«. Uršulinke, ki so si ravno v tem času prizadevale za odprtje II. gimnazije oziroma za postopno dopolnjevanje šole v popolno gimnazijo, se z negativno odločitvijo niso mogle sprijazniti. Ministrov odgovor na njihovo prošnjo nazorno kaže položaj mladih deklet v tedanji družbi: »Kam z deklicami? ... Kuhajo in šivajo naj! Pa dostojno naj se oblačijo in posvečajo družinskemu življenju ...« SI_ZAL, LJU 209, Notranje zasebna dekliška meščanska šola pri uršulinkah v Ljubljani, 1937/38.

27 M. Pija Garantini je študirala na Pedagoški fakulteti v Ljubljani in leta 1938 uspešno zagovarjala doktorsko disertacijo z naslovom Psihološki elementi likovne umetnosti. Kot ravnateljica gimnazije se je s predstojnico samostana m. Klementino Kastelec in arhitektom Jožetom Plečnikom v času tik pred drugo svetovno vojno lotila gradnje nove gimnazije. Marija Jasna Kogoj, *Uršulinke in njihovo vzgojno poslanstvo*. Ljubljana: Družina, 2006, str. 269.

trudile pridobiti pravico do javnosti. Državni uradniki so jim očitali prevelik pou-darek na verski in premajhen na nacionalni vzgoji. Za učenke je bila molitev pred poukom in po sklepu pouka obvezna, so se pa uršulinke zaradi želje po javnosti trudile, da bi poleg verske izobrazbe učenkam ponudile še dobro politično ozi-roma nacionalno vzgojo. V sklopu državljanske vzgoje, ki je bila v predmetnik vključena od 1934 naprej, naj bi učenke seznanjale s kulturo naroda, z njegovo literaturo, likovno umetnostjo in glasbo, ker »kulturna zgodovina mnogo bolj zanima deklice kot politična ... Porabi naj se vsak ugodni trenutek, da se učenke prepoje še bolj z državljskim in nacionalni duhom.«²⁸

Na prošnjo trnovskega župnika Frana Saleškega Finžgarja je arhitekt Jože Plečnik na začetku tridesetih let 20. stoletja v delu pritličja uršulinske šole uredil knjigarno Nove založbe, v kateri so delovale knjigarna, papirnica in prodajalna not. Finžgar je k delu pritegnil tudi svojega znanca, slikarja in kiparja Franceta Kralja, ki je polja med arkadnimi loki na fasadi pritličja okrasil z dvobarvnimi sgraffiti z motivi različnih poklicev in športov. Do leta 1940 so bile izložbe založ-be vzpostavljene v celotnem pritličju šole. Iz arhivskega načrta je razvidno, da je širitev izložb in severno fasado uršulinske šole po odstranitvi severnega vogalni rizarita²⁹ zaradi regulacije Šubičeve ulice prav tako načrtoval arhitekt Plečnik.³⁰ Uršulinke so med drugo svetovno vojno pod streho svoje šole gostile tudi škofij-sko in državno klasično gimnazijo, ob zaključku šolskega leta 1941/42 je potekalo kar sedem matur. Septembra leta 1945 se je z določbo Ministrstva za prosveto v prostore gimnazije v uršulinski šoli na Kongresnem trgu vselila III. državna žen-ska gimnazija, od uršulink pa je leta 1946 prejela tudi ves inventar. V obdobju po koncu druge svetovne vojne³¹ so v prostorih uršulinske šole delovale II. in VII. gi-mnazija, Srednja šola za medicinske sestre in Osnovna šola Prežihovega Voranca.

Uršulinska gimnazija

Zaradi ponovnega pomanjkanja prostora za svoje vzgojne in izobraževalne dejavnosti so uršulinke kmalu začele razmišljati o novih šolskih prostorih. Leta 1932 je prišlo do pobude Mestne občine ljubljanske za regulacijo in parcelacijo zahodnega dela uršulinskega vrta ter do pogajanj o novi meji vrta. Uršulinskemu

28 SI_ZAL, Zasebna uršulinska realna gimnazija v Ljubljani, t.e. I, a.e. 1–10, mapa 5, 1934/35.

29 Kljub obljubam Mestne občine ljubljanske, da se ob regulaciji Šubičeve ulice ne bo posegalo v šolo, je bil severni vogalni rizarit v širini dveh okenskih odprtin porušen.

30 Načrt z izložbami knjigarne vzdolž celotne vzhodne fasade in načrt severne fasade uršulinske šole po rušitvi rizarita z datacijo 17. dec. 1940 je hranjen v Plečnikovi zbirki Arhiva Muzeja in galerij mesta Ljubljana.

31 Samostan je bil leta 1947 razlašččen. Uršulinski vrt in šola sta bila po drugi svetovni vojni nacio-nalizirana. Uršulinkam je ostal v posesti majhen del samostana, medtem ko je bila šola v celoti namenjena družbeni uporabi, ki se je ohranila do danes. Zdaj je prvo nadstropje namenjeno Slo-venskemu šolskemu muzeju, medtem ko drugo nadstropje uporablja Gimnazija Jožeta Plečnika.

samostanu ni uspelo obdržati severne meje vrta, kot jo je predlagal arhitekt Jože Plečnik,³² in je sklenil z občino dogovor o izročitvi v nepreklicno last in posest potrebnega območja za regulacijo Šubičeve ulice ter podaljška Beethovnovne in Gledališke ulice do Šubičeve.³³ Hkrati je občina odobrila gradnjo gimnazije ob novi stavbni črti nove ulice in jo obravnavala kot povečavo obstoječega šolskega poslopja.³⁴ Leta 1939 so uršulinke pridobile dovoljenje Ministrstva za prosveto za odpiranje višjih razredov gimnazije.³⁵ Hkrati so se ukvarjale z začetkom zidave gimnazije ter parcelacijo in prodajo zahodnega dela vrta.

Plečnik je pripravil tudi načrt za ureditev uršulinskega vrta.³⁶ V viru je navedeno, da je bil načrt samo delno uresničen, ker je bil pozneje vrt uršulinkam odvzet. Plečnikov odnos do nunskega vrta je razviden iz pisem, ki jih je pisal svojemu sodelavcu Antonu Suhadolcu 2. septembra 1937. Plečnik je pisal Suhadolcu: »O zadevi, tikajoče se tudi posesti Mater, do tega trenutka nisem še informiran. Omenjam to na njihovo pismo. Jako želim se vsemu izogniti.« 7. oktobra 1937 je Plečnik pisal ravnateljici dr. m. Piji Garantini: »Če so prejeli mojo skico, tikajočo se Nunske ulice, je to zgolj slučaj – ne pa, hvala Bogu, moja moč. Poslužiti vam pa s to skico ne morem, ker sem jo, še mokro, odposlal magistratu. Šubičevo ulico sem nekolikokrat že v toliki meri brezplodno ogledal, da se ji zlepa nečem več približati. Ne zamerite mi torej, če vam zadevno te ne morem najmanjšo pomoč obljubiti.«

Plečnik je želel s svojim vplivom varovati uršulinski vrt kot punčico svojega očesa in je nunam svetoval, naj opustijo misel na gradnjo gimnazije ter naj ohranijo vrt kot edinstveno zelenico sredi Ljubljane. Med zagovorniki gimnazije z ravnateljico m. Pijo Garantini na čelu in nasprotniki se je bil zagrizen boj.³⁷ Suhadolc je bil večkrat posrednik med uršulinkami in Plečnikom. Šlo je seveda tudi za denar, ki bi ga uršulinke dobile od mestne uprave za odstopljen svet za Šubičevo ulico. Svoj lonček je pristavil Pokojninski zavod, ki je hotel imeti kos uršulinskega vrta na zahodu, da bi tam postavil veliko stanovanjsko poslopje. Ur-

32 Uršulinke so se v zvezi s posestjo in gradnjo v vseh ključnih vprašanjih obračale na arhitekta Jožeta Plečnika, ki je bil takrat profesor arhitekture na Tehnični univerzi v Ljubljani, kar je razvidno iz skrbno zapisanih uršulinskih šolskih kronik.

33 Povzeto po dogovoru med uršulinskim samostanom in Mestno občino ljubljansko. Arhiv Muzeja za arhitekturo in oblikovanje.

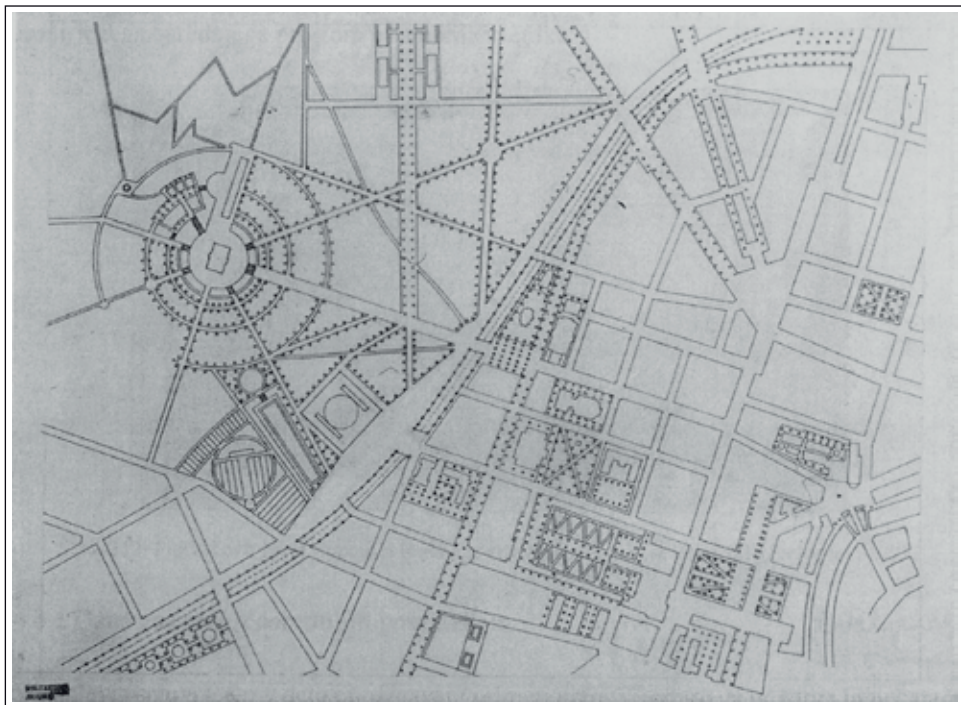
34 Po dogovoru med uršulinskim samostanom in Mestno občino ljubljansko bi se morala gradnja gimnazije začeti najpozneje 1. oktobra 1939 ter končati 1. avgusta 1941. Hkrati so se uršulinke obvezale vzdrževati ljudsko in meščansko šolo do najmanj leta 1959.

35 Uršulinski samostan je 7. februarja 1939 vložil prošnjo za odprtje višjih razredov na Ministrstvo prosvete v Beogradu. Glede na razpoložljivost prostorov je ministrstvo prošnjo 17. marca 1939 odobrilo in s šolskim letom 1939/40 se je lahko začelo postopno odpiranje višjih razredov. SI_ZAL LJU 195: Zasebna uršulinska realna gimnazija v Ljubljani, te7, ae 39, 1939.

36 O Plečnikovem načrtu uršulinskega vrta pišeta Anton Suhadolc v svojih spominih in dr. Ana Benedetič v članku z naslovom Med vojno so jo ukinjali, po vojni pa ukinili, objavljenem v časniku Dnevnik 12. februarja 2005.

37 *Plečnik in jaz. Pisma Jožeta Plečnika Antonu Suhadolcu. Suhadolčevi spomini na Plečnika*. Trst: Založništvo tržaškega tiska. 1985. str. 181–192.

Sl. 5: Del drugega Plečnikovega urbanističnega načrta Ljubljane iz leta 1944 z izrisom zasnove uršulinskega vrta (hrani Arhiv Muzeja in galerij mesta Ljubljana).

šulinke so pritiskale na Plečnika, naj pristane na odstop sveta za Šubičevo ulico in za zazidavo hiš Pokojninskega zavoda. Kot piše Suhadolc v svojih spominih, se je Plečnik jezno usedel k mizi, vzel položaj uršulinskega posestva v merilu 1 : 1000 v roke in zarisal novo severno in zahodno mejo uršulinskega vrta. Zapisal je, da priporoča pogajati se na podlagi začrtane meje, ki bo, kar se tiče uršulinske posesti, pomenil definitum za stoletja.³⁸ Suhadolc je nekoč, ko je s svojimi idejami silila vanj m. Pija, dejal: »Vi na koncu ne boste imeli ne denarja ne vrta ne gimnazije!« To je bilo leta 1939. Kaj se je zgodilo po letu 1945 z uršulinkami, nam je vsem znano. Kakšna tragedija! Plečniku so pustili ljubezen do tega vrta do njegove smrti. Pozneje pa ... v večno sramoto vseh tistih, ki so na ta vrt položili roke! Danes pa vzdihujejo po zelenju, ki so ga uničili z betonom.³⁹

Iz navedenega je mogoče razbrati, da Plečnik ni imel afinitete samo do arhitekture, ampak tudi do ustvarjanja v odprtem prostoru. Plečnikova formalna

³⁸ Originalni načrt, datiran 20. IV. 32, je hranil Suhadolc, potem pa je bil skupaj z njegovo zapuščino predan Muzeju za arhitekturo in oblikovanje v Ljubljani.

³⁹ Plečnik in jaz. Pisma Jožeta Plečnika Antonu Suhadolcu. Suhadolčevi spomini na Plečnika. Trst: Založništvo tržaškega tiska. 1985. str. 192–193.

vrtnoarhitekturna zasnova nunskega vrta je vidna le na Plečnikovem regulacijskem načrtu iz leta 1944. V kolikšni meri je bila zasnova uresničena, iz arhivskih virov ni mogoče ugotoviti⁴⁰ (slika 5).

Načrt za novo gimnazijsko poslopje so redovnice naročile hišnemu inženirju Antonu Suhadolcu, ki je pripravil več osnutkov. Iz poročila in ocene projekta⁴¹ je razvidno, da je bila predvidena lokacija novogradnje ob regulacijski liniji Šubičeve ulice prečno na obstoječo šolo. Koncept Suhadolčevega projekta je bil ocenjen kot nesodoben tako s stališča dostopa⁴² kot tudi v estetskem pogledu. Po mnenju gradbenega odbora tlorisna površina veže ni bila v skladu z velikostjo šole in je prostorninsko ustvarjala neugoden učinek. Prav tako je bila kritika usmerjena v stopnišče, velikost učilnic v razmerju do hodnikov, pa tudi dnevna razsvetljava naj bi bila nezadostna. Podanih je bilo še kar nekaj kritik na formalno obdelavo zunanosti. Mestni tehnični oddelek, ki je podal oceno projekta, je svetoval preureditev celotnega koncepta z upoštevanjem zakonskih predpisov.

Izdelava drugega načrta gimnazije je bila zaupana mestnemu referentu Emilu Navinšku,⁴³ ki je bil takrat že prepoznan kot sposoben projektant za šolske stavbe.⁴⁴ Navinšek je 16. avgusta 1940 predložil uršulinkam že prav 'virtuozno' izdelane načrte. Prva varianta fasade je predstavljala višinsko stopnjevan objekt proti zahodu z vhodnim vetrolovom in zastekljenim osrednjim delom, ki je bil pomaknjen navznoter. Pritličje je bilo klasično oblikovano s polkrožnimi odprtini in pilastri oz. stebri v območju vetrolova. Druga varianta je oblikovno izražala povsem sodoben arhitekturni pristop z zastekljenim osrednjim delom v vseh etažah, kar je arhitekt Navinšek doslej uresničil pri Gimnaziji Bežigrad in je postalo vodilni motiv tudi v arhitektovih poznejših delih. Navinškov načrt so redovnice sicer odklonile. Vendar so zaradi nujnosti gradnje gimnazije načrt

40 Na podlagi ohranjenih načrtov severne ograje uršulinskega vrta, ki izražajo detajle, sorodne Plečnikovemu načrtovanju, je mogoče sklepati, da je načrtoval tudi ograjo vrta.

41 Poročilo in ocena projekta za novo gimnazijo uršulink v Ljubljani, 15. julija 1940. SI_ZAL, LJU 195; Zasebna uršulinska realna gimnazija v Ljubljani, te7, ae 39, 1940.

42 Predloženi projekt ni bil pozitivno ocenjen tudi zaradi umestitve ob regulacijsko črto in umestitve vhoda ob cesto. Povzeto po poročilu in oceni projekta za novo gimnazijo uršulink v Ljubljani z dne 15. julija 1940. Ibid.

43 Uršulinke so prosile, da idejni načrt izvede tehnični oddelek kraljevske banske uprave. Naloga je bila 1. avgusta 1940 zaupana arhitektu Emilu Navinšku, ki je na podlagi pogovora z uršulinkami, podanega programa in ogleda situacije na mestu samem ter pogojev mestnega glavarstva v kratkem času izdelal podrobni osnutek v merilu 1 : 100. Prizidek stari šoli naj bi predstavljal logični zaključek starega poslopja ob novo projektirani cesti, skoncentriran na vogalu parcele, s čimer bi bila dosežena za polovico zmanjšana zazidava predvidene površine. Prizidek ob Šubičevi je bil načrtovan kot trinadstropen, medtem ko naj bi obstoječi objekt ostal dvonadstropen, tako da se v arhitektonskem pogledu ohrani sedanja slika in videz zgradbe iz Zvezde oz. Kongresnega trga. Povzeto iz arhitektovega Poročila o načrtovanju nove uršulinske gimnazije, ki ga hrani Arhiv uršulinskega samostana v Ljubljani.

44 Leta 1926 je arhitekt Navinšek zasnoval v svojem diplomskem delu pod Plečnikovim mentorstvom načrt za OŠ Valentina Vodnika v Ljubljani brez klasičnih hodnikov, leta 1936 je bila po njegovih načrtih zgrajena Gimnazija Bežigrad.

Sl. 6: Načrt za ulično fasado uršulinske gimnazije
(hrani Arhiv uršulinskega samostana Ljubljana).

predložile arhitektu Vladimirju Mušiču v oceno.⁴⁵ Ta je Navinškov načrt skritiziral, mu sicer priznal tudi vrline in ga korigiral. V tistem času je tudi Anton Suhadolc izdelal nove načrte, ki so jih uršulinke predložile mestnim oblastem, vendar tudi ti niso bili dobri.⁴⁶ Z vsemi načrti so uršulinke pohitele po nasvet k arhitektu Plečniku, ki je načrte pregledal in uršulinkam svetoval: »Suhadolca ne bi kazalo vložiti, ker ga že fasada pokoplje. Navinškov sistem je zgrešen, sprejemljiv bi bil Mušičev. Suhadolc naj bo ponižen in naj ga izdela.«⁴⁷ A Suhadolc je izdelavo načrtov odklonil in znova začel delati nove načrte, ki pa prav tako niso bili dosti prida. 28. avgusta 1940 je Plečnik uršulinkam poslal svojo prvo skico gimnazije,⁴⁸ potem še dve skici, v katerih je v pritličje umestil same lokale, učilnice pa obrnil proti severu, kar uršulinkam ni ustrezalo. Še preden so pridobile Plečnikov načrt za gimnazijo, so na praznik zaščitnice samostana sv. Uršule 21. oktobra 1940 položile temeljni kamen.⁴⁹ Vendarle je Plečnik izdelal načrte za uršulinsko gimnazijo, ki so bili brez nadaljnega potrjeni. Plečnik je do oktobra 1940 pripravil kar nekaj osnutkov za gimnazijo. 16. septembra je imel tloris z za-

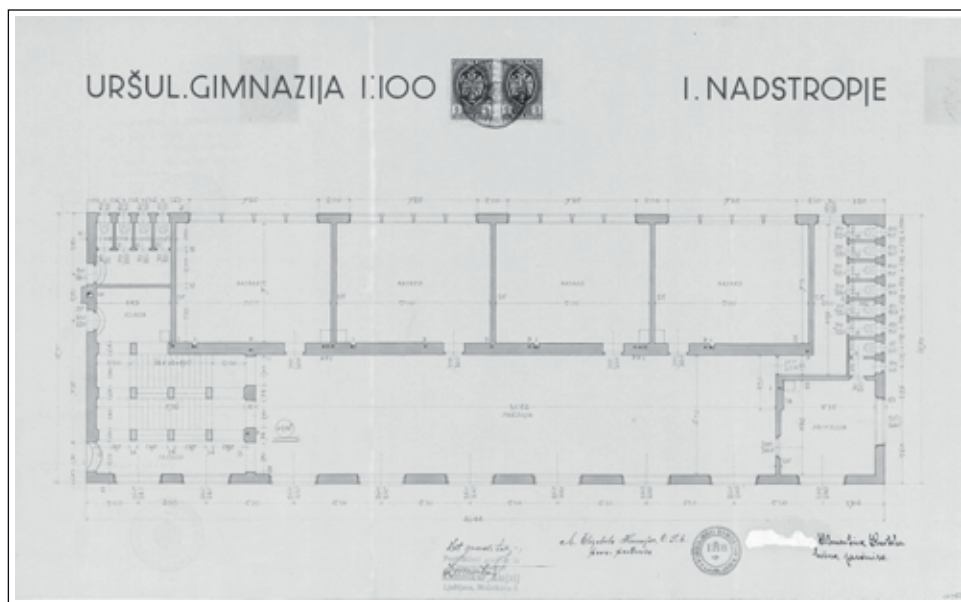
⁴⁵ SI_ZAL, LJU 345: Mikrofilmi in fotokopije, D34: Šolska kronika, 1928/29–1943/44, 1939–40.

⁴⁶ V tistem času je tudi Suhadolc izdelal nove načrte, ki so jih uršulinke predložile mestnim oblastem, vendar tudi ti niso bili dobri. Posebno slaba je bila fasada. Čisto starinska. Ibid., 1940.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Temeljni kamen je podaril ljubljanski kamnosek Felix Toman.

*Sl. 7: Tloris prvega nadstropja uršulinske gimnazije
(hrani Arhiv uršulinskega samostana Ljubljana).*

hodnim stopniščem že povsem izoblikovan, ukvarjal se je predvsem z višinskim zaključkom objekta ter oblikovanjem ulične fasade in vhodnega portala (**slika 6 in slika 7**). Oktobra je bila zasnova gimnazije že povsem izdelana. Plečnik je načrtoval trinadstropni objekt z nadzidavo na strehi v obsegu, ki ga je določil v idejnem projektu že Navinšek. Objekt je višinsko stopnjeval proti zahodu, medtem ko je proti Kongresnemu trgu ohranil višino. Pri načrtovanju tlorisa je očitno uslišal željo uršulink in je učilnice umestil južno ob dvorišču, predprostore⁵⁰ pred učilnicami pa severno ob Šubičevi ulici. V nasprotju z Navinškovim predlogom je glavni vhod z ulice z vetrolovom in vežo ter osrednje stopnišče umestil v vzhodni del objekta tako, da je zunaj stavbne črte segajoči portal umestil zunaj simetrije fasade. Severozahodni del pritličja je v celoti namenil prodajalnam, južni del pa vrtcu in prostorom za polgojenke. V prvem in drugem nadstropju je ves južni del namenil učilnicam, medtem ko je severni del namenil širokemu predprostoru učilnic, ki ga je v prvem in drugem nadstropju povezal z obstoječim šolskim poslopjem. V tretjem nadstropju je v južni del umestil avditorij in prostore za zbirke ter severno načrtoval predprostor z manjšim profesorskim kabinetom na zahodu ter tako zagotovil uporabnikom učilnic dovolj velik predprostor. Na ravni strehi je vzpostavil manjši objekt, ki ga je odmaknil od ulične fasade ter v njem predvidel

⁵⁰ Na načrtu je Plečnik označil prostor pred učilnicami kot prednja (veža?).

risalnico s kabinetom in manjšo kapelo, osrednje stopnišče pa zaključil z odprto arkadno ložo. Z jasnim in funkcionalnim tlorisom je zagotovil učinkovito izrabo prostora. Plečnik je pri oblikovanju zunanjsčine, pa tudi notranjsčine šole izrazil svoj edinstven 'klasični' arhitekturni pristop z uporabo ločnih odprtij⁵¹ tako pri zasnovi stopnišča kot v nizih oken na severni in zahodni fasadi ter z uporabo klasičnih stebrov v zasnovi pritličja, medtem ko je pritličje in portal v višini dveh etaž načrtoval in je izveden v temno sivem podpeškem apnencu. Sicer klasična opečnata gradnja je bila v temeljih in severnem delu pritličja zasnovana in izvedena v železobetonski konstrukciji, prav tako etažne plošče in stopnišče. Statični izračun naj bi izdelal Suhadolc leta 1940,⁵² medtem ko je ogrevanje s centralno kurjavo načrtoval inženir Boleslav Likar.⁵³ Na zemljišču, predvidenim za gradnjo gimnazije, so novembra 1940 začeli kopati za temelje. Gradnjo je vodil inženir Suhadolc, gradbena dela je prevzel stavbenik Alojz Kamnikar. Vojne razmere so povzročile zastoj gradnje, hkrati pa so rasli tudi njeni stroški. Po začetku gradnje, ki je potekala povsem po arhitektovih načrtih, je Plečnik risal še detajle stavbnega pohištva in 3. aprila 1941 izdelal izvedbeni načrt za stopnišče ter 1946 tudi izvedbeni načrt pritličja severne fasade.

V tem času so uršulinke porušile vilo na dvorišču ob šoli, v kateri je bila risalnica, in gradbeni material uporabile za gradnjo gimnazije.⁵⁴ 25. novembra 1941 je bila gimnazija zgrajena. Notranjsčina je ostala neobdelana do jeseni 1943, ko je še nedokončano gimnazijo pogodbeno najel Visoki komisariat z namenom uporabe za II. državno klasično gimnazijo pod vodstvom ravnatelja Marka Bajuka. Takrat so dokončali in opremili notranjsčino. 1. decembra 1942 se je v stavbi začel pouk.⁵⁵ Uršulinke so za svojo šolo v 4. nadstropju novega objekta, ki je bil v njihovi uporabi, opremile risalnico in dve učilnici, ki pa jih niso nikoli uporabljale. Meseca septembra 1945 se je z določbo Ministrstva za prosveto v nedograjeno stavbo vselila II. državna ženska gimnazija z ravnateljico tovarišico Mico Kovač, ki je zasedla vse prostore v prvem, drugem in tretjem nadstropju, pritličje in četrto nadstropje je ostalo samostanu. Uršulinke so 24. julija 1946 prejele odločbo Mešnega ljudskega odbora (MLO) o dograditvi šolske stavbe v režiji MLO na breme

51 Motiv dematerializacije stene z ločnimi odprtinami je Plečnik uporabil npr. pri cerkvi Gospodovega vstajenja v Bogojini leta 1931.

52 Statični izračun, ki ga hranijo v Suhadolčevi zapuščini v Arhivu MAO, ni podpisan oz. datiran.

53 Boleslav Likar je bil od leta 1948 do 1967 izredni profesor na Fakulteti za strojništvo v Ljubljani. Ukvarjal se je s prenosom toplote, klimatskimi napravami in kompresorji. Med prvimi je pripravil standarde za boljšo toplotno izolacijo stavb, bil pa je tudi svetovalec pri gradnji toplarn in bolnišnic. Pod njegovim vodstvom je začel delovati laboratorij za ogrevalno in sanitarno tehniko na Fakulteti za strojništvo v Ljubljani. https://sl.wikipedia.org/wiki/Boleslav_Likar (pridobljeno 3. 4. 2017)

54 SI_ZAL, LJU 345: Mikrofilmi in fotokopije, D34: Šolska kronika, 1941/42, poglavje XI. Šolsko poslopje, 1941.

55 Ibid., 1942.

lastnika. Vendar samostan ni imel sredstev za dokončanje gimnazije.⁵⁶ V skladu s pogoji MLO je bila predvidena predelava lokalov v šolske sobe in predelitev dvorane.⁵⁷ Plečnik ni imel nič proti in je uršulinkam dejal: »Saj zidajo Vam in za Vaše namene.«⁵⁸ In uršulinke so se na tiho vdale. V šolskem letu 1947/1948, ko je bila gimnazija v celoti dokončana, se je preimenovala v VI. gimnazijo.

Zaključek

Po koncu druge svetovne vojne je bil uršulinski samostan v Ljubljani razlašen. V šestdesetih letih 20. stoletja je bila ureditev uršulinskega kompleksa s sklepom naložena Investicijskemu zavodu za izgradnjo Trga revolucije (IZITR). V sklopu gradnje Trga revolucije⁵⁹ je bil leta 1966 ob zahodni fasadi gimnazije zgrajen prizidek po načrtih arhitekta Edvarda Ravnikarja. Osnovna misel projektiranja prizidka h gimnaziji je bila ustvariti urbanistični zaključek Trga revolucije, tako imenovani objekt 'L', ter preurediti obstoječe pritličje gimnazije v poslovne prostore.⁶⁰ V tistem času je bilo celotno pritličje uršulinske šole s knjigarno odstranjeno, hkrati so bili odstranjeni sgraffiti na vzhodni fasadi. Leta 1968 so bile vzpostavljene javne arkade ob takratni Titovi cesti ter podhod in sanitarije v kleti šole in pod Titovo cesto.⁶¹

Zaradi rušitvenih del oz. prezidav v pritličju uršulinske šole je Državna založba Slovenije, ki je takrat delovala v prostorih nekdanje Nove založbe, dobila nadomestne prostore v kleti in pritličju objekta 'L', medtem ko so bila zgornja nadstropja namenjena gimnaziji kot nadomestilo za izgubljene razrede v pritličju.⁶² Danes kontinuiteto šolskega delovanja v kompleksu nekdanje uršulinske šole in gimnazije⁶³ nadaljuje Gimnazija Jožeta Plečnika. Večstoletna tradicija

56 Nadzorstvo nadaljevanja oz. dokončanja gradnje je bilo poverjeno ravnatelju MLO Seliškarju, tehniku MLO Pirnatu, izvedbo je prevzel stavbenik Mavrič. Samostan je bil dolžan za gradnjo dati material, ki ga je imel na razpolago. Podatki so povzeti iz zvezka Novo šolsko poslopje v Šubičevi ul., ki ga hrani Arhiv uršulinskega samostana v Ljubljani.

57 Verjetno je mišljen avditorij v tretjem nadstropju. Načrt za preureditev je izdelal arhitekt Plečnik.

58 Njegova izjava, navedena v zvezku Novo šolsko poslopje v Šubičevi ul. hrani Arhiv uršulinskega samostana v Ljubljani.

59 Leta 1960 je bil razpisan natečaj za Trg revolucije na območju nunskega vrta. Njegov glavni namen je bil, da se med 20. obletnico vstaje in 30. obletnico zmage pripravi primerno okolje za postavitve spomenika revolucije ter nakaže razvoj tega dela mesta v prihodnosti. Natečaj za ureditev novega Trga revolucije v Ljubljani 1960, *Arhitekt*, št. 4, Ljubljana 1960, str. 54–58.

60 V sklopu gradnje Trga revolucije so bila pritličja samostana, šole in gimnazije, ki so mejila na javni prostor, namenjena javnemu programu, predvsem trgovskim lokalom. Celotno preureditev pritličij v lokale je načrtoval Ravnikarjev sodelavec Anton Bitenc. Danes je celostna zasnova lokalov v pritličju v veliki meri degradirana s stihijskimi posegi posameznih najemnikov.

61 Vloga za pravico uporabe nepremične, parc. Št. 70/1 k.o. Kapucinsko predmestje Investicijskega zavoda za izgradnjo Trga revolucije, z dne 2. 3. 1968

62 Investitorja gradnje sta bila IZITR in Državna založba Slovenije.

63 Šolski kompleks je razglašen za kulturni spomenik državnega pomena.

vzgojnega in izobraževalnega poslanstva ljubljanskih uršulink pa je zaradi socialno-družbenih razmer v času po drugi svetovni vojni zamrla. V zadnjem času uršulinke znova uvajajo svoje začetno poslanstvo. Odprle so Angelin vrtec z urejenim otroškim igriščem.

Povzetek

Ljubljanske uršulinke so v primerjavi s sočasnimi šolskimi inštitucijami dosegle dva pomembna presežka. Prvi je ta, da so edine izvajale celostno vzgojo mladenk od rane mladosti vse do njihovega prestopa v odraslost,⁶⁴ drugi pa ta, da jim je na svojstven način uspelo premostiti razliko med revnimi in bogatimi, saj so v svoje šole sprejemale vse družbene sloje, brez teženj po elitizmu. Temeljno poslanstvo uršulink, vzgoja in izobraževanje mladih deklet, je zato ne samo sledilo, temveč tudi aktivno pripomoglo k dvigu družbenega statusa evropskih žensk. Hkrati so se ljubljanske uršulinke nenehno trudile ostati v koraku s časom tudi z zagotavljanjem boljših razmer za učenje gojenk. Poskušale so slediti gradbenim standardom na področju vzgojne in izobraževalne dejavnosti in bile vseskozi gradbeno precej dejavne. To, da so si pri urbanističnem in arhitekturnem načrtovanju svojih poslopij želele sodelovati z največjimi mojstri svojega časa, nakazuje tudi njihovo vztrajanje, da zadnje šolsko poslopje zasnuje arhitekt Jože Plečnik. Nekdanji uršulinski šolski kompleks danes predstavlja dodano vrednost v mestnem prostoru, s Plečnikovim načrtovanjem šolskega objekta pa doprinos k razvoju načrtovanja šolskih poslopij ter hkrati širok razpon njegovega avtorskega ustvarjanja v Ljubljani.

Viri in literatura

Viri

Arhiv Muzeja in galerij mesta Ljubljana, Plečnikova hiša.

Arhiv Muzeja za arhitekturo in oblikovanje.

Arhiv uršulinskega samostana v Ljubljani.

Arhiv ZVKDS OE Ljubljana.

Zgodovinski arhiv Ljubljana.

<http://barok.zrc-sazu.si/Spomeniki/Ursulinke.aspx> (pridobljeno: 5. 4. 2017)

https://sl.wikipedia.org/wiki/Boleslav_Likar (pridobljeno 3. 4. 2017)

---

⁶⁴ V šolskem letu 1901/1902 je v okviru Uršulinskega samostana delovalo šest vzgojno-izobraževalnih zavodov: otroški vrtec, vnanja ljudska in meščanska šola, notranja ljudska in meščanska šola ter učiteljšče. Vir: *SI_ZAL*, Kronika notranje meščanske šole 1918–1932, mikrofilm 08/1990 087 330 36139.

Literatura

Benedetič, Ana: Med vojno so jo ukinjali, po vojni pa ukinili, *Dnevnik*, 12. februarja 2005.

Kogoj, Marija Jasna: *Uršulinke in njihovo vzgojno poslanstvo*. Ljubljana: Družina, 2006.

Natečaj za ureditev novega Trga revolucije v Ljubljani 1960, *Arhitekt*, št. 4, Ljubljana 1960.

Plečnik in jaz. Pisma Jožeta Plečnika Antonu Suhadolcu. Suhadolčevi spomini na Plečnika. Trst: Založništvo tržaškega tiska. 1985.

Resman, Blaž: *Uršulinke v Ljubljani*, Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine: Kulturni in naravni spomeniki Slovenije: zbirka vodnikov, 2011.

Aleksandra Pirkmajer Slokan*

Pregled pouka latinščine v slovenski javni osnovni šoli (1958–2016), 2. del⁴²²

An overview of Latin lessons in the Slovene state primary school (1958–2016), part 2

Izvleček

Osnovnošolski pouk latinščine je kljub nenaklonjenim razmeram prispeval – upamo si trditi – pomemben delež v slovenskem izobraževalnem sistemu. Članek prinaša pregled pouka latinščine v slovenski javni osnovni šoli od njegovega začetka do danes (1958–2016). Latinščina, tradicionalno gimnazijski predmet, se je začela poučevati v osnovni šoli po ukinitvi osemletne klasične gimnazije leta 1958, ko sta bili uzakonjeni enotna osemletna osnovna šola in štiriletna gimnazija. Tedaj je pouk klasičnih jezikov utrpel nepopravljivo škodo. Stara grščina se je prenehala poučevati, latinščina pa je za učence v starosti od enajst do petnajst let dobila status fakultativnega predmeta in bila potisnjena na obrobje. Kljub vse slabšim razmeram se je njen pouk ohranjal dalje, v različnih obdobjih na različnih šolah in v različnih oblikah, kontinuirano vse do danes pa le na Osnovni šoli Prežihovega Voranca, Ljubljana. V devetletnem programu

Abstract

In spite of unfavourable conditions, it can be claimed that primary school Latin lessons have made an important contribution to the Slovene educational system. The article offers an overview of Latin lessons in the Slovene state primary school from their beginning until today (1958–2016). Latin, traditionally a gymnasium subject, began to be taught in primary school after the abolition of the eight-year classical gymnasium in 1958, when new legislation introduced the unified eight-year primary school and four-year gymnasium. At that time, the teaching of classical languages suffered irreparable damage. Old Greek stopped being taught, while Latin acquired the status of an elective subject for pupils between the ages of eleven and fifteen and was thus pushed to the margins. In spite of the worsening conditions, Latin teaching persisted at different times at different schools and in different forms, while the Prežihov Voranc Primary School

* Aleksandra Pirkmajer Slokan, prof., od leta 1988 do upokojitve leta 2014 učiteljica latinščine in angleščine na OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana, soavtorica razstave in kataloga *Lingua Latina: razstava o latinščini v javni osnovni šoli 1958–2015*, e-pošta: apirkmajerslokan@gmail.com.

⁴²² Gl. op. 1 (številke opomb in naslovi/podnaslovi poglavij se nanašajo, kjer ni drugače navedeno, na *Pregled*). Članek je bil zaradi obsežnega gradiva razdeljen na dva dela, ki vsebinsko predstavljata nedeljivo celoto: prvi del (1.–4. desetletje, 1958–1998) in drugi del (5.–6. desetletje, 1998–2016). Prvi del je bil objavljen v predhodni, tematski številki revije *Šolska kronika*: revija za zgodovino šolstva in vzgoje, letnik 25, leto 2016, številka 1–2, str. 105–180 (v nadaljevanju: *Šolska kronika* 1–2/2016). Za uvod in sklep gl. *ibid.*, str. 106–110 in 176–177. Za slikovno gradivo gl. razstavni katalog *Lingua Latina: razstava o latinščini v javni osnovni šoli 1958–2015*, Ljubljana: Slovenski šolski muzej, 2015, 34 str.

so se razmere še zaostrele in pouk latinščine se je znašel v hudi krizi – kljub interesu javnosti, da se klasično-humanistični izobraževalni program ohranja ne le v zasebni, ampak tudi v javni osnovni šoli.

in Ljubljana is the only school where it has been taught continuously to this day. When nine-year primary school was introduced, the situation worsened even further and Latin lessons faced a real crisis – in spite of the public interest that the classical-humanities educational programme continue not only in private schools but also in state public schools.

Ključne besede: latinski jezik, javna osnovna šola, fakultativni predmet, izbirni predmet, interesne dejavnosti

Key words: Latin language, state primary school, optional subject, elective subject, extra curricular activities

PETO DESETLETJE (1998–2008)⁴²³

Sobivanje osemletnega in devetletnega programa. Slovo »novih« latinskih paralelk.⁴²⁴ Razmah interesnih dejavnosti kot nadomestka pouka.⁴²⁵ Zmanjšanje števila »latinskih šol« in učencev latinščine.

Če je za četrto desetletje (1988–1998) veljalo, da je pouku latinščine v javni osnovni šoli prineslo izboljšanje in začasno stabilizacijo razmer,⁴²⁶ moramo za peto desetletje (1998–2008) žal ugotoviti prav nasprotno. To »reformno« desetletje, ki je bilo priča prehajanju osemletnega v devetletni program (kot posledici postopnega uresničevanja določil nove šolske zakonodaje),⁴²⁷ je bilo polno sprememb, nasprotij in negotovosti.⁴²⁸ Začelo se je na videz obetavno, ob njegovem izteku pa je pouk latinščine kazal žalostno podobo. V novih razmerah (devetletni program je med drugim prinesel skrajšanje pouka s štirih na tri leta, ukinitvev latinskih paralelk ter izločilno konkurenco med latinščino in živimi tujimi jeziki)⁴²⁹ se je število šol in učencev, če primerjamo prva in zadnja leta petega desetletja, zmanjšalo za več kot

⁴²³ Za povzetek poglavja gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 171–174 (Peto desetletje).

⁴²⁴ Gl. op. 27 in 260.

⁴²⁵ V *Pregledu* latinske interesne dejavnosti vsebinsko ločimo na »prave« (nadgradnja pouka latinščine kot fakultativnega oz. izbirnega predmeta) in »neprave« (njegov nadomestek) (gl. op. 257, 259 in 342).

⁴²⁶ Gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 145–171 (Četrto desetletje).

⁴²⁷ Gl. op. 231. Zakon o osnovni šoli z dne 14. 2. 1996 je stopil v veljavo 15. 3. 1996 (gl. *Uradni list RS*, št. 12/96, 29. 2. 1996); sledila je vrsta sprememb in dopolnil.

⁴²⁸ 5. desetletje (in tudi 6.) je med drugim zaznamovala pogosta menjava šolskih ministrov: dr. Slavko Gaber 14. 5. 1992–29. 7. 1999, dr. Pavel Zgaga 29. 7. 1999–7. 6. 2000, dr. Lovro Šturm 7. 6. 2000–30. 11. 2000, dr. Lucija Čok 30. 11. 2000–19. 12. 2002, dr. Slavko Gaber 19. 12. 2002–3. 12. 2004, dr. Milan Zver 3. 12. 2004–21. 11. 2008.

⁴²⁹ Gl. op. 22–24 in 258.

trikrat⁴³⁰ in pouk se je, enako kot v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, spet omejil le na Ljubljano. Še dodatno se je prepolovil tudi delež učencev, ki so zaključili celoten (tedaj še štirileten)⁴³¹ osnovnošolski program,⁴³² kar je v gimnaziji povzročilo ponovno zamrtje nadaljevalne latinščine⁴³³ in s tem njenega kontinuiranega osemletnega učenja.⁴³⁴ Zmanjšanje števila »latinskih šol« je imelo za posledico tudi ukinitve samostojne Študijske skupine za latinščino v osnovni šoli⁴³⁵ in opustitev državnega tekmovanja v znanju latinščine v osnovni šoli Certamen Latinum.⁴³⁶

Vzroka za tolikšno poslabšanje razmer nikakor ne gre iskati v pomanjkanju interesa učencev in staršev – nasprotno, javnost se je še dalje zavzemala za ohranitev zgodnjega klasično-humanističnega izobraževanja (11–15 let),⁴³⁷ ampak v neustreznih normativnih okvirih. Ti so bili posledica nepripravljenosti šolskih oblasti, da bi prisluhnile strokovnjakom za področje osnovnošolskega pouka latinščine, oziroma odsotnosti njihove resnične skrbi za njegovo nadaljnjo usodo, skratka pomanjkanja politične volje za reševanje te problematike. Dejstvo je, da je bila ta pouku latinščine v vsej njegovi skoraj šestdesetletni zgodovini izkazana le v devetdesetih letih, med pripravami na devetletni program,⁴³⁸ ko je bilo v interesu šolskih oblasti, da se formalno uredi in poenoti status izbirnih predmetov, med njimi tudi latinščine.⁴³⁹ V času, ko se je devetletni program udejanjal tudi v praksi, je interes pristojnih spet umanjkal in šole so ostale glede pouka latinščine prepuščene same sebi, skupaj z vrsto nerešenih problemov, na katere je vsaj OŠ Prežihovega Voranca pravočasno opozarjala.⁴⁴⁰

430 Prim.: v obdobju 1998–2003 je bilo letno 600–740 učencev na 13–17 šolah, v šol. l. 2007/08 pa le 215 na petih šolah.

431 V prehodnem obdobju (do l. 2008) se je štiriletni pouk ohranjal kot kombinacija fakultativne latinščine v 5. razredu osemletke in izbirnega predmeta Latinščina I–III v 7.–9. razredu devetletke.

432 Prim.: v šol. l. 1998/99 je štiriletni program končalo 24 odstotkov vseh učencev latinščine (169 od 715), v šol. l. 2001/02 pa le 12 odstotkov (90 od 740).

433 V novem tisočletju se nadaljevalni program v gimnazijo (ne javno in ne zasebno) ni več vrnil (gl. op. 20 in 86). Za več gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 119 (Konec tradicionalnega klasično-humanističnega izobraževanja).

434 Kontinuiran osemletni (oz. sedemletni, gl. op. 372) program latinščine bo v bližnji prihodnosti najverjetneje uspelo spet vzpostaviti le Škofijski klasični gimnaziji, predvsem v povezavi z OŠ A. Suštarja (gl. op. 4), javni klasični gimnaziji pa šele v primeru izboljšanja razmer v javni osnovni šoli.

435 L. 2003 (gl. op. 391).

436 L. 2007 (gl. op. 394).

437 Gl. arhiv OŠ P. Voranca, arhiv Društva klasikov, zasebni arhiv avtorice (v *Pregledu*: ZAA, hrani SŠM).

438 Za priprave v okviru projekta ZRSŠ Pouk latinščine v osnovni šoli (v *Pregledu*: Projekt) gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 162–167 (Eksperimentalni projekt).

439 Program devetletke se je delil na »obvezni program« (obvezni predmeti, obvezni izbirni predmeti, ure oddelčne skupnosti) in »razširjeni program« (podaljšano bivanje, jutranje varstvo, dodatni pouk, dopolnilni pouk, interesne dejavnosti, neobvezni izbirni predmeti). Za več gl. Zakon o osnovni šoli (gl. op. 427).

440 Gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 162–163 (Regijski centri?) in 166–167 (Prednosti in pomanjkljivosti); za predloga programov Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine (1999/2000) in Zgodnje učenje latinščine (2006/07) gl. dalje.

Šolsko leto 1998/99 – leto (neosnovanega) optimizma

V tem šolskem letu, ki je bilo zadnje leto Projekta⁴⁴¹ in ponekod tudi zadnje pred začetkom uvajanja devetletnega programa, se je latinščino učilo več kot sedemsto⁴⁴² učencev na štirinajstih šolah: osmih v Ljubljani, treh v Mariboru in treh v Murski Soboti. Pouk latinščine so izvajale: OŠ Prežihovega Voranca in OŠ Mirana Jarca od leta 1958 (prva kontinuirano, druga s prekinitvami); OŠ Ledina od leta 1986; OŠ Vič, OŠ Toneta Čufarja in OŠ Valentina Vodnika od leta 1987 (zadnji dve s kratkim premorom v začetnem obdobju); OŠ Trnovo in OŠ Ludvika Pliberška od leta 1989; OŠ Šentvid od leta 1990; OŠ Slave Klavore in OŠ bratov Polančičev od leta 1991 (obe sta latinščino uvedli z nastopom Projekta); OŠ Murska Sobota I, OŠ Murska Sobota II in OŠ Murska Sobota III od leta 1995.⁴⁴³ Število učencev je bilo od šole do šole zelo različno,⁴⁴⁴ največ so jih imele izvajalke Projekta: OŠ Prežihovega Voranca 169 (tri latinske paralelke in sedem skupin),⁴⁴⁵ OŠ Toneta Čufarja 89 (štiri skupine), OŠ Slave Klavore prav tako 89 (štiri latinske paralelke), OŠ bratov Polančičev 86 (štiri latinske paralelke) in OŠ Ledina 34 (štiri skupine).⁴⁴⁶ Preostalih devet šol je imelo skupno 248 učencev, od tega največ OŠ Trnovo (54, šest skupin) in OŠ Šentvid⁴⁴⁷ (50, štiri skupine); sledile so OŠ Murska Sobota III (31, tri skupine),⁴⁴⁸ OŠ Valentina Vodnika (30, tri skupine), OŠ Ludvika Pliberška (25, dve skupini), OŠ Murska Sobota I (19, tri skupine), OŠ Vič (17, ena skupina), OŠ Murska Sobota II (13, tri skupine) in OŠ Mirana Jarca (devet, dve skupini).⁴⁴⁹

Vseh štirinajst šol se je ponašalo z določeno kontinuiteto pouka (med njimi ni bilo »šol enodnevnice«)⁴⁵⁰ in polovica jih je realizirala štiriletni program. Skoraj četrtnina učencev se je to leto latinščino učila – kar je še posebej pomembno – četrto

441 Ob zaključku Projekta ZRSŠ uradne evalvacije ni objavil oz. je šole izvajalke niso prejele.

442 V šol. l. 1998/99 je bilo v Sloveniji 715 učencev latinščine, od tega 467 (65 odstotkov) na petih šolah v Projektu.

443 Za nazive šol pred l. 1992 gl. op. 237.

444 Podatke so avtorici *Pregleda* posredovali učitelji mesec ali dva po začetku posameznega šolskega leta. Zaradi poznejšega osipa lahko navedene številke v določenih primerih odstopajo od dejanskih. Gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 107–108 (Pridobivanje podatkov).

445 Število (169) je bilo slučajno enako številu vseh učencev, ki so to leto končali štiriletni program (gl. op. 432).

446 Številke v oklepaju povedo, koliko učencev se je učilo latinščino v 5., 6., 7. in 8. razredu (1., 2., 3. in 4. leto): OŠ P. Voranca 169 (51, 46, 35, 37), OŠ T. Čufarja 89 (17, 25, 24, 23), OŠ b. Polančičev 86 (14, 17, 28, 27), OŠ S. Klavore 89 (13, 23, 25, 28), OŠ Ledina 34 (2, 2, 16, 14).

447 Za »latinski oddetek« na OŠ Šentvid (8.a/b 1998/99 12 učencev) gl. op. 59. Za več gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 153 (OŠ Šentvid); prim. op. 302.

448 OŠ M. Sobota I 19 (9, 4, 6, 0), OŠ M. Sobota II 13 (3, 6, 4, 0), OŠ M. Sobota III 31 (15, 10, 6, 0); v M. Soboti se je latinščina poučevala v 8. razredu od l. 1999 dalje (vir: Ciril Koštric).

449 Za večino šol zunaj Projekta je bilo za šol. l. 1998/99 mogoče pridobiti le okvirne podatke: OŠ Vič je imela le začetni tečaj, vse preostale pa tudi 1. in (z izjemo OŠ M. Jarca in OŠ L. Pliberška) 2. nadaljevalni tečaj; 3. nadaljevalni tečaj so imele OŠ M. Jarca, OŠ L. Pliberška, OŠ Trnovo in OŠ Šentvid, kjer se je latinščino učilo 4. leto 40 učencev (po posameznih šolah: 3, 15, 10, 12).

450 V *Pregledu* ime za šole, ki so latinščino uvedle za eno samo generacijo oz. le za leto, dve ali tri (gl. op. 202).

leto⁴⁵¹ in to je predstavljalo, če upoštevamo fakultativnost predmeta, neobvezujoče vpisne kriterije in tudi siceršnje neurejene razmere,⁴⁵² precejšen uspeh. V okviru iztekajočega se Projekta so bile na novo odprte tudi tri – kot se je kmalu izkazalo, v Sloveniji žal poslednje – latinske paralelke petega razreda, ena v Ljubljani (na OŠ Prežihovega Voranca) in dve v Mariboru (na OŠ bratov Polančičev in OŠ Slave Klavore). Vse tri so bile sestavljene iz pretežno matične šolske populacije (notranje latinske paralelke); mariborski vzporednici sta bili po številu izredno šibki,⁴⁵³ ljubljanska pa se je zaradi osipa v kratkem spremenila v »nelatinski« oddelek.⁴⁵⁴

Zaradi ponovne vzpostavitve večje kontinuitete pouka se je že v predhodnem desetletju postopoma izoblikoval nov,⁴⁵⁵ stalnejši učiteljski kader⁴⁵⁶ in v šolskem letu 1998/99 je že peto leto zapored delovala Študijska skupina za latinščino v osnovni šoli,⁴⁵⁷ ki je igrala pomembno povezovalno vlogo (na oblikovanje nove šolske zakonodaje pa ni imela vpliva).⁴⁵⁸ Na državnem tekmovanju Certamen Latinum so bili to leto med dobitniki zlatih Sovretovih priznanj in pohval učenci petih šol, kar je bil – če upoštevamo za osnovnošolske razmere visok nivo zahtevnosti tekmovanja – izredno lep uspeh.⁴⁵⁹ Konec leta 1998 je bil sprejet učni načrt za latinščino v devetletnem programu,⁴⁶⁰ na OŠ Prežihovega Voranca pa so se že začenjale priprave na »šolsko stoletnico«, pomembno za zgodnji klasično-humanističen izobraževalni program tudi v državnem merilu. To leto je začel v javni

451 V šol. l. 1998/99 se je 4. leto učilo 24 odstotkov vseh učencev latinščine (169 od 715): na petih šolah v Projektu 28 odstotkov (129 od 467), na preostalih devetih pa 16 odstotkov (40 od 248). Prim.: na OŠ P. Voranca 22 odstotkov (37 od 169) – tolikšen osip je bil posledica »popularnosti« predmeta tj. velikega (nepretehtanega) vpisa k latinščini v 5. razredu.

452 Gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 119–121 (Fakultativnost).

453 5.c 1998/99 OŠ b. Polančičev 14 učencev (štiriletni program je končalo osem učencev); 5.c 1998/99 OŠ S. Klavore 13 (končalo 11). Prim. op. 296–298.

454 5.c 1998/99 OŠ P. Voranca 25 učencev: v 5. oz. na začetku 6. razreda je sedem učencev latinščino opustilo (gl. op. 139), preostalih 18 je končalo štiriletni program. Prim. op. 322 in 334 (notranje latinske paralelke); *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 157–158 (zunanje latinske paralelke).

455 Prva generacija »osnovnošolskih« profesorjev latinščine je v celoti prenehala poučevati že konec 70. let (gl. op. 57 in 61); po l. 1978 je imela stalnega profesorja sprva le OŠ P. Voranca.

456 Gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 167–168 (Kadri). Prim. seznama učiteljev v 3. in 4. desetletju (gl. op. 248 in 398).

457 V šol. l. 1998/99 so bila kot vsako leto (razen v šol. l. 1997/98 in 2000/01, ko je ZRSŠ začasno prekinil delo študijskih skupin) tri srečanja; udeležilo se jih je v povprečju po deset učiteljev, tretjega tudi vodja Projekta.

458 Gl. op. 391. Bila je nekakšen »debatni klub«; na osnovi zapisnikov srečanj je pedagoški svetovalec ZRSŠ analiziral predloge in mnenja ter ustrezno ukrepal. Za več gl. zapisnike srečanj, poročila o delu, pogodbe o delovanju študijske skupine in avtorstvu vodje v letih 1994–2003 idr.; dokumentacijo hrani ZRSŠ, del tudi SŠM (ZAA).

459 5. državno tekmovanje je bilo 8. 4. 1999; potekalo je sočasno na OŠ P. Voranca (za šest ljubljanskih šol) in na OŠ b. Polančičev (za dve mariborski; murskosoboške to leto še niso tekmovali, gl. op. 448). Priznanja in pohvale so dobile: OŠ P. Voranca (9), OŠ T. Čufarja (4), OŠ M. Jarca (2), OŠ Ledina (1) in OŠ Trnovo (1); za OŠ M. Jarca gl. op. 284.

460 Gl. op. 373. Učni načrt je pripravila Predmetna kurikularna komisija za latinščino in grščino, imenovana 28. 6. 1996 za dobo dveh let (za pripravo kurikularne prenove, na oblikovanje nove šolske zakonodaje ni imela vpliva).

gimnaziji po dveletnem poskusnem obdobju delovati program »nove klasične gimnazije«⁴⁶¹ in Gimnazija Poljane ter Prva gimnazija Maribor sta za skupino dijakov realizirali tudi nadaljevalni program latinščine.⁴⁶² Skratka, začetek petega desetletja je veliko obetal.

Stoletnica zgradbe OŠ Prežihovega Voranca

Šolsko leto 1998/99 je potekalo v znamenju priprav na praznovanje, ki je formalno zaznamovalo stoletnico šolskega poslopja, zgrajenega leta 1899 za namen tedanje C. kr. Državne višje gimnazije v Tomanovi ulici⁴⁶³ in nato leta 1959 v celoti predanega OŠ Prežihovega Voranca, šoli z dvema učnima jezikoma, slovenskim in srbohrvaškim.⁴⁶⁴ Dejansko pa je počastilo stoletnico kontinuiranega izvajanja (tedaj za to šolo še vedno nadvse aktualnega)⁴⁶⁵ pouka latinščine v jubilejni zgradbi – kar je bil v Sloveniji unikum, prvih šest desetletij v okviru klasične gimnazije in naslednja štiri na predmetni stopnji slovenske⁴⁶⁶ osnovne šole. Priprave na praznovanje, ki je zajelo ter s poukom latinščine kot rdečo nitjo združilo dve tako različni obdobji,⁴⁶⁷ so potekale v sodelovanju z nekdanjimi učenci, gimnazijci in osnovnošolci, ključna pa je bila podpora šolskega vodstva⁴⁶⁸ in kolektiva,⁴⁶⁹ od katerih je proslava zahtevala veliko dodatnega dela.⁴⁷⁰ Slednjima, še prav posebej ravnatelju Marjanu Gorupu gre velika zahvala za naklonjenost in pomoč, ki sta ju izkazala pouku latinščine, in to kljub dejstvu, da na prelomu tisočletja v zbornici – zaradi dolgoletnega zapostavljanja klasično-humanističnega izobraževanja v slovenskem šolstvu – skorajda ni bilo več učiteljev, ki bi se imeli tudi sami priložnost učiti

461 Program so izvajale Gimnazija Poljane, Prva gimnazija Maribor, Prva gimnazija v Celju in Gimnazija Škofja Loka; zasebna Škofijska klasična gimnazija je začela spet delovati l. 1993 (gl. op. 15, 21, 73 in 85).

462 Skupine »nadaljevalcev« so bile v vseh primerih nadaljevalne latinščine po l. 1980 vključene v oddelke z začetno latinščino (gl. op. 20, 86 in 433–434).

463 Od l. 1900 osemletna (državna, klasična) gimnazija (za nazive gl. *Zbornik ob 100-letnici 1999*). Tomanova ulica (od l. 1893) je bila l. 1952 preimenovana v Prežihovo ulico.

464 Gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 112–118 (Izginevanje sledi za osemletno klasično gimnazijo; Dedščina nižje/višje klasične gimnazije).

465 V šol. l. 1998/99 je imela OŠ P. Voranca 169 učencev latinščine, od tega 51 v 5. razredu (25 v latinski paralelki 5.c in 26 v skupinah 5.a in 5.b, v vsaki po 13). V devetletki je število drastično upadlo: s 194 v šol. l. 2002/03 (zadnje leto popolne osemletke) na 50 v šol. l. 2008/09 (prvo leto popolne devetletke).

466 Za oddelke s srbohrvaškim učnim jezikom gl. op. 53.

467 Pobudnice praznovanja v takšni obliki so bile nekdanja dijakinja Klasične gimnazije dr. Bogdanika Pirc Marjanovič ter nekdanji učenki latinskih paralelek OŠ P. Voranca dr. Marjeta Šašel Kos in avtorica *Pregleda* (vse tri tudi matere učencev latinskih paralelek te šole). Ravnatelj Marjan Gorup je pobudo podprl in imenoval Pripravljalni odbor (arhiv OŠ P. Voranca).

468 Gl. op. 318 in 368. Šolsko vodstvo je med drugim priskrbelo glavnino finančnih sredstev.

469 Del kolektiva je sicer menil, da je zasnova proslave preširoka (preveč usmerjena v preteklost) in za osnovnošolske razmere prezahtevna.

470 Posebej je treba omeniti prispevek slavistke Pavle Strmole, ki je med drugim pripravila tudi članek *Iz kronike Osnovne šole Prežihovega Voranca* (*Zbornik ob 100-letnici 1999*, str. 29–38).

latinsko.⁴⁷¹ Generacija starejših, klasično izobraženih profesorjev se je do tedaj že upokojila, mlajši, ki so se jo učili v gimnaziji po »otoplitvi« razmer konec osemdesetih in v devetdesetih letih, pa so (v majhnem številu) prišli šele pozneje.

Šola je ob jubileju izdala vsebinsko bogat, ilustriran »stoletni zbornik«⁴⁷² ter pripravila vrsto razstav⁴⁷³ in drugih odmevnih dogodkov. Osrednji je bila slavnostna prireditev v Cankarjevem domu novembra 1999, kjer so se srečale in družno nastopile različne generacije učencev, od najstarejših do najmlajših.⁴⁷⁴ Sledil ji je večerni sprejem v prostorih šole slavljenke, ki ni nikoli prej ne pozneje sprejela tolikšne množice obiskovalcev (šolski kolektiv je skupaj z učenci odigral vlogo gostitelja). »Šolski zbornik« je vseboval stoletne sezname (1899–1999),⁴⁷⁵ strokovne članke⁴⁷⁶ in dragocene spominske prispevke.⁴⁷⁷ Na slavnostni akademiji v Cankarjevem domu so nekdanji maturanti Klasične gimnazije v Ljubljani⁴⁷⁸ predstavili tudi svoj, drugače zasnovan »zbornik klasikov«,⁴⁷⁹ ki je posegel v preteklost do daljnega leta 1563⁴⁸⁰ in se, kar se zgradbe v Prežihovi ulici tiče, ustavil pri letu 1961.⁴⁸¹

Ob praznovanju so nekdanji učenci pokazali izjemno solidarnost in navezanost na klasično-humanistični izobraževalni program,⁴⁸² širša javnost pa zanj veliko mero posluha. Temu pa se žal niso pridružile pristojne šolske oblasti, ki bi tedaj še lahko preprečile njegov zaton v prihajajočem devetletnem programu. Jubileje so obhajale in izdajale zbornike tudi druge šole, a po letu 1958 nobena

471 Od vseh, ki so bili v tem obdobju zaposleni na OŠ P. Voranca, se je latinščino učila le peščica učiteljev, ki so hodili v gimnazijo na Hrvaškem oz. se srečali z latinščino na fakulteti (torej v srednji šoli ali pozneje, osnovnošolske izkušnje pa z izjemo avtorice *Pregleda* ni imel nihče, gl. op. 314).

472 *Zbornik ob 100-letnici šolskega pouka v zgradbi sedanje Osnovne šole Prežihovega Voranca, Ljubljana* (ur. Aleksandra Pirkmajer Slokan et al.), Ljubljana 1999, 279 str. (v *Pregledu: Zbornik ob 100-letnici* 1999).

473 Osrednja je bila Razstava ob stoti obletnici šolskega pouka v sedanji zgradbi OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana, avtorice Barbare Kranjc Bratož, nekdanje učenke latinske paralelke te šole (hrani SŠM).

474 V Gallusovi dvorani CD v soboto, 27. 11. 1999, ob 18. uri. Za več gl. programski list in video posnetek prireditve (ZAA, hrani SŠM).

475 Profesorjev in dijakov iz gimnazijskega obdobja (*Zbornik ob 100-letnici* 1999, str. 123–189) ter šolskega osebja in učencev iz osnovnošolskega obdobja (*ibid.*, str. 191–262).

476 Med njimi članek nekdanjega dijaka Klasične gimnazije v Ljubljani akademika prof. dr. Vasilija Melika *Preteklost ljubljanske klasične gimnazije* (*ibid.*, str. 13–21).

477 Med njimi članek nekdanjega dijaka, profesorja in naposled zadnjega ravnatelja Klasične gimnazije v Ljubljani prof. Miroslava Ravbarja *O šoli in ravnatelju* (*ibid.*, str. 48–50) (gl. op. 45).

478 Ti so marca 2000 ustanovili Društvo klasikov s sedežem na OŠ P. Voranca; prvi predsednik je bil prof. dr. Boris Klun.

479 *Ljubljanski klasiki 1563–1965* (ur. Živka Črnivec et al.), Ljubljana 1999, 725 str. (v *Pregledu: Ljubljanski klasiki* 1999).

480 Gl. op. 13.

481 Matura 1965 na II. gimnaziji v Šubičevi ulici in I. gimnaziji–Bežigrad; na slednji je bil nadaljevalni program realiziran le za generacijo 1961–1965 (paralelka k, gl. op. 76). Gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 116–119 (Dediščina višje klasične gimnazije).

482 Vsi, ki jih je Pripravljalni odbor zaprosil za sodelovanje, so z veseljem (gratis) prispevali svoj delež (s prispevki za zbornik, sodelovanjem na prireditvah in pri razstavah idr.).

s tolikšno predanostjo in naklonjenostjo zgodnjemu klasično-humanističnemu programu kot OŠ Prežihovega Voranca leta 1999.⁴⁸³ Ko je ta šola leta 2008 v skromnejši obliki obhajala svojo petdeseto obletnico, je latinščini namenila sicer pomembno, a ne več vodilno mesto (kakršnega na pragu devetletne osnovne šole tudi v resnici ni več imela).⁴⁸⁴ Tu in tam se je sicer tudi katera druga šola s ponosom spomnila svojega fakultativnega pouka latinščine, na primer OŠ bratov Polančičev,⁴⁸⁵ večina pa mu je v svojih publikacijah namenila le nekaj besed ali pa ga – kot »enega od« neobveznih predmetov oziroma krožkov – v celoti prezrla.⁴⁸⁶

Razcvet interesnih dejavnosti kot nadgradnje pouka

Peščica osnovnih šol je latinščini *poleg* rednega pouka (sistematiziranih ur, namenjenih usvajanju z učnim načrtom določenih vsebin)⁴⁸⁷ za njegovo *nadgradnjo* dodelila tudi določeno število nesistematiziranih ur interesnih dejavnosti,⁴⁸⁸ OŠ Prežihovega Voranca pa celo eno ali dve tedenski uri iz fonda dodatnega pouka.⁴⁸⁹ Interesne dejavnosti v funkciji nadgradnje pouka (»prave« interesne dejavnosti), katerih velik del so mentorji opravili gratis, so za učence predstavljale nagrado in motivacijo, hkrati pa so na svoj poseben način pomagale nadoknaditi manjkajočo tretjo tedensko uro rednega pouka ter z raznolikimi vsebinami in specifičnim načinom dela v veliki meri pripomogle k posodobitvi metodike pouka. Poleg »pravih« so obstajale še »neprave« latinske interesne dejavnosti,⁴⁹⁰ ki so vsebinsko predstavljale nadomestek (ne nadgradnje) fakultativnega oziroma pozneje izbirnega predmeta. Nekateri učitelji so v prostem času tudi v tem primeru učenje jezika občasno dopolnjevali z dejavnostmi, ki so predstavljale njegovo nadgradnjo, tako da je prihajalo do nenavadne kombinacije »pravih« in »nepravih« latinskih interesnih dejavnosti.⁴⁹¹

483 Za 200-letnico Klasične gimnazije v Mariboru (1758–1958) gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 112 (Izginevanje sledi za osemletno klasično gimnazijo); *Klasična gimnazija v Mariboru* 1992, str. 85.

484 Gl. *Zbornik ob 50-letnici OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana* (ur. Damjan Perš et al.), Ljubljana 2008, 63 str.

485 *Sledi, ki ne zbledijo: zbornik ob 60-letnici Osnovne šole bratov Polančičev Maribor* (ur. Tanja Gobar et al.), Maribor 2007, 104 str.

486 Npr. kratka omemba latinščine v *Ledina: osnovna šola v Ljubljani od leta 1855: jubilejni zbornik ob 150-letnici šole* (ur. Gabrijela Škraba), Ljubljana 2005, 163 str.; za OŠ M. Jarca gl. op. 125.

487 Latinščini kot fakultativnemu predmetu v osemletki (5.–8. razred, 11–15 let) oz. izbirnemu predmetu v devetletki (7.–9. razred, 12–15 let) sta bili namenjeni po dve sistematizirani tedenski uri na oddelek oz. skupino. Prim. op. 93; *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 147 (Paralelke, skupine, krožki).

488 Interesne dejavnosti so bile nesistematizirane (tj. niso štele v učno obveznost) in imele so manjši letni fond ur (praviloma so se začele oktobra).

489 V letih 1998–2001 dve tedenski uri dodatnega pouka, sicer po eno (oz. izjemoma nobene, npr. v šol. l. 2014/15) (gl. op. 342).

490 Gl. op. 425 in 439.

491 Gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 262–263 (Nada Grošelj, Začetki pouka latinščine na OŠ Ledina). Do takšne kombinacije je prihajalo tudi v 6. desetletju, npr. OŠ Zalog po l. 2012 (mentorica Ana Ratajc).

Začetki sistematičnega razvoja »pravih« interesnih dejavnosti sežejo v drugo polovico osemdesetih let, med prvimi sta jih uvedli OŠ Ledina (leta 1986) in OŠ Prežihovega Voranca (leta 1988).⁴⁹² Največji razcvet so doživele v drugi polovici devetdesetih let oziroma na prelomu tisočletja. V takšni ali drugačni obliki jih je občasno realizirala praktično vsaka »latinska šola«, ⁴⁹³ le malokatera pa jih je razvijala sistematično in kontinuirano skozi daljše obdobje. Največkrat so potekale v obliki ogledov muzejskih zbirk in razstav, epigrafskih delavnic ter ekskurzij po Sloveniji in v tujino (slednjih je zdaleč največ organizirala OŠ Trnovo, po Sloveniji pa OŠ Prežihovega Voranca), redkeje pa kot raziskovalna dejavnost (raziskovalni tabori ter projektne in raziskovalne naloge).⁴⁹⁴ Najdlje in v največjem obsegu jih je razvijala (in jih še razvija) OŠ Prežihovega Voranca, ki je raznolike dejavnosti združila pod skupnim imenom *Per vias antiquas*,⁴⁹⁵ druga po obsegu je bila OŠ Trnovo.⁴⁹⁶ *Per vias antiquas* so orale ledino in kot celota predstavljale posebnost v slovenskem merilu. Šolsko leto 1998/99, ko so obhajale že svojo deseto obletnico, je bilo eno najbolj plodovitih, saj so bile zaradi priprav na praznovanje šolske stoletnice dejavne vse njihove sekcije: arheološko-zgodovinska, dramsko-recitacijska, likovna, epigrafska, novinarska in najzahtevnejša med njimi – raziskovalna.⁴⁹⁷

Prva (poskusna) faza uvajanja devetletnega programa (1999/2000–2002/03)

V devetletnem programu je latinščina dobila status triletnega (tridelnega) izbirnega predmeta (Latinščina I–III), umeščenega v tretjo triado (7.–9. razred, 12–15 let), medtem ko je bila v osemletnem štiriletni fakultativni predmet na predmetni stopnji (5.–8. razred, 11–15 let).⁴⁹⁸ Hkrati je v obeh programih obsta-

⁴⁹² Pobudnica in mentorica je bila na OŠ Ledina prof. Andreja Grošelja, na OŠ P. Voranca pa avtorica *Pregleda*. Na prvi šoli je tedaj učenje latinščine potekalo kot interesna dejavnost, na drugi kot fakultativni pouk.

⁴⁹³ Gl. op. 357; za več gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 200–292 (prispevki mentorjev).

⁴⁹⁴ Gl. op. 287 (OŠ Trnovo), op. 295 (OŠ Šentvid), op. 305 (OŠ T. Čufarja), op. 359 (OŠ P. Voranca).

⁴⁹⁵ Po starodavnih poteh. Gl. op. 359. Za več gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 159–162 (*Per vias antiquas*) in 214–223 (Anja Ragolič, Vloga rimskih napisov pri pouku latinščine – vloga Osnovne šole Prežihovega Voranca Ljubljana); *Rustica Latina* : glasilo učencev latinskega jezika OŠ Prežihovega Voranca, letniki I–XII/1993–2013 (hranijo SŠM, NUK in OŠ P. Voranca); ZAA – fascikli *Per vias antiquas*, Fotografsko gradivo, Video gradivo, Časopisni članki (hrani SŠM).

⁴⁹⁶ Za več o OŠ Trnovo gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 275–284 (Ana Ratajc, Latinščina na OŠ Trnovo).

⁴⁹⁷ V šol. l. 1998/99 in 1999/2000 so bili pod mentorstvom avtorice *Pregleda* realizirani (po sekcijah): ogledi Emone, enodnevna izleta Ajdovski gradec–Drnovo in po rimski cesti v Akvilejo; dramski nastopi na dnevih odprtih vrat šole, večer skečev s priredbo Plavtove *Aulularia*, nastop na slavnostni akademiji v CD; epigrafske delavnice in razstava; glasilo *Rustica Latina* VII/1999 (naklada 500); 11. in 12. tabor (Sevno na Trški gori, Krašči na Goričkem; skupno 13 dni); tri raziskovalne naloge: Lapidarij za osnovnošolce, Naših prvih deset latinskih taborov, Latinščina naša vsakdanja (nagrajena na mestni ravni).

⁴⁹⁸ Gl. op. 487.

jala tudi možnost nesistematiziranih latinskih interesnih dejavnosti.⁴⁹⁹ Prehod iz osemletnega v devetletni program, ki se je začel na prvih šolah postopoma izvajati leta 1999 (na zadnjih pa leta 2003),⁵⁰⁰ je na večini v sorazmerno kratkem času povzročil opustitev latinščine v celoti, ponekod pa kot nadomestek izbirnega predmeta uvedbo interesnih dejavnosti.⁵⁰¹ Za latinščino pogubne posledice je bilo bolj kot v prvi fazi (1999–2003) v vsej njihovi razsežnosti občutiti v drugi fazi uvajanja novega programa (2003–2008). Nekaj najmočnejših »latinskih šol«, med njimi OŠ Prežihovega Voranca in OŠ Trnovo, je namreč do vključno šolskega leta 2002/03 zadržalo osemletni program (in z njim štiriletni fakultativni pouk latinščine) ter začelo prehod v devetletnega šele v zadnjem možnem roku, s šolskim letom 2003/04. Tako je na primer prva generacija, ki je delala v celoti po devetletnem programu (vpisana v prvi razred leta 2003), zapustila OŠ Prežihovega Voranca šele leta 2012 (to je bila hkrati v vsej zgodovini te šole edina generacija, ki se je učila latinščino le tri leta, šele od dvanajstega leta dalje).⁵⁰²

Šolsko leto 1999/2000

To šolsko leto se je začelo z veliko medijsko pozornostjo, največjo po letu 1975,⁵⁰³ tokrat po zaslugi odmevnega praznovanja stoletnice zgradbe v Prežihovi ulici. Pouk latinščine na tej šoli je bil tudi sicer (po letu 1988 največkrat v povezavi z interesnimi dejavnostmi *Per vias antiquas*) sorazmerno pogosto – v primerjavi z drugimi osnovnošolskimi predmeti celo zelo pogosto – omenjen v medijih,⁵⁰⁴ predvsem tiskanih in na radiu, kar je odražalo velik interes javnosti, na odločitve šolskih oblasti pa žal ni imelo vpliva. V tem šolskem letu je prišlo tudi do posodobitve na učbeniškem področju: po skoraj treh desetletjih uporabe *Fundamenta Latina I* (in slaba štiri desetletja od njegovega nastanka)⁵⁰⁵ se je začel postopoma uvajati ilustriran učbeniški komplet *Latinščina za vsakogar*.⁵⁰⁶

499 Latinske interesne dejavnosti so se praviloma izvajale od vključno 5. razreda osemletke oz. 6. razreda devetletke dalje; ponekod so izjemoma vključevale tudi mlajše učence (npr. OŠ Vič, OŠ V. Vodnika).

500 Gl. op. 231. Najprej so postopoma prešli razredi 1. in 3. triade, nato 2. triade; kot zadnji je prešel 5. razred osemletke (kjer je bila latinščina fakultativni predmet) v 6. razred devetletke, kjer ni bilo ne fakultativne (ta je bila ukinjena) ne izbirne latinščine (ta se je začela v 7. razredu).

501 Fakultativni pouk iz časov osemletke je bil s šol. l. 2008/09 v celoti ukinjen (ohranile pa so se nesistematizirane interesne dejavnosti).

502 Na OŠ P. Voranca so se vse preostale generacije začele učiti latinščino pri 11 letih: vse predhodne so se vključile v 5. razredu osemletke v fakultativni pouk, vse naslednje pa v 6. razredu devetletke v latinsko interesno dejavnost, uvedeno l. 2009.

503 Gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 132–133 (Časopisna polemika).

504 Do večje medijske pozornosti je spet (tretjič) prišlo v šol. l. 2013/14. Gl. ZAA – fasc. Časopisni članki (hrani SŠM).

505 Osnovnošolci (in tudi mnogi srednješolci) so *Fundamenta Latina I* uporabljali najmanj v letih 1972–2002. Gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 138–140 (Učbeniki).

506 Gl. op. 416–417. Kot prvi ga je začel poskusno uporabljati 5. razred, nato so nanj postopoma prešli vsi razredi in ga uporabljali najmanj do šol. l. 2007/08, ko je izšel učbenik *Lingua Latina* iste avtorice.

Kljub navidezno optimističnemu začetku so se v tem letu dogajale že tudi neljube spremembe: po osmih letih (1991–1999) je bilo to prvo šolsko leto brez Projekta (ta je z zagotovljenimi namenskimi finančnimi sredstvi zagotavljal vsaj minimalno mero stabilnosti)⁵⁰⁷ in po dvanajstih (1987–1999) prvo, ki se je začelo brez novih latinskih paralelk (njihovo zamiranje se je v Ljubljani nakazalo že v prvi polovici devetdesetih let, kmalu po začetku Projekta).⁵⁰⁸ Še več, v Mariboru se je napovedovalo celo ponovno zamrtje osnovnošolskega pouka latinščine v celoti (kljub uspešnemu predhodnemu desetletju je to leto k latinščini vpisovala nove učence le OŠ Slave Klavore).⁵⁰⁹ Tako je postalo že na začetku novega tisočletja očitno, da devetletnemu programu za pouk latinščine kljub večletnim pripravam ni uspelo ustvariti ustreznih razmer.⁵¹⁰ OŠ Prežihovega Voranca je, da bi preprečila zniževanje standardov, že doseženih v osemletnem programu, v doseganje posegla s predlogom programa Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine. Žal neuspešno.

Predlog programa Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine

OŠ Prežihovega Voranca je v šolskem letu 1999/2000, tri leta in pol pred začetkom svojega prehoda v devetletni program,⁵¹¹ opozorila nase ne le s praznovanjem stoletnice, ampak tudi s predlogom programa Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine,⁵¹² pozneje dopolnjenim in preimenovanim v Osnovna šola s poudarkom na klasično-humanističnem izobraževalnem programu. To je bila prva in hkrati do sedaj (če izvzamemo predlog programa Zgodnje učenje latinščine, ki se je nanašal na drugo triado)⁵¹³ edina uradna pobuda za ohranitev štiriletnega pouka latinščine v javni devetletni osnovni šoli ter s tem (v povezavi s štiriletnim nadaljevalnim programom v klasični gimnaziji) za oživitev njenega kontinuiranega osemletnega učenja.⁵¹⁴

507 Projekt se je l. 1999 zaključil. Gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 162–167 (Eksperimentalni projekt).

508 Gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 151–152 (OŠ M. Jarca) in 154–155 (OŠ Ledina in OŠ T. Čufarja). Za poslednje tri latinske paralelke gl. op. 453–454.

509 V Mariboru se je pouk izvajal s presledki do l. 1980 (gl. op. 107), ko je prvič zamrl, a se je l. 1989 za dobro poldrugo desetletje vrnil. Za več gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 122–123 (Osnovne šole s fakultativno latinščino) in 152–154 (OŠ L. Pliberška, OŠ b. Polančičev in OŠ S. Klavore).

510 Gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 108–110 (Zgodovinski okvir).

511 OŠ P. Voranca je izvedla prehod v devetletni program v letih 2003–2008 (gl. op. 231).

512 Program Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine sta v šol. l. 1999/2000 oblikovala Marjan Gorup (ravnatelj OŠ P. Voranca) in avtorica *Pregleda*, pri čemer jima je bila v veliko pomoč prof. dr. Breda Pogorelec. Avtorja sta svoj predlog v šol. l. 2006/07 dopolnila, v šol. l. 2010/11 pa prenovila in poimenovala Osnovna šola s poudarkom na klasično-humanističnem izobraževalnem programu (ZAA, hrani SŠM; arhiv OŠ P. Voranca). Za prvotni predlog programa gl. *Keria* IV/1 (2002), str. 83–89.

513 Predlog programa Zgodnje učenje latinščine: Pouk latinščine v drugi triadi (4.–6. razred) je oblikovala avtorica *Pregleda* v šol. l. 2006/07 (ZAA, hrani SŠM). Ravnatelj OŠ P. Voranca Marjan Gorup ga je julija 2007 predložil v presojo pristojnim šolskim organom (arhiv OŠ P. Voranca).

514 Gimnaziji nadaljevalne latinščine od uvedbe devetletke dalje ni uspelo več realizirati (gl. op. 433–434).

Predlog se je zavzemal za delitev pouka v dva dela: enoletni »pripravljalni« (6. razred, 11 let) in triletni »poglobljeni« klasično-humanistični izobraževalni program (7.–9. razred, 12–15 let). Prvi del naj bi (v skladu s posodobljenim predlogom) obsegal obvezni izbirni predmet⁵¹⁵ Latinščina I (70 ur) in neobvezno interesno dejavnost⁵¹⁶ Antična kultura in civilizacija I (35 ur). Drugi del naj bi obsegal obvezni izbirni predmet⁵¹⁷ Latinščina II–IV (7. in 8. razred po 70 ur, 9. razred 64 ur) in neobvezni predmet⁵¹⁸ Antična kultura in civilizacija II–IV (7. in 8. razred po 35 ur, 9. razred 32 ur). Predlog je predvideval ponovno oblikovanje latinskih paralelk in vrnitev latinščine v šesti razred. Učenec, ki bi ob zaključku pripravljalnega dela ugotovil, da v tretji triadi ne želi nadaljevati programa, bi se lahko iz njega izpisal.

Za realizacijo predloga bi bilo latinščini treba priznati status klasičnega jezika,⁵¹⁹ s čimer bi se izločila iz konkurence z živimi tujimi jeziki, in vzpostaviti – ob doslednem upoštevanju načela regionalnosti – mrežo območnih osnovno-šolskih latinskih centrov, predvsem v krajih s klasično gimnazijo (lahko pa tudi drugod), kjer bi bilo mogoče izvajati nadaljevalni program. Učni načrt za predmet Latinščina I–IV bi temeljil na že sprejetem učnem načrtu za tridelni izbirni predmet,⁵²⁰ učni načrt za predmet Antična kultura in civilizacija I–IV, kjer naj bi vsak del predstavljal zaključeno celoto,⁵²¹ pa bi lahko črpal iz izkušenj Per vias antiquas in drugih interesnih dejavnosti. Predlog programa, dokončan marca leta 2000, je bil poslan v presojo pristojnim šolskim organom,⁵²² a kljub pozitivnim strokovnim ocenam⁵²³ ni bil deležen (politične) podpore niti ni bil uradno obravnavan. Enako usodo sta doživela tudi poznejši prenovljeni program⁵²⁴ in predlog programa Zgodnje učenje latinščine.

515 Oz. obvezni 2. tuji jezik, če bo ta uveden v 2. triado.

516 Oz. izbirni predmet, če bo izpolnjen pogoj v op. 515.

517 Oz. obvezni 2. tuji jezik, če bo ta vrnjen v 3. triado.

518 Realiziran kot dodatni pouk (sistemizirane ure) oz. kot izbirni predmet, če bo izpolnjen pogoj v op. 517.

519 Prim. op. 26.

520 Gl. op. 373; gl. tudi Aleksandra Pirkmajer Slokan, Letna priprava za latinsko interesno dejavnost 6. razreda: Uvod v učenje latinščine, šol. l. 2012/13, 19 str. (arhiv OŠ P. Voranca; ZAA, hrani SŠM).

521 Tako zasnovan predmet bi pozdravila marsikatera šola, ki se sicer za izbirni predmet Latinščina I–III (iz različnih vzrokov) ni mogla odločiti.

522 Ravnatelj Marjan Gorup je predlog aprila 2000 poslal Ministrstvu za šolstvo in šport RS ter Strokovnemu svetu RS za vzgojo in izobraževanje (arhiv OŠ P. Voranca). Šola kot predlagateljica uradnega odgovora ni dobila.

523 S strokovnimi mnenji so predlog podprli: akademik prof. dr. Kajetan Gantar (v dopisu z dne 2. 3. 2000), prof. dr. Primož Simoniti (7. 3. 2000), doc. dr. Matjaž Babič (7. 3. 2000), prof. dr. Peter Legiša (14. 3. 2000), dr. Marjeta Šašel Kos (15. 3. 2000) ter Barbara Kranjc Bratož in dr. Rajko Bratož (19. 3. 2000). (ZAA, hrani SŠM)

524 Predlog programa Osnovna šola s poudarkom na klasično-humanističnem izobraževalnem programu je bil 2. 11. 2010 poslan ministru za šolstvo in šport dr. Igorju Lukšiču, direktorici Urada za razvoj šolstva dr. Andreji Barle Lakota, predsedniku Nacionalne strokovne skupine za pripravo Bele knjige o vzgoji in izobraževanju v RS dr. Janezu Kreku ter predsedniku Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje Janezu Mežanu. (ZAA, hrani SŠM)

Število šol in učencev

V letih 1999–2003 se je, če bi upoštevali le številčne podatke, osnovnošolski latinščini godilo bolje kot kadarkoli, čeprav se je Projekt končal in se je ponekod že uvajal devetletni program. Število učencev se je po začetnem padcu v šolskem letu 1999/2000,⁵²⁵ ki so ga povzročile predvsem spremembe v Mariboru,⁵²⁶ v šolskem letu 2001/02 povzpelo na več kot 740,⁵²⁷ kar je bilo največ dotlej (in tudi pozneje ta številka ni bila nikoli presežena). Število »latinskih šol« je v letu 2002/03 (kot tudi v dveh predhodnih šolskih letih), ko je marsikatera šola še zadnjič delala v celoti po osemletnem programu, doseglo zavidljivo številko sedemnajst.⁵²⁸ Če pa pogledamo pod površino teh podatkov, se pokaže drugačna slika: številke so se povečale predvsem zaradi »šol enodnevnice«,⁵²⁹ delež učencev, ki so zaključili štiriletni program, pa se je, nasprotno, skoraj prepolovil.⁵³⁰

V tem obdobju sta dve šoli zunaj Ljubljane latinščino že tudi opustili: OŠ Ludvika Pliberška leta 1999 po desetih letih pouka (1989–1999)⁵³¹ in OŠ Murska Sobota II leta 2002 po sedmih (1995–2002).⁵³² Presenečenje pa je pripravila OŠ bratov Polančičev, ki v šolskem letu 1999/2000 v petem razredu sploh ni imela latinščine, čeprav je osem let uspešno sodelovala v Projektu in še leto pred tem oblikovala (čeprav le zelo majhno)⁵³³ latinsko paralelko (leta 2005 je pouk latinščine na tej šoli v celoti zamrl). Nasprotno pa je latinščino na novo, lahko bi rekli poskusno, uvedlo (in večinoma tudi kaj hitro opustilo) devet šol,⁵³⁴ od tega osem v Ljubljani: OŠ Vrhovci (2000/01),⁵³⁵ OŠ Danile Kumar (2000–2002), OŠ Vide Pregarc (2000–2003), OŠ Gornja Radgona (2000–2004),⁵³⁶ OŠ Majde Vrhovnik (2001–2004), OŠ Franca Rozmana-Staneta (2002/03), OŠ Milana Šuštaršiča

525 Prim: v šol. l. 1998/99 715 učencev na 14 šolah, 1999/2000 600 učencev na 13 šolah (16-odstotno zmanjšanje).

526 Prim: v šol. l. 1998/99 200 učencev na treh šolah, 1999/2000 118 na dveh šolah (41-odstotno zmanjšanje).

527 Šol. l. 2001/02: po nekaterih virih celo 760 (gl. op. 444); šol je bilo 17 (Ljubljana 11, Maribor 2, M. Sobota 3, G. Radgona 1). Prim. op. 430.

528 V šol. l. 2002/03 je bilo 713 učencev na 17 šolah (Ljubljana 12, Maribor 2, M. Sobota 2, G. Radgona 1).

529 Gl. op. 450. Latinščina je v Ljubljani postala »modna muha«: l. 2000 so jo uvedle štiri nove šole, v naslednjih štirih letih pa še pet, vse za zelo kratek čas.

530 Prim. op. 451. Število slovenskih učencev, ki so se učili latinščino 4. leto, je bilo v posameznih šolskih letih 1999/00–2002/03 naslednje: 136 (od skupno 600, 23 odstotkov), 115 (od 633, 18 odstotkov), 90 (od 740, 12 odstotkov), 107 (od 713, 15 odstotkov).

531 Zaradi upokojitve vodje tečaja.

532 OŠ M. Sobota II je ob prehodu na devetletni program ni uvrstila med izbirne predmete (vir: Ciril Koštric).

533 5.c 1998/99, 14 učencev. Prim. op. 296–297 in 453.

534 Nekateri so imele latinščino že tudi prej oz. pozneje: OŠ R. Jakopiča 1972–1976 (latinska paralelka), OŠ M. Šuštaršiča 1986–1989 in 1995–1997, OŠ M. Vrhovnik 1982–1984, 2007–2010 in 2015/16, OŠ V. Pregarc 1986/87.

535 V oklepaju je navedeno šolsko leto oz. obdobje, ko je šola izvajala pouk latinščine.

536 OŠ G. Radgona je s prvo generacijo realizirala štiriletni program; za opustitev latinščine l. 2004 gl. op. 310.

(2002–2004) in v drugi polovici petega desetletja še OŠ Riharda Jakopiča (2003–2007)⁵³⁷ ter OŠ Maksa Pečarja (2004–2007).⁵³⁸

OŠ Prežihovega Voranca v šolskih letih 1999/2000–2002/03⁵³⁹

V teh štirih letih je imela OŠ Prežihovega Voranca približno četrtno vseh učencev latinščine v Sloveniji.⁵⁴⁰ V petem razredu, ki je do leta 2008 delal še po osemletnem programu, je vpis k latinščini ostajal visok oziroma je celo naraščal⁵⁴¹ – in prav za peti razred, kjer je bilo zanimanje učencev in staršev za pouk latinščine največje, je šolska oblast v devetletnem programu načrtovala njegovo ukinitve in jo leta 2008 kljub prošnjam in pobudam⁵⁴² te šole tudi izvedla. Šolsko leto 1999/2000 je OŠ Prežihovega Voranca prvič po štirih desetletjih začela brez oddelkov s srbohrvaškim učnim jezikom⁵⁴³ in hkrati z izjemo tretjega desetletja (natančneje obdobja 1975–1986)⁵⁴⁴ tudi prvič brez nove latinske paralelke petega razreda.⁵⁴⁵ Leta 1999 je namreč dokončno opustila njihovo oblikovanje,⁵⁴⁶ saj odpiranje »zunanjih« ni bilo več mogoče,⁵⁴⁷ formiranje »notranjih« pa je bilo že v samem načelu sporno.⁵⁴⁸ To leto (kot že tudi nekaj predhodnih) se je namreč v peti razred zaradi latinščine prepisalo premalo zunanjih učencev za odprtje nove paralelke in šola je, da ne bi posegala v strukturo matičnih oddelkov oziroma da

537 OŠ R. Jakopiča je za generacijo 2003/04–2005/06 realizirala izbirni predmet Latinščina I–III (število učencev po posameznih letih: I 15, II 12, III 10). Izvajala je tudi interesno dejavnost: v šol. l. 2005/06 začetni tečaj (35 učencev); v šol. l. 2006/07 začetni (26) in I. nadaljevalni tečaj (5); I. 2007 je latinščino opustila.

538 Za učitelje na posameznih šolah gl. dalje (Kadri).

539 Gl. op. 368.

540 Na OŠ P. Voranca je bilo število učencev latinščine v posameznih šolskih letih 1999/00–2002/03 naslednje: 158 (od 600 slovenskih učencev, 26 odstotkov), 146 (od 633, 23 odstotkov), 184 (od 740, 25 odstotkov), 194 (od 713, 27 odstotkov).

541 Na OŠ P. Voranca se je k latinščini vpisalo v povprečju 80 odstotkov petošolcev, I. 2001 celo 86 odstotkov (71 od 82); zadnja leta osemletke se je delež še povečal: 94 odstotkov I. 2005, 88 odstotkov I. 2006, 86 odstotkov I. 2007.

542 Gl. op. 512–513.

543 Potem ko je šola l. 1991 prenehala vpisovati novince v srbohrvaške oddelke, se je njihovo število postopoma zmanjševalo (gl. op. 317); zadnji je zaključil osnovno šolo l. 1999 (8.E 1998/99, 10 učencev). Prim. op. 119.

544 Gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 130–137 (Ukinitve latinskih paralelek; OŠ P. Voranca) in 141–143 (OŠ P. Voranca).

545 Delna izjema je bilo že šol. l. 1997/98, ko je šola sicer odprla »nepravi« notranji latinski paralelki 5.a in 5.b (v vsaki je štiriletni program končalo 13 od 25 učencev), a ju je zaradi nepretehtanega vpisa (k latinščini so se ob koncu 4. razreda vpisali vsi učenci) že v 5. razredu prekvalificirala v »nelatinska« oddelka (podobne »latinske paralelke« so običajno ohranjale status kljub visokemu osipu; gl. op. 383). Gl. *ibid.*, str. 149–151 (Vpisni kriteriji) in 155–159 (OŠ P. Voranca).

546 Gl. *ibid.*, str. 159 (Opustitev latinskih paralelek).

547 Poslednja zunanja latinska paralelka je bila oblikovana l. 1996 (gl. *ibid.*, str. 157).

548 Za »zunanje/notranje« oz. »prave/neprave« latinske paralelke gl. *ibid.*, str. 147–149 (Paralelke, skupine, krožki).

bi se izognila oblikovanju »nepravih« notranjih latinskih paralelk, oblikovala tri (močne) latinske skupine⁵⁴⁹ in nobene latinske paralelke.

Med matično šolsko populacijo sta več kot desetletna tradicija *Per vias antiquas* in odmevno obhajanje šolske stoletnice zanimanje za latinščino še povečala in, kar je bilo še posebnega pomena, začasno vplivala tudi na zmanjšanje osipa.⁵⁵⁰ Delež učencev, ki so zaključili štiriletni program, se je glede na vse učence osmega razreda pri generacijah, vpisanih v peti razred leta 1999 in leta 2000, povečal na 64 odstotkov, medtem ko je pri vpisanih leta 1997 in leta 1998 znašal 52 oziroma 50 odstotkov, v desetletju pred tem pa v povprečju le 41 odstotkov.⁵⁵¹ Latinska skupina 8.b 2003/04, vpisana v peti razred leta 2000, je štiriletni program zaključila, kot edina v vsej zgodovini te šole, celo brez osipa.⁵⁵² OŠ Prežihovega Voranca je v šolskem letu 2002/03, ki je bilo zadnje pred njenim začetkom uvajanja devetletnega programa, uspelo še zadnjič dvigniti število učencev latinščine na zavidljivo nekdanjo raven – 194 učencev.⁵⁵³

Usodno za obstoj latinskih paralelk je bilo, da ta šola s svojo drugačno, klasično-humanistično programsko usmeritvijo (realizirano žal le skozi latinščino kot »enega od« fakultativnih predmetov)⁵⁵⁴ med zunanjimi učenci ni mogla več vzbuditi dovolj interesa za prešolanje pri enajstih letih. Zaradi latinščine se je sicer še vedno vsako leto vpisalo precej učencev iz drugih šolskih okolišev, a po novem, da bi se izognili poznejši menjavi šole, že na razredni stopnji, največkrat v prvi razred (ti učenci ob oblikovanju oddelkov petega razreda niso veljali za »zunanje«, ampak za matično šolsko populacijo). V enotni osemletni osnovni šoli je namreč pripadnost razredni skupnosti v očeh učencev (in vse pogostejše tudi staršev) postala neprimerno pomembnejša od specifične programske usmeritve posameznih šol (tj. njihove ponudbe fakultativnih predmetov).

Najpomembnejši vzroki za presahnitev priliva zunanjih učencev ob prehodu na predmetno stopnjo so bili poleg že omenjenega (če odmislimo nepovezanost osnovnošolskega s srednješolskim programom ter v družbi vse večje splošno nepoznavanje klasično-humanističnega izobraževalnega programa) predvsem

549 L. 1999 se je k latinščini vpisalo 49 od 64 petošolcev (77 odstotkov): v oddelku 5.a 20 učencev (od 24), v 5.b 18 (od 22) in v 5.c 11 (od 18). Vsak oddelek je imel svojo latinsko skupino. Prim. op. 541.

550 Od 49 učencev, vpisanih l. 1999 (gl. op. 549), jih je štiriletni program končalo 41 (84 odstotkov); če odštejemo pet učencev, ki so jo opustili na začetku 5. razreda, je bil dejanski osip sedem odstotkov. Prim. op. 530.

551 Za deleže »latincev« na OŠ P. Voranca v preostalih obdobjih po l. 1958 gl. op. 319.

552 5.b 2000/01: k latinščini se je vpisalo 21 učencev (od 26); štiriletni program jih je končalo 21 (v 7. razredu je sicer ena učenka opustila latinščino, a jo je nadomestila nova, zunanja učenka). Prim. op. 321–322 in 385.

553 194 učencev v šol. l. 2002/03 je odražalo vpis v 5. razred v letih 1999–2002.

554 V osemletki so bili ponekod posamezni fakultativni predmeti v praksi privilegirani (zaradi interesa staršev in učencev, zadnjo besedo pa so imeli ravnatelji), npr. latinščina na OŠ P. Voranca (do l. 1998 oblikovanje latinskih paralelk, do l. 2002 ustreznejši urnik itd.); v devetletki so bili obvezni izbirni predmeti med seboj povsem izenačeni (gl. op. 439).

odsotnost latinskih paralelek,⁵⁵⁵ slaba informiranost staršev in učencev s strani šolskih oblasti glede možnosti vključitve v štiriletni (*sic*) pouk latinščine pri enajstih letih (in s tem povezane pravice do menjave šolskega okoliša)⁵⁵⁶ ter v Ljubljani tudi drobitev programa zaradi (pre)široke ponudbe začetnih tečajev.⁵⁵⁷ Med vzroki je bilo tudi občasno nesmotrno ravnanje same šole, do katerega je pod velikim pritiskom učencev in staršev⁵⁵⁸ prihajalo ob oblikovanju latinskih paralelek petega razreda, in sicer po eni strani zaradi povsem neobvezujočih vpisnih kriterijev⁵⁵⁹ in po drugi zaradi nemoči šole, da bi se temu uprla in ukrepala v skladu s pedagoškimi načeli (šolska zakonodaja ji tega ni dopuščala).

V devetletnem programu se je temu pridružila še vse večja stabilnost šolskega prostora zaradi delitve pouka na triade. Medtem ko so se v osemletnem programu latinske paralele oziroma skupine oblikovale v petem razredu (pri enajstih letih), ki je zaradi prehoda na predmetno stopnjo predstavljal prelovnico v poteku šolanja, se je v devetletnem ta ločnica zabrisala: po novem so se skupine izbirnih predmetov oblikovale v sedmem razredu (pri dvanajstih letih), ko je bilo za prešolanje iz več razlogov že prepozno.⁵⁶⁰ Vrnitev latinskih paralelek (kot predpogoj za uspešen štiriletni pouk latinščine) bi omogočila (ter s tem odpravila večino nastalih težav) mreža območnih latinskih centrov,⁵⁶¹ kot jo je predlagal v ta namen v šolskem letu 1999/2000 izdelani program Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine.⁵⁶²

Potem ko je OŠ Prežihovega Voranca leta 1999 opustila formiranje latinskih paralelek⁵⁶³ (če odmislimo poslednja »klasična oddelka« petega razreda iz šolskega leta 1958/59, je odprla skupno 48 latinskih paralelek, od tega 32 »tradicionalnih« v

555 OŠ P. Voranca se je znašla v začaranem krogu: brez zunanjih učencev (gl. op. 261) ni mogla oblikovati latinskih paralelek, hkrati pa je brez teh postajala neprivlačna za zunanjo šolsko populacijo.

556 Prim. op. 159.

557 Prim. op. 117, 202 in 529. OŠ P. Voranca je v 4. desetletju (tudi zaradi neupoštevanja načela regionalnosti v okviru Projekta) dejansko izgubila svojo vlogo (neuradnega) območnega latinskega centra.

558 Prim. op. 254 in 275. Večina učencev in staršev se je upirala prestrukturiranju matičnih oddelkov, nekateri starši pa so, nasprotno, v latinskih paralelkah (zmotno) iskali rešitev za nakopičene probleme javnega šolstva.

559 Gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 149–151 (Vpisni kriteriji).

560 Na OŠ P. Voranca je bil l. 2007 evidentiran zadnji primer prešolanja zaradi latinščine na začetku 3. triade.

561 Realizacija bi bila mogoča brez spremembe zakonodaje, v okviru projekta (slovenskega ali evropskega), ki bi latinščini kot klasičnemu jeziku dodelil status štiriletnega obveznega izbirnega oz. obveznega 2. tujega jezika (gl. op. 515 in 517); tudi v tem primeru bi latinščino lahko šteli predvsem za organizacijski povezovali dejavnik (prim. op. 58).

562 Gl. op. 512.

563 Enako sta storili OŠ b. Polančičev in OŠ S. Klavore. Poslednje tri latinske paralele, oblikovane l. 1998, so zapustile osnovno šolo l. 2002; od tedaj dalje v javni osnovni šoli ni bilo več latinskih paralelek. Gl. op. 453–454; *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 159 (Opustitev latinskih paralelek).

letih 1959/60–1974/75 in 16 »novodobnih« v letih 1987/88–1998/99),⁵⁶⁴ je v šolskih letih 1999/2000–2002/03 oblikovala enajst starostno homogenih latinskih skupin, ki so imele latinščino neredko vključeno v temeljni urnik.⁵⁶⁵ Po sestavi in načinu dela (osip pa je bil celo manjši) so naslednje štiri skupine povsem spominjale na nekdanje notranje latinske paralelke: 5.a 1999/2000 (20 učencev latinščine),⁵⁶⁶ 5.b 1999/2000 (18 učencev latinščine),⁵⁶⁷ 5.b 2000/01 (21 učencev latinščine)⁵⁶⁸ in 5.c 2001/02 (22 učencev latinščine).⁵⁶⁹ V preostalih sedmih skupinah pa je latinščino do konca osmega razreda opustila v povprečju kar polovica učencev,⁵⁷⁰ največ po prvem letu učenja (zadnja leta osemletnega programa je peti razred vse bolj privzemal vlogo »pripravljalnega programa«). Največji osip v zgodovini te šole je imela skupina 5.c 2002/03 (od 16 učencev latinščine sta štiriletni program zaključili le dve učenki),⁵⁷¹ ki je bila del prve generacije, ki je na predmetni stopnji »kombinirala« osemletni in devetletni program.⁵⁷² Ob izteku starega in na začetku novega programa je bila torej šola priča tako svojemu najmanjšemu (nič odstotkov) kot največjemu osipu (87 odstotkov).⁵⁷³ Reformno obdobje je v pouk latinščine vnašalo veliko negotovosti, med drugim tudi povsem nepredvidljiv osip.

Preostale izvajalke Projekta in OŠ Trnovo

Če izvzamemo OŠ Prežihovega Voranca,⁵⁷⁴ je bil na preostalih štirih šolah izvajalkah leta 1999 zaključenega Projekta (OŠ bratov Polančičev, OŠ Ledina, OŠ Slave Klavore in OŠ Toneta Čufarja) v šolskih letih 1999/2000–2002/03 vpis k latinščini v

564 Za več gl. *ibid.*, str. 127–135 (Tradicionalne latinske paralelke; Ukinitev latinskih paralelek; OŠ P. Voranca, 147–149 (Paralelke, skupine, krožki) in 151–159 (Šole z latinščino); za edino mariborsko tradicionalno latinsko paralelko 5. razreda (1958/59) gl. op. 32 in 62.

565 Po l. 2002 se je urnik za latinščino na OŠ P. Voranca bistveno poslabšal: 6. in 7. šolska ura sta postali stalnici in posamezni oddelki so imeli latinščino občasno po dva dni zapored, blok uram pa se je šola še dalje izogibala. Prim. op. 268.

566 Gl. op. 549–550. Na 9. državnem tekmovanju (2003) je bilo nagrajenih devet učencev OŠ P. Voranca (8.a 1, 8.b 6 in 8.c 2) in štirje OŠ T. Čufarja.

567 Gl. op. 566.

568 Gl. op. 552. Na 10. državnem tekmovanju (2004) je bilo nagrajenih osem učencev OŠ P. Voranca (od tega sedem iz te paralelke) ter po en učenec OŠ T. Čufarja in OŠ Ledina.

569 V 5.c 2001/02 se je k latinščini vpisalo 21 učencev (od 28); štiriletni program jih je končalo 19 (91 odstotkov). Na 11. državnem tekmovanju (2005) so bili nagrajeni trije učenci OŠ P. Voranca (dva iz te paralelke) in ena učenka OŠ T. Čufarja.

570 Prim. op. 321–322.

571 Osip 87 odstotkov. V šol. l. 2002/03 so bile oblikovane tri latinske skupine: 5.a 15 učencev (štiriletni program je končalo 6 učencev), 5.b 19 (končalo 10 učencev), 5.c 16 (končali 2 učenki). Na 12. državnem tekmovanju (2006) je bilo nagrajenih pet učencev OŠ P. Voranca (8.a 1, 8.b 2, 8.c 2 (*sic*)) ter po en učenec OŠ R. Jakopiča in OŠ T. Čufarja.

572 Prvotno tri skupine (5.a, 5.b, 5.c 2002/03, fakultativna latinščina, gl. op. 571) so bile v 7. razredu preoblikovane v dve novi (7.a/b, 7.a/c 2003/04, izbirni predmet Latinščina I); s prestrukturiranjem se je izgubil občutek oddelčne pripadnosti, ki je vplival na zmanjšanje osipa, hkrati pa se je poslabšal tudi urnik.

573 Gl. op. 552 in 571.

574 Za število učencev na OŠ P. Voranca gl. op. 540–541.

petem razredu zelo različen, vsem, vključno z OŠ Prežihovega Voranca, pa je bilo skupno to, da so dokončno opustile zunanjo diferenciacijo (latinske paralelke)⁵⁷⁵ in v celoti prešle na fleksibilno organiziran pouk (latinske skupine). Največji vpis (in najmanjši osip) je ohranila, potem ko je že leta 1994 opustila oblikovanje latinskih paralelk, OŠ Toneta Čufarja: v skupinah petega razreda, vpisanih v letih 1999–2002, je imela 91 učencev, od katerih jih je štiriletni program zaključilo 83 (91 odstotkov), skupina 5.a/b/c, vpisana leta 2001, celo brez osipa.⁵⁷⁶ Na preostalih treh šolah je bil vpis k latinščini v petem razredu skromnejši: v teh štirih letih je OŠ Ledina⁵⁷⁷ vpisala 26, OŠ Slave Klavore⁵⁷⁸ 65 in OŠ bratov Polančičev⁵⁷⁹ 30 učencev. Prvi dve sta oblikovali starostno homogene skupine, OŠ bratov Polančičev pa je imela po letu 2000 heterogene skupine. Posebej je treba omeniti tudi OŠ Trnovo, ki sicer ni nikoli oblikovala latinskih paralelk niti ni postala izvajalka Projekta, a ji je med letoma 1998/99 in 2002/03 uspelo povečati število učencev latinščine za dobro polovico (s 54 na 88) in vzpostaviti tudi določeno kontinuiteto pouka (štiriletni program je zaključilo v povprečju po deset učencev letno).

Druga faza uvajanja devetletnega programa (2003/04–2007/08)

S šolskim letom 2003/04 so še zadnje šole – med njimi OŠ Prežihovega Voranca in OŠ Trnovo, ki sta tedaj imeli največ učencev latinščine⁵⁸⁰ – začele postopno uvajati devetletni program.⁵⁸¹ To je v prehodnem obdobju (2003–2008) pomenilo naslednje: učenci so se latinščino učili prvo leto v petem razredu kot

575 OŠ Ledina je oblikovala eno samo latinsko paralelko (1991), OŠ T. Čufarja tri (1991–1993), OŠ S. Klavore osem (1991–1998), OŠ b. Polančičev devet (1991–1998) in OŠ P. Voranca 48 (1959–1998, gl. op. 31–32), od tega 16 v letih 1987–1998. Za več gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 153–159; za OŠ M. Jarca gl. *ibid.*, str. 151–152.

576 Na OŠ T. Čufarja se je k latinščini v 5. razredu v posameznih letih 1999–2002 vpisalo: 25, 19, 23, 24 učencev; od teh jih je štiriletni program končalo: 23 (92 odstotkov), 18 (95 odstotkov), 23 (100 odstotkov), 19 (79 odstotkov); za l. 2000 se uradni (28 učencev; vir: Mira Reya Dobernik) in neuradni podatki (19 učencev; vir: Študijska skupina) razlikujejo (gl. op. 444).

577 Na OŠ Ledina se je k latinščini v 5. razredu v posameznih letih 1999–2002 vpisalo: 8, 6, 8, 4 učenci; od teh jih je štiriletni program končalo: 6, 4, 5, 0 (skupno 15 učencev oz. 58 odstotkov).

578 Na OŠ S. Klavore se je k latinščini v 5. razredu v posameznih letih 1999–2002 vpisalo: 12, 12, 21, 20 učencev; od učencev, vpisanih l. 1999, jih je štiriletni program končalo devet (glede preostalih treh skupin pa ni bilo mogoče pridobiti podatkov); šola je imela po štiri skupine letno: začetno, 1., 2. in 3. nadaljevalno.

579 Na OŠ b. Polančičev se je k latinščini v 5. razredu v posameznih letih 1999–2002 vpisalo: 0, 7, 10, 13 učencev; nobena skupina ni končala štiriletnega programa (morda ga je kateri od učencev individualno). V šol. l. 2001/02 je šola imela dve latinski skupini (začetna 10, 1. nadaljevalna 8) in v šol. l. 2002/03 prav tako dve (začetna 13, 1. nadaljevalna 14) (vir: Barbara Damjan); preostalih podatkov ni bilo mogoče pridobiti.

580 Število učencev v šol. l. 2003/04: OŠ P. Voranca 170, OŠ Trnovo 90, OŠ T. Čufarja 67, OŠ Šentvid 39, OŠ M. Sobota III 33, OŠ G. Radgona 26, OŠ M. Sobota I 25, OŠ M. Jarca 23, OŠ R. Jakopiča 15, OŠ Ledina 10 (za preostale šole ni bilo mogoče pridobiti točnih podatkov: OŠ V. Vodnika ok. 30, OŠ b. Polančičev 20–30, OŠ S. Klavore 20–30, OŠ Vič ok. 20, OŠ M. Vrhovnik ok. 10, OŠ M. Šuštaršiča ok. 5). S tem šolskim letom je začelo število učencev upadati.

581 Gl. op. 500.

fakultativni predmet po osemletnem programu, nato so »preskočili« šesti razred ter v sedmem, osmem in devetem razredu nadaljevali učenje izbirnega predmeta po devetletnem programu.⁵⁸² V tem obdobju bi bilo izbirni predmet primernejše kot Latinščina I–III imenovati Latinščina II–IV, saj so se učenci v zadnji triadi učili latinščino drugo, tretje in četrto leto. Takšno prehodno stanje, kjer se je zaradi kombinacije obeh programov še naprej poučevala štiri leta, je trajalo najdlje do konca šolskega leta 2007/08, ko je še zadnja generacija zaključila peti razred po starem programu.⁵⁸³ Leta 2008 je »osemletka« po petih desetletjih delovanja (1958–2008) dokončno zamrla in z njo štiriletni fakultativni pouk latinščine (5.–8. razred, 2 uri tedensko; skupno 274 ur). Od tedaj dalje so vse šole delale v celoti po devetletnem programu, kjer je (bila) latinščina umeščena v zadnjo triado kot triletni izbirni predmet (7.–9. razred, 2 uri tedensko; skupno 204 ure).

Šolska leta 2003/04–2007/08 so pomenila soočenje z realnostjo novega programa, na katerega šole kljub večletnim pripravam, kot se je že zelo kmalu pokazalo, niso bile pripravljene. O vzrokih, zakaj vodstvom posameznih zainteresiranih šol ni uspelo pravočasno izdelati strategije za ohranitev oziroma uvedbo latinščine, lahko le ugibamo.⁵⁸⁴ K temu je brez dvoma pripomoglo tudi to, da so priprave na devetletni program potekale v povsem specifičnih razmerah: najintenzivnejše so bile v okviru Projekta,⁵⁸⁵ ki je ohranjal štiriletni pouk (z možnostjo nadaljevalne latinščine v gimnaziji), spodbujal oblikovanje latinskih paralelk (z latinščino v rednem urniku) in omogočal odsotnost izločilne konkurence z drugimi neobveznimi predmeti (tudi živimi tujimi jeziki). Dejanske razmere v devetletnem programu pa so bile povsem drugačne: pouk se je skrajšal s štirih na tri leta (njegov začetek se je premaknil z enajst na dvanajst let in odvzeta mu je bila dobra četrtina sistematiziranih ur), oblikovanje latinskih paralelk ni bilo več mogoče (ostale so le skupine) in latinščina se je znašla v naboru številnih, med seboj pogosto povsem neprimerljivih izbirnih predmetov (ponekod so jih dali učencem na izbiro tudi po več deset hkrati) ter v izločilni konkurenci z živimi tujimi jeziki (učenec je za obvezni izbirni tuji jezik lahko izbral latinščino ali enega izmed ponujenih živih jezikov, ne pa obojega).⁵⁸⁶

Korak nazaj

V praksi je tudi ta reforma – podobno kot tista iz leta 1958 – za zgodnje klasično-humanistično izobraževanje pomenila velik korak nazaj. Nenadno

⁵⁸² Prim. op. 572.

⁵⁸³ Ta generacija je l. 2008 zaključila 5. razred osemletke in preskočila v 7. razred devetletke; 9. razred je zaključila l. 2011; letih 1958–2011 je na OŠ P. Voranca končalo štiriletni program latinščine 1948 učencev.

⁵⁸⁴ Nekatere šole tega enostavno niso zmogle (zaradi množice sprememb, ki jih je prinesla devetletka), spet druge pa niso znale storiti (zaradi pomanjkanja tovrstnih izkušenj) oz. so se odločile za prednostno obravnavo drugih izbirnih predmetov.

⁵⁸⁵ Gl. op. 397; za več gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 162–167 (Eksperimentalni projekt).

⁵⁸⁶ Prim. op. 22–24.

opuščanje latinščine oziroma nadomeščanje izbirnega predmeta z interesnimi dejavnostmi (kar je predstavljalo bistveno zmanjšanje standardov), ki je sledilo uvedbi devetletnega programa, je dokaz, ki ga ne moremo prezreti. Nova zakonodaja latinščini ne le da ni vrnila statusa klasičnega jezika (za kar se je zavzemala OŠ Prežihovega Voranca), ampak ji je v težnji po poenotenju izbirnih predmetov odvzela še tistih nekaj privilegijev, ki so ji v praksi⁵⁸⁷ preostali po letu 1958 (ohranjanje štiriletnega programa z možnostjo nadaljevalne latinščine,⁵⁸⁸ dopuščanje oblikovanja latinskih paralelk⁵⁸⁹ z latinščino v rednem urniku in odsotnost izločilne konkurence z živimi tujimi jeziki). V zameno je sicer latinščini (kot tudi številnim drugim izbirnim predmetom) omogočila umestitev v obvezni program,⁵⁹⁰ kar pa njenemu pouku v praksi ni zagotavljalo napredka.

Zgodnji klasično-humanistični izobraževalni program je ob tej šolski reformi utrpel še toliko večjo škodo zato, ker ni bila hkrati z omenjeno ponudbo latinščine (triletni izbirni predmet, interesne dejavnosti) vzpostavljena tudi mreža območnih centrov, kot jo je predlagala OŠ Prežihovega Voranca v programu Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine.⁵⁹¹ Ta bi s koncentracijo latinskih paralelk in ohranitvijo štiriletnega programa zagotovila ne le večjo kvaliteto in kontinuiteto pouka na osnovnošolski ravni, ampak bi omogočila tudi oživitvev gimnazijskega nadaljevalnega programa in z njim osemletnega kontinuiranega učenja latinščine.

Minimalna realizacija izbirnega predmeta

Izbirni predmet Latinščina I–III (oziroma interesno dejavnost kot njegov nadomestek) je lahko ponudila vsaka šola, če je le imela usposobljenega učitelja in dovolj zainteresiranih učencev – kot je lahko v osemletnem programu pod istimi pogoji vsaka ponudila fakultativno latinščino (oziroma interesno dejavnost kot njen nadomestek). Zaradi različnih razmer na posameznih šolah se je začel pouk latinščine že v osemletnem programu razvijati v dveh smereh⁵⁹² in razlike med njima so se v devetletnem le še poglobljale: ponekod so sledili učnemu načrtu in dosegali glavnino zastavljenih standardov znanja, drugod pa so vse bolj poudarjali kulturno-civilizacijske vsebine na račun jezikovnih.⁵⁹³

Kljub širokim možnostim uvedbe izbirnega predmeta Latinščina I–III se je zanj odločalo izredno malo šol in še manj ga je v celoti realiziralo.⁵⁹⁴ V Sloveniji je vse tri njegove dele kontinuirano izvajala (in še izvaja) ena sama javna šola –

⁵⁸⁷ Prim. op. 554.

⁵⁸⁸ Gl. op. 20, 86, 372, 433–434 in 514.

⁵⁸⁹ Gl. op. 58.

⁵⁹⁰ Gl. op. 439.

⁵⁹¹ Gl. op. 512 in 561; *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 162–163 (Regijski centri?).

⁵⁹² Gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 120–121 (Dve smeri).

⁵⁹³ Glede poimenovanja predmeta gl. op. 96.

⁵⁹⁴ S ponudbo izbirnih predmetov so šolska vodstva skušala po eni strani ugoditi željam učencev in staršev, po drugi pa svojim redno zaposlenim učiteljem zagotoviti polno učno obveznost.

OŠ Prežihovega Voranca. Preostale so vse do danes, če jim je že uspelo izvesti vse tri dele, to storile za eno samo generacijo učencev. Celo tiste, ki so v starem programu že imele dobro utečen fakultativni pouk, so v novem latinščino druga za drugo opuščale oziroma izbirni predmet nadomeščale z nesistematiziranimi, povsem neobvezujočimi interesnimi dejavnostmi.⁵⁹⁵ Nekatere je kot izbirnega predmeta sploh niso ponudile, spet druge so to storile, a vse prepogosto v izločilni konkurenci s (pre)številnimi drugimi predmeti, zaradi česar je bilo največkrat premalo prijav, da bi jo lahko realizirali.

Če upoštevamo število in izjemno raznolikost izbirnih predmetov, ki so se sčasoma znašli v ponudbi slovenskih osnovnih šol,⁵⁹⁶ je izjemna škoda (do katere je prišlo zaradi slabe obveščenosti izvajalcev zgodnjega klasično-humanističnega izobraževalnega programa s strani šolskih oblasti), da se v izbirni program niso poleg Latinščina I–III uvrstili tudi večdelni predmeti, kot so na primer Stara grščina I–II (tretja triada), Antična mitologija I–III (druga triada) ali Antična kultura in civilizacija I–IV (druga in tretja triada).⁵⁹⁷

Predlog programa Zgodnje učenje latinščine

V šolskem letu 2006/07 je OŠ Prežihovega Voranca dopolnila svoj predlog programa Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine⁵⁹⁸ iz leta 1999/00 in na novo izdelala predlog programa Zgodnje učenje latinščine, podnaslovljen Pouk latinščine v drugi triadi (4.–6. razred).⁵⁹⁹ S tem je skušala po eni strani preprečiti ukinitvev pouka latinščine v šestem razredu (ki je pretila za leto 2008) in po drugi zagotoviti, da bi bila latinščina v drugi triadi ob uvedbi izbirnih predmetov uvrščena v njihov nabor (kar se pozneje žal ni zgodilo). Avtorica *Pregleda*, ki je oblikovala program Zgodnje učenje latinščine, je na predlog šolskega vodstva (zaradi zahteve šolskih oblasti po enoviti obravnavi izbirnih tujih jezikov in dosledni delitvi pouka v triade)⁶⁰⁰ vanj vključila, kot že podnaslov pove, celotno drugo triado: »Predlagamo, da se sprejeti predmetnik za 2. triado devetletne osnovne šole modificira tako, da se Osnovni šoli Prežihovega Voranca, Ljubla-

595 »Interesne dejavnosti nimajo predpisanih učnih načrtov. To pomeni, da zanje ni opredeljenih standardov znanj, ki naj bi jih dosegli učenci. Učencev pri interesnih dejavnostih učitelji v šoli ne ocenjujejo, hkrati pa interesne dejavnosti kot oblika prostovoljnega sodelovanja niso evidentirane v nobeni dokumentaciji, ki beleži ali sporoča učenčev napredek.« (*Interesne dejavnosti za 9-letno osnovno šolo: program osnovnošolskega izobraževanja* (nosilka projekta Metoda Kolar), Ljubljana, 2008, str. 3–4.)

596 Za nabor izbirnih predmetov gl. spletno stran Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport (dostopno: http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_pedsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/osnovno_solstvo/program/izbirni_predmeti, pridobljeno 15. 1. 2017) in spletne publikacije posameznih šol.

597 Zadnji bi (predvsem na območjih latinskih centrih) predstavljal dopolnilo jezikovnemu pouku. Prim. op. 96, 512, 516 in 518.

598 Gl. op. 512 in 522–523. Za več gl. Prva (poskusna) faza uvajanja devetletnega programa (1999/2000–2002/03): Predlog programa Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine.

599 Gl. op. 513.

600 Ta predpogoj se je odrazil tudi v poznejših priporočilih *Bele knjige 2011* (gl. dalje).

na⁶⁰¹ odobri vključitev v program zgodnjega učenja latinskega jezika v 2. triadi od vključno 4. do 6. razreda. Program zgodnjega učenja traja 3 leta in ima maksimalni skupni obseg 140 ur (4. razred 1 ura tedensko/35 ur letno, 5. razred 1 ura tedensko/35 ur letno, 6. razred 2 uri tedensko/70 ur letno). Nadgrajuje se lahko v 3. triadi devetletne osnovne šole z izbirnim predmetom latinščina. Učitelj je po izobrazbi klasični filolog (latinist).« Osebnostno je bila sicer mnenja, da je najprimernejša starost za začetek učenja enajst let in da bi bilo predmet ustrezneje poimenovati v skladu z učnimi vsebinami, in sicer Latinščina oziroma Latinščina z antično kulturo šele v šestem razredu (11 let), v četrtem in petem razredu (9–10 let) pa Antična mitologija ali Antična kultura,⁶⁰² kar pa zaradi enovite obravnave izbirnih tujih jezikov (v skladu z dosegljivimi podatki) tedaj ni bilo mogoče.

V predlogu je bilo zapisano, da se OŠ Prežihovega Voranca »že vrsto let poteguje za spremembo statusa latinščine v 3. triadi (iz izbirnega v obvezni drugi tuji jezik) in za uvedbo zgodnjega učenja latinščine v 2. triadi.« Utemeljitev predloga se je zaključila z mislijo, »da je bilo pred desetletji vodenje o antični kulturi med Slovenci veliko bolj prisotno in naša naloga je, da ga ponovno oživimo in ujamemo korak z drugimi evropskimi narodi, v šolstvu katerih ni prihajalo do tolikšnih prelomov kot v Sloveniji. Poleg tega prihaja dandanes do vse večje poplave najrazličnejših informacij, pogosto tudi dvomljive kvalitete, po drugi strani pa je otrok zaradi prezaposlenosti staršev in odsotnosti starih staršev prepogosto vse bolj prepuščen samemu sebi. Naša naloga je, da mu pomagamo, da se nauči med ponujenimi informacijami kritično izbirati in izrabiti svoj prosti čas na dober, kakovosten način, ki ga bo osrečeval.«⁶⁰³ Program ni bil deležen pozornosti pristojnih šolskih organov (enako kot je ni bil program Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine) in tudi ob oblikovanju nabora izbirnih tujih jezikov druge triade leta 2012 je bil v celoti prezrt.⁶⁰⁴

Začetek učenja pri dvanajstih letih?

Učni načrt za devetletno osnovno šolo,⁶⁰⁵ sprejet decembra 1998, je latinščino opredelil takole: »Latinščina je v osnovni šoli drugi, izbirni jezik, za katerega se učenci odločijo v zadnjem triletnem. Praviloma traja učenje 3 leta, od 7. do 9. razreda, po 2 uri tedensko (po 70 ur v 7. in 8. razredu in 64 ur v 9. razredu) in ima skupni obseg 204 ure. Vendar pa lahko učenec, ki ne dosega predvidenih standardov znanja, prej konča učenje latinščine.« OŠ Prežihovega Voranca se je na skrajšanje programa s štirih (274 ur) na tri leta (204 ure), torej na odvzem dobre četrte sistematiziranih ur (70 ur) in predstavitev začetka učenja z enajst na

⁶⁰¹ Gl. op. 2.

⁶⁰² V predlogu je bil predmet v 4. razredu podnaslovljen Evropa v mitu, v 5. razredu pa Veni, vidi, vici. Prim. op. 96.

⁶⁰³ Zgodnje učenje latinščine, str. 1–7.

⁶⁰⁴ Gl. op. 156.

⁶⁰⁵ Gl. op. 373 in 460.

dvanajst let, odzvala na različne načine,⁶⁰⁶ med drugim tudi s predlogoma dveh programov. Prvega (Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine) je prvič predstavila pristojnim tri leta in pol pred začetkom svojega prehoda v novi program (v času njegovega izvajanja pa ga je dopolnila in prenovila),⁶⁰⁷ drugega (Zgodnje učenje latinščine) pa v četrtem letu sobivanja obeh programov in dobro leto pred opustitvijo osemletnega.⁶⁰⁸

Šola je z omenjenima predlogoma za ohranitev štiriletnega pouka čakala sorazmerno dolgo, saj je bilo med pripravami na devetletni program pristojne vedno znova razumeti,⁶⁰⁹ da se bo v šestem razredu lahko latinščina tudi po novem še dalje poučevala kot fakultativni predmet,⁶¹⁰ dolgoročno pa bo postala izbirni predmet druge triade. Da se ne bo uresničilo ne prvo ne drugo, je postalo povsem jasno šele leta 2008 oziroma leta 2012.⁶¹¹ Odvzem sistematiziranih ur latinščine v šestem razredu je – podobno kot ukinitve latinskih paralelk leta 1975 – od vseh slovenskih šol najbolj prizadela OŠ Prežihovega Voranca kot najmočnejšo »latinsko šolo«⁶¹² in hkrati edino, ki se je več let aktivno borila proti skrajšanju programa.⁶¹³

Pobude za prestavitev začetka učenja latinščine z enajst na dvanajst let so imele že več kot poldrugo stoletje dolgo zgodovino (segale so v nižjeginnazijske čase sredi devetnajstega stoletja),⁶¹⁴ a stroki jih je uspelo – vse do uvedbe devetletnega programa – vedno znova argumentirano ovreči. V obdobju osemletne osnovne šole je do najresnejšega poskusa skrajšanja programa prišlo ob pripravah novega učnega načrta v začetku osemdesetih let, torej v »poreformnem« tretjem desetletju, ko so bile razmere za pouk latinščine izrazito slabe. Toda tedaj

606 Ravnatelj Marjan Gorup in avtorica *Pregleda* z dopisi šolskim oblastem, nastopi v javnih občilih idr.; avtorica tudi z izdelavo učbeniške literature, mentorstvom *Per vias antiquas*, referati na strokovnih posvetih in objavo člankov; za slednje gl. Aleksandra Pirkmajer Slokan, *Latinščina v osnovni šoli danes, včeraj, jutri*, *Keria* III/1 (2001), str. 69–84; *Pouk latinščine v devetletni osnovni šoli: Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine?*, *Keria* IV/1 (2002), str. 83–89; OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana: 50 let osemletke in 110 latinščine pod isto streho, *Keria* X/2 (2008), str. 165–180. (ZAA, hrani SŠM)

607 Gl. op. 231 in 598.

608 Gl. op. 231 in 513.

609 Projekt (1991–1999) je kot končni cilj poudarjal osemletno (*sic*) učenje latinščine, kar je vključevalo tudi 6. razred devetletke (gl. op. 372). (ZAA, hrani SŠM)

610 Fakultativni pouk je v obdobju osemletke pomenil sistematizirane ure (gl. op. 487–488).

611 Gl. op. 156 in 500–501.

612 V šol. l. 2007/08 so imele v 5. razredu fakultativni pouk le še tri šole: OŠ P. Voranca (114 učencev, od tega 42 v 5. razredu), OŠ Trnovo (54; 20 v 5. razredu) in OŠ V. Vodnika (17; 9 v 5. razredu) (OŠ M. Jarca in OŠ M. Vrhovnik sta delali že po novem programu in imeli v 6. razredu interesno dejavnost, preostale šole pa so latinščino opustile). Še leto pred tem (2006/07) so imele v 5. razredu fakultativni pouk poleg OŠ P. Voranca (53 učencev v 5. razredu) in OŠ Trnovo (22) tudi OŠ M. Jarca (23), OŠ Šentvid (20) in OŠ M. Pečarja (9).

613 Gl. Šolsko leto 1998/99 – leto (neosnovanega) optimizma: Stoletnica zgradbe OŠ Prežihovega Voranca; Prva (poskusna) faza uvajanja devetletnega programa (1999/2000–2002/03): Predlog programa Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine; Druga faza uvajanja devetletnega programa (2003/04–2007/08): Predlog programa Zgodnje učenje latinščine; op. 606.

614 Gl. Hriberšek 2002, str. 148.

– po posvetovanju s strokovnjaki – do skrajšanja le ni prišlo,⁶¹⁵ drugače kot v novem tisočletju, ko OŠ Prežihovega Voranca ni uspela z nobeno od svojih pobud in je zahteva po dosledni delitvi osnovnošolskega programa v triade in formalnem poenotenju izbirnih predmetov (»uravnilovka«) prevladala nad strokovnimi argumenti.⁶¹⁶

Preostale šole se v tem obdobju – v skladu z zbranimi podatki – glede odločitev šolskih oblasti v zvezi s poukom latinščine v šestem razredu niso aktivno opredeljevale. Nekatere so ga ob prehodu v devetletni program enostavno opustile (marsikatera šola ne le v šestem razredu, ampak v celoti), spet druge pa so dotedanji fakultativni pouk prekvalificirale v nesistematizirano interesno dejavnost. In prav to je v šestem razredu, ker ji ni preostalo drugega, v šolskem letu 2009/10⁶¹⁷ storila tudi OŠ Prežihovega Voranca – z enoletno zamudo⁶¹⁸ in s polovičnim fondom ur.⁶¹⁹ Po njenem prepričanju sicer nesistematizirana, povsem neobvezujoča⁶²⁰ »latinska interesna dejavnost šestega razreda«, kot jo je interno poimenovala, še zdaleč ni bila primeren nadomestek za ukinjeni fakultativni pouk, a le tako ji je uspelo – z enoletnim premorom v šolskem letu 2008/09⁶²¹ – ohraniti, čeprav osiromašen, štiriletni program.

Nedorečen status

S šolskim letom 2008/09 je postalo jasno, da se latinščina v šestem razredu ne bo več poučevala kot »fakultativni tuji jezik«, ⁶²² ohranilo pa se je upanje, da bo v bližnji prihodnosti pridobila, skupaj z živimi tujimi jeziki, status »izbirnega tujega jezika druge triade« (kar pa se pozneje žal tudi ni zgodilo). Latinščini torej tokrat izjema (dodelitev statusa »klasičnega jezika« in ohranitev 70 sistematiziranih ur pouka v šestem razredu)⁶²³ ni bila dovoljena, nasprotno pa je bila izjema

615 Gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 140–141 (Tretje desetletje).

616 Gl. op. 458, 460, 512–513 in 523; za pobude Iniciativnega odbora in priporočila *Bele knjige 2011* gl. dalje.

617 Od l. 2009 dalje je OŠ P. Voranca imela dve vrsti latinskih interesnih dejavnosti: »prave« v 3. triadi (Per vias antiquas kot nadgradnja pouka) in »neprave« v 2. triadi (nadomestek pouka v 6. razredu). Prim. op. 342.

618 Ko se je šola na začetku šol. l. 2008/09 soočila z dejstvom, da je bilo njeno večletno prizadevanje za ohranitev 70 sistematiziranih ur v 6. razredu zaman, je bil urnik že postavljen in ure interesnih dejavnosti (njihovo število je bilo omejeno) razdeljene med druge predmete.

619 OŠ P. Voranca je »latinski interesni dejavnosti 6. razreda« sicer namenila 70 ur letno (dve uri tedensko), a zaradi velikega števila vpisanih (38) je l. 2009 oblikovala dve skupini in vsaki namenila po 35 ur (ena ura tedensko); to prakso je nadaljevala tudi pozneje (vključno s šol. l. 2014/15, ko je imela le eno skupino).

620 Prim. op. 595.

621 Na OŠ P. Voranca se je l. 2008 vpisala v 6. razred prva generacija, ki je osnovno šolo naredila v celoti po devetletnem programu (vpis v 1. razred l. 2003); to je bila hkrati edina generacija, ki se je lahko latinščino učila le tri leta (7.–9. razred) (gl. op. 502). Triletni program je končalo le šest učencev (Latinščina III 2011/12), kar je bilo do tedaj za to šolo nepredstavljivo majhno število.

622 Gl. op. 439, 487–488, 500–501, 595 idr.

623 Gl. op. 512 in 561.

v zvezi z njo narejena v dveh drugih primerih,⁶²⁴ obakrat v njeno škodo, prvič že leta 2008. Ko je tega leta šolsko ministrstvo nekaterim šolam, med njimi tudi OŠ Prežihovega Voranca,⁶²⁵ odobrilo, da lahko s šolskim letom 2008/09 začnejo v tretji triadi postopno uvajati »obvezni drugi tuji jezik«, ⁶²⁶ latinščine ni bilo v naboru z razlago, da je »mrtev jezik«. Tako se je – kljub svoji petdesetletni tradiciji drugega (čeprav le fakultativnega) tujega jezika – v devetletnem programu spremenila v tretji, »izbirni tuji jezik tretje triade«. Štiri leta za tem je izpadla tudi iz nabora »izbirnih tujih jezikov druge triade«, tokrat – v skladu z razpoložljivimi podatki – ne namerno,⁶²⁷ a napaka kljub urgenci⁶²⁸ do danes ni bila odpravljena.

Kot vzrok za ta dvojni neuspeh se je – poleg statusa »mrtvega jezika« v prvem primeru oziroma napake v drugem – krivilo tudi dejstvo, da predmet ne za prvi ne za drugi primer ni imel izdelanega in potrjenega učnega načrta. Z vidika OŠ Prežihovega Voranca je bil to nesmisel, saj je svoja predloga programov predstavila pristojnim šolskim organom dovolj zgodaj z namenom, da se strokovno obravnavata in se poskrbi za oblikovanje potrebnih učnih načrtov (kot se je to zgodilo v primeru vseh živih tujih jezikov, uvrščenih v oba nabora). Še več, učnih načrtov za »izbirni tuji jezik druge triade« in »obvezni drugi tuji jezik tretje triade«⁶²⁹ latinščina še vedno nima – kljub večletni pripravljenosti šole predlagateljice za sodelovanje pri njihovem oblikovanju.⁶³⁰

Šolska oblast je torej latinščino obravnavala nedosledno (enkrat jo je enačila z živimi tujimi jeziki, spet drugač je med njimi ločevala), v vseh primerih pa se je to dogajalo v njeno škodo. Obratne odločitve bi latinščini prinesle korist: kot »eden od tujih jezikov« (kar brez dvoma je) bi se skupaj z živimi tujimi jeziki uvrstila v oba omenjena nabora,⁶³¹ kot »mrtev jezik« (kar brez dvoma prav tako je)

624 Gl. op. 156.

625 Uvajanje obveznega 2. tujega jezika v 3. triadi je bilo odobreno 48 šolam (od 60 prijavljenih); v letih 2008–2016 ga je izvajalo 159 šol, velika večina nemščino; OŠ P. Voranca je kot edina v Sloveniji izbrala francoščino (vir: Metka Zorec).

626 Obvezni 2. tuji jezik se je začel l. 2014 postopoma ukinjati (boj za njegovo ponovno uvedbo pa še traja).

627 Do izpada je prišlo pomotoma (vir: Katja Pavlič Škerjanc). Na ZRSŠ osnovna šola od l. 2004 (po nekaterih virih od l. 2005) ni več imela svojega pedagoškega svetovalca za latinščino, ker ta v osnovni šoli ni bila obvezni predmet (vir: Barbara Damjan, Katja Pavlič Škerjanc in Gregor Pobežin). Zato se je OŠ P. Voranca v nujnih primerih tudi po l. 2004 oz. 2005 obračala za nasvet na svojo dotedanjo pedagoško svetovalko za latinščino prof. Katjo Pavlič Škerjanc, zaposleno na ZRSŠ v drugi funkciji (gl. op. 364). (ZAA, hrani SŠM)

628 Gl. dopis avtorice *Pregleda*, poslan državni sekretarki Mojci Škrinjar dne 22. 2. 2013; problematika je bila prisotna tudi v vseh preostalih dopisih OŠ P. Voranca šolskim oblastem. (ZAA, hrani SŠM)

629 Prvi bi lahko temeljil na predlogu programa Zgodnje učenje latinščine (gl. op. 513) in internem učnem načrtu (letni pripravi) za latinsko interesno dejavnost 6. razreda na OŠ P. Voranca (gl. op. 520 in 595), drugi pa na že sprejetem učnem načrtu za izbirni predmet v 3. triadi (gl. op. 373).

630 Pri oblikovanju omenjenih učnih načrtov sta bili z ZRSŠ pripravljeni sodelovati prof. Tea Kranjc in avtorica *Pregleda*, kar sta 26. 6. 2014 (po vrsti brezuspešnih ustnih dogovorov z ZRSŠ v predhodnem šolskem letu) na lastno iniciativo tudi pisno potrdili (arhiv OŠ P. Voranca; ZAA, hrani SŠM).

631 V primeru živih tujih jezikov ni prihajalo do »napak«, kakršna se je dogodila latinščini l. 2012.

pa bi se osvobodila izločilne konkurence z njimi. Status »klasičnega jezika« (ki bi najbolje opredelil njeno mesto med jeziki), kot ga je v svojih pobudah predlagala OŠ Prežihovega Voranca, bi to (in še marsikatero drugo) zagato v celoti odpravil.

Latinska interesna dejavnost šestega razreda

Zaradi neodzivnosti šolskih oblasti na eni strani ter velikega interesa učencev in staršev⁶³² na drugi se je OŠ Prežihovega Voranca leta 2009 (potem ko je leta 2008 skupaj z osemletno osnovno šolo zamrla fakultativna latinščina v dotedanjem petem razredu) z enoletno zamudo le uspelo notranje tako organizirati,⁶³³ da je v šestem razredu svojim učencem omogočila vključitev v okrajšani latinski »pripravljalni program« (ena ura tedensko),⁶³⁴ do neke mere podoben tistemu, ki ga je desetletje pred tem predlagala v programu Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine. Poimenovala ga je »latinska interesna dejavnost šestega razreda«⁶³⁵ ter zanj izdelala interni učni načrt,⁶³⁶ ki je predstavljal uvod v učne vsebine tretje triade. V interesno dejavnost se je v prvih sedmih šolskih letih (2009–2016) vključilo več kot dvesto učencev šestega razreda⁶³⁷ in oblikovanih je bilo trinajst skupin, vsako leto po dve (6.a in 6.b), v šolskem letu 2014/15 pa ena (6.a/b). Pripravljalni program je bil po izkušnjah te šole izrednega pomena,⁶³⁸ saj je latinščina zaradi zanemarjanja klasično-humanističnega izobraževanja v našem šolstvu postajala iz leta v leto večja neznanka za vse več staršev (in učiteljev), ki zato otrokom pogosto niso znali svetovati glede vpisa k izbirnemu predmetu v zadnji triadi.⁶³⁹

Na preostalih štirih šolah, ki so v šolskem letu 2008/09 poleg OŠ Prežihovega Voranca še ohranjale pouk latinščine,⁶⁴⁰ v šestem razredu ni prišlo do prekinitve: latinščina se je to leto poučevala kot interesna dejavnost⁶⁴¹ (»neprave« latinske

⁶³² Gl. op. 541.

⁶³³ Gl. op. 618.

⁶³⁴ Gl. op. 619. Na OŠ P. Voranca se je latinska interesna dejavnost 6. razreda od l. 2011 dalje začela že septembra. Prim. op. 488.

⁶³⁵ Latinske interesne dejavnosti 6. razreda na OŠ P. Voranca (1 ura tedensko, 35 ur letno; nesistematizirano, neocenjeno) nikakor ne gre enačiti z l. 2008 ukinjenim fakultativnim poukom v 5. razredu osemletke (2 uri tedensko, 70 ur letno; sistematizirano, ocenjeno), ki je bil sestavni del enovitega štiriletnega programa.

⁶³⁶ Gl. op. 520. Prim. op. 595.

⁶³⁷ V šol. l. 2009/10–2015/16 skupno 203 učenci (po posameznih letih: 38, 30, 30, 31, 33, 13, 28); poučevali sta prof. Tea Kranjc (od l. 2009/10 dalje) in v letih 2011/12–2013/14 eno skupino tudi avtorica *Pregleda*.

⁶³⁸ Do l. 2008 je vlogo pripravljalnega programa (in še veliko več) igrala fakultativna latinščina v 5. razredu osemletke; na prehodu iz 5. v 6. razred oz. v devetletki iz 6. v 7. razred je pogosto prihajalo do velikega osipa. Prim. op. 275.

⁶³⁹ Avtorica *Pregleda* je v šol. l. 2010/11 organizirala deseturni (gratis) predstavitveni tečaj latinščine za starše učencev 6. razreda. Prim. op. 90 in 471.

⁶⁴⁰ V šol. l. 2008/09 so latinščino poleg OŠ P. Voranca imele: OŠ M. Jarca (1958–2010 s prekinitvami), OŠ Trnovo (1989–2011), OŠ V. Vodnika (1987–2013) in »enodnevnic« (gl. op. 450) OŠ M. Vrhovnik (1982–1984, 2001–2004, 2007–2010 in 2015/16).

⁶⁴¹ Na OŠ M. Jarca in OŠ M. Vrhovnik se je latinščina poučevala kot interesna dejavnost že v šol. l. 2007/08, ko so OŠ P. Voranca, OŠ Trnovo in OŠ V. Vodnika imele v 5. razredu še zadnjič fakultativni pouk (OŠ M. Jarca je tega imela zadnjič v šol. l. 2006/07). Prim. op. 612.

interesne dejavnosti)⁶⁴² z nezmanjšanim fondom ur (dve uri tedensko). S tem so, drugače od OŠ Prežihovega Voranca,⁶⁴³ tudi tej generaciji svojih učencev omogočile začetek učenja pri enajstih letih ter jim vsaj teoretično ponudile možnost štiriletnega pouka (ki pa ga žal nobeni izmed njih ni uspelo realizirati).⁶⁴⁴ OŠ Prežihovega Voranca, ki je do tedaj vedno prednjačila v rešitvah glede latinščine (in ki je po letu 2009 spet kot edina kontinuirano realizirala štiriletni pouk),⁶⁴⁵ je tokrat, ob prehodu v devetletni program, izdelala strategijo za nadomestitev izgubljenega fonda ur v šestem razredu (70 sistematiziranih ur) šele z enoletno zamudo (leta 2009) in v polovičnem obsegu (35 nesistematiziranih ur). To se je zgodilo po eni strani zaradi nepristajanja na zmanjševanje standardov, po drugi pa zaradi slabe informiranosti oziroma, lahko bi rekli, lahkovernosti – do zadnjega je namreč verjela, da ji bo šolska oblast glede latinščine le dovolila izjemo. Ukinitve pouka v šestem razredu, ki je med drugim predstavljal nadvse pomemben uvod v nadaljnje učenje, je bila strokovna napaka, ki je močno vplivala na opuščanje latinščine, in tudi sicer velik nesmisel, saj je prav zanj vladalo med osnovnošolci vse do zadnjega največje zanimanje.

Opuščanje latinščine

Od nekdanjih petih izvajalk Projekta so vse razen OŠ Prežihovega Voranca latinščino v celoti opustile že v nekaj letih po njegovem zaključku in to kljub prizadevanjem posameznih učiteljev, da bi povečali motivacijo učencev med drugim tudi s »pravimi« interesnimi dejavnostmi.⁶⁴⁶ Leta 2005 jo je dokončno opustila OŠ bratov Polančičev (po štirinajstih letih pouka) in leta 2006 še preostale tri šole: OŠ Ledina (po dvajsetih letih), OŠ Toneta Čufarja (po devetnajstih letih) in OŠ Slave Klavore (po petnajstih letih). Opuščale so jo tudi šole, ki se v devetdesetih letih niso vključile v Projekt: leta 2002 OŠ Murska Sobota II (po sedmih letih), leta 2006 OŠ Vič (po devetnajstih letih) in leta 2007 OŠ Šentvid (po sedemnajstih letih). OŠ Murska Sobota I, OŠ Murska Sobota III (obe po devetih letih) in OŠ Gornja Radgona (po štirih letih) so prenehale s poukom leta 2004 zaradi kadrovskih težav, najverjetneje pa bi zaradi prehoda v devetletni program (glede na izkušnje drugih šol) tudi sicer prišlo do opustitve.⁶⁴⁷

⁶⁴² Gl. op. 425.

⁶⁴³ Gl. op. 621.

⁶⁴⁴ OŠ M. Jarca in OŠ M. Vrhovnik sta latinščino opustili l. 2010, OŠ Trnovo pa l. 2011; OŠ V. Vodnika je pouk sicer nadaljevala do l. 2013, a je imela le začetni in 1. nadaljevalni tečaj. Prim. op. 640.

⁶⁴⁵ Po l. 2009 je na OŠ P. Voranca okrajšani štiriletni program (239 ur) predstavljal kombinacijo »latinske interesne dejavnosti 6. razreda« (35 ur) in izbirnega predmeta Latinščina I–III (204 ure). V spričevalu so bile vpisane le ocene za izbirni predmet. Prim. op. 488, 621, 635, 638 idr.

⁶⁴⁶ Mentorji so ponekod še v zadnjem letu pred opustitvijo organizirali ekskurzije (npr. OŠ b. Polančičev l. 2004, OŠ Trnovo l. 2011) ali z učenci celo izdelovali raziskovalne naloge (npr. OŠ T. Čufar l. 2006, OŠ Šentvid l. 2014).

⁶⁴⁷ Več o OŠ Vič, OŠ Šentvid, OŠ M. Sobota I, II in III ter OŠ G. Radgona gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 151–155 (Šole z latinščino).

Tako je zunaj Ljubljane osnovnošolski pouk latinščine leta 2006 po sedemnajstih letih že drugič zamrl (potem ko se je dve leti pred tem izvajal le v minimalnem obsegu). Ko se je čez nekaj let vrnil, je bil zemljevid »latinskih šol« popolnoma spremenjen: latinščini se do danes ni uspelo vrniti niti v Maribor⁶⁴⁸ niti Mursko Soboto ali Gornjo Radgono, so jo pa uvedle osnovne šole v Bohinjski Bistrici, Hočah in Miklavžu na Dravskem polju.⁶⁴⁹ V Ljubljani je od »starih« šol preživela le OŠ Prežihovega Voranca.⁶⁵⁰

Kot razlog za opustitev so šolska vodstva navajala, »da je pouk latinščine na šoli (OŠ bratov Polančičev, op. a.) počasi izzzvenel zaradi tega, ker so se v gimnaziji začeli učiti latinščino ponovno od začetka«, ⁶⁵¹ oziroma da se je »z uvedbo izbirnih predmetov (na OŠ Toneta Čufarja, op. a.) bolj povečalo zanimanje za druge jezike«. ⁶⁵² Učitelji pa so krivili predvsem preširoko ponudbo izbirnih predmetov in interesnih dejavnosti, ⁶⁵³ izločilno konkurenco med obveznimi izbirnimi tujimi jeziki⁶⁵⁴ (med latinščino in živimi tujimi jeziki), prepozen začetek učenja latinščine (pri dvanajstih namesto enajstih letih), odsotnost latinskih paralelk in razpršenost programa. Vse to so bili le parcialni vzroki, izredno hitro zamiranje pouka latinščine v javni⁶⁵⁵ osnovni šoli je bilo v resnici posledica kompleksnejšega procesa – njegovega več desetletij trajajočega namernega in nenamernega zapostavljanja s strani šolskih oblasti.⁶⁵⁶

648 Izjema je bil nekajmesečni projekt OŠ M. Durjave na razredni stopnji (gl. Šesto desetletje).

649 Za OŠ dr. J. Mencingerja v B. Bistrici, OŠ D. Flisa v Hočah in OŠ Miklavž na D. polju gl. Šesto desetletje.

650 V šol. l. 2015/16 je v Ljubljani izvajala izbirni predmet le OŠ P. Voranca, »novi« šoli OŠ F. Bevka in OŠ Zalog ter »enodnevnica« OŠ M. Vrhovnik pa interesne dejavnosti (gl. Šesto desetletje); za šol. l. 2008/09 gl. op. 640.

651 Vir: Brigita Smogavec (OŠ b. Polančičev).

652 Vir: Mira Reya Dobernik (OŠ T. Čufarja).

653 Na OŠ P. Voranca so bili nekateri izbirni predmeti (npr. Gledališki klub, Šolsko novinarstvo, Turistična vzgoja) vsebinsko zelo podobni posameznim sekcijam Per vias antiquas, celo izvajali so se lahko v strnjeni obliki (npr. kot tabor ali ekskurzija); formalno pa je bila med njimi velika razlika (gl. op. 487–488 in 595). Za nabor izbirnih predmetov gl. op. 596; za ponudbo interesnih dejavnosti gl. publikacije oz. spletne strani posameznih šol.

654 V 3. triadi učenec ni mogel izbrati dveh obveznih izbirnih tujih jezikov, lahko pa je izbral obvezni in neobvezni izbirni tuji jezik; na OŠ P. Voranca sta latinščina in nemščina imeli (in še vedno imata) status obveznega izbirnega predmeta. »Obvezni izbirni predmet« ni pomenil, da je predmet obvezen, ampak je označeval le kategorijo izbirnih predmetov (gl. op. 439), od katerih jih je učenec moral nekaj izbrati.

655 Zasebna OŠ A. Šuštarja je tedaj že pripravljala svoj program zgodnjega klasično-humanističnega izobraževanja (gl. Šesto desetletje); v šol. l. 2009/10 je organizirala strokovno izredno dobro pripravljen mednarodni posvet Latinščina na osnovni stopnji (Zavod sv. Stanislava, 14. 4. 2010).

656 Strokovnim argumentom glede osnovnošolske latinščine so v novem tisočletju prislusnili le snovalci *Bele knjige 2011*, žal pa njenih priporočil šolska zakonodaja ni upoštevala (gl. Šesto desetletje). Prim. op. 17–18.

Število učencev in šol

V Sloveniji se je število učencev latinščine v drugi fazi uvajanja devetletnega programa vztrajno zmanjševalo: v šolskem letu 2002/03 se jo je učilo 713 učencev, leta 2003/04 580, leta 2004/05 465, leta 2005/06 355, leta 2006/07 290 in leta 2007/08 le še 215 učencev. Najhujši upad pa je šele sledil – v šolskem letu 2008/09, ob njegovi dokončni uvedbi. Sredi petega desetletja, v šolskem letu 2002/03, ko so zadnje šole še zadnjič delale v celoti po osemletnem programu, je pouk latinščine izvajalo sedemnajst šol.⁶⁵⁷ Pet let pozneje, v šolskem letu 2007/08, torej ob koncu petega desetletja, ga je imelo le še pet šol, vse iz Ljubljane, med njimi ena »šola enodnevnica« (OŠ Majde Vrhovnik, 2007–2010)⁶⁵⁸ in štiri z večletno tradicijo (in še tu so bila latinščini – razen v enem samem primeru – leta šteta): OŠ Prežihovega Voranca (pouk latinščine izvaja še danes), OŠ Mirana Jarca (pouk je po več kot pol stoletja zamrl leta 2010),⁶⁵⁹ OŠ Trnovo (po dvaindvajsetih letih zamrl leta 2011) in OŠ Valentina Vodnika (po četrto stoletja zamrl leta 2013).⁶⁶⁰

Za navedenimi številkami so se skrivale tri organizacijske različice pouka: fakultativni predmet v petem razredu kot zadnji ostanek osemletnega programa, obvezni izbirni predmet v sedmem, osmem in devetem razredu novega programa in nesistematizirane interesne dejavnosti (kot nadomestek fakultativnega oziroma izbirnega predmeta).⁶⁶¹ V šolskem letu 2007/08,⁶⁶² na primer, se je od 215 učencev 40 učilo v okviru interesnih dejavnosti, 71 kot fakultativni pouk v petem razredu in 104 kot izbirni predmet v zadnjem triletju (Latinščina I 45, Latinščina II 27, Latinščina III 32); vse tri dele izbirnega predmeta je realizirala le OŠ Prežihovega Voranca, OŠ Mirana Jarca in OŠ Trnovo pa le enega oziroma dva dela.⁶⁶³

657 Gl. op. 529. V 5. desetletju je imelo latinščino skupno 23 osnovnih šol, in sicer hkrati največ 17.

658 OŠ M. Vrhovnik je tokrat latinščino uvedla že tretjič (četrtrič pa za eno leto v šol. l. 2015/16) (gl. op. 640).

659 OŠ M. Jarca je bila šola z drugo najdaljšo, polstoletno (čeprav nestrjneno in v različnih obdobjih različno intenzivno) tradicijo latinščine v Sloveniji, kar pa je na tej šoli z leti utonilo v pozabo (prim. op. 125).

660 Več o OŠ M. Jarca, OŠ Trnovo in OŠ V. Vodnika gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 151–155 (Šole z latinščino).

661 Gl. op. 499.

662 Stanje v šol. l. 2007/08 (FL – fakultativna latinščina v 5. razredu; ID – interesna dejavnost; LI, LII, LIII – izbirni predmet Latinščina I, II, III): OŠ P. Voranca 114 učencev: 42 FL (2 skupini), 34 LI (2 skupini), 19 LII, 19 L III; OŠ Trnovo 54: 20 FL, 13 ID v 7. r., 8 LII, 13 LIII; OŠ V. Vodnika 17: 9 FL, 8 ID – heterogena i. nadaljevalna skupina; OŠ M. Jarca 16: 11 LI, 5 ID v 6. r. devetletke – homogena začetna skupina; OŠ M. Vrhovnik ok. 14: ID – heterogena začetna skupina. Prim. op. 612 in 641.

663 Veliko učencev je sodelovalo tudi pri »pravih« interesnih dejavnostih, npr. pri *Per vias antiquas* na OŠ P. Voranca vsako leto najmanj 60 učencev (gl. op. 617).

Kadri⁶⁶⁴

V šolskem letu 2003/04, torej na samem začetku druge faze uvajanja devetletnega programa, je v skladu z dosegljivimi podatki latinistu uspelo zagotoviti redno polno ali polovično zaposlitev⁶⁶⁵ naslednjim šolam od skupno šestnajstih,⁶⁶⁶ kolikor jih je to leto izvajalo pouk latinščine (vsem v kombinaciji z drugim delom na domicilni šoli oziroma s poučevanjem latinščine drugod): OŠ Prežihovega Voranca (kombinacija s poučevanjem angleščine),⁶⁶⁷ OŠ Trnovo (kombinacija z delom v knjižnici), OŠ Šentvid (kombinacija s poučevanjem latinščine na OŠ Mirana Jarca), OŠ Murska Sobota III (kombinacija s poučevanjem latinščine na OŠ Murska Sobota I in OŠ Gornja Radgona) in OŠ Riharda Jakopiča (kombinacija z delom v podaljšanem bivanju). Z dokončno uvedbo devetletnega programa leta 2008 pa so se delovne razmere⁶⁶⁸ za učitelje latinščine še zaostrele: zaradi množice izbirnih predmetov so se še dodatno poslabšali urniki⁶⁶⁹ in zaradi zmanjšanega števila sistematiziranih ur je večina izgubila vsakršno upanje na polovično, kaj šele polno zaposlitev. Spremenjeni status predmeta je namreč za dobro četrtnino zmanjšal fond ur (z 274 na 204 ure) in za najmanj toliko tudi število latinskih skupin,⁶⁷⁰ svoje pa je prispevalo tudi nadomeščanje izbirnega predmeta z interensnimi dejavnostmi, ki niso štejele v učno obveznost. Celo OŠ Prežihovega Voranca,

664 V 5. desetletju so poučevali: v **Ljubljani**: OŠ P. Voranca: Aleksandra Pirkmajer Slokan (1988–2014), Tea Kranjc (2009–); OŠ M. Jarca: Lucija Krošelj Košec (1996–2004), Maja Gril Juvan (2004–2008), Barbara Toplak (2008–2010); OŠ T. Čufarja: Janja Žmavc (1995–2005), Neža Vilhelm (2005/06), Zala Rott (2005/06); OŠ Ledina: Bojana Čirovič (1995–1999), Tea Kranjc (1999–2003), Neža Vilhelm (2003–2006); OŠ Trnovo: Ana Ratajc (1994–2011); OŠ V. Vodnika: Mojca Mikuž (1994–2013); OŠ Šentvid: Nina Knez (1995–1999), Maja Gril Juvan (1999–2007); OŠ Vič: Marija Kus (1992–)2006), Gregor Pobežin (1998–2000); OŠ M. Vrhovnik: Mojca Šebjanič (2001–2004), Mija Golob (2007–2009); OŠ R. Jakopiča: Mojca Mikuž (2003–2007); OŠ F. Rozmana-Staneta: Mojca Šebjanič (2002/03); OŠ V. Pregarc: Ana Ratajc (2000–2003); OŠ M. Pečarja: Maja Gril Juvan (2004–2007); OŠ M. Šuštaršiča: Jelka Perne (2002–2004); OŠ D. Kumar: Maja Stojkovič (2000–2002); OŠ Vrhovci: Mojca Mikuž (2000/01); **zunaj Ljubljane**: OŠ L. Pliberška: Marija Kosi (1989–1999), Katjuša Kolar (1998/99); OŠ b. Polančičev: Natalija Imenšek (1996–1999), Barbara Damjan (1996–2005); OŠ S. Klavore: Ciril Koštric (1995–2000), Julijana Visočnik (1999–2002), Nina Hriberšek Vuk (2002–2004), Mateja Švajncer (2004–2006); OŠ M. Sobota I: Ciril Koštric (1995–2004); OŠ M. Sobota III: Ciril Koštric (1995–2004); OŠ M. Sobota II: Ciril Koštric (1995–2002); OŠ G. Radgona: Ciril Koštric (2000–2004).

665 Na OŠ Ledina je bil učitelj latinščine zaposlen četrtnsko.

666 V šol. l. 2003/04 se je učilo latinščino približno 580 učencev na 16 šolah (gl. op. 580).

667 Avtorica *Pregleda* je na tej šoli zaradi velikega števila ur latinščine (do 26 ur tedensko) v letih 1990–2001 poučevala le latinščino (sicer pa v letih 1988–1990 in 2001–2014 tudi angleščino).

668 Prim. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 167–168 (Kadri).

669 Prim. op. 399 in 565.

670 V osemletki je šola lahko oblikovala za vsak oddelek svojo skupino (gl. op. 267), v devetletki pa le eno skupino na razred; izjema je bila le OŠ P. Voranca, ki je l. 2003, 2005 in 2007 zaradi velikega vpisa k izbirnemu predmetu Latinščina I (36, 34, 34 učencev) oblikovala po dve skupini.

ki je imela pred tem vseh pet desetletij polno zaposlenega vsaj enega latinista,⁶⁷¹ je od leta 2008 dalje latinščini tedensko namenjala le še največ sedem sistemati-ziranih ur,⁶⁷² šest iz fonda izbirnih predmetov (vsakemu delu izbirnega predmeta po dve uri) in eno iz fonda dodatnega pouka⁶⁷³ (za realizacijo *Per vias antiquas*). Na področju kadrovanja pa je na tej šoli le prišlo tudi do dobrodošle spremembe: s šolskim letom 2004/05 sta bili spet redno zaposleni dve latinistki,⁶⁷⁴ čeprav ena sprva izključno, druga (avtorica *Pregleda*) pa delno za poučevanje angleščine – toda že dejstvo, da sta lahko sodelovali pri izvedbi določenih dejavnosti *Per vias antiquas*, je bilo velikega pomena.

Latinske skupine

V devetletnem programu pri izbirnem predmetu Latinščina I–III oblikova-nje latinskih paralelk ni bilo več mogoče, obstajale so le skupine z latinščino, integrirano v redni pouk. Prav tako ni bilo več mogoče oblikovati za vsak oddelek posebne skupine,⁶⁷⁵ pri čemer ne smemo pozabiti, da je v osemletnem programu prav homogena oddelčna skupnost v največji meri pripomogla k zmanjšanju osipa in izboljšanju urnika. Skupine so bile oblikovane iz matične šolske populacije,⁶⁷⁶ sestavljali so jih učenci različnih oddelkov istega razreda (starostno homogene skupine) in le izjemoma učenci različnih razredov (starostno heterogene sku-pine). OŠ Prežihovega Voranca, na primer, starostno heterogenih skupin ni oblikovala (niti pri izbirnem predmetu niti po letu 2009 pri latinski interesni dejavnosti šestega razreda).⁶⁷⁷ Če se je k izbirnemu predmetu prijavilo več kot de-vetindvajset učencev,⁶⁷⁸ sta bili oblikovani dve skupini, a to se je zgodilo le v treh primerih na OŠ Prežihovega Voranca (preostale šole so imele manjši vpis): Latin-ščina I 2003/04 (36 učencev), Latinščina I 2005/06 (34) in Latinščina I 2007/08 (34). Sicer pa je pouk potekal v eni sami, čeprav občasno precej številni skupini.

671 Do l. 1979 najmanj dva (gl. op. 57), nato pa le še po enega (z izjemo šol. l. 1988/89, ko sta bili polovično zaposleni dve latinistki; gl. op. 314). Po dva latinista sta bila izjemoma zaposlena tudi drugod (npr. OŠ b. Polančičev konec 90. let), a največkrat le honorarno (gl. op. 61). Prim. sezname učiteljev v 3., 4. in 5. desetletju (gl. op. 248, 398 in 664).

672 V šol. l. 2008/09 je imela avtorica *Pregleda* v svoji učni obveznosti 15 ur angleščine in sedem ur latinščine (od tega eno uro dodatnega pouka); če ne bi bila tudi profesorica angleščine, bi se že l. 2004 (po 16 letih poučevanja na tej šoli) srečala s problemom redne zaposlitve. Prim. op. 667.

673 Gl. op. 342 in 489.

674 Profesorica latinščine in angleščine Tea Kranjc (v letih 1999–2003 je vodila latinski tečaj na OŠ Ledina) se je l. 2004 zaposlila na OŠ P. Voranca na delovno mesto učiteljice angleščine, a se je kot somentorica že kmalu vključila v *Per vias antiquas*. Od l. 2009 je učila tudi latinščino (latin-ska interesna dejavnost 6. razreda) in s šol. l. 2014/15 (po upokojitvi avtorice *Pregleda*) prevzela pouk latinščine in *Per vias antiquas* v celoti (gl. op. 219, 344 in 637).

675 Gl. op. 670. Prim. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 147–149 (Paraleлке, skupine, krožki).

676 Razen v izjemno redkih primerih – za zunanje učence gl. op. 261 in 560.

677 Niti pri fakultativnem pouku v osemletki (gl. op. 266).

678 Za normative in standarde gl. spletno stran Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport (do-stopno: http://www.mizs.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/veljavni_predpisi_s_podrocja_izobrazevanja, pridobljeno 16. 1. 2017).

Na OŠ Prežihovega Voranca je bila največja skupina oblikovana pri izbirnem predmetu Latinščina II v šolskem letu 2006/07 (27 učencev), po velikosti tik za njo pa so bile: Latinščina I 2004/05 (25), Latinščina II 2004/05 (25) in Latinščina I 2006/07 (23). Skupini podobne velikosti, prav tako starostno homogeni, je v tem obdobju oblikovala le še OŠ Toneta Čufarja: Latinščina I 2003/04 (24) in Latinščina II 2004/05 (23). Preostale šole so imele manjše skupine, nekatere so štejele le pet učencev ali celo manj.⁶⁷⁹ Tudi v primeru učenja latinščine v obliki interesnih dejavnosti (»neprave« latinske interesne dejavnosti) je bila velikost skupin različna, od izredno majhnih do sorazmerno velikih (v povprečju so štejele od pet do petnajst učencev), so pa bile te skupine v primerjavi z izbirnim predmetom veliko pogostejše starostno heterogene.⁶⁸⁰

Urniki

Neustrezen urnik je v devetletnem programu (podobno kot na večini šol že v osemletnem)⁶⁸¹ predstavljal – poleg premajhnega fonda ur, odsotnosti latinskih paralelek in izločilne konkurence živih tujih jezikov – enega ključnih problemov. Izbirnim predmetom so bile namenjene ure pred začetkom in po koncu temeljnega pouka, največkrat predura in šesta, sedma ter ponekod celo osma šolska ura, neredko dva dni v tednu zapored ali v blok uri. Izjemoma se je pouk izbirnega predmeta začel z zamikom, uro ali dve po zaključku temeljnega pouka, in so morali učenci nanj čakati. Takšen urnik je zaradi narave njenega pouka izmed vseh izbirnih predmetov⁶⁸² najmanj ustrezal prav latinščini. Zaradi kombinacij izbirnih predmetov, do katerih so bili posamezni učenci upravičeni, in heterogene strukture skupin (učenci različnih oddelkov) so postale predure⁶⁸³ na marsikateri šoli nekaj običajnega, tako da sta šesta in sedma šolska ura pomenili sedmo in osmo uro učenja. Poleg tega so bili temeljni urniki predvsem v višjih razredih pogosto neuravnoteženi in je latinščina prišla neredko na vrsto kot zadnja v zaporedju težkih predmetov, brez rekreativnega odmora. Povrh vsega so se zadnje šolske ure zaradi odmora za kosilo⁶⁸⁴ in zamika začetka pouka pomikale na vse poznejši čas.⁶⁸⁵ Skratka, učenci (stari petnajst let in manj, torej v občutljivih letih odraščanja) so bili med urami latinščine vse prevečkrat že zelo utrujeni. Novi urnik je med drugim pomenil tudi oviro za realizacijo »pravih« interesnih dejavnosti (nadgradnje pouka): na OŠ Prežihovega Voranca na primer, so se *Per vias antiquas*

679 Pozneje je imela tudi OŠ P. Voranca nekaj majhnih skupin; najmanjši sta bili Latinščina III 2011/12 (šest učencev; gl. op. 621) in Latinščina I 2015/16 (pet učencev).

680 Gl. op. 499.

681 Gl. op. 399 in 565.

682 Gl. op. 596.

683 Predura se je na OŠ P. Voranca začela sprva ob 7. uri, nato ob 7.10 in od leta 2013 dalje ob 7.30.

684 Odmora za kosilo ne moremo šteti za rekreativni odmor; po njem (vsaj na OŠ P. Voranca) v šolskih prostorih ni bilo več pravega delovnega vzdušja (hrup na hodnikih idr.).

685 Na OŠ P. Voranca je 7. ura trajala prvotno le 40 minut (13.15–13.55) in šele od leta 2005 dalje 45 minut (v letih 2005–2009 13.15–14.00, v letih 2009–2012 13.30–14.15, 2012/13 13.40–14.25 in od 2013 dalje 14.00–14.45).

pomikale na vse poznejše popoldanske in celo večerne ure ter pouka proste dneve (udeležba je zaradi izjemnega interesa učencev kljub vsemu ostajala velika).

Če primerjamo urnik za latinščino na OŠ Prežihovega Voranca v različnih šolskih letih, ugotovimo, da se je leta 2002 (potem ko je bil pred tem sorazmerno dober)⁶⁸⁶ izredno poslabšal: v šolskem letu 2000/01, na primer, ni bilo med 18 urami latinščine nobene šeste ali sedme šolske ure, v letu 2004/05 pa ju med 14 urami latinščine zasledimo kar osemkrat (štiri šeste in štiri sedme šolske ure). Takšen trend se je nato le še nadaljeval,⁶⁸⁷ dokler ni bilo v šolskem letu 2012/13 kar pet od skupno šestih ur pouka, kolikor jih je sploh še preostalo latinščini, na urniku sedmo šolsko uro. Predur in blok ur se je OŠ Prežihovega Voranca – v nasprotju z nekaterimi drugimi šolami – še dalje izogibala kot neprimernih za pouk latinščine. Blok uro je imela le v enem primeru,⁶⁸⁸ v preduri pa se je začela latinščina poučevati šele s šolskim letom 2013/14, ko je šola premaknila začetek pouka na 8.30 in je bil izbirni predmet Latinščina I–III na prošnjo avtorice *Pregleda* petkrat tedensko prestavljen s sedme šolske ure (14.00–14.45) v preduro (7.30–8.15). S tem se je urnik za latinščino na tej šoli po več kot desetletju končno le izboljšal, na urnik »pravih« interesnih dejavnosti *Per vias antiquas* pa ta sprememba – zaradi udeležbe učencev pri številnih drugih izbirnih predmetih – žal ni imela velikega vpliva.

Primer oblikovanja skupin in urnika (OŠ Prežihovega Voranca 2004–2008)

Potek pouka latinščine v prehodnem obdobju nam nazorno predstavi naslednji konkreten primer. Na OŠ Prežihovega Voranca se je v šolskem letu 2004/05 k fakultativni latinščini v petem razredu, ki je delal še po osemletnem programu, vpisalo 41 učencev in oblikovani sta bili dve skupini. Latinska skupina v oddelku 5.a je štela 15 učencev (latinščina: torek 5. ura, četrtek 6. ura), latinska skupina v oddelku 5.b pa 26 učencev (latinščina: ponedeljek 1. ura, sredo 5. ura). Ob koncu leta je latinščino opustilo sedem učencev, trije zaradi negativne ocene (vsi 5.b).⁶⁸⁹ V šolskem letu 2005/06 sta oddelka »preskočila« šesti razred in »pristala« v sedmem razredu devetletnega programa, kjer se je 34 učencev vpisalo k izbirnemu predmetu Latinščina I (drugo leto učenja). Zaradi velikega števila sta bili izjemoma oblikovani dve skupini,⁶⁹⁰ ki sta ohranili oddelčno strukturo: Latinščina I – prva skupina/7.a, 12 učencev (sreda 6. ura, četrtek 1. ura) in Latinščina I – druga

686 Gl. op. 268 in 368.

687 Prim. tedensko število 6. in 7. šolskih ur, dodeljenih latinščini na OŠ P. Voranca (pri čemer je treba še dodatno upoštevati konstantno zmanjševanje števila tedenskih ur latinščine): v letih 1999–2002 ena 6. in nobene 7. ure; v letih 2002–2005 deset 6. in sedem 7. ur; v letih 2005–2008 enajst 6. in sedem 7. ur.

688 Latinščina I 2007/08 – 2. skupina (2. leto učenja; 17 učencev 7.a/b/c) je imela latinščino ob tor-kih 6.–7. šolsko uro (12.25–14.00); iz te skupine se je 11 učencev vpisalo k Latinščina II in devet k Latinščina III (gl. op. 670).

689 Učenci so imeli možnost opravljanja internega popravnega izpita, ki pa je niso izkoristili. Prim. op. 404.

690 Prim. op. 670.

skupina/7.b, 22 učencev (torek 1. ura, petek 6. ura). V šolskem letu 2006/07 je v osmem razredu (tretje leto učenja) učenje nadaljevalo 27 učencev (8.a 8, 8.b 19), združenih v skupino Latinščina II (ponedeljek 7. ura, torek 7. ura). V šolskem letu 2007/08 se je v devetem razredu (četrto leto učenja) latinščino učilo le še 19 učencev (9.a 7, 9.b 12), združenih v skupino Latinščina III (sreda 6. ura, četrtek 6. ura).

Urniki so bili izrazito slab drugo leto učenja za skupino 7.a (sreda 6. ura, četrtek 1. ura; osip: štirje učenci). Najslabše pa so bile razmere (velikost skupine in urnik) tretje leto učenja v skupini Latinščina II (27 učencev; ponedeljek 7. ura, torek 7. ura; osip: osem učencev).⁶⁹¹ Končni osip je bil v obeh paralelkah skoraj izenačen in je v štirih letih znašal 53 odstotkov (paralelka a) oziroma 54 odstotkov (paralelka b). V tej generaciji pri izbirnem predmetu ni bilo negativnih ocen (in s tem obveznih popravniških izpitov), bilo pa je sedem zadostnih ocen (in posledično visok osip) v skupini Latinščina II. Ob koncu štiriletnega programa je bilo v skupini Latinščina III zaključenih šest odličnih, pet prav dobrih in osem dobrih ocen (povprečna ocena 3,9).

Ocenjevanje

Učenec je lahko latinščino, tudi če je bila *obvezni* izbirni predmet,⁶⁹² po zaključenem prvem ali drugem letu učenja opustil (enako kot je lahko opustil fakultativno latinščino v osemletnem programu) oziroma jo zamenjal za drug izbirni predmet. Glede prisotnosti pri pouku in ocenjevanja⁶⁹³ pa je le obstajala določena razlika med starim in novim programom. Po novem je moral učenec obiskovati pouk izbirnega predmeta do konca šolskega leta (in ga ni mogel predčasno opustiti, kot se je izjemoma dogajalo na prošnjo staršev v osemletnem programu).⁶⁹⁴ Novost je bila tudi, da učenec z negativno oceno iz izbirnega predmeta (tudi če je tega nameraval z naslednjim šolskim letom opustiti) ni mogel napredovati v višji razred. Negativna ocena iz latinščine je torej v devetletnem programu pomenila obvezen popravniški izpit (v osemletnem se je obravnavala kot neocenjeno, popravniški izpit pa je bil mogoč, a ne obvezen).

Oceni iz dveh izbirnih predmetov sta do leta 2008 vplivali celo na splošni učni uspeh (ta je bil s šolskim letom 2008/09 ukinjen), ki je prinašal ali odnašal točke za vpis v srednjo šolo. Marsikdo je zato v množici izbirnih predmetov raje izbral predmet, pri katerem je bilo za oceno odlično potrebnega manj truda kot pri latinščini.⁶⁹⁵ Ta je kljub postopnim prilagodbam standardov znanja (pred-

⁶⁹¹ V tem obdobju je sicer prihajalo do največjega osipa običajno po 1. letu učenja (po zaključku 5. razreda, ki je privzel vlogo pripravljalnega programa). Prim. op. 638.

⁶⁹² »Obvezni izbirni predmet« je bila le kategorija izbirnega predmeta in ni pomenilo, da je latinščina obvezna (za obvezne/neobvezne izbirne predmete gl. op. 439, 654 in 678).

⁶⁹³ Prim. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 168–170 (Ocenjevanje).

⁶⁹⁴ Zamenjava izbirnega predmeta je bila možna le na začetku šolskega leta (do konca septembra).

⁶⁹⁵ Pri marsikaterem izbirnem predmetu je bilo za oceno odlično dovolj že sodelovanje pri pouku (brez domačega dela). Za učence so bili še posebej privlačni izbirni predmeti, ki so bili (vsaj delno) realizirani kot ekskurzije ali tabori (gl. op. 653).

vsem minimalnih) in kriterijev ocenjevanja (kot posledici izbirnosti) praviloma veljala, vsaj na OŠ Prežihovega Voranca, za najtežji izbirni predmet, kjer se je za oceno odlično skrivalo veliko sistematičnega, sprotnega šolskega in domačega dela. Poudariti je treba, da je v tem obdobju ocena prav dobro pod vplivom naraščajočega števila odličnih ocen⁶⁹⁶ in pod pritiskom zbiranja točk za srednjo šolo v očeh marsikaterega učenca (in tudi vse več staršev) veljala za slabo (*sic*).

Osip

Analiza osipa pri pouku latinščine na OŠ Prežihovega Voranca pokaže precejšnje razlike med osemletnim⁶⁹⁷ in devetletnim programom. Pri zadnji generaciji, ki je še v celoti delala po starem programu in zaključila osmi razred leta 2005, je osip od petega do konca osmega razreda znašal 37 odstotkov.⁶⁹⁸ Pri naslednjih treh generacijah, ki so kot prve kombinirale osemletni program v petem razredu (vpis v peti razred v letih 2002–2004) z devetletnim v višjih treh razredih in zaključile deveti razred v letih 2006–2008, se je osip povzpел na 60 odstotkov (oziroma, če odmislimo peti razred in upoštevamo le tretjo triado, 45 odstotkov).⁶⁹⁹ V naslednjih treh letih (vpis v peti razred v letih 2005–2007)⁷⁰⁰ se je osip še povečal ter se občasno približal 80 odstotkom, pri čemer je bil praviloma največji po prvem letu učenja.⁷⁰¹ Za fakultativni pouk v petem razredu, ki je vse bolj privzemal vlogo pripravljalnega programa za tretjo triado, so se namreč pogosto odločali tudi učenci, ki v sedmem razredu že od samega začetka niso nameravali vpisati izbirne latinščine.⁷⁰²

Vzrok za tolikšno povečanje osipa z nastopom devetletnega programa⁷⁰³ je treba iskati tudi v dejstvu, da je bil fakultativni pouk povsem neobvezujoč (zato je bila v starem programu odločitve za nadaljevanje učenja lažja tudi v primeru slabše ocene), medtem ko so bile pri izbirnem predmetu okoliščine drugačne, ne nazadnje je ocena do leta 2008 vplivala na splošni učni uspeh. Zato so učenci in starši vsako leto posebej izbor predmetov skrbno pretehtali z več zornih kotov, pri čemer je glavno vlogo največkrat igralo prav zbiranje točk za srednjo šolo.

696 Na OŠ P. Voranca je bilo v zadnjem razredu l. 2005 odličnih 53 odstotkov učencev (41 od 77 učencev 8. razreda – zadnja generacija »osemletkarjev«), l. 2008 pa kar 79 odstotkov (37 od 47 učencev 9. razreda – zadnja generacija s splošnim uspehom). Prim. op. 405–406.

697 Gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 149–151 (Vpisni kriteriji) in 151–159 (Šole z latinščino).

698 L. 2001 se je k latinščini v 5. razredu vpisalo 68 učencev (od 82), od katerih jih je učenje nadaljevalo v 6. razredu 65, v 7. razredu 59 in v 8. razredu 48; štiriletni program je končalo 43 učencev (63 odstotkov).

699 V teh treh generacijah se je v 5. razredu vpisalo k latinščini ok. 80 odstotkov petošolcev; po posameznih razredih (5., 7., 8., 9. razred) so napredovale takole: generacija 2002–2006 (50, 37, 25, 18), generacija 2003–2007 (41, 25, 18, 16) in generacija 2004–2008 (41, 34, 26, 19). Prim. op. 550.

700 V 5. razredu se je vpis k fakultativni latinščini v povprečju povečal na ok. 90 odstotkov (gl. op. 541).

701 Enako je veljalo tudi za poznejšo latinsko interesno dejavnost 6. razreda.

702 Najskrajnejši primer je bil 5.a 2007/o8, kjer se je k latinščini vpisalo 22 od 24 učencev (92 odstotkov); čeprav sta bila negativno ocenjena (tj. neocenjena) le dva učenca, je v 7. razredu vpisalo izbirni predmet Latinščina I le pet učencev (vseh pet je l. 2011 končalo štiriletni program).

703 Prim. osip v 4. desetletju (gl. op. 321).

OŠ Prežihovega Voranca v prehodnem obdobju (2003/04–2007/08)

Leta uvajanja devetletnega programa so na tej šoli za vse,⁷⁰⁴ ki so se trudili za ohranitev štiriletnega pouka latinščine, predstavljala čas boja z mlino na veter (šolske oblasti so njihove prošnje in pobude drugo za drugo prezrle).⁷⁰⁵ Pod površjem še vedno ugodnih statističnih podatkov so se v tem obdobju že udeležile velike spremembe: leta 2002 je šola zapustila poslednja iz niza latinskih paralelk,⁷⁰⁶ ki so bile dolga leta njen ponos (skupno jih je oblikovala 48, dve tretjini »tradicionalnih« in eno tretjino »novodobnih«);⁷⁰⁷ leta 2003 je šesti razred osemletnega programa prešel v sedmi devetletnega, kar se je pri latinščini kmalu odrazilo v velikem osipu;⁷⁰⁸ tega leta je bila v svojem desetem letu ukinjena samostojna Študijska skupina za latinščino v osnovni šoli s sedežem na OŠ Prežihovega Voranca;⁷⁰⁹ v letih 2004 in 2005 sta v novi program prešla tudi dotedanja sedmi in osmi razred (s tem je bil prehod tretje triade zaključen),⁷¹⁰ zaradi česar je bila latinščina v letih 2005/06–2007/08 na urniku le še po dvanajst ur tedensko (od tega najmanj tretjino v petem razredu iztekajočega se osemletnega programa);⁷¹¹ leta 2007 je v svojem trinajstem letu zamrlo državno tekmovanje Certamen Latinum, katerega gostiteljica je bila dvanajstkrat OŠ Prežihovega Voranca;⁷¹² leta 2008 je peti razred osemletnega programa (kot zadnji izmed vseh) prešel v šesti razred devetletnega, s čimer je bilo konec tradicionalnega štiriletnega pouka latinščine (po letu 2009 je obstajal le okrajšani štiriletni program),⁷¹³ ki je bil po novem na urniku le še šest ur tedensko (število ur se je v letih 2003–2008 zmanjšalo za trikrat, z osemnajst na šest); leta 2008 je latinščina (z razlago, da je mrtev jezik) izpadla tudi iz nabora obveznih drugih tujih jezikov tretje triade.⁷¹⁴

704 V tem obdobju sta na področju latinščine aktivno delovala ravnatelj Marjan Gorup in avtorica *Pregleda* ob podpori dela kolektiva ter posameznih članov Društva za antične in humanistične študije Slovenije (gl. op. 134) in Društva klasikov (gl. op. 478). Prim. op. 368.

705 Gl. op. 512–513, 522–524 in 606.

706 Gl. op. 454.

707 32 tradicionalnih in 16 novih latinskih paralelk (gl. op. 27, 31, 260 in 564).

708 Pri prvi generaciji je bil v štirih letih 64 odstotkov, v eni od treh skupin celo 87 odstotkov (gl. op. 571–572).

709 Gl. op. 391 in 458.

710 Gl. op. 500.

711 Kmalu je sledilo še dodatno zmanjšanje (prepolovitev) fonda ur.

712 Enajstkrat za ljubljansko regijo, decembra 1995 tudi za mariborsko (gl. op. 394).

713 Gl. op. 645.

714 Gl. op. 156 in 625–626.

Per vias antiquas⁷¹⁵

V teh za latinščino negotovih časih so Per vias antiquas s svojo večletno tradicijo ostajale edina stalnica – a tudi tu je začela latinščina izgubljati svoj primat. Devetletni program je namreč uvedel nekaj izbirnih predmetov, ki so na prvi pogled povsem spominjali na posamezne dejavnosti Per vias antiquas,⁷¹⁶ in hkrati vsem izbirnim predmetom omogočal, da del svojega letnega fonda ur realizirajo v strnjeni obliki (na primer kot tabor ali ekskurzijo).⁷¹⁷ Poleg tega je šola po novem spodbujala tudi organizacijo taborov in ekskurzij (po Sloveniji in v tujino), ki so predstavljali nadgradnjo⁷¹⁸ pouka obveznih in izbirnih predmetov (delno po vzoru Per vias antiquas). S takšno, za učence izredno privlačno ponudbo se je po eni strani večal vpis k posameznim izbirnim predmetom in posodabljala metodika pouka, po drugi pa se je zmanjševal pomen nagrajevanja učencev na področjih (na primer raziskovalnem)⁷¹⁹ in pri predmetih (na primer latinščini), kjer je bila zaradi zahtevnosti programa potrebna dodatna motivacija.

Pri izbirnem predmetu Latinščina I–III možnost strnjene realizacije učnih ur ni bila nikoli izkoriščena, saj bi pomenila osiromašenje programa, za katerega sta bili že dve tedenski uri premalo. Letni fond sistematiziranih ur, namenjen izbirni latinščini, je bil v celoti realiziran v obliki tradicionalnega pedagoškega dela v razredu, Per vias antiquas pa so, kot njegova nadgradnja, potekale v prostem času (za učence – in največkrat tudi učitelja – so predstavljale »nadure«, ne učne obveznosti).⁷²⁰ Na šoli je zato občasno prihajalo do nenavadne situacije, ko sta bila hkrati (občasno celo na isti lokaciji) organizirana dva tabora (ali celo več) z različnim statusom, eden kot oblika rednega pouka (strnjena realizacija izbirnega predmeta) in drugi kot njegova nadgradnja.⁷²¹ Podobno je bilo tudi z ekskurzijami in še nekaterimi drugimi dejavnostmi, na primer s pripravo šolskih glasil, priložnostnih razstav in dramsko-recitacijskih nastopov ter z obiski muzejev, galerij in gledaliških predstav.⁷²² Učenci latinščine in njihovi starši so dodatno, prostovoljno delo v okviru Per vias antiquas v celoti odobraval in brez

715 V prehodnem obdobju (2003–2008) so bili v okviru Per vias antiquas pod mentorstvom avtorice *Pregleda* realizirani (po sekcijah; če ni drugače navedeno, najmanj enkrat letno): ogledi Emone, enodnevni izleti; dramsko-recitacijski nastopi ob dnevih odprtih vrat šole; epigrafske delavnice; priložnostne razstave v šolskih prostorih (npr. Emonska tržnica 2004); dvojni letnik glasila *Rustica Latina* IX–X/2008 (500 izvodov); trije petdnevni tabori (15.–17., Krašči na Goričkem 2005, 2006 in 2007); raziskovalni nalogi, nagrajeni na mestni oz. državni ravni (Rimski napisi z lga 2006/07, Rešeno in uničeno emonsko obzidje 2007/08). Prim. op. 344, 359, 495 in 497.

716 Predvsem dramsko-recitacijsko, novinarsko in zgodovinsko-arheološko sekcijo (gl. op. 653).

717 OŠ P. Voranca je organizirala astronomske, športne, turistične idr. tabore.

718 OŠ P. Voranca je med drugim organizirala jezikovno-(umetnostno)zgodovinsko-turistična tabora na Dunaju ter eno- in večdnevne ekskurzije v tujino (Gardaland, Francija, Korzika idr.).

719 Gl. op. 347.

720 Gl. op. 342.

721 Prvi je pomenil izpolnjevanje učne obveznosti, drugi (npr. latinski) »nadure«.

722 Npr. večina latinskih ekskurzij, celo nagrajnih, je bila ob sobotah; vsi letniki *Rustica Latina* so nastali izključno v prostem času; največ prostega časa pa je od vseh Per vias antiquas zahtevala (poleg raziskovalne) dramsko-recitacijska dejavnost v 6. desetletju.

izjeme zagotavljali dovolj veliko udeležbo za njihovo realizacijo⁷²³– celo v primerih, ko je šola hkrati (kar ni bilo smotrno) organizirala več podobnih dejavnosti na različnih področjih.⁷²⁴

Notranje spremembe

Posledice sprememb, ki jih je prinesel devetletni program, so bile za pouk latinščine na OŠ Prežihovega Voranca, tudi če odmislimo za dobro četrtno zmanjšan obseg pouka (ki se je z uvedbo »latinske interesne dejavnosti šestega razreda« vsaj delno popravil)⁷²⁵ in izločilno konkurenco med tujimi jeziki (ki bi jo bilo s prerazporeditvijo statusa posameznih jezikov mogoče ublažiti),⁷²⁶ katastrofalne. Ne le da je dokončno ostala brez latinskih paralelk⁷²⁷ in s tem izgubila privlačnost še za tiste maloštevilne starše in učence iz drugih šolskih okolišev, ki so v višjih razredih kljub delitvi pouka na triade še razmišljali o prešolanju zaradi latinščine,⁷²⁸ ampak je med javnimi osnovnimi šolami (in tudi v okviru Zavoda za šolstvo)⁷²⁹ zaradi opuščanja latinščine, ki ga je sprožil novi program, spet ostala brez sogovornikov za to področje.⁷³⁰

Še bolj kot navzven pa se je ta šola, ki je v času »osemletke« kot edina v Sloveniji vsaj v majhnem obsegu ohranjala tradicijo nekdanjega nižjegimnazijskega klasično-humanističnega izobraževanja, v odnosu do latinščine spremenila navznoter. Čeprav je bila še dalje ponosna na dosežke *Per vias antiquas* in dobre uvrstitve na latinskih državnih tekmovanjih⁷³¹ in čeprav je bilo zanimanje matične populacije za latinščino še vedno veliko⁷³² (in tudi vpis zunanjih učencev

723 *Per vias antiquas* so se praviloma udeleževali le učenci, ki so uspešno zaključili najmanj 1. leto učenja latinščine. Nikoli se ni zgodilo, da bi že načrtovana dejavnost zaradi premajhne udeležbe odpadla, čeprav je skupinsko delo neredko zahtevalo celo prilagoditev družinskih načrtov za dela proste dneve.

724 Do zapleta je prišlo le enkrat (20. latinski tabor, 2011/12), ko je bil športni tabor naknadno premaknjen na termin latinskega (lokaciji sta bili različni) in sta se dva učenca želela udeležiti obeh; pod vplivom staršev in sošolcev sta sicer odšla na latinskega, ki pa je zanj žal najverjetneje izgubil svoj nagradni moment.

725 Gl. op. 645. Za več gl. Druga faza uvajanja devetletnega programa (2003/04–2007/08): Latinska interesna dejavnost šestega razreda.

726 Po l. 2008 so bili v 3. triadi (poleg obveznega 1. tujega jezika) možni trije statusi: obvezni izbirni, neobvezni izbirni in obvezni 2. tuji jezik, pred uvedbo in po opustitvi zadnjega (gl. op. 625–626) pa le prva dva. Prim. op. 654.

727 Zadnja latinska paralelka (gl. op. 454) je šolo zapustila l. 2002. Prim. op. 258 in 555.

728 Gl. op. 560. Za vzroke gl. OŠ Prežihovega Voranca v letih 1999/2000–2002/03.

729 Gl. op. 391 in 627.

730 Nastopilo je podobno stanje nepovezanosti, kot je bilo pred ustanovitvijo šolske sekcije Društva za antične in humanistične študije Slovenije l. 1988.

731 Gl. op. 340.

732 Oz. je celo naraščalo (gl. op. 541 in 700).

na razredni stopnji zaradi latinščine ni bil zanemarljiv),⁷³³ je odnos do predmeta znotraj samega kolektiva vendarle postal drugačen (kar se je kmalu odrazilo tudi v odnosu dela matične šolske populacije, učencev in staršev). Zaradi vse manjšega vpisa za latinščino zainteresiranih zunanjih učencev ob prehodu na predmetno stopnjo na eni strani in zaradi dosledne neodzivnosti šolskih oblasti na pobude za ohranitev štiriletnega pouka latinščine na drugi je del kolektiva sklepal (zaradi nepoznavanja pravih vzrokov napačno),⁷³⁴ da je med slovenskimi osnovnošolci v novem tisočletju interes za latinščino enostavno presahnil in da je vsako nadaljnje prizadevanje za izboljšanje razmer nesmiselno. Marsikdo je na latinščino gledal predvsem s praktičnega stališča, kot na predmet, ki je šoli prenehal prinašati dodatne pedagoške ure – celo učitelju latinščine je od leta 2004 dalje zagotavljal le še največ polovično zaposlitev, po letu 2008 pa niti te ne več (kar je pomenilo ukinitve edinega še preostalega delovnega mesta latinista v slovenski javni osnovni šoli).⁷³⁵ Medtem ko je latinščina v osemletnem programu z odpiranjem latinskih paralelk dolga leta vsem učiteljem na predmetni stopnji zagotavljala dodatne ure pouka,⁷³⁶ je v devetletnem postala predvsem njihova porabnica.⁷³⁷

Sprememba v odnosu se je v praksi najprej odrazila pri sestavi urnika za latinščino, ki se je po letu 2002 radikalno poslabšal (ne le za skupine devetletnega, ampak tudi osemletnega programa).⁷³⁸ Še več, šola je v prehodnem obdobju, ko je v zadnji triadi vpis zunanjih učencev zamiral, tem v nekaj primerih prešolanje celo zavrnila – z razlago, da so oddelki, glede na standarde, že popolnjeni.⁷³⁹ Oboje je bilo jasen znak, da v novih razmerah OŠ Prežihovega Voranca ne namerava oziroma ne more več nadaljevati prednostne obravnave latinščine.⁷⁴⁰ Ob koncu petega oziroma na začetku šestega desetletja sta se zgodili še dve za latinščino neljubi spremembi,

733 Gl. op. 261. Izjemna škoda je, da šola ni vodila evidence zunanjih učencev, vpisanih zaradi latinščine že na razredni stopnji oz. da ta ni bila širše dostopna; upamo si trditi, da je latinščina še dalje ostajala edini posamezen (*sic*) predmet, zaradi katerega so se zunanji učenci odločali za vpis na to šolo (najpogostejša vzroka sta sicer bila splošna kvaliteta pouka in bližina delovnega mesta staršev).

734 Za (ne)poznavanje latinščine med zaposlenimi na OŠ P. Voranca v 5. desetletju gl. op. 471 in 674; šele v letih 2007–2009 so se na šoli zaposlili trije profesorji, ki so se učili latinščino v slovenski gimnaziji (ne pa tudi v osnovni šoli).

735 Rednemu pouku latinščine je bilo tedensko dodeljenih v šol. l. 2002/03 22 ur, 2003/04 18 ur, 2004/05 14 ur, nato tri leta po 12 ur, od 2008/09 dalje pa le šest ur. Prim. op. 101 in 672; za dodatni pouk gl. op. 342 in 489.

736 V določenem obdobju je poskrbela celo za ravnotežje med številom učencev v oddelkih s slovenskim in srbohrvaškim učnim jezikom (gl. op. 119).

737 Šola je latinščini v povprečju namenila sedem sistematiziranih tedenskih ur (šest iz fonda obveznih izbirnih predmetov in eno uro dodatnega pouka) in dve nesistematizirani uri interesnih dejavnosti (vse te ure bi lahko porabil tudi katerikoli drug predmet). Prim. op. 735.

738 Gl. op. 565 in 687–688; za več gl. Druga faza uvajanja devetletnega programa (2003/04–2007/08): Urnik.

739 Šola bi potrebovala enotno strategijo, ki bi omogočala (tudi v primeru polnih oddelkov) ustrezno obravnavo vsakega posameznega interesenta za prešolanje zaradi latinščine (ti so se praviloma obračali na šolsko svetovalno službo, občasno pa tudi na druge delavce šole).

740 Prim. op. 554.

obe posledica interne razporeditve statusa tujih jezikov.⁷⁴¹ Najprej jo je po številu učencev (in posledično pomembnosti obravnave) zaradi na novo pridobljenega statusa obveznega drugega tujega jezika⁷⁴² prehitela francoščina⁷⁴³ in kmalu za tem v razmerah poglobljanja gospodarske krize še nemščina,⁷⁴⁴ ki se je z latinščino zaradi enakega statusa (obvezni izbirni tuji jezik) znašla v močni izločilni konkurenci.⁷⁴⁵

Obe spremembi na »lestvici priljubljenosti« tujih jezikov bi bili še leto ali dve pred tem na OŠ Prežihovega Voranca, kjer je ves čas močno prednjačil vpis k latinščini, nepredstavljeni.⁷⁴⁶ Šola bi se jima lahko z drugačno razporeditvijo statusa med tujimi jeziki⁷⁴⁷ vsaj delno izognila oziroma omilila njun obseg, hkrati pa brez dodatnih finančnih sredstev⁷⁴⁸ učencem omogočila, da bi se lahko po želji učili več tujih jezikov (kar bi bilo v skladu s sodobnimi potrebami in primerljivo s ponudbo marsikaterih tujih šol).⁷⁴⁹ In da »lapsusov« v povezavi z latinščino še ne bi bilo konec, šola leta 2008 ob dokončnem prehodu v devetletni program ni imela izdelane strategije za nadomestitev odvzetih sistematiziranih ur latinščine v šestem razredu.⁷⁵⁰ Upamo si trditi, da je s prehodom v devetletni program izmed vseh tujih jezikov – na OŠ Prežihovega Voranca kakor tudi v slovenskem merilu – največ izgubila prav latinščina. Predvsem je povsem nedopustno, da so bili učenci postavljeni (in so še postavljeni)⁷⁵¹ pred izbiro, ali latinščina ali živ tuji jezik, namesto da bi bili spodbujeni, da se učijo obojega.

⁷⁴¹ Gl. op. 726.

⁷⁴² Gl. op. 156, 625–626. Na OŠ P. Voranca so o izbiri obveznega 2. tujega jezika odločali starši 5.–9. razreda (francoščina je bila izbrana z neznatno večino pred nemščino); če bi bila izbrana nemščina in bi francoščina postala neobvezni izbirni tuji jezik, izločilne konkurence ne bi bilo.

⁷⁴³ Pouk francoščine se je na šoli pred tem izvajal že dvakrat, obakrat kratko obdobje: v klasičnih oddelkih kot obvezni 3. tuji jezik (gl. op. 29) in v 80. letih kot fakultativni predmet (v popoldanskih urah).

⁷⁴⁴ Nemščina se je na šoli fakultativno poučevala od l. 1976 (sprva na razredni, pozneje tudi na predmetni stopnji). Med recesijo se je želja po znanju nemščine močno povečala (in posledično vpis k Nemščina I–III); pred tem se je veliko učencev učilo žive tuje jezike zunaj šole, česar po novem marsikdo (ne denarno ne časovno) ni več zmogel.

⁷⁴⁵ Gl. op. 654. Latinščina in nemščina bi morali imeti (zaradi velikega zanimanja za obe) različen status. Prekvalificiranje enega od jezikov iz obveznega v neobvezni izbirni predmet pa bi mu prineslo spremembo standardov (in v primeru premajhnega vpisa ogrozilo celo kontinuiteto pouka). Prim. op. 439 in 678.

⁷⁴⁶ Število učencev pri izbirnih jezikih v šol. l. 2007/08: Latinščina I–III 72 učencev (še dodatno 42 jih je vpisalo fakultativno latinščino v 5. razredu), Francoščina I 20 učencev in Nemščina II–III 14 učencev.

⁷⁴⁷ Šola bi morala nujno oblikovati dolgoročno jezikovno politiko; o statusu tujih jezikov bi morali skupaj odločati šolsko vodstvo, stroka in starši. Prim. op. 742.

⁷⁴⁸ Predvidoma bi se povečala le velikost posameznih jezikovnih skupin.

⁷⁴⁹ Naš osnovnošolski latinski program je prilagojen statusu predmeta in majhnemu fondu ur ter je v primerjavi z nekaterimi tujimi nižjeginnazijskimi programi manj zahteven.

⁷⁵⁰ Gl. op. 618–619 in 621. Za več gl. Druga faza uvajanja devetletnega programa (2003/04–2007/08): Latinska interesna dejavnost šestega razreda.

⁷⁵¹ Na OŠ P. Voranca sta latinščina in nemščina vse do danes ohranili enak status (obvezni izbirni predmet). Francoščina je po ukinitvi obveznega 2. tujega jezika (v šol. l. 2015/16 je imela ta status le še v 9. razredu; gl. op. 626) postala neobvezni izbirni predmet 2. in 3. triade (v šol. l. 2015/16 je imela ta status že v 4.–5. in 7.–8. razredu) (vir: Metka Zorec).

Pristajanje na realne razmere?

Iz povedanega lahko sklenemo, da je OŠ Prežihovega Voranca začela latinščino, ki ji je v osemletnem programu v praksi vsa leta priznavala poseben status,⁷⁵² z uvedbo devetletnega programa obravnavati povsem enakopravno z drugimi izbirnimi predmeti, kar so preostale šole storile (in latinščino prej ali slej tudi opustile) že veliko pred njo. V novih razmerah, ko se je moral v široki ponudbi izbirnih predmetov vsak izmed njih boriti za svoje mesto pod soncem⁷⁵³ (za latinščino to sicer ni bilo novo – za svoj prostor v osnovnošolskem programu se je borila že od leta 1958 dalje),⁷⁵⁴ priznavanje posebnega statusa latinščini, čeprav le interno – zaradi odsotnosti nacionalnega programa, ki bi takšno početje podpiral – enostavno ni bilo več mogoče.⁷⁵⁵ Tako se je z devetletnim programom na svoj način dokončal proces opuščanja zgodnjega klasično-humanističnega izobraževanja (11–15 let), ki se je začel leta 1958 z ukinitvijo nižje klasične gimnazije⁷⁵⁶ in nadaljeval leta 1975 s prepovedjo oblikovanja tradicionalnih latinskih paralelek.

Kljub pristajanju na realne razmere pa OŠ Prežihovega Voranca le ni povsem opustila upanja na izboljšanje položaja latinščine. Predvsem ravnatelj in avtorica *Pregleda* sta ob podpori nekaterih posameznikov (v šolskem letu 2008/09 je bil na šoli ustanovljen celo Iniciativni odbor za vzpostavitev osnovnošolskih regijskih centrov za pouk latinščine) delovala dalje v smeri oživitve zgodnjega klasično-humanističnega izobraževanja in šesto desetletje lahko poimenujemo kar desetletje (prijaznega, a žal neuspešnega)⁷⁵⁷ dopisovanja in dogovarjanja s šolskimi oblastmi.⁷⁵⁸

752 Gl. op. 368 in 554.

753 Izbirni predmeti so bili zakonsko izenačeni; poleg tega je številnim učiteljem primanjkovalo ur za polno učno obveznost, zato je bila nujna realizacija čim več izbirnih predmetov. Prim. op. 594.

754 Na OŠ P. Voranca so se ozaveščanja učencev in staršev o pomenu zgodnjega klasično-humanističnega izobraževanja lotili v 2. triadi, in sicer na več načinov: z brošurami, posterji, predavanji, roditeljskimi sestanki, tečajem za starše, vabili na prireditve *Per vias antiquas*, javnimi predstavitvami pouka latinščine, latinsko interesno dejavnostjo 6. razreda idr. (ZAA, hrani SŠM).

755 To bi od šole, tudi če bi v kolektivu obstajal širši interes, zahtevalo (pre)velik dodaten napor (tj. še dalje bi morala opravljati naloge, ki naj bi po dolžnosti pripadle šolskim oblastem). Prizadevanja pa v novih razmerah najverjetneje ne bi obrodila uspeha (končni cilj šole je bil od nekdaj vpis zadostnega števila zunanjih učencev za odprtje nove paralelke) in bi povrh vsega sprožila konfliktno situacijo. Prim. op. 159 in 753.

756 Delno že celo s šolsko reformo l. 1924; za več gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 108–110 (Zgodovinski okvir).

757 Gl. op. 656.

758 Predlogi OŠ P. Voranca so šli v dve smeri: prvič, vrniti 6. razredu 70 sistematiziranih ur latinščine (tj. znova vzpostaviti tradicionalen štiriletni program); drugič, poleg že obstoječega (izbirni predmet, interesna dejavnost) vzpostaviti mrežo območnih latinskih centrov (paralelke z latinščino kot obveznim izbirnim oz. obveznim 2. tujim jezikom, povezava s klasično gimnazijo – nadaljevalni program); pot do tega bi vodila prek statusa klasičnega jezika (gl. op. 561). Za več gl. Prva (poskusna) faza uvajanja devetletnega programa (1999/2000–2002/03): Predlog programa Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine.

Število učencev

Če upoštevamo le povprečja in odstotke ter zanemarimo njihovo ozadje, so podatki za peto desetletje – predvsem zaradi boljših razmer v njegovi prvi polovici – ugodni, kajti šolsko kolesje se vrtilo počasi in posledice sprememb so se v vsej svoji razsežnosti pokazale šele v naslednjem, šestem desetletju.⁷⁵⁹ V letih 1998–2008 je na OŠ Prežihovega Voranca štiriletni program latinščine zaključilo 52 odstotkov vseh učencev zadnjega razreda⁷⁶⁰ (308 od 595 učencev),⁷⁶¹ kar je v odstotkih pomenilo v primerjavi s predhodnim desetletjem⁷⁶² zelo veliko povečanje. Število učencev, ki so v petdesetih letih te šole uspešno zaključili (*sic*) štiriletni program latinščine, je leta 2008 preseglo tisoč devetsto⁷⁶³ (v povprečju 38 učencev letno).⁷⁶⁴

V letih 2003–2008 je delež OŠ Prežihovega Voranca, glede na vse učence latinščine v Sloveniji, naraščal,⁷⁶⁵ kar bi lahko vodilo do sklepa, da se je število učencev z novim programom na tej šoli povečalo. A večji delež je bil le dokaz, da se je tu obseg pouka latinščine zmanjševal počasneje kot na preostalih šolah, v obeh primerih je namreč uvedba devetletnega programa povzročila velik upad števila učencev latinščine. Na OŠ Prežihovega Voranca se je na primer v šolskem letu 2003/04 učilo latinščino 170 učencev,⁷⁶⁶ v šolskem letu 2008/09, ob dokončnem prehodu v devetletni program, pa le še petdeset (*sic*).⁷⁶⁷ Pri tem je treba poudariti, da je v šolskih letih 2003/04–2007/08 vpis k fakultativni latinščini v petem razredu, ki je tedaj delal še po osemletnem programu, ostajal konstanten (povprečno 44 učencev letno),⁷⁶⁸ medtem ko se je v višjih treh razredih, ki so delali že po devetletnem programu, zmanjšal za več kot štirideset odstotkov⁷⁶⁹ in za skoraj prav toliko je še dodatno upadlo tudi število učencev, ki so zaključili štiriletni program.⁷⁷⁰

759 Podobno, kot je bilo posledice ukrepov iz 1. in 2. desetletja najmočnejše občutiti v 3. desetletju. Za več gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 140–145 (Tretje desetletje).

760 Do vključno šol. l. 2004/05 je bil to 8. razred osemletke, nato 9. razred devetletke.

761 Enak delež je bil dosežen v 2. desetletju; zaradi zmanjšanja šolske populacije so odstotki predstavljali zelo različno število učencev, npr. v 2. desetletju je 52 odstotkov pomenilo 425 učencev (gl. op. 319).

762 V 4. desetletju 41 odstotkov (329 od 811 učencev); odstotek se je bistveno povečal, dejansko število učencev pa se je celo nekoliko zmanjšalo (gl. op. 319 in 761).

763 1908 učencev; številka pa bi bila še veliko višja, če bi prišteli tudi vse, ki so se latinščino učili manj kot štiri leta oz. 4. leto niso bili pozitivno ocenjeni.

764 V zadnjih treh letih 5. desetletja je bilo učencev, ki so končali štiriletni program, manj kot 20 letno (18, 16, 19).

765 Število učencev latinščine na OŠ P. Voranca v posameznih letih 2003/04–2007/08: 170 (29 odstotkov vseh učencev latinščine v Sloveniji), 139 (30 odstotkov), 114 (32 odstotkov), 120 (41 odstotkov) in 114 (53 odstotkov).

766 Leto pred tem, v zadnjem letu popolne osemletke (2002/03), jih je bilo celo 194.

767 Število je bilo še toliko manjše zato, ker je šola v šol. l. 2008/09 prvič delala v celoti po devetletnem programu, kar je pomenilo izgubo 5. razreda, kjer je bil vpis k latinščini vedno največji.

768 Na OŠ P. Voranca se je v posameznih letih 2003/04–2007/08 k fakultativni latinščini v 5. razredu vpisalo: 41, 41, 44, 53, 42 učencev. Prim. op. 541.

769 Na OŠ P. Voranca se je v posameznih letih 2003/04–2007/08 učilo latinščino v 7.–9. razredu: 129, 98, 70, 67, 72 učencev.

770 Na OŠ P. Voranca je v posameznih letih 2003/04–2007/08 štiriletni program končalo: 32, 43, 18, 16, 19 učencev.

In še posebnost: na OŠ Prežihovega Voranca je na »lestvici najpopularnejših« izbirnih predmetov tretje triade za šolsko leto 2007/08, ki je bilo peto in zadnje leto prehodnega obdobja, latinščina zasedla drugo najvišje mesto (izbralo jo je 72 učencev), takoj za računalništvom (79 učencev);⁷⁷¹ če k temu prištejemo še vpis k fakultativni latinščini v petem razredu (42 učencev), je to leto izmed vseh neobveznih predmetov prav latinščina pritegnila največ učencev (114)! To je le dokaz več, da je bilo med osnovnošolsko populacijo zanimanje zanjo ob srečanju starega in novega programa še kako živo in da bi njen pouk ubral drugačno pot, če ne bi vanj posegla šolska reforma z novimi normativnimi omejitvami.

Konec samostojne študijske skupine za osnovno šolo

Na samem začetku druge faze uvajanja devetletnega programa je že tako težko situacijo še poslabšalo to, da je Zavod za šolstvo s šolskim letom 2003/04 (brez opozorila) ukinil samostojno Študijsko skupino za latinščino v osnovni šoli⁷⁷² oziroma jo pridružil srednješolski študijski skupini, znotraj katere pa ni zaživela. Pozneje je bilo kot razlog za ukinitvev navedeno premajhno število vključenih šol. Na zadnjem srečanju sredi novembra 2003⁷⁷³ jih je bilo zastopanih le šest,⁷⁷⁴ vabljeni predstavniki preostalih desetih šol⁷⁷⁵ ter Zavoda za šolstvo pa se srečanja niso udeležili. Glavni vzrok za tako izjemno nizko udeležbo (latinščino se je to leto učilo 580 učencev na šestnajstih šolah)⁷⁷⁶ je bilo vsekakor poslabšanje razmer zaradi uvajanja novega programa, ki je na večini šol pomenilo napoved skorajšnjega začetka opuščanja latinščine: v naslednjih štirih letih jo je dokončno opustilo kar enajst izmed omenjenih šestnajstih šol, kmalu za tem pa – z edino izjemo OŠ Prežihovega Voranca – še vse preostale.⁷⁷⁷

771 Število učencev pri izbirnih predmetih 3. triade (OŠ P. Voranca 2007/08): Računalništvo I–III 79, Latinščina I–III 72, Šport za sprostitev/Šport za zdravje 54, Poskusi v kemiji 53, Zvezde in vesolje/Sonce–Luna–Zemlja 44, Življenje upodobljeno v umetnosti/Oblika in slog 44, Francoščina I 20, Gledališki klub 18, Organizmi v naravnem in umetnem okolju 14, Nemščina II–III 14.

772 Gl. op. 391 in 457–458; *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 166–167 (Eksperimentalni projekt: Prednosti in pomanjkljivosti).

773 OŠ P. Voranca, 13. 11. 2003 (kot se je izkazalo pozneje, je bil ta sklic dejansko neuraden, saj je skupina s šol. l. 2003/04 prenehala obstajati); naslednje srečanje je bilo v okviru srednješolske študijske skupine (pedagoška delavnica na ZRSŠ, 17. 1. 2004).

774 Srečanja so se udeležile učiteljice latinščine: Maja Gril Juvan (OŠ Šentvid, OŠ M. Jarca), Ana Ratajc (OŠ Trnovo), Neža Vilhelm (OŠ Ledina), Janja Žmavc (OŠ T. Čufarja) in avtorica *Pregleda* (OŠ P. Voranca – vodja).

775 Manjkali so predstavniki petih ljubljanskih šol (OŠ V. Vodnika, OŠ R. Jakopiča, OŠ M. Šuštaršiča, OŠ M. Vrhovnik in OŠ Vič; prvih dveh zaradi službene zadržanosti učiteljice) in petih šol zunaj Ljubljane (OŠ b. Polančičev, OŠ S. Klavore, OŠ M. Sobota I, OŠ M. Sobota III in OŠ G. Radgona; zadnjih treh zaradi bolezni predavatelja).

776 Za imena šol gl. op. 774–775. V šol. l. 2003/04 je bila latinščina na večini šol še fakultativni predmet (5.–8. razred osemletke) oz. interesna dejavnost; le na treh šolah je bila izbirni predmet (Latinščina I, 7. razred devetletke): OŠ P. Voranca (2. leto učenja; dve skupini), OŠ T. Čufarja (2. leto učenja) in OŠ R. Jakopiča (1. leto učenja).

777 Zemljevid »latinskih šol« se je z uvedbo devetletke v celoti spremenil. Gl. Druga faza uvajanja devetletnega programa (2003/04–2007/08): Opuščanje latinščine.

Konec državnega tekmovanja Certamen Latinum

Zaradi postopnega opuščanja latinščine je s šolskim letom 2007/08 ugasnilo državno tekmovanje v znanju latinščine v osnovni šoli, poimenovano Certamen Latinum.⁷⁷⁸ Tega leta je pouk latinščine sicer izvajalo pet šol, ki pa z izjemo OŠ Prežihovega Voranca niso izpolnjevale pogojev⁷⁷⁹ oziroma za tekmovanje niso bile zainteresirane.⁷⁸⁰ Že leto pred tem, v šolskem letu 2006/07, se je na tekmovanje od sedmih šol⁷⁸¹ prijavila le OŠ Prežihovega Voranca (tekmovanje je bilo vseeno izvedeno, interno na OŠ Prežihovega Voranca, 5. aprila 2007). Skupno je bilo trinajst tekmovanj in potekala so vsako leto aprila (z izjemo drugega, ki je bilo decembra) v organizaciji Zavoda za šolstvo.⁷⁸² Prvo je bilo v Mariboru na OŠ Slave Klavore aprila leta 1995, drugo v Ljubljani na OŠ Prežihovega Voranca decembra istega leta, preostala pa so bila izvedena v Ljubljani na OŠ Prežihovega Voranca za ljubljansko regijo in do leta 2003 sočasno v Mariboru na OŠ bratov Polančičev ali OŠ Slave Klavore za učence iz Maribora, Murske Sobote in Gornje Radgone. Certamen Latinum je za učence predstavljalo tudi eno redkih priložnosti za medšolska srečanja: v letih 1995–2007 se ga je udeležilo več kot petsto učencev osmega oziroma devetega razreda⁷⁸³ s trinajstih osnovnih šol.⁷⁸⁴

Tekmovalni testi so imeli prvotno poudarek na jezikovnih vsebinah, sčasoma pa se je med jezikovnimi in kulturno-civilizacijskimi vsebinami vzpostavilo optimalno ravnoesje, testi so dobili dvodelno obliko in postali tematski.⁷⁸⁵ V skladu s Pravilnikom o tekmovanju so učenci za dosežke od 90 do 100 odstotkov možnih točk prejeli zlato Sovretovo priznanje in od 80 do 89,5 odstotka

⁷⁷⁸ Latinsko tekmovanje (gl. op. 394).

⁷⁷⁹ C. Latinum je bil v osemletki namenjen učencem 8. razreda, ki so se učili latinščino 4. leto, v devetletki pa učencem 9. razreda, ki so se jo učili najmanj 3. leto oz. so si ustrezno znanje pridobili sami.

⁷⁸⁰ V šol. l. 2007/08 je izbirni predmet Latinščina III (4. leto učenja) poleg OŠ P. Voranca izvajala le OŠ Trnovo, ki pa se C. Latinum že nekaj let ni udeleževala. Za preostale tri šole (OŠ M. Jarca, OŠ V. Vodnik, OŠ M. Vrhovnik) gl. op. 662.

⁷⁸¹ V šol. l. 2006/07 so imele latinščino naslednje šole (vse iz Ljubljane): OŠ P. Voranca, OŠ Trnovo, OŠ M. Jarca, OŠ M. Pečarja, OŠ R. Jakopiča, OŠ Šentvid in OŠ V. Vodnika; 3. oz. 4. leto so se jo učili le na prvih treh. OŠ Šentvid in OŠ M. Pečarja sta imeli le začetni tečaj, OŠ R. Jakopiča in OŠ V. Vodnika tudi 1. nadaljevalni.

⁷⁸² Za koordinacijo je bila na ZRSŠ zadolžena prof. Katja Pavlič Škerjanc (gl. op. 364 in 627). Uradno dokumentacijo hrani ZRSŠ; kopije tekmovalnih testov so tudi v ZAA – fasc. Certamen Latinum (hrani SŠM).

⁷⁸³ Gl. op. 760 in 779.

⁷⁸⁴ OŠ P. Voranca se je udeležila vseh 13 tekmovanj, OŠ T. Čufarja 12 (l. 2006 je latinščino opustila), OŠ b. Polančičev in OŠ S. Klavore devetih, OŠ Ledina osmih, OŠ Trnovo šestih, OŠ M. Sobota I in III štirih, OŠ M. Sobota II treh, OŠ M. Jarca dveh ter OŠ R. Jakopiča, OŠ Šentvid in OŠ G. Radgona po enega.

⁷⁸⁵ Dva dela po 45 minut s 15-minutnim odmorom; za vsebinsko prenovu (tematska zasnova) je bila v veliki meri zaslužna tedanja profesorica latinščine na OŠ T. Čufarja Janja Žmavc.

pohvalo.⁷⁸⁶ Certamen Latinum pa kljub za osnovnošolske razmere visoki stopnji zahtevnosti ni bilo obravnavano enakopravno z drugimi državnimi tekmovanji: zlato Sovretovo priznanje (drugače od zlatih priznanj v znanju nekaterih drugih, prav tako neobveznih osnovnošolskih predmetov)⁷⁸⁷ učencem ni prineslo dodatnih točk za vpis v srednjo šolo.⁷⁸⁸ Pri tem je bila edina izjema Gimnazija Poljane, ki je dijakom v šolskem letu 2005/06 pri vpisu v klasično gimnazijo prištela pet točk za Sovretovo priznanje in tri za pohvalo.⁷⁸⁹

Učbeniki

V petem desetletju je prišlo na področju osnovnošolske latinske učbeniške literature do sprememb: po skoraj treh desetletjih uporabe *Fundamenta Latina*⁷⁹⁰ avtorice Ane Šašel sta se začela uporabljati nova, ilustrirana učbeniška kompleta, najprej leta 1999 *Latinščina za vsakogar* in nato leta 2008 *Lingua Latina*. Leta 2004 pa je za potrebe epigrafskih delavnic, ki so sčasoma postale nepogrešljiv sestavni del osnovnošolskega pouka latinščine, izšel droben vodnik *Sprehod po rimskem lapidariju Narodnega muzeja Slovenije* (zbirka štirih delovnih listov z rešitvami).⁷⁹¹

*Latinščina za vsakogar*⁷⁹²

Tridelni učbeniški komplet *Latinščina za vsakogar* je predstavljal »poskus drugačnega slovenskega latinskega učbenika na začetni stopnji«, ⁷⁹³ ki je učenca v desetih vsebinsko zaokroženih lekcijah popeljal od prve latinske povedi do branja kratkega izvirnega latinskega besedila.⁷⁹⁴ Posebnost so predstavljale tudi vaje

⁷⁸⁶ Na 1. in 2. mestu po številu priznanj in pohval sta bili OŠ P. Voranca (100) in OŠ T. Čufarja (25) (gl. op. 306 in 340). Sledile so: OŠ b. Polančičev (9), OŠ Ledina (5), OŠ Trnovo (5), OŠ S. Klavore (2), OŠ M. Jarca (2) in OŠ R. Jakopiča (1). Za več gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 151–159 (Šole z latinščino); *Rustica Latina*, IX–X/2008, str. 87–88 (Seznam dobitnikov zlatih Sovretovih priznanj in pohval).

⁷⁸⁷ Npr. zlata priznanja z državnih tekmovanj Vesele šole in v znanju fakultativne nemščine so prinašala točke za vpis v srednjo šolo.

⁷⁸⁸ Študijska skupina je problematiko točk (poleg tega tudi mentorji tekmovalcev od ZRSŠ niso nikoli prejeli uradnih potrdil) večkrat obravnavala in urgirala pri ZRSŠ; podpise za priznanje točk so zbirali celo starši učencev OŠ P. Voranca (gl. dopis staršev šolskim oblastem z dne 12. 2. 2001). (ZAA, hrani SŠM)

⁷⁸⁹ Arhiv Gimnazije Poljane.

⁷⁹⁰ Gl. op. 505. Za več gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 138–140 (Učbeniki) in 170–171 (Učbeniki).

⁷⁹¹ Aleksandra Pirkmajer Slokan, *Sprehod po rimskem lapidariju Narodnega muzeja Slovenije: Vodnik za mlade*, narisala Andreja Peklar, Ljubljana, Narodni muzej Slovenije, 2004, 16 str. Za uporabo vodnika predznanje latinščine ni potrebno, primeren je tudi za »nelatince«, npr. za pouk zgodovine.

⁷⁹² Aleksandra Vesna Pirkmajer, *Latinščina za vsakogar*, ilustrirala Marija Prelog, Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1993 (gl. op. 506 in 416–417).

⁷⁹³ Pirkmajer 1993, str. 7. Avtorica je učbenik *Latinščina za vsakogar* prvotno namenila predvsem samoukom (srednješolcem in starejšim), pozneje pa se je izkazal kot primeren tudi za osnovnošolski pouk.

⁷⁹⁴ Gaius Iulius Caesar, *Commentarii de bello Gallico* (odlomek).

z dodanimi rešitvami, razdeljene v tri težavnostne sklope.⁷⁹⁵ Delež jezikovnih⁷⁹⁶ in kulturno-civilizacijskih vsebin se je v tem učbeniku že približal razmerju, pozneje predlaganem v učnem načrtu za devetletno osnovno šolo.⁷⁹⁷ Za obravnavo uvodne tematike so se v petem razredu uporabljala interna skripta OŠ Prežihovega Voranca *Uvod v učenje latinščine*,⁷⁹⁸ nekateri učitelji pa so zaradi specifičnosti svojih skupin pripravljali lasten material. Prvo leto so učenci poleg uvoda usvojili snov prve lekcije, v naslednjih treh pa vsako leto po tri nove lekcije. Z devetletnim programom se je začel obseg predelane snovi na večini šol postopoma zmanjševati,⁷⁹⁹ na OŠ Prežihovega Voranca pa je uspelo vsem generacijam v letih 1999–2008 predelati snov v celoti. *Latinščina za vsakogar* je bil sorazmerno popularen učbenik, ne nazadnje tudi zaradi svoje drugačnosti.⁸⁰⁰

*Lingua Latina*⁸⁰¹

Učbeniški komplet⁸⁰² *Lingua Latina* je bil s podnaslovom *učbenik za latinščino v 7.–9. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja*⁸⁰³ natisnjen leta 2007, v knjigarne pa je prišel januarja 2008. Na pobudo založbe naj bi avtorica prvotno le dopolnila in za uporabo v devetletki preuredila svoj učbenik *Latinščina za vsakogar* iz leta 1993, a pozneje je – tudi zaradi umika delovnih zvezkov iz nabora obvezne učbeniške literature – nastal povsem nov učbenik, ki je bil kot prvi med našimi latinskim učbeniki natisnjen v barvah in bogato ilustriran⁸⁰⁴

795 Sklopi A, B, C; sklopa B in C sta omogočala tudi širitev osnovnega besednega zaklada (ta je štel ok. 700 besed).

796 Morfološko so bili popolneje od glagola (ta je bil brez konjunktivov, supinove osnove in večine neosebni oblik) obdelani samostalniki, pridevniki in zaimki (vse deklinacije in večina zaimkov); osnove sintakse so vsebovale le nekaj priredij in podredij z indikativom, neodvisna vprašanja in pasivne stavke.

797 70 odstotkov : 30 odstotkov (Učni načrt za izbirni predmet 1998, str. 14; gl. op. 373).

798 Skripta (27 str.) je pripravila avtorica *Pregleda* l. 1999 kot pomoč pri uporabi *Latinščina za vsakogar* v 5. razredu; nastala so na osnovi uvodnega dela delovnega zvezka k *Fundamenta Latina I* (gl. op. 418); dopolnjena so se na OŠ P. Voranca uporabljala tudi v 6. desetletju pri interesni dejavnosti 6. razreda (gl. op. 617).

799 Najprej so opuščali vaje sklopov B in C v 2. polovici delovnega zvezka, nato zahtevnejše lekcije v celoti.

800 Dejstvo, da je 1. naklada 2000 izvodov (ki je bila za latinski učbenik, ki se do l. 1999 v šoli ni uporabljal, velika) sorazmerno hitro pošla, kaže na tedanje zanimanje javnosti za latinščino. Učbenik so uporabljale vse »latinske osnovne šole« najmanj v letih 1999–2008.

801 Aleksandra Pirkmajer Slokan, *Lingua Latina: učbenik za latinščino v 7.–9. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja*, ilustracije je narisala Marija Prelog; fotografije so prispevali Narodni muzej Slovenije et al., Ljubljana, DZS, 2007. Strokovni svet RS za splošno izobraževanje ga je potrdil 11. 10. 2007.

802 Tiskani del kompleta vsebuje: *Liber I* (102 str.; uvodni del in lekcije 1–8), *Liber II* (86 str.; lekcije 9–14), *Liber III* (87 str.; lekcije 15–19) in *Index verborum* (32 str.); za spletni dodatek gl. dalje.

803 *Lingua Latina* je primeren tudi za srednješolce in starejše.

804 Poleg risb vsebuje številne fotografije, ki usmerjajo učenčevo pozornost k antičnim najdiščem v naših krajih.

ter imel spletni dodatek.⁸⁰⁵ Obsežne štiridelne, enotno strukturirane lekcije z bogatim besednim zakladom⁸⁰⁶ (vsebinsko zaključeno besedilo s sentencami, *ars grammatica*,⁸⁰⁷ kulturno-civilizacijska tema in v štiri težavnostne oziroma vsebinske sklope razdeljene *exercitationes*) dajejo »učiteljem in učencem veliko svobode, tako da lahko snov obravnavajo v obsegu in zaporedju, ki jim najbolj ustreza,«⁸⁰⁸ v določenih delih je mogoča celo obravnava samo kulturno-civilizacijskih vsebin. Seveda je za suvereno uporabo (vsakega) učbenika potrebnih vsaj nekaj let prakse,⁸⁰⁹ za kar pa učitelji od uvedbe devetletnega programa dalje skorajda nimajo več priložnosti. Ob izidu *Lingua Latina* v šolskem letu 2007/08 je pouk latinščine izvajalo pet osnovnih šol, od tega le tri kot izbirni predmet in le dve kot štiriletni program,⁸¹⁰ ko pa se je v šolskem letu 2008/09, ob dokončni uvedbi devetletnega programa, začel tudi uradno uporabljati (OŠ Prežihovega Voranca je to storila s soglasjem staršev že sredi šolskega leta 2007/08), sta izbirni predmet Latinščina I izvajali le OŠ Prežihovega Voranca (šestnajst učencev) in OŠ Trnovo (devet učencev).⁸¹¹ Zato ni pretirana trditev, da je bil *Lingua Latina* od vseh naših latinskih učbenikov napisan za najmanjše število učencev kadarkoli.

805 Dostopno: <http://vedez.dzs.si>, pridobljeno 15. 9. 2016. Spletni dodatek vsebuje dva paketa: brezplačnega (rešitve vaj, slovensko-latinski slovarček, lekciji 20–21, diagnostični testi) in plačljivega (gradivo za učiteljevo pripravo).

806 Ok. dva tisoč besed (z dodano etimologijo), kar je skoraj trikrat toliko kot osnovno besedišče *Latinščina za vsakogar* (gl. op. 795) oz. primerljivo z besediščem *Fundamenta Latina I* in *Fundamenta Latina II* skupaj.

807 Velik poudarek je na morfologiji, vključno z izjemami. Sintaksa je obdelana nepopolno, a veliko podrobneje kot v *Latinščina za vsakogar* (gl. op. 796).

808 Pirkmajer Slokan 2007, str. 9. Ena bistvenih učiteljevih nalog je določiti jasno mejo med zahtevanim aktivnim in pasivnim besednim zakladom.

809 Šestletna uporaba (2008–2014) na OŠ P. Voranca je pokazala, da je v sedanjih razmerah maksimalni priporočljiv obseg snovi naslednji: 1. leto (interesna dejavnost 6. razreda, 35 ur) uvod in 1. lekcija; 2.–3. leto (Latinščina I–III, 204 ure) po pet lekcij letno, v 8. in 9. razredu s prilagoditvami (7. razred: 2.–6. lekcija; 8. razred: 7.–11. lekcija z dodanim aktivnim perfektom in pasivom časov prezentove osnove; 9. razred: 12.–16. lekcija s poudarkom na 3. deklinaciji, ob opustitvi večine drugih vaj).

810 Gl. op. 662.

811 Pozneje so *Lingua Latina* uporabljale tudi: OŠ dr. J. Mencingerja B. Bistrica (2009–2013), OŠ Šentvid (2011–2014) in OŠ A. Šuštarja (od 2011 dalje pri izbirnem predmetu Klasična kultura z latinščino).

ŠESTO DESETLETJE (2008–2016)⁸¹²

Javna osnovna šola opušča pouk latinščine. Zasebna iniciativa. Korendponenca OŠ Prežihovega Voranca s šolskimi oblastmi: »Izbirni tuji jezik druge triade? Obvezni drugi tuji jezik tretje triade? Klasični jezik in mreža področnih latinskih centrov?«

Polstoletna »debata gluhih«⁸¹³ glede pouka latinščine v javni osnovni šoli se je nadaljevala tudi po letu 2008 in njegove težave so do danes (šolsko leto 2015/2016) ostale nerešene. Vsa ključna problematika zgodnjega klasično-humanističnega izobraževanja (11–15 let) je podrobno opisana v predhodnih poglavjih *Pregleda*, ki zato za dogajanje v šestem desetletju, natančneje med letoma 2008 in 2016,⁸¹⁴ ne prinaša komentarjev, ampak le nekatera sama po sebi dovolj zgovorna dejstva.

Prvo leto popolne devetletke (šolsko leto 2008/09) – leto popolne krize

Teoretično bi moral pouk latinščine s šolskim letom 2008/09, ob dokončni uvedbi devetletnega programa, doživeti svoj preporod, saj je bil njegov status – po petih desetletjih fakultativnosti in predmetnih krožkov – končno urejen (tridelni izbirni predmet tretje triade), imel je potrjen učni načrt in nov učbenik (*Lingua Latina*). V praksi pa se je zgodilo ravno nasprotno: osnovnošolski pouk latinščine se je tega leta srečal s svojo do tedaj najhujšo krizo.

Izbirni predmet in interesna dejavnost (število vključenih učencev)⁸¹⁵

V šolskem letu 2008/09 se je latinščino učilo predvidoma 115 učencev⁸¹⁶ na petih šolah,⁸¹⁷ od tega četrto leto le štirinajst (dvanajst na OŠ Prežihovega Voranca in dva na OŠ Trnovo), kar so bile v primerjavi s predhodnimi leti izredno nizke številke.⁸¹⁸ To leto sta izbirni predmet Latinščina I–III izvajali dve šoli, in sicer vse tri njegove dele le OŠ Prežihovega Voranca (50 učencev: I 16, II 22, III 12), OŠ Trnovo pa prvi in tretji del (11 učencev: I 9, III 2). Preostale tri šole (in delno tudi OŠ Trno-

812 Za povzetek poglavja gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 174–176 (Šesto desetletje).

813 Gl. op. 162.

814 Raziskavo, katere rezultate prinaša *Pregled*, je avtorica zaključila s šol. l. 2015/16 (gl. op. 1 in 422).

815 V letih 2008–2016 so latinščino poučevale: v **Ljubljani**: OŠ P. Voranca: Aleksandra Pirkmajer Slokan (1988–2014), Tea Kranjc (2009–); OŠ M. Jarca: Barbara Toplak (2008–2010); OŠ Trnovo: Ana Ratajc (1994–2011); OŠ V. Vodnika: Mojca Mikuž (1994–2013); OŠ Šentvid: Živa Kham Omahen (2011–2014); OŠ M. Vrhovnik: Mija Golob (2007–2009), Jelka Perne (2009/10, 2015/16); OŠ F. Bevka: Jelka Perne (2009–); OŠ Savsko naselje: Barbara Toplak (2009/10); OŠ Zalog: Ana Ratajc (2012–); **zunaj Ljubljane**: OŠ dr. J. Mencingerja, Bohinjska Bistrica: Marija Helena Logar (2009–2011, 2012/13), OŠ D. Flisa, Hoče: Katjuša Kolar (2013–2015), OŠ Milavž na Dravskem polju: Katjuša Kolar (2015–).

816 Za nekatere skupine interesnih dejavnosti ni bilo mogoče pridobiti točnih podatkov (gl. op. 444).

817 Za imena šol gl. op. 640.

818 Pred tem se je v posameznih šolskih letih 2002/03–2007/08 učilo latinščino naslednje število slovenskih osnovnošolcev (v oklepaju je podatek za OŠ P. Voranca): 713 (194), 580 (170), 465 (139), 355 (114), 290 (120), 215 (114). Prim. op. 451, 465, 528–530, 540–541, 580, 612, 662 idr.

vo) so pouk latinščine organizirale kot interesno dejavnost.⁸¹⁹ OŠ Trnovo (začetni tečaj – šesti razred, 16 učencev; drugi nadaljevalni tečaj – osmi razred, 11 učencev), OŠ Valentina Vodnika (začetni tečaj – šesti do deveti razred, 12 učencev), OŠ Mirana Jarca (začetni in prvi nadaljevalni tečaj, najverjetneje šesti in sedmi razred) in OŠ Majde Vrhovnik (začetni tečaj, najverjetneje starostno heterogena skupina).⁸²⁰

Obvezni drugi tuji jezik? Štiriletni latinski program?

V šolskem letu 2008/09 je pouk latinščine poleg velikega upada števila učencev doživel še dva huda »poraza«: izpadel je iz nabora obveznih drugih tujih jezikov tretje triade,⁸²¹ hkrati pa je OŠ Prežihovega Voranca (prvič in edinkrat v svoji polstoletni zgodovini) za eno leto prekinila svoj sicer kontinuiran štiriletni program latinščine.⁸²² To šolsko leto je latinščino v vseh štirih višjih razredih poučevala le OŠ Trnovo (v kombinaciji izbirnega predmeta in interesnih dejavnosti),⁸²³ toda generacija njenih učencev, vpisana v šesti razred leta 2008 (kakor niti ne naslednji dve), štiriletnega programa ni zaključila.⁸²⁴ Tega je izmed vseh javnih šol v šestem desetletju realizirala le OŠ Prežihovega Voranca,⁸²⁵ a tudi ta šola le v okrnjeni obliki,⁸²⁶ v majhnem obsegu⁸²⁷ in z enoletnim zamikom – šele potem ko je s šolskim letom 2009/10 uvedla »latinsko interesno dejavnost šestega razreda«.⁸²⁸ Čeprav je slednjo imela le za začasno rešitev⁸²⁹ in se je dalje borila za vrnitev sistematiziranih ur latinščine šestemu razredu,⁸³⁰ se problematika pouka latinščine za drugo triado vse do danes ni uredila. Prav tako še vedno traja tudi boj za vrnitev obveznega drugega tujega jezika v osnovnošolski program (v njegovo tretjo triado

819 Kot interesno dejavnost se jo je najverjetneje učilo 54 učencev (gl. op. 640). Prim. op. 425, 439, 488, 641 idr.

820 Za latinsko interesno dejavnost 6. razreda OŠ P. Voranca gl. op. 617.

821 Gl. op. 156, 625–626; za OŠ P. Voranca gl. op. 742, 747, 751 in 771. Za več gl. Druga faza uvajanja devetletnega programa (2003/04–2007/08): Nedorečen status; OŠ Prežihovega Voranca v prehodnem obdobju (2003/04–2007/08): Notranje spremembe.

822 Gl. op. 618 in 621. Za več gl. Druga faza uvajanja devetletnega programa (2003/04–2007/08): Latinska interesna dejavnost šestega razreda.

823 V šol. l. 2008/09 je imela OŠ Trnovo 38 učencev latinščine: v 6. razredu 16 (interesna dejavnost), v 7. razredu 9 (Latinščina I), v 8. razredu 11 (interesna dejavnost) in v 9. razredu 2 (Latinščina III).

824 Na OŠ Trnovo je Latinščina I v 7. razredu 2009/10 pomenila 1. leto učenja (kljub interesni dejavnosti v 6. razredu 2008/09) in Latinščina II v 8. razredu 2010/11 2. leto učenja (vir: Ana Ratajc); l. 2011 je OŠ Trnovo latinščino v celoti opustila.

825 Gl. op. 645; za prehodno obdobje gl. op. 431.

826 Gl. op. 619.

827 Na OŠ P. Voranca je od 129 učencev, vpisanih k interesni dejavnosti 6. razreda v letih 2009–2012 (po posameznih letih: 38, 30, 30 31), v letih 2013–2016 končalo štiriletni program 37 učencev (po posameznih letih: 11, 11, 7, 8). Prim. op. 451, 530, 768 in 770 idr.

828 Gl. op. 617.

829 »V 6. razredu OŠ Prežihovega Voranca načrtuje kot začasno (tj. za šol. l. 2009/10) nadomestilo za izgubljeni pouk latinščine v 6. razredu devetletke (tj. nekdanjem 5. razredu osemletke) s 1. 10. 2009 uvedbo latinskih interesnih dejavnosti (2 skupini po 1 uro tedensko)« (Zapisnik 2. seje Iniciativnega odbora z dne 14. 9. 2009, str. 1.) (ZAA, hrani SŠM; arhiv OŠ P. Voranca)

830 Gl. op. 635. Za korespondenco s šolskimi oblastmi gl. dalje.

ter za širitev v drugo triado) in za uvrstitev latinščine v njegov nabor. Izjemna škoda je, da se OŠ Prežihovega Voranca v prizadevanjih⁸³¹ za ohranitev tradicionalnega štiriletnega učenja latinščine niso pridružile tudi preostale slovenske šole⁸³² in da se ni v dogajanje aktivno vključila tudi zainteresirana širša javnost.⁸³³

Iniciativni odbor (OŠ Prežihovega Voranca)

Kot odgovor na brezizhodno stanje je bil februarja 2009 na OŠ Prežihovega Voranca konstituiran Iniciativni odbor za vzpostavitev osnovnošolskih regijskih centrov za pouk latinščine (delovni naslov).⁸³⁴ V zapisniku ustanovne seje je bilo med drugim zapisano, da je »poglaviti vzrok za srečanje dejstvo, da je pouk latinščine v slovenski osnovni šoli (kljub dolgoletnim prizadevanjem za njegovo ohranitev in izboljšanje) vse bolj ogrožen in se je s šolskim letom 2008/09, tj. z dokončnim preходом iz osemletnega v devetletni osnovnošolski program, znašel v kritičnem položaju, ki zahteva takojšnje ukrepanje.«⁸³⁵

Kot že ime odbora pove, je bila njegov glavni cilj »v skladu s predlogom programa Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine ustanovitev osnovnošolskih regijskih centrov za pouk latinščine ne le v Ljubljani, ampak tudi v drugih slovenskih krajih s klasično gimnazijo z možnostjo programa nadaljevanja latinščine.«⁸³⁶ Med drugim je bilo ugotovljeno, »da ima izobraževalni program (pouk latinščine v osnovni, srednji in visoki šoli) po novem obliko na glavo obrnjene piramide ter da bi pouk latinščine v 6. razredu devetletke razbremenil nekatere predmete (ne da bi bilo treba pri tem posegati v njihove učne načrte), ki zdaj negativno občutijo spremembe učnega načrta (zmanjšanje določenih učnih vsebin) pri slovenskem jeziku.«⁸³⁷ Poudarjeno je bilo, »da morajo imeti štiriletni pouk latinščine v okviru rednega (sic) urnika tudi nekatere slovenske državne osnovne šole, ne le zasebne katoliške šole RKC.«⁸³⁸ Država enostavno ne sme vzeti

831 Gl. op. 512–513, 522–524, 606 in 758.

832 Preostale šole se po zbranih podatkih v tem obdobju glede odločitev šolskih oblasti v zvezi s poukom latinščine niso aktivno opredeljevale. Za sodelovanje z ZRSS gl. op. 391 in 627.

833 Npr. s časopisno polemiko ali peticijo; o možnosti slednje so posamezni člani Društva klasikov sicer razmišljali v šol. l. 2013/14, a do realizacije ni prišlo (vir: Bogdanka Pirc Marjanovič); začetek prve pa je nakazal članek tajnice Društva klasikov v rubriki PP 29 časopisa Delo (gl. Nataša Peterkel, Tuji jeziki v izobraževalni vertikali: Najprej lahko pričakujemo pomik pouka tujega jezika v nižje razrede osnovne šole: Delo 14. 4., Delo 25. 4. 2009), na katerega pa ni bilo odziva.

834 V Pregledu: Iniciativni odbor. Člani Iniciativnega odbora so bili poleg obeh predlagateljev, ravnatelj Marjana Gorupa in avtorice Pregleda: prof. dr. Matjaž Babič – redni profesor in predstojnik Oddelka za klasično filologijo FF Univerze v Ljubljani; Bogdanka Pirc Marjanovič, dr. med. – predstavnica Društva klasikov (gl. op. 467); dr. Marjeta Šašel Kos – raziskovalka na ZRC SAZU (gl. op. 349, 353 in 467); doc. dr. Janja Žmavc – docentka na FHŠ Univerze na Primorskem in predsednica Društva za antične in humanistične študije Slovenije (gl. op. 305 in 785).

835 Zapisnik konstitutivne seje Iniciativnega odbora z dne 18. 2. 2009 na OŠ P. Voranca, str. 1. (ZAA, hrani SŠM)

836 Ibid., str. 4.

837 Ibid., str. 4 (dr. Matjaž Babič).

838 Gl. op. 4 in 655.

možnosti humanističnega izobraževanja otrokom staršev z drugačnimi svetov-nonazorskimi ali verskimi prepričanji«. ⁸³⁹ Iniciativni odbor je bil to in naslednji dve šolski leti zelo aktiven, ⁸⁴⁰ potem pa je njegovo delovanje počasi zamrlo, čeprav do danes ni bil uradno razpuščen.

Korespondenca s šolskim ministrstvom

V skladu s sklepom konstitutivne seje Iniciativnega odbora ⁸⁴¹ je ravnatelj Marjan Gorup zaprosil za sprejem pri šolskem ministru dr. Igorju Lukšiču z namenom, da ga osebno seznani s problematiko pouka latinščine v slovenski javni osnovni šoli ter s predlogoma programov Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine in Zgodnje učenje latinščine. ⁸⁴² Sledil je delovni sestanek pri generalnemu direktorju Direktorata za vrtce in osnovno šolstvo Borisu Černilcu ⁸⁴³ (čez eno leto pa, na ponovno prošnjo, pri šolskem ministru osebno) in nato tudi njegov pisni odgovor, ⁸⁴⁴ ki se je – enako kot vsi poznejši ustni in pisni odgovori šolskih oblasti – skliceval na zakonodajo devetletne osnovne šole, ki naj ne bi dopuščala izjem.

Drugo leto devetletnega programa (šolsko leto 2009/10)

To leto se je začelo nekoliko bolj optimistično od predhodnega: zunaj Ljubljane je izbirno latinščino uvedla OŠ dr. Janeza Mencingerja v Bohinjski Bistrici (Latinščina I 12 učencev), ⁸⁴⁵ v Ljubljani pa sta jo še naprej poučevali OŠ Trnovo ⁸⁴⁶ (18 učencev: I 9, II 9) in OŠ Prežihovega Voranca ⁸⁴⁷ (45 učencev: I 15, II 15, III 15). Za spoznanje se je razširil tudi krog šol, kjer je pouk potekal kot interesna dejavnost, ⁸⁴⁸ v starostno homogenih oziroma heterogenih skupinah: OŠ Trnovo (12 učencev: šesti razred 5, deveti 7), OŠ Prežihovega Voranca ⁸⁴⁹ (38 učencev: šesti razred, dve skupini po 19), OŠ Mirana Jarca (4 učenci: začetni tečaj 3, drugi nadaljevalni 1), OŠ Valentina Vodnika (19 učencev: začetni tečaj 6, prvi nadalje-

⁸³⁹ Ibid., str. 4 (dr. Bogdanka Pirc Marjanovič).

⁸⁴⁰ Gl. zapisnike Iniciativnega odbora. (ZAA, hrani SŠM)

⁸⁴¹ Ibid., str. 3.

⁸⁴² Gl. op. 512–513 in 522–524.

⁸⁴³ Delovni sestanek je bil 14. 5. 2009 (Boris Černilec); udeležila sta se ga ravnatelj Marjan Gorup in avtorica *Pregleda*.

⁸⁴⁴ Pisni odgovor g. Borisa Černilca je ravnatelj Marjan Gorup prejel 10. 7. 2009. (Arhiv OŠ P. Voranca; ZAA, hrani SŠM)

⁸⁴⁵ Zasluge za uvedbo latinščine na OŠ dr. J. Mencingerja je imela (poleg šolskega vodstva) prof. Marija Helena Logar, ki jo je tudi poučevala.

⁸⁴⁶ Gl. op. 824.

⁸⁴⁷ Na OŠ P. Voranca je bila v šol. l. 2009/10 latinščina za učence 7. in 8. razreda 3. tuji jezik (gl. op. 625–626). Latinščina I je to leto izjemoma pomenila 1. leto učenja (gl. op. 621); Latinščina II in III pa sta (zaradi fakultativnega pouka v 5. razredu osemletke v šol. l. 2006/07 in 2007/08) pomenili 3. oz. 4. leto učenja.

⁸⁴⁸ Gl. op. 499. »Nepravi« latinski interesni dejavnosti (gl. op. 425) sta bili namenjeni po dve tedenski uri na skupino, izjema je bila le OŠ P. Voranca z eno tedensko uro (gl. op. 619).

⁸⁴⁹ Gl. op. 617.

valni 13), OŠ Majde Vrhovnik (najverjetneje 6 učencev: začetni tečaj), OŠ Savsko naselje (15 učencev: začetni tečaj)⁸⁵⁰ in OŠ Franceta Bevka (najverjetneje 6 učencev: začetni tečaj).⁸⁵¹

V šolskem letu 2009/10 se je torej latinščino učilo 175 osnovnošolcev na osmih šolah⁸⁵² (od tega 83 na OŠ Prežihovega Voranca):⁸⁵³ sto kot interesno dejavnost na sedmih šolah in 75 kot izbirni predmet na treh šolah (Latinščina I 36 – prvo leto učenja; Latinščina II 24 – 9 drugo leto in 15 tretje leto učenja; Latinščina III 15 – četrto leto učenja).⁸⁵⁴ To število ni bilo v javni osnovni šoli v naslednjih letih nikoli več preseženo, ne v republiškem merilu⁸⁵⁵ ne na OŠ Prežihovega Voranca.⁸⁵⁶ Ob izteku tega šolskega leta so latinščino opustile tri šole: OŠ Savsko naselje (po enem letu pouka), OŠ Majde Vrhovnik (že tretjič zapored, tokrat po treh letih pouka)⁸⁵⁷ in po več kot pol stoletja pouka tudi OŠ Mirana Jarca, osnovna šola z drugo najdaljšo tradicijo zgodnjega klasično-humanističnega izobraževanja v Sloveniji.⁸⁵⁸

Nadaljevanje korespondence s šolskim ministrstvom

V tem šolskem letu so bili v imenu Iniciativnega odbora poslani dopisi⁸⁵⁹ generalnemu direktorju Direktorata za vrtce in osnovno šolstvo Borisu Černilcu,⁸⁶⁰ predsedniku Nacionalne strokovne skupine za pripravo Bele knjige o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji dr. Janezu Kreku⁸⁶¹ in direktorici Urada za razvoj šolstva dr. Andreji Barle Lakota.⁸⁶² Sedmega maja 2010 je potekalo tudi delovno srečanje pri ministru za šolstvo in šport dr. Igorju Lukšiču, kamor sta bili povabljeni predstavnici Iniciativnega odbora dr. Marjeta Šašel Kos in avtorica

850 OŠ Savsko naselje je uvedla latinščino le za šol. l. 2009/10.

851 OŠ F. Bevka je pouk latinščine uvedla s šol. l. 2009/10 (in ga ohranila do danes) po zaslugi šolskega vodstva in prof. Jelke Perne, ki je tudi poučevala.

852 Za seznam učiteljev gl. op. 815.

853 Za primerjavo števila učencev in šol v predhodnih obdobjih gl. op. 818.

854 Gl. op. 824 in 847.

855 V javni osnovni šoli je bilo število učencev latinščine (izbirni predmet in interesna dejavnost) v posameznih šolskih letih 2010/11–2015/16 naslednje (v oklepaju je število pri izbirnem predmetu Latinščina I–III): 124 (53), 88 (37), 104 (51), 109 (46), 76 (34), 107 (38).

856 Na OŠ P. Voranca je bilo število učencev latinščine (izbirni predmet in interesna dejavnost 6. razreda) v posameznih šolskih letih 2010/11–2015/16 naslednje (v oklepaju je število pri Latinščini I–III): 65 (35), 62 (32), 72 (41), 66 (33), 44 (31), 56 (28). Prim. op. 319.

857 Gl. op. 640.

858 Za OŠ M. Jarca gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 125, 143–144 (Številčno stanje), 151–152 (Šole z latinščino), 265 (Dragica Fabjan Andritsakos, Spomini na latinščino na Osnovni šoli Mirana Jarca), 285 (Maja Gril Juvan, Latinščina na OŠ Šentvid in OŠ Mirana Jarca) idr.

859 Za okvirno vsebino oz. vizijo OŠ P. Voranca gl. op. 758.

860 Dopisa z dne 14. 9. 2009 in 16. 11. 2009 (Boris Černilec); za predhodni delovni sestanek gl. op. 843. (Arhiv OŠ P. Voranca; ZAA, hrani SŠM)

861 Dopis z dne 8. 12. 2009 (dr. Janez Krek). (Arhiv OŠ P. Voranca; ZAA, hrani SŠM)

862 Dopis z dne 31. 5. 2010; dr. Andreja Barle Lakota je bila s prvotnim osnutkom programa Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine seznanjena že tudi na delovnem srečanju z ravnateljem Marjanom Gorupom in avtorico *Pregleda* dne 26. 11. 2002. (Arhiv OŠ P. Voranca; ZAA, hrani SŠM)

Pregleda. Kljub konstruktivnemu pogovoru za pouk latinščine želenih konkretnih rezultatov tudi tokrat ni bilo.

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju

Septembra 2009 je Iniciativni odbor zaprosil šolsko ministrstvo, »da ob nastajanju nove bele knjige in pripravah na bodoče spremembe zakonodaje na področju izobraževanja tujih jezikov v osnovni šoli tudi formalno vključijo k sodelovanju predstavnika Iniciativnega odbora, ki bi s podrobnim poznavanjem problematike dejavno pripomogel k reševanju problema humanističnega izobraževalnega programa v slovenski osnovni šoli«. ⁸⁶³ V ta namen je za svojo predstavnico imenoval dr. Janjo Žmavc. ⁸⁶⁴ Prošnji je bilo ugodeno in v naslednjem šolskem letu je sledilo vabilo na delovni sestanek Nacionalne strokovne skupine za pripravo Bele knjige o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji. ⁸⁶⁵ *Bela knjiga 2011* ⁸⁶⁶ je (drugače kot sicer šolska oblast) upoštevala večino strokovnih podlag in latinščino med »drugimi tujimi jeziki« uvrstila v podskupino »klasični jezik« ter predvidela možnost odprtja latinskih oddelkov s kombinacijo neobveznega (druga triada) in obveznega (tretja triada) izbirnega predmeta. ⁸⁶⁷ Šolska zakonodaja, ki je sledila, pa je bila veliko razočaranje: ne le da ni upoštevala nobenega od priporočil *Bele knjige 2011*, ampak je bila latinščina leta 2012 celo izpuščena iz nabora neobveznih izbirnih predmetov druge triade ⁸⁶⁸ (njihovo postopno uvajanje se je med tem že začelo). ⁸⁶⁹

Naslednjih šest šolskih let (2010–2016)

Kljub številnim aktivnostim do napredka na področju pouka latinščine tudi v zadnjih šestih letih ni prišlo, zgodilo pa se je marsikaj, kar je, če že ne dolgoročno preprečilo, vsaj začasno upočasnilo njegovo zamiranje v javni osnovni šoli. To

⁸⁶³ Dopis z dne 14. 9. 2009, naslovljen na direktorja Direktorata za vrtce in osnovno šolstvo Borisa Černilca (gl. op. 860).

⁸⁶⁴ Dr. Janja Žmavc je v letih 1995–2005 poučevala na OŠ T. Čufarja; pozneje se je posvečala tudi raziskavam na področju zgodnjega klasično-humanističnega izobraževanja; gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 181–199 (Janja Žmavc, Jezikovna raba in pedagoški procesi ali zakaj je učenje latinščine danes še vedno smiselno?).

⁸⁶⁵ Sestanka strokovne skupine (v njenem ožjem sestavu) sta se dne 14. 9. 2010 v imenu Iniciativnega odbora udeležila ravnatelj Marjan Gorup in dr. Janja Žmavc (vir: Janja Žmavc).

⁸⁶⁶ *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011* (pripravila Nacionalna strokovna skupina za pripravo Bele knjige o vzgoji in izobraževanju v RS: Janez Krek et al.), Ljubljana 2011 (v *Pregledu: Bela knjiga 2011*; dostopno: http://www.belaknjiga2011.si/pdf/bela_knjiga_2011.pdf, pridobljeno 25. 5. 2016). Prim. op. 656.

⁸⁶⁷ Gl. *ibid.*, str. 135–136. Prim. op. 600.

⁸⁶⁸ Po dosegljivih podatkih pomotoma, a napaka kljub urgencam ni bila odpravljena (gl. op. 156 in 627–628); za več gl. Druga faza uvajanja devetletnega programa (2003/04–2007/08): Nedorečen status.

⁸⁶⁹ Na OŠ P. Voranca se bo npr. francoščina v šol. l. 2016/17 poučevala kot neobvezni izbirni tuji jezik že v celi 2. (in 3.) triadi (gl. op. 751) (vir: Metka Zorec).

obdobje so – če odmislimo popolno preoblikovanje zemljevida »latinskih šol«⁸⁷⁰ in nadaljevanje korespondence Prežihovega Voranca⁸⁷¹ s pristojnimi šolskimi organi – zaznamovali predvsem: prenovljeni program Osnovna šola s poudarkom na klasično-humanističnem izobraževalnem programu (OŠ Prežihovega Voranca, 2010),⁸⁷² *Bela knjiga 2011* (Ministrstvo za šolstvo in šport, 2011), uvedba klasično-humanističnega izobraževalnega programa na zasebni OŠ Alojzija Šuštarja (Zavod sv. Stanislava, 2011), izpustitev latinščine iz nabora izbirnih tujih jezikov druge triade (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport, 2012),⁸⁷³ prevod angleških učbenikov za najmlajše *Minimus* (Založba Modrijan, 2012),⁸⁷⁴ zaznamovanje 450. obletnice klasično-humanističnega izobraževanja na Slovenskem (Društvo klasikov, 2013),⁸⁷⁵ javni nastopi dramsko-recitacijske sekcije *Per vias antiquas* (OŠ Prežihovega Voranca, 2013–2015), postavitve razstave *Lingua Latina: razstava o latinščini v javni osnovni šoli 1958–2015* (Slovenski šolski muzej, 2015)⁸⁷⁶ in posredno tudi ustanovitev Delovne skupine za ureditev položaja drugega tujega jezika v osnovni šoli (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2015).⁸⁷⁷

Zasebna iniciativa

OŠ Alojzija Šuštarja⁸⁷⁸ je trenutno edina slovenska osnovna šola, ki s smotno načrtovanim programom zagotavlja prihodnost zgodnjemu klasično-humanističnemu izobraževanju. Šola je začela leta 2011 postopno uvajati obvezni predmet Klasična kultura (6.–9. razred, ena ura tedensko) in izbirni predmet Klasična kultura z latinščino (7.–9. razred, ena ura tedensko),⁸⁷⁹ poleg tega pa je tudi v nižjih

870 Od »starih« šol je ostala le OŠ P. Voranca; v šol. l. 2015/16 so imele poleg nje latinščino tri »nove« šole, OŠ F. Bevka (od 2009), OŠ Zalog (od 2012) in OŠ Miklavž na Dravskem polju (od 2015) ter »enodnevnic« OŠ M. Vrhovnik (gl. op. 450 in 640).

871 Vse dopise sta podpisala ravnatelj Marjan Gorup in/ali avtorica *Pregleda* v svojem imenu oz. v letih 2009–2011 v imenu Iniciativnega odbora.

872 Gl. op. 512 in 524. Za več gl. Prva (poskusna) faza uvajanja devetletnega programa (1999/2000–2002/03): Predlog programa Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine.

873 Gl. op. 868.

874 L. 2012 sta bila na pobudo OŠ A. Šuštarja prevedena in prirejena angleška učbenika za najmlajše *Minimus I: latinščina – prvi koraki* in *Minimus II: latinščina – gremo naprej* avtorice Barbare Bell (prevod in priredba Uroš Martinčič); učbenika sta izredno privlačno ilustrirana in se spogledujeta z direktno metodo učenja jezika.

875 Proslavo 450 let humanistično-klasičnega izobraževanja na Slovenskem je pripravilo Društvo klasikov v Linhartovi dvorani CD dne 23. 10. 2013; program je vključeval tudi 20-minutni nastop učencev latinščine OŠ P. Voranca (predstavitev *Per vias antiquas*).

876 Soavtorja razstave in razstavnega kataloga sta bila kustos ŠSM prof. Anton Arko in avtorica *Pregleda*; odprtje razstave je bilo 28. 5. 2015.

877 Ustanovni sestanek je bil 30. 11. 2015.

878 Gl. op. 4 in 655.

879 Prim.: izbirni predmet Klasična kultura z latinščino je l. 2013 izbralo v 7. razredu sedem učencev (od 26) in v 8. razredu osem (od 21); l. 2014 ga je izbralo v 8. razredu sedem učencev (od 25) in v 9. razredu šest (od 22) (vir: Tina Weilguny, Gašper Kvartič).

razredih (1.–5. razred) spoznavanju klasične kulture namenila po deset ur letno.⁸⁸⁰ Od leta 2014 dalje so lahko učenci na prehodu iz šestega v sedmi razred izbirali med predmetoma Klasična kultura (ena ura tedensko) in Klasična kultura z latinščino (dve uri tedensko).⁸⁸¹ Pri prvem so uporabljali učbenik *Minimus*,⁸⁸² pri drugem pa tudi *Lingua Latina*.⁸⁸³ Po zaključeni osnovni šoli se je vsako leto nekaj učencev odločilo za vpis v Škofijsko klasično gimnazijo (začetna latinščina).⁸⁸⁴

»Prave« latinške interesne dejavnosti *Per vias antiquas*⁸⁸⁵

Na OŠ Prežihovega Voranca so bile tudi v šestem desetletju⁸⁸⁶ dejavne vse sekcije *Per vias antiquas*: arheološko-zgodovinska (zaradi počastitve 2000-letnice urbanizacije Emona z velikim poudarkom na projektu Julija Emona), dramsko-recitacijska, likovna,⁸⁸⁷ epigrafska,⁸⁸⁸ novinarska⁸⁸⁹ in raziskovalna⁸⁹⁰ (tabori in naloge). Zaradi vse širše šolske ponudbe taborov in ekskurzij⁸⁹¹ so se *Per vias antiquas* vse bolj osredotočale na dejavnosti, ki so od učencev zahtevale predvsem veliko samoiniciativnosti in ustvarjalnosti (ne nazadnje sta bili prav ti glavni povod za njihovo uvedbo pred dvema desetletjema):⁸⁹² na raziskovalne naloge, urednikovanje glasila *Rustica Latina*⁸⁹³ in dramsko-recitacijsko dejavnost.⁸⁹⁴ Slednja je po letu 2008 doživela izjemen razcvet ter v veliki meri pripomogla k promociji osnovnošolske latinščine (ta se je v tem obdobju tudi po njeni zaslugi

880 V 5. razredu v okviru Antičnih dnevov.

881 Gl. op. 96. Prvi daje poudarek kulturno-civilizacijskim vsebinam (hkrati pa predstavi tudi osnove latinskega jezika), drugi se v večji meri posveča jezikovnim vsebinam.

882 Gl. op. 874.

883 Gl. op. 801 in 811.

884 Gl. op. 20–21, 86, 433–434 in 514.

885 Gl. op. 342, 359, 425, 495 in 617; za mentorstvo gl. op. 344, 346, 349 in 352–353. Gl. ZAA – fascikli *Per vias antiquas*, Časopisni članki, Fotografsko gradivo, Video gradivo (hrani SŠM); šolska spletna stran (dostopno: 25. 5. 2016).

886 Prim. op. 359, 497 in 715. Za več gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 159–162 (*Per vias antiquas*); Šolsko leto 1998/99 – leto (neosnovanega) optimizma: Razcvet interesnih dejavnosti kot nadgradnje pouka; OŠ P. Voranca v prehodnem obdobju (2003/04–2007/08): *Per vias antiquas*.

887 Risanje eksponatov v muzejih in galerijah, priprava scenografije za dramsko-recitacijsko sekcijo in posterjev za promocijo latinščine na razredni stopnji (gl. op. 754) idr.

888 Epigrafske delavnice, vključevanje epigrafskih vsebin v delo vseh sekcij.

889 Dvojni letnik glasila *Rustica Latina* XI–XII/2013 (500 izvodov) (mentorica avtorica *Pregleda*).

890 18.–25. latinski tabor (za mentorje in spremljevalce gl. op. 344, 352 in 355); raziskovalna naloga *Besede brez meja* (2011/12, mentorica avtorica *Pregleda*), nagrajena na mestni in državni ravni. (ZAA, hrani knjižnica SŠM)

891 Gl. op. 653 in 717–718. Za več gl. OŠ P. Voranca v prehodnem obdobju (2003/04–2007/08): *Per vias antiquas*.

892 *Per vias antiquas* so bile uvedene l. 1988 na pobudo avtorice *Pregleda*.

893 *Latinska podeželanka* ali *Podeželska latinščina*; za ime gl. *Rustica Latina* IX–X/2008, str. 5.

894 Dramsko-recitacijska sekcija je uprizarjala v glavnem avtorska dela učencev latinščine.

pogosto znašla v medijih).⁸⁹⁵ Med številnimi internimi in javnimi nastopi⁸⁹⁶ je treba prav posebej omeniti praznično dramskih iger *Sodobni dan Marka Tulija Cicerona ali družinska komedija* in *Rim#miR (Rim ni miR)*,⁸⁹⁷ ki ju je nekdanja učenka latinščine na OŠ Prežihovega Voranca Katja Markič⁸⁹⁸ napisala prav za *Per vias antiquas*. Vse dejavnosti *Per vias antiquas* so učenci podrobno opisali v svojem glasilu *Rustica Latina*.⁸⁹⁹

Nadaljevanje korespondence s šolskimi oblastmi⁹⁰⁰

Šolsko leto 2010/11 se je začelo z vabilom predstavnikov Iniciativnega odbora na delovni sestanek Nacionalne strokovne skupine za pripravo *Bele knjige* o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji – kot odgovor na pisno prošnjo iz predhodnega šolskega leta.⁹⁰¹ Dopisovanje s šolskimi oblastmi se je nadaljevalo do sredine januarja 2014,⁹⁰² ko se je takšen način reševanja problematike izpel, saj ni prinašal konkretnih rezultatov, predvsem pa na ministrstvu v letu 2014/15 tudi ni bilo več pravega sogovornika (v tem šolskem letu so se šolski ministri štirikrat zamenjali). Vzrok za neuspeh so bile po eni strani pogoste menjave pristojnih (šolski ministri in z njimi državni sekretarji ter direktorji direktoratskih ur) in v šestem desetletju

895 *Delo* 9. 11. 2009 (str. 19); *Delo* 9. 11. 2013 (str. 13); *Delo* 26. 4. 2014 (priloga *Emona 2000*, str. 25); *Delo* 7. 5. 2014 (spletna izdaja); *Didakta* dec./jan. 2009/2010 (str. 4–8); Glasilo MOL *Ljubljana*, feb. 2014 (str. 18–19); *Mladina* (spletna izdaja) 31. 8. 2014; radijske oddaje: Radio Ars (Ars humana 18. 1. 2010 in 1. 9. 2015), Radio Slovenija 1 (Intelekt, 13. 4. 2010) idr. (ZAA – fasc. Časopisni članki, hrani SŠM)

896 Sekcija je sodelovala na naslednjih prireditvah (šolska mentorica je bila avtorica *Pregleda*): 10. obletnica Društva klasikov (šolska dvorana, 2010/11), 450. obletnica klasično-humanističnega izobraževanja na Slovenskem (gl. op. 875), 35. srečanje Prežihovih šol (Festivalna dvorana, 24. 5. 2013, gl. op. 2), Učna ura v antični Emoni SŠM (atrij Uršulinskega samostana, 21. 6. in 4. 10. 2014), glasbena prireditev KD SCT Emona, Emona (Linhartova dvorana CD, 21. 1. 2015). (ZAA – fasc. Video gradivo, hrani SŠM)

897 Dramaturginja in režiserka obeh Katja Markič, mentorica avtorica *Pregleda*; premiera prve je bila 4. 4. 2013, druge 4. 4. 2014 (šolska dvorana); prva je imela tri ponovitve, druga šest (26. 3. 2015 v okviru Vizije 2015; 8. 5. 2015 gostovanje na Slovenski gimnaziji v Celovcu); obe sta bili posneti na DVD (posnetek in montaža prve Izak Cunta in Črt Penko, druge Matej Kokalj in Andrej Koritnik); za besedilo prve gl. *Rustica Latina* XI–XII/2013, str. 83–111. (ZAA, hrani SŠM)

898 Za uspeh dramsko-recitacijske sekcije je bila v tem obdobju v veliki meri zaslužna Katja Markič, sedaj študentka AGRFT, ki je l. 2010 zaključila 9. razred in štiriletni program latinščine na OŠ P. Voranca, v času gimnazijskega šolanja pa nadaljevala sodelovanje pri *Per vias antiquas* kot demonstratorica.

899 Gl. *Rustica Latina* : glasilo učencev latinskega jezika OŠ Prežihovega Voranca, letniki I–XII/1993–2013 (hranijo SŠM, NUK in OŠ P. Voranca).

900 Za dopise pred šol. l. 2010/11 gl. op. 512–513, 522–523, 843–844 in 860–862.

901 Gl. op. 863 in 865–866.

902 Zadnji dopisi so bili izmenjeni po elektronski pošti med generalno direktorico Direktorata za predšolsko vzgojo in osnovno šolstvo mag. Vlasto Poličnik (Vlasta.Policnik@gov.si, e-pošta z dne 8. 1. 2014) in avtorico *Pregleda* (apirkmajerslokan@gmail.com, e-pošta z dne 30. 11. 2013, 7. 1. 2014, 8. 1. 2014, 14. 1. 2014). (ZAA, hrani SŠM)

zamenjali kar šestkrat⁹⁰³ (in prav tolikokrat že tudi v predhodnem desetletju), kar je vsakič prekinilo že začete pogovore, po drugi pa dejstvo, da so bile aktivnosti omejene le na OŠ Prežihovega Voranca oziroma članke Inciativnega odbora.⁹⁰⁴

Dopisi⁹⁰⁵ OŠ Prežihovega Voranca iz tega obdobja so bili opremljeni s številnimi prilogami ter praviloma pospremljeni s prošnjo za delovno srečanje oziroma nasvet, kako postopati dalje.⁹⁰⁶ Prvi dopis, ki je vseboval že tudi prenovljeni program Osnovna šola s poudarkom na klasično-humanističnem izobraževalnem programu,⁹⁰⁷ je bil poslan v prvih mesecih šolskega leta 2010/11 hkrati na štiri ključne naslove,⁹⁰⁸ med njimi ministru za šolstvo in šport dr. Igorju Lukšiču. V letih 2011–2014 so med drugim sledili dopisi državni sekretarki Mojci Škrinjar,⁹⁰⁹ ministru dr. Jerneju Pikalu⁹¹⁰ in generalni direktorici Direktorata za predšolsko vzgojo in osnovno šolstvo mag. Vlasti Poličnik.⁹¹¹ Večina prejemnikov, ki niso bili direktno pristojni za osnovno šolstvo, nanj ni odgovorila, preostali pa so se odzvali (nekateri šele po urgenci) z vabilom na delovno srečanje oziroma z natančnejšimi navodili, na koga se obrniti.⁹¹²

Izmed ministrov si je osebno vzel čas za delovni sestanek le dr. Igor Lukšič v šolskem letu 2009/10,⁹¹³ leta 2012 pa je prošnji ugodila tudi državna sekretarka Mojca Škrinjar, a delovno srečanje iz objektivnih vzrokov ni bilo realizirano.⁹¹⁴ Na prošnjo se je odzvala tudi mag. Vlasta Poličnik, pristojna za osnovno šolstvo v času ministra dr. Jerneja Pikala, ki je ravnatelj Marjana Gorupa in avtorico *Pregleda* povabila na delovno srečanje.⁹¹⁵ Omenjena korespondenca niti delovni

903 Ministri v 6. desetletju: dr. Igor Lukšič (21. 11. 2008–10. 2. 2012), dr. Žiga Turk (10. 2. 2012–20. 3. 2013), dr. Jernej Pikalo (20. 3. 2013–18. 9. 2014), dr. Stanislava Setnikar Cankar (18. 9. 2014–13. 3. 2015), mag. Klavdija Markež (27. 3. 2015–9. 4. 2015), dr. Maja Makovec Brenčič (od 13. 5. 2015 dalje). Za 5. desetletje gl. op. 428.

904 Gl. op. 832–834. Za 5. desetletje gl. op. 704.

905 Za podpisnike gl. op. 871.

906 Za okvirno vsebino dopisov oz. vizijo OŠ P. Voranca gl. op. 758.

907 Gl. op. 512.

908 Dopis z dne 2. 11. 2010 (dr. Igor Lukšič); za preostale tri naslovnike gl. op. 524. (ZAA, hrani SŠM)

909 Dopis z dne 20. 6. 2012 in 22. 2. 2013 (Mojca Škrinjar). (ZAA, hrani SŠM)

910 Dopis z dne 30. 5. 2013, dopolnjen 6. 6. 2013 (dr. Jernej Pikalo); dopis je bil poslan tudi vodji kabineta ministra Titu Neubauerju (26. 6. 2013) in bil posredovan pristojnim za osnovno šolo. (ZAA, hrani SŠM)

911 Dopisi z dne 10. 11. 2013, 30. 11. 2013 in 7. 1. 2014 (mag. Vlasta Poličnik). Dopis z dne 10. 11. 2013 je bil hkrati poslan tudi direktorju Urada za razvoj izobraževanja Alešu Ojsteršku. (ZAA, hrani SŠM)

912 Arhiv OŠ P. Voranca; ZAA, hrani SŠM.

913 Delovno srečanje na šolskem ministrstvu 7. 5. 2010. Sicer se je s to problematiko tedaj ukvarjal generalni direktor Direktorata za vrtce in osnovno šolstvo Boris Černilec (gl. op. 843–844, 860 in 863).

914 To je latinščini povzročilo veliko škodo, saj je prav v tem obdobju – kljub drugačnim priporočilom *Bele knjige 2011* – izpadla iz nabora izbirnih predmetov 2. triade (gl. op. 866–868). Prim. op. 751 in 869.

915 Delovno srečanje pri mag. Vlasti Poličnik je bilo dne 20. 11. 2013; sledila je pisna korespondenca do sredine januarja 2014 (gl. op. 902 in 911). (ZAA, hrani SŠM)

sestanki res da niso prinesli oprijemljivih rezultatov, so pa bili velikega pomena, saj so šolske oblasti sorazmerno pogosto opominjali na problematiko in pomen pouka latinščine v javni osnovni šoli ter s tem utrli pot eventualnim bodočim pogovorom o njegovi nadaljnji usodi.

Osnovni zahtevi (vizija) OŠ Prežihovega Voranca⁹¹⁶

Vsebinsko uradnih dopisov in pogovorov bi lahko strnili v dva ključna zahtevka OŠ Prežihovega Voranca: prvič, šestemu razredu vrniti sedemdeset sistemiziranih ur latinščine in drugič, od šestega do devetega razreda zagotoviti za njen pouk ustreznejše razmere (kot prvo ukiniti izločilno konkurenco z živimi tujimi jeziki). V skladu z vizijo OŠ Prežihovega Voranca bi bilo latinščini treba priznati status klasičnega jezika, ki bi jo po eni strani osvobodil omenjene izločile konkurence, po drugi pa omogočil (poleg že obstoječe ponudbe tridelnega izbirnega predmeta in latinskih interesnih dejavnosti) uvedbo območnih latinskih centrov s homogenimi latinskimi paralelkami, kjer bi se latinščina poučevala štiri leta (6.–9. razred, 11–15 let) kot obvezni izbirni ali obvezni drugi tuji jezik in kjer bi učenci lahko po želji izbrali tudi katerega od drugih za klasično-humanistično izobraževanje pomembnih predmetov (npr. izbirne predmete Stara grščina, Antična mitologija, Antična kultura in civilizacija idr.). Realizacija predlaganega, ki bi z rešitvijo osnovnošolske problematike tudi klasični gimnaziji omogočila oživitev nadaljevalne latinščine, bi bila v skladu z načrtano evropsko in nacionalno jezikovno politiko⁹¹⁷ in izvedljiva v okviru posebnega projekta, slovenskega ali evropskega, za katerega se je OŠ Prežihovega Voranca zamenjavo zavzemala že najmanj od šolskega leta 1999/2000 dalje.⁹¹⁸

OŠ Prežihovega Voranca je pristojnim ponudila v razmislek svoje rešitve, o dokončni obliki in načinu izvedbe pa naj bi se skupaj dogovorili šolsko ministrstvo in strokovnjaki za osnovnošolsko latinščino, do česar pa zaradi pomanjkanja politične volje (delno pa tudi zaradi prepogostih menjav šolskih oblasti) ni prišlo. Do leta 2012 je bilo, predvsem pod vplivom določil *Bele knjige 2011* in ustnih dogovorov, v dopisih še zaznati določeno mero optimizma, zaupanja, da se bodo stvari (vsaj deloma) le uredile. S šolskim letom 2012/13 pa se je vse obrnilo le še na slabše. Avtorica *Pregleda* je v svojem dopisu državni sekretarki na Ministrstvu za izobraževanje, znanost, kulturo in šport Mojci Škrinjar med drugim napisala: »Po novi zakonodaji latinščine ni v naboru tujih jezikov, ki se bodo v bodoče poučevali v 2. triadi. Ko smo bili učitelji pred kratkim obveščeni o tej spremembi (po sklepih *Bele knjige* naj bi namreč latinščina od 1. 9. 2013 dalje imela svoje mesto že v 2. triadi), me je novica zelo prizadela, saj smo se skupaj s kolegi vrsto let trudili, da bi nova zakonodaja latinščini, če že ne povečala, pa vsaj vrnila fond

⁹¹⁶ Prim. op. 758.

⁹¹⁷ Gl. op. 26.

⁹¹⁸ Gl. op. 512–513 in 561.

70 ur, kolikor ji jih je devetletka vzela.«⁹¹⁹ Slab mesec za tem je prišlo na šolskem ministrstvu do ponovnih kadrovskih zamenjav,⁹²⁰ na Zavodu za šolstvo pa, kamor je bilo tik pred tem preusmerjeno reševanje problematike, v skladu z dosegljivimi podatki niso ukrepali, je bilo pa avtorici *Pregleda* zatrjeno, da do izpada latinščine iz omenjenega nabora na noben način ni prišlo namerno.⁹²¹ Kljub temu napaka ni bila odpravljena in latinščina v šestem razredu še danes ostaja nesistematizirana interesna dejavnost.

Predlog (zadnji) šolskemu ministru za šolsko leto 2013/14

Konec maja 2013, dobra dva meseca po njegovem nastopu, je avtorica *Pregleda* novemu ministru za izobraževanje, znanost in šport dr. Jerneju Pikalu poslala dopis s prilogami,⁹²² s katerim je opozorila na resno ogroženost pouka latinščine v javni osnovni šoli (kot posledici neprimernih normativnih okvirov, ne pa pomanjkanja interesa učencev in staršev), ki bi zahtevala takojšnje ukrepanje. Predlagala je dve kratkoročni⁹²³ rešitvi v okviru poskusnega humanističnega projekta (delovni naslov),⁹²⁴ ki naj bi se na OŠ Prežihovega Voranca začel (zaradi kritične situacije) že s šolskim letom 2013/14.⁹²⁵ Šestemu razredu naj bi se vrnili dve sistematizirani tedenski uri latinščine (pri čemer bi se sprostili dve nesistematizirani tedenski uri interesnih dejavnosti)⁹²⁶ in učencem tretje triade naj bi se omogočilo, da se poleg latinščine učijo tudi nemščino⁹²⁷ (kar predvidoma ne bi zahtevalo dodatnih finančnih sredstev, povečalo bi le že obstoječe jezikovne skupine).⁹²⁸ »Tudi vse ostalo, povezano s projektom, na šoli že imamo – kader (dve latinistki)⁹²⁹ in vse

919 Gl. op. 628.

920 Gl. op. 903.

921 Gl. op. 156, 627 in 868.

922 Gl. op. 910. Korespondenca z vodjo kabineta ministra Titom Neubauerjem se je začela že pred tem. (ZAA)

923 Za dolgoročno, sistemsko uskladitev predlogov in pripravo posebnega projekta (ob upoštevanju priporočil *Bele knjige 2011*) bi bilo potrebno (tudi če bi obstajal interes šolskih oblasti) najmanj leto ali dve.

924 V dopisu je bilo predlagano, naj bi se »program latinščine« preimenoval v vsebinsko ustrežnejši »klasično-humanistični izobraževalni program«; poudarjeno je bilo, da pouka latinščine ne gre enačiti s poukom živih tujih jezikov.

925 OŠ P. Voranca je imela maja 2013 med učenci 5. razreda za šol. l. 2013/14 za latinščino v 6. razredu 36 prijav, od tega se jih je 28 želelo učiti po dve uri tedensko, le osem po eno; s »humanističnim projektom« bi ugodili večini.

926 Gl. op. 619. Za osnutek internega učnega načrta oz. letno pripravo za interesno dejavnost 6. razreda gl. op. 520 in 595.

927 Gl. op. 24, 654, 744–745.

928 Prim. op. 678.

929 Gl. op. 674.

učne pripomočke.⁹³⁰ Tako bi brez bistvenega povečanja stroškov učencem,« je pisalo v dopisu, »zagotovili humanistično izobraževanje v bistveno boljših pogojih kot v dosedanjih petih letih devetletke ... Za dva izbirna jezika, živi tuji jezik in latinščino se odločajo predvsem za učenje bolj motivirani učenci, ki bi jih šola v tej njihovi vnemi morala podpirati in ne ovirati. Medtem ko osnovna šola dobro skrbi za učno manj uspešne učence (individualni in dopolnilni pouk), pa se, nasprotno, z marljivejšimi in bolj nadarjenimi učenci prepogosto premalo ukvarja.« Dopis se je zaključil z mislijo, da bi realizacija predlaganih sprememb dala humanističnemu izobraževanju v javni osnovni šoli novega poleta ter mu zagotovila prihodnost, hkrati pa izkazala zaupanje in priznanje OŠ Prežihovega Voranca za njena dotedanja prizadevanja na tem področju. Problematika je bila predana Direktoratu za predšolsko vzgojo in osnovno šolstvo in sredi novembra 2013 je sledil delovni sestanek pri generalni direktorici mag. Vlasti Poličnik.⁹³¹ Pogovor je bil konstruktiven in je vlival določeno upanje, a do želenih konkretnih izboljšav ni pripeljal (delno tudi zaradi ponovnih kadrovskih menjav).

Popolno preoblikovanje zemljevida »latinskih šol«⁹³²

Primerjava zemljevida »latinskih šol« iz obdobja osemletnega in devetletnega programa pokaže v šestem desetletju njegovo popolno preobrazbo. Potem ko je po prehodu v devetletni program večina šol latinščino opustila že pred letom 2010,⁹³³ je njen pouk leta 2011 zamrl še na OŠ Trnovo in leta 2013 na OŠ Valentina Vodnika (na obeh po dvaindvajsetih letih). Tako je od »starih« šol obstala le OŠ Prežihovega Voranca, ki sta se ji za kratko obdobje pridružili OŠ Šentvid⁹³⁴ in OŠ Majde Vrhovnik.⁹³⁵ Vse preostale »latinske šole« so vzniknile na novo:⁹³⁶ v

930 Ministrstvo je OŠ P. Voranca dvakrat dodelilo namenska sredstva za dopolnitev »latinskega« knjižničnega fonda, prvič ob nastopu Projekta in drugič po uvedbi devetletke – tokrat tudi za opremo »latinskega« kabineta (arhiv OŠ P. Voranca). Šola si je tako postopoma ustvarila za osnovnošolske razmere sorazmerno bogato »latinsko« knjižnico, ki pa je žal bila (z izjemo nekaj učbenikov) brez knjižne zapuščine nekdanje nižje klasične gimnazije. Prim. op. 43.

931 Gl. op. 915.

932 Za posamezne šole gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 151–159; za učitelje latinščine v 6. desetletju gl. op. 815.

933 OŠ L. Pliberška 1999, OŠ M. Sobota II 2002, OŠ M. Sobota I 2004, OŠ M. Sobota III 2004, OŠ G. Radgona 2004, OŠ b. Polančičev 2005, OŠ S. Klavore 2006, OŠ T. Čufarja 2006, OŠ Ledina 2006, OŠ Vič 2006, OŠ Šentvid 2007, OŠ M. Jarca 2010 (prvih pet šol je latinščino opustilo med drugim tudi zaradi kadrovskih problemov); za »šole enodnevnice« gl. op. 450, 529, 534 idr.

934 OŠ Šentvid je v letih 2011–2014 za eno generacijo realizirala Latinščina I–III (število učencev: I 5, II 5, III 4) in v letu 2013/14 tudi interesno dejavnost (začetni tečaj, 10 učencev: 5. razred 8, 6. razred 2); I. 2014 je latinščino opustila; poučevala je Živa Kham Omahen (gl. op. 646). OŠ Šentvid je imela latinščino že v letih 1990–2007; gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 153.

935 OŠ M. Vrhovnik je latinščino tretjič uvedla v letih 2007–2010 in četrtič (za eno leto) v šol. I. 2015/16 (začetni tečaj, 5 učencev 6.–9. razred, poučevala je prof. Jelka Perne) (gl. op. 640).

936 Zasluge za uvedbo latinščine so na posameznih šolah imele (poleg šolskih vodstev) profesorice latinščine Jelka Perne (OŠ F. Bevka, OŠ M. Vrhovnik), Marija Helena Logar (OŠ dr. J. Mencingerja), Katjuša Kolar (OŠ M. Durjave – projekt, OŠ D. Flisa, OŠ Miklavž na D. polju) in Ana Ratajc (OŠ Zalog).

Ljubljani OŠ Franceta Bevka⁹³⁷ (pouk latinščine od leta 2009) in OŠ Zalog (od leta 2012) ter zunaj Ljubljane OŠ dr. Janeza Mencingerja v Bohinjski Bistrici⁹³⁸ (v letih (2009–2011 in v šolskem letu 2012/13), OŠ Dušana Flisa v Hočah⁹³⁹ (v letih 2013–2015) in OŠ Miklavž na Dravskem polju⁹⁴⁰ (od leta 2015); na prvih dveh je bila latinščina interesna dejavnost, na zadnjih treh pa izbirni predmet.

V letih 2010–2016 je bilo število učencev latinščine v javnih osnovnih šolah majhno (v povprečju sto učencev letno), pri izbirnem predmetu je le redko doseglo številko petdeset.⁹⁴¹ Največ učencev je tudi v teh šestih letih imela OŠ Prežihovega Voranca,⁹⁴² in sicer pri izbirnem predmetu dvesto (v povprečju 33 letno)⁹⁴³ in pri interesni dejavnosti šestega razreda 165 (v povprečju 28 letno),⁹⁴⁴ kar je bilo v primerjavi s preostalimi šolami veliko, glede na pretekla obdobja te šole pa izredno malo.⁹⁴⁵ Preostale tri »stare« šole so imele v teh letih (svojih zadnjih pred opustitvijo latinščine) še precej manj učencev: OŠ Trnovo v šolskem letu 2010/11 v štirih razredih 38 (izbirni predmet in interesna dejavnost),⁹⁴⁶ OŠ Valentina Vodnika v letih 2010–2013 skupno 34 (interesna dejavnost)⁹⁴⁷ in OŠ Šentvid v letih 2011–2014 skupno 24 (izbirni predmet in interesna dejavnost).⁹⁴⁸ Tudi na »novih« šolah so bile latinske skupine zelo majhne, neredko so štejele le pet ali celo manj učencev.

V tem obdobju se je na zemljevidu »latinskih šol« zgodil presenetljiv preobrat: medtem ko se je v drugi polovici petega desetletja za zgodnji klasič-

937 OŠ F. Bevka je od l. 2009 vsako leto oblikovala skupino, ki je štela od pet do sedem učencev (v šol. l. 2015/16 deset) z različnim predznanjem (4.–9. razred) (gl. op. 851).

938 OŠ dr. J. Mencingerja je realizirala obvezni izbirni predmet Latinščina I dvakrat (2009/10 12 učencev, 2012/13 5 učencev) in enkrat Latinščina II (2010/11 12 učencev) (gl. op. 845).

939 OŠ D. Flisa je v šol. l. 2013/14 realizirala obvezni izbirni predmet Latinščina I (9 učencev, 7.–9. razred) in 2014/15 Latinščina II (3 učenci). Poučevala je prof. Katjuša Kolar (gl. op. 936).

940 OŠ Miklavž na D. polju je v šol. l. 2015/16 realizirala obvezni izbirni predmet Latinščina I (10 učencev, heterogena skupina). Poučevala je prof. Katjuša Kolar (gl. op. 936).

941 Gl. op. 855.

942 Gl. op. 856.

943 Število učencev v posameznih letih 2010/11–2015/16 pri izbirnem predmetu Latinščina I–III na OŠ P. Voranca: 35 (I 12, II 10, III 13); 32 (I 14, II 12, III 6 – gl. op. 621); 41 (I 17, II 13, III 11); 33 (I 10, II 12, III 11); 31 (I 15, II 9, III 7); 28 (I 5, II 15, III 8). Prim. op. 654.

944 Število učencev v posameznih letih 2010/11–2015/16 pri interesni dejavnosti 6. razreda na OŠ P. Voranca: 30, 30, 31, 33, 13, 28; vsako leto razen 2014/15 sta bili oblikovani dve skupini (gl. op. 619).

945 Prim. op. 319, 768–770, 818, 856 idr.

946 OŠ Trnovo v šol. l. 2010/11: izbirni predmet 13 učencev (Latinščina II 5, III 8), interesna dejavnost 24 (5. razred 5, 6. razred 19); l. 2011 je latinščino opustila. Gl. op. 646 in 823–824; *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 152.

947 OŠ V. Vodnika je v letih 2010–2013 oblikovala heterogene skupine (5.–9. razred); število učencev po posameznih letih: 11, 15, 8; l. 2013 je latinščino opustila. Gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 155.

948 Gl. op. 934.

no-humanistični izobraževalni program zanimala le še Ljubljana,⁹⁴⁹ se je ta po novem razširil tudi v kraje, ki po zbranih podatkih na tem področju niso imeli tradicije (ni pa se vrnil v Maribor,⁹⁵⁰ Mursko Soboto⁹⁵¹ ali Gornjo Radgono). Tako so pouk latinščine v njegovem šestem desetletju spet izvajale – čeprav ne sočasno, le v majhnem številu in za kratko obdobje – tudi tri šole zunaj Ljubljane, vse kot izbirni predmet: najprej tri šolska leta OŠ dr. Janeza Mencingerja v Bohinjski Bistrici, nato dve leti OŠ Dušana Flisa v Hočah in letos OŠ Miklavž na Dravskem polju.⁹⁵² Med novimi šolami je treba še posebej omeniti OŠ Zalog, ki ji je uspelo, čeprav v majhnem obsegu in v okviru nesistematiziranih interesnih dejavnosti, od leta 2012 do danes vzpostaviti določeno kontinuiteto pouka (štiri-letni program).⁹⁵³

Šolsko leto 2015/16

V tem šolskem letu, osemindesetem po vrsti in zadnjem, ki ga obravnava *Pregled*, je pouk latinščine izvajalo pet javnih osnovnih šol⁹⁵⁴ in ena zasebna. V javnih šolah se jo je učilo 107 učencev, od tega 38 kot izbirni predmet (OŠ Prežihovega Voranca 28, OŠ Miklavž na Dravskem polju 10)⁹⁵⁵ in 69 kot interesno dejavnost (OŠ Prežihovega Voranca 28,⁹⁵⁶ OŠ Zalog 26,⁹⁵⁷ OŠ Franceta Bevka deset,⁹⁵⁸ OŠ Majde Vrhovnik pet⁹⁵⁹). Četrto leto, kar je še posebej pomembno, se je latinščino učilo 13 učencev,⁹⁶⁰ osem kot izbirni predmet na OŠ Prežihovega Voranca⁹⁶¹ in pet

949 Gl. op. 529. Zunaj Ljubljane se je latinščina v letih 1958–1995 poučevala (s prekinitvami) le v Mariboru; za OŠ Mozirje gl. op. 100; za več gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 122–123 (Maribor), 143 (Druge šole), 151–155 (Šole z latinščino) idr.; za pouk zunaj Ljubljane po l. 1989 gl. tudi sezname šol in učiteljev (gl. op. 398, 664 in 815).

950 Izjema je bila OŠ Maksa Durjave v Mariboru, ki se je l. 2013 z latinščino vključila v nekajmesečni, nižjim razredom namenjeni projekt Popestrimo šolo. Mentorica je bila prof. Katjuša Kolar (gl. op. 936).

951 Gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 155 (OŠ Murska Sobota I, II, III).

952 Gl. op. 938–940.

953 OŠ Zalog je oblikovala homogene skupine: začetni tečaj – 6. razred; 1./2./3. nadaljevalni tečaj – 7./8./9. razred. Število skupin/učencev: 2012/13 ena skupina (začetni tečaj 8), 2013/14 dve skupini (začetni 10; 1. nadaljevalni 4), 2014/15 tri skupine (začetni 13; 1. nadaljevalni 6; 2. nadaljevalni 4); 2015/16 štiri skupine (začetni 9; 1. nadaljevalni 9; 2. nadaljevalni 3; 3. nadaljevalni 5). Mentorica Ana Ratajc (v letih 1994–2011 je poučevala na OŠ Trnovo) je učence popeljala tudi na ekskurzije po Sloveniji in v tujino (gl. op. 936).

954 Gl. op. 870. Število javnih šol (5) je bilo enako kot v 1. letu popolne devetletke (za l. 2008 gl. op. 640), le da se je medtem večina »latinskih šol« zamenjala.

955 Za OŠ P. Voranca 2015/16 gl. op. 943; za OŠ Miklavž na D. polju gl. op. 940.

956 Za interesno dejavnost 6. razreda na OŠ P. Voranca 2015/16 gl. op. 617, 619 in 635. Število učencev pri izbirnem predmetu in interesni dejavnosti je bilo to leto na tej šoli slučajno enako (28) (gl. op. 943–944).

957 OŠ Zalog 2015/16: štiri homogene skupine (6., 7., 8., 9. razred – 1., 2., 3., 4. leto učenja), število učencev v posamezni skupini: 9, 9, 3, 5. Prim. op. 953.

958 Gl. op. 937.

959 Gl. op. 935.

960 Prim. op. 432, 446, 530 idr.

961 Gl. op. 645.

kot interesno dejavnost na OŠ Zalog.⁹⁶² Na zasebni OŠ Alojzija Šuštarja so imeli v tem šolskem letu v šestem in devetem razredu vsi učenci predmet Klasična kultura (ena ura tedensko), v devetem razredu pa se je sedem učencev še dodatno vključilo k izbirnemu predmetu Klasična kultura z latinščino (ena ura tedensko); v sedmem in osmem razredu si je 30 učencev izbralo Klasična kultura z latinščino⁹⁶³ (dve uri tedensko), preostali pa Klasična kultura (ena ura tedensko).

Ko je bila v okviru Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport konec novembra 2015 konstituirana Delovna skupina za ureditev položaja drugega tujega jezika v osnovni šoli,⁹⁶⁴ sta bila med njenimi ustanovnimi člani tudi ravnatelj OŠ Prežihovega Voranca Marjan Gorup⁹⁶⁵ in izr. prof. dr. Janja Žmavc.⁹⁶⁶ Na pobudo slednje se je konec decembra 2015 sestala skupina strokovnjakov⁹⁶⁷ za pouk klasičnih jezikov in oblikovala predloge⁹⁶⁸ za ureditev pouka latinščine v osnovni šoli, ki so bili nato posredovani omenjeni Delovni skupini. Do konca šolskega leta 2015/16 na področju pouka latinščine v javni osnovni šoli ni prišlo do sprememb. Medtem ko se je pouk živih tujih jezikov, če odmislimo obvezni prvi tuji jezik, izvajal na štiri različne načine (obvezni drugi tuji jezik tretje triade,⁹⁶⁹ obvezni izbirni predmet tretje triade,⁹⁷⁰ neobvezni izbirni predmet druge in tretje triade⁹⁷¹ ali kot interesna dejavnost), se je latinščina poučevala le kot obvezni⁹⁷² izbirni predmet tretje triade ali kot interesna dejavnost v drugi in tretji triadi. Takšno stanje je v šestem desetletju obveljalo kljub vztrajnim prizadevanjem OŠ Prežihovega Voranca (ob aktivni podpori posameznih članov Iniciativnega

---

⁹⁶² Gl. op. 953.

⁹⁶³ V 7. razredu 21 učencev in v 8. razredu 9 (prim. op. 879). Za več gl. Naslednjih šest šolskih let (2010–2016): Zasebna iniciativa.

⁹⁶⁴ Ustanovni sestanek je bil 30. 11. 2015 na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport.

⁹⁶⁵ OŠ P. Voranca se je že s šol. l. 2014/15 odločila, da se s problematiko latinščine pridruži prizadevanjem za vrnitev obveznega 2. tujega jezika (na tej šoli francoščine) v osnovnošolski program; v primeru latinščine je šlo za uvedbo in ne vrnitev takšnega statusa (gl. op. 156).

⁹⁶⁶ Gl. op. 864.

⁹⁶⁷ Srečanje je bilo 23. 12. 2015 na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Člani: prof. dr. Marko Marinčič (FF UL), doc. dr. David Movrin (FF UL), izr. prof. dr. Janja Žmavc (Pedagoški inštitut Ljubljana; FF UM), prof. Tea Kranjc (OŠ P. Voranca), Ana Ratajc (OŠ Zalog), prof. Jelka Perne (OŠ F. Bevka), prof. Katjuša Kolar (Gimnazija Škofja Loka, OŠ Miklavž na D. polju) in avtorica *Pregleda* (učiteljica latinščine v pok.)

⁹⁶⁸ Skupina je predlagala, da se latinščina vključi tudi v nabore obveznih 2. tujih jezikov 3. in 2. triade ter obveznih izbirnih predmetov 2. triade (skratka, tudi latinščini naj bi bile dovoljene različne opcije, vsaka šola pa bi nato izbrala zase najprimernejšo) ter da se stara grščina vključi v skupino dodatnih tujih jezikov. (ZAA)

⁹⁶⁹ V šol. l. 2015/16 zaradi postopnega ukinjanja le še v 9. razredu: za francoščino na OŠ P. Voranca gl. op. 625–626, 742, 746, 751 idr.

⁹⁷⁰ Za nemščino na OŠ P. Voranca gl. op. 742, 744–746, 751 idr.

⁹⁷¹ V šol. l. 2015/16 zaradi postopnega uvajanja le 4.–5. in 7.–8. razred (za francoščino na OŠ P. Voranca gl. op. 751).

⁹⁷² Gl. op. 692.

odbora)⁹⁷³ za vzpostavitev ustrežnejših razmer za zgodnje klasično-humanistično izobraževanje. Žal se je v teh letih šolska oblast, tudi če je pokazala interes, vse prehitro menjala, da bi se lahko vzpostavil konstruktivnejši dialog.⁹⁷⁴

Uspeh(?)

Čeprav do leta 2016 ni bila uresničena nobena izmed pobud OŠ Prežihovega Voranca (v zadnjih dveh desetletjih je bilo edino priznanje, ki ga je šolska oblast izkazala tej šoli oziroma njenemu pouku latinščine, republiška nagrada, podeljena avtorici *Pregleda* leta 2009)⁹⁷⁵ in je bil ves dotedanji trud – vsaj na videz – neuspešen, bi bila brez preteklih prizadevanj⁹⁷⁶ sedanja izhodišča za pogovore s šolskimi oblastmi drugačna ali jih morda celo ne bi bilo. In poleg tega je bilo kljub slabim razmeram vendarle uresničeno najpomembnejše poslanstvo: na OŠ Prežihovega Voranca je do konca šolskega leta 2015/16 štiriletni⁹⁷⁷ program latinščine zaključilo skoraj dva tisoč učencev.⁹⁷⁸ Če tem prištejemo še učence preostalih šol in vse tiste, ki so se učili manj kot štiri leta,⁹⁷⁹ ni pretirana trditev, da je osnovnošolski pouk latinščine v slovenskem izobraževalnem sistemu prispeval pomemben delež.⁹⁸⁰ Največje zasluge za njegovo ohranitev gredo učencem, ki so se kljub težavam, ki so pogosto spremljale takšno odločitev,⁹⁸¹ vključili v pouk latinščine in v njem vztrajali, in seveda njihovim staršem. Vsi, ki imajo to osnovnošolsko (*sic*) izkušnjo, se dobro zavedajo, da se učenje latinščine – ki brez dvoma je tuji jezik, a je hkrati tudi mrtvi oziroma klasični jezik – zelo razlikuje od pouka živih tujih jezikov. Naša šolska oblast je v želji po vzpostavitvi enotne osnovne šole ta pomembni vidik povsem prezrla.⁹⁸²

Povod za nastanek *Pregleda*, ki odraža opažanja učiteljice latinščine, ne zgodovinarja, je bila želja, »da se ustvari osnova za nadaljnje raziskovanje osnov-

973 Gl. op. 834. Velika škoda je, da OŠ P. Voranca niso aktivneje podprle tudi preostale javne šole in širša javnost (gl. op. 834–833).

974 Gl. op. 428 in 903.

975 Gl. op. 360.

976 Za prva štiri desetletja osemletke gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 129–135 (Nove spremembe; Ukinitev latinskih paralelk; Časopisna polemika; OŠ P. Voranca), 162–167 (Eksperimentalni projekt) idr.

977 Gl. op. 431, 621 in 645.

978 V 58 letih (1958–2016) 1991 učencev oz. 1985, če odštejemo generacijo, ki se je učila le tri leta (gl. op. 621). V letih 2008–2016 je delež »latincev« z zaključenim štiriletnim programom med devetošolci znašal 21 odstotkov (80 od 387), od tega v zadnjih treh letih 2013–2016 le 19 odstotkov (26 od 135). Prim. op. 319, 583 in 763.

979 Oziroma ob koncu 4. leta niso bili pozitivno ocenjeni (za število učencev do l. 2011 gl. op. 583). Za osip gl. op. 321; Druga faza uvajanja devetletnega programa (2003/04–2007/08): Ocenjevanje in osip idr.

980 Gl. *Šolska kronika* 1–2/2016, str. 105 (Izvoleček).

981 Po eni strani težave, povezane s prešolanjem (med drugim tudi »transportne«) oz. menjavo matičnega oddelka, in po drugi težave, povezane z neustreznim urnikom, dodatno učno obremenitvijo ter ne nazadnje izločilno konkurenco med latinščino in živimi tujimi jeziki.

982 Gl. op. 656.

nošolskega pouka latinščine ter da se manjkajoče⁹⁸³ sčasoma dopolni«, predvsem pa »da bi poznavanje preteklega dogajanja pripomoglo k reševanju sedanje in bodoče problematike na tem področju«. ⁹⁸⁴ Ob prebiranju *Pregleda* si bo vsakdo ustvaril svojo podobo, *quot homines, tot sententiae*,⁹⁸⁵ avtorica pa ga zaključuje v dilemi, katero vprašanje si je za konec (kljub *tempora mutantur*)⁹⁸⁶ smiselneje postaviti: Kaj je šlo narobe?⁹⁸⁷ ali Le kako nam je uspelo?⁹⁸⁸

Dodatek 1: Šolsko leto 2016/17

V šolskem letu 2016/17 se v javni osnovni šoli (v skladu z dosegljivimi podatki) uči latinščino 94 učencev, od tega četrto leto 14 (12 OŠ Prežihovega Voranca, 2 OŠ Zalog), in sicer kot izbirni predmet Latinščina I–III 37 učencev: OŠ Prežihovega Voranca 30 (I 13, II 5, III 12; poučuje Tea Kranjc) in OŠ Miklavž na Dravskem polju 7 (I 3, II 4 – starostno heterogeni skupini; poučuje Katjuša Kolar); kot интересно dejavnost 57 učencev: OŠ Prežihovega Voranca 11 (ena skupina: 6. razred), OŠ Zalog 24 (tri skupine – 1., 2., 3./4. leto učenja: 6. razred 10, 7. razred 6, 8./9. razred 8; poučuje Ana Ratajc), OŠ Milana Šuštaršiča 12 (ena skupina: 3.–6. razred; poučuje Gašper Kvartič), OŠ Franceta Bevka 10 (ena skupina: 5.–9. razred; poučuje Jelka Perne). Latinščina se poučuje tudi na zasebni OŠ Alojzija Šuštarja v okviru izbirnega predmeta Klasična kultura z latinščino (7.–9. razred, dve uri tedensko). Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport je 2. 11. 2016 objavilo javni razpis Razvoj in udejanjanje inovativnih učnih okolij in prožnih oblik učenja za dvig splošnih kompetenc ⁹⁸⁹ in Univerza v Ljubljani je prijavila projekt Jeziki štejejo (konzorcijski projekt) – 2017–2021/2022;⁹⁹⁰ partnerji v projektu so poleg prijavitelje raziskovalne in visokošolske institucije ter konzorcij 26 slovenskih osnovnih in srednjih šol ter vrtcev; za področje osnovnošolske latinščine so predvidene: OŠ Prežihovega Voranca, OŠ Milana Šuštaršiča,⁹⁹¹ OŠ Alojzija Šuštarja⁹⁹² (vse tri iz Ljubljane) in OŠ Ivana Groharja iz Škofje Loke.⁹⁹³

Dodatek 2: Errata corrigé!

V prvem delu *Pregleda*, objavljenem v *Šolska kronika* 1–2/2016, so potrebni naslednji popravki oz. dopolnila:

983 Gl. op. 6.

984 Gl. *ibid.*, str. 106 (Uvod). S problematiko naj bi se spoznali tudi študenti latinščine, ki šele vstopajo v proces poučevanja.

985 Kolikor ljudi, toliko mnenj.

986 *Tempora mutantur, et nos mutamur in illis*. Časi se spreminjajo in mi se spreminjamo z njimi.

987 Sc. da nam ni uspelo uresničiti vizije tj. nobenega od predlaganih programov.

988 Sc. v danih razmerah preživeti tj. skozi šest desetletij ohraniti štiriletni (*sic*) pouk latinščine.

989 Dostopno: http://www.mizs.gov.si/si/javne_objave_in_razpisi/okroznice/arhiv_okroznice/okroznice_razpisi_in_javna_narocila/javni_razpisi/?tx_t3javnirazpis_pi1%5Bshow_single%5D=1486, pridobljeno 15. 2. 2017. Predvideni financer: MIZŠ – Evropski socialni sklad (kohezijska sredstva).

990 Vodja dr. Karmen Pižorn; projekt je trenutno (marca 2017) še v fazi ocenjevanja (vir: Janja Žmavc).

991 OŠ M. Šuštaršiča je letos uvedla latinščino že četrtrič (gl. op. 534).

992 Za OŠ A. Šuštarja (Zavod sv. Stanislava) gl. op. 4 in 96.

993 OŠ I. Groharja bo pouk latinščine predvidoma uvedla s šol. l. 2017/18 (vir: Marko Primožič).

- str. 120, op. 93, v. 2: V tradicionalnih latinskih paralelkah,
- str. 142, op. 231, v. 1–2: Po uveljavitvi nove zakonodaje,
- str. 144, op. 248, k OŠ M. Jarca dodati: Tatjana Polajner 1982/83,
- str. 151, Šole z latinščino, v. 4: 1988/89,
- str. 159, op. 342, v. 2: dodatni pouk (izjemoma interesne dejavnosti),
- str. 163, op. 372, v. 1: od uvedbe devetletke dalje.

Povzetek

Leta 1958 je bila osemletna gimnazija spremenjena v štiriletno in nekdanja nižjegimnazijska stopnja (1–4. razred, 11–15 let) je postala predmetna stopnja osemletne osnovne šole (5.–8. razred). Klasični gimnaziji v Ljubljani in Mariboru sta bili ukinjeni in njuni oddelki priključeni šolam splošnega tipa. Predmetnik osemletne osnovne šole v obveznem delu ni dopuščal diferenciacije: pouk stare grščine je bil ukinjen, latinščina pa je dobila, odrinjena na obrobje, status fakultativnega predmeta od 5. do 8. razreda. Osemletni osnovni šoli je sledila devetletna, kjer je latinščina postala izbirni predmet od 7. do 9. razreda (12–15 let). Zaradi neustreznih razmer (prepozen začetek učenja, izločilna konkurenca živih tujih jezikov idr.) je število učencev z uvedbo devetletnega programa izjemno upadlo in stanje je postalo kritično. V vsej Sloveniji je uspelo pouk latinščine ohraniti kontinuirano skozi vseh šest desetletij eni sami šoli: OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana. Kljub prošnjam in zahtevam šolnikov in javnosti po ureditvi razmer šolske oblasti do sedaj (2015/16) niso ukrepale.

Viri in literatura

Viri

Arhiv OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana.

Bela knjiga v vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (ur. Janez Krek in Mira Metljak), Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, 2011, http://www.bela-knjiga2011.si/pdf/bela_knjiga_2011.pdf.

Časopisni viri (*Delo* 24. 3. 1973, 18. 4. 1975, 26. 4. 1975, 31. 5. 1975, 7. 6. 1975, 22. 4. 1992; *Ljubljanski dnevnik* 29. 4. 1975, 28. 5. 1977; *ITD* 11. 5. 1975, 14. 9. 1975; *Komunist* 19. 5. 1975; *Mladina* 23. 3. 1986; *Pavliha* 12. 5. 1975).

Gorup, Marjan in Pirkmajer Slokan, Aleksandra: Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine, *Keria* IV/1 (2002), str. 83–89.

Hriberšek, Matej: *Analiza metodičnega pristopa v slovenskih osnovnošolskih in srednješolskih učbenikih in priročnikih za klasične jezike od 1850 do 2000*, doktorska disertacija, Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za klasično filologijo, 2002.

Okoliš, Stane: *Zgodovina šolstva na Slovenskem*, Ljubljana: Slovenski šolski muzej, 2009.

Osnovna šola: vsebina vzgojno-izobraževalnega dela, Ljubljana: Zavod SRS za šolstvo, 1975.

- Osnutek poročila o večjezičnosti: prednost Evrope in skupna zaveza, *Evropski parlament* 2008/2225(INI).
- Pirkmajer, Aleksandra: *Latinščina za vsakogar I*, Ljubljana: Posebne edicije Feniks, 1987.
- Pirkmajer, Aleksandra Vesna: *Fundamenta Latina I: Poskusni delovni zvezek k učbeniku Fundamenta Latina I. prof. Ane Šašel za 5. in 6. razred osnovne šole*, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport, 1994.
- Pirkmajer, Aleksandra Vesna: *Latinščina za vsakogar*, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1993.
- Pirkmajer Slokan, Aleksandra: *Lingua Latina: učbenik za latinščino v 7.–9. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja*, Ljubljana: DZS, 2007.
- Pirkmajer Slokan, Aleksandra: *Sprehod po rimskem lapidariju Narodnega muzeja Slovenije: Vodnik za mlade*, Ljubljana: Narodni muzej Slovenije, 2004.
- Polajžar, Martina: *Mariborske gimnazije*, diplomsko delo, Maribor: Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, 2014.
- Predmetnik in učni načrt za osnovne šole*. V: Objave Sveta za šolstvo LRS – Sveta za kulturo in prosveto LRS – Sveta za znanost LRS – Zavoda za proučevanje šolstva LRS. Posebna izdaja. Ljubljana, avgusta 1959, II.
- Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018, *Državni zbor RS*, <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO91#>.
- Rustica Latina* : glasilo učencev latinskega jezika OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana, letniki 1–12, Ljubljana, 1993–2013.
- Sklepi Sveta Evrope o večjezičnosti in razvoju jezikovnih kompetenc, *Uradni list Evropske unije* C 183/26, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG0614\(o6\)&from=SL](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG0614(o6)&from=SL).
- Slovenski šolski muzej (SŠM), arhivska zbirka: Pouk latinščine v osnovni šoli 1988–2014: zasebni arhiv Aleksandre Pirkmajer Slokan (fasc. I–X).
- Splošni zakon o šolstvu. *Uradni list FLRJ*, št. 28 (1958).
- Učni načrti za fakultativne predmete*, 3. zvezek, Ljubljana: Zavod SRS za šolstvo, 1982.
- Učni načrt za izbirni predmet Latinščina* (pripravila Predmetna kurikularna komisija za latinščino in grščino, Primož Simoniti et al.), Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2004.
- Uvodni zakon za splošni zakon o šolstvu. *Uradni list FLRJ*, št. 28 (1958).
- Zasebni arhiv avtorice (ZAA).
- Zgodovinski arhiv Ljubljana (ZAL): LJU 463, OŠ Prežihovega Voranca Ljubljana (t. e. 1–5, 8, 13, 15).

Literatura

- Baskar, Bojan: *Latinščine, prosim! Latinščina in njeno izganjanje na Slovenskem, 1849–1987*, Ljubljana: Univerzitetna konferenca ZSMS, Knjižnica revolucionarne teorije, 1988.
- Gantar, Kajetan: Spomini na ustanovitev Društva za antične in humanistične študije Slovenije, *Keria* II/2 (2000), str. 239–242.
- Gabrič, Aleš: *Šolska reforma 1953–1963*, Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2006.

- Hederih, Darko: Latinščina v osnovni šoli: izkušnje, dileme, predlogi. *Vzgoja in izobraževanje* 24/4 (1993), str. 38–41.
- Hederih, Darko: Kaj pravijo "latinci"? *Vzgoja in izobraževanje* 25/6 (1994), str. 31–35.
- Klasična gimnazija v Mariboru: 1940–1941, 1945–1959* (ur. Aleš Arih et al.), Maribor 1992.
- Kovač Ažman, Anja: Verba volant, scripta manent, *Didakta* 132/18–19 (2009/10), str. 4–8.
- Ledina: osnovna šola v Ljubljani od leta 1855: jubilejni zbornik ob 150-letnici šole* (ur. Gabrijela Škraba), Ljubljana 2005.
- Ljubljanski klasiki 1563–1965* (ur. Živka Črnivec et al.), Ljubljana 1999.
- OŠ Mirana Jarca: 50 let najbolj zelene šole v beli Ljubljani* (ur. Iris Kolenc Slabe), Ljubljana 2015.
- Pirkmajer Slokan, Aleksandra: Latinščina v osnovni šoli danes, včeraj, jutri, *Keria* III/1 (2001), str. 69–84.
- Pirkmajer Slokan, Aleksandra: Per vias antiquas – Po starodavnih poteh, *Didakta* 10/58–59 (2001), str. 86–87.
- Pirkmajer Slokan, Aleksandra: OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana: 50 let osemletke in 110 latinščine pod isto streho, *Keria* X/2 (2008), str. 165–180.
- Pirkmajer Slokan, Aleksandra: Latinske interesne dejavnosti, *Interes zbudi dejavnost* (ur. Natalija Komljanc et al.), Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2007, str. 55–60.
- Pirkmajer Slokan, Aleksandra in Arko, Anton: *Lingua Latina: razstava o latinščini v javni osnovni šoli 1958–2015* (razstavni katalog), Ljubljana: Slovenski šolski muzej, 2015.
- Ragolič, Anja: Epigraphy as a tool for learning Latin, spletna publikacija *Europeana (Eagle project)*, Rim: Sapienza, 2014, str. 205–215, <http://www.eagle-network.eu/eagle-first-international-conference-proceedings-now-online/>.
- Sledi, ki ne zbledijo: Zbornik ob 60-letnici Osnovne šole bratov Polančičev Maribor* (ur. Tanja Gobar et al.), Maribor 2007.
- Šašel, Ana: *Fundamenta Latina I*, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1972.
- Šašel Ana: *Fundamenta Latina II*, Maribor: Založba Obzorja, 1986.
- Šašel Ana: *Fundamenta Latina III*, Maribor: Založba Obzorja, 1994.
- Zbornik ob 100-letnici šolskega pouka v zgradbi sedanje OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana* (ur. Aleksandra Pirkmajer Slokan et al.), Ljubljana 1999.
- Zbornik ob 50-letnici OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana* (ur. Damjan Perš et al.), Ljubljana 2008.
- Žmavc, Janja: Pouk latinščine v osnovni šoli ter njegovo mesto v sodobni vzgoji in izobraževanju, *Šolsko polje* XVI/1–2 (2005), str. 107–123.

Jubileji

1.25 Drugi članki in sestavki

Janez Krajnc – 200

14. maja letos zaznamujemo dvestoto obletnico rojstva vzornega slovenskega učitelja, okrajnega šolskega nadzornika in pisca šolskih učbenikov Janeza Krajncja. Rodil se je v Brestanici (Rajhenburg), svojo učiteljsko pot pa je kot podučitelj začel v Šentjurju in v Kapli na Koroškem. Kot učitelj je nadaljeval v Pliberku, Celju in Braslovčah, leta 1852 pa je postal učitelj glavne šole v Mariboru, kjer je deloval 32 let. V tem času je postal tudi okrajni šolski nadzornik. Na šolskem področju ga je podpiral tedanji slovenski škof in pedagog Anton Martin Slomšek, ki ga je tudi spodbudil k pisanju učbenikov. Janez Krajnc je tako za pouk slovnice spisal *Nemško-slovensko pismenost za prve šole* in za pouk branja *Mali Blaže v prvi šoli. Kako se hitro brati uči*. Umrl je 28. januarja 1908 na Dunaju.

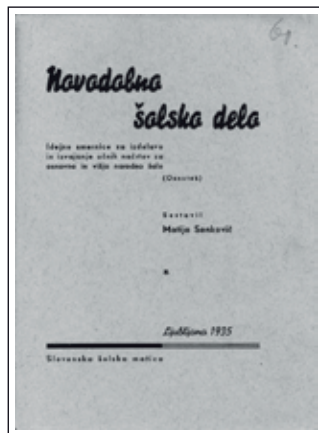
Anton Arko

Janez Krajnc, *Mali Blaže v prvi šoli*, 1850

Matija Senkovič (Lichtenwallner) – 150

28. oktobra bo minilo 150 let od rojstva slovenskega šolnika, pedagoga in pisatelja Matija Lichtenwallnerja. Rodil se je v Središču ob Dravi, učiteljski poklic pa je začel opravljati po maturi leta 1887 v Rušah, kjer je deloval do konca prve svetovne vojne. Po vojni je postal šolski nadzornik za Maribor, nato pa še za šolska okraja Maribor in Slovenska Bistrica. Leta 1924 si je poslovenil priimek v Senkovič, istega leta pa je postal še oblastni šolski nadzornik za mariborsko oblast. Upokojil se je leta 1927. Kot posodobitelj šolstva si je prizadeval šolo približati življenju po tedanji pobudi »stole-tja otroka«, zavzemal se je za razvoj podeželskega

Matija Senkovič, *Novodobno šolsko delo*, 1935

šolstva, posebno pozornost je posvečal jezikovnemu pouku, zemljepisu in risanju. Napisal je večje število strokovnih prispevkov, leta 1930 je postal urednik pedagoškega časopisa Popotnik. Je avtor knjig Prosto spisje v ljudski šoli I-II in Novodobno šolsko delo. Umrli je 25. februarja 1955 v Mariboru.

Anton Arko

*France Ostanek
(hrani SŠM, fototeka)*

France Ostanek – 115

Letos je minilo 115 let od rojstva dolgoletnega ravnatelja Slovenskega šolskega muzeja Franceta Ostanka, ki je bil povezan z muzejem vse do smrti. Rojen je bil 6. februarja 1902 v Ljubljani, kjer je leta 1924 končal učiteljsiše. Poučeval je najprej na osnovni šoli v Sodražici, nato pa do leta 1935 v Vodica. V obeh krajih je deloval tudi zunaj šole, posvečal se je telovadni organizaciji Sokol in izobraževanju odraslih. Od leta 1935 do 1941 je deloval na prosvetnem oddelku banske uprave, kjer je bil odgovoren za manjšinsko šolstvo, narodnoobrambno družbo Cirila in Metoda ter slovensko šolstvo v zamejstvu. Med drugo svetovno vojno je spet poučeval, tokrat v Zgornji Šiški. V kratkem obdobju v letih 1945 in 1946 je bil referent za manjšinsko šolstvo na zveznem prosvetnem ministrstvu v Beogradu, nato pa na istem oddelku v Ljubljani. Med letoma 1946 in 1949 je vodil sindikat prosvetnih delavcev ter bil urednik pedagoške revije Popotnik s prilogo Prosvetni delavec. Leta 1949 je prevzel vodstvo na novo oblikovanega Oblastnega odbora.

Leta 1951 je postal ravnatelj Slovenskega šolskega muzeja in ga preuredil, da je leta 1960 dobil naziv Dokumentacijski center za zgodovino šolstva. Leta 1956 je napisal obsežno publikacijo Slovenski šolski muzej. Zavzemal se je za povezovanje s šolskima muzejema v Zagrebu in Beogradu ter muzeji in arhivi v Celovcu, na Dunaju in v Gradcu. Veliko gradiva je zbral za knjigo dr. Vlada Schmidta Zgodovina šolstva na Slovenskem in bil pobudnik in sourednik publikacije Osnovna šola na Slovenskem 1869–1969.

Organiziral je številne razstave v Slovenskem šolskem muzeju in uredil kataloge ob njih.

Sodeloval je pri devetih publikacijah, napisal 134 člankov, 25 ocen in poročil o knjigah in 32 gesel za enciklopedije in leksikone.

Ob petdeseti številki naše revije pa je treba opozoriti, da ima velike zasluge za to, da je začela izhajati. Za posvetovanje jugoslovanskih šolskih muzejev leta 1962 v Beogradu je izdelal program, na podlagi katerega so vsi šolski muzeji sprejeli enotno koncepcijo. Ustanovljena je bila Sekcija za šolske muzeje Zveze muzejskih društev SFRJ. Sekcija je leta 1964 pričela izdajati Zbornik.

France Ostanek je sodeloval s prispevkoma že v prvi številki Zbornika. V rubriki Iz dela šolskih muzejev je napisal obsežen članek Šolski muzeji dokumentacijski centri za zgodovino šolstva in vzgoje. Opisal je kratek razvoj šolskih muzejev v svetu in v Jugoslaviji in naloge, ki jih imajo ti muzeji. Posebej je opisal dokumentacijsko zbirko, ki je temelj za proučevanje šolstva, in opisal, katere podatke mora vsebovati.

Objavil je tudi Bibliografijo za slovensko zgodovino šolstva od leta 1945 do 1960. Urejena je po letih in abecedi avtorjev in naslovov. Tej bibliografiji so sledile v naslednjih Zbornikih tudi bibliografije drugih narodov Jugoslavije po njegovem zgledu.

Leta 1988 je bila objavljena njegova razprava o šolskih kronikah. Zgodovinsko društvo za Slovenijo in društvo v Mariboru, sekcija za krajevno zgodovino, sta med 16. in 19. septembrom 1981 v Ribnici na Pohorju priredili simpozij z naslovom Pohorje skozi stoletja. Tam je imel predavanje, za katerega je pregledal zbrano dokumentacijo v Slovenskem šolskem muzeju za šole s tega območja. V sestavku v Zborniku je opisal, da je prosvetno ministrstvo z zakonom 1870 predpisalo, da morajo šole vsako leto napisati šolsko kroniko. Naštel je vse, kar naj taka šolska kronika vsebuje, in navedel zgodovino nekaterih šol z območja Pohorja.

V Zborniku je objavil zgodovino nekaterih štajerskih šol. Leta 1978 je opisal razvoj šol na območju občin Šentjurij pri Celju in Šmarje pri Jelšah do leta 1941. V uvodnem delu je predstavil začetke šol pri nas in obdobja treh avstrijskih osnovnošolskih zakonov leta 1774, 1805 in 1869.

V petem letniku Zbornika, ki zajema leti 1969 in 1970, je opisal zgodovino glavne šole v Celju med letoma 1777 in 1869. Na celjski šoli so našli arhiv, ki je obsegal kar šest knjig zapisnikov, in so ga izročili Slovenskemu šolskemu muzeju. Tako je lahko podrobno analiziral delo te šole.

Leta 1979 je objavil prispevek ob 200. obletnici smrti pedagoga, sociologa in pisatelja Jeana Jaquesa Rousseauja in analiziral njegov vpliv pri Slovencih. Pričel je z Markom Pohlino in nadaljeval do najnovejšega obdobja.

Ob smrti Borivoja Aksentijevića, ravnatelja Pedagoškega muzeja v Beogradu, je v Zborniku 1985 opisal njegovo življenje in delo in predvsem stike s Slovenskim šolskim muzejem.

V Zborniku je poročal tudi o novejših publikacijah na področju zgodovine šolstva. V drugem letniku leta 1965 je pisal o knjigi dr. Franceta Škerla Ljubljanske srednje šole v letih 1941–1945. Ocenil jo je kot dober vir za zgodovino tega obdobja.

Leta 1981 je pisal o delu Rade Vukovića Učiteljska iskra, reviji, ki je izhajala med letoma 1921 in 1928 v Kragujevcu. Opisal je tudi drugo delo avtorja na področju zgodovine šolstva in poleg vsebine knjige dodal tudi odzive slovenskih pedagoških revij na Učiteljsko iskro.

Leta 1983 je poročal o Bibliografskem kazalu revije Popotnik in Sodobna pedagogika, ki jo je izdal Slovenski šolski muzej. V njej sta sodelovala iz muzeja Tatjana Hojan in mag. Andrej Vovko, s Pedagoškega instituta pa Albina Perkič. V poročilu je poudaril, da je to prva bibliografija slovenskega periodičnega peda-

goškega časopisa, ki obsega tri dele. V enem je bibliografija Popotnika, v drugem bibliografija Sodobne pedagogike in oris zgodovine teh dveh revij. Poročilu je dodal še pregled slovenskega pedagoškega tiska, ki je bil namenjen predvsem bralcem v drugih jugoslovanskih republikah.

Leta 1999 v prvi številki Šolske kronike je ponatis njegove razprave Šolski sistemi na Slovenskem v obdobju 1774 do 1963, ki je izšla leta 1964. Tatjana Hojan je pripravila kratek uvod o avtorju ob deseti obletnici njegove smrti.

Ob stoti obletnici njegovega rojstva leta 2002 je Slovenski šolski muzej pripravil razstavo in srečanje, na katerem so udeleženci obravnavali njegovo delovanje na raznih področjih in se ga spominjali. Prispevki na tem srečanju so bili podlaga za tematsko številko Šolske kronike št. 2 leta 2002 z naslovom Ostankov zbornik.

Tatjana Hojan

Karel Jug
(*sl.wikipedia.org*)

Karel Jug – 100

Predmetni učitelj, telesnokulturni delavec in pedagoški svetovalec Karel Jug se je rodil 5. septembra 1917 v Celju. Po študiju prava na ljubljanski pravni fakulteti se je na študij telesne vzgoje odpravil v Beograd. Na začetku druge svetovne vojne je kot častnik jugoslovanske vojske po nemškem napadu na Jugoslavijo postal vojni ujetnik v Nemčiji. Leta 1942 je bil premeščen v koncentracijsko taborišče Mauthausen, kjer je dočakal konec vojne. Po vrnitvi domov se je zaposlil kot predavatelj telesne vzgoje v Celju, kjer je postal tudi pedagoški svetovalec za telesno vzgojo. Izkazal se je kot zavzet športni delavec, prednjačil je v atletiki. Udeleževal se je še kot pisec telesnokulturne zgodovine Štor in Celja ter bil športni dopisnik. Za razvoj

šolske telesne vzgoje in kulture je leta 1972 prejel Bloudkovo nagrado. Umrli je 7. marca 1987.

Anton Arko

Slovenske gimnazije v Celovcu – 60

Zvezna gimnazija in zvezna realna gimnazija za Slovence v Celovcu ali, kakor se glasi njen poljudni naziv, Slovenska gimnazija je 24. maja 2017 v navzočnosti državnih predsednikov Avstrije in Slovenije praznovala šestdesetletnico delovanja. Prisotnost najvišjih političnih predstavnikov kaže na simbolični pomen šole

v dobrososedskih avstrijsko-slovenskih odnosih, dejanski vpliv gimnazije na današnji položaj slovenske manjšine na Koroškem pa je še večji.

Pravni temelj ustanovitve Slovenske gimnazije je bilo določilo 7. člena Avstrijske državne pogodbe iz leta 1955, da imajo »avstrijski državljani slovenske in hrvaške manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem ... pravico do osnovnega pouka v slovenskem ali hrvaškem jeziku in do sorazmernega števila lastnih srednjih šol«. Gradiščanski Hrvati (in Madžari) so dobili gimnazijo šele leta 1992. Slovenska gimnazija je bila vse do 1989 oz. 1990 edina srednja šola na Koroškem s slovenskim učnim jezikom.

V Avstriji traja šolanje na gimnaziji osem let, od pete do dvanajste šolske stopnje. Na sekundarni stopnji I (od pete do osme šolske stopnje) je Slovenska gimnazija edina šola na Koroškem s slovenskim učnim jezikom. Danes sta na avstrijskem Koroškem še dve drugi srednji šoli s slovenskim učnim jezikom, obe poklicno izobraževalne smeri. To sta privatna Višja (tj. srednja) šola za gospodarske poklice v Šentpetru pri Šentjakobu v Rožu (1989) in Zvezna dvojezična trgovska akademija v Celovcu (1990). Na njima poteka pouk v slovenščini in nemščini. Ta razširitev izobraževalnih možnosti v slovenskem jeziku je nekoliko spremenila položaj Slovenske gimnazije kot dotlej edine ustanove s slovenskim učnim jezikom. Prišlo je do upada števila učencev na višji stopnji gimnazije, vendar je ostala največja šola s slovenskim učnim jezikom na Koroškem, saj po številu dijakov in učiteljev prekaša vse druge manjšinske šole v Avstriji.

Pouk v njej se je začel v šolskem letu 1957/58, eno leto pred ukinitvijo po drugi svetovni vojni za vse otroke obveznega dvojezičnega pouka (oziroma slovenščine kot obveznega šolskega predmeta) na skoraj celotnem avtohtonem naselitvenem ozemlju Slovencev na Koroškem. Obe ti zarezi do danes zaznamujeta razvoj slovenske manjšine na Koroškem. Jeseni 1957 je vanjo stopil 101 učenec, poučevalo pa je enajst učiteljic in učiteljev. Število učencev se je naglo dvigalo. V desetem letu obstanka je preskočilo mejo štiristo, po dvajsetih letih pa mejo petsto učenk in učencev. V šolskem letu 2016/17 ima šola 569 učenk in učencev. Prvo maturo je junija 1963 opravilo devet fantov in sedem deklet. Do konca šolskega leta 2015/16 je uspešno maturiralo 2131 fantov in deklet.

V letih obstoja se je opazno spremenila družbena pripadnost dijakin in dijakov – tudi to je posledica vpliva, ki ga je imela gimnazija na dinamiko socialnega razslojevanja slovenske manjšine na Koroškem. Njeni absolventi so spremenili družbeni sestav in utrip manjšine in regije. Iz manjšine, ki je imela pred šestimi desetletji le peščico srednje- in visoko izobraženih pripadnikov, je nastala narodna skupina, ki ima nadpovprečen delež oseb s terciarno izobrazbo. Izobrazba se je razvila v močno oporo jezikovne in kulturne identitete Slovencev na Koroškem. Gimnazija je veliko prispevala tudi k temu, da so dekleta ne le ujela, temveč prehitela fante po stopnji izobrazbe.

V začetnem obdobju je večina dijakov prišla iz izobraževanju naklonjenih kmečkih in delavskih družin, ki so živele tedaj v večinoma še slovenskem vaškem okolju. Zato je bila Slovenska gimnazija v avstrijskem merilu pravzaprav posebnost, ne le po jeziku, temveč tudi po socialnem ozadju dijakov. V teku let se je struktu-

ra dijakov Slovenske gimnazije opazno spremenila, tako po socialni pripadnosti staršev učencev in učenk kot tudi po jeziku in državljanstvu. Sedaj je bistveno drugačna, kot je bila v prvi polovici obstoja šole. Po spremembi družbeno-političnega sistema v Sloveniji in po osamosvojitvi Republike Slovenije, zlasti pa po njenem vstopu v Evropsko unijo se je število dijakinj in dijakov iz Slovenije tudi na tej šoli močno povečalo. Odprta je tudi dijakom brez avstrijskega državljanstva, katerih starši bivajo v Avstriji; če so še na razpolago vpisna mesta, pa tudi drugim. Še več dijakov in dijakinj prihaja iz družin, kjer slovenščina ni (ali pa ni več) družinski jezik ali pa jezik njihovega življenjskega okolja. Zlasti v nižjih razredih je postal učni jezik za mnoge učence (in posredno seveda tudi za učitelje) izziv. Z njim se je šola spoprijela. Posebna izobraževalna ponudba je tudi model t. i. Kugyjevih razredov (oddellov, ki so poimenovani po Juliusu Kugyju, tržaškem alpinistu in pisatelju s koroškimi koreninami), v katerih sistematično gojijo večjezičnost alpsko-jadranskega prostora (slovenščino, nemščino, italijanščino) in angleščino kot jezik globalnega pomena od prvega do osmega razreda. S to ponudbo (prvi vpisi v ta program so bili leta 1999) so postali pionirji v evropskem merilu. Priliv dijakov se je močno povečal in izravnal upad iz vrst koroških Slovencev, do katerega je prišlo zaradi jezikovne asimilacije in manjšega števila otrok.

Zaradi vseh teh sprememb in premikov moremo govoriti o različnih obdobjih Slovenske gimnazije. Politične, gospodarske, jezikovne in izobraževalne spremembe so močno vplivale na razmere za pedagoško delo. Spremenil se je tudi odnos večinskega prebivalstva do te še vedno osrednje ustanove na Koroškem, ki izobražuje pretežno v slovenskem jeziku. Delež učencev z nemško materinščino narašča. Zaradi spreminjajočih se razmer za pedagoško delo v slovenščini, ki mnogokrat ni več prvi, glavni ali močnejši jezik učencev in učenk, se mora manjšinsko šolstvo sproti odzivati na nove okoliščine.

Slovenska gimnazija na spletu: https://www.slog.at/home_sl/

Teodor Domej

Spomini na šolo

1.25 Drugi članki in sestavki

Prejeto: 14. 3. 2017

Mirjana Junc*

Drobci spominov učiteljice Mirjane Junc na poučevanje na Osnovni šoli Ig od leta 1986 do 1999¹

Leta 1986 sem začela poučevati na Igu. V službo sem se vozila s šolskim avtobusom.

V zgornjem nadstropju stare stavbe so bile učilnice dolge in ozke. V njih so bile peči na drva. Okno je bilo ves čas pouka odprto, zato je bilo čutiti prepih, ko si odprl vrata. Med odmori smo morali zapirati okna.

Nekdanji učenec Peter Jenko se tako spominja stare stavbe: »Učilnica je bila ozka in mrzla. Sovražil sem telovadbo in tek; bil sem namreč nekoliko debelušen. V staro stavbo hodi danes moj otrok, ki ga vozim z avtom. Sam sem še hodil v šolo po nevarni poti ter brez spremstva, po dežju in po snegu. Na poti smo se sošolci večkrat stepli med seboj ali pa tudi z učenci višjih razredov.«

1.a razred, šolsko leto 1988/89 (hrani Mirjana Junc)

* Mirjana Junc, učiteljica v p., Ljubljana

¹ Več o spominih Mirjane Junc na Osnovno šolo Ig (Tomišelj) glej: Šolska kronika : zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje : glasilo Slovenskega šolskega muzeja, letn. 21 št. 1/2 (2012), str. 171-177.

3. razred, šolsko leto 1998/99 (hrani Mirjana Junc)

Ko so izvajali preureditve učilnic, so učenci nekaterih oddelkov prvega in drugega razreda imeli pouk v stavbi lokalnega vojaškega objekta. Pot do začasnih prostorov šole se je kar vlekla. Tam smo celo leto poučevale štiri učiteljice.

Malico so dežurni učenci prinesli iz nove stavbe in jo nato razdelili po razredih. Večkrat so na stopnicah polili čaj, kakav ali mleko. V takih primerih so odšli nazaj po novo pijačo.

Na stranišče so morali po stopnicah v pritličje in se pogosto tudi prebijati skozi gnečo. Ena izmed učenk si je nekoč med potjo na stranišče zlomila nogo na stopnišču.

Telesno vzgojo so učenci imeli na šolskem igrišču. Dvakrat na leto so tekli kros, v Iški Loki pa so tekli na dolge proge. Najboljši izmed njih so hodili na atletska mladinska tekmovanja v Ljubljano.

Prvo leto sem poučevala prvi razred s 24 učenci. Naša učilnica je bil v pritličju stare stavbe. Dva učenca v mojem razredu sta bila vedenjsko problematična. Prvega izmed njiju sem dala v prvo, drugega pa v zadnjo klopo. Učenec, ki je pristal v zadnji klopi, se je nato v trenutku splazil pod klopmi naprej in spotoma prevrčal šolske torbe svojih sošolcev; učenca, ki je sedel spredaj, pa je celo ugriznil v nogo. Kaznovala sem ga tako, da sem ga poslala stat v kot učilnice. Med odmorom sem se nato z njim pogovorila in spoznal je, da njegova dejanja niso primerna za učenca osnovne šole. Po enem tednu ni več nagajal svojim sošolcem in je raje z njimi sklenil prijateljske vezi.

Prvo leto sem imela v razredu tudi brata dvojčka, ki sta bila zelo nesramna do nekaterih učiteljic iz višjih razredov. Ko smo bili na igrišču in sta zagledala katero izmed njih, sta se hitro oddaljila in začela vpiti grde besede. V enem samem

4. razred, šolsko leto 1996/97 (hrani Mirjana Junc)

mesecu sem ju prevzgojila. Njun oče je bil sicer lastnik kmetije in je imel težave z alkoholom. Doma sta poslušala kletvice, zato sta mislila, da je to normalno obnašanje.

V tretjem razredu sem imela zelo pridne učence. Radi so imeli matematiko in slovenski jezik. Nekateri izmed njih so brali za bralno značko in se udeležili tekmovanj iz matematike.

Pri tehničnem pouku so učenci izdelovali verižice iz pobarvanih makaronov ali fižola. Nekdanja učenka Lidija Virant pravi: »Zelo rada sem hodila v šolo in imeli smo se lepo. Učitelji so bili prijazni. Pri učiteljici Junčevi sem se naučila šivanja gumbov in pletenja šalov.«

Iz tega časa se rada spomnim tudi učenke Alenke Župec iz Iške Loke, ki pravi, da sem bila zelo prijazna.

Na proslavah v telovadnici nove stavbe nam je na harmoniko igral učenec Jure Piber iz Dobravice, ki je danes član Ansambla Toneta Rusa. Vsi ti učenci imajo še danes stike z menoj.

Z učenci 3. razreda smo imeli v podaljšanem bivanju nastop za učitelje. Ob izvajanju pesmi *Petelinček kikirika* so imeli lepljenko iz listov – sliko petelinčka. Nekateri izmed njih jo imajo še danes v okviru.

Pred novim letom so učenci izdelali okraske za novoletno jelko, prav tako pa smo imeli novoletno obdarovanje in rajanje. Ob pustu smo izdelovali pustne maske. Imeli smo tudi komemoracije pri spomeniku in v Kozlarjevi gošči.

Knjige so si izposojali v šolski knjižnici v novi stavbi. Pevski zbor je bil prav tako v novo stavbi. Učenci vozači so imeli podaljšano bivanje v novi stavbi, kjer

je bilo tudi kosilo. Na avtobuse, bodisi redne bodisi šolske, so učence spremljale učiteljice.

Leta 1994 sem postala učiteljica v podaljšanem bivanju v novi stavbi. Tam so bile učilnice v pritličju. V času kosila sem učence spodbujala, da do konca pojedjo okusen obrok. Pred tem so si seveda morali umiti zobe. Dežurni učenci so pogrnili mize ter pripravili prtice in jedilni pribor; po kosilu pa pobrisali mize.

Pri poučevanju nisem imela težav z disciplino. Vedno smo se glede discipline dogovorili. Če niso bili pridni, tudi niso odšli na igrišče. Pri podaljšanem bivanju so se igrali človek ne jezi se, domino, spomin. Nekateri učenci so radi tudi risali ali brali.

Večkrat sem zaradi bolezni nadomeščala učiteljice v drugih razredih. Nadomeščanje sem opravljala tudi v oddelkih od 5. do 8. razreda. Najprej sem jih vprašala, kaj bi raje imeli pri uri: mir ali kričanje. Odločili so se za mir in pouk je nato potekal nemoteno.

Leta 1999 sem se po operaciji tumorja za levim očesom invalidsko upokojila.

Še danes imam lepe spomine na poučevanje v Tomišlju in na Igu.

Iz muzejskega dela

UDK 060.016(497.5)»2016«

1.04 Strokovni članek

Prejeto: 3. 4. 2017

Poročilo o delu Slovenskega šolskega muzeja 2016

Slovenian School Museum in 2016 – Report on Activities

Izvilleček

Slovenski šolski muzej je po letnem delovnem načrtu izpeljal vse začrtane naloge, nekaj manjših sicer v omejenem obsegu, druge, kakor razstavo ob 200-letnici ustanovitve prve javne glasbene šole, pa skupaj z Zvezo slovenskih glasbenih šol tudi zunaj letnega delovnega načrta. Število obiskovalcev se je v letu 2016 v primerjavi z letom prej povečalo za 0,8 odstotka. Na visoki ravni se je ohranilo število izvedb starih učnih ur. Za razvoj muzeja v bodoče je najpomembnejši dogovor z Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport o financiranju postavitve nove stalne razstave Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja, ki je bila pod posebno proračunsko postavko umeščena v proračuna RS za leto 2017 in 2018. Z aktivno udeležbo v skupnih projektih je muzej povečal svojo navzočnost v javnosti.

Abstract

The Slovenian School Museum has carried out all the activities laid down in the annual work plan; some smaller tasks were fulfilled in a limited fashion while others, such as the exhibition on the occasion of the 200th anniversary of the establishment of the first public music school, which was implemented together with the Association of Slovene Music Schools, were outside the annual work plan. The number of visitors in 2016, compared to a year earlier, increased by 0.8 percent. The number of old school lessons has remained as high as before. With regard to the future development of the museum, the most important issue is the agreement with the Ministry of Education, Science and Sport about the financing of the new permanent exhibition *Schooling in Slovenia Through the Centuries*, which has been included as a special heading in Slovenia's budget for 2017 and 2018. Through its active participation in joint projects, the museum raised its public profile.

Ključne besede: muzej, šolstvo, letno poročilo, statistika, stare učne ure

Key words: museum, schooling, annual report, statistics, old school lessons

Muzej je deloval po Letnem delovnem načrtu in Finančnem načrtu, ki ga je 22. marca 2016 sprejel svet muzeja na svoji 13. seji in v skladu s Pogodbo o sofinanciranju dejavnosti Javnega zavoda Slovenski šolski muzej št. C3330-16-224001, ki je bila 18. maja 2016 podpisana z Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport za izvajanje javne službe na področju dediščine šolstva in projekte, za katere se je muzej dogovoril z Uradom za razvoj izobraževanja. Za izid muzejske revije Šolska kronika in za mednarodno sodelovanje je muzej pridobil sredstva za sofinanciranje tudi na razpisih in od soizdajatelja. Prihodki od vstopnin, prodaje publikacij in spominkov v muzejski trgovini je v celoti namenil za

izvedbo in razvoj razvejanih pedagoško-andragoških programov in promocijo muzejske dejavnosti.

Po letnem delovnem načrtu so bile izpeljane vse načrtane naloge, nekaj manjših, tako npr. priprava in natis didaktične igre Podeželska šola ter priprava nove učne ure Kemija, pa so bile zaradi spremenjenih razmer izvedene v omejenem obsegu. Po drugi strani je bilo več nalog in projektov, ki so bili dobro utemeljeni, smiselni in uresničljivi, zaradi različnih vzrokov dogovorjenih tudi med letom ter zato izpeljanih zunaj letnega delovnega načrta. Muzej je tako ob 200-letnici ustanovitve prve javne glasbene šole skupaj z Zvezo slovenskih glasbenih šol v začetku novembra v muzejskih prostorih postavil razstavo Dostopno in plemenito in izdal razstavni katalog z enakim naslovom. Za izvedbo projekta se je tako po organizacijski kot tudi po strokovni strani še posebej zavzel v. d. direktorja mag. Stane Okoliš, ki je bil soavtor in sourednik razstave in kataloga ter je o ustanovitvi šole v letu 1816 prispeval temeljno besedilo.

Za nemoteno delovanje muzeja in za razvoj muzejske dejavnosti v prihodnjih letih je izjemno pomembna ugotovitev, da se je število obiskovalcev v letu 2016 v primerjavi z letom prej povečalo za 0,8 % in da je število izvedb starih učnih ur ostalo na visoki ravni. V primerjavi s prejšnjim letom se je povečal delež obiskovalcev na prireditvah, ki so brezplačne in za katere se vstopnice ne izdajajo. Za razvoj muzeja in vseh njegovih dejavnosti v bodoče pa je najpomembnejši dogovor z Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport o financiranju postavitev nove stalne razstave Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja, ki je bila pod posebno proračunsko postavko umeščena v proračuna RS za leti 2017 in 2018. S postavitvijo nove stalne razstave se muzeju v bodoče odpira nova perspektiva razvoja in še posebej dela z obiskovalci.

Z odprtostjo in dovezetnostjo za skupne projekte z drugimi kulturnimi in izobraževalnimi ustanovami se je precejšen del pedagoške dejavnosti izvedel tudi zunaj matične stavbe. V muzejski zbirki v Hrastniku se je število izvedb in število udeležencev na starih učnih urah Lepopisa v letu 2016 v primerjavi s predhodnim letom v zadovoljstvo tako Slovenskega šolskega muzeja kot tudi Zasavskega muzeja Trbovlje in zasavskih osnovnih šol še povečalo. Z opravljenimi nalogami muzej izkazuje izrazito pedagoško usmerjenost, ki izhaja že iz njegovega poslanstva. Muzej si prizadeva, da svojim obiskovalcem ne ponudi samo vedenja o razvoju šolstva, ampak jim omogoči tudi neposredno doživetje pouka v preteklosti. Muzej je z aktivnimi metodami muzejske prezentacije, ki temeljijo na starih učnih vsebinah, starih didaktičnih načelih in vzgojnih metodah, odpiral vpogled v zgodovino pouka v osnovnih šolah na Slovenskem na zanimiv in za današnji čas privlačen način.

Muzej je ob razvejani pedagoško-andragoški dejavnosti in obsežni pripravi postavitve nove stalne razstave v letu 2016 pripravil in sodeloval pri postavitvi več razstav. Poleg razstave Dostopno in plemenito, ki je nastala na pobudo Zveze slovenskih glasbenih šol, je v sodelovanju z ljubiteljskim fotografom Cirilom Velkovrhom postavil razstavo in izdal razstavni katalog Šolske stavbe na Slovenskem v objemu stoletja, skupaj z Zvezo zgodovinskih društev in Forumom slovanskih kultur razstavo Poti izobraževanja v slovanskem svetu in sodeloval pri postavitvi razstave Nacionalni muzeji Slovenije, ki je skupna razstava vseh državnih muzejev. Z razstavo Šola iz zemlje: učenje visokih Andov je gostoval v knjižnici v Novem mestu in v Kopru, z razstavo Učilnica v naravi: šolski vrt včeraj, danes, jutri pa v Krškem.

V strukturi muzejskega dela je prevladovala preizkušena in uveljavljena metoda, po kateri se delo z muzejskimi predmeti predstavi s postavitvijo na razstavi, razstavne vsebine se promovirajo s pedagoško-andragoški projekti ob razstavah, iz razstavnih vsebin se pripravijo muzejske delavnice in stare učne ure, ob razstavi izide razstavni katalog, v nadaljevanju tudi tematska številka revije Šolska kronika, na razstavno temo se izdajo didaktična igra in replike muzejskih predmetov za prodajo v muzejski trgovini, na koncu pa

se obdelana muzejska tema predstavi še z muzejskim koledarjem. Z eno vsebino se tako sklene celoten krog muzejskih dejavnosti.

Muzej se je sproti odzival na zunanje pobude po sodelovanju. Z aktivno udeležbo v skupnih projektih je povečal svojo navzočnost v medijih in v javnosti. S svojimi prepoznanimi projekti je sodeloval praktično skoraj na vseh, največkrat že dobro uveljavljenih pedagoško-andragoških in drugih prireditvah, ki so segale na področje dejavnosti muzeja. Muzej je na njih učinkovito predstavil svoje projekte s področja zgodovine slovenskega šolstva. Z dnevi odprtih vrat, ki so bili v primerjavi s predhodnim letom spet bolj obiskani, je na podlagi medmuzejskega povezovanja omogočil prost vstop in brezplačen ogled razstav in udeležbo na starih učnih urah in muzejskih delavnicah širšemu krogu zainteresirane javnosti.

Več raznovrstnih oblik sodelovanja je muzej razvijal s šolami, ki so muzeju glavni partnerji, bodisi z obiski in ogledi razstav, z aktivno udeležbo na starih učnih urah, bodisi pri izposoji muzejskih predmetov, posredovanju informacij o zgodovini njihove šole ali svetovanju pri njihovih projektih. Poleg uveljavljenih oblik sodelovanja je v okviru svojih zmožnosti izkazoval odprtost in pripravljenost za njihove potrebe v skupnih projektih. Osnovna šola Simona Jenka v Smledniku se je v muzeju tako predstavila z zbornikom ob 200-letnici ustanovitve in kulturnim programom, ki so ga učenci pred tem izvedli na slavnostni prireditvi pred domačim občinstvom. Praznovanje 150-letnice šolstva in čitalništva v Šentvidu nad Ljubljano prav tako ni moglo miniti brez izposojenih predmetov niti ne brez »gospoda učenika« in njegove Nedeljske šole niti ne brez nagovora direktorja Slovenskega šolskega muzeja.

Oglaševanje in promocija muzejske dejavnosti sta bila poleg občasnega pojavljanja v medijih, ki je bilo intenzivnejše predvsem ob izvajanju posameznih projektov, kot npr. ob praznovanju jubileja 200-letnice ustanovitve prve javne glasbene šole, organizirana z načrtno in sistematično uporabo novih elektronskih in spletnih medijev ter komunikacijskih poti. Razgibano je bilo tudi mednarodno sodelovanje tako z aktivnimi udeležbami na mednarodnih konferencah kot tudi v stikih s primerljivimi muzeji po svetu.

Z izidom dvojne tematske in redne številke muzejske revije Šolska kronika 25/2016 št. 1–2, št. 3 je bila izkazana visoka raven strokovnega in raziskovalnega dela v muzeju. Visoko strokovno raven dela sta potrdila tudi oba razstavna kataloga: Dostopno in plemenito in Šolske stavbe na Slovenskem v objemu stoletja. Prav tako je muzej svoje dejavnosti promoviral z izdajo muzejskega koledarja za leto 2017, z brošuro o pedagoških programih muzeja v šolskem letu 2016/2017 in z drugimi manjšimi tiski in letaki ob posameznih muzejskih projektih ter z objavami e-sporočil na svetovnem spletu in na spletnih socialnih omrežjih.

V prizadevanju za vključitev v projekte ESS se je jasneje pokazalo, da muzej nima dovolj kadrovskega niti finančnega potenciala. Z Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport so potekali pogovori o možnostih dolgoročne rešitve prostorske problematike. Muzej je 10. februarja 2016 obiskala ministrica za izobraževanje, znanost in šport dr. Maja Makovec Brenčič s sodelavci, za njo pa 13. maja 2016 tudi drugi visoki predstavniki ministrstva. Vodstvo muzeja je predstavilo potrebe in želje zavoda za razvoj muzejske dejavnosti za več prihodnjih let ter poudarilo trenutne težave, ki bremenijo delo muzeja. Na sestanku na ministrstvu 4. julija 2016 je ministrica potrdila načrt postavitve nove stalne razstave in njeno financiranje, prizadevanje za nove muzejske prostore pa je ostalo odprto do konca leta.

Število redno zaposlenih je ostalo nespremenjeno, četudi se je obisk v zadnjih letih izredno povečal in so se zelo razširile muzejske dejavnosti ter močno povečal obseg muzejskega dela. Od devetih redno zaposlenih so štirje kustosi/kustosinje, bibliotekarka, konservatorsko-restavratorski tehnik, informator/organizator, kustos/svetovalec in direktor. Pravico do starševskega dopusta je spomladi za dva meseca izkoristil kustos Anton Arko.

Kadrovsko službo je kot prejšnja leta, vendar na deloma spremenjenem delovnem mestu kustos/svetovalec, ki je sestavljeno iz dveh delov v posebej odmerjenem razmerju, vodil Marko Ljubič. Na delovnem mestu informator/organizator sta mu v muzejskem tajništvu pri tem delu pomagali Ksenija Guzej iz podjetja Ratio, hčerinskega podjetja računovodskega servisa Truden&Truden-R, pa Natalija Ramovž. Muzej se je v letu 2016 vključil v sistem E-vem.

Kustos Marko Ljubič je vodil tudi finančno službo muzeja. Pripravljal je podatke za plače in avtorske honorarje ter opravljal druga tekoča finančna opravila. Pripravil je podatke za Letno delovno poročilo in Finančno poročilo za leto 2015, za Letni delovni načrt in finančni načrt 2016 ter izdelal prve projekcije stroškov za plače v letih 2017 in 2018. Izdelal je Načrt razvojnih programov za investicije in za postavitev nove stalne razstave. Pripravil je dokumentacijo za eArhiv e-računov pri Pošti Slovenije. Vzdrževal je stalne stike in skrbel za tekoče usklajevanje s finančno službo MIZŠ in zunanjim računovodstvom Truden&Truden-R. V začetku leta 2016 je bila v poslovanje muzeja vpeljana davčna blagajna, izpeljan pa tudi prehod na WebVasco pri obdelavi prejetih računov.

Marko Ljubič je bil v muzeju v letu 2016 tudi skrbnik integritete, čeprav je že večkrat izrazil prošnjo, da bi bil te naloge razrešen, ker je zaradi prevelikega obsega dela ne more več opravljati. Z ARNES-om je bila dogovorjena obnova domene ssolski-muzej.si, z UNISTAR Office 365 pa vzpostavitev nove domene za e-pošto solski.muzej. Evidenco prihodov, odhodov in dopustov je v programu RIS spremljala Ksenija Guzej. Po delovodniku je v tajništvu prejela 372 zadev, izdala pa je 119 naročilnic. Pripravila je 10 avtorskih, 5 podjemnih pogodb in 5 pogodb o odkupu muzejskih predmetov. Na socialnem omrežju je 1. decembra 2016 odprla nov račun za Instagram in zanj izbrala primeren mobilni telefon. Za objave na spletu in na socialnih omrežjih je fotografirala številne dogodke v muzeju in zunaj njega.

Obsežnega pedagoškega programa muzeja ni bilo mogoče izpeljati brez zunanjih sodelavcev. Vseskozi je moralo biti zasedeno mesto v sprejemnici muzeja, kjer je hkrati delovala tudi muzejska trgovina. Zunanji sodelavci, večinoma študenti, so bili v prvi vrsti potrebni pri izvajanju pedagoške dejavnosti: vodiči za vodenje obiskovalcev po razstavah in pri njihovem uvajanju v stare učne ure in animatorji učnih ur, ki so po starih metodah in s starimi učnimi vsebinami vodili pouk. Za druga specializirana dela pri postavitvi razstav in oblikovanju muzejskih tiskov, za vnos starega knjižnega fonda v sistem Cobiss in druge posebne projekte so bili pritegnjeni tudi drugi zunanji sodelavci, ki so se že v preteklosti izkazali kot zanesljivi in učinkoviti. Za izpeljavo celotnega pedagoškega programa je muzej namenil svoja lastna sredstva od prodaje vstopnic in muzejskih brošur ter replik muzejskih predmetov. Delovanje muzeja je bilo zagotovljeno na vseh področjih muzejskega dela.

S precej omejenimi sredstvi za investicije sta bila dograjena protipožarni sistem in zasilna razsvetljava. Načrt dopolnitve in njene izvedbe je že leta 2015 potrdil požarni inšpektor Peter Rojc z Inšpektorata za požarno varnost pri Ministrstvu za obrambo. S to dopolnitvijo so bile dokončno odpravljene vse pomanjkljivosti in zagotovljene potrebne dopolnitve ter izpeljana uskladitev veljavnega Požarnega reda z novo požarno zakonodajo. Vsi redno zaposleni in večina zunanjih sodelavcev v pedagoški dejavnosti muzeja je 11. februarja 2016 opravila tečaj varstva pri delu, ki ga je izvedlo pooblaščenno podjetje Varnost4.

Vodstvo muzeja si je že pred leti prizadevalo za dopolnitev in posodobitev Sklepa o ustanovitvi javnega zavoda, ki bi muzeju omogočil trdnjšo statusno podlago za delovanje v pristojnosti Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport ter neposredno financiranje razvojno strokovnih nalog, ki jih je muzej za potrebe ministrstva opravljal že v preteklih letih. Na njegovo pobudo, ob podpori sveta muzeja in s soglasjem ter uskladitvijo z Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport je Vlada Republike Slovenije kot ustanovitelj

javnega zavoda na svoji 92. redni seji dne 16. junija 2016 sprejela sklep o spremembah in dopolnitvah Sklepa o ustanovitvi JZ Slovenski šolski muzej (UL RS št. 42/16). Sklep je spremenil in dopolnil Sklep o ustanovitvi JZ Slovenski šolski muzej (UL RS, št. 110/03), in sicer zaradi uskladitve dejavnosti z Uredbo o standardni klasifikaciji dejavnosti (UL RS, št. 69/07 in 17/08) in natančnejše opredelitve javne službe muzeja ter drugih nalog, ki jih izvaja poleg javne službe. Ker je javni zavod ustanovljen na podlagi 28. člena Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, se je z drugimi zavodi, ki so bili ustanovljeni na podlagi tega člena, uskladil tudi postopek imenovanja in razrešitve direktorja zavoda. Skladno s to spremembo direktorja zavoda imenuje in razrešuje svet zavoda s soglasjem ustanovitelja na podlagi izvedenega javnega razpisa.

Člane novega sveta javnega zavoda je Vlada RS kot ustanoviteljica lahko imenovala šele po sprejemu Sklepa o spremembi in dopolnitvi Sklepa. S sklepom dne 7. julija 2016 je v svet JZ Slovenski šolski muzej za mandatno dobo petih let imenovala dr. Eriko Rustja in dr. Anido Sarajlić na predlog ministrstva, pristojnega za šolstvo in go. Nado Zoran na predlog ministrstva, pristojnega za kulturo. Kulturniška zbornica je 6. maja 2016 za člana sveta predlagala ddr. Damirja Globočnika, ki je zaposlen kot muzejski svetovalec v Gorenjskem muzeju, zaposleni pa so 7. aprila 2016 za svojega predstavnika v svetu zavoda izvolili kustosa Antona Arka. Ker razpisa za novega direktorja javnega zavoda pred iztekom mandata dotedanjega direktorja ni bilo mogoče izvesti, je svet zavoda na prvi seji ustanovitelju predlagal, da dotedanjega direktorja mag. Staneta Okoliša do izvedbe razpisa in izbire novega direktorja imenuje za vršilca dolžnosti.

Pri izvajanju letnega delovnega načrta in drugih nalog sta tako med zaposlenimi kot tudi med zunanji sodelavci, vodiči in animatorji starih učnih ur prevladovali spodbudno delovno okolje in pozitivna naravnost.

Redna dejavnost – javna služba

Evidentiranje muzejskih predmetov

Evidentiranje muzejskih predmetov so opravili kustosi v skladu z zbiralno politiko, glede na razdelitev pristojnosti po posameznih zbirkah muzejskih predmetov in glede na letno dinamiko izvedbe načrtovanih nalog. Muzejski sistem Galis je glavno orodje in merilo pri izkazovanju opravljenega dela. Za kustose je bil dostop do sistema na razpolago celo leto brez omejitve. Evidentirani predmeti posameznih kustosov se nanašajo na njihovo konkretno delo v sklopu projektov bodisi pri pripravi razstav, pedagoško andragoških programov, starih učnih ur, delavnic in drugih aktivnostih, bodisi na prevzeme podarjenih ali odkupljenih predmetov in gradiva šolske dediščine, ki jih v muzeju večinoma opravlja sprejemnica, bodisi na njihovo delo na terenu ali na urejanje posameznih zbirk.

Kustos Anton Arko je v programu Word evidentiral 21 letnih poročil II. državne realne gimnazije v Ljubljani, III. državne realne gimnazije v Ljubljani, Državnega konservatorija v Ljubljani in Mestne ženske realne gimnazije v Ljubljani iz obdobja med svetovnima vojnama, ki jih je muzeju tega leta podaril gospod Budnar. Evidentiral je 5 osnovnošolskih in 6 srednješolskih učbenikov za različne šolske predmete, dar ge. Jožice Radešček, in dvesto različnih predmetov in gradiva šolske dediščine iz zapuščine učitelja Ruperta Smolika, ki jo je muzeju podaril njegov sin Marjan Smolik. Kustosinja mag. M. Balkovec Debevec, ki se ukvarja predvsem z etnološko šolsko dediščino, je evidentirala 26 muzejskih predmetov in zbirko gradiva, ki obsega prek 1700 dokumentov. Največ evidentiranega gradiva sodi v zbirko oblačil in tekstila, poleg tega pa evidentirani predmeti sodijo še v zbirke šolskih risb in šolske dokumentacije, v zbirko spričeval, šolskih knjig in v zbirko šolskih zvezkov.

Gradivo o šolski prehrani je kustosinja razvrstila v zbirko šolske prehrane. Prevzeto gradivo z Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport Regresirana in subvencionirana prehrana učencev obsega gradivo ministrstva od šolskega leta 1992/93 do 2008/09 in je zbrano v 5 fasciklih, ki jih sestavljajo 1704 listi dokumentacije, zraven pa so tudi bilteni Statistične informacije Zavoda republike Slovenije za statistiko. Muzeju je gradivo 3. oktobra 2016 izročila Alenka Pavlovec iz sektorja za osnovno šolstvo. Evidentirala je tudi naslednje muzejske predmete: 4 šolske obleke in torbico (Irena Zore), bluzo in obleko (Alenka Pakiž), črn dežnik (Alenka Vidrgar), 6 zvezkov z Gimnazije Kranj (Tita Porenta), 2 zvezka Marije Komatar (Marinka Krisper), Izkaz o uspehu in vedenju, Državna osnovna šola Zapotok 1953–1961 (Tone Škulj), knjiga s posvetilom za uspehe v šoli (dr. Bogomir Mihevc), 2 knjigi s posvetilom za odličen uspeh in zunajšolsko dejavnost (Boris Pintar), 4 dokumenti: poslovilne pesmi ob maturi, »osmrtnica« 8.b, prisega za vstop v 8. razred na VI. državni gimnaziji – Šubičeva, 8.b 1949/50 (Majda Clemenž).

Kustos Marko Ljubič je v sodelovanju s samostojnim konservatorsko-restavratorskim tehnikom Francijem Kadivcem in muzejskim vodičem in animatorjem starih učnih ur Matejem Prevcm v depoju za večje predmete v Zalogu evidentiral 137 muzejskih predmetov. Večina evidentiranih predmetov so učila in učni pripomočki (136), en predmet (elektro omarica) pa spada v zbirko izdelki učencev/učiteljev. Muzeju so jih v preteklih letih podarili Srednja šola tehniških strok Šiška (31 predmetov), Gimnazija Tolmin (104 predmete) in Srednja šola medicinskih sester (1 predmet). Med evidentiranimi predmeti je še šolska torba, ki jo je muzeju v letu 2016 podarila ga. Mija Brak-Gorjup, in gosje pero z razstave Pišem, torej sem! poznavalca pisal g. Marka Drpića. Večina evidentiranih predmetov spada na naravoslovno-tehniško področje in pomeni veliko obogatitev za zbirko učil za pouk fizike in tehnike in sploh za pripravo občasnih in stalne razstave o zgodovini šolstva.

Dr. Branko Šuštar, kustos arhivske zbirke, pristojen za zbirke učil za matematiko, šolskih zvezkov in šolsko dokumentacijo, je za zbirke, ki jih ureja, prevzel in evidentiral muzejske predmete, ki so popisani v akcesijski knjigi na muzejski sprejemnici. V programu Word je evidentiral šolske naloge za risanje Alberta Čebulja, roj. 1918, učenca višjih razredov I. drž. gimnazije (1930–1937) ter njegove risbe kot študenta Univerze v Ljubljani, zvezek priprav na pouk Jožeta Pobjiča (1948), Dnevnik šolskega dela iz OŠ Mežica iz šol. leta 1946/47, štiri velike šolske zvezke Špele Porenta za pouk kemije, fizike in biologije na Gimnaziji Kranj iz 80. let 20. stoletja, spričevala in šolski zvezek za sadjarstvo Stanislava Zaplotnika, roj. 1910, učenca ljudske šole Goriče in Kmetijske šole Grm (1916–1931) in zvezke za matematiko, gospodarsko računstvo in učbenik za strojepis s kontrolnimi nalogami Majde Mihelič, učenke upravno-administrativne šole okrog leta 1975.

Kustosinja Mateja Ribarič je na terenu (Podružnična šola Notranje Gorice, Viški vrtci Ljubljana) pregledala predmete, ki so jih namenili za odpis, ter med temi določila tiste, ki v skladu z zbiralno politiko sodijo v zbirke Slovenskega šolskega muzeja. V fototeko je prevzela več fotografij, ki so jih obiskovalci sami prinesli v muzej. Posamezne predmete je fotografirala in popisala, med temi je 15 didaktičnih kompletov avdiovizualne zbirke vpisala v Galis v (evidentiranje, akcesija, inventarizacija), druge pa popisala v Wordov dokument (zbirka fotografij in avdiovizualna zbirka). Kustosinja Mateja Ribarič je v letu 2016 evidentirala skupno 126 muzejskih predmetov. Med njimi so 103 predmeti avdiovizualne zbirke, ki so bili muzeju podarjeni in 23 odkupljenih fotografij v zbirki fotografij. V avdiovizualni zbirki je evidentirala prevzetih 15 diafilmov, 10 brošur in 15 didaktičnih kompletov, ki so vpisani v sistemu Galis iz Viških vrtcev Ljubljana, in 63 gramofonskih plošč, evidentiranih v programu Word iz Podružnične šole Notranje Gorice. Večina evidentiranih fotografij predstavlja zanimive fotografije šolskih razredov družine Puhar, ki jih je muzej odkupil od Lilijane Krstevski.

Evidentiranje muzejskih predmetov 2016

Kustos/kustosinja	Realizacija 2016	Načrt 2016	Indeks
Anton Arko, kustos	232	50	4,64
Mag. M. Balkovec Debevec, muzejska svetnica	27	25	1,08
Marko Ljubič, višji kustos	137	30	4,56
Mateja Ribarič, muzejska svetovalka	126	30	4,20
Dr. Branko Šuštar, muzejski svetnik	3. arh. škatle	25	1,00
Skupaj	547	160	3,41

Dokumentiranje muzejskih predmetov

Dokumentiranje je poleg evidentiranja muzejskih predmetov temeljno strokovno delo v muzeju in se nanaša na podrobno obravnavo muzejskih predmetov ter njihovo pripravo za razstave in druge muzejske dejavnosti. Samo dobro obvladovanje muzejskih predmetov lahko v povezavi z dobrim poznavanjem šolske preteklosti omogoči strokovno suvereno in neoporečno predstavljanje muzejskih pedagoško-andragoških programov in razstavnih ter drugih muzejskih projektov v javnosti. Dokumentiranje in odnos do tega dela zato v muzeju med drugim izraža tudi razmerje strokovnih delavcev do strokovnega dela kot temelja strokovnosti v vsakem muzeju. Ker se zaradi načrtovanih muzejskih projektov zlasti časovna dinamika začrtanih nalog tako znotraj posameznega leta kot tudi med leti precej spreminja, so kustosi toliko bolj odgovorni, da opravijo vsaj minimalno postavljene naloge in vzdržujejo pozitivno naravnost do temeljnih zahtev muzejskega dela.

Kustos Anton Arko, ki je bil v letu 2016 urednik tematske številke in sourednik redne številke muzejske revije Šolska kronika, je v letu 2016 v sistem Galis dokumentiral načrtovanih 90 muzejskih predmetov v zbirki učbeniki dvojniki, ki je urejena na podlagi šolskih predmetov. Zbirka je pomemben vir za proučevanje določenega šolskega predmeta v različnih obdobjih. Kustos je v letu 2016 dokumentiral osnovnošolske in srednješolske učbenike za pouk nemškega jezika. Muzejski obiskovalci pogosto pregledujejo to zbirko, saj so v njej po šolskih predmetih na enem mestu zbrani praktično skoraj vsi učbeniki, ki so jih uporabljali v šolah na Slovenskem od začetka 19. stoletja pa do današnjih dni.

Kustosinja Marjetka Balkovec Debevec je v letu 2016 zbrala podatke za dokumentiranje 26 muzejskih predmetov in večjo enoto gradiva. Predmete in gradivo, ki so bili popisani v programih Word in Excel, je v začetku leta 2017 začela vpisovati v sistem Galis, kamor bo vpisala tudi druge predmete za načrtovano število 30 predmetov za leto 2016.

Kustos Marko Ljubič, ki v nazivu svetovalec za muzej opravlja tudi finančne in kadrovske naloge, je v sistem Galis dokumentiral 30 muzejskih predmetov. Poleg podarjene usnjene šolske torbe in podarjenega gosjega peresa, ki je predvideno za načrtovano novo postavitev stalne razstave, je dokumentiral/inventariziral 28 predmetov tehniške dediščine šolstva, ki jih je muzeju podarila Gimnazija Tolmin.

Kustos dr. Branko Šuštar, muzejski svetnik, pristojen za arhivsko zbirko in zbirke učil za matematiko, šolskih zvezkov in šolske dokumentacije, podatkov o dokumentiranju muzejskih predmetov že avgusta 2016 niti na večkratno opozorilo za dopolnitev polletnega poročila ni posredoval. Muzejski sistem Galis tako v letu 2015 kot tudi v letu 2016 ne izkazuje nobenega njegovega vpisa. Načrtovano število dokumentiranih muzejskih predmetov za leto 2016 bo zaradi obsežnega dela s pripravo in izvedbo 38. Zborovanja Zveze zgodovinskih društev Slovenije z mednarodno udeležbo Zgodovina izobraževanja, ki je bilo med 28. in 30. septembrom 2016 na Ravnah na Koroškem, in zaradi postavitve mednarodne gostujoče razstave Pot izobraževanja pri slovanskih narodih ob koncu leta realizirano v prvem trimesečju leta 2017.

Kustosinja Mateja Ribarič je v sistemu Galis v skladu z zbiralno politiko v letu 2016 dokumentirala (akcesija, inventarizacija) 253 muzejskih predmetov: 188 fotografij v zbirki fotografij in 65 razglednic v zbirki razglednic. V akcisijsko knjigo avdio-vizualne zbirke je vpisala še 15 didaktičnih kompletov diapozitivov, avdiokaset in brošur. V zbirki fotografij je dokumentirala 121 fotografij šolskih stavb (od inv. št. ZF 3938 do inv. št. ZF 4058), od tega je bilo 95 podarjenih, 26 pa odkupljenih. Poleg tega je iz fizične inventarne knjige v sistem Galis prenesla in v njem dokumentirala še 67 fotografij različne šolske tematike (od inv. št. ZF 3891 do inv. št. ZF 3937/8). V zbirki razglednic je bila večina od 65 dokumentariziranih/inventariziranih razglednic v letih med letoma 2010 in 2015 odkupljena od zasebnega zbiralca Miša Goriča. Med motivi prevladujejo motivi šolskih zgradb iz krajev, ki jih zbirka še ne pokriva, in skupinske slike učencev.

Dokumentiranje muzejskih predmetov 2016

Kustos/kustosinja	Realizacija 2016	Načrt 2016	Indeks
Anton Arko, kustos	90	90	1,00
Mag. M. Balkovec Debevec, muzejska svetnica	30	30	1,00
Marko Ljubič, višji kustos	30	30	1,00
Mateja Ribarič, muzejska svetovalka	253	60	4,20
Dr. Branko Šuštar, muzejski svetnik	0	30	0,00
Skupaj	306	240	1,67

Digitaliziranje muzejskih predmetov in gradiva o zgodovini šolstva

Večji del digitalizacije muzejskih predmetov in predvsem gradiva o zgodovini šolstva so izvedli zunanji sodelavci: muzejski vodiči in animatorji starih učnih ur v projektu Dokumentacijski center za zgodovino šolstva in pedagogike, precej manjši del pa tudi redno zaposleni strokovni delavci muzeja. Kustos Anton Arko je v prvi polovici leta 2016 digitaliziral prispevke Etbina Bojca Kratke biografije naših starih šolnikov, ki jih je v šestdesetih letih objavil na 86 straneh v reviji Nova pot – glasniku slovenskega duhovniškega društva. Muzejski vodič in animator starih učnih ur Marko Novak je v istem obdobju še enkrat pregledal zelo obsežno digitalizirano gradivo map (vseh osnovnih) šol in naknadno digitaliziral napačno in pomanjkljivo digitalizirano gradivo. Matej Hrstar, prav tako vodič in animator starih učnih ur, je ob vpisu 107 evidentiranih muzejskih predmetov v sistem Galis v več časovnih obdobjih s prekinitvami v letu 2016 digitaliziral 66 šolskih spričeval in druge šolske dokumentacije iz odkupa od zbiratelja Ulčarja. Višji kustos Marko Ljubič je vse muzejske predmete, ki jih je evidentiral in dokumentiral v sistem Galis, z digitalnim fotoaparatom tudi digitaliziral. Zunanja sodelavka Maja Hakl Saje, muzejska vodička in animatorka starih učnih ur, je po vrnitvi s porodniškega dopusta od avgusta 2016 v različnih časovnih zaporedjih do konca leta digitalizirala 64 map šol iz fonda Gimnazije: Ajdovščina – Komenda, 38 map šol iz fonda Administrativne in ekonomske šole, precej obsežne šolske mape iz fonda Industrijske šole (Industrijska šola Litostroj - Ljubljana, Industrijska šola za optiko in steklopihaštvo - Ljubljana, Industrijska šola Rogaška Slatina), iz fonda Strokovne šole (Zbirna mapa Strokovnih šol v Sloveniji), iz fonda Vajenske šole: Ajdovščina – Ljubljana (Šola za učence v gospodarstvu kovinske stroke) in iz fonda Vajenske šole: Ljutomer – Železniki (Vajenska šola za razne stroke). Digitalizirala je tudi delovni zvezek Praktični pouk – Elektroniki, Energetiki, I. del, ki je shranjen v mapi Industrijske šole Litostroj. V zbirki fotografij v fototeki je do konca leta 2016 digitalizirala tudi skupno 1169 fotografij šolskih stavb in fotografij iz nekdanje razstavne zbirke. Digitalnih posnetkov teh fotografij je še več, ker je nekatere zaradi sporočilnosti digitalizirala

obojestransko, vse pa zaradi lažje nadaljnje uporabe tudi v nižji resoluciji. Slikovno gradivo je digitalizirala tudi za muzejski koledar in predvsem arhivsko gradivo (dokumenti iz Nadškofijskega arhiva Ljubljana) za razstavo Dostopno in plemenito – ob 200-letnici ustanovitve prve javne glasbene šole. Prav tako je bilo digitaliziranih več predmetov, gradiva in dokumentov, odbranih v pripravo za stalno razstavo, posebej za vzorčno obdobje prosvetljenega absolutizma, ki je dostopno na e-mreži muzeja: SŠM odprto, STALNA RAZSTAVA – NOVA). Zlasti iz zbirk fotografij in razglednic je bilo digitalizirano slikovno gradivo za razstave, objavo v reviji Šolska kronika in za druge muzejske tiske.

Novi muzejski predmeti in gradivo o zgodovini šolstva

Kakor prejšnja leta je bil večji del prevzetih predmetov in gradiva šolske dediščine muzeju podarjen. Najpogosteje so darovalci predmete sami prinesli v muzej. Na muzejski sprejemnici so bili najprej popisani in evidentirani v akcesijski e-knjigi, nakar so bili razporejeni pristojnim kustosom po posameznih muzejskih zbirkah. V nekaterih primerih so kustosi pri prevzemu podarjenih predmetov zelo aktivno sodelovali. Na pobudo kustosinje mag. Marjetke Balkovec Debevec je tako muzej z Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport prevzel gradivo o regresirani/subvencionirani prehrani učencev, ki bo služilo pri pripravi načrtovane razstave o šolski prehrani čez nekaj let. Kustosinja Dokumentacijskega centra je dala pobudo tudi za prevzem predmetov za tekstilno zbirko, za prevzem spričeval in za zvezke. Kustosinja Mateja Ribarič je bila pobudnica za prevzem predmetov šolske dediščine iz podružnične osnovne šole Notranje Gorice in iz Viških vrtcev Ljubljana. Med darovalci predmetov je prevladovala močna zavest, da je vredno in potrebno ohranjati šolsko dediščino za prihodnje rodove. Za popis, za vnos podatkov v akcesijsko knjigo, za evidentiranje v sistemu Galis in za razporeditev predmetov v posamezne muzejske zbirke je bila na muzejski sprejemnici določena Natalija Žižić, za popis, evidentiranje in dokumentiranje knjižničnega gradiva v sistemu Cobiss pa samostojna bibliotekarka Polona Koželj v pedagoški knjižnici. Predmete šolske dediščine so muzeju v letu 2016 podarili: Cvetka Zaplotnik, Domen Srebot, Franc Kuzmič, Goranka Kreačič, Veselko Guštin, Ivo Saksida, Joško Rozina, Majda Mihelič, Marjan Dolgan, Marjan Smolik, Metka Sivec, Mija Brak Gorjup, Nevenka Gorjanc, Taja Gubenšek in Tita Porenta. Med podarjenimi predmeti je bilo več šolskih zvezkov, spričeval, šolskih naznanil, izkazov o uspehu in druge šolske dokumentacije, manj pa tudi dnevnikov šolskega dela in osebnih bibliografij, vse je s sprejemnice za inventarizacijo v pristojnih muzejskih zbirkah prevzel kustos arhivske zbirke. Druge podarjene in popisane predmete, fotografije, osebne šolske predmete in zapuščine učiteljev (dr. Alberta Čebulja, prof. na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani), pisala, razne merilne naprave, vzorce in šablone, matematične trikotnike, šolske atlase, zapiske predavanj, ocenjevalne liste, ročno izdelane zemljevide, šolsko torbo in digitalizirane fotografije pa so prevzeli kustosi, pristojni za druge muzejske zbirke. Muzeju so predmete šolske dediščine poleg posameznikov podarile tudi šole: PŠ Notranje Gorice (gramofonske plošče), OŠ dr. Antona Debeljaka Loški Potok (prosojnice za tehnični pouk) in Viški vrtci (diaprojektor z didaktičnim kompletom Cicibanove urice in serijo barvnih diapozitivov za predšolsko vzgojo). Knjižnično gradivo, ki ga je prevzela, popisala in obdelala bibliotekarka Polona Koželj, so muzeju v letu 2016 podarili: Nevenka Gorenšek, Irena Groznik, Barbara Ježek, Jožica Radešček, Jure Jurančič, Stanislav Kocjan, Bogdan Kolar, Mira Kunaver, M. Budnar, Marjan Dolgan, David Movrin, Milica Rakovič, Radovan Riedl, Ivo Saksida, Danijela Trškan. Med prejetim gradivom prevladujejo starejši učbeniki in šolske knjige iz konca 19. stoletja in iz celotnega 20. stoletja, letna poročila iz prve polovice 20. stoletja, nekaj novejših knjig pa so darovalci podarili kot njihovi avtorji in soavtorji (Kolar, Movrin, Trškan). V muzejski depo za večje predmete v Zalogu so bile v letu 2016 neposredno prevzete tudi štiri male stavnice in stenski zemljevid s Turjaka, roč-

ni zemljevidi, učbeniki in zapiski s predavanj iz Hribarjeve hiše v Rožni dolini v Ljubljani, trojna skripta s Fakultete za socialno delo, telovadni konj iz Zavoda za slepe in slabovidne v Ljubljani, knjižni pult, stojalo za revije in časopise ter stenski zemljevid iz Gimnazije v Novi Gorici ter učbeniki, šolske knjige in učila iz Srednje šole tehniških strok Šiška in Srednje frizerske šole Ljubljana. Vsi navedeni predmeti so bili muzeju podarjeni. Prav tako je tudi župnija Pirniče muzeju darovala harmonij, ki so ga med vojnama uporabljali v pirniški šoli, kot muzejski eksponat za razstavo Dostopno in plemenito.

Odkupi muzejskih predmetov

Muzej je manjši del novih predmetov šolske dediščine, ki so mu bili v odkup ponujeni, v skladu s finančnimi možnostmi in po kriterijih zbiralne politike tudi odkupil. Pri izbiri in oceni vrednosti ponujenih predmetov za odkup so za vsak odkup posebej sodelovali najmanj trije kustosi. V letu 2016 je muzej izvedel 5 odkupov: štirikrat od Lilijane Krstevski in enkrat od Darka Bistroviča. Iz lastnih prihodkov je za odkupljene predmete namenil skupaj 630 EUR. Večina odkupljenih predmetov so fotografije (Krstevski), manjši del odkupa pa je arhivsko gradivo, 36 dokumentov zasebnega izvora o delovanju učitelja Stanislava Vrezca, o šolstvu iz obdobja med drugo svetovno vojno iz Bele krajine (Bistrovič). Med fotografijami so posnetki vrtca in male šole na Prulah iz leta 1968, tečajnikov gospodarske fakultete pred Kočo pod Bogatinom iz leta 1949, učenke ljubljanskih uršulinskih šol iz leta 1943, več fotografij družine Puhar in drugih fotografij ter razglednic s šolsko tematiko. Med odkupljenimi predmeti je tudi zapuščina nadučitelja Hitija z Doba z več fotografijami, osebno korespondenco, izkaznicami, zvezki in drugo dokumentacijo. Poleg lesene puščice sta bili med odkupljenimi predmeti tudi dve starejši (nemški) knjigi in XXXV letnik Ljubljanskega zvona iz leta 1915.

Izposoja muzejskih predmetov

Muzejski predmeti, ki jih je Slovenski šolski muzej v letu 2016 iz svojih zbirk izposojal zainteresiranim uporabnikom, so bili v prvi vrsti učila, učbeniki, šolska oprema stare učilnice, učiteljske obleke, tekstil ter pisalni pribor. Zanimanje zanje je bilo na ravni kakor v zadnjih letih. Večji del izposojenih muzejskih predmetov je bil namenjen za jubilejne šolske razstave, za informativni dan (stare učiteljske obleke), za verifikacijo OI-SCD na Fakulteti za družbene vede in za raznovrstne šolske prireditve ter delavnice. Po kronološkem zaporedju so zaprosile (manjše) muzejske predmete iz matične stavbe na Plečnikovem trgu št. 1 in večje iz depoja v Zalogu za posamezne šole in druge organizacije med letom prevzeli naslednji prosilci:

9. februarja 2016, Jasna Zadnikar,
10. februarja 2016, OŠ Alojzija Šuštarja – Gašper Kvartič,
11. februarja 2016, Gimnazija Jožeta Plečnika – Anamarija Štivec,
17. marca 2016, Moderna galerija – Lara Štrumej,
4. aprila 2016, Pokrajinski muzej Kočevje – Ivan Kordiš,
14. aprila 2016, OŠ Šmartno pod Šmarno goro – Maksimiljan Košir,
6. maja 2016, Temma-x – Barbara Krmelj,
10. maja 2016, Gorenjski muzej Kranj, podoba učitelja – Nataša Kokošinek,
27. maja 2016, Društvo Blaž Potočnikova čitalnica – Brane Kopač,
30. maja 2016, Slovenski etnografski muzej – Janja Žagar,
6. junija 2016, RK Produkcija – Robert Končar,
7. junija 2016, Čipkarska šola Idrija: 140-letnica delovanja šole – Leja Tominec,
9. junija 2016, OŠ Alojzija Šuštarja – Gašper Kvartič,
21. junija 2016, Razstava čipkaste vezi, Slov. etnografski muzej – M. B. Debevec,
2. septembra 2016, Muzej novejšje zgodovine – Marko Štepec,

3. oktobra 2016, Srednja grad., geod. in okoljevar. šola Ljubljana – A. T. Grgurič,
3. oktobra 2016, Srednja šola tehničnih strok Šiška – Janez Kroječ,
13. oktobra 2016, Milan Mrzel,
19. oktobra 2016, Mobinet založništvo d.o.o.,
8. novembra 2016, Osnovna šola Mirna.

Koordinacijo pri izposoji muzejskih predmetov in izdaji reverzov je vodila Ksenija Guzej. Pri pripravi muzejskih predmetov za izposojeno sta ji v matični stavbi pomagala predvsem kustos Marko Ljubič z manjšimi muzejskimi predmeti (pisala in drugi šolski pripomočki) in kustos Anton Arko (učbeniki), v depozu za večje muzejske predmete (šolske klopi, šolska tabla, stoli) pa samostojni konservatorsko-restavratorski tehnik Franci Kadivec. Predvsem pri izposoji muzejskih predmetov iz tekstila (čipke, učiteljske obleke) je sodelovala tudi kustosinja mag. Marjetka Balkovec Debevec.

Konserviranje in restavriranje muzejskih predmetov ter izdelava replik

Samostojni restavratorsko-konservatorski tehnik Franci Kadivec je svoje delovne naloge v pretežnem delu svojega delovnega časa opravil v restavratorsko-konservatorski delavnici Slovenskega šolskega muzeja v prostorih Srednje šole tehniških strok Šiška na Litostrojski cesti 54 v Ljubljani. Kakor v preteklih letih so njegove delovne naloge poleg konserviranja, restavriranja in izdelave replik muzejskih predmetov v nekdanjih delavnicah litostrojske poklicne šole zajemale tudi pripravo predmetov za izposojeno in prevoz, potrebna dela za razstave, izdelavo pripomočkov ter popravila in vzdrževanje muzejske stavbe na matični lokaciji na Plečnikovem trgu 1. Prav tako je v dislociranem depozu, ki ga ima muzej v najemu od Zavoda RS za blagovne rezerve v Zalogu, skrbel za preventivno čiščenje muzejskih predmetov, urejanje in spremljanje vlage, temperature in mikroklima, za varovanje pred škodljivci/glodavci, insekti, bakterijami in plesnimi. Pazil je na pravilno hrambo muzejskih predmetov, na njihovo označevanje in na vzdrževanje depojskih regalov in podesta. Kustosom je pomagal pri inventarizaciji in popisih muzejskih predmetov in pri njihovi izposoji. Sodeloval je pri izposoji večjih predmetov iz depozu v Zalogu, ki so jih šole uporabile predvsem za opremo zgodovinske učilnice (šolskih klopi, stolov, katedra, zemljevidov, šolskih tabl, učnih slik, cesarske slike in razpela). Poleg šolskih knjig, učbenikov, črnilnikov, pisal in zvezkov iz drugih oddelkov muzeja je prav šolska oprema nepogrešljiv inventar vsake razstave in prireditve ob praznovanju šolskih jubilejev. Leta 2016 je samostojni konservatorsko-restavratorski tehnik tako pomagal pri izposoji predmetov Gimnaziji Kočevje, OŠ Šmartno pod Šmarno goro, Blaž Potočnikovi čitalnici (za osnovne in srednje šole v Šentvidu nad Ljubljano) in OŠ Mirna za pripravo razstav, zgodovinskih učnih ur in za druge kulturne prireditve. Poleg nalog v konservatorsko-restavratorski delavnici in v depozu je deloval tudi na terenu (Turjak, Gimnazija Nova gorica), kjer je pomagal pri evidentiranju in prevozi muzejskih predmetov, po potrebi pa je delovne naloge opravil tudi pri postavitvi razstav, skrbi za požarno in delovno varnost v matični stavbi muzeja in izvršil potrebna dela pri razstavah na gostovanjih. Skrbel je za prevzem predmetov in za lastno strokovno izpopolnjevanje in izobraževanje ter sodeloval pri delu Društva restavradorjev Slovenije. V Narodni galeriji se je 11. maja 2016 udeležil strokovnega posveta, na katerem je predavatelj z Biotehnične fakultete predstavil uničevanje larv (ličink črvov) s toplotnim učinkom valovanja, s svojim delom pa so se predstavili tudi drugi člani društva. Intenzivneje je sodeloval s kustosi pri načrtovanju nove postavitve stalne razstave Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja. Pri urejanju depozu v Zalogu je očistil, konserviral in pripravil za hrambo in evidentiranje 21 primerkov učil za učence poklicnega izobraževanja za električarje iz 50. in 60. let 20. stoletja iz Srednje šole tehniških strok Šiška, ki so namenjeni za pripravo razstave ob bližnji 70-letnici ustanovitve strokovne šole Litostroj. S kustosom Markom Ljubičem je očistil in za popis

in evidentiranje pripravil 26 predmetov, ki so bili pred nedavnim prevzeti iz Gimnazije Tolmin. Za razstavo Gimnazije Kočevje je pripravil 6 fizikalnih muzejskih predmetov iz stekla, katere je očistil, poliral in pripravil za prevoz. Restavriral je staro rusko računalno za uporabo na učnih urah, za nemoteno izvajanje pedagoške dejavnosti v muzeju pa še 24 replik kovinskih stilusov in dve šolski palici. Posebno pozornost je posvetil označevanju in pritrjevanju inventarnih števil na muzejskih predmetih, izboru materialov in načinu označitve. Z njim je sodeloval tudi pri pripravi predmetov za razstavo, ki jo bo muzej leta 2017 ob 70-letnici strokovnega šolstva pripravil skupaj s Srednjo šolo tehniških strok Šiška, v kateri že več let deluje tudi muzejska delavnica. Pripravil je tudi osnutek de-pojskega pravilnika za dislociran depo v Zalogu. Za predstavitev na razstavi Dostopno in plemenito ob 200-letnici ustanovitve prve javne glasbene šole je pripravil deset muzejskih predmetov (muzikalij). Restavriral je harmonij, sodeloval je tudi pri njegovem prevzemu, in helikon, konserviral pa oboo, klarinet, harmoniko, pozavno, dve violini, trobento, prečno flavto, violončelo in notno stojalo. Pomagal je tudi pri postavitvi razstavnih panojev ter druge razstavne opreme v razstavni sobi. Prav tako je sodeloval pri postavitvi in nabavi panojev za razstavo Šolske stavbe na Slovenskem v objemu stoletij. Pomagal je tudi pri pripravi razstavnega prostora in sodeloval na odprtju razstave. Štiri zvezke časopisa Učiteljski tovariš je pripravil za novo vezavo in restavriranje. Za ogledno učilnico je restavriral dva lesena obešalnika, za izvajanje učnih ur pa je 14. septembra 2016 restavriral vakumsko črpalko ter iz depoja v Zalogu priskrbel zemljevid SFRJ in ga pripravil (konserviral) za sodobni pouk zgodovine. Za muzej športa je v depaju Slovenskega šolskega muzeja prevzel in shranil mizo za namizni tenis in stare smuči, za Zavod za slepe in slabovidne pa je skupaj s kustosi decembra pregledal ohranjene predmete, za katere bo pripravil predlog za pravilno hranjenje. Prevzete predmete je pred popisom očistil in poskrbel za njihovo pravilno hranjenje. Urejal je muzejske depojske prostore, gornje etaže regalov in v njih shranjene muzejske predmete. V Gimnaziji Nova Gorica je prevzel podarjen knjižničarski pult. V Centru civilne zaščite Ig se je 30. avgusta 2016 udeležil seminarja za poverjenika civilne zaščite, poleti in jeseni 2016 pa je organiziral in vodil tudi delo za posodobitev protipožarnega varovanja muzejskih prostorov na Plečnikovem trgu 1.

Konservatorsko-restavratorski posegi/izdelava replik 2016

Vrsta posega	Opravljen dela	Realizacija 2016	Načrt 2016	Indeks
Konserviranje	Čiščenje, impregnacija, politura (šolska oprema, učila, učni pripomočki, muzikalije) Srednja šola tehniških strok – 21, Gimnazija Tolmin – 26, Gimnazija Kočevje – 6, glasbene šole: razstava – 10, Učiteljski tovariš – vezava – 4, SŠTS – zemljevid	68	35	1,94
Restavriranje	Obnova, utrjevanje, dodelava, kitanje, barvanje, lepljenje (računalo, harmonij in helikon za razstavo, vakumska črpalka, lesena obešalnika)	6	5	1,20
Izdelava replik	Kopije predmetov za muz. delavnice in učne ure (kovinski stilusi 24x, šolska palica 2x)	26	25	1,04

Pedagoška knjižnica

Bibliotekarska dela v muzejski specialni knjižnici je opravljala vodja knjižnice, samostojna bibliotekarka Polona Koželj. Pri vsakodnevnem strokovnem delu sta ji pomagala tudi kustos Anton Arko ter upokojena bibliotekarka Tatjana Hojan, ki je kot prostovoljka sodelovala predvsem pri svetovanju tako zunanjim kot notranjim uporabnikom knjižničnega gradiva. Na projektu vpisovanja starega knjižnega fonda v sistem Cobiss je delo nadaljevala zunanja sodelavka Darja Tavčar. Knjižnična dejavnost muzeja zagotavlja dostopnost specializiranih informacij s področja zgodovine šolstva tako za ustanovo kot za zunanje uporabnike. Knjižnica gradi specializirano knjižnično zbirko s področja šolstva, zbira, obdeluje, hrani in posreduje specializirano knjižnično gradivo. Gradivo zbira predvsem z darovi, manj pa tudi z nakupi.

V letu 2016 sta bibliotekarka Polona Koželj (272) in kustos Anton Arko (32) v knjižnici evidentirala in popisala skupno 304 enote podarjenega knjižničnega gradiva, poleg tega pa sta popisala še 108 enot gradiva, ki je bilo poslano za depo v Zalogu. Knjižnica je prevzela 1538 enot ponujenega odpisanega gradiva iz sorodnih ustanov, med njimi predvsem specialnih knjižnic, ki jih je bilo treba predhodno izbrati z ozirom na zbiralno politiko muzeja. Z nakupom je knjižnica pridobila 149 enot gradiva (28 monografij in 121 serijskih publikacij), podarjenih je bilo 187 enot (115 monografij in 72 serijskih publikacij), z domačo medknjižnično izmenjavo pa še 89 enot (53 monografij in 36 serijskih publikacij).

Knjižničarji so v prvi vrsti zagotavljali zadovoljstvo uporabnikom gradiva. Z referenčnimi pogovori so jim pomagali pri iskanju informacij in jim za uporabo pripravljali iskano gradivo. Informacije so posredovali tudi po telefonu (89-krat) in po e-pošti (62-krat). Kljub vsesplošni uporabi digitalnih tehnologij se uporabniki še vedno pogosto odločajo za fotokopiranje gradiva. V letu 2016 je bilo za uporabnike izdelanih 1475 kopij gradiva, ob tem pa še 247 skenov in 806 digitalnih fotografij. Za medknjižnično izposajo je bilo posredovanih 9 publikacij. V letu 2016 je bil posodobljen Pravilnik o splošnih pogojih poslovanja specialne knjižnice Slovenskega šolskega muzeja. Vodja knjižnice je tudi skrbela, da se je redno zapisovala statistika knjižnice, da so se podatki pošiljali v Center za razvoj knjižnic v NUK in da je bil čitalniški prostor, zlasti pred prireditvami in po njih, urejen in prijazen do obiskovalcev.

Ker je večji del dokumentacijske zbirke (mape in letna poročila šol) shranjen v prostorih knjižnice in čitalnice, so to gradivo uporabnikom izročali tudi zaposleni v knjižnici. V letu 2016 je bilo v uporabo izročenih 32 map šol (OŠ Bled, OŠ Zasip, OŠ Notranje Gorice, OŠ Breznica, OŠ Gabrovka, OŠ Kompole, OŠ Štore, OŠ Teharje, OŠ Javorje, OŠ Črna na Koroškem, OŠ Žerjav, OŠ Blatna Brezovica, Živinorejsko-veterinarska šola Kočevje, OŠ Babno Polje, OŠ Tržišče, OŠ Vrtača, OŠ Ledina Lj. - center, OŠ Franc Rozman Stane, Lj. - Šentvid, OŠ Jožeta Moškriča, OŠ Ljubljana Sv. Jakob, OŠ Spodnja Šiška, OŠ Prevalje, OŠ Prežihov Voranc Jesenice, OŠ Toneta Čufarja Jesenice, OŠ Kranjska Gora, OŠ Veliki Dol, OŠ Bohinjska Bela, OŠ Mozelj, OŠ Stara Cerkev in OŠ Zgornja Polskava) in 6 letnih poročil (Klasična gimnazija Ljubljana 2x, Gimnazija Kranj 2x, II. državna realna gimnazija, Državna klasična gimnazija v Mariboru).

Polona Koželj je v letu 2016 v sistem Cobiss vpisala 618 enot knjižničnega gradiva (372 monografij in 246 serijskih publikacij). Pri vpisovanju monografij je 281 enot prevzela iz Cobiba, 37 enot je inventarizirala kot dvojnike, za 54 enot gradiva pa je vpise kreirala sama. V bazo Conora je vpisala 18 novih normativnih vpisov. 5. februarja 2016 je pridobila dovoljenje B2 za vzajemno katalogizacijo sestavnih delov v sistemu Cobiss.si. Od takrat naprej je prevzela tudi vodenje bibliografij za zaposlene v Slovenskem šolskem muzeju. V

letu 2016 je kreirala 18 zapisov za osebne bibliografije. Še naprej se je izobraževala za delo v sistemu Cobiss. Z uspešno opravljenim izpitom je 23. septembra 2016 pridobila dovoljenje B2 tudi za vzajemno katalogizacijo kontinuiranih virov, 17. novembra 2016 pa se je v NUK-u udeležila tečaja Katalogizacija neknjižnega gradiva: drobni tiski in slikovno gradivo. 10. februarja 2016 se je v NUK-u udeležila predavanja Knjižnična statistika – namen in uporaba. Prav tako se je 22. in 23. novembra 2016 na Inštitutu informacijskih znanosti (IZUM) v Mariboru udeležila mednarodne konference Cobiss, ki jo IZUM pripravi vsako drugo leto, med drugim tudi za seznanitev z vsebinskimi in tehnološkimi novostmi sistema. Z izkazanim delom v preteklih letih je bibliotekarka Polona Koželj 1. decembra 2016 napredovala v naziv samostojni bibliotekar.

Statistika knjižnice 2016

Pregledane publikacije	2016	2015	Indeks
Pregledane monografske publikacije (n. in z. uporabniki)	13.763	14.550	94,6
Pregledane serijske publikacije (n. in z. uporabniki)	15.706	15.492	101,4
Popis različnih publikacij za depo v Zalogu	108	480	22,5

Večjih razlik pri uporabi gradiva med letoma 2015 in 2016 ni. Manjši upad je posledica ugotovitve, da si uporabniki publikacije večinoma najprej ogledajo in si nato iskane informacije na različne načine bodisi s fotografitiranjem, skeniranjem ali s fotokopiranjem reproducirajo, k ogledu iste publikacije pa se ne vračajo več. Veliko manj kot leta 2015 je bilo popisanih knjižnih enot za depo v Zalogu, ker to gradivo od leta 2016 urejamo po predmetnih področjih. V knjižničnih prostorih matične stavbe se razvršča in popisuje v ločenih sklopih, dokler ni zbranega dovolj za prevoz v depo v Zalog.

Uporabniki knjižničnega gradiva	2016	2015	Indeks
Zunanji uporabniki	137	127	107,9
Notranji uporabniki	9	9	100,0
Vsakodnevni zunanji uporabniki	627	606	103,5
Starejši zunanji uporabniki	479	525	91,2
Mlajši zunanji uporabniki (študenti)	148	81	182,7
Vsakodnevni notranji uporabniki	1.620	1.620	100,0
Število informacij po telefonu	89	78	114,1
Število informacij po e-pošti	62	68	91,2
Število posnetkov fotokopiranega gradiva	1475	741	199,1
Število digitaliziranih posnetkov gradiva	806	211	382,0

Med številom obiskovalcev v letu 2015 in 2016 ni večjih razlik. Zelo opazno se je povečalo število mlajših obiskovalcev (študentov), kar lahko pripišemo vse večji prepoznavnosti muzeja in gradiv, ki jih hranita tako pedagoška knjižnica kot tudi podatkovno zelo bogata dokumentacijska zbirka, imenovana tudi Dokumentacijski center za zgodovino šolstva in pedagogike. Opaža se, da se uporabniki manj časa zadržujejo v muzejski čitalnici in da si knjižno gradivo rajši reproducirajo za proučevanje doma.

Gradivo specialne knjižnice	2016	2015	Indeks
Število enot knjižničnega gradiva (do 31. 12. 2016)	54.191	53.837	100,7
Število enot knjižničnega gradiva, pridobljenega z nakupom	149	42	354,8
Število enot knjižničnega gradiva, pridobljenega z izmenjavo	89	22	404,5
Število enot knjižničnega gradiva, pridobljenega z darovi	304	674	45,1
Skupaj	542	738	73,4
Število strokovnih delavcev v knjižnici	1	1	100,0
Število zunanjih uporabnikov v knjižnici	627	606	103,5
Dostopnost do elektronskih publikacij	da	da	
Površina prostorov, ki so namenjeni specialni knjižnici	166 m ²	166 m ²	100,0
Višina sredstev državnega proračuna, porabljenih za nakup knjižničnega gradiva	EUR 680,57	EUR 1.332	0,51

Pri nakupih, izmenjavah in podaritvah knjižničnega gradiva so bile do leta 2016 upoštevane le monografije, ne pa tudi serijske publikacije, ki so najbolj očitne pri izmenjavi, nekoliko manj pa tudi pri nakupih oz. pri naročniških prevzemih. Število teh knjižničnih enot je zato nekajkrat večje, čeprav dejansko večjih razlik med letoma 2015 in 2016, razen pri podarjenem gradivu, ni bilo. Čitalnica je poleg osnovnega namena za uporabo knjižničnega gradiva služila tudi kot osrednji prostor za prireditve, predavanja in izvedbo muzejskih delavnic.

Prireditve v muzejski čitalnici 2016

Datum	Prireditev	Št. ob.
20. 01. 2016	Obisk z Univerze za 3. življenjsko obdobje	10
21. 01. 2016	Obisk z Univerze za 3. življenjsko obdobje	9
28. 01. 2016	Seja uredniškega odbora Šolske kronike	13
28. 01. 2016	Zimski dan – predstavitev tiskov, izdanih v letu 2015	37
20. 04. 2016	Predstavitev zbornika izdanega ob 200-letnici OŠ Smlednik	96
21. 04. 2016	Predstavitev knjige: Potovanja (M. in A. Žerovnik)	40
09. 11. 2016	Tiskovna konferenca ob razstavi Dostopno in plemenito	20
10. 11. 2016	Odprtje razstave Dostopno in plemenito	100
14. 12. 2016	Okrogla miza: Latinščino v osnovno šolo!	34
19. 12. 2016	Odprtje razstave Šolske stavbe v objemu stoletja	40
2015	Skupaj obiskovalcev	349
2016	Skupaj obiskovalcev	399
	Indeks	114,3

V letu 2015 je bilo v čitalnici 13 prireditev, leta 2016 pa 10. Kljub temu je skupno število obiskovalcev v letu 2016 nekoliko večje, kar pomeni, da so bile muzejske prireditve, tudi zaradi vloženega truda v promocijo muzejskih dejavnosti, v zadnjem letu bolj obiskane.

Vnos na novo pridobljenega knjižničnega gradiva v sistem Cobiss

Na novo pridobljeno knjižnično gradivo je v letu 2016 v sistem za vzajemno katalogizacijo Cobiss vpisovala Polona Koželj. Prejšnja leta je to delo zaradi njene odsotnosti zaradi porodniškega dopusta opravljala tudi zunanja sodelavka, višja knjižničarka Darja Tavčar.

Na novo pridobljeno knjižnično gradivo v sistemu Cobiss

Leto	2016	2015	Indeks
Kreirani zapisi	54	86 (33*)	0,63
Prevzeti zapisi	281	387 (138*)	0,73
Inventarizirani zapisi	283	32 (88*)	8,84
Vse skupaj	618	505 (259*)	1,22

*Število knjižničnih enot, ki jih je v sistem Cobiss po vnesla zunanja sodelavka, višja knjižničarka Darja Tavčar.

Poleg na novo pridobljenega knjižnega gradiva je bibliotekarka Polona Koželj v Cobiss vpisovala tudi starejše darove, ki so še ostali nerazporejeni iz prejšnjih let. Novo-prispelim serijskim publikacijam je dopisovala zalogo (246 enot gradiva), kar v zgornji razpredelnici ni posebej opredeljeno, saj je to delo do leta 2016 opravljala zunanja sodelavka, višja knjižničarka Darja Tavčar. Bibliotekarka Polona Koželj je v letu 2016 opravila nekoliko več vpisov v sistem Cobiss kot v prejšnjem letu, vendar pa je bilo med njimi primerjalno manj monografij, predvsem zaradi dela pri drugih projektih, ki jih je muzej izvedel v letu 2016.

Vnos starega knjižnega fonda v sistem Cobiss

Delo zunanje sodelavke, višje knjižničarke Darje Tavčar poteka že več let v programskem sklopu muzejskih projektov Dokumentacijski center za zgodovino šolstva in pedagogike pri Uradu za razvoj izobraževanja. Obseg opravljenih ur je v okviru vsakoletnih finančnih zmožnosti muzeja, poleg tega pa je zunanja sodelavka delala tudi kot prostovoljka. Ker je bila v letu 2016 bibliotekarka Polona Koželj vseskozi navzoča, se je zunanja sodelavka lahko v celoti posvetila projektu vnašanja starega knjižničnega gradiva v sistem Cobiss in je tekoče pridobljenega gradiva vnesla le 22 enot. Vnos gradiva iz starega knjižničnega fonda v sistem Cobiss je obsegal knjižno gradivo od inventarne številke 21265 do 19512. To je v primerjavi z letom 2015 za 10 % več vnesenih knjižničnih enot. Več kot tretjino vnosov je opravila kot prostovoljka. V bazi Conor je kreirala 265 in prevzela 64 zapisov. Med vnesenimi publikacijami je prek 600 takih, ki jih v Sloveniji hrani le knjižnica Slovenskega šolskega muzeja. Vnesenih je bilo 55 publikacij, ki sodijo med arhivsko gradivo (publikacije do leta 1820), od teh jih 10 hrani le muzejska pedagoška knjižnica. Med njimi so učbeniki, slovarji, poezija, drame, priročniki in zakoni, 282 pa je knjig, ki so bile natisnjene v obdobju med 1820 in 1900. Najstarejša knjiga, vpisana v letu 2016, je iz leta 1740 in jo hrani samo še NUK:

MERLIN, Jacobus

Jacobi Merlini Soc. Jesu vera clavis operum S. Augustini contra Pelagianos, opusculum Parisiis gallice scriptum 1732. ab ejusdem Societatis sacerdote Viennae Austriae latinitate donatum et in Theol. Candidatorum commodum Evulgatum. - Viennae : Typis Joannis Ignatii Heyinger, 1740. - 308 str. ; 18 cm

COBISS.SI-ID 84919808

Najstarejši učbenik, vpisan v letu 2016, nosi letnico 1783, napisan pa je v gotici. Tudi to publikacijo poleg muzeja hrani samo še NUK:

KENNTNISSE von natürlichen Dingen zum Gebrauche der studierenden Jugend in den k. k. Staaten. - Wien : Trattner, 1783. - 186 str., IV zganj. pril. (v bakrotisku) ; 17 cm
COBISS.SI-ID 83856128

Knjižnično gradivo iz starega fonda v spletnem sistemu Cobiss

Leto	2016	2015	Indeks
Kreirani zapisi	449	349	128,65
Prevzeti zapisi	1207	1113	108,44
Inventarizirani zapisi	214	271	78,96
Vse skupaj	1870	1733	107,90

Dokumentacijski center za zgodovino šolstva in pedagogike

V muzejskem oddelku, ki obsega zgodovinsko dokumentarno gradivo in zbrane podatke o šolah, učiteljih in o nasploh o šolstvu in pedagogiki na slovenskih tleh, se je v drugi polovici leta 2016 pod vodstvom kustosinje mag. Marjetke Balkovec Debevec začelo načrtovano delo pri digitalizaciji gradiva šolskih map za srednje in druge poklicne in strokovne šole. Zunanja sodelavka Maja Hakl je digitalizirala 64 map iz fonda Gimnazije (od A do K), 38 map iz fonda Administrativne in ekonomske šole in za pripravo člankov več obsežnih map iz fonda Industrijske šole (Industrijska šola Litostroj – Ljubljana, Industrijska šola za optiko in steklopihaštvo – Ljubljana in Industrijska šola – Rogaška Slatina), iz fonda Strokovne šole (Zbirna mapa Strokovnih šol v Sloveniji) in iz fonda Vajenske šole (Šola za učence v gospodarstvu kovinske stroke, Vajenska šola za razne stroke). Digitalizirala je tudi delovni zvezek Praktični pouk – Elektroniki, Energetiki, I. del, ki je shranjen v mapi Industrijske šole Litostroj. Kustosinja mag. Marjetka Balkovec Debevec je urejala popise gradiv, ki omogočajo lažjo dostopnost do podatkov iz zbirk gradiva. Gradivo in odgovore na različna strokovna vprašanja zunanjih uporabnikov je tudi v letu 2016 v pretežni meri posredovala mag. Marjetka Balkovec Debevec, v posredovanje digitaliziranega gradiva iz Dokumentacijskega centra pa so bili vključeni tudi drugi sodelavci, med njimi predvsem bibliotekarka Polona Koželj in kustos Anton Arko v muzejski knjižnici, kjer je gradivo večinoma shranjeno. Uporabniki podatkov iz Dokumentacijskega centra so bili predvsem šole, druge organizacije v šolstvu in zasebni raziskovalci. Gradivo map šol, med temi predvsem osnovnih šol, ki so bile v zadnjih letih digitalizirane, omogoča boljšo in hitrejšo dostopnost do gradiva. Samostojni konservatorsko-restavratorski tehnik Franci Kadivec je 1. septembra 2016 v depo Zalog prepeljal 92 arhivskih škatel različnega drobnega tiska šol, za katerega je bil predhodno narejen popis in je dostopno na muzejski e-mreži: SŠM odprto, Dokumentacijska zbirka, Popisi drobnega tiska šol. V matični stavbi muzeja na Plečnikovem trgu št. 1 se je tako sprostil prostor za zbiranje in začasno hranjenje novega gradiva. Na pobudo kustosinje mag. M. Balkovec Debevec je bil izdelan duplikat Registra šol. Original, ki vsebuje dragocene podatke o šolstvu, je bil zaradi obrabe potreben restavriranja. Za izdelavo duplikata, ki je uporabnikom na voljo v muzejski knjižnici, je poskrbel kustos/svetovalec Marko Ljubič.

Število posredovanih podatkov iz Dokumentacijskega centra v letu 2016 in primerjava z letom 2015

Posredovani podatki	2016	2015	Indeks
– Osnovne šole	79	84	94,0
– Gimnazije	13	15	86,7
– Srednje strokovne šole in učiteljišča	7	9	77,8
– Obrtne in poklicne šole	4	2	200,0
– Druge šole in vzgojno izobraževalni zavodi	6	7	85,7
– Učitelji / profesorji, posamezni učenci	10	11	90,9
– Druga vprašanja s področja šolske preteklosti	31	41	75,6
– Glasbene šole	6	1	600,0
– Vrtci	2	2	100,0
Podatki iz Dokumentacijskega centra – skupaj	158	172	91,9
Drugi podatki o muzeju, razstavah, prireditvah, reviji Šolska kronika	235	312	75,3
– Podatki posredovani medijem	5	9	55,5
Vsi posredovani podatki in obvestila kustosinje	398	493	80,7

Vseh posredovanih podatkov muzejske svetnice, mag. Marjetke Balkovec Debevec je bilo v letu 2016 skupno 398. Poleg podatkov iz Dokumentacijskega centra je posredovala tudi podatke o raziskovalnih temah, informacije v zvezi z uredništvom Šolske kronike in drugo. Ker različne podatke in gradivo iz Dokumentacijskega centra poleg vodje oddelka mag. M. Balkovec Debevec posredujejo tudi zaposleni v drugih oddelkih, predvsem bibliotekarka Polona Koželj in kustos Anton Arko, je za celotno število informacij, ki jih muzej posreduje uporabnikom iz gradiva Dokumentacijskega centra, treba upoštevati informacije tudi na drugih mestih. Vsekakor pa že podatki iz Dokumentacijskega centra kažejo na to, da je bilo posredovanje podatkov o zgodovini šolstva in pedagogike v muzeju tudi v letu 2016 pestro in raznovrstno. Največ zanimanja je bilo za podatke o zgodovini posameznih osnovnih šol, veliko uporabnikov pa je proučevalo tudi posamezne učitelje. Najpogostejši uporabniki podatkov Dokumentacijskega centra so bili študenti, raziskovalci šolske in krajevine zgodovine, tudi rodoslovci, ob pripravi jubilejnih šolskih praznovanj pa je vedno tudi veliko zastopnikov šol.

Arhivska zbirka

Arhivska zbirka hrani arhivsko gradivo o zgodovini šolstva, ki je pretežno zasebnega izvora. Najbolj znameniti so arhivski fondi učiteljskih organizacij. Zadnje večje pridobitve zbirke so projektne naloge, ki nastajajo na vsakoletnih tekmovanjih zgodovinskih krožkov pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije. V sodelovanju s portalom Sistory so bili v zadnjem obdobju digitalizirani predvsem matični listi iz obdobja med obema vojnama. Ker načrtovana digitalizacija spisovne evidence v letu 2016 še ni bila izpeljana, se tudi dostopnost popisov arhivskega gradiva ni povečala. Kustos dr. Branko Šuštar je zainteresiranim upo-

rabnikom posredoval informacije o gradivu, ki ga hrani arhivska zbirka. Priporočal je uporabo obstoječih spisovnih pomagal, kot so šematizmi o šolstvu, ter dostopno gradivo, ki je bilo v preteklosti digitalizirano na spletnem portalu Sistory. Uporabnike je opozarjal tudi na gradivo in literaturo o šolstvu, ki ju hranijo drugod. Za arhivsko zbirko je evidentiral 36 dokumentov arhivskega gradiva o šolstvu v Beli krajini iz leta 1944 in mapo 12 člankov osebne bibliografije šolske knjižničarke na OŠ Preserje Goranke Kreačič.

Fototeka

Fototeko ureja kustosinja Mateja Ribarič. Sestavljajo jo tri zbirke muzejskih predmetov: zbirka fotografij, zbirka razglednic in avdiovizualna zbirka. Najobsežnejša je zbirka fotografij, ki je tudi vsebinsko zelo raznolika. Deli se na šolske stavbe, skupinske fotografije učiteljev in učencev, portrete učiteljev, šolske razrede in šolsko opremo, ekskurzije in šolske izlete. Največ je fotografij šolskih stavb, manj pa fotografij iz šolskega življenja (skupinske fotografije učencev, učiteljev, šolska oprema, učila, učenci v razredu, pri učenju in igri). Ročno vpisanih fotografij v inventarno knjigo je 781, od tega je 5282 fotografij vpisanih v inventarno knjigo Fototeka šolskih stavb in 2529 v inventarno knjigo Razstavna zbirka. V letu 2016 je bil zaključen prepis vpisov iz ročno pisane inventarne knjige Fototeka šolskih stavb v muzejski sistem Galis, ki se je začel leta 2011. V tem obdobju je bilo pod inv. št. ZF 1 do inv. št. ZF 3937/8 v Galis prepisanih vseh 5282 fotografij. Vse te fotografije so bile tudi digitalizirane. V projekt so bili vključene zunanje sodelavke: Tina Palaić, Neža Trdin in Maja Hakl Saje. V muzejski računalniški program Galis je bilo v letu 2016 na novo inventariziranih 121 fotografij šolskih stavb, in sicer od inv. št. ZF 3938 do inv. št. ZF 4058, ki so bile v programu Word evidentirane med letoma 1978 in 2009. Med motivi so skupinske fotografije, portreti in šolske stavbe. Od 121 fotografij jih je bilo 95 podarjenih: prof. dr. Ignacij Voje, Marjan Dolenc, Majda Česnik, Marija Novak, Berta Golob, OŠ Unec, Marijan Vončina, Justina Dovžan, Zora Kavčič, OŠ Loče, Suzana Kordiš, Marjan Perič, Irene Mislej, Milan Maselj, Drago Vončina) in 26 odkupov: Antikvariat Glavan, Trubarjev antikvariat, Dvoršak, Darilo d.o.o., Lilijana Krstevski, Milan Škrabec, Marko Korenčan, Zmago Tančič in Aleksander Kumer v vrednosti 205.000 slovenskih tolarjev in 340 evrov. Fotografije so zaščitene v brez kislinškem papirju, shranjene pa so v kovinskih predalnikih v depojski sobi št. 13. Skupno je bilo leta 2016 v zbirki fotografij v muzejski sistem Galis inventariziranih 188 muzejskih predmetov, poleg 121 na novo inventariziranih fotografij še 67 fotografij, prenesenih iz fizične inventarne knjige. Maja Hakl Saje je v drugi polovici leta 2016 digitalizirala 1169 fotografij, ki so vpisane v inventarno knjigo Razstavna zbirka. V zbirki starih razglednic, kjer so tudi dragocene in na kartofilijskem trgu zelo iskane litografije šolskih motivov, je evidentiranih 678 razglednic. Zbirka se v glavnem dopolnjuje z odkupi. V letu 2016 je kustosinja na novo inventarizirala in v program Galis vpisala 65 razglednic, od inv. št. ZR 302 do inv. št. ZR 366, ki so bile evidentirane v preteklih petih letih. Za inventarizacijo je še 312 razglednic. Novih pridobitev v tej zbirki v letu 2016 ni. Razglednice so shranjene v štirih albumih v brez kislinških folijah. Več digitaliziranih posnetkov iz te zbirke se je v letu 2016 uporabilo za razstavo o šolskih stavbah, nekaj pa tudi za razstavo Poti izobraževanja v slovanskem svetu ter kot gradivo za stalno razstavo. Avdiovizualna zbirka se deli na več skupin muzejskih predmetov, glede na nosilce medija: stereoskopske slike, filmi (16 mm, super 8 mm), diafilmi, diapozitivi, gramofonske plošče, avdiokasete, videokasete, CD, DVD. Zbirka AV gradiva je še precej neurejena. Veliko predmetov in gradiva je še nepopisanega in neinventariziranega. Za gradivo, ki je bilo v letu 2016 muzeju podarjeno, so bili izdelani popisi v Wordu. Kustosinja je 29. januarja 2016 prevzela in v Galisu evidentirala ter vpisala v akcisijsko knjigo 15 diafilmov iz Vi-

ških vrtcev Ljubljana. Ob dokumentiranju fotografij iz zbirke fotografij je bila opravljena tudi delna inventura zbirke. Pregledani so bili vsi dosedanja vpisi ter pripadajoči digitalni posnetki fotografij. Izložene so bile fotografije, ki so se nanašale na hemeroteko in dokumentacijski center. Inventura še ni dokončana. Stanje v zbirki fotografij na dan 31. 12. 2016: vpisanih 5404 fotografij (inv. št. ZF 4058) in stanje v zbirki razglednic na dan 31. 12. 2016: vpisanih 366 razglednic (inv. št. ZR 366). Kustosinja je opravila več razgovorov z obiskovalci muzeja, posredovala informacije o fotografijah in drugih vsebinah iz zgodovine šolstva. Po elektronski pošti je posredovala 25 digitalnih preslikav slikovnega gradiva iz fototeke (OŠ Laporje, OŠ Ilirska Bistrica, Mateja Jevšnik).

Proučevanje in interpretacija premične kulturne dediščine ter sodelovanje z znanstveno-izobraževalnimi ustanovami

Anton Arko, kustos

a) Ideologizacija v učbenikih v dvajsetem stoletju

Kustos Anton Arko je v začetku marca pripravil nabor prvih beril in čitank iz obdobja po drugi svetovni vojni za snemanje filma režiserja Tita Breclja.

b) Najdbe v starih knjigah

Anton Arko je zbral 21 primerkov najdb v starih knjigah, med katerimi prevladujejo zapiski, pisma in voščilnice, najdejo pa se tudi dobavnica iz leta 1943, osebna fotografija in urnik za šolo. Med drugim se je našlo tudi ljubezensko pismo, ki bo vsekakor popestrilo razstavo, ki nastaja na podlagi zbranega gradiva.

c) Glasba in šola

V zvezi z raziskavo zgodovine šolskih glasbenih zasedb na srednjih šolah se je 22. in 25. februarja 2016 udeležil predavanj o brezkoridornih šolah Emila Navinška na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport, med katerimi je reprezentativna prav Gimnazija Bežigrad, na kateri proučuje glasbeno dejavnost dijakov. Na podlagi izkušenj pri svojem glasbenem izobraževanju je kustos v sklopu tega projekta sodeloval pri pripravi razstave Dostopno in plemenito ob 200-letnici ustanovitve prve javne glasbene šole v Ljubljani. Pripravil je dva razstavna panoja, kjer je predstavil zgodovinski razvoj glasbenega pouka v osnovni šoli. Pripravil je tudi besedilo za katalog, ki je izšel ob razstavi.

d) Pouk klasičnih jezikov

Kustos je kot urednik tematske številke Šolske kronike zbral in uredil 8 strokovno-znanstvenih, 13 spominskih in dva opisna prispevka o pouku latinščine v javni osnovni šoli. Avtorji prispevkov so po večini profesorji latinščine in so sodelovali že pri postavitvi razstave. Prispevki so objavljeni v tematski številki revije Šolska kronika 25/2016, št. 1–2, 296 str. Za osnovnošolce je 8. februarja 2016 v muzeju vodil delavnico Svet antike. Z njo se je 31. marca 2016 udeležil Kulturnega bazarja. 14. decembra 2016 je v čitalnici Slovenskega šolskega muzeja pripravil okroglo mizo z naslovom Latinščino v osnovno šolo!, ki je nastala ob razstavi in izidu tematske številke Šolske kronike in je zato podrobneje opisana v poglavju Pedagoško-andragoški programi ob razstavah. V sodelovanju z muzejsko bibliotekarko Polono Koželj je kustos pripravil muzejski koledar za leto 2017, ki je po razstavi Lingua Latina – Latinščina v javni osnovni šoli antično obarvan. Za objavo v koledarju je digitaliziral 14 fotografij rimskih mozaikov. V izvirniku in v slovenskem prevodu je zbral 12 Drakoncijevih misli o mesecih.

Poleg nalog urednika za tematski zvezek Šolske kronike – revije za zgodovino šolstva in vzgoje, 25/2016, št. 1–2, 296 str., je kot sourednik sodeloval tudi pri izdaji drugega zvezka Šolske kronike 25/2016, št. 3, str. 297–552.

e) Šola, šala in igra

Kustos Anton Arko je skupaj s kustosom Markom Ljubičem pripravil vsebinsko zasnovo za igro iz kart, ki se vsebinsko navezuje na področje delovanja Slovenskega šolskega muzeja. Karte bo v prihodnjem letu ilustrirala muzejska bibliotekarka Polona Koželj.

Mag. M. Balkovec Debevec, muzejska svetnica

a) Etnološka in zgodovinska podoba šolstva in vzgoje skozi čas

Kustosinja mag. Marjetka Balkovec Debevec se je intenzivno ukvarjala s proučevanjem etnološke in zgodovinske podobe šolstva skozi čas pri vsebinski pripravi stalne razstave za obdobje 18. stoletja. Kot vodja projekta je aktivno delovala pri vseh delih v zvezi s pripravo nove stalne razstave Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja, ki je bila v letu 2016 prioriteta strokovna naloga muzeja. Več o delu v zvezi z novo stalno razstavo glej med projekti muzeja: Razvojno raziskovalno delo. S predstavniki Nacionalnega inštituta za javno zdravje se je dogovarjala o možnostih nadaljnjega sodelovanja v zvezi s pripravo razstave o prehrani v šoli in o tej temi pridobila več novejših literature, prav tako je nadaljevala zbiranje in posredovanje podatkov o oblačilni kulturi in o drugih etnološko-zgodovinskih temah iz šolske preteklosti. Na pobudo Zveze prijateljev mladine Slovenije – Komisije za delo zgodovinskih krožkov se je ukvarjala s šolskimi prazniki in praznovanji in o tej temi objavila tudi članek: O praznikih in praznovanju v šolstvu skozi čas: od cesarjevega rojstnega dne do dneva selfijev, v: *Prazniki in praznovanja v šolstvu nekoč in danes – primerjava: zbornik strokovnih prispevkov za mentorje zgodovinskih krožkov*. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije, Komisija za delo zgodovinskih krožkov, str. 14–27. Ukvarjala se je tudi z ročnimi deli v šoli in avtorici razstave Čipkaste vezi dr. Janji Žagar iz Slovenskega etnografskega muzeja posredovala zapis o tej temi in o gradivu, ki ga hrani Slovenski šolski muzej. Spremljala je podatke o zgodovinskem razvoju šol. V časopisu Belokranjec (jan/feb 2016) je objavila članek ob 70-letnici Gimnazije Črnomelj. Udeležila se je prireditve v OŠ Orehek Kranj, OŠ Danile Kumar Ljubljana, prireditve ob 140-letnici OŠ Borovnica itd.

b) Učiteljstvo in njihova društva kot spodbujevalci pedagoškega razvoja

Pri proučevanju delovanja in vloge učiteljstva v preteklosti je kustosinja temeljiteje obdelala pedagoško delovanje učiteljstva na primeru Bele krajine. V obsežni monografiji Ob Kolpi sem doma [uredil Vlado Starešinič], Vinica: KUD Oton Župančič, 2016, je izšel njen članek O etnološki podobi Vinice z okolico (str. 47–89), kjer je bil poseben poudarek namenjen vlogi učiteljev in učiteljic pri zbiranju in ohranjanju ljudskega izročila. Na povabilo Kulturno umetniškega društva Oton Župančič Vinica se je 1. aprila 2016 udeležila predstavitve monografije Ob Kolpi sem doma in na prireditvi predstavila vsebino članka. Tega je predstavila tudi 27. oktobra 2016 na predstavitvi zbornika v Ljubljani. Z vodenjem sekcije in s predavanjem Učitelji in etnološka dediščina je aktivno sodelovala na konferenci z mednarodno udeležbo: Zgodovina izobraževanja, ki je potekala v sklopu 38. zborovanja Zveze zgodovinskih društev Slovenije na Ravnah na Koroškem od 28. do 30. septembra 2016. Povzetek predavanja je objavljen v zborniku: Marjetka Balkovec Debevec, Učitelji in etnološka dediščina : izbrani primeri delovanja učiteljev v Beli krajini = Teachers and ethnological heritage : selected examples of the work of teachers in Bela krajina. Zgodovina izobraževanja : knjiga povzetkov. Ravne na Koroškem : Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2016, str. 17. Kustosinja mag. M. Balkovec Debevec je nadaljevala z zbiranjem podatkov o učiteljih za Slovenski biografski leksikon in za druge strokovne namene.

c) Strokovno in društveno muzejsko sodelovanje in mentorsko delo

Kustosinja mag. Marjetka Balkovec Debevec je ob svetovnem čipkarskem kongresu sodelovala pri razstavi Čipkaste vezi, ki je bila v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani odprta 21. junija 2016. Kot strokovna sodelavka je za razstavo iz zbirke čipk v Slovenskem šolskem muzeju pripravila izbor muzejskih predmetov in o zbirki ter pred-

metih tako za razstavo kot tudi za razstavni katalog napisala zadevno besedilo, obj. v: Katalog razstave: Janja Žagar, Čipkaste vezi: razstava Slovenskega etnografskega muzeja, junij–december 2016. Ljubljana: Slovenski etnografski muzej, 2016, 71 str. Junija in oktobra je sodelovala s Čipkarsko šolo Idrija pri vprašanih oblačilne podobe učiteljic v začetku 20. stoletja. S Knjižnico Jesenice je sodelovala pri pripravi razstave v galeriji Gorenjskega muzeja v Kranju, za katero je Slovenski šolski muzej od maja do novembra 2016 posodil podobo učitelja iz 19. stoletja (lutko) z razstave Kaj naj oblečem za v šolo? Aktivno je delovala kot članica komisije za podeljevanje Valvasorjevih odličij (2013–2017) pri Slovenskem muzejskem društvu. Z drugimi člani je opravila vse delo, ki je potekalo v komisiji. Sestavila je utemeljitve za izbrane nagrajence oz. nominirance, objavljene v: Valvasorjeve nagrade, priznanja in diplome za leto 2015. Ljubljana: Slovensko muzejsko društvo, 2016. Sodelovala je na sklepni slovesnosti 18. maja 2016 ob podelitvi Valvasorjevih odličij za leto 2015/16, ki je bila v prostorih Pokrajinskega muzeja Koper. V komisiji za delo zgodovinskih krožkov pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije je ocenjevala raziskovalne naloge na temo: Družbeni status – zgodbe o uspehih in porazih, za kar je predhodno objavila članek v zborniku za mentorje. Sodelovala je tudi pri ocenjevanju predstavitev nalog na zaključnem 47. državnem tekmovanju mladih zgodovinarjev, ki je potekalo v OŠ Rodica Domžale 27. maja 2016. Sodelovala je tudi pri prevzemu in arhiviranju raziskovalnih nalog za Slovenski šolski muzej. Na seminarju za učitelje zgodovine v sklopu komisije za delo zgodovinskih krožkov pri Zvezi prijateljev Mladine Slovenije, ki je bil 21. oktobra 2016 v prostorih Muzeja novejšje zgodovine Slovenije, je imela pregledno predavanje, obogateno z digitalno projekcijo in z nasveti za raziskovanje. Članek je bil objavljen v zborniku seminarja. Ker so šolski prazniki in praznovanja privlačna tema tudi za širšo javnost, je kustosinja na povabilo Občine Črnomelj o tej temi 22. septembra 2016 pripravila predavanje, ki je potekalo v sklopu prireditve Igraj se v mestu, ki jih je organizirala Občina Črnomelj v projektu mestnega marketinga (TCM–Town Center Management). Na povabilo Gorenjskega muzeja Kranj je za decembrski muzejski večer 20. decembra 2016 prav tako pripravila predavanje o šolskih praznikih in praznovanju skozi čas. Za vsa predavanja je bila pripravljena posebna projekcijska predstavitev, ki je poleg splošnega pregleda obsegala še pregled šolskih praznovanj z območja predavanja. V projektu Teden vseživljenjskega učenja je imela 25. maja 2016 na OŠ Loka Črnomelj predavanje o sprejemanju levičnosti v šoli. V Slovenskem etnološkem društvu je delovala kot članica častnega razsodišča, kot članica programskega odbora pa je sodelovala tudi pri pripravi 38. Zborovanja Zveze zgodovinskih društev Slovenije. Prav tako je sodelovala z udeleženci Univerze za tretje življenjsko obdobje in z mediji. Novinarjem je posredovala odgovore na raznovrstna vprašanja iz zgodovine šolstva in vzgoje. Udeležila se je strokovnih predavanj, na katerih je pridobila novo znanje in spoznanja za nadaljnje muzejsko delo. Nadaljevala je tudi z mentorskim delom (več v poglavju Muzejsko mentorstvo).

Polona Koželj, samostojna bibliotekarka

a) Muzejsko strokovno in uredniško delo

Bibliotekarka Polona Koželj je uredila muzejsko promocijsko publikacijo *Pojdimo v muzej!* Pedagoški programi v Slovenskem šolskem muzeju v šolskem letu 2016/2017. Koordinirala in soustvarjala je pripravo in postavitev fotografske razstave Šolske stavbe na Slovenskem v obujmo stoletja – razstave starih razglednic in novih fotografij stoletnih šolskih stavb ter uredila razstavni katalog. Kot članica uredniškega odbora je recenzirala tri članke za objavo v redni številki muzejske revije Šolska kronika 25/2016, št. 3. V njej je na str. 547–548 objavila tudi prispevek Šole pišejo svojo zgodovino, v katerem je predstavila jubilejne zbornike šol, ki jih je knjižnica prejela v letu 2016. V programu *Telehum* je vodila tudi redno zapisovanje temperature in vlage v muzejskih prostorih. Prav tako je na sejah

sveta muzeja (22. 3., 19. 10. in 14. 11. 2016) ter na seji uredniškega odbora Šolske kronike (28. 1. 2016) pisala zapisnik. V publikaciji Slovenske muzejske in galerijske knjižnice, ki jo je v letu 2016 izdala Skupnost muzejev Slovenije, je na strani 85 predstavila specialno knjižnico Slovenskega šolskega muzeja.

b) Zgodovina šolstva v Rovtah

Zaradi številnih muzejskih nalog in projektov se v letu 2016 ni mogla posvetiti svoji raziskovalni temi, ki jo bo glede na časovne možnosti in delovne prioritete nadaljevala v prihodnosti. Zbiranje podatkov o razvoju šole, učiteljih, življenju učencev ipd. bo obogatilo vedenje, ki ga muzej o imenovani šoli že ima. Bibliotekarka načrtuje objavo članka iz navedene teme v Šolski kroniki za leto 2017.

Marko Ljubič, višji kustos

a) Tehnična dediščina šolstva

Kustos je v sodelovanju s konservatorsko/restavratorskim tehnikom Francijem Kadicem začel v muzejskem depozitu Zalog pripravljati gradivo in muzejske predmete za razstavo 70 let tehničnega izobraževanja, ki jo Slovenski šolski muzej načrtuje v jubilejnem letu 2017 skupaj s Srednjo šolo tehniških strok Šiška. V sklopu priprav na 70-letnico litostrojske šole je 22. septembra 2016 pripravil intervju z g. Adijem Slabetom, nekdanjim učiteljem praktičnega pouka. S prispevkom Vloga in pomen Industrijske kovinarske šole Litostroj v zgodovini tehničnega izobraževanja je nastopil v tehnični sekciji 38. zborovanja Zveze zgodovinskih društev Slovenije o zgodovini izobraževanja, ki je bilo 29. in 30. septembra 2016 na Ravnah na Koroškem. V Vitanju se je 14. novembra 2016 udeležil srečanja tehnične sekcije pri Skupnosti muzejev Slovenije, kjer so obravnavali dokumentiranje muzejskih predmetov, predvsem problematiko odpisa (deakcesiji) predmetov tehnične dediščine. Na pobudo Šolskega centra Rogaška Slatina je decembra 2016 ob pripravi na praznovanje 70-letnice Steklarske šole začel pripravljati članek o začetkih osnovnega in poklicnega šolstva v Rogaški Slatini.

b) Proučevanje in promocija pisal in šolskih tabel

V sklopu zbiranja gradiva za postavitev nove stalne razstave je kustos obdelal in proučil gosje pero, ki je bilo pred leti razstavljeno že na razstavi Pišem, torej sem! Za predstavitev in promocijo pisal ter pisanja na Kulturnem bazarju 2016, ki je konec marca potekal v Cankarjevem domu na temo pismenosti, je pripravil več raznolikih pisal in pisalnih podlag ter z glavno koordinatorko go. Lili Šturm iz MGLC-ja sodeloval pri sami izvedbi bazarja. Za promocijo pisal in pisanja z roko se je 13. maja 2016 udeležil odprtja Tedna vseživljenjskega učenja 2016 v Domu kulture Velenje. Z zunanjim sodelavcem Marjanom Javorškom sta pomagala pri izvedbi pisanja z roko ge. Marijani Jazbec iz Grafologike. Skupaj so oblikovali tudi prireditveni prostor TVU-ja v BTC-ju Ljubljana. Višji kustos Marko Ljubič je imel 19. maja 2016 v sklopu TVU-ja tudi predavanje o zgodovini pisal na Srednji strokovni gimnaziji Kranj, 25. maja 2016 pa še na OŠ Loka v Črnomlju.

c) Didaktične igre

Skupaj z Antonom Arkom in zunanjim sodelavcem Marjanom Javorškom je sodeloval pri spremembah idejnih zasnov didaktične igre Raziskujem podeželsko šolo, s katero se šolskozgodovinske vsebine na poseben način predstavljajo najmlajšim obiskovalcem. Sama izdelava igre se je zaradi številnih delovnih obveznosti, kustos namreč poleg muzejskih strokovnih nalog opravlja tudi naloge, povezane s finančnim poslovanjem muzeja, prenesla v leto 2017.

d) Dediščina, muzej in IKT-tehnologija

Višji kustos Marko Ljubič se je 7. marca 2016 na gradu Fužine v Ljubljani udeležil predavanja Novi trendi uporabe digitalnih tehnologij pri interpretaciji dediščine. Istega dne se je s sodelavci udeležil tudi odprtja razstave ob 115. obletnici Hrvaškega šolske-

ga muzeja v Zagrebu. Pomagal je pri restavriranju starih knjig: Učiteljski tovariš, letniki 1915–17, 1918–19, 1920 in 1921. Skrbel je za pravilno delovanje IKT-ja, odpravljal manjše napake, pri večjih pa je iskal pomoč pri izkušenih računalniških strokovnjakih. Poleti in jeseni se je izobraževal na računalniškem programu Filemaker, ki je podlaga za program Poslovanje, ki ga muzej v prihodnje načrtuje širiti tudi na druga področja delovanja (delovni čas, popisi itd.). Iz Dokumentacijskega centra je sredi januarja posredoval podatke o zgodovini šole v Pilštanju in podatke o OŠ Šivče iz registra šol in mape šol 20. julija 2016 g. Francu Hitiju z Blok. 20. oktobra 2016 se je udeležil prvega mednarodnega kongresa slovenskih muzealcev v gledališču Tartini v Piranu.

Mateja Ribarič, muzejska svetovalka

a) Učilnica v naravi: šolski vrt včeraj, danes, jutri

Kustosinja je nadaljevala proučevanje zgodovine šolskih vrtov. Pripravila in vodila je andragoško-pedagoški program ob razstavi in sodelovala na muzejskih in drugih prireditvah, na katerih je predstavila razstavo in razstavne vsebine. Razširjala je stike s šolami, posebej tistimi, ki sodelujejo v projektu EKO-šola, in med njimi spodbujala zanimanje in zavest za razvoj in skrb za šolski vrt ter pomen, ki ga ima šolski vrt v sodobni postindustrijski družbi. Po razstavi je vodila več skupin muzejskih obiskovalcev, ki jih je vsebina razstave posebej pritegnila; med njimi so bili posebej študenti Biotehnične fakultete in otroci iz Vrtca Vodmat. Za projekt pri Erasmus+: Šolski vrt kot didaktični pripomoček je z Biotehničnim centrom Naklo sodelovala pri vsebinski pripravi projekta. Pripravila je okvirno vsebino učne ure o zeliščih, vsebinsko zasnovano didaktičnih kart o zeliščih in zasnovano delavnice za dijake o načrtovanju šolskega vrta z računalniškim programom na podlagi muzejske zbirke načrtov šolskih vrtov iz časa okoli leta 1930. Predstavitev razstave Učilnica v naravi: šolski vrt včeraj, danes, jutri je pripravila za posvet Narava je naša učiteljica, ki je v organizaciji Društva učiteljev podružničnih šol Slovenije potekal 15. in 16. aprila 2016 na POŠ Ponikva pri Žalcu. Za 38. zborovanje Zveze zgodovinskih društev Slovenije, ki je bilo konec septembra 2016 na Ravnah na Koroškem, je pripravila prispevek Šolski vrtovi in šolske zadruge po letu 1945. Po sklepu razstave Učilnica v naravi: šolski vrt včeraj, danes, jutri v prostorih Slovenskega šolskega muzeja je kustosinja aktivno sodelovala pri prenosu in gostovanju razstave v Mestnem muzeju Krško, kjer je na prireditvi ob odprtju 21. oktobra 2016 javno predstavila razstavo, 26. oktobra 2016 pa je imela v sklopu gostovanja tudi predavanje o šolskem vrtu s posebnim poudarkom o šolskih vrtovih na Dolenjskem. Razstavni projekt Učilnica v naravi: šolski vrt včeraj, danes, jutri in vsi programi ob razstavi, ki so potekali ne polni dve leti od jeseni 2014 do jeseni 2016, se je končal 26. septembra 2016 s sklepno predstavitvijo vseh izvedenih dogodkov. Ob sklepu razstave se je zaključil tudi projekt Naš vrt, ki je potekal v sodelovanju z Vrtcem Vodmat.

Bibliografija: Učilnica v naravi: šolski vrt včeraj, danes, jutri, v: Narava je učiteljica življenja – zbornik 16. strokovnega posveta Društva učiteljev podružničnih šol, Griže 2016, str. 10–15.

b) Življenjske zgodbe učiteljev

V sklopu projekta življenjskih zgodb učiteljev je pripravljala intervju z upokojenim učiteljem in ravnateljem ter velikim poznavalcem šolskih zadrug Lojzetom Gobcem iz Vuzenice, ki pa ga zaradi boleznih intervjuvanca ni mogla izvesti. Z vsebino intervjuja je želela obogatiti članek o šolskih zadrugah po letu 1945. Za Slovenski biografski leksikon je pripravljala besedilo za geslo Cvetko Budkovič in geslo Zmago Bregant.

c) Razvoj pedagoških programov

Kustosinja deluje v več muzejskih strokovnih društvih in z izmenjavo različnih muzejskih praks ter z udeležbo na predavanjih pridobiva novo znanje, s katerim muzej razvija nove pedagoške programe. Kot dolgoletna članica Komisije za delovanje zgo-

vinskih krožkov pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije je pregledala in ocenila 6 nalog na raziskovalno temo Družbeni status v kraju, se udeležila več sestankov komisije in skupnega srečanja s predstavitvami nalog. Kot predstavnica Slovenskega šolskega muzeja v Sekciji za izobraževanje in komuniciranje (nekd. Pedagoške sekcije) pri Skupnosti muzejev Slovenija se je udeležila več njenih sestankov, izobraževanj, strokovnih ekskurzij in promocijskih prireditev oz. dogodkov, kot npr.: Kulturni bazar, Z igro do kulturne dediščine, Otroški bazar ter drugih prireditev, ki so obravnavale pedagoško in muzeološko delo v muzejih. Na srečanju ravnateljev srednjih šol 7. novembra 2016 v Portorožu je promovirala pedagoško dejavnost Slovenskega šolskega muzeja. Na posameznih projektih se je povezovala predvsem s šolami in z vrtci. Pri posodobljeni izdaji e-knjižice Pedagoški programi v slovenskih muzejih in galerijah (2016–2018), ki na spletni strani SMS od leta 2016 izhaja samo v e-obliki, prej je bila vsako drugo leto tiskana tudi v knjižni obliki, je dopolnjevala podatke za programe v Slovenskem šolskem muzeju.

Dr. Branko Šuštar, muzejski svetnik

a) Učiteljska društva in šolski muzeji

Kustos dr. Branko Šuštar je nadaljeval prizadevanja pri zbiranju in urejanju člankov za posebno številko Šolske kronike, v kateri bodo objavljeni prispevki s 15. mednarodnega simpozija šolskih muzejev in šolskozgodovinskih zbirk, ki je bil v Ljubljani junija 2013. Zbiranje gradiv učiteljskih društev in objava rezultatov s simpozija iz leta 2013 je tesno vezano na sodelovanje in stike z drugimi šolskimi muzeji in avtorji prispevkov. Kustos je v letu 2016 pripravil informacijo na spletni strani muzeja o publikaciji ICOFOM, ki obsega tudi pregled delovanja šolskih muzejev v Evropi: Šolski muzeji v Evropi/How can museums of education create links? ICOFOM Study Series, Vol. 43a, Paris 2015.

b) Vprašanja zgodovine šolstva okoli 1900

Na 38. zborovanju Zveze zgodovinskih društev Slovenije o zgodovini izobraževanja je konec septembra predstavil prispevek o učiteljskem poklicu. Povzetek je pod naslovom Slovenski učitelj od mežnarja, sadjarja in pedagoga do vojaka revolucije: pogledi na poklicne podobe učiteljev objavljen v publikaciji zborovanja: Šuštar, Branko (ur.), Hakl Saje, Maja (ur.). Zgodovina izobraževanja: knjiga povzetkov = History of education, Slovenia: book of abstracts. Ravne na Koroškem: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2016, str. 65–66. [COBISS.SI-ID 513731180]. Ob razstavi Vse za kulturni razvoj! Kulturno in šolsko delovanje prof. Antona Bezenška (1854–1915) na slovanskem jugu, ki je bila skozi celo leto na ogled v Slovenskem šolskem muzeju, je obiskovalce opozarjal na dosedanje obravnave prof. A. Bezenška in posebej tudi bolgarskega šolstva, v kateremu je Bezenšek pustil neizbrisne sledove. Razvoj šolstva pri Bolgarih je v primerjavi z razvojem šolstva pri drugih slovanskih narodih konec leta predstavil na razstavi Poti izobraževanja v slovanskem svetu, muzeji izobraževanja, pedagogi in zgodovinarji odkrivajo kulturni razvoj, Slovenski šolski muzej, december 2016. Več o njej: razstavna dejavnost muzeja 2016.

c) Šola v učbenikih

Razpravo Slovenski učbeniki zgodovine o španski državljanski vojni je objavil v: Prispevki za novejšo zgodovino, ISSN 0353-0329. [Tiskana izd.], 2016, letn. 56, št. 1, str. 90–107. [COBISS.SI-ID513670764]. Z mednarodnim društvom za proučevanje šolskih knjig (International Society for Historical Research on Textbooks) je sodeloval s posredovanjem informacij o slovenskih učbenikih. Na konferenci ISCHE v Chicagu avgusta 2016 je obravnaval prve slovenske učbenike s področja zdravstva. Povzetek je objavljen v publikaciji mednarodnega zborovanja Education and the body. The Impact of Textbooks for Midwives in Slovene Language from 1782 to 1911 (Ljubljana, Graz, Trieste) on the Development of Women's Vocational Health Care Training in the South of the Habsburg Monarchy. V: Education and the body: abstract book (ISCHE, ISSN 2313-1845, 38). Chi-

cago: ISCHE, 2016, str. 21–22. [COBISS.SI-ID 513729900] Za dokumentarno oddajo Tisti, ki je zgradil šolo; portret Vinka Möderndorferja, učitelja, etnologa in politika, ki so jo 9. februarja 2016 predvajali na TV SLO 1, je predstavil njegov učbenik Slovenska začetnica iz leta 1945 in za snemanje oddaje o njem pripravil še drugo gradivo. O učbeniku V. Möderndorferja Slovenska začetnica (1945) je skupaj z dr. W. Sroko iz Essna pripravil prispevek za konferenco, ki jo je jeseni 2014 organiziral Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, objavljen pa je bil v letu 2016: SROKA, Wendelin, ŠUŠTAR, Branko. Slovenska začetnica (1945). V: SLAVEC GRADIŠNIK, Ingrid (ur.), HUDALES, Jože (ur.). Kar ustvariš, ostane. Svetu cvet. Tebi rane. : Vinko Möderndorfer - učitelj, politik in raziskovalec (Zbirka Zupaničeva knjižnica, ISSN 1855-671X, št. 41). 1. izd. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2016, str. 217–240, ilustr. [COBISS.SI-ID 513734764]

d) Sodelovanje s strokovnimi društvi

Z Zgodovinskim društvom za Koroško in organizacijskim odborom 38. zborovanja Zveze zgodovinskih društev Slovenije, ki je na njegovo pobudo potekalo na temo Zgodovina izobraževanja, je sodeloval v pripravi in izvedbi zborovanja od 28. do 30. septembra 2016 na Ravnah na Koroškem. Za zborovanje je bilo prijavljenih 110 različnih prispevkov, 80 je bilo predavateljev, od tega več kot 10 iz tujine. Dr. Šuštar je za zborovanje pripravil razpis in povabilo, souredil publikacijo in sodeloval na zborovanju tudi s svojim prispevkom. Povabilo na 38. zborovanje ZZDS – Zgodovina izobraževanja = Call for papers - History of Education : Ravne na Koroškem, 28. do 30. septembra 2016. V: ŠUŠTAR, Branko (ur.), HAKL SAJE, Maja (ur.). Zgodovina izobraževanja : knjiga povzetkov = History of education, Slovenia : book of abstracts. Ravne na Koroškem: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2016, str. 9–12. [COBISS.SI-ID 513730924] Na 16. strokovnem posvetu Društva učiteljev podružničnih šol je 16. aprila 2016 v Ponikvi pri Žalcu najprej predstavil prispevek odsotne kolegice Mateje Ribarič, nato pa še svoj prispevek o spominu na učitelje, kot je viden v kulturni krajini: O znamenjih hvaležnosti in spomina na učitelje v kulturni krajini. V: VASLE, Tanja (ur.). Narava je naša učiteljica : zbornik 16. strokovnega posveta Društva učiteljev podružničnih šol, 15. in 16. april 2016. 1. natis. Griže: Društvo učiteljev podružničnih šol, 2016, str. 52–57, ilustr. [COBISS.SI-ID 513635436] Oktobra je sodeloval v Piranu na 1. mednarodnem kongresu slovenskih muzealcev SMD – SMS – ICOM, za katerega je pripravil in predstavil prispevek Kulturna krajina izobraževanja med spomini in pozabo : šolske stavbe, učiteljski spomeniki in nagrobniki ter javna poimenovanja = The cultural landscape of education between memories and oblivion : school buildings, teacher memorials and tombstones, and public sites denominations. V: TERČON, Nadja (ur.), PERKO, Verena (ur.). Muzeji, dediščina in kulturna krajina = Museums, heritage and cultural landscape, 1. mednarodni kongres slovenskih muzealcev SMD - SMS - ICOM, Gledališče Tartini, Piran. Radovljica: Slovensko muzejsko društvo; Ljubljana: Skupnost muzejev Slovenije; Celje: ICOM Slovenija, 2016, str. 44. [COBISS.SI-ID 513754220] Dr. Šuštar je zavzeto deloval tudi pri delu ICOM Slovenija, tako pri slovenskem odboru kot v pripravah na trienalsko generalno konferenco ICOM, ki je pod naslovom Muzeji in kulturna krajina potekala julija 2016 v Milanu. Slovenski odbor se je na generalni konferenci še posebej predstavil. Dr. Šuštar je spremljal aktivnosti več odborov, s prispevkom o šolskih/pedagoških muzejih v Evropi pa je nastopil pri delu mednarodnega odbora UMAC: University and other education museums as the chance for discussion on the changing pedagogical part of the cultural landscape. V: University museums, collections and cultural landscapes : book of abstracts. 1st ed. Padova: Coop. Libreria Editrice Università, 2016, str. 46. [COBISS.SI-ID 513730668] Dr. Šuštar je sodeloval pri recenzijem delu za muzejsko revijo Šolska kronika 25/2016, št. 3, in v njej objavil prispevek o metodoloških pristopih k raziskovanju spominov na šolo na mednarodni konferenci School memori-

es v Sevilli 2015 in prispevek o konferenci o zgodovini šolstva ISCHE 2015 v Carigradu ter o tamkajšnjem muzeju izobraževanja: Pogledi na ISCHE konferenco Kultura in izobraževanje in na Muzej izobraževanja v Carigradu, Šolska kronika, 2016, 3, str. 516–531 in Mednarodni simpozij Spomini na šolo/School Memories/La memoria escolar. Nove usmeritve v zgodovinskih raziskavah izobraževanja (Sevilla, 22.–23. septembra 2015), Šolska kronika, 2016, 3, str. 532–541.

Razstavna dejavnost

Prizadevanje muzeja na področju razstavne dejavnosti je bilo usmerjeno predvsem v nadaljevanje projekta postavitve nove stalne razstave. Po izdelani in sprejeti idejni zasnovi projekta je bilo delo osredotočeno na vsebinsko izdelavo projekta, razdelitev vsebine po obdobjih, izdelavo vzorčnega obdobja in koncepta usklajevanja vsebine z oblikovalci in arhitekti. Izredno pomembno je, da je muzeju na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport uspelo za nadaljevanje projekta pridobiti potrebna finančna sredstva za leto 2017 in 2018. Obiskovalci so si skozi vse leto 2016 v muzeju lahko ogledovali stalno razstavo Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja in manjšo gostujočo razstavo Vse za slovanski kulturni razvoj! Kulturno in šolsko delovanje prof. Antona Bezenška (1854–1915) na slovanskem jugu v spodnjem delu muzejskega hodnika. Večji del leta so bile za ogled dostopne Učilnica v naravi: šolski vrt včeraj, danes, jutri in Lingua Latina, manjši del leta pa Dostopno in plemenito – razstava ob 200-letnici ustanovitve prve javne glasbene šole v Ljubljani, Šolske stavbe na Slovenskem v objemu stoletja – razstava starih razglednic in novih fotografij stoletnih šolskih stavb in Poti izobraževanja v slovanskem svetu, muzeji izobraževanja, pedagogi in zgodovinarji odkrivajo kulturni razvoj. Na gostovanjih sta bili še razstavi Šola iz zemlje: učenje visokih Andov v Knjižnici Mirana Jarca Novo mesto in v Knjižnici Srečka Vilharja Koper in Učilnica v naravi: šolski vrt včeraj, danes, jutri v Mestnem muzeju Krško.

Po Letnem delovnem načrtu za leto 2016 je bila ob delu na stalni razstavi načrtovana postavitve razstave Šolske stavbe na Slovenskem v objemu stoletja in predvidena razstava Poti izobraževanja v slovanskem svetu. Naknadno in zunaj LDN 2016 je bila v sodelovanju z Zvezo slovenskih glasbenih šol ob 200-letnici ustanovitve prve javne glasbene šole na Slovenskem postavljena tudi razstava Dostopno in plemenito.

Nove razstave Slovenskega šolskega muzeja 2016

Dostopno in plemenito – razstava ob 200-letnici ustanovitve prve javne glasbene šole, občasna razstava, odprta 10. novembra 2016 v razstavni sobi Slovenskega šolskega muzeja, postavljena v sodelovanju muzeja z Zvezo slovenskih glasbenih šol ob praznovanju visokega jubileja. Avtorja razstave in urednika kataloga z enakim naslovom: mag. Stane Okoliš in Neža Gruđen, avtorji besedil na panojih in v katalogu: dr. Matjaž Barbo, mag. Stane Okoliš, Neža Gruđen, Matej Podstenšek, dr. Urška Šramel Vučina, Anton Arko in Polona Koželj. Razstavo je oblikoval in računalniško obdelal Matjaž Kavvar. Razstavo je postavil Marijan Javoršek, ki je sodeloval tudi pri njenem oblikovanju. Konserviranje in restavriranje razstavljenih predmetov je opravil samostojni konservatorsko-restavratorski tehnik Franci Kadivec. Razstava v zgoščeni obliki predstavlja razvoj glasbenega šolstva na Slovenskem od začetkov do najnovejšega časa. Poseben poudarek je posvečen ustanovitvi prve javne glasbene šole, ki je temelj za razvoj glasbe v 19. stoletju pri nas. Ta del razstave je pripravil mag. Stane Okoliš. Na razstavnih panojih in v vitrinah je predstavil dokumente, ki izpričujejo ustanovitev, organizacijo in delovanje šole. Kulturni program na odprtju razstave, na katerem so sodelovale številne glasbene šole in njeni ravnatelji, je povezovala muzejska svetnica mag. M. Balkovec Debevec. Kustos Anton Arko

je z besedilom in s slikami na razstavnih panojih in v katalogu predstavil razvoj glasbenega pouka v osnovni šoli, bibliotekarka Polona Koželj pa širjenje mreže glasbenih šol na Slovenskem od ustanovitve prve javne glasbene šole do danes. Pred odprtjem razstave je prav tako v muzejski čitalnici 8. novembra 2016 potekala tiskovna konferenca, na kateri so predstavniki Zveze slovenskih glasbenih šol Neža Gruden, Dominika Naveršnik in predsednik Boris Štih ter predstavniki Slovenskega šolskega muzeja Anton Arko, Polona Koželj in v. d. dir. mag. Stane Okoliš predstavili projekt proslavljanja 200-letnice, pomen glasbenega izobraževanja danes in posebej pričujočo razstavo.

Šolske stavbe na Slovenskem v objemu stoletja – razstava starih razglednic in novih fotografij stoletnih šolskih stavb, odprta 19. decembra 2016 v čitalnici Slovenskega šolskega muzeja. Nastala je na pobudo ljubiteljskega fotografa Cirila Velkovrha. Izhodišče njegovih fotografskih posnetkov šolskih stavb so fotografske slike na razglednicah izpred sto in več let, predstavljene v katalogu Hiše učenosti na Slovenskem na starih razglednicah iz leta 2006. Predstavljene razglednice z motivi šolskih stavb in poleg njih postavljene nove fotografije obiskovalcu omogočajo vsebinsko in vizualno primerjavo v stoletni časovni oddaljenosti. Šolske stavbe so predstavljene na 13 panojih in so urejene po naslednjih slovenskih pokrajinah in območjih: Gorenjska, Koroška in Prekmurje, Ptujsko, Štajerska, Celjsko, Dolenjska, Notranjska in Primorska z vključenima zamejskima šolama. Večji delež je odmerjen ljubljanskim stavbam, predvsem tistim, ki so v zgodovini imele pomembno vlogo pri razvoju slovenskega šolstva. Bibliotekarka Polona Koželj je bila odgovorna za organizacijo, koordinacijo in pripravo razstave. V dogovoru s fotografom je pripravila besedilo, vsebinski kontekst in oblikovno postavitve razstave. Za vsako izmed 52 predstavljenih šol je raziskala in zapisala kratko zgodovino šolske stavbe. Uredila je tudi katalog, ki je izšel ob razstavi. Grafično oblikovanje razstavnih panojev in kataloga je pripravil Matjaž Kavar. Odprtje razstave je bilo zaradi bolezni večkrat predstavljeno in je bilo izvedeno tik pred koncem leta. S slavnostnima govoroma sta odprtje razstave počastila ministrica za izobraževanje, znanost in šport dr. Maja Makovec Brenčič in profesor arhitekture dr. Peter Fister, o soavtorju in pobudniku razstave Cirilu Velkovrhu pa je spregovoril profesor matematike dr. Milan Hladnik.

Poti izobraževanja v slovanskem svetu, muzeji izobraževanja, pedagogi in zgodovinarji odkrivajo kulturni razvoj/Paths of education in the Slavic world, Educational museums, pedagogues and historians discover the cultural development, mednarodna potujoča razstava v razstavnih avli, Slovenski šolski muzej, odprta od 22. decembra 2016 do 21. aprila 2017. Avtor besedil in razstave: dr. Branko Šuštar in drugi. Razstava je nastala v sodelovanju Slovenskega šolskega muzeja z Zvezo zgodovinskih društev Slovenije in Forumom slovanskih kultur. Razstava predstavlja glavne poteze razvoja vzgoje in izobraževanja v zadnjih dvesto letih v desetih slovanskih državah. Avtor razstave je gradivo na razstavnih panojih zbral v sodelovanju z muzeji, inštituti, univerzami in s posameznimi raziskovalci. Razstavne panoje je računalniško obdelal in oblikoval Matjaž Kavar, pri oblikovanju in postavitvi pa je sodeloval Marjan Javoršek. Ob razstavi je izšlo tudi informativno besedilo/zloženska, ki jo je pripravil avtor razstave dr. Branko Šuštar. Namesto običajnega odprtja je avtor razstave pripravil neformalno srečanje na prvi dan, ko so si obiskovalci razstavo lahko ogledali. Srečanja se je udeležilo okoli 20 slovenskih muzealcev, med drugimi tudi predsednica ICOM Slovenija dr. Tanja Rožnberger, direktorica Forumu slovanskih kultur dr. Andreja Rihter in dr. Irena Žmuc iz mednarodnega komiteja za regionalne muzeje ICOM ICR International Committee for Regional Museums.

Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja, priprava postavitve nove stalne razstave, pri kateri na različne načine sodelujejo vsi zaposleni. Strokovni vodja projekta je postala muzejska svetnica mag. Marjetka Balkovec Debevec, ki je celotno strokovno delo usklajevala z vsemi sodelujočimi v projektu. Pri usklajevanju vsebine z arhitekturnim birojem Svet

vmes je z njo tesneje sodeloval kustos Anton Arko, pri vzpostavljanju stikov in vzdrževanju korespondence pa Ksenija Guzej v tajništvu muzeja. Za finančno stran projekta je skrbel kustos Marko Ljubič, ki je pripravil tudi finančne podlage, da je muzej lahko pridobil potrebna denarna sredstva za projekt v prihodnjih dveh letih. Po prizadevanju vodstva muzeja in predstavitev projekta predstavnikom Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport v muzejskih prostorih 13. maja in v prostorih ministrstva 4. julija je projekt podprla tudi ministrica dr. Maja Brenčič Makovec. Ministrstvo je nato za nadaljevanje izvajanje projekta zagotovilo sredstva na posebni proračunski postavki Slovenski šolski muzej – prenova stalne razstave v proračunu RS za leto 2017 in 2018. Izbor zunanjih sodelavcev: arhitektov, oblikovalcev in ilustratorjev je bil na podlagi povabila k sodelovanju in predstavljenih konceptov idejne zasnove opravljen leta 2015. S sredstvi iz leta 2015 je bila izdelana idejna zasnova projekta. Zaradi izrednega znižanja sredstev za financiranje projektov na Uradu za razvoj izobraževanja so bila za ta projekt v letu 2016 na voljo zelo skromna sredstva. Nujne stroške prve in druge faze projekta (idejna zasnova in usklajevanje vsebine) za nadaljevanje projekta je muzej financiral tudi iz lastnih prihodkov. Kustosi in drugi strokovni delavci muzeja so delo v tem projektu opravili v sklopu javne službe. V projekt je bilo vloženega veliko strokovnega dela in prizadevanja, saj je postavitve nove stalne razstave velik strokovni izziv in za daljše obdobje najpomembnejši muzejski projekt. Vsebinski in oblikovni predlogi muzeja so nastajali na pogostih internih sestankih strokovnih delavcev, vodja projekta mag. Marjetka Balkovec Debevec pa jih je ob pomoči kustosa Antona Arka ali bibliotekarke Polone Koželj predajala izbrani skupini arhitektov iz biroja Svet vmes. Pri tem je bilo zelo pomembno vprašanje umestitve vsebine v prostorsko zasnovo. Na primeru izbranega obdobja Prosvetljeni absolutizem so skupaj, tudi z ilustratorko in oblikovalko, izdelali vzorec koordinacije vsebinskega in oblikovnega usklajevanja. Zaradi pestrih vsebinskih razprav, izbire in priprave muzejskih predmetov ter raznovrstnega razstavnega gradiva, iskanja vsebinskih in oblikovnih rešitev ter usklajevanja pogledov na novo stalno razstavo je bilo delo sicer zelo živahno, na trenutke pa tudi precej mukotrpno, saj je bilo treba upoštevati in obravnavati mnenja in predloge vseh zaposlenih strokovnih delavcev. Za postavitve nove stalne razstave je bila tako v letu 2016 dosežena razdelitev vsebine razstave po obdobjih, izdelan koncept usklajevanja vsebine z oblikovalci in arhitekti in podrobno izdelana vsebina za vzorčno obdobje. Vodja projekta se je s prošnjo za sodelovanje pri pripravi stalne razstave o zgodovini šolstva obrnila tudi na druge muzeje in prav zaradi nje dodatno navezala stike s strokovnjaki z muzejskega področja. Še bolj se je posvetila proučevanju virov in literature za bodočo razstavo. Pri pripravi in razčlenitvi izbrane vsebine za obdobje prosvetljenega absolutizma je gradivo sistematično popisala, uredila in predala v obravnavo oblikovalcem in arhitektom Svet vmes. Interni sestanki zaposlenih zaradi stalne razstave so bili v muzejski čitalnici: 22. aprila, 3. maja, 10. maja, 1. junija, 15. junija, 8. septembra, 27. oktobra, 18. novembra, sestanki z arhitekti in oblikovalci pa 11. januarja, 10. marca, 5. aprila in 5. julija. Vsega skupaj je bilo v letu 2016 organiziranih 17 sestankov. Za njihovo koordinacijo je bila odgovorna Ksenija Guzej, ki je skrbela tudi za pogodbe pri izposoji muzejskih predmetov in gradiva z drugimi ustanovami. Bibliotekarka Polona Koželj je pri pripravi vsebine za obdobje prosvetljenega absolutizma priskrbel tudi seznam pomembnejših knjig iz muzejske knjižnice, raziskala glasbeno dogajanje na Slovenskem ob koncu 18. stoletja in pripravila predlog za zvočno opremo. Kustos Marko Ljubič je za isto obdobje pripravil gradivo za vodiča in gosje pero, kustosinja Mateja Ribarič pa je za postavitve na stalni razstavi za obravnavano obdobje pridobila predvsem iskano slikovno gradivo iz Narodne galerije, Arhiva RTV Slovenija, Narodnega muzeja, Čebelarškega muzeja Radovljica in iz drugih muzejev.

Nacionalni muzeji Slovenije, skupna razstava/predstavitev 12 slovenskih državnih muzejev, odprta 17. maja 2016 na muzejski ploščadi pred vhodom v Slovenski etnografski

muzej. Razstava je nastala na pobudo kolegija direktorjev državnih muzejev. Slovenski šolski muzej se je predstavil na skupnem panoju in ob skupni finančni soudeležbi s Prirodoslovnim muzejem Slovenije. Na panoju je fotografija velikega šolskega računalna in šolske table v stari učilnici, ki jo je izdelala in za izbor na razstavi pripravila Ksenija Guzej, prof. likov. umetnosti. Z logotipom in nazivom ustanove najbolj avtentično izkazuje vsebino in poslanstvo Slovenskega šolskega muzeja.

Razstave na gostovanju:

Učilnica v naravi: šolski vrt včeraj, danes, jutri, avtorica razstave: kustosinja Mateja Ribarič. Razstava je bila v Slovenskem šolskem muzeju odprta od 20. novembra 2014 do 30. septembra 2016. Ob razstavi se je v tem času zvrstilo več pedagoško-andragoških projektov, izdan je bil razstavni katalog, tematska številka muzejske revije Šolska kronika, muzejski koledar 2016 ter didaktična igra Pripoved zelišč. Na sklepni prireditvi 26. septembra 2016 je bil predstavljen tudi projekt Naš vrt, ki je ob razstavi potekal vzporedno z Vrtcem Vodmat. Z zahvalo zemlji se je razstava v Slovenskem šolskem muzeju tudi zaprla. Na pobudo muzejske svetovalke dr. Helene Rožman je razstava od 11. oktobra 2016 na gostovanju v Mestnem muzeju Krško. Razstavo sta postavili oblikovalka Simona Čudovan in avtorica razstave, kustosinja Mateja Ribarič. Postavitve sta prilagodili novim prostorskim možnostim. Na odprtju razstave v Krškem sta spregovorila direktor Slovenskega šolskega muzeja mag. Stane Okoliš in avtorica razstave. Razstava bo v Mestnem muzeju Krško gostovala do 8. oktobra 2017. Muzej si z razstavo prizadeva spojit tradicijo s sedanostjo in opozoriti na prednost šolskega vrta kot pomembnega sodobnega učnega in vzgojnega pripomočka, ki učencem v dobi virtualnega sveta omogoča neposreden stik z naravo. V obdobju od odprtja do konca leta si je razstavo v Mestnem muzeju Krško ogledalo približno 150 obiskovalcev.

Šola iz zemlje – učenje visokih Andov, avtorica razstave: kustosinja Mateja Ribarič. Razstava je bila v Slovenskem šolskem muzeju postavljena leta 2012. Med letoma 2014 in 2015 je gostovala v Walfdorski šoli v Ljubljani, v Knjižnici Prežihov Voranc v Ljubljani, v Knjižnici Medvode ter v Mariborski knjižnici – oddelek Duplek. Z gostovanji te razstave si muzej vseskozi prizadeva širiti aktualno sporočilo starih ljudstev, da je današnji človek v t. i. zahodni civilizaciji izgubil stik s samim seboj, z naravo in z zemljo, ker jo ne spoštuje niti ji ni hvaležen za vse darove, ki jih od nje prejema. V letu 2016 je razstava od 9. februarja do 4. aprila gostovala v Knjižnici Mirana Jarca Novo mesto in od 8. junija do 7. julija 2016 v Knjižnici Srečka Vilharja Koper. Gostovanji je koordinirala avtorica razstave, kustosinja Mateja Ribarič. Razstavo si je na gostovanju v Novem mestu ogledalo 350, v Kopru pa 210 obiskovalcev. Odzivi na razstavo v obeh knjižnicah so bili zelo pozitivni. Poleg avtorice razstave, kustosinje Mateje Ribarič je pri postavitvi razstave tako v Novem mestu kot tudi v Kopru sodelovala oblikovalka Simona Čudovan.

Pedagoško-andragoški programi ob razstavah

Ob razstavi **Učilnica v naravi: šolski vrt včeraj, danes, jutri** je avtorica razstave, kustosinja Mateja Ribarič v prvi polovici leta 2016 s projektom Naš vrt k sodelovanju priregnila Vrtec Vodmat pod pedagoškim vodstvom Darje Štirin. Za 178 otrok je izvedla devet vodstev po razstavi. Po sprehodu in ogledu razstavnih eksponatov, ki so jih otroci sprejeli tudi s svojimi čutili, je z njimi po izdelanem programu izvedla še muzejske delavnice o zeliščih. Na ta način so otroci razstavo neposredno doživeli z vsemi svojimi čutili in spoznali zdravilno vlogo zelišč. V sklopu skupnega projekta Naš vrt z Vrtcem Vodmat je bilo ob razstavi tudi več srečanj. Tomaž Simetinger je 25. januarja 2016 predstavil etnobotaniko, Ira Zorko 11. februarja 2016 pa permakulturo. Ob sklepu razstave 26. septembra 2016 je Tomaž Simetinger v sodelovanju s Simonom Čudovan in kustosinjo Matejo Ribarič ob

obredu zahvale zemlji izvedel še delavnico Etnobotanika, s katero se je tako razstava kot tudi projekt Naš vrt v Slovenskem šolskem muzeju tudi končal. Prof. Janko Rode je imel v muzeju 3. maja 2016 predavanje o zeliščih za študente Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani. Kustosinja je s predstavitvijo zgodovine šolskih vrtov na Slovenskem 26. maja 2016 sodelovala na pogovoru o urejanju odprtih šolskih površin za otroke v sklopu projekta Zelene prestolnice.

Ob razstavi **Lingua latina – pouk latinščine v javni osnovni šoli**, je soavtor razstave, kustos Anton Arko za osnovnošolce pripravil delavnico Svet antike, ki jo je v letu 2016 izvedel na Prešernov dan, 8. februarja 2016, v prostorih muzeja in štirikrat v Kulturnem bazarju 31. marca 2016 v Cankarjevem domu. Štirinajstega decembra 2016 je v čitalnici Slovenskega šolskega muzeja pripravil okroglo mizo z naslovom Latinščino v osnovno šolo! Na njej je bilo 30 udeležencev, od tega 7 predavateljev in 23 poslušalcev. Med predavatelji so nastopili univ. profesorji latinščine in grščine z Oddelka za klasično filologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, raziskovalci in učitelji latinščine ter Marjan Gorup, ravnatelj OŠ Prežihov Voranc, ki vodi edino osnovno šolo z neprekinjenim poučevanjem latinščine od leta 1958. Vsak predavatelj je iz svojega zornega kota pojasnil potrebo po poučevanju latinščine v osnovni šoli. Okrogle mize so se udeležili tudi predstavniki medijev.

Sodelovanje v skupnih pedagoško-andragoških projektih

Kulturni bazar, Cankarjev dom v Ljubljani, 31. marca 2016. Muzej je na tradicionalni sejensko izobraževalni prireditvi nastopil s svojim uveljavljenim pedagoško-andragoškim programom pod strokovnim vodstvom in v koordinaciji kustosinje Mateje Ribarič. Muzejski vodič in animator starih učnih ur Marko Novak je izvedel rimsko delavnico, kustos Marko Ljubič pa je v razstavnih vitrini pripravil izbor muzejskih predmetov, s katerimi je predstavil zgodovino pisal in pisalnih podlag.

10. Mednarodni festival Igraj se z mano, Park Zvezda Ljubljana, 24. maja 2016. Organizatorja festivala sta bila Center Janeza Levca Ljubljana in Društvo za kulturo inkluzije. Enodnevni kulturno-likovni dogodek je spodbudil socialno integracijo/inkluzijo med osebami s posebnimi potrebami in večinsko populacijo vseh generacij. Eno vodilnih načel festivala je povezovanje skozi igro. Slovenski šolski muzej je v sklopu festivala na Kongresnem trgu 24. maja 2016 pripravil delavnico Izdelovanje šolskih zvončkov, ki jo je vodil zunanji sodelavec Marijan Javoršek. Udeležilo se je 20 otrok.

8. Znanstival dogodivščin, Prešernov trg in Stritarjeva ulica v Ljubljani, 4.–5. junija 2016. Dvodnevni dogodek za promocijo znanosti in izobraževanja je organizirala Hiša eksperimentov. Slovenski šolski muzej se je v obeh dnevih predstavil s fizikalnimi in kemijskimi poskusi, ki sta jih kot gospoda učenika v starih učiteljskih oblekah izvajala Matej Hrastar in Gašper Murn. Na stojnici z muzejskim promocijskim materialom jima je pri izvedbi poskusov pomagal Marijan Javoršek.

11. Otroški bazar, Gospodarsko razstavišče, od 9. do 12. septembra 2016. Slovenski šolski muzej je na prireditvi sodeloval v sklopu Sekcije za izobraževanje in komuniciranje SMS. Za koordinacijo je skrbela kustosinja Mateja Ribarič. Na skupni stojnici je bilo na razpolago promocijsko gradivo sekcije in gradivo posameznih muzejev. Slovenski šolski muzej se je predstavljal z brošuro Pedagoški programi v Slovenskem šolskem muzeju v šolskem letu 2015/2016.

Z igro do kulturne dediščine, programi muzejev v Tednu otroka, med 3. in 9. oktobrom 2016. V Slovenskem šolskem muzeju je zunanja sodelavka Maja Hakl Saje pripravila dve brezplačni delavnici: delavnico lepopisja in delavnico vezenja, ki pa nista bili dobro obiskani.

Kot koordinatorka pri pripravi programov, usklajevanju z njihovimi izvajalci in pri njihovi promociji v e-medijih, na različnih socialnih omrežjih, spletnih straneh in po e-pošti je v tajništvu na službenem mestu organizator/informator veskozi prizadevno uspešno delovala Ksenija Guzej, prof. likovne umetnosti, ki je bila tudi iniciatorka idejnih zasnov pri oblikovanju letakov, plakatov, bannerjev in brošur ter drugih e-sporočil. Kakor v letu 2015 je tudi v začetku 2016 pripravila prijavo na razpis MOL za projekt Turizma Ljubljana – sofinanciranje turističnih prireditev na javnih površinah – Učna ura v antični Emoni. Ob vsebinski pripravi projekta je že skoordindirala animatorja, vendar so na izboru enega najbolj uspešnih projektov iz leta 2015 zavrnila zaradi neskladja s cilji projekta Ljubljana zelena prestolnica 2016, ki so bili navedeni v Priročniku za organizacijo dogodkov po načelih trajnostnega razvoja.

Pedagoška dejavnost

Za delovanje Slovenskega šolskega muzeja in za razvoj muzejskih dejavnosti je pedagoška dejavnost zavzela izjemno mesto. Njen pomen v muzeju se je zlasti po uvedbi starih učnih ur izredno povečal. Prav zaradi izjemnega napredka na področju pedagoške dejavnosti je muzeju v zadnjih letih uspelo močno napredovati. Usmeritev v pedagoško dejavnost zato za muzej ni samo vsebinsko, ampak tudi eksistenčno in razvojno vprašanje. Pedagoško področje je kot stičišče vsega muzejskega dela postalo tudi strateško pomembno. V delo na tem področju so bili tako ali drugače vključeni vsi zaposleni, izpeljavo pedagoških programov pa so opravili predvsem zunanji sodelavci. Tudi v letu 2016 so obiskovalce najbolj pritegovale stare učne ure. Njim je bilo posledično posvečene tudi največ pozornosti in skrbi.

Stare učne ure. Stare učne ure so v zadnjem obdobju delovanja muzeja najuspešnejši muzejski projekt. Čeprav se jih je v letu 2016 udeležilo nekoliko manj obiskovalcev kot leto prej, se je ohranila zelo visoka raven obiska. V rednem programu z izdanimi vstopnicami je bilo izvedenih 487 učnih ur z raznovrstno vsebino. Razveseljivi so podatki, da se je v muzejski zbirki Zasavskega muzeja Trbovlje v Hrastniku število tako izvedenih učnih ur Lepopisa kot tudi obiskovalcev celo povečalo. Poleg tega se je zelo veliko obiskovalcev učnih ur udeležilo tudi ob dnevih odprtih vrat. Organizacijo obiskov, sprejemanje prijav šolskih in drugih organiziranih skupin, usklajevanje terminov in dela vodičev ter animatorjev učnih ur je na sprejemnici muzeja vodila zunanja sodelavka Natalija Žižić, ki je bila tudi animatorka učnih ur Računstvo, Lepopis in po potrebi tudi Lepo vedenje. Prav tako je vodila obiskovalce po stalni in občasni razstavi v slovenskem in angleškem jeziku, pomagala je pri izvajanju muzejskih delavnic med šolskim letom in med počitnicami ter ob posebnih priložnostih, tako pri organizaciji kot izvedbi različnih prireditev v muzeju ob dnevih odprtih vrat ter ob drugih muzejskih projektih. Poleg zunanjih sodelavcev sta učne ure po potrebi bodisi zaradi odsotnosti animatorjev ali težav pri usklajevanju terminov opravljala tudi kustos Anton Arko (Vodnikovo šolo enkrat in Nedeljsko šolo dvakrat) in bibliotekarka Polona Koželj (Ročna dela devetkrat in Lepopis dvanajstkrat), predvsem v prvi polovici leta. V drugi polovici leta je več pedagoškega dela po vrnitvi s porodniškega dopusta opravila Maja Hakl Saje.

Muzejske delavnice. Muzejskih delavnic je bilo v letu 2016 precej manj kot prejšnje leto. Večinoma so muzejske delavnice potekale v sklopu pedagoško-andragoških projektov. V rednem programu med obiskovalci po eni strani ni bilo zaznati večjega zanimanja, po drugi pa tudi promocija muzejskih delavnic ni bila najbolj uspešna. Zmanjšanje števila izvedenih muzejskih delavnic se zato nanaša predvsem na izvedbo delavnic v rednem programu. Kakor leta 2015 so delavnice potekale tudi ob razstavi Učilnica v naravi: šolski vrt

včeraj, danes, jutri in ob razstavi *Lingua latina*. Maja Hakl Saje je pred koncem leta izvedla delavnice *Vezenja*. Nekaj delavnic iz muzejskega programa v letu 2016 zaradi slabega obiska ni bilo izvedenih. Muzejski delavnici *Izdelovanje šolskih zvončkov* in *Izdelovanje ptičjih hišic* je izvedel tudi zunanji sodelavec Marijan Javoršek. Na 8. Znanstivalu dogodivščin so bile izvedene delavnice kemijskih in delavnice fizikalnih poskusov.

Vodstva po razstavah. Vodstva po razstavah so v sklopu programa vodenja po muzeju čez celo leto opravljali muzejski vodiči. Zelo pomembno je, da so se znali prilagoditi raznovrstnim starostnim skupinam obiskovalcev. Za nekoliko zahtevnejše obiskovalce so pri vodenju sodelovali tudi kustosi. Posamezne občasne razstave so obiskovalcem pogosto predstavili njihovi avtorji: kustosinja Mateja Ribarič razstavo o šolskem vrtu, kustos Anton Arko razstavo o pouku latinščine v osnovni šoli in direktor muzeja mag. Stane Okoliš razstavo o 200-letnici ustanovitve prve javne glasbene šole. Vodenje s poudarkom na stalni razstavi, ki je poleg učne ure najpomembnejši element v programu obiska muzeja, je glede na potrebe enkrat spomladi in dvakrat v jeseni opravila bibliotekarka Polona Koželj. Kustosinja mag. Marjetka Balkovec Debevec je opravila 24 vodstev po stalni in občasni razstavah in posebej štiri vodstva za posebne skupine: udeležence univerze za Tretje življenjsko obdobje 20. in 21. januarja 2016, upokojene pedagoške delavce 9. marca 2016 in učiteljski kolektiv OŠ Turnišče 2. julija 2016. Kustosinja Mateja Ribarič je imela več vodstev po muzeju za posamezne obiskovalce, izvedla pa je tudi devet vodstev za otroke iz Vrtca Vodmat na občasni razstavi Učilnica v naravi: šolski vrt včeraj, danes, jutri.

Muzejski vodiči. Naloge muzejskih vodičev so v letu 2016 izvajali: Maja Hakl Saje, Matej Hrastar, Mateja Pušnik, Klara Pavlinič, Tevž Globokar, Rok Kastelic in Matej Prevc. Prvo polovico leta je bila odsotna Maja Hakl Saje, celo leto pa Neža Trdin. Izbor novih vodičev še ni bil potreben, čeprav se je na povabilo že konec leta 2015 pozitivno odzvalo vseh 6 kandidatov. V letu 2016 je dosedanje število vodičev zadostovalo za nemoteno delo v pedagoški dejavnosti. Novi kandidati bodo izbrani takoj, ko bo to potrebno. Z vsemi kandidati (Mirjam Tičar, Anja Bregar, Monika Merhar, Blažka Kotar, Tina M. Slatnar, Tanita Seifert) je bil vzpostavljen prvi kontakt.

Animatorji učnih ur. Učne ure v letu 2016 so izvajali naslednji animatorji:

1. Taja J. Gubenšek (Lepo vedenje, Prirodopis: Domača mačka),
2. Natalija Žižić (Lepopis, Računstvo, Lepo vedenje od novembra 2016),
3. Maja Hakl Saje (Ročna dela, Lepopis, UU za tujce, Lepo vedenje: od avg. 2016),
4. Polona Koželj (Ročna dela, Lepopis),
5. Anton Arko (Nedeljska šola, Vodnikova šola),
6. Marko Novak (Nedeljska šola, učne ure je izvajal do septembra 2016),
7. Matej Hrastar (Fizika, Nedeljska šola, Vodnikova šola),
8. Matej Prevc (Učna ura v antični Emoni, Učna ura za tujce),
9. Rok Kastelic (Nedeljska šola),
10. Mateja Pušnik (Lepopis).

Novi animatorji 2016:

1. Natalija Žižić za učno uro Lepo vedenje (poskusna učna ura 27. 10. 2016)
2. Maja Hakl Saje za učno uro Lepo vedenje (poskusna učna ura 27. 10. 2016).

Deset učnih ur Lepopisa za zasavske osnovne šole v muzejski zbirki v Hrastniku je v prvi polovici leta v celoti izvedla Natalija Žižić. Poskusna učna ura Lepo vedenje, ki sta jo uspešno opravili Natalija Žižić in Maja Hakl Saje, je bila potrebna zaradi večjega zanimanja za obisk in pogostejše zadržanosti animatorke Taje J. Gubenšek. Anton Arko in Polona Koželj sta kot redno zaposlena z določenimi nalogami v letnem delovnem načrtu učne ure izvajala samo takrat, ko v muzeju za njihovo izvedbo ni bilo druge možnosti. Vodič in animator učnih ur Marko Novak, ki je dobil redno zaposlitev, je septembra sklenil svoje dolgoletno zelo uspešno delovanje v muzeju. V dogovoru z Gašperjem Murnom, študen-

tom Fakultete za kemijo in kemijsko tehnologijo, je bila v pripravi nova učna ura o pouku kemije, ki pa se zaradi njegovih študijskih obveznostih leta 2016 še ni dokončno realizirala.

Srečanja in delo z vodiči in animatorji učnih ur. Vodstvo muzeja in vsi strokovni delavci muzeja, ki spremljajo nemoten potek pedagoškega programa in skrbijo zanj, so se z vodiči in animatorji učnih ur v polniasedbi sestali 11. aprila 2016 in 12. oktobra 2016, po potrebi pa so bili stiki z njimi vsakodnevni. Poleg direktorja mag. Staneta Okoliša so bili vspremljanje dela vodičev in animatorjev učnih ur vključeni zlasti kustosinji mag. Marjetka Balkovec Debevec in Mateja Ribarič, organizator/informator Ksenija Guzej in Natalija Žižić, ki je skrbela za njihovo tekoče obveščanje. Ob spremljanju jim je bila zagotovljena tudi vsa potrebna strokovna pomoč. Strokovni nadzor in svetovanje vodičem in animatorjem učnih ur pri delu in komunikaciji z obiskovalci je vodil znani lutkar in predavatelj na AGRFT Brane Vižintin. Za sodelovanje muzeja z njim je zaslužna predvsem kustosinja Mateja Ribarič. Srečanja vodičev in animatorjev učnih ur z njim so bila 2. in 29. marca, 1., 15., 21., 22., in 28. aprila ter 10., 19. in 20. maja 2016. Poleg vodičev in animatorjev učnih ur se je izobraževanja in izpopolnjevanja vodičev in izvajalcev učnih ur 4., 6., 15. in 18. aprila udeležila tudi bibliotekarka Polona Koželj. Na srečanjih z vodiči in animatorji učnih ur so bila ob izmenjavi izkušenj obravnavana aktualna vprašanja in problemi izvajanja učnih ur. Za vodenje razporeda pedagoških obveznosti vodičev in animatorjev učnih ur ter usklajevanje urnika je bila odgovorna zunanja sodelavka Natalija Žižić, ki je bila na sprejemnici z njimi v stalnem stiku in se je udeležila tudi vseh strokovnih srečanj. Na rednih letnih srečanjih z vodiči in animatorji in pri reševanju problemov, ki so se pojavljali pri tekočem delu, je bila redno navzoča tudi Ksenija Guzej, ki je v tajništvu muzeja usklajevala delo redno zaposlenih in zunanjih sodelavcev pri vseh pedagoško-andragoških in drugih programih in njihovi promociji v medijih.

Gradiva in materiali za izvedbo učnih ur. Oblačila za obiskovalce učnih ur so med letom prali petkrat med šolskimi počitnicami: februarja, aprila, junija, novembra in decembra. Mag. Marjetka Balkovec Debevec je pripravila načrt izbora oblačilne podobe učiteljev in učiteljic s konca 19. in začetka 20. stoletja za prenovu starih in izdelavo novih oblačil animatorjev učnih ur. S šiviljo Marijo Srebot se je tudi dogovorila za izdelavo učiteljskih oblačil, ki bodo narejena v začetku leta 2017. Za posamezne učne ure so bili nabavljeni potrebni pripomočki in drugo gradivo, pri čemer so sodelovali tudi sami animatorji. Maja Hakl Saje je za učno uro Ročna dela pomagala pri nakupu gumbov, sukanca in škarij. Matej Prevc je izbral prizor rimskega stebrišča, ki služi za scensko ozadje pri izvajanju učne ure iz antične Emone. Pri izboru slikovnega gradiva in postavitvi kulise je pomagala tudi Ksenija Guzej. Za nemoteno izvajanje starih učnih ur: Lepopis, Nedeljska šola in Lepo vedenje, ki so med obiskovalci najbolj priljubljene in največkrat izvedene, so bili ponatisnjeni učni listi.

Muzejsko mentorstvo. Kustosinja mag. Marjetka Balkovec Debevec je bila februarja in marca/aprila mentorica Ajdi Centa in Moniki Škrl, študentkama etnologije in kulturne antropologije na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, ki sta v muzeju opravili študentsko prakso v sklopu študijskega programa. S sodelavko, kustosinjo Matejo Ribarič sta izvedli tudi enoletno mentorstvo v projektu Zavoda Nefiks za študentko doktorskega študija Diani Pita Costa, ki je veljalo kot priprava na državni izpit za kustosa pedagoga. Mag. M. Balkovec Debevec je med letoma 2000 in 2016 izpeljala različne oblike mentorskega dela 44 študentom in mladim diplomantom. Izkušnje iz mentorskega dela v Slovenskem šolskem muzeju je zbrala v članku O mentorstvu v Slovenskem šolskem muzeju, objavljen v: Andragoška spoznanja 2/2016 [ur. dr. Monika Govekar-Okoliš], Ljubljana : Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2016, str. 9–22.

Pedagoško-andragoški projekti odprtega muzeja. Muzej se s svojim rednim pedagoško-andragoškim delom v medinstitucionalne projekte ni vključeval le ob dnevih

odprtih vrat (Prešernov dan, Mednarodni dan muzejev, Poletna muzejska noč, Ta veseli dan kulture) ali ob drugih skupnih pedagoško-andragoških projektih (Kulturni bazar, Znanstival, Igraj se z mano itd.), ampak se je pozitivno odzval tudi na druge zunanje pobude, ki se nanašajo na delo in poslanstvo muzeja. Muzej se je tako vključil v projekte s posamezniki in z različnimi organizacijami, ki razširjajo kulturno in izobraževalno vlogo muzejev med različnimi skupinami ljudi ob različnih priložnostih. Poleg zunanjih sodelavcev so pri njihovi izvedbi in zlasti pri njihovi pripravi in oblikovanju sodelovali strokovni delavci s področja pedagoško-andragoških programov: mag. Marjetka Balkovec Debevec, Mateja Ribarič, Polona Koželj, Anton Arko in Ksenija Guzej. Za Teden študentske kulture (7. 3. 2016–11. 3. 2016) je bil obisk muzeja za študente brezplačen, vendar kljub temu obiskovalcev ni bilo prav veliko. Podobno je bilo v projektu Z igro do dediščine (3. 10. 2016–8. 10. 2016). Večje zanimanje je bilo za predavanje mag. Marjetke Balkovec Debevec o šolskih praznovanjih v preteklosti, ki sta se ga 20. in 21. januarja 2016 udeležili dve skupini slušateljev Univerze za tretje življenjsko obdobje, 9. marca 2016 pa tudi skupina upokojenih pedagoških delavcev Slovenije. Lepo obiskana je bila predstavitev knjige POTOVANJA: doživljanje sveta iz prve roke dr. Marka in dr. Angelce Žerovnik, katere se je 21. aprila 2016 pri pouku geografije udeležil tudi celoten šolski razred iz Srednje ekonomske šole Ljubljana. V muzejskih prostorih je 20. aprila 2016 zelo uspela prireditev Šola se predstavi ob 200-letnici ustanovitve šole v Smledniku, ki so jo oblikovali učenci in učitelji navedene šole. Na prireditvi so predstavili tudi jubilejni zbornik, ki je izšel ob visoki obletnici delovanja. Pobudo za predstavitev v muzeju je sprožilo vodstvo OŠ Simona Jenka Smlednik, sledila pa je uspešnemu sodelovanju šole in muzeja pri pripravi zbornika, pri katerem sta s svojimi članki levji delež prispevala prav direktor muzeja, mag. Stane Okoliš in upokojena bibliotekarka Tatjana Hojan.

"Šola je sama na sebi dobra reč ---", Simon Jenko, Jeprški učitelj : zbornik ob dvestoletnici osnovne šole v Smledniku, ur. Marjeta Žebovec, Andreja Kerč, Smlednik : Osnovna šola Simona Jenka, 2015

Sodelovanje s šolami in drugimi vzgojno-izobraževalnimi organizacijami. Sodelovanje šolskega muzeja s šolami je ena od prioritetenih nalog muzeja. Sodelovanje je mnogostransko. Muzeja brez stikov in raznovrstnega sodelovanja v projektih s šolami si ni mogoče niti zamisliti. Poleg obiska šolskih skupin v muzeju, ki so daleč največja skupina obiskovalcev, izposoje muzejskih predmetov za jubilejne razstave, posredovanja informacij iz šolske preteklosti in svetovanja pri njihovem delu itn. posebej poudarjamo projekte, ki se vsako leto načrtno in spontano spletejo med muzejem in šolami ali z organizacijami, ki z različnimi dejavnostmi šole povezujejo. Muzej je pri tem precej kadrovsko in finančno omejen, vendar po svojih možnostih s šolami opravlja svoje poslanstvo. Kustosinja mag. Marjetka Balkovec Debevec in Mateja Ribarič sta sodelovali v komisiji za delo z zgodovinskimi krožki pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije. V sodelovanju z Zasavskim muzejem Trbovlje so v muzejski zbirki v Hrastniku potekale učne ure za zasavske osnovne šole. Muzej je bil 15. aprila 2016 zastopan tudi na 16. strokovnem posvetu Društva učiteljev podružničnih šol na Ponikvi pri Žalcu. Na pobudo vodstva OŠ Smlednik je bila v muzejskih prostorih že omenjana prireditev ob dvestoletnici ustanovitve šole, ki so jo s svojimi talenti obogatili učenci šole, pripravo scenarija in povezovanje pa je izvedla bibliotekarka Polona Koželj. Direktor muzeja mag. Stane Okoliš je imel slavnostni nagovor na prireditvi v počastitev 150-letnice šolstva in čitalništva v Šentvidu v Ljubljani, ki jo je ob sodelovanju vseh osnovnih in srednješolskih ustanov in knjižnice v Šentvidu v sklopu junijskega šentviškega tedna organizirala Blaž Potočnikova čitalnica. Muzej je za prireditve v Šentvidu posodil tudi več muzejskih predmetov, z učno uro Nedeljska šola pa je s svojimi učenci nastopil tudi »gospod učenik«. Kustos Marko Ljubič in kustosinja mag. Marjetka Balkovec Debevec sta 24. maja 2016 ob Tednu vseživljenjskega učenja nastopala s prispevki o pisanju in pisalih na prireditvi OŠ Loka v Črnomlju. Mag. Marjetka Balkovec Debevec

se je 16. novembra 2016 udeležila tudi sestanka s Srednješolskim centrom Novo mesto in Občino Metlika o strokovnem sodelovanju pri ureditvi spominske sobe v spomin na organizirano srednješolsko izobraževanje v Metliki, kjer je Vlada RS konec šolskega leta 2014/15 ukinila Srednjo šolo Metlika, organizacijsko enoto Šolskega centra Novo mesto in pravno naslednico nekdanje Tekstilne šole v Metliki. Kustos Marko Ljubič je marca izbral in skupaj s konservatorsko-restavratorskim tehnikom Francijem Kadivcem pripravil fizikalne predmete (prikaz elektrike) iz muzejske zbirke za razstavo Vodarna in elektrarna mesta Kočevje 1896–2016, ki jo je Pokrajinski muzej Kočevje (direktor Ivan Kordiš) pripravil ob 120-letnici javne rabe elektrike na Slovenskem na Gimnaziji Kočevje. Decembra so potekali pogovori muzeja z Zavodom za slepo in slabovidno mladino Ljubljana (sedaj Center IRIS) z ogledom depojske sobe v zavodu in izdelavo okvirnega načrta ureditve muzejske zbirke zavoda za postavitve razstave leta 2018 ob 100-letnici delovanja zavoda. Poleg vsestranskega sodelovanja s Srednjo šolo tehniških strok Šiška, kjer deluje muzejska konservatorsko-restavratorska delavnica, je bil največji dosežek sodelovanja muzeja s šolami postavitve razstave Dostopno in plemenito ob 200-letnici ustanovitve prve javne glasbene šole in izid kataloga z enakim naslovom v sodelovanju z Zvezo slovenskih glasbenih šol.

Statistika obiska v muzeju

Obisk muzeja je v letu 2016 ostal na ravni obiska v več zadnjih letih. V primerjavi z letom 2015 se je povečal za 0,8 %. Bolj kot po številu se spreminja struktura obiskovalcev glede na starost, motiv, obdobje, kakor tudi glede na dneve odprtih vrat. Stabilen obisk na visoki ravni zelo pozitivno vpliva na delovanje muzeja na vseh področjih muzejske dejavnosti in še posebej pri razvoju pedagoško-andragoških programov. Število obiskovalcev v enem koledarskem letu se je že več let zapored ustalilo na meji med 16 in 17 tisoč. Čeprav večje razlike v obisku med letoma 2016 in 2015 pravzaprav ni, pa so večje razlike nastale pri posameznih mesecih. V obeh poletno-počitniških mesecih je obisk še naprej opazno nižji kot v drugih mesecih, čeprav se je razlika zlasti avgusta precej zmanjšala, pri tem pa se je nasprotno v primerjavi z letom 2015 precej zmanjšal obisk v juliju. Obisk v prvi polovici leta 2016 je bil opazno višji kot v letu 2015, v drugi polovici leta 2016 pa opazno manjši. Precejšnje spremembe med letoma so nastale tudi pri posameznih mesecih. Močno se je obisk povečal v februarju in septembru, nekoliko manj pa v aprilu in juniju, ki je bil glede na absolutno število v zadnjih letih sploh nekaj posebnega. Največji obisk v letu 2016 je bil v mesecih februar, marec, april in junij. Na precejšnja mesečna odstopanja v številu obiska poleg sprememb v šolskem koledarju nedvomno vpliva tudi obisk ob dnevih odprtih vrat (februar, junij) v manjši meri pa tudi različni, predvsem razstavniki projekti, ki v muzej v katkem časovnem obdobju lahko privabijo tudi večje število obiskovalcev.

Tabela: Obisk muzeja 2016 po mesecih in starostni strukturi ter primerjava z letom 2015

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AVG	SEPT	OKT	NOV	DEC	Skupaj
Vrtec	0	40	1	0	0	1	2	11	1	0	1	14	71
OŠ	895	1321	1215	1138	1590	2238	2	164	791	1046	989	511	11900
SŠ	70	34	0	150	102	141	25	2	0	86	46	8	664
Štud.	20	25	75	34	89	23	4	17	2	91	81	49	510
Odrasli	174	737	164	244	255	652	88	207	159	162	243	370	3455
2016	1159	2157	1455	1566	2036	3055	121	401	953	1385	1360	952	16600
2015	963	1517	1681	1377	2412	2758	242	296	672	1641	1574	1342	16475
Indeks	120,4	142,2	86,6	113,7	84,4	110,8	50,0	135,5	141,8	84,4	86,4	70,9	100,8

Glede na starostno strukturo obiskovalcev so osnovnošolci v muzeju vseskozi, vse od začetka podrobne statistične sledljivosti, daleč največja skupina. Osnovnošolske skupine so ciljna skupina muzeja, ki za to starostno skupino tudi sicer namenja največ pozornosti, promocije in nasploh tudi sredstev. Njihov delež obiska v muzeju v letu 2016 je bil 71,7% in je za 2,3 % nižji kot leta 2015. Deleži drugih starostnih skupin so v primerjavi z osnovnošolci manjši. Za njimi imajo z 20,9 % najvišji delež odrasli, ki se udeležujejo vseh muzejskih dejavnosti še najbolj enakomerno. Glede na prejšnje leto se je njihov delež povečal za 0,9 %. Deleža srednješolcev 4% in študentov 3% sta v celotni strukturi obiska zelo majhna, delež predšolskih otrok z 0,4 % pa je sploh neznaten. Pri vseh treh zadnjih skupinah so možnosti za povečanje obiska v muzeju z novimi programi in njihovo boljšo promocijo velike.

Tabela: Primerjava števila obiskovalcev v letu 2016 in 2015

a) Po starostnih skupinah obiskovalcev

	Predšolski	Osnovnošolci	Srednješolci	Študenti	Odrasli	Skupaj
2015	47	12.086	612	432	3.298	16.475
2016	71	11.900	664	510	3.455	16.600
Indeks	151,1	98,5	108,5	118,1	104,8	100,8

Po povečanju števila osnovnošolcev za 5,2 % v letu 2015, glede na predhodno leto, se je njihovo število v letu 2016 zmanjšalo za 1,5 %. Število obiskovalcev v vseh drugih starostnih skupinah pa se je v letu 2016 povečalo. Največji odstotek povečanja je v obeh starostnih skupinah z najmanjšim deležem obiska: pri predšolski za 51,1 % in pri študentih za 18,1 %. Ob povečanju celokupnega obiska in zmanjšanju števila osnovnošolcev se je s povečanjem obiskovalcev v drugih starostnih skupinah v letu 2016 povečal tudi njihov delež v strukturi obiska muzeja v letu 2016. Očitno je, da so letna nihanja v starostnih skupinah z manjšim deležem obiskovalcev muzeja podvržena večjim spremembam. Medtem ko se je število osnovnošolcev v letu 2016, glede na leto 2015, zmanjšalo za 186, se je pri vseh drugih skupinah obiskovalcev v istem obdobju povečalo za 311 (predšolski za 24, srednješolci za 52, študenti za 78 in odrasli za 157). Obisk muzeja v letu 2016 se je tako v primerjavi s predhodnim letom 2016 povečal za 125.

Tabela: Primerjava števila obiskovalcev v letu 2016 in 2015

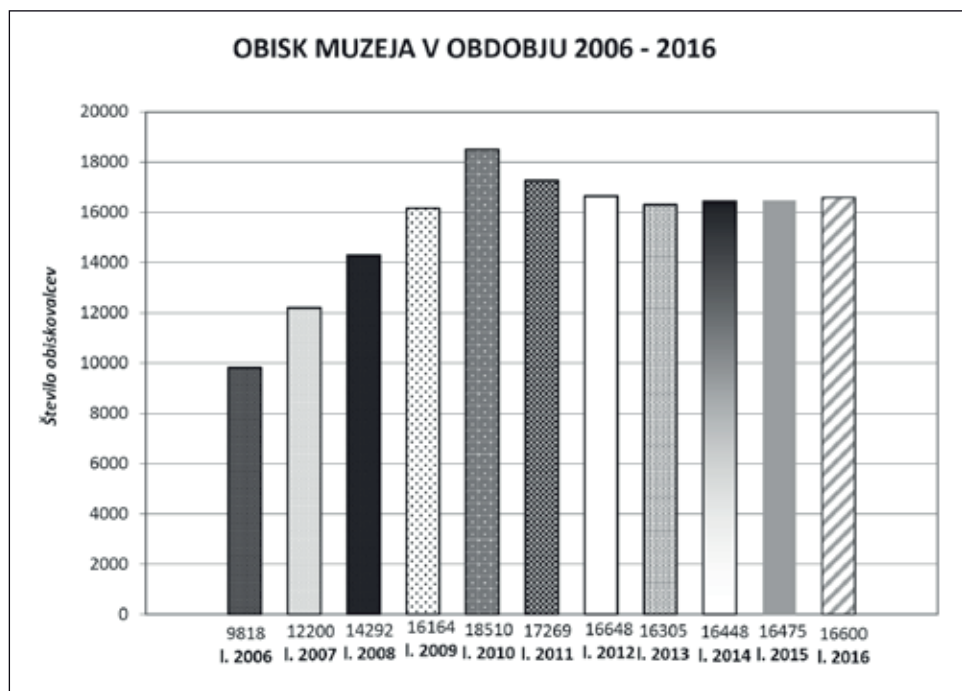
b) Po namenu

	Razstave posebej	Učne ure posebej	Razstave in učne ure sk.	Prireditve	Knjižnica	Obisk SKUPAJ
2015	12.317	13.119	14.145	1724	606	16.475
2016	11.703	12.909	13.381	2593	626	16.600
Indeks	95,0	98,4	94,6	150,4	103,3	100,8

Manjši obisk osnovnošolcev na eni in povečanje števila obiskovalcev v drugih starostnih skupinah na drugi strani je sorazmerno z namenom oz. motivom obiska v muzeju. Glede na značilnosti, ki veljajo za posamezne skupine obiskovalcev, zmanjšanje števila osnovnošolcev pomeni tudi zmanjšanje obiska razstav in starih učnih ur, zaradi katerih se osnovnošolske skupine po izdelanem pedagoškem programu večinoma odločajo za obisk muzeja. Obisk osnovnošolskih skupin je notranje tesno povezan z razstavno-pedagoškim programom muzeja, ki mu dajejo posebno vrednost zlasti stare učne ure. Obisk učnih

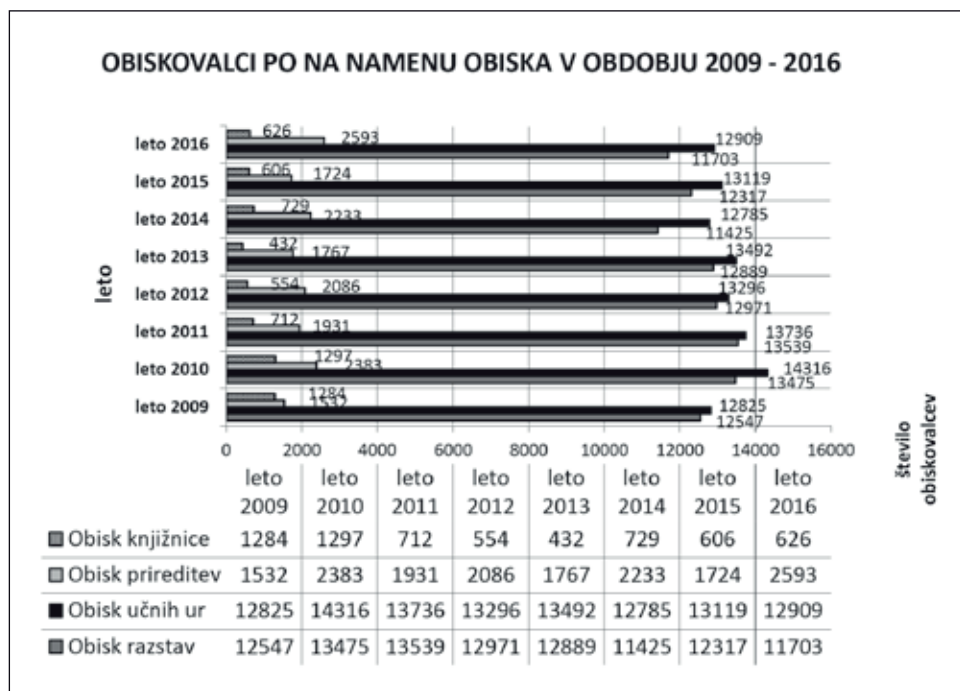
ur in razstav je medsebojno povezan in ga muzej šolskim in drugim skupinam nasploh priporoča v svojih promocijskih brošurah in materialih. Kljub temu se nekatere skupine odločijo za obisk samo tega ali onega dela programa, pri tem pa so učne ure vseskozi nedvomno bolj obiskane. Razlika med obiskom razstav in sodelovanjem na učnih urah se je leta 2016 še nekoliko povečala v korist učnih ur. Ker se osnovnošolci muzejskih prireditvev skoraj ne udeležujejo, prav tako pa večinoma niso uporabniki muzejskih storitev v knjižnici ali drugih oddelkih muzeja, je razvidno, da je do povečanja obiska pri drugih starostnih skupinah prišlo predvsem zaradi večjega obiska muzejskih prireditvev in uporabe knjižničnih ter drugih storitev in posredovanih informacij v knjižnici muzeja. V letu 2016 se je v primerjavi z letom 2015 izjemno povečal obisk prireditvev, medtem ko je obisk v knjižnici le nekoliko večji. Iz pregleda muzejskih prireditvev moremo ugotoviti, da se v letu 2016 ni povečalo število prireditvev, ampak število obiskovalcev na njih. Za 869 udeležencev večji obisk prireditvev predstavlja povečanje kar za 50,1 % v primerjavi z letom 2015. Statistični podatki o zmanjšanju obiska na razstavah in udeležbe na učnih urah ter povečanju obiska na prireditvah in tudi v knjižnici so razumljivi in jih je lahko pojasniti. Ker je kljub povečanju delež obiskovalcev v knjižnici s 3,8 % in na prireditvah s 15,6 % v razmerju do celotnega obiska še vedno majhen (19,4 %), so vsakokratna, tudi manjša, nihanja zabeležena z večjimi odstotki. Nasprotno se pri razstavah in muzejskih učnih urah, kjer je delež obiska v muzeju 80,6 % in se je v primerjavi z predhodnim letom zmanjšal za 5,2 %, tudi v absolutnih številkah precej večje spremembe računajo v primerljivo manjših odstotkih. Obisk muzeja po namenu izraža njegovo očitno usmerjenost v izvajanje zgodovinskih učnih ur, ki po izdelanem pedagoškem programu zlasti šolske skupine pritegnejo tudi k drugim muzejskim dejavnostim, med katerimi so v ospredju razstave in posebej stalna razstava Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja.

Graf: Obisk muzeja v obdobju 2006–2016

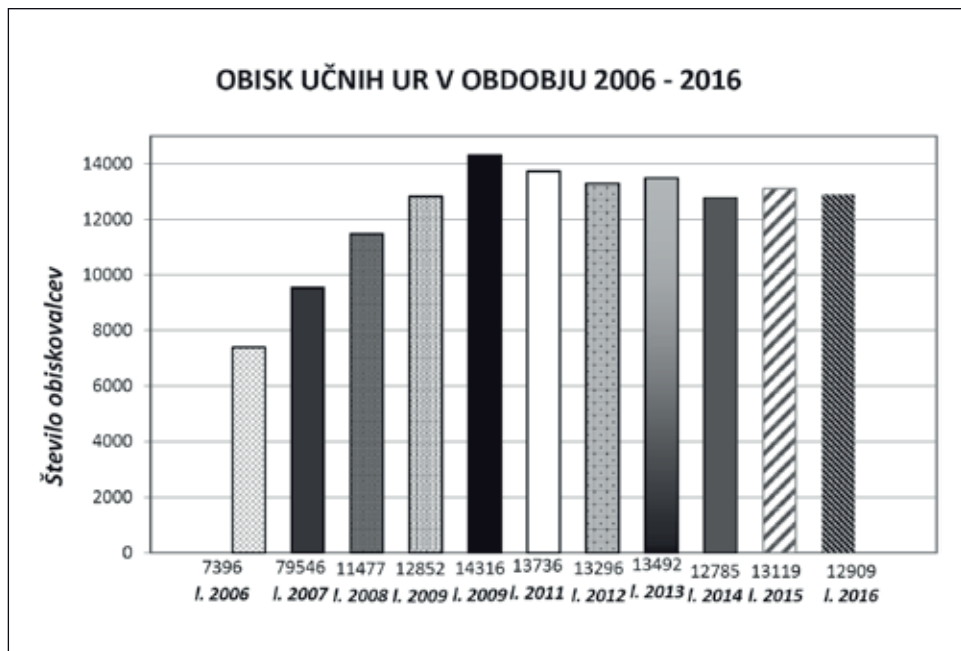
Z vpogledom v statistične podatke obiska muzeja v zadnjih desetih letih je hitro razvidno, da je obisk muzeja po obdobju nagle rasti do leta 2010 postopoma upadal, po letu 2013 pa znova naraščal. Število obiskovalcev se je v zadnjih treh letih povečalo, vendar pa to ni več tako skokovito, kot je bilo prej. Večjih sprememb od leta 2012 ni, manjša nihanja glede na mesec obiska, na starost in motiv obiska pa so se znotraj posameznega šolskega leta izravnale. Muzejski prostori na Plečnikovem trgu št. 1 so bili optimalno izkoriščeni, saj stare učne ure v eni učilnici potekajo skoraj vsak delovni dan, najbolj pogosto v več skupinah zaporedoma, občasno, glede na dogovor, pa tudi v drugih terminih in ob sobotah. Ker je za izvajanje učnih ur zaradi pomanjkanja prostorov na razpolago samo ena učilnica, je treba njeno opremo prilagoditi na vsako spremembo pri izbiri novih vsebin. Kakor v predhodnem letu se je kot učilnico za učno uro Prirodopis in Učno uro iz antične Emone uporabljala tudi razstavna soba, v kateri je bila do oktobra razstava o šolskem vrtu, pozneje pa razstava ob 200-letnici ustanovitve prve javne glasbene šole. Muzej potrebuje za razvoj aktivnih metod prezentacije pouka v preteklosti tako nove razstavne prostore kot tudi dodatno učilnico za izvajanje starih učnih ur. Negativen vpliv na obisk muzeja je imelo dejstvo, da v muzeju ni primernih garderob in prostora za obedovanje, kar je predvsem za obisk šolskih skupin zelo pomembna okoliščina. Vodstvo muzeja si je v letu 2016 v sodelovanju z MIZŠ zelo prizadevalo, da si muzej v prihodnosti pridobi večje prostore. Obisk muzeja med dnevi odprtih vrat je spet opozoril na nesorazmerje med potrebami obiskovalcev in ponudbo muzeja, saj je zasedenost učilnice za brezplačne učne ure nekajkrat preseгла dovoljeno število udeležencev.

Graf: Število obiskovalcev, glede na namen obiska 2009–2016

Če primerjamo obisk v muzeju po namenu v časovnem obdobju od leta 2009 do leta 2016, ugotovimo, da je obisk v knjižnici od leta 2011 opazno upadel in da se je s tem močno zmanjšal tudi delež uporabnikov knjižnice v strukturi obiska muzeja. Po precejšnjem zmanjšanju obiska v obdobju od leta 2011 do leta 2013 se v letih 2015 in 2016 znova povečuje. Velika nihanja med posameznimi leti so tudi pri udeležbi na prireditvah, ki jih je bilo po posameznih letih različno. Glede na ugotovitve, da jih je eno leto precej več kot predhodno, jih je že naslednje zopet precej manj. Tako je bilo tudi v letu 2016 precej več obiskovalcev kot leta 2015. Ker so odstopanja tako velika in vsako leto tudi tako izmenična, ni mogoče izpostaviti posebnih ugotovitev ali trenda tovrstnega obiska v muzeju. Na končni seštevek obiska muzeja ima udeležba na muzejskih prireditvah precejšen vpliv in druga nihanja večkrat tudi izravna. Na finančni rezultat muzeja pa število obiskovalcev na prireditvah ne vpliva, saj je udeležba na njih praviloma brezplačna. Prireditve so zelo pomembne za promocijo muzejskega dela, za popularizacijo muzeja v javnosti ter izkaz odprtosti do okolja, v katerem deluje, in do ljudi, ki se čutijo z muzejem povezani. Muzej s prireditvami ustvarja tudi primerno ustvarjalno klimo pri uresničevanju skupnih potreb in ciljev, s katerimi se širi poznavanje šolske preteklosti. Število prireditev je v večji meri odvisno od raznovrstnosti in obsega razstavne dejavnosti, od postavitve novih razstav ali od gostovanja razstav iz drugih muzejev in raznovrstnih organizacij, prav tako pa tudi od pedagoško-andragoških dogodkov ob teh razstavah. Zaradi osredotočanja na pripravo stalne razstave je bilo v letu 2016 načrtovanih manj razstav, kljub temu pa se je sredi leta vodstvo muzeja ob 200-letnici ustanovitve prve javne glasbene šole odločilo sodelovati tudi pri pripravi jubilejne razstave z Zvezo slovenskih glasbenih šol. Čeprav je bilo prireditev v letu 2016 manj kot leto prej, je bila udeležba na njih v letu 2016 precej večja. Zgodovinske učne ure so bile z obiski razstav skozi celo obravnavano obdobje glavni razlog za obisk Slovenskega šolskega muzeja.

Graf: Obisk učnih ur v obdobju 2006–2016

Obisk učnih ur v obdobju 2006–2016 najbolj jasno kaže, kako je obisk v muzeju tesno prepleten in odvisen od obiska zgodovinskih učnih ur. Krivulji obiska muzeja in obiska učnih ur sta si med seboj sorazmerno podobni. Najbolj opazno je odstopanje v obdobju zadnjih štirih let, ko je obisk v posameznem letu glede na predhodno leto obratno sorazmeren s celotnim obiskom muzeja. Tako je leta 2013 učne ure obiskalo več obiskovalcev kot leta 2012, pri tem pa je bilo število vseh obiskovalcev muzeja v letu 2013 manjše kot leto poprej. Isto velja tudi za leto 2014 in leto 2016. V povprečju je število vseh obiskovalcev muzeja za nekaj več kot tri tisoč večje od tistih, ki so se v posameznem letu udeležili učnih ur. Celoten obisk muzeja se je ustalil nad mejo med 16 in 17 tisoč, obisk učnih ur pa je v letu 2016 obrnila navzdol, za nadaljnji razvoj muzeja to ni usodno, nikakor pa zanj ni dobro, da se število obiskovalcev učnih ur zmanjšuje. Dejstvo je, da se nekatere šole učnih ur v muzeju udeležujejo ciklično. Predvsem je za muzej pomembno, da se tudi vračajo. Zanimivo je, da se, posebno ob dnevih odprtih vrat, skupaj s svojimi starši vračajo nekateri učenci, ki so muzej v šolskih skupinah že obiskali. Prizadevanja muzeja so prav v takšnih primerih najbolj poplačana, zadovoljstvo nad vloženim trudom pa najbolj iskreno. Razvoj pedagoških programov, med njimi predvsem učne ure, bodo za muzej poleg postavitve stalne razstave še naprej največji izziv. Na odločitev skupin pri izbiri posamezne učne ure vpliva več dejavnikov. Načeloma je odločitev popolnoma na strani obiskovalcev, če se skupine pri izbiri odločajo na podlagi kvalitete izvedenih ur in pozitivnih izkušenj iz preteklosti. Pomembna je primernost posamezne učne ure za starost obiskovalcev, njena privlačnost in povezanost s sedanjim učnim programom. Vsem učnim uram je skupen poudarek na vzgojni vlogi pouka nekoč: na spoštovanju učencev do učiteljev, na njihovi strogosti in na kaznovanju ter nagrajevanju. Muzej s programom učnih ur omogoča, da učenci lahko na podlagi lastne izkušnje primerjajo pouk nekoč in danes.

Tabela: Učne ure 2016 (po izd. vstopnicah – brez prireditev in gostovanj) in primerjava z letom 2015

Učna ura	Izv. 2016	Izv. 2015	Obisk 2016	Obisk 2015	O/UU 2016	O/UU 2015
Lepopis, 1930	189	181	4716	4933	25,0	27,3
Nedeljska šola, 1865	121	152	3565	4074	29,5	26,8
Lepo vedenje, 1907	83	65	2212	1802	26,7	27,7
Učna ura v antični Emoni,	28	18	627	452	22,4	25,1
Računstvo, 1905	20	11	591	266	30,0	24,2
Ročna dela, 1926	19	10	498	295	26,2	29,5
Fizika, 1900	12	24	345	522	28,8	21,8
Vodnikova šola, 1810	8	17	195	386	24,4	22,7
Učna ura za tujce, 1906	4	4	112	106	28,0	26,5
Prirodopis, 1907	3	10	48	283	16,0	28,3
Učne ure skupaj	487	492	12.909	13.119	26,5	26,7

V muzejskih prostorih na Plečnikovem trgu št. 1 je bilo v letu 2016 izpeljanih 487 učnih ur različnih vsebin, na katerih je aktivno sodelovalo 12.909 obiskovalcev z izdanimi vstopnicami. To pomeni, da je bilo v primerjavi z letom 2015 izvedenih 5 učnih ur manj in

je na njih posledično sodelovalo 110 obiskovalcev manj. Na vsaki izvedeni učni uri je bilo v povprečju navzočih 26,5 udeleženca. Najpogosteje je bila izvedena učna ura Lepopisa, število njenih izvedb pa se je v primerjavi z letom 2015 še povečalo. Lepopis je ena prvih zgodovinskih učnih ur, ki jih izvaja muzej, primerna za vse starostne skupine in zato od vsega začetka tudi najbolj obiskana. Tako kot leta 2015 sta imeli zelo velik delež izvedb tudi Nedeljska šola, ki je primerna posebej za mlajše obiskovalce, in Lepo vedenje za vse starostne skupine, posebej za srednješolce. Delež drugih vsebin učnih ur je precej manjši. V primerjavi z letom 2015 se je poleg izvedb učnih ur Lepopisa povečalo število izvedb učnih ur Lepo vedenje, Učna ura v antični Emoni in Računstvo ter Ročna dela. Nasprotno se je opazno zmanjšalo število izvedenih učnih ur Nedeljske šole, obisku sorazmerno pa tudi Fizike, Vodnikove šole in Prirodopisa. Lepopis in Nedeljska šola še vedno predstavljata več kot polovico vseh izvedenih učnih ur. Animatorjev pri izvajanju obeh učnih urah je tudi zato več. V brošuri Pedagoški programi Slovenskega šolskega muzeja v šolskem letu 2016/2017 so bile vse učne ure ob drugih pedagoških programih muzeja podrobno predstavljene. Zmanjšanje obiska učnih ur Prirodopisa je mogoče povezati z zaprtjem razstave Učilnica v naravi: šolski vrt včeraj, danes, jutri, s katero so bile dejavnosti ob razstavi neposredno povezane. Prav tako je treba pri zmanjšanju zanimanja za obisk učne ure Fizike in Vodnikove šole poudariti, da so se učenci tretje triade OŠ in dijaki SŠ, ki so bili do zdaj na obeh učnih urah najbolj pogosti udeleženci, odločali za druge učne ure, med drugim predvsem za Lepo vedenje. Večji obisk učne ure Lepo vedenje je po eni strani odraz pričakovanja učiteljev, da bo prav ta učna ura pozitivno vplivala na vzgojno komponento njihovega prizadevanja v šoli, po drugi pa tudi posledica večje razpoložljivosti animatorke te učne ure v primerjavi s prejšnji letom.

Tabela: Muzejske delavnice 2016 po izdanih vstopnicah in primerjavi z letom 2015

Delavnice	Izvedbe 2016	Izvedbe 2015	Obisk 2016	Obisk 2015	O/D 2016	O/D 2015
Zvončki	0	2	0	63	0	31,5
Lepopisanje	0	1	0	3	0	3,0
Sumerska delavnica	1	3	14	54	14	18,0
Rimska delavnica	0	4	0	88	0	22,0
Izdelovanje ptičjih hišic	0	2	0	32	0	16,0
Veččutna na šolskem vrtu	0	2	0	18	0	9,0
Zelišča na šolskem vrtu	0	1	0	10	0	10,0
Mandala – šolski vrt	0	1	0	7	0	7,0
Delavnice skupaj	1	16	14	275	14	17,2

Muzejskih delavnic v rednem pedagoškem programu v letu 2016 skoraj ni bilo, saj zanje predvsem zaradi večje ponudbe zgodovinskih učnih ur ni bilo posebnega zanimanja. Nekaj jih je bilo izvedenih v sklopu prireditev ob dnevih odprtih vrat. Kljub temu moramo v primerjavi z izvedbami delavnic v letu 2015 ugotoviti, da je zmanjšanje preočitno in preveliko. Vzroka sta najmanj dva. Ker ni bilo novih razstav, ob katerih bi lahko razvili nove oblike delavnic, večina starih pa brez večje promocije ni dovolj zaživela, in

zaradi daljše odsotnosti zunanje sodelavke Maje Hakl, ki je v prejšnjih letih posebej promovirala tovrstne projekte in jih tudi sama izvajala. Poleg delavnic ob razstavi o šolskem vrtu in o pouku latinščine v javni osnovni šoli v rednem programu niso bile izvedene niti v preteklosti bolj prepoznane delavnice kot so npr.: delavnica vezenja, stereotipi, likovne delavnice niti lutkovna igrice.

Tabela: Regionalni izvor osnovnošolskih skupin 2016

Regija	Obisk šol 2016	Obisk šol 2015	Vse šole	Delež šol iz regije 2016	Delež šol v muzeju 2016
OSREDNJE SLOVENSKA	59	65	96	61,5 %	32,0 %
PODRAVSKA	26	23	76	34,2 %	14,1 %
GORENJSKA	26	28	37	70,3 %	14,1 %
SAVINJSKA	15	26	59	25,4 %	8,1 %
JUGOVZHODNA SLOVENIJA	14	19	37	37,8 %	7,6 %
GORIŠKA	12	13	28	42,9 %	6,6 %
OBALNO-KRAŠKA	10	9	23	43,5 %	5,4 %
NOTRANJSKO-KRAŠKA	7	7	16	43,8 %	3,8 %
POMURSKA	6	11	38	15,8 %	3,5 %
SPODNJE POSAVSKA	5	6	22	22,7 %	2,7 %
KOROŠKA	4	2	17	23,5 %	2,2 %
ZASAVSKA	0	1	7	0 %	0 %
SKUPAJ	185	210	456	40,6 %	100,0 %

Osnovnošolske skupine so najpogostejše skupine obiskovalcev od uvedbe projekta zgodovinskih učnih ur. Po predhodnih najavah prihajajo iz vseh delov Republike Slovenije in iz zamejstva v Italiji, ki pa niso zajete v zgornji tabeli. Muzej so v letu 2016 obiskali učenci iz štirih zamejskih šol: OŠ 1. maj 1945 iz Zgonika, OŠ Alojz Gradnik iz Repentaborra, OŠ Mare Samsa iz Ricmanj in OŠ Ivan Trinko Zamejski pri Domju. Izjemoma zadnjih nekaj let osnovnošolske skupine iz Zasavja ne prihajajo več v muzej v Ljubljano, ker zgodovinske učne ure za zasavske osnovne šole po posebnem dogovoru Slovenskega šolskega muzeja z Zasavskim muzejem Trbovlje potekajo v prostorih muzejske zbirke v Hrastniku. Zastopanost šol po regijah je različna in se letno spreminja, čeprav večjih odstopanj med posameznimi leti ni. Največji delež šol prihaja iz osrednjeslovenske regije, s pol manjšim deležem pa so zastopane šole iz Gorenjske in Podravske regije. Zastopanost šol iz drugih regij je precej manjša. Delež šol po obisku iz posameznih regij je največji na Gorenjskem, ki je bolje zastopana kot osrednjeslovenska regija ter precej bolj kot Notranjsko-kraška, Obalno-kraška in Goriška regija. Najslabše so zastopane šole iz Koroške in Spodnjeposavske regije. Na obisk šol iz posameznih regij zagotovo močno vpliva njihova oddaljenost od muzeja. 185 šol, iz katerih so prišle šolske skupine v muzej, predstavlja 40,6% zastopanost vseh obstoječih samostojnih šol v Republiki Sloveniji. V primerjavi z letom 2015 se je njihovo število zmanjšalo za 25. Do zmanjšanja je prišlo v večini regij, zelo opazno je zlasti v Savinjski in Pomurski regiji. Zastopanost šol se je malenkostno povečala le v Obalno-kraški in Koroški regiji.

Srednješolske skupine. V letu 2015 je muzej obiskalo 664 srednješolcev. V primerjavi s predhodnim letom se je njihovo število povečalo za 52. Zastopanost srednjih šol se je povečala za dve. V letu 2016 so muzej obiskale srednješolske skupine iz naslednjih srednješolskih ustanov: Šolski center Postojna, Šolski center Velenje, Gimnazija Jožeta Plečnika Ljubljana, Gimnazija Velenje, Gimnazija Murska Sobota, Gimnazija Ormož, Gimnazija Novo mesto, Srednja trgovska šola Ljubljana, Gimnazija Moste Ljubljana, Šolski center Celje, Ekonomska šola Ljubljana in Srednja trgovska šola Maribor. Muzej so zaporedoma v dveh šolskih letih obiskale srednješolske skupine iz Gimnazije Velenje, Gimnazije Ormož in iz Gimnazije Jožeta Plečnika Ljubljana, ki deluje v neposredni bližini muzeja pod isto streho.

Višje in visoke šole ter fakultete. Obisk študentov v muzeju se je v letu 2016 opazno povečal, število zastopanih visokošolskih zavodov pa je ostalo bolj ali manj nespremenjeno. Tradicionalno v muzej prihajajo skupine s Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani (oddelek za azijske študije, oddelek za pedagogiko in andragogiko, oddelek za geografijo), s Pedagoške fakultete Univerze na Primorskem, s Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani in s Fakultete za matematiko in fiziko Univerze v Ljubljani. Prav tako so muzej znova obiskali iz Biotehniškega izobraževalnega centra Ljubljana – višje strokovne šole iz programa Gostinstvo in turizem. Medtem ko so muzej leta 2015 obiskali študenti Fakultete za kemijo in kemijsko tehnologijo Univerze v Ljubljani, so leta 2016 skozi muzejska vrata na novo stopili tudi študenti Biotehniške fakultete in Akademije za glasbo Univerze v Ljubljani.

Druge skupine obiskovalcev. Med skupinami, ki so v letu 2016 obiskale muzej, in se udeležile muzejskih programov, med njimi zlasti zgodovinskih učnih ur, predvsem zaradi pestrosti v njihovi različnosti, jih na tem mestu posebej omenjamo: Vrtec Vodmat – 9 skupin, skupaj 176 otrok, v sklopu razstave Učilnica v naravi: šolski vrt včeraj, danes, jutri in skupnega projekta Naš vrt, Univerza za tretje življenjsko obdobje – 2 skupini upokojencev, skupina koroških Slovencev – udeležencev intenzivnega tečaja slovenskega jezika, mešana skupina ob praznovanju rojstnega dne in obletnice mature, Društvo upokojenih pedagoških delavcev, Dnevni center aktivnosti, Združenje za ekonomiko gospodinjstva, Agencija Orel Celje, skupina upokojencev – ljubiteljev kaligrafije, skupina upokojenih vzgojiteljic, Center Janeza Levca, Poletna šola slovenščine s Filozofske fakultete, Mednarodna šola angleščine z Inštituta IVIZ, Oratorij Pirniče, mednarodni oddelek OŠ Danile Kumar, skupina upokojenk – zadnji letnik učiteljskega, Vzgojni zavod Kranj, Glasbena šola Slovenj Gradec in Počitniška skupina na OŠ Pivka – otroci iz socialno šibkejših družin.

Snemanja v muzeju. Muzejska učilnica je primeren prostor tudi za televizijska snemanja tako različnih reportaž kakor tudi dokumentarnih in izobraževalnih prispevkov o zgodovini šolstva in tudi igranih filmov s prizori v šolskih učilnicah. Zaradi bližine v centru mesta je pogosto zaželen snemalni kraj. V preteklosti je bilo teh snemanj več, v pričujočem letu pa je bil 29. marca 2016 posnet prispevek za oddajo Dobro jutro, 12. maja 2016 je bilo večje snemanje v muzejski učilnici, 16. novembra 2016 pa je bila za predstavitev posneta tudi razstava Dostopno in plemenito.

Pedagoški programi zunaj matične stavbe. Muzej celotnega pedagoškega programa ni izvedel samo v matičnih muzejskih prostorih na Plečnikovem trgu 1, ampak v sodelovanju z drugimi ustanovami in prireditelji tudi zunaj muzeja. Skupno so sodelavci muzeja v letu 2016 zunaj matične stavbe izvedli 13 pedagoških nastopov. Največji delež predstavljajo gostovanja učne ure Lepopisa v muzejski zbirki Zasavskega muzeja Trbovlje v Hrastniku.

Kraj	Dejavnost	Datum	Izv.	Ude.
Muzejska zbirka Hrastnik	Učna ura Lepopis	prva pol. leta 2016	10	358
CD Kulturni bazar / Ljubljana	Rimska delavnica	31. marca 2016	1	20
P. Zvezda Lj. / Igraj se z mano	Izdelovanje ptičjih hišic	24. maja 2016	X	X
Strit. ul. Ljubljana / Znanstival	Fizikalni eksperimenti	4. in 5. junija 2016	X	X
Skupaj				

V zgornji razpredelnici so upoštevani le aktivno sodelujoči obiskovalci. Števila udeležencev pri izvedbi eksperimentov na večdnevni prireditvi ni mogoče realno oceniti. Muzej je poleg predstavitve fizikalnih in kemičnih eksperimentov med obiskovalci promoviral svoje muzejske dejavnosti.

Muzejska zbirka Hrastnik 2016. Tako po številu izvedb učnih ur kot tudi po številu udeležencev je med projekti muzeja zunaj matične stavbe kot prejšnja leta izstopal projekt izvajanja učnih ur Lepopisa v prostorih muzejske zbirke v Hrastniku. V dogovoru z Zasavskim muzejem Trbovlje projekt učnih ur v Hrastniku poteka več let v obojestransko zadovoljstvo. Projekt obsega izvedbo učnih ur Lepopisa za četrte razrede zasavskih osnovnih šol. V letu 2016 se je učnih ur v Hrastniku tako kot predhodno leto udeležilo šest od skupaj sedmih zasavskih osnovnih šol. Poleg teh se je učnih ur v Hrastniku udeležila tudi ena šola iz Savinjske doline. Za sedem šol je zunanja sodelavka muzeja Natalija Žižić v prvi polovici leta 2016 izvedla 10 učnih ur, ki se jih se je udeležilo 358 učencev, kar predstavlja 90 učencev več kot v letu 2015.

Obisk razstav 2016. Obisk razstav je v Slovenskem šolskem muzeju v veliki meri predvsem v funkciji dopolnitve izdelanega pedagoško-andragoškega programa, v katerem je poudarek udeležba na izbrani učni uri. Z razstavami se obiskovalci v prvi vrsti na starosti primeren način seznanijo z glavnimi dogodki v šolski in pedagoški preteklosti, z udeležbo na učni uri pa šolo nekoč, tako učne vsebine kot tudi vzgojne in učne metode, doživijo neposredno kot lastno izkušnjo. Priprava novih razstav že sama po sebi nosi zametke drugih izraznih oblik predstavitve šolske preteklosti. Razstave so zato pomembno izhodišče za številne druge muzejske dejavnosti. Ker do zdaj za obiskovalce še niso tako atraktivne in pogosto ne morejo vzbuditi takšnega zanimanja in zadovoljstva kot šolska zgodovina v živo na učnih urah, je še vedno precej šolskih in drugih skupin, ki muzej obiščejo samo zaradi udeležbe na učni uri. Na drugi strani pa je zelo malo skupin prišlo v muzej samo zaradi ogleda razstav. Udeležba na učnih urah je zato tudi v statistiki vedno večja kot na ogledih razstav. Možnost ogleda razstav se iz leta v leto spreminja. Skozi celo leto 2016 si je bilo mogoče ogledati stalno razstavo Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja in manjšo občasno razstavo Vse za kulturni razvoj! Kulturno in šolsko delovanje prof. Antona Bezenška (1854–1915) na slovanskem jugu, ki je nadaljevanje razstavnega projekta Muzeja novejši zgodovine Slovenije Pot domov iz leta 2015. Za vse druge razstave je bil ogled časovno omejen.

Tabela: Obisk razstav 2016 v Slovenskem šolskem muzeju

RAZSTAVA	Obisk
Stalna razstava Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja	11.702
Učilnica v naravi – šolski vrt včeraj, danes, jutri (do 30. 9. 2016)	8928
Lingua latina (do 19. 12. 2016)	11.647
Dostopno in plemenito – razstava ob 200-letnici ustanovitve prve javne glasbene šole (od 11. 11. 2016 do 31. 12. 2016)	1484
Šolske stavbe na Slovenskem v objemu stoletja* (od 20. 12. 2016 do 31. 12. 2016)	10
Izobraževalne poti pri Slovanih (od 23. 12. 2016 do 31. 12. 2016)	55
Vse za kulturni razvoj! Kulturno in šolsko delovanje prof. Antona Bezenška (1854–1915) na slovanskem jugu	11.702

Dnevi odprtih vrat

Slovenski šolski muzej je s sodelovanjem v promocijskih projektih slovenskih muzejskih združenj tudi v letu 2016 štirikrat na široko odprl muzejska vrata in z brezplačnim vstopom posamičnim obiskovalcem omogočil obisk razstav in aktivno udeležbo na pedagoško-andragoških projektih in učnih urah, ki lahko potekajo samo v skupinah. Z dnevi odprtih vrat se je muzej predstavil svojemu občinstvu z vso svojo muzejsko dejavnostjo in programi ter z njimi populariziral zanimanje za šolsko preteklost ter promoviral svojo odprtost do novih metodoloških prijemov muzejskega dela. Obiskovalcem je z njimi omogočil tudi vpogled v svojo ustvarjalnost in način muzejskega dela. Za vsak dan odprtih vrat je muzej pripravil tudi poseben program, s katerim je vabil potencialne obiskovalce, ki so lahko predhodno načrtovali svoj prihod in udeležbo na posameznih projektih. Za Slovenski šolski muzej so dnevi odprtih vrat še toliko bolj pomembni, ker povečini individualnim obiskovalcem dajejo priložnost izkusiti neposredno doživetje šolskega pouka v preteklosti, ki je mogoče samo v skupini. Med obiskovalci muzeja sta se v letu 2016 zelo uveljavila Prešernov dan 8. februarja in Ta veseli dan kulture 3. decembra, saj se je število obiskovalcev v obeh primerih v primerjavi z letom 2015 kar nekajkrat povečalo. Za kulturni praznik, ki je tudi dela prost dan, je bil obisk rekorden, za Ta veseli dan pa je bila srečna okoliščina, da je padel na soboto. Za obiskovalce je ves čas tudi ugodno, ker je Poletna noč vedno 3. soboto v juniju. Najslabši obisk je že ves čas za mednarodni dan muzejev, ki se je še vselej prekrival z delovnimi dnevi, ko si ljudje zelo težko odtrgajo čas za obisk muzeja. Obisk muzeja ob dnevih odprtih vrat še nobeno leto ni bil tako velik kot v letu 2016. V primerjavi z letom 2015 se je povečal kar za 57,7 %. Na obisk muzeja ob dnevih odprtih vrat vpliva več dejavnikov: od vremena, delovnih dni ali praznikov do muzejskega programa. Vsi ti dejavniki so do zadnjega večinoma zelo nepredvidljivi in tudi zato obiska v muzeju ni mogoče vnaprej realno predvideti.

Tabela: Muzejske delavnice/učne ure 2016 v sklopu prireditev

D / UU	Datum	Prireditev	animator	obisk.
Nedeljska šola (UU)	8. 2. 2016	Prešernov dan	Matej Hrastar	81
Svet antike (D)	8. 2. 2016	Prešernov dan	Tevž Globokar	18
Antična Emona (UU)	8. 2. 2016	Prešernov dan	Matej Prevc	52
Lepo vedenje (UU)	8. 2. 2016	Prešernov dan	Taja Gubenšek	94
Lepopis (UU)	8. 2. 2016	Prešernov dan	Natalija Žižić	61
Vodnikova šola (UU)	8. 2. 2016	Prešernov dan	Matej Hrastar	55
Svet antike (D)	18. 5. 2016	Medn. dan muzejev	Tevž Globokar	0
Nedeljska šola (UU)	18. 6. 2016	Poletna muzej. noč	Matej Hrastar	55
Svet antike (D)	18. 6. 2016	Poletna muzej. noč	Tevž Globokar	12
Lepopis (UU)	18. 6. 2016	Poletna muzej. noč	Maja Hakl Saje	61
Antična Emona (UU)	18. 6. 2016	Poletna muzej. noč	Matej Prevc	48
Antična Emona (UU)	18. 6. 2016	Poletna muzej. noč	Matej Prevc	33
Lepo vedenje (UU)	18. 6. 2016	Poletna muzej. noč	Taja Gubenšek	69
Vodnikova šola (UU)	18. 6. 2016	Poletna muzej. noč	Matej Hrastar	9
Nedeljska šola (UU)	3. 12. 2016	Ta veseli dan kulture	Matej Hrastar	25
Ročna dela (UU)	3. 12. 2016	Ta veseli dan kulture	Maja Hakl Saje	14
Izde. ptičjih hišic (D)	3. 12. 2016	Ta veseli dan kulture	Marijan Javoršek	26
Lepo vedenje (UU)	3. 12. 2016	Ta veseli dan kulture	Taja Gubenšek	38
Lepopis (UU)	3. 12. 2016	Ta veseli dan kulture	Maja Hakl Saje	20
Vezenje (D)	3. 12. 2016	Ta veseli dan kulture	Maja Hakl Saje	7
Fizika (D)	3. 12. 2016	Ta veseli dan kulture	Matej Hrastar	22
Skupaj				800

Tabela: Dnevi odprtih vrat, primerjava obiska 2016 in 2015

		2016	2015	Indeks
8. februar 2016	Kulturni praznik – Prešernov dan	1105	463	238,7
18. maj 2016	Mednarodni dan muzejev	21	34	61,8
20. junij 2016	Poletna muzejska noč	741	775	95,6
3. december 2016	Ta veseli dan kulture	281	92	305,4
	Skupaj	2148	1364	157,5

Evidenca obiskovalcev 2016

V letu 2016 je bilo domačih obiskovalcev z izdanimi vstopnicami 13.187. S plačilom vstopnice je muzej obiskalo 194 tujcev. Brez vstopnic je bilo v muzeju 3219 obiskovalcev; največ ob dnevih odprtih vrat, na odprtju razstav, kot uporabniki storitev v muzejski knjižnici in kot udeleženci drugih brezplačnih prireditev (okroglih miz itd.) Indeks obiskovalcev z izdanimi vstopnicami in tistih brez izdanih vstopnic je v razmerju 80,6 : 19,4.

Obiskovalci muzeja	2016	2015	Indeks 16/15
Domači z izdanimi vstopnicami	13.187	13.964	94,4
Tujci z izdanimi vstopnicami	194	181	107,0
Brez izdanih vstopnic	3219	2330	138,1
Skupaj	16.600	16.475	100,8

Število domačih obiskovalcev z izdanimi vstopnicami se v primerjavi z letom 2015 zmanjšalo za 5,6 %, število obiskovalcev brez izdanih vstopnic pa se je prav nasprotno povečalo za 38,1 %. Za 7 % se je povečal tudi obisk tujcev z izdanimi vstopnicami. Dejstvo je, da se je s povečanjem števila obiskovalcev brez izdanih vstopnic v primerjavi z letom 2015 tudi močno zmanjšalo število domačih obiskovalcev z izdanimi vstopnicami.

Promocija in oglaševanje

V prizadevanju za povečanje zanimanja za šolsko preteklost in predvsem za večji obisk muzeja je že dalj časa izredno pomembna promocija in oglaševanje muzejskih dejavnosti v elektronskih in drugih medijih. V muzeju smo tudi zato začeli objave dogodkov in število obiskov na spletnih straneh načrtno spremljati in zapisovati ter podatke statistično obdelovati ter ugotavljati, kako oglaševanje vpliva na obisk muzeja. Z oglaševanjem in promocijo muzejskih dogodkov v e-medijih se na delovnem mestu informator/organizator poleg vseh drugih tajniških nalog vse od nastopa na službenem mestu ukvarja Ksenija Guzej, prof. likovne vzgoje. Sčasoma so se možnosti oglaševanja na e-medijih, spletnih straneh in prek socialnih omrežij zelo povečale in se neprenehoma še vedno močno spreminjajo.

Oglaševanje dejavnosti muzeja je v letu 2016 potekalo na spletni strani Slovenskega šolskega muzeja, na njegovih socialnih omrežjih Facebook, Facebook Šolska kronika, Facebook Sovica Zofi, Twitter, Twitter Culture.si, Google poslovna stran, Google brand ŠK, Google brand Sovica Zofi, Google brand Učne ure, LinkedIn, spletnih brezplačnih oglaševalskih portalih MMC Prireditve Info, Kulturnik in Museums.si ter mobilni aplikaciji YU-GO. Muzej je za objavo podatkov poleg navedenih spletnih strani in orodij brezplačno uporabljal še spletne strani na Bizi.si poslovni imenik, Planet Siol.net, Turizem Ljubljana, Najdi.si, TripAdvisor. Plačane objave muzejskih podatkov so bile na: TIS Telefonski imenik RS, PIRS in PIRS App, na Rumenih straneh, POI – Point of Interest – zemljevid, Središče d.o.o. – zemljevid Ljubljane: Ambassade in konzulati, brošura InYourPocket, zemljevid, APP ter Napovednik PRO. V letu 2016 so se odprle nove poti oglaševanja na Google brand ŠK, Google brand Sovica Zofi, Google brand Učne ure in na Napovednik PRO. Za spletno stran Google Business Street view je skrbnica Ksenija Guzej izbrala tri fotografije muzejskih prostorov, ki jih je s kamero 360° posnel g. Dragan Babič. Fotografije so tudi del profila Google Maps – Slovenski šolski muzej. Za TripAdvisor je vzpostavila spletno stran Slovenski šolski muzej Business, dodala podatke in fotografije ter pridobila nalepko Reviewed. Za brezplačno promocijo muzejske dejavnosti so muzej prosili pri Ljubljana Today, muzej bodo oglaševali na svojih spletnih straneh, dostavljen pa jim je bil tudi promocijski material.

Delo Ksenije Guzej na službenem mestu organizator/informator je bilo zelo raznovrstno. Njene naloge so bile od tipično tajniških, piarovskih in oglaševalskih pa vse do visoko strokovnih, posebej oblikovalskih. Predvsem s kustosnijo mag. Marjetko Balkovec Debevec je sodelovala pri pripravi dopisov, zahval in voščil. Samostojno je skrbela za nabavo in pripravo pogostitev ob muzejskih dogodkih, organizirala srečanja z vodiči in animatorji, upokojenci in zunanjimi sodelavci. V sodelovanju z zunanjimi sodelavci je skrbela za praznična obdarovanja najmlajših ter sodelavcev muzeja. Vodila je organizacijo razpošiljanja revije Šolska kronika naročnikom in njeno izmenjavo doma in v tujini. Pripravila je razpisno dokumentacijo in končna poročila ob prijavi revije Šolska kronika na Javno agencijo RS za raziskovalno dejavnost ter prijave na druge razpise. Izvedla je marketing, korespondenco s kupci in distribucijo Koledarja muzeja za 2017. Za objave na spletu in socialnih omrežjih je z zunanjim sodelavcem Marijanom Javorškom fotografi-

rala muzejske dogodke v muzeju in zunaj njih. Med administrativnimi deli so bile bolj vidne: koordinacija izposoje muzejskih predmetov, snemanja v muzeju, gostovanja starih učnih ur, odkupov za muzejsko trgovino, vodenje blagajne, izmenjav, evidence prihodov in odhodov ter vodenje drugih evidenc, naročanje in obračuni kakor tudi izvajanje nalog za pošto, banko, vodenje delovodnika itd. Sodelovala je v spletnih anketah o dostopnosti muzejskih eksponatov za slepe in slabovidne v slovenskih muzejih, o kakovosti storitev UJP, agencije Ninamedija o ugledu slovenskih podjetij, o založniških in trženjskih vidikih knjižno založniške dejavnosti muzejev in galerij, o uporabniški izkušnji, Arnes Domovanje, Ali upravljate s tveganji?, Ministrstvo za javno upravo. Bolj pomemben del strokovnih nalog je opravljala v stikih z javnostjo. Redno je spremljala dogajanje na spletnih straneh in na socialnih omrežjih. O muzejskih dogodkih je obveščala z rednimi vpisi na muzejsko spletno stran in na druge sodobne elektronske medije in spletna omrežja. Znanje in izkušnje iz oblikovanja sporočil v e-okoljih je uspešno uporabila tudi pri oblikovanju muzejskih publikacij, letakov in razstavnih panojev.

Tabela: Objave muzejskih dogodkov na svetovnem spletu

Zp. št.	Medij	Št. dogodkov 2015	Št. dogodkov 2016	Indeks
1.	Spletna stran SŠM	39	39	1,03
2.	E-pošta	55	44	0,80
3.	Zgodovinska lista	55	39	0,71
4.	Facebook poslovna stran	188	220	1,17
5.	Facebook Šolska kronika	22	16	0,73
6.	Facebook Sovica Zofi	9	16	1,78
7.	Twitter	136	64	0,47
8.	Twitter Culture.si	136	64	0,47
9.	Google+ Page	31	34	1,10
10.	Google brand ŠK NOVO	/	14	/
11.	Google brand Sovica Zofi NOVO	/	12	/
12.	Google brand Učne ure NOVO	/	12	/
13.	Museums.si	34	30	0,88
14.	Napovednik PRO NOVO	33	17	0,52
15.	Kam? V Ljubljani	12	12	1,00
16.	MMC Prireditve info	34	39	1,15
17.	YU-GO APP	55	44	0,80
18.	LinkedIn	34	39	1,15
	Skupaj	974	799	0,82

V primerjavi z letom 2015 je bilo na spletnih straneh in omrežjih objavljenih 12 % manj dogodkov, čeprav muzej od leta 2016 na novo oglašuje tudi na omrežjih Google Brand Account, Trip Advisor, InYourPocket in Napovednik PRO. Promocija in oglaševanje muzejskega dela pa je tudi neposredno delo z obiskovalci. Njihovo zadovoljstvo in njihovi pozitivni odzivi so podlaga uspešnega oglaševanja. Največji uspeh za muzej je spozna-

nje, da se obiskovalci v muzej radi vračajo in da z njimi prihajajo tudi njihovi sorodniki, znanci, prijatelji. Znani so primeri, da so otroci po obisku v šolski skupini v muzej prišli posebej tudi s svojimi starši. Vsi muzejski sodelavci smo si prizadevali, da bi bila izkušnja vsakega obiskovalca v muzeju pozitivna in da je kot taka služila širjenju pozitivnega mnenja o muzeju in njegovih dejavnostih. Zavedali smo se, da je poleg predstavljene vsebine enako pomemben tudi odnos, ki ga bodisi posamezni vodiči ali animatorji bodisi muzej v celoti izkazuje do obiskovalcev. Na različne načine se je muzej trudil, da bi vsak obiskovalec v muzeju občutil, da je v njem dobrodošel in zaželen. V tem oziru so posebej izstopale muzejske prireditve ob dnevih odprtih vrat in drugi pedagoško-andragoški programi. Poleg Ksenije Guzej v muzejskem tajništvu so bili v muzejske promocijske akcije aktivno vključeni tako redno zaposleni kot tudi vodiči in animatorji učnih ur. Pomembna je bila tudi njihova pomoč pri sestavljanju, razpošiljanju in dostavi promocijskega gradiva, pri pripravi in pošiljanju vabil, pri izmenjavi podatkov in pripravi prireditev.

Obisk muzejskih vsebin na spletnih portalih. Obisk muzejskih vsebin na spletnih portalih, na katerih se s svojim delovanjem predstavlja Slovenski šolski muzej, je izkaz zanimanja za muzej, dediščino šolstva in za šolsko preteklost. Statistiko obiskov in ogledov za spletne portale, kjer je svoje vsebine objavljala Slovenski šolski muzej, smo začeli pozorno spremljati zadnji dve leti. Rezultati so zelo uporabni pri načrtovanju dejavnosti muzeja v bodoče. Število internetnih spletnih strani in mest, kjer je bilo mogoče posredovati informacije o muzejskih dogodkih, se je v zadnjih letih spreminjalo, vendar je jasno, da je bilo možnosti vedno več, četudi so ob tem nekatere ugašale.

Obiskovalci spletnih strani

Zp. št.	Spletna stran:	2015	2016	Indeks
1.	www.solski-muzej.si	114.392	138.288	1,21
2.	Facebook (3 profili)	41.313	46.554	1,13
3.	Twitter	1492	1155	0,77
4.	Google+ Profil	3382	2444	0,72
5.	Museums	128.000	136.960	1,07

Ogledi na spletnih straneh

Zp. št.	Spletna stran:	2015	2016	Indeks
1.	www.solski-muzej.si	664.334	822.839	1,24
2.	Facebook (3 profili)	41.313	46.554	1,13
3.	Twitter	18.519	38.090	2,06
4.	Google+ Profil	8154	10.878	1,33
5.	Museums	400.000	420.000	1,05
6.	Napovednik PRO	/	1.492.906	0

Primerjava med letoma po posameznih spletnih portalih se zaradi same narave posameznega medija precej razlikuje. Zelo razveseljiva je ugotovitev, da tako obiski kot tudi ogledi na nosilnih portalih rastejo. To posebej velja za spletno stran muzeja. Izjemno povečanje navzočnosti Slovenskega šolskega muzeja pa med vsemi spletnimi orodji izkazuje Twitter.

Muzejske publikacije in tiski

Predstavitev muzejske znanstveno-strokovne revije Šolska kronika in drugih muzejskih tiskov za leto 2015 je bila 28. januarja 2016 po seji uredniškega odbora revije, v katerem sodelujejo vsi muzejski strokovni delavci. Prireditve je bila poimenovana Zimski dan v Slovenskem šolskem muzeju, v prvi vrsti pa je bila namenjena medijem in informiranju javnosti. Muzej je predstavil rezultate iz leta 2016 in načrte za tekoče leto 2017. Potek prireditve je oblikovala bibliotekarka Polona Koželj, ki je vsebinske točke programa povezovala z izvedbami glasbenih točk muzejske glasbene skupine Muzealije. Posamezne številke Šolske kronike in druge muzejske tiske so predstavili njeni uredniki ali avtorji. Kustos Anton Arko je predstavil katalog, ki je izšel ob razstavi *Lingua Latina* – latinščina v javni osnovni šoli, nato pa je v sodelovanju s sourednico mag. Marjetko Balkovec Debevec predstavil redno številko revije Šolska kronika 24/2015 št. 1–2. Mag. Marjetka Balkovec Debevec je o redni številki revije pripravila informacijo za novinarje in predstavila objavljene prispevke. Na seji uredniškega odbora revije je predstavila tudi uredniški načrt za redno številko revije v letu 2016. Tematsko številko Šolske kronike ob razstavi Učilnica v naravi: šolski vrt včeraj, danes, jutri je predstavila urednica Mateja Ribarič. Prav tako je kot urednica predstavila muzejski koledar za leto 2016, ki se je vsebinsko in oblikovno navezoval skupaj s setvenim koledarjem na vsebino razstave o šolskih vrtovih. Razprodan je bil že ob koncu leta 2015, kar je za muzej nedvomno velik dosežek.

Muzej je v letu 2016 izdal že uveljavljene vsakoletne muzejske publikacije. Med njimi je zagotovo najbolj pomembna muzejska strokovno-znanstvena revija Šolska kronika, ki je izšla kot trojna številka v dveh zvezkih. Prvi zvezek je tematska dvojna številka, posvečena razstavi *Lingua Latina* – razstava o pouku latinščine v javni osnovni šoli. Zvezek obsega 8 strokovno-znanstvenih, 12 spominskih in dva opisna prispevka. Na 296 straneh je svoja raziskovanja in spomine prispevalo 19 avtorjev, med katerimi so doktorji klasične filologije, univerzitetni predavatelji, srednješolski in osnovnošolski učitelji latinščine in učenci, ki so se latinščino učili v osnovni šoli. Redna številka revije Šolska kronika na 256 straneh prinaša nova spoznanja o zgodovini šolstva v Domžalah, Šmartnem pri Litiji in Trbovljah, predstavlja najstarejšo oporoko učitelja v slovenščini, članke o prvi svetovni vojni v pedagoškem časopisu, podaja pot šolanja Marje Boršnik in poučevanja Alme M. Karlin, predstavlja mednarodno konferenco ISCHE in mednarodni simpozij Spomini na šolo ter poročilo o delu Slovenskega šolskega muzeja v letu 2015. Urednik dvojne tematske številke je Anton Arko, urednica redne enojne številke pa je poleg njega še mag. Marjetka Balkovec Debevec. Pri recenzijah člankov, objavljenih v reviji, so sodelovali vsi člani uredniškega odbora, prav tako so pomagali pri korekturah besedila pred tiskom. Eden večjih uporabnikov muzejske čitalnice in pogost obiskovalec muzejskih prireditev ter velik prijatelj muzeja dr. Milan Hladnik je za muzejsko interno uporabo izdelal stvarno in avtorsko kazalo Šolske kronike za obdobje 1992–2015. Poleg revije Šolska kronika je izšel vsakoletni muzejski koledar za leto 2017 in publikacija Pedagoški programi v Slovenskem šolskem muzeju za šolsko leto 2016/2017. Slikovni del koledarja in pojasnila k slikam sta pripravila kustos Anton Arko in bibliotekarka Polona Koželj, koledarski del pa Marijan Javoršek, ki ga je tudi oblikoval. Računalniško ga je obdelal Matjaž Kavar, ki ga je pripravil tudi za tisk. Koledar za leto 2017 se nanaša na razstavo *Lingua Latina*. Krasijo ga antični mozaiki Rimske države in Drakoncijevi verzi, ki opisujejo posamezne mesece v letu. Brošuro Pedagoški programi v Slovenskem šolskem muzeju je uredila bibliotekarka Polona Koželj, ki je prispevala tudi del besedil, idejno zasnovo grafične podobe publikacije ter nekatere fotografije. Katalog občasne razstave Dostopno in plemenito ob 200-letnici ustanovitve prve javne glasbene šole na Slovenskem sta uredila mag. Stane Okoliš in Neža Gruden, katalog občasne razstave Šolske stavbe na Slovenskem v objemu stoletja pa bibliotekarka Polona Koželj.

Poleg novih tiskov je bilo v letu 2016 ponatisnjeno tudi učno gradivo za nemoteno izvajanje pedagoških programov, za promocijo posameznih projektov pa tudi promocijski letaki in zgibanke. Pri nekaterih skupnih projektih so promocijski materiali izšli v sodelovanju z drugimi inštitucijami. Prav tako je pri pripravi izida večine muzejskih publikacij pomagalo več muzejskih sodelavcev.

Publikacije muzeja 2016

1. Pedagoški programi v Slovenskem šolskem muzeju v šolskem letu 2016/2017. Publikacija muzeja (brošura) št. 130. (Urednica Polona Koželj)
2. Koledar SŠM 2017. Koledar ob razstavi Lingua Latina – Antični mozaiki Rimske države. Publikacija muzeja (koledar) št. 131. (Urednika: Polona Koželj in Anton Arko ter zunanji sodelavec Marjan Javoršek)
3. Šolske stavbe na Slovenskem v objemu stoletja, razstava starih razglednic in novih fotografij stoletnih šolskih stavb. Publikacija muzeja (katalog) št. 132. (Avtorja Polona Koželj in Ciril Velkovrh)
4. Dostopno in plemenito. Razstava ob 200-letnici ustanovitve prve javne glasbene šole v Ljubljani. Izdala in založila: Zveza slovenskih glasbenih šol in Slovenski šolski muzej. Publikacija muzeja – razstveni katalog, št. 133, 112 str. (Urednika: Stane Okoliš in Neža Gruden)
5. Šolska kronika – revija za zgodovino šolstva in vzgoje, št. 1–2/2016, 25/XLIX, 1–296 str. (Urednik Anton Arko)
6. Šolska kronika – revija za zgodovino šolstva in vzgoje, št. 3/2016, 25/XLIX, 297–552. (Sourednika mag. Marjetka Balkovec Debevec in Anton Arko)

Didaktična igra:

1. Pripovedi rastlin, didaktična igra Spomin: zdravilna zelišča, ob razstavi Učilnica v naravi: šolski vrt včeraj, danes, jutri. Besedila: kustosinja Mateja Ribarič, ilustracije in oblikovanje: Simona Čudovan s. p., Didaktične igre Slovenskega šolskega muzeja št. 1, Ljubljana 2016.

Ponatis učnega gradiva in zloženek:

1. Učni list za staro učno uro Lepopis iz leta 1930, 9000 izvodov
2. Učni list za staro učno uro Nedeljska šola iz leta 1865, 6000 izvodov
3. Učni list za staro učno uro Lepo vedenje iz leta 1907, 3000 izvodov
4. Zloženska Dobrodošli v Slovenskem šolskem muzeju, 4000 izvodov

Letaki, zgibanke, katalogi, vabila – promocijski material muzeja

1. Zimski dan v Sloven. šolskem muzeju, 28. 1. 2016, letak, FB banner, e-vabilo,
2. 8. februar – Prešernov dan, kult. praznik, 8. 2. 2016, plakat, FB banner, e-vabilo,
3. 8. februar – Prešernov dan, kult. praznik, 8. 2. 2016, TAM TAM mestni plakat,
4. Gostovanje razstave Šola iz zemlje v Knjižnici Mirana Jarca Novo mesto, e-vabilo,
5. Nedeljska šola v SŠM, 3. 3. 2016, letak za oratorij,
6. Šola se predstavi v šolskem muzeju – 200-letnica ustanovitve OŠ Simona Jenka Smlednik, 20. 4. 2016, e-vabilo,
7. Predstavitve knjige dr. Marka in dr. Angelce Žerovnik: POTovanja, Doživljanje sveta iz prve roke, 21. 4. 2016, e-vabilo,
8. Znanstival, 3.–5. 6. 2016, plakat, e-vabilo, brošura,
9. Predavanje, Uporabna vrednost zelišč, 3. 5. 2016, e-vabilo,
10. Nacionalni muzeji Slovenije, razstava 12. slovenskih državnih muzejev, 17. 5. 2016, 1 plakat/pano (finančna soudeležba),

11. Gostovanje razstave Šola iz zemlje: učenje visokih Andov v knjižnici Srečka Vilharja v Kopru, 8. 6. 2016, e-vabilo,
12. Poletna muzejska noč, 18. 6. 2016, letak, nalepke, katalog (fin. soudeležba),
13. Naročilnica na Šolsko kroniko, 23. 9. 2016, letak,
14. Vrečka za trgovino, mala s potiskom, nov design, 30. 11. 2016,
15. Ljubljana in your pocket, december 2016, oglas, brošura, zemljevid, mobilna aplikacija, internetna stran,
16. Bene vobis volumus 2017, e-voščilnica in voščilnica,
17. Ambassade in konzulati v Sloveniji, Ljubljana, zemljevid,
18. POI – Points of interest Ljubljana, zemljevid.

Promocijski materiali skupaj z drugimi institucijami

1. Teden odprtih vrat muzejev in galerij, Mesec Kulture ŠOU v Ljubljani, 7. 3.–13. 3. 2016, ŠOU in Skupnost muzejev Slovenije, zloženska, e-vabilo
2. Kulturni bazar, 31. 3. 2016, SMS, e-katalog
3. Mednarodni muzejski dan, 18. 5. 2016, MK, FB banner, e-letak
4. 10. mednarodni festival Igraj se z mano, 24.–27. 5. 2016, letak, e-katalog
5. Znanstival, 3.–5. 6. 2016, Hiša eksperimentov, plakat, e-vabilo, brošura,
6. KAM? Mesečni program Turizma Ljubljana, brošura
7. Katalog ponudbe Kulturno - Umetnostne vzgoje za šolsko leto 2016/2017, SMS, e-katalog <http://kulturnibazar.cd-cc.si/page/Ustanova.aspx?IdU=220>
8. Pedagoški programi v slovenskih muzejih in galerijah 2016 – 2017, SMS, e-katalog <http://www.pedagoskiprogrami.si/>
9. Z igro do dediščine, 3.–9. 10. 2016, Skupnost muzejev Slov., brošura, e-brošura
10. Gostovanje razstave Šola iz zemlje v Mestnem muzeju Krško – Mencingerjeva hiša, 11. 10. 2016, Mestni muzej Krško, vabilo, e-vabilo
11. Dr. Tadej Vidmar, Pol stoletja nagrajevanja izjemnih dosežkov na področju vzgoje in izobraževanja : od Žagarjevih nagrad do nagrad Republike Slovenije na področju šolstva, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, oktobra 2016, strokovna monografija: fotografije Slovenskega šolskega muzeja.
12. Poti izobraževanja v slovanskem svetu/Paths of education in the Slavic world, informativno besedilo – zloženska, 2016, 4 str.

Objave o muzeju v tiskanih medijih

1. Marjan Žiberna, Marsikaj je postavljeno na glavo v: Sedem – priloga Ljudje, Nauki zgodovine, šolstvo na Slovenskem, letnik II, št. 4, 29. 1. 2016, str. 25–28,
2. Šolska kronika 2015, v: Šolski razgledi, Med knjigami, letnik LXVII, št. 4, 19. 2. 2016, str. 4,
3. Marijana Starc, Nadučitelj Anton Lamut, v: Šolski razgledi, Iz roda v rod, letnik LXVII, št. 5, 4. 3. 2016, str. 14,
4. Tatjana Hojan, Kaj je z naslovom »gospa«?, Gospe so vse učiteljice; Deklice so na srednjih šolah; v: Šolski razgledi – Iz starih učiteljskih listov, letnik LXVII, št. 5, 4. 3. 2016, str. 8,
5. Ana Petrovčič, Kulturni bazar 2016, v: Pogled za starše, priloga revij Cicido in Cici-ban, 7. 3. 2016, str. 22, 23,
6. Tatjana Hojan, Naši dijaki in visoke šole, v: Šolski razgledi – Iz starih učiteljskih listov, letnik LXVII, št. 7, 1. 4. 2016, str. 8,
7. M. Bezek-Jakše, Viničani v knjigi o domu ob Kolpi, v: Dolenjski list – iz naših občin, št. 14, 7. 4. 2016, str. 8,

8. Tatjana Hojan, Ženitna ponudba, v: Šolski razgledi – Iz starih učiteljskih listov, letnik LXVII, št. 9, 6. 5. 2016, str. 16,
9. Tatjana Hojan, Učitelj, napreduj z duhom časa! v: Šolski razgledi – Iz starih učiteljskih listov, letnik LXVII, št. 9, 6. 5. 2016, str. 8,
10. Urednica Lučka Lešnik, fotografije zeliščnih kart ob razstavi Učilnica v naravi – šolski vrt včeraj, danes, jutri, v: Šolski razgledi, letnik LXVII, št. 10, 20. 5. 2016, str. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 16,
11. Tanja Jaklič, M. Balkovec Debevec, O maturi skozi čas, v: Delo, Operacija: matura!, 31. 5. 2016, str. 1,
12. Andreja Žibret, Na nočno zabavo v muzej ali galerijo, v: Delo, 15. 6. 2016, str. 8,
13. SŠM, oglasno sporočilo – Zahvala, v: Šolski razgledi, letnik LXVII, št. 12, 17. 6. 2016, str. 7,
14. Staš Zgonik, Rekviem za šibo, v: Mladina, št. 32, 12. 8. 2016,
15. Tatjana Hojan, Negovanje zdravja v srednjih šolah, v: Šolski razgledi – Iz starih učiteljskih listov, letnik LXVII, št. 17, 4. 11. 2016, str. 15,
16. Boris Štih, Dostopno vsem, v: Šolski razgledi, letnik LXVII, št. 18, 18. 11. 2016, str. 1,
17. SŠM, Javno glasbeno šolstvo na Slovenskem, v: Napovednik, tiskana izdaja, november–december 2016, str. 18,
18. Maja Sučur, Muzej za zajtrk, gledališče za večerjo, v: Dnevnik, 5. 12. 2016, str. 24,
19. SŠM, oglasno sporočilo Koledar 2017 in voščilo, v: Šolski razgledi, letnik LXVII, št. 20, 16. 12. 2016, str. 13,
20. Slovenski šolski muzej, v: Slovenske muzejske in galerijske knjižnice, Skupnost muzejev Slovenije : Ljubljana 2016, str. 85.

Objave o muzeju in zgodovini šolstva na radiju in TV

1. RTV SLO 1, Tisti, ki je zgradil šolo; portret učitelja, etnologa in politika, 9. 2. 2016, Branko Šuštar,
2. RTV SLO 1, Oddaja Dobro jutro, 3. del, Porota, Kaznovanje v šoli nekoč, 29. 3. 2016, vklop v živo, novinarka Špela Močnik, Stane Okoliš,
3. RTV SLO 1, Iz za žice v svobodo, 12. 5. 2016, Media Mundo d.o.o., Tjaša Kogej,
4. Res ne gre brez šibe?, Zgodovina telesne kazni, POP TV, oddaja Preverjeno, 23. 8. 2016, kustosinja Mateja Ribarič, novinarka Irena Pan,
5. Dušan Berne, pripravil Stane Okoliš,
6. Radio Koper, Dopoldanski program na Radiu Koper: Zgodovina šolstva na Primorskem, 24. 8. 2016, novinarka Ljuba Sušan, posredovani podatki o zgodovini šolskih stavb, Marjetka Balkovec Debevec,
7. Kanal A, Svet od blizu z Adijem Omerovičem, Digitalni domorodci, Šolstvo v 21. stoletju: so pametne naprave škodljive?, 20. 9. 2016, novinar Adi Omerovič, Marjetka Balkovec Debevec,
8. Kanal A, Svet od blizu z Adijem Omerovičem, Digitalno opismenjevanje, Šola prihodnosti: kako poteka digitalni pouk?, 21. 9. 2016, novinar Adi Omerovič, Marjetka Balkovec Debevec,
9. Kanal A, Svet od blizu z Adijem Omerovičem, Digitalno opismenjevanje, Ali bi morali osnovnošolce učiti osnov programiranja?, 21. 9. 2016, novinar Adi Omerovič, 22. 9. 2016, Marjetka Balkovec Debevec,
10. RTV SLO, Kultura ob 22h, O glasbeni vzgoji, Dostopno in plemenito, 16. 11. 2016, novinarka Tina Šrot, sogovornica Neža Gruden, ravnateljica glasbene šole Kamnik,
11. Radio SLO A1, Oddaja Sledi časa, 200-letnica ustanovitve prve javne glasbene šole, 4. 12. 2016, novinar Dušan Berne, Stane Okoliš,
12. Vaš Kanal, Dostopno in plemenito, 27. 12. 2016, Roman Končar, Stane Okoliš.

Spletne ankete in vprašalniki

1. Anketa dostopnost muzejskih eksponatov za slepe in slabovidne v slovenskih muzejih, Sabina Marošek, študentka PEF Univerze v Mariboru, 19. 1. 2016,
2. Anketa o kakovosti storitev za uporabnike UJP storitev, Uprava RS za javna plačila, Območna enota UJP Ljubljana, 25. 1. 2016,
3. Research on the sustainability of museums – Complutense University of Madrid, Marketing and Market Research Department, 18. 2. 2016,
4. Vprašalnik Razvid muzejev, Ministrstvo za kulturo, 16. 3. 2016,
5. Telefonska anketa, Agencija Ninamedija – ugled slovenskih podjetij, 4. 4. 2016,
6. Anketa o založniških in trženjskih vidikih knjižno založniške dejavnosti muzejev in galerij, knjižnica Narodna galerija, 20. 4. 2016,
7. Vprašalnik KN-MZ 2015, Statistični urad RS, 18. 5. 2016,
8. Anketa o zadovoljstvu pri reševanju podpornega zahtevka, Domovanje.com, Nika Košir, 6. 6. 2016
9. Anketa – institucije javnega sektorja in sistem upravljanja s tveganji, Ministrstvo za javno upravo, Služba za transparentnost, integriteto in politični sistem, 9. 6. 2016,
10. Anketa o uporabi programa Galis, Semantika d.o.o., 26. 6. 2016 (izpolnil Marko)
11. Raziskava o poslovnih edicijah časopisov, Epicenter d.o.o., 15. 9. 2016,
12. Vprašalnik Evropske kartica ugodnosti za invalide, Založba Beletrina, 16. 9. 2016,
13. Anketa o storitvi UL info tok, Uradni list RS, 18. 10. 2016,
14. Anketa prepoznavnosti podjetij oz. blagovnih znamk, GFK Marketing Agency, 10. 11. 2016.

Projekti Evropskih strukturnih skladov

Korespondenco s Pedagoškim muzejem iz Aten, ki je posredoval pobudo za sodelovanje v razpisu Erasmus+ Strateška partnerstva na področju šolskega izobraževanja (KA2) za projekt Voices School Life Intercultural Stories, je po e-pošti vodil kustos/svetovalec Marko Ljubič. Pobuda do konca leta še ni bila formalizirana do stopnje, da bi se v projekt zavezali kot sodelujoči partner. V načrtovanem projektu Šolski vrt kot didaktični pripomoček, ki ga je Slovenski šolski muzej zasnoval že leta 2015 ob razstavi Učilnica v naravi – šolski vrt včeraj, danes, jutri skupaj z Biotehniškim centrom Naklo, v letu 2016 navkljub prizadevanju ni bilo mogoče zadostiti vsem pogojem, da bi projekt lahko prijavi na razpis Erasmus+ v kategoriji Strateška partnerstva na področju šolskega izobraževanja (KA2). Projekt v letu 2016 ni stekel v zadostni meri predvsem zaradi prezasedenosti in neodzivnosti na strani BIC Naklo, ki ima na področju projektov razpisov v okviru Erasmus+ neprimerno več izkušenj. Muzej je predvsem z vsebinskega vidika opravil vse tiste naloge, za katere se je po uvodnih neformalnih pogovorih z BIC Naklo obvezal: okvirno vsebinsko pripravo učne ure o zeliščih, vsebinsko zasnovo didaktičnih kart o zeliščih in zasnovo delavnice za dijake o načrtovanju šolskega vrta z računalniškim programom na podlagi muzejske zbirke načrtov šolskih vrtov iz obdobja okrog leta 1930. Projekt o šolskem vrtu je zlasti z vsebinskega vidika zanimiv in za potencialne partnerje privlačen, vendar pa je težko izvedljiv brez odgovornega nosilca z dovolj izkušnjami. Muzej izkušenj še nima, prav tako ima za izpeljavo takšnega projekta zelo omejen kadrovski in finančni potencial. Kljub temu si bo muzej še naprej prizadeval, da bi načrtovani projekt v prihodnje v kakršni koli obliki izvedli. Na prvih razpisih v okviru nove finančne perspektive EU 2014–2020 se je muzej znašel pred podobnimi nerešljivimi ovirami kot v preteklosti. Majhen in zelo omejen finančni in kadrovski potencial javnemu zavodu onemogoča, da bi bil nosilec ne le večjega ampak niti manjšega projekta, v katerega bi bilo treba sredstva za izpeljavo projekta vnaprej zalagati.

Investicije

Slovenski šolski muzej je po načrtu razvojnih programov za investicijske transferje za leto 2016 razpolagal s sredstvi v višini 16.095,00 EUR, ki so bila na razpolago na PP 863210 pri Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport. Muzej je poleg tega zneska za investicije iz lastnih prihodkov namenil še znesek v višini 42,58 EUR. Vsa sredstva, namenjena za investicije, so bila v celoti realizirana. Razpoložljiva sredstva za investicije je muzej v letu 2016 v večji meri namenil dograditvi protipožarnega sistema v vrednosti 6.495,40 EUR (inv. št. 348/2 in 348/3) in dograditvi računalniškega programa Poslovanje v vrednosti 4.390,78 EUR (inv. št. 564/2 in 564/3). Za vzpostavitev varnostne razsvetljave so bila porabljena sredstva v vrednosti 3.431,86 EUR (inv. št. 581). V muzej je bila v sklopu projekta, ki so ga za razširitev optičnega kabla vodili na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport, speljana nova internetna povezava Arnes IR Optika v vrednosti 1.819,04 EUR. Projekt je bil izpeljan že konec leta 2015, vendar se po denarnem toku šteje v proračunsko leto 2016. S to investicijo se je povečala vrednosti prostorov muzejske knjižnice. Skupna vrednost investicij je bila 16.137,58 EUR. V zvezi s postavitvijo nove stalne razstave so bili v sklopu projektne prenove Slovenske ceste podani predlogi rešitve tudi za prenovo vhoda v muzej.

Muzejska trgovina

Po pogodbi je delo v muzejski trgovini v povezavi z delom na sprejemnici in pri pedagoških dejavnostih v glavnem opravila zunanja sodelavka Natalija Žižić. Sprejemnica in muzejska trgovina sta nedeljivo povezani. V prvi vrsti vodenje muzejske trgovine obsega prodajo prodajnih artiklov (replik muzejskih predmetov), vodenje blagajne, vzdrževanje zalog in skrb za nakup novih prodajnih artiklov. Drugo delo, ki je vezano tako na muzejsko trgovino kot tudi na sprejemnico, je popisovanje prejetega neknjižničnega gradiva, vodenje mesečne in letne statistike ter vodenje baze osnovnih in drugih šol ter skupin, ki obiskujejo Slovenski šolski muzej. Delovanje muzejske trgovine je dopolnitev muzejske ponudbe v funkciji izvajanja javne službe. Obiskovalcem omogoča, da z nakupom replik muzejskih predmetov doživetje iz muzeja prenesejo s seboj domov. Poslovanje muzejske trgovine je kakor v letu 2015 potekalo v e-programu Poslovanje, ki ga je za muzej razvilo podjetje DataStudio d.o.o. Pri nakup novih predmetov za muzejsko trgovino sta sodelovala tudi Ksenija Guzev v tajništvu in Marko Ljubič v finančni službi muzeja. Med odsotnostjo Natalije Žižić in v obdobju večjih potreb za nemoteno delovanje muzejske trgovine so delo v njej, posebej na blagajni, opravljali tudi: Mateja Pušnik, Maja Hakl Saje, Matej Hrastar in Ksenija Guzev.

Nabava replik muzejskih predmetov in drugih prodajnih artiklov ter sredstev prodaje, tako npr.: vrečk in vstopnic, je potekala z naslednjimi dobavitelji: Rayher, d. o. o., Noj, d. o. o., Eurotrade, d. o. o., TCR Inpro, d. o. o., Medium, d. o. o., Papirol, d. o. o., JBB, d. o. o., nakup rolerjev, črnila in nalivnih peres pa z Vivapen, d. o. o. Za prodajo v muzejski trgovini so bili od dobaviteljev v letu 2016 nabavljeni naslednji prodajni artikli:

- notesnik s sovico – Mediatis, d. o. o., 600 kosov (2x),
- roler – Vivapen, d. o. o., / 100 kosov,
- držalo za peresnik – Noj, d. o. o., 1180 kosov,
- črnilo v steklenički – Vivapen, d. o. o., 300 kosov,
- črnilo v kanistru 1l – Vivapen, d. o. o., 10 kosov,
- leseno pero z barvnim pokrovčkom – Noj, d. o. o., 125 kosov,
- barvni roler – Vivapen, d. o. o., 100 kosov,
- šolska tablica skrilj – Rayher, d. o. o., 504 kosi,
- kaligrafsko pero – Rayher, d. o. o., 1102 kosa (2x),

- nosilna vrečka z novim designom – Rosa, d. o. o., 3000 kosov,
- plakat Abeceda – Raora, d. o. o., 10 kosov,
- kreda – MK, d. d., 2 škatli.

Poleg predhodno že uveljavljenih prodajnih artiklov je muzejska trgovina v Slovenskem šolskem muzeju v letu 2016 predvsem po prizadevanju in z zavzetostjo višjega kustosa Marka Ljubiča nabavila in v prodajo svojim obiskovalcem prvič ponudila tudi štiri nove prodajne artikle:

- roler Transparent NPS Space – Vivapen, d. o. o., 100 kosov,
- obesek Sovica in knjižna kazalka Sovica – Urška Sotler, 13 + 13 kosov,
- nalivno pero natur z gravuro – Noj, d. o. o., 23 kosov,
- kemični svinčnik PP3 z gravuro – Pisala, d. o. o., 500 kosov.

Poleg replik muzejskih predmetov in spominkov so bile za prodajo v muzejsko trgovino prevzete tudi naslednje muzejske publikacije: katalog Dostopno in plemenito: razstava ob 200-letnici ustanovitve prve javne glasbene šole v Ljubljani: 500 izvodov; katalog Šolske stavbe na Slovenskem v objemu stoletja: 222 izvodov; muzejski Koledar 2017: 1620 izvodov; Šolska kronika 25/2016 št. 1–2: 650 izvodov in Šolska kronika 25/2016 št. 3: 650 izvodov.

Nosilna manjša vrečka je bila nabavljena v novem designu, ki ga je z motivom ilustracije Marjance Jemec Božič – belo-rdeča kombinacija pripravila Ksenija Guzej, prof. likovne umetnosti. Poleg kataloga Muzeja noveše zgodovine Pot domov – razstavni projekt slovenskih muzejev ob stoletnici začetka bojev ob reki Soči (1915–2015) in ob 70-letnici konca druge svetovne vojne (1945–2015) sta bili v konsignacijski prodaji še publikaciji Berto zajec langobardski Svetlane Makarovič in Hermann Hesse – Dvignite se! v projektu SPK. Ob koncu leta 2016 je muzejska trgovina postala bogatejša tudi za didaktično igro Spomin – zdravilna zelišča, ki je prva iz niza didaktičnih iger v Slovenskem šolskem muzeju. Igro s kartami sta pripravili avtorica razstave o šolskem vrtu Mateja Ribarič in akademska slikarka Simona Čudovan, oblikovalka razstave in avtorica ilustracij. Vsebinsko se igra navezuje na razstavo. Na kartah, ki jih igralec razvršča v pare, so ilustracije posameznih zelišč ali pa njihov kratek opis. Igralci z igro spoznavajo zdravilna zelišča, njihove zdravilne lastnosti in uporabo. Didaktične karte se uporabljajo tudi na delavnici Zelišča na šolskem vrtu.

Delo v muzejski trgovini in na sprejemnici sodi med bolj kreativna delovna mesta v muzeju, kljub temu pa muzeju za to delovno mesto zaradi številnih nepremostljivih ovir pri novih zaposlitvah še ni uspelo zagotoviti rednega delovnega razmerja. Zunanja sodelavka Natalija Žižić je svoje delo – tako kot nekateri starejši zunanji sodelavci v pedagoški dejavnosti (Maja Hakl Saje, Mateja Pušnik, Matej Hrastar) – tudi v letu 2016 izvajala le na podlagi posebne pogodbe o delu. Poleg že navedenih del pri organizaciji pedagoške dejavnosti, pri delovanju muzejske trgovine, izvajanju učnih ur Lepopisa in Računstva je, glede na potrebe, opravljala tudi vodstva obiskovalcev po muzeju in vsa druga dela za nemoten potek pedagoških dejavnosti med šolskim letom, med šolskimi počitnicami in ob posebnih prireditvah. Popisala je tudi podarjene predmete in gradiva šolske dediščine, ki so jih obiskovalci prinesli v muzej. Zbirala je gradivo o vtisih obiskovalcev za evalvacijo muzejskega programa. Med njeno odsotnostjo ali zunaj predvidenega delovnega časa so vsa navedena dela opravljali tudi drugi zunanji sodelavci, ki so jo v muzejski trgovini/sprejemnici občasno nadomeščali. V izjemnih primerih, zlasti med dopusti, počitnicami, v popoldanskih urah in posebej med porodniško odsotnostjo, je tekoča dela v stalni pripravljenosti opravila tudi Ksenija Guzej v muzejskem tajništvu, za nemoteno delovanje e-programa Poslovanje pa je na delovnem mestu kustos/svetovalec skrbel Marko Ljubič. Tako Marko Ljubič pri finančnem poslovanju kakor tudi Ksenija Guzej pri oglaševanju sta pokazala veliko dovezetnost za nove digitalne tehnologije, ki nedvomno pripomore-

jo tudi k boljšemu poslovanju muzejske trgovine. Ksenija Guzej se je tako med drugim udeležila tudi predavanja dr. Kaje Antlejš o novih trendih uporabe digitalnih tehnologij pri interpretaciji dediščine v Muzeju za arhitekturo in oblikovanje 7. marca 2016; mednarodne delavnice Leontine Meijer van Mensch in Petra van Menscha o novih težnjah v muzeologiji v Slovenskem etnografskem muzeju 15. aprila 2016; predstavitev mobilne platforme Nexto o kulturnem doživetju prihodnosti v Narodni galeriji 16. maja 2016 kakor tudi okrogle mize Sekcije za izobraževanje in komuniciranje SMS v Muzeju novejših zgodovine Slovenije 17. oktobra 2016.

Muzejska trgovina je obiskovalcem v prvi vrsti ponujala v nakup replike muzejskih predmetov. V prodajni ponudbi je bilo največ šolskih pripomočkov. Drugi prodajni artikli smiselno dopolnjujejo ponudbo šolske dediščine. Spodbuda za nabavo posameznih artiklov so bile posamezne razstave. V muzejski trgovini so na voljo tudi muzejske publikacije, med katerimi je več izvodov Šolske kronike v prosti prodaji, razstavnih katalogov in drugih publikacij ter tiskov s področja zgodovine šolstva in vzgoje. Konec leta je bila v prodajo uvrščena didaktična igra Spomin: zdravilna zelišča, druge didaktične igre, ki so tudi v izdelavi, pa zaradi omejenih finančnih sredstev še čakajo na izid.

Tabela: Prosta prodaja replik muzejskih predmetov in tiskov

REPLIKE MUZEJSKIH PREDMETOV	2016	2015	Indeks
Šolska tablica – majhna	229	234	97,9
Pero – kovinsko z lesenim držalom	266	431	61,7
Ring-Pen	25	50	50,0
Roler pisalo	69	22	313,6
Vrtavka	21	21	100,0
Svinčnik	11	7	157,1
Svinčnik z radirko	30	30	100,0
Lesena peresnica	4	12	33,3
Magnet Abeceda	79	117	67,5
Magnet Spomin pridnosti	9	14	64,3
Magnet Slovenski šolski muzej	33	49	67,3
Leseno nalivno pero	12	50	24,0
Notesnik Sovica	359	65	552,3
Notesnik SŠM	55	10	550,0
Radirka	9	25	36,0
Šilček	0	15	0
Črnilo	190	262	72,5
Barvice (v svinčniku, v peresnici)	2	47	4,3
Voščenske	13	16	81,3
Obesek za ključče	14	18	77,8
Ovratni trak	5	5	100,0
Zvezek A5 črtni	143	155	92,3
Mali pisalni komplet	4	12	33,3
Veliki pisalni komplet	13	12	108,3
Lepopisni komplet (Lepopisne vaje, držalo s peresom, črnilo)	23	20	115,0

KOLENDARJI SLOVENSKEGA ŠOLSKEGA MUZEJA

	2016	2015	Indeks
Koledar 2017	308	/	/
Koledar 2016	1	618	0,2

KATALOGI RAZSTAV

Šolstvo na Slovenskem I. (1988)	3	1	300,0
Šolstvo na Slovenskem II. (1999) – razprodano	/	/	/
Šolstvo na Slovenskem III. (2002)	2	1	200,0
Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja (Vovko, Ciperle, 1988)	34	24	141,7
Pišem, torej sem! (Ljubič, 2013)	/	2	/
Slikanica, moja prva knjiga (Arko, Koželj, 2013)	3	2	150,0
Hiše učenosti na Slovenskem na starih razglednicah (Ribarič, 2006)	1	1	100,0
Zgodbe šolskih zvezkov (Šuštar, 2011)	/	2	/
Šola iz zemlje – učenje visokih Andov (Ribarič, 2012)	2	1	200,0
Učilnica v naravi (Ribarič, 2014)	22	7	314,3
Lingua latina (Slokan Pirkmajer, Arko 2015)	16	2	800,0

ŠOLSKA KRONIKA – REVIJA ZA ZGODOVINO ŠOLSTVA IN VZGOJE

ŠK 2012/1–2	2	/	/
ŠK 2013/1–2	1	/	/
ŠK 2013/3	1	/	/
ŠK 2014/1–2	0	2	/
ŠK 2014/3	0	1	/
ŠK 2015/ 1–2	/	/	/
Šk 2015/3	8	/	/
ŠK 2016/1–2	4	/	/
ŠK 2016/3	/	/	/

DRUGE KNJIGE, PUBLIKACIJE MUZEJA

Lepopisne vaje (Žižić, 2010)	29	37	78,4
Obleka v šoli (Balkovec Debevec, 2014)	9	31	29,0
Zgodovina šolstva na Slovenskem (Okoliš, 2009)	5	4	125,0
Z vrlino in delom (Magajne ... et al, 2014)	/	4	/
The History of Education in Slovenia (Okoliš, 2008)	2	2	100,0
Plakat Abeceda	0	5	/

NOVI ARTIKLI, PUBLIKACIJE MUZEJA

Nalivno pero Vivapen	34	/	/
Kemični svinčnik	7	/	/
Roler Transparent pisalo	/	/	/
Katalog Dostopno in plemenito (Gruden, Okoliš 2016)	227	/	/
Katalog Šolske stavbe na Slovenskem v objemu stoletja (Velkovrh, Koželj, 2016)	7	/	/

Najbolj priljubljen prodajni artikel med replikami muzejskih predmetov v letu 2016 je notesnik Sovica s 359 prodanimi primerki. Zelo visoko prodajo imajo v zaporedju po številu prodanih primerkov še kovinsko pero z lesenim držalom – 266, mala šolska tablica – 229, črnilo – 190 in črtni zvezek A5. V primerjavi z letom 2015 je imel notesnik Sovica tudi največjo rast, zelo visoko pa tudi notesnik SŠM. Opazno je povečanje prodaje pisala roler. Najbolje prodajani artikli in artikli z najbolj opaznim povečanjem prodaje, glede na prejšnje leto, so tudi cenovno dokaj dostopni za populacijo obiskovalcev muzeja. Zelo opazno je po drugi strani zmanjšanje prodaje barvic, ki so bile še leta 2015 med boljše prodajane artikli. Muzejski koledar 2017 se je v prosti prodaji prodajal slabše kot leta 2015. Med katalogi razstav iz prejšnjih let je bil najbolj prodajana publikacija Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja (Vovko, Ciperle, 1988), ki spada med študijsko gradivo za študente pedagogike. Med katalogi razstav iz prejšnjih let sta se dobro prodajala še katalog Učilnica v naravi in katalog Lingua latina. Med drugimi publikacijami muzeja imajo že vrsto let precej visoko in stabilno prodajo Lepopisne vaje, drugim, sprva tudi zelo uspešnim publikacijam pa prodaja z leti tudi precej upade. Med novimi prodajnimi artikli, ki so bili v muzejsko trgovino uvrščeni v letu 2016, pa izrazito prevladuje prodaja kataloga razstave Dostopno in plemenito, za katerega so izjemen interes in zanimanje ob 200-letnici ustanovitve prve javne glasbene šole pokazale predvsem glasbene šole. Katalog razstave Dostopno in plemenito je tudi najbolj prodajana publikacija muzeja v letu 2016. Največ zanimanja za nakup Šolske kronike v prosti prodaji sta med bralci izvalili obe zadnji tematski številki: za leto 2015, št. 3 (Učilnica v naravi: šolski vrt včeraj, danes, jutri) in za leto 2016, št. 1–2 (Lingua latina – o puku latinščine v javni osnovni šoli). Naročnina na revijo Šolska kronika vsako leto nezadržno pada. Med letom 2016 je bilo 149 naročnikov; medtem so se od revije odjavili štirje, pridobili pa smo enega. Izmenjava muzejskih publikacij, predvsem revije Šolska kronika, z muzeji in arhivi tako v Republiki Sloveniji kot tudi z izbranimi institucijami v tujini je potekala nemoteno. Utečena je bila tudi medknjižnična izmenjava, ki jo je vodila bibliotekarka Polona Koželj. V NUK so bili oddani vsi obvezni izvodi in za vse prevzeme so bila izdana potrebna potrdila. Ksenija Guzej je v letu 2016 ustvarila novo bazo naročnikov Šolske kronike. Na novo je bilo organizirano razpošiljanje revije naročnikom in članom uredniškega odbora. V elektronski obliki je Šolska kronika z enoletnim zamikom prosto dostopna v Dlib – Digitalni knjižnici Slovenije v NUK-u. V letu 2016 je bil tako sprejet dogovor o vključitvi Šolske kronike 24/2015 št. 1–2 in št. 3. Za vključitev revije v Dlib so potrebna dovoljenja avtorjev prispevkov, kar je zamudno predvsem za objavo starejših letnikov. Naslove avtorjev prispevkov je tudi zanje pripravila Neža Trdin. Za tisk revije Šolska kronika je bil izbran najcenejši ponudnik. Že tretjič zapored je revijo tiskal nov tiskar. Za razpošiljanje revije po pošti je bilo nabavljenih več sto kosov Roto ovoja, pri ekspeditu pri Pošti Slovenije pa je pomagal zunanji sodelavec Marijan Javoršek.

V koordinaciji z Zvezo zgodovinskih društev Slovenije, ki je soizdajatelj revije, sta Ksenija Guzej in Marko Ljubič poskrbela za končno poročilo za Agencijo RS za raziskovalno dejavnost, še prej pa za isto agencijo izpolnila in posredovala potrebno razpisno dokumentacijo za sofinanciranje revije v letu 2017 in 2018.

Mednarodno sodelovanje

Z zaposlenimi v Hrvaškem šolskem muzeju v Zagrebu, ki je najbližji primerljiv muzej, so bili ob 115-letnici njegove ustanovitve izmenjani tradicionalno zelo dobri strokovni in osebni stiki. Za zvezo z muzejem v Zagrebu, s katerim se o muzejskih dogodkih tudi medsebojno tekoče obveščamo, je v muzejskem tajništvu skrbela Ksenija Guzej. Pose-

bej po tehnični strani je organizirala dva obiska v Zagrebu. Najprej so se odprta razstave Betruchovo slikovno carstvo – Otkrij tajne dječje enciklopedije v Hrvaškem šolskem muzeju 7. marca 2016 v sklopu mednarodnega sodelovanja udeležili: Marjetka Balkovec Debevec, Marko Ljubič, Marijan Javoršek in Ksenija Guzej, v jeseni, na slovesni prireditvi ob 115-letnici ustanovitve in predstavitvi novega logotipa 21. oktobra 2016 pa sta se prejšnjim pridružila še Mateja Ribarič in v. d. direktorja Stane Okoliš. Z obiskom v Zagrebu je bila izražena tudi zahvala predstavnikom Hrvaškega šolskega muzeja, ki so na prireditvi ob praznovanju 115-letnice ustanovitve Slovenskega šolskega muzeja v Ljubljani 23. septembra 2013 nesebično podprli prizadevanje zaposlenih v Slovenskem šolskem muzeju in vseh drugih podpornikov za ohranitev njegove samostojnosti. Kustos in strokovni sodelavec Marko Ljubič je aktivno vodil korespondenco za morebitno sodelovanje na razpisu Erasmus+ v projektu Voices School Life Intercultural Stories, ki ga je predlagal Pedagoški muzej iz Aten v Grčiji. Za prijavi na razpis pri Skupnosti muzejev Slovenije in pri ICOM Slovenija za sofinanciranje mednarodnega sodelovanja, na katerih je kandidiral dr. Branko Šuštar za udeležbo na ISCHE 38 – International Standing Conference of History of Education v Chicagu in za udeležbo na 24. generalni konferenci ICOM v Milanu pa je poskrbela tudi Ksenija Guzej. S pridobljenimi sredstvi z razpisa za sofinanciranje mednarodnega sodelovanja pri ICOM Slovenija, z muzejskimi lastnimi sredstvi in s sredstvi muzeja iz projekta Odprti muzej ter z lastnim prispevkom se je kustos dr. Branko Šuštar od 3. do 9. julija 2016 udeležil 24. generalne konference ICOM v Milanu, s sredstvi z razpisa pri Skupnosti muzejev Slovenije in z drugim prej že omenjenim sofinanciranjem pa konec avgusta konference ISHE 38 v Chicagu. Na konferenci v Milanu o muzejih in kulturni dediščini je predstavil prispevek o šolskih/pedagoških muzejih. Povzetek njegovega prispevka je objavljen v publikaciji ICOM UMAC 2016. Na konferenci Education and the body v Chicagu je nastopil s tremi prispevki: s prispevkoma o učbenikih in mestnem šolskem svetu v osrednjem delu konference in s prispevkom o šolstvu beguncev in migrantov v predkonferenci. Izvlečki njegovih prispevkov so bili objavljeni: The Impact of Textbooks for Midwives in Slovene Language from 1782 to 1911 (Ljubljana, Graz, Trieste) on the Development of Women's Vocational Health Care Training in the South of the Habsburg Monarchy. V: Education and the body : abstract book, (ISCHE, ISSN 2313-1845, 38). Chicago: ISCHE, 2016, str. 21–22. <http://www.ische.org/wp-content/uploads/2016/09/ISCHE-38-Abstract-Book.pdf>. [COBISS.SI-ID 513729900]; The Ljubljana Municipal School Council as an Administrative Body at the End of the 19th and Beginning of the 20th Century - Lively Pedagogical Debate. V: Education and the body : abstract book, (ISCHE, ISSN 2313-1845, 38). Chicago: ISCHE, 2016, str. 161–162. <http://www.ische.org/wp-content/uploads/2016/09/ISCHE-38-Abstract-Book.pdf>. [COBISS.SI-ID 513730156] in Similarities and differences in three European experiences with wars, refugees and their schooling in the 20th century : the case of Slovenia. V: MYERS, Kevin (ur.), YDESEN, Christian (ur.), RAMSEY, Paul Joe (ur.). Migrants, migration and education. Chicago: ISCHE, 2016, str. 11–12. [COBISS.SI-ID 513732204] Z mednarodno udeležbo je pod naslovom Zgodovina izobraževanja/History of Education, od 28. do 30. septembra 2016, na Ravnah na Koroškem, potekalo tudi 38. zborovanje Zveze zgodovinskih društev Slovenije. Na zborovanju so sodelovali šolski muzeji iz Bratislave, Beograda in Kijeva. Nadaljevanje sodelovanja šolskih muzejev iz slovanskih držav je bila postavitev mednarodne potujoče razstave Poti izobraževanja v slovanskem svetu/Paths of education in the Slavic world v razstavnici avli Slovenskega šolskega muzeja 22. decembra 2016 v sodelovanju z Zvezo zgodovinskih društev Slovenije in s Forumom slovanskih kultur. V letu 2016 je muzej, posebej med poletnimi počitnicami, obiskalo več tujcev kot prejšnja leta. Med njimi je bilo največ učiteljev in obiskovalcev, ki se na področje šolske preteklosti bolj spoznajo in jih to nasploh bolj zanima kot navadne obiskovalce. Muzej je obiskalo tudi več skupin

tujih šolarjev – srednješolcev, ki so bili v Sloveniji na študijski izmenjavi. V Slovenskem šolskem muzeju smo za take obiskovalce že v preteklosti pripravili učno uro za tujce, ki sta jo v letu 2016 izvajala animatorja Matej Prevc in Maja Hakl Saje v angleškem in v nemškem jeziku, udeleženci pa so se na učni uri med drugim naučili uporabiti nekaj slovenskih besed in stavkov. Za skupine šolarjev iz tujine je primerna tudi Učna ura v antični Emoni, ki je nastala v sklopu praznovanja 2000-letnice ustanovitve antične predhodnice današnje Ljubljane. Z izdajanjem strokovno-znanstvene revije Šolska kronika in z njeno izmenjavo z institucijami v tujini muzej vzdržuje mednarodne stike na področju znanstvene in strokovne literature zgodovine šolstva in pedagogike. Zadnji letnik muzejske revije je bil poslan v tujino 24 sorodnim ustanovam in naročniku iz Nemčije, ki je fizična oseba. V pdf-formatu sta bila oba zvezka Šolske kronike 2016, tako kot v več zadnjih letih, posredovana na FTP naslov EBSCO mednarodne baze revij, kjer je Šolska kronika indeksirana. Izmenjava strokovno-znanstvene literature, poleg revije Šolska kronika tudi muzejskih katalogov in zloženek, je potekala ob robu mednarodnih konferenc. Muzej je tudi tako pridobil potrebno strokovno literaturo in posamezne publikacije s področja svojega delovanja.

Finančno poslovanje

Celotni prihodki muzeja za leto 2016 znašajo 531.971 EUR in so za 1,79 % nižji kot leta 2015. Iz proračuna je muzej prejel 446.005 EUR sredstev, kar predstavlja 83,84 % sredstev vseh prihodkov leta 2016. Lastni prihodki v znesku 85.966 EUR, pri katerih so upoštevana tudi sredstva ZZDS (0,86 % vseh prihodkov) in donaciji ICOM in SMS, predstavljajo 16,16 % vseh prihodkov muzeja v letu 2016. V okviru mednarodne dejavnosti je muzej prejel donacije v skupni višini 850 EUR (0,16 %). Odhodki za leto 2016 znašajo 531.672 EUR in so za 1,78 % nižji od odhodkov iz leta 2015. Za bruto osebne dohodke in nadomestila je bilo namenjenih 269.947 EUR (50,77 %), za stroške redne dejavnosti skupaj z redno pedagoško dejavnostjo 188.047 EUR (35,37 %), od tega za redno dejavnost 151.851 EUR (28,56 %) in za redno pedagoško dejavnost 36.197 EUR (6,81 %); za projekte 73.677 EUR (13,86 %), od tega za razstave oz. razstavno dejavnost 29.444 EUR (5,54 %) in za muzejsko trgovino 7.929 EUR (1,49 %). Stroški dela v letu 2016 predstavljajo več kot 50 % vseh stroškov. Za investicije v osnovna sredstva je bilo namenjenih 16.138 EUR. Od tega je 16.095 EUR prispevalo Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, preostalih 43 EUR pa je iz sredstev presežka prihodkov nad odhodki iz preteklih let. Razlika med prihodki in odhodki izkazuje pozitiven poslovni izid, to je presežek prihodkov nad odhodki v višini 299 EUR, ki se zmanjša za davek od odhodka pravnih oseb v znesku 207 EUR. Končni poslovni izid je 92 EUR.

*mag. Stanko Okoliš,
v. d. direktorja*

Drobtinice iz šolske preteklosti

1.25 Drugi članki in prispevki

Prejeto: 21. 2. 2017

Pred sto leti

A Hundered Years Ago

Višja državna obrtna šola v Ljubljani

Državna obrtna šola v Ljubljani se pričetkom novega šolskega leta izpopolni v višjo obrtno šolo, in sicer se otvori prvi letnik višje stavbne šole, ki nosi ime stavbna strokovna šola (Baufachschule), in prvi letnik višje obrtne šole mehanično-tehnične smeri.

Višja obrtna šola podaja učencem ono tehnično znanje in one spretnosti, ki so potrebne za večje in važnejše tehnične in obrtne obrate, obenem pa nudi obiskovalcem višjo stopnjo splošne izobrazbe, da se morejo tudi v družabnem življenju primerno uveljaviti. Kdor dovrši to šolo, postane sposoben, da izvršuje kak tehnični obrt na širši podlagi in z višjimi cilji, ali pa da zavzema kot tehnični uradnik odgovornejša in tudi vodilna mesta v raznih tehničnih podjetjih.

Učenci stavbne strokovne šole postanejo stavbni mojstri ali pa tehnične pomožne moči pri stavbnih uradih in privatnih stavbnih obrti.

Učenci višje obrtne šole mehanično-tehnične smeri bodo dobivali tudi pouk v elektrotehniki. Usposobijo se za samostojno izvrševanje raznih kovinskih obratov in za tehnične uradnike strojne industrije in drugih mehanično-tehničnih obrtov in podjetij. Kot začetniki dobe službe v strojnih in elektrotehničnih tvornicah, v železniških delavnicah in v risalnih uradih. Odhodno izpričevalo velja kot dokaz usposobljenosti za samostojno izdelovanje in popravo parnih kotlov in za izveršavanje obrta instaliranja plinovodnih, vodovodnih in razsvetljevalnih naprav.

Tisti, ki dovrše višjo obrtno šolo, uživajo pri oddaji volonterskih mest pri državnih železnicah iste udobnosti kakor mladeniči, ki so dokončali srednje in višje trgovske šole; tudi pri oddaji praktikantskih mest pri carinskih uradih se enako vpoštevajo.

Učna doba na stavbni strokovni šoli traja 4 in pol leta, na višji obrtni šoli mehanično-tehnične smeri pa 4 leta. Po dokončani učni dobi delajo učenci maturo ter imajo pravico do enoletnega prostovoljstva v armadi ali pa do dveletne prostovoljske službe v mornarici.

Za vstop v višjo obrtno šolo se zahteva: 1. Ugodno dovršena spodnja gimnazija ali realka (nezadostni redi v tujih jezikih se ne vpoštevajo, a v tem slučaju morajo ostati redi povprečno »dobri«): ali absolviranje trirazredne meščanske

šole, oziroma 8. razreda osemrazredne ljudske šole, oboje s povprečno povoljnimi uspehi. 2. Starost 14 let. 3. Sprejemni izpit iz učnega jezika, matematike, fizike in v posebnih slučajih tudi iz risanja.

Za obisk višje obrtne šole je ustanovil kranjski deželni odbor 10 štipendij po 500 K, mestna občina ljubljanska pa 6 štipendij po 500 K na leto. Tudi državnih ustanov je večje število na razpolaganje.

Vpisnina znaša 2 K, šolnina pa 5 K na semester. Od plačevanja šolnine oprošča c. kr. Deželna vlada.

Iz navedenih podatkov je razvidno, da je višja obrtna šola za naš narod velikega pomena. Kdor nima veselja do nehvaležnega in dolgotrajnega akademičnega študiranja, temu se sedaj nudi prilika, v dogledno kratki dobi dovršiti svojo izobrazbo, se postaviti na lastne noge in si ustvariti temelj za sigurno in čestokrat cvetočo eksistenco. Osobito sedaj, ko je po vojni pričakovati ogromnega dela in zaslужka na tehničnem polju, bo novi zavod dobro došel naši podjetni in za tehnične vede nadarjeni mladini. Starši in odgovorni reditelji se torej na novi zavod kar najnujneje opozarjajo!

Slovenski učitelj. Glasilo slovenskih krščanskih učiteljskih in katehetskih društev. 1917, str. 182–183.

Pripravila Tatjana Hojan

Poročila in ocene

1.19 Objavljena recenzija, prikaz knjige, kritika

»Viva la musica!«

Predstavitve zbornikov glasbenih šol

V letu 2016 je Slovenski šolski muzej skupaj z Zvezo glasbenih šol Slovenije pripravil razstavo z naslovom *Dostopno in plemenito*, ki je zaznamovala dvesto-to obletnico javnega glasbenega šolstva na Slovenskem. V duhu zavedanja, da glasbene šole izjemno prispevajo k bogatitvi slovenskega kulturnega prostora, predstavljamo tri zbornike, ki so jih glasbene šole izdale ob svojih jubilejih.

Muziciramo že 60 let je bolj kot zbornik slikovni album, ki so ga izdali na Glasbeni šoli Fran Korun Koželjski v Velenju. Bralca vodi od črno-belih začetkov velenjske glasbene šole do pisane in bogate glasbeno-ustvarjalne sedanjosti. Zbornik so z uvodnimi nagovori pozdravili ravnatelj Glasbene šole Velenje Boris Štih, župan Mestne občine Velenje Bojan Kontič in nekdanji dolgoletni ravnatelj GŠ Velenje mag. Ivan Marin. Vsi trije so poudarili izreden pomen te glasbeno izobraževalne ustanove za bogatitev ne le velenjskega, temveč tudi širšega kulturnega življenja. Fotografije v albumu prikazujejo

arhitekturni razvoj posloplja, ki so ga pogojevale širitve programov, predstavljajo nekdanje in sedanje učiteljski kolektivi ter razrede učencev in dijakov, obujajo spomine na pretekle dogodke: koncerte, tekmovanja, razstave, mojstrske tečaje ... Tudi programi, ki jih izvaja velenjska glasbena šola, so v zborniku predstavljeni s fotografijami: 25 različnih instrumentov, plesni oddelki, orkestri, zbori ... Na zadnjih listih zbornika so naslovnice zgoščenk, ki jih je šola izdala v preteklih letih. V sodelovanju z Gimnazijo Velenje in s Šolskim centrom Velenje pa je bil izdan tudi Slovensko-angleško-nemški slovarček glasbenih izrazov, ki ga tako učenci in dijaki kot tudi profesorji lahko s pridom uporabljajo pri svojem vsakdanjem delu.

Petinšestdeset let glasbenega in baletnega šolstva v Mariboru so leta 2011 praznovali s koncertom, razstavo ter z zbornikom *Od Državne glasbene šole do Konservatorija za glasbo in balet Maribor*. V zborniku je opis zgodovinskega razvoja glasbene in baletne šole Maribor, ki mu posebno patino dajejo zgodovinski dokumenti, predstavljeni na razstavi. Orumenele fotografije in izrezki iz starih časopisov pričajo o začetkih glasbenega izobraževanja v Mariboru. Oris sedanjega stanja (seznam vseh zaposlenih, seznam nagajencev, odlomki iz dijaških

glasil in drugih publikacij šole, razgiban programski list slavnostnega koncerta ob jubileju ...) pa na drugi strani kaže rezultate prehojene poti. Tako kot koncertna glasba nastane in izzveni v trenutku, tako ima tudi razstava časovno omejeno trajanje. Zato je bila odločitev urednikov, da v vsebino zbornika umestijo tudi seznam dokumentov in predmetov, predstavljenih na razstavi, smotrna.

Prav v letu, ko je slovensko glasbeno šolstvo praznovalo dvestoto obletnico svojega delovanja, so v Glasbeni šoli Idrija obhajali sedemdeseto obletnico delovanja. Uvodne strani so namenjene jubilejnim govorom ravnateljice glasbene šole ter županov občin Idrija in Cerkno. Zanimiva so razmišljanja o zgodovinski prepletenosti idrijsko-cerkljanskega območja z glasbo. Ponašajo se namreč z najdbo neandertalčeve piščali v Divjih bahah, iz poznejših obdobjev pa omenjajo pesmi rudarjev in klekljaric – prvi so si z glasbo in

petjem lajšali težke delovnike, druge pa so si tako krajšale čas in delale družbo. Zavedajo se, da je glasba eden temeljnih gradnikov njihove lokalne identitete, zato s ponosom v nadaljevanju zbornika predstavljajo sedemdesetletno pot Glasbene šole Idrija. Višja kustosinja Mestnega muzeja Idrija Marija Terpin Mlinar je zgodovinsko umestila idrijsko glasbeno šolstvo v splošen pregled glasbenega izobraževanja na Slovenskem. Glavnino zbornika zapolnjujejo predstavitve glasbenih oddelkov: klavir, godala, pihala, trobila, harmonika, kitara, tolkala, petje, citre in nauk o glasbi. Pri opisih posameznih oddelkov so navedeni nekdanji in sedanji učitelji in dosežki na regijskih, državnih ter mednarodnih tekmovanjih. O bogatih sadovih prizadevnega dela Glasbene šole Idrija pričajo tudi sezname učencev, ki so po osnovnem glasbenem izobraževanju nadaljevali šolanje na višjih stopnjah glasbenih smeri. Zbornik zaokrožuje zanimiv intervju s svetovno priznanim harmonikarjem Markom Hatlakom, ki je svojo glasbeno pot začel prav v Glasbeni šoli Idrija.

Ob jubilejih izdani zborniki, kjer so na enem mestu zbrane bistvene informacije o delovanju posameznih šol nekoč in danes, so dragocen dokument, zato se jih v knjižnici Slovenskega šolskega muzeja vedno razveselimo. Zavedamo se, da je trud, ki ga zaposleni na šolah, navadno poleg svojega rednega dela, vložijo v izid takih zbornikov, veliko vreden, saj se na nas vedno znova obračajo raziskovalci ali pa le iskalki spominov, ki so jim taki zborniki bogat vir. Želimo, da bi bili redni zapisi o zbornikih šol v naši reviji tudi spodbuda za vse šole, ki bodo v prihajajočih letih praznovale svoje obletnice, da se opogumijo in najdejo čas za raziskovanje svoje zgodovine, saj nas ta lahko marsičesa nauči.

Polona Koželj, bibliotekarka

Avtorji prispevkov Šolske kronike št. 1-2, 26/L, 2017

Tatjana Adamič, univ. dipl. um. zgod., konservatorska svetovalka, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Ljubljana.

Anton Arko, prof. zgod. in ruskega jezika, kustos, Slovenski šolski muzej (naprej SŠM) Ljubljana.

Teodor Domej, mag. dr., strokovni nadzornik za slovenščino na Deželnem šolskem svetu v p., Celovec, Avstrija.

Boris Golec, dr. zgodovinskih znanosti, izr. prof. na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, znanstveni svetnik na Zgodovinskem inštitutu Milka Kosa, ZRC SAZU Ljubljana.

Milan Hladnik, izr. prof., dr. matematičnih znanosti, Fakulteta za matematiko in fiziko Univerze v Ljubljani, v p., Idrija.

Tatjana Hojan, prof. slovenskega jezika, bibliotekarska svetovalka SŠM v p., Ljubljana.

Mirjana Junc, učiteljica v p., Ljubljana.

Polona Koželj, prof. likovne umetnosti, bibliotekarka, vodja knjižnice SŠM, Ljubljana.

Stane Okoliš, mag. zgodovinskih znanosti, direktor SŠM, Ljubljana.

Darja Pergovnik, mag. arhitekturnih znanosti, ing. kraj. arh., konservatorska svetnica, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Ljubljana.

Aleksandra Pirkmajer Slokan, prof. latinščine in angleščine, učiteljica na OŠ Prežihovega Voranca v p., Ljubljana.

Aleksandra Renčelj Škedelj, univ. dipl. etnol. in kult. antropologinja, višja konservatorica, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Ljubljana.

Petra Vidmar, prof. zgodovine in univ. dipl. pedagog, OŠ Mirna, Cesta na Fužine 1, 8233 Mirna.

Sodelavci Šolske kronike št. 1-2, 26/L, 2017

Anton Arko, prof. zgodovine in ruščine, kustos, Slovenski šolski muzej (naprej SŠM) Ljubljana.

Marjetka Balkovec Debevec, mag. znanosti s področja etnologije in prof. zgod., muzejska svétnica, SŠM Ljubljana.

Boris Golec, dr. zgodovinskih znanosti, izr. prof. na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, znanstveni svétnik na Zgodovinskem inštitutu Milka Kosa, ZRC SAZU Ljubljana.

Ksenija Guzej, prof. likovne umetnosti, organizator/informator, SŠM Ljubljana.

Maja Hakl Saje, univ. dipl. zgodovinarica, sodelavka SŠM Ljubljana.

Tatjana Hojan, prof. slovenskega jezika, bibliotekarska svetovalka SŠM v p., Ljubljana.

Marijan Javoršek, oblikovalec, zunanji sodelavec SŠM Ljubljana.

Matjaž Kavar, računalniško oblikovanje, Brezovica, Kropa.

Polona Koželj, prof. likovne umetnosti, bibliotekarka, vodja knjižnice SŠM, Ljubljana.

Marija Lesjak Reichenberg, mag. socioloških znanosti, svétnica, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, vodja Založbe, Ljubljana.

Marko Ljubič, prof. zgodovine in univ. dipl. pedagog, svetovalec, višji kustos, SŠM Ljubljana.

Miha Mali, univ. dipl. bibliotekar, bibliotekar, SŠM Ljubljana.

Zdenko Medveš, dr. pedagoških znanosti, zaslužni prof., Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, v p.

Stane Okoliš, mag. zgodovinskih znanosti, direktor Slovenskega šolskega muzeja, Ljubljana.

Mojca Peček-Čuk, dr. pedagoških znanosti, prof. na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani.

Leopoldina Plut Pregelj, dr. pedagoških znanosti, doc. za didaktiko na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani; Washington, ZDA.

Edvard Protner, dr. pedagoških znanosti, prof. na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru.

Mateja Ribarič, prof. zgodovine in sociologije, muzejska svetovalka, SŠM Ljubljana.

Branko Šuštar, dr. zgodovinskih znanosti, muzejski svétnik, SŠM Ljubljana.

Maja Visenjaka - Limon, prof. angleškega jezika, prevajalka, Ljubljana.

Marjeta Žebovec, prof. slovenskega jezika s književnostjo, samozaposlena v kulturi, Smlednik.

Natalija Žižić, univ. dipl. zgodovinarica in sociologinja kulture, sodelavka SŠM Ljubljana.

Navodila avtorjem in avtoricam / Instructions to contributors

Šolska kronika: revija za zgodovino šolstva in vzgoje, ki jo izdaja Slovenski šolski muzej v Ljubljani, **objavlja izvirne prispevke** s področja zgodovine šolstva in pedagogike pa tudi poročila in ocene posvetovanj, razstav in publikacij s to tematiko.

Prispevke prebere uredniški odbor oziroma recenzenti, ki se odločijo, ali je prispevek primeren za objavo ali pa ga po potrebi s pripombami vrnejo avtorju v dopolnitev. Recenzijski postopek je anonimen. Za trditve v prispevku odgovarjajo avtorji.

Oblika prispevka

Vsa za objavo oddana besedila naj bodo v elektronski obliki, napisana v programu Word. Velikost pisave naj bo 12 z 1,5 razmikom med vrsticami. Prispevke lahko pošljete tudi po elektronski pošti na naslov: solski.muzej@guest.arnes.si.

Znanstveni in strokovni članki naj bodo v obsegu do ene avtorske pole (do 16 strani običajnega tipkopisa) ali okoli 5.500 besed oz. okoli 35.000 znakov s presledki. Avtorji morajo svoje v objavo oddane prispevke posredovati jezikovno ustrezne. Članek mora vsebovati tudi:

- **izvleček** (v obsegu od 5 do 10 vrstic) z opisom prispevka in
- **povzetek** (v obsegu od 10 do 12 vrstic) z glavnimi ugotovitvami.
- **ključne besede** (3 do 5 besed)

Slikovne priloge (3–4 na članek)

Fotografije, skice in risbe naj bodo poskenirane (vsaj 300 dpi) in dodane z besedilom prispevkov v elektronski obliki, označene z zaporedno številko. V besedilu mora biti jasno razvidno, kam slikovne priloge sodijo. Slik ne vstavljajte v besedilo.

Podnapisi slik naj bodo s točno navedenim virom dodani na koncu besedila, ležeče.

Podnapis za slikovno gradivo iz publikacij:

Opis (Ime Priimek avtorja: Naslov, letnica, str., številka strani).

Primer: Šolarji na vasi (Ferdinand Bobič: Preljubno Veselje, o kje si doma, 1939, str. 1).

Podnapis za ostalo slikovno gradivo:

Opis (hrani ustanova/oseba, foto Ime Priimek).

Primer: Delavnica lepopisja (hrani SŠM, fototeka, foto Marijan Javoršek).

Primer: Učitelj matematike (hrani Janez Novak).

Navajanje opomb

Opombe naj bodo pisane enotno, na dnu vsake strani, velikost pisave 10.

navajanje virov

arhivski viri

Vire navajamo v skladu s predpisi posameznega arhiva, sicer pa:

Arhiv/ustanova, oddelek, številka fascikla/škatle: Vsebina.

SŠM, arhivska zbirka, fasc. 9: Spisi trivialke v Trnovem v Ljubljani (1831–1870).

spletni viri:

Če gre za knjižno delo v digitalni različici, potem navedemo tako, kot bi navedli ustrezno delo v tiskani obliki in za piko dodamo: spletni naslov (pridobljeno: dan. mesec. leto)

Za vsak drug spletni vir zapišemo: spletni naslov (pridobljeno: dan. mesec. leto)

Primer: <http://www.ssolski-muzej.si/slo/aboutmuseum.php?page=9> (pridobljeno: 12. 3. 2015)

navajanje literature

monografije:

Ime Priimek, *Naslov dela*, kraj: Založba, leto izdaje, str. številka strani.

Primer: Jože Ciperle, Andrej Vovko, *Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja*, Ljubljana: Slovenski šolski muzej, 1987, str. 123.

serijske publikacije:

Ime Priimek, Naslov članka, *Naslov revije*, številka letnika, leto izdaje, št. številka zvezka, str. številka strani.

Primer: Tatjana Hojan, Nekaj stoletnih šol v letu 2013, *Šolska kronika : zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje*, 23, 2013, št. 3, str. 542.

zborniki in katalogi:

Ime Priimek, Naslov članka, *Naslov zbornika* (ur. Ime Priimek urednika), kraj (brez vejice) leto izdaje, str. številka strani.

Primer: Mateja Ribarič, Zgodovina šolskih stavb na Slovenskem, *Hiše učenosti na Slovenskem na starih razglednicah* (ur. Mateja Ribarič), Ljubljana 2006, str. 15.

ponovne opombe:

Če se ponovna opomba sklicuje na isto delo kot opomba pred njo, se zapiše: Prav tam ali Ibid., številka strani. Če gre za isto stran: Prav tam ali Ibid.

Če se ponovna opomba sklicuje na delo, ki ni bilo omenjeno neposredno pred njo: Priimek avtorja (brez vejice) leto izida, str. številka strani.

Primer: Ciperle, Vovko 1987, str. 125.

Viri in literatura

V tem sklepnem poglavju morajo biti po abecednem vrstnem redu navedeni najprej vsi viri in nato vsa literatura, ki so v prispevku citirani v opombah.

Vire navajamo v skladu s predpisi posameznega arhiva (kot v opombah).

Literaturo navajamo tako, da najprej zapišemo: Priimek, Ime: – od tod naprej pišemo enako kot v opombah, le da ne navajamo strani.

Podatki o avtorju

Vsak pisec naj izpolni priložen obrazec s podatki o avtorju. Ob oddaji besedila prispevka naj **avtor posreduje izjavo**, da pošilja svoj izviren, še neobjavljen prispevek, ki ga ni poslal v objavo še kakšni drugi publikaciji. Poleg tiskane objave v Šolski kroniki se avtor strinja tudi s spletno objavo članka ter objavo določenih podatkov o avtorju.